

Brüssel, 5. veebruar 2024
(OR. en)

6073/24

SOC 74
EMPL 44
EDUC 32
ECOFIN 114

MÄRKUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Komisjoni dok nr:	15438/23 + ADD 1 - COM(2023) 904 final
Teema:	Ühine tööhõivearuanne – Vastuvõtmine

Delegatsioonidele edastatakse manuses 2024. aasta ühise tööhõivearuande kavand 24.–25. jaanuaril 2024 toimunud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühisel koosolekul viimistletud kujul.

Alaliste esindajate komiteel palutakse edastada 2024. aasta ühise tööhõivearuande kavand nõukogule (EPSCO) vastuvõtmiseks.

Sisukord

PÕHISÕNUMID.....	4
1. PEATÜKK. ÜLEVAADE TÖÖTURU JA SOTSIAALVALDKONNA SUUNDUMUSTEST, 2030. AASTA EESMÄRKIDE TÄITMISEL TEHTUD EDUSAMMUDEST JA PEAMISTES HORIZONTAALSETEST JÄRELDUSTEST SOTSIAALSE LÄHENEMISE KOHTA.....	42
1.1. Peamised suundumused tööturul.....	42
1.2. Peamised sotsiaalsed suundumused	46
1.3. 2030. aasta ELi eesmärkide ja liikmesriikide eesmärkide täitmisel tehtud edusammud ..	50
1.4. Ajakohastatud sotsiaalvaldkonna tulemustabel	57
1.5. Esimese etapi riigipõhise analüüsi peamised horisontaalsed järeldused sotsiaalse lähenemise kohta	60
2. PEATÜKK. TÖÖHÕIVE- JA SOTSIAALREFORMID – LIIKMESRIIKIDE TULEMUSED JA MEETMED	67
2.1. Suunis 5. Tööjõunõudluse suurendamine	67
2.1.1. Põhinäitajad.....	67
2.1.2. Liikmesriikide võetud meetmed.....	87
2.2. Suunis 6. Tööjõupakkumise edendamine ning tööhõivele, oskustele ja pädevustele juurdepääsu parandamine	93
2.2.1. Põhinäitajad.....	94
2.2.2. Liikmesriikide võetud meetmed.....	133
2.3. Suunis 7: Tööturgude toimimise parandamine ja sotsiaaldialoogi tulemuslikumaks muutmine	152
2.3.1. Põhinäitajad.....	153
2.3.2. Liikmesriikide võetud meetmed.....	179
2.4. Suunis 8: kõigi jaoks võrdsete võimaluste edendamine, sotsiaalse kaasatuse toetamine ja vaesuse vastu võitlemine	192
2.4.1. Põhinäitajad.....	193
2.4.2. Liikmesriikide võetud meetmed.....	228
3. PEATÜKK. RIIGIPÕHISE ANALÜÜSI ESIMENE ETAPP	242
Belgia	244
Taani	250
Saksamaa.....	252
Eesti	254
Iirimaa	256
Kreeka	258
Hispaania.....	260

Prantsusmaa	262
Horvaatia	264
Itaalia	266
Küpros	268
Läti	270
Leedu	272
Luksemburg	274
Ungari	276
Malta	278
Madalmaad.....	280
Austria	282
Poola	284
Portugal	286
Rumeenia	288
Sloveenia.....	290
Slovakkia.....	292
Soome	294
Rootsi	296

PÕHISÕNUMID

Euroopa Komisjoni ja nõukogu ühise tööhõivearuandega jälgitakse kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 148 tööhõive olukorda liidus ja tööhõivesuuniste rakendamist. Aruandes on esitatud aastakokkuvõte Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalarengu peamistest suundumustest ning liikmesriikides kooskõlas tööhõivepoliitika suunistega hiljuti ellu viidud poliitikameetmetest¹. Samuti on selles määratletud peamised prioriteetsed valdkonnad, kus tuleb võtta poliitilisi meetmeid. Aruande 1. peatükis antakse ülevaade tööhõive- ja sotsiaalvaldkonna peamistest suundumustest ning ELi peamistest eesmärkidest ja riiklikest eesmärkidest 2030. aastaks, samuti horisontaalsetest järeldustest, mis lähtuvad sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetest, mida on kirjeldatud nendega seotud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, mis tuginevad tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise tööühma aruandele². 2. peatükis analüüsitakse liikmesriikides seoses iga nelja tööhõivesuunisega esinevaid probleeme ja võetud poliitilisi meetmeid. 3. peatükis on esitatud sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetele vastav riigipõhine analüüs kõikide liikmesriikide kohta. Komisjoni ettepaneku põhjal ning pärast arutelusid nõukogu asjaomastes nõuandekomiteedes võtab tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu (EPSCO) vastu lõpliku teksti. Aruandes kindlakstehtud probleemide lahendamine aitab saavutada ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist, tugevdada liidu eesmärki tagada õiglane rohe- ja digipööre ning toetada toimetulekut demograafiliste muutustega, samuti kestliku arengu eesmärkide täitmist ja liidu võrdõiguslikkusstrateegiate rakendamist³.

¹ Euroopa Liidu Nõukogu võttis tööhõivesuuniste viimase ajakohastatud versiooni vastu 2023. aasta oktoobris ([ELT L 2023/2528, 14.11.2023](#)).

² Vt tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee tööühma aruanne sotsiaalse lähenemise raamistiku kohta ([dokument 9481/23/ADD-1](#)) ning põhisõnumid, mille tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee aruande põhjal heaks kiitsid ([dokument 9481/23](#)).

³ Soolise võrdõiguslikkuse strateegia (2020–2025), ELi rassismivastane tegevuskava (2020–2025), romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik (2020–2030), LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia, puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030.

2024. aasta ühises tööhõivearuandes pööratakse jätkuvalt suurt tähelepanu Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisele, mida ELi juhid toetasid Porto sotsiaaltippkohtumisel; nad tunnistasid, et komisjoni esitatud tegevuskavas antakse kasulikke suuniseid samba rakendamiseks. Seda tehakse eeskätt temaatiliste tekstikastide abil, milles on kirjeldatud võrdsete võimaluste ja tööturule pääsemise, õiglaste töötingimuste ning sotsiaalkaitse ja kaasamise valdkondades esinevaid põhiprobleeme, võttes arvesse sotsiaal-majanduslikke väljavaateid ja hiljutisi poliitikaalgatusi. Aruandes on kirjeldatud edusamme ELi 2030. aasta peamiste eesmärkide täitmise suunas, mis käsitlevad tööhõive suurendamist, oskuste täiendamist ja vaesuse vähendamist ning mille üle on väljendanud heameelt ELi juhid Portos ja 2021. aasta juunis kokku tulnud Euroopa Ülemkogu. Esmakordselt antakse aruande käesolevas versioonis teavet edusammude kohta liikmesriikide esitatud 2030. aasta riiklike eesmärkide täitmisel, mida tutvustati ja arutati EPSCO kohtumisel 2022. aasta juunis.

ELi tasandil ja liikmesriikides asjaomastes poliitikavaldkondades võetavates poliitikameetmetes lähtutakse tööhõive suurendamise, oskuste täiendamise ja vaesuse vähendamise eesmärkidest 2030. aastaks. Kuna tööhõive on viimasel kahel aastal jõuliselt kasvanud, keskmiselt 1,7 % aastas, liigub EL 2030. aastaks seatud tööhõivet käsitleva peamise eesmärgi (78 % eesmärgi täitmiseks peab tööhõive määr ELis kasvama 2022. aasta 74,6 % tasemelt 2030. aastaks veel 3,4 protsendipunkti) täitmise suunas plaanipäraselt, kuigi kõige hiljutisemad kvartaliandmed osutavad aeglasemale edenemisele.

- Tänu COVID-19-järgsele taastumisele ja positiivsetele suundumustele tööturul olid kõik liikmesriigid teinud 2022. aastaks edusamme oma tööhõive-eesmärkide täitmise suunas. Valdav osa neist peab tööhõivet ja oskusi käsitleva poliitika eesmärkide täitmiseks tegema 2030. aastani täiendavaid jõupingutusi. Märkimisväärses arvus liikmesriikides on parandamisruum suurim madalama kvalifikatsiooniga töötajate tööhõive määra puhul, millele mitmes liikmesriigis järgnevad eakamate (55–64aastaste) naiste ja noorte (20–29aastased) tööhõive määrad.

- Kooskõlas Euroopa sooviga säilitada konkurentsivõime ning olla innovaatiline ja kaasav, samuti rohe- ja digipööret silmas pidades, on tõsiselt vaja pingutada ka selle nimel, et jõuda 2016. aasta madalalt tasemelt (37,4 %) alustades ELi peamise eesmärgini, mille kohaselt peaks 2030. aastaks osalema igal aastal õppes 60 % täiskasvanuid.
- Hoolimata keerulisest sotsiaal-majanduslikust olukorrast viimasel kolmel aastal ning tänu otsustavatele poliitikameetmetele ELi ja liikmesriikide tasandil püsis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv ELis üldjoontes stabiilne (2022. aastal vähenes see 279 000 võrra). Kui enamik liikmesriike on alates 2019. aastast oma riiklike vaesuse vähendamise eesmärkide täitmise suunas mõningast edu saavutanud, siis mitmes teises liikmesriigis on toimunud vastupidised muutused. Kehtestatud riiklike eesmärkide täitmise tagamiseks on seepärast vaja täiendavaid suuri jõupingutusi ja pidevat jälgimist, et saavutada ELi peamine eesmärk, mille kohaselt on 2030. aastal vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus vähemalt 15 miljonit inimest vähem kui 2019. aastal.

Koos ühtekuuluvuspoliitika fondidega toetab liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavadega ette nähtud reformide ja investeeringute rakendamine õiglast, kaasavat ja kestlikku majanduskasvu. Lisaks toetusele, mida antakse Euroopa Sotsiaalfond+-ist (ESF+), Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF), Õiglase Ülemineku Fondist (JTF) ja tehnilise toe instrumendist asjaomastes poliitikavaldkondades võetavatele poliitikameetmetele, edendatakse ka taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu liidu majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust, parandades liikmesriikide vastupidavust, kriisiks valmisolekut, kohanemisvõimet ja majanduskasvu potentsiaali ning soodustades kvaliteetsete töökohtade loomist asjakohaste reformide ja investeeringutega. Seeläbi toetab rahastu ka Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist⁴. Liikmesriikidele eraldatud vahenditest moodustavad sotsiaalkulutused kokku ligikaudu 139,6 miljardit eurot ehk umbes 28 % hinnangulistest kogukuludest⁵. Praeguseks on komisjon maksnud rahastust nii toetuste ja laenude kui ka eelmaksetena välja ligikaudu 175 miljardit eurot. 27 taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvast 6266 vahe-eesmärgist ja sihtväärtusest toetavad 2045 eelduste kohaselt sotsiaalpoliitikat ning 13. novembri seisuga täidetud 808 vahe-eesmärgist ja sihtväärtusest edendavad sotsiaalpoliitikat 243 ehk ligikaudu 30 % täidetud vahe-eesmärkide ja sihtväärtuste ning peaaegu 12 % 27 taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvate sotsiaalpoliitikaga seotud vahe-eesmärkide ja sihtväärtuste koguarvust. Poliitikameetmete analüüsi osana on ühises tööhõivearuandes käsitletud ka valitud meetmeid, mida toetatakse ELi rahalistest vahenditest, eelkõige taaste- ja vastupidavusrahastust, ESF+-ist, ERFist, JTFist ja tehnilise toe instrumendist. Kõik need vahendid toetavad nii majanduskasvu ja tööhõive väljavaateid kui ka sotsiaalset ja majanduslikku ühtekuuluvust ja vastupanuvõimet liidus.

⁴ Määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17).

⁵ Sotsiaalkulutuste kategooriad määratakse kindlaks ja neid kohaldatakse metoodika alusel, mille komisjon on pärast Euroopa Parlamendi ja liikmesriikidega konsulteerimist vastu võtnud delegeeritud määrusega (EL) 2021/2105.

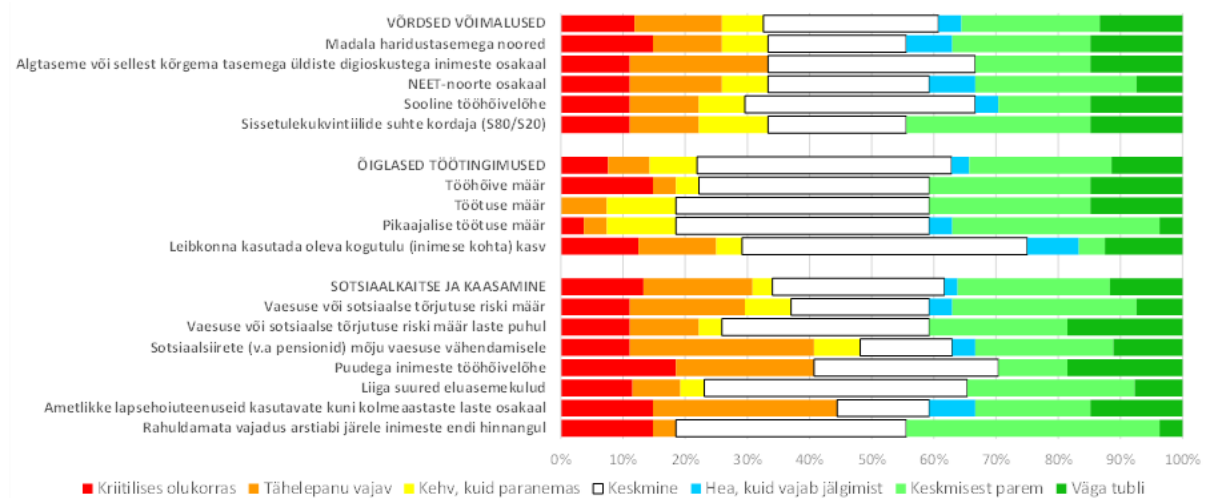
EPSCO 2023. aasta juuni istungil toimunud arutelude tulemusena on **2024. aasta ühises tööhõivearuandes järgitud rohkem riigipõhist lähenemisviisi, mille aluseks on sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtted**, mida on kirjeldatud nendega seotud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, mis tuginevad tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise tööühma aruandele⁶. Seda tuleks käsitada katseprojektina, mida hinnatakse. Olemasolevate vahendite (sotsiaalvaldkonna tulemustabel ja ühise tööhõivearuande puhul kokku lepitud nn valgusfoorimetoodika) abil analüüsitakse liikmesriikide probleeme tööturu, oskuste ja sotsiaalvaldkonnas, et teha kindlaks ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemisega seotud võimalikud riskid, mis nõuavad teises etapis põhjalikumat analüüsi. Sellega seoses tõhustab riigipõhine analüüs Euroopa poolaasta tööhõive-, oskuste ja sotsiaalpoliitika valdkondade jälgimist kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 148. Ühine tööhõivearuanne sisaldab riikide esimese etapi analüüsi, mis peamiselt lähtub sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajatest. Kokkuvõttes osutab sotsiaalse lähenemise raamistikul põhinev esimese etapi analüüs järgmisele:

- i. nende liikmesriikide olukord, kelle üldised tulemused 2021. aastal tööhõive ja töötuse valdkondades olid esialgu suhteliselt kehvemad, paranes 2022. aastal märgatavamalt, mis osutab ühtlustumisele nende mõõtmete puhul;
- ii. hoolimata hiljutistest positiivsetest muutustest võib oskustega seoses ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemise puhul esineda riske, mis juhul, kui poliitikameetmeid oluliselt ei tõhustata, võib tekitada tööalase konkurentsivõime probleeme ja ebavõrdsust;
- iii. sotsiaalsed tulemused olid mitmest kriisist hoolimata 2022. aastal enamjaolt üldiselt stabiilsed, kuid suurt elukallidust arvesse võttes tuleks neid hoolikalt jälgida.

Komisjoni talitused viivad läbi üksikasjalikuma teise etapi analüüsi (kasutades ulatuslikumat kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete tõendite kogumit, mis hõlmab edenemist 2030. aasta riiklike eesmärkide täitmise suunas) riikide kohta, kelle puhul tehti esimeses etapis kindlaks võimalikud riskid seoses ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemisega (käesolevas aruandes esitatud analüüsi põhjal Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Itaalia, Leedu, Rumeenia ja Ungari).

⁶ Vt tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee tööühma aruanne sotsiaalse lähenemise raamistiku kohta ([dokument 9481/23/ADD-1](#)) ning põhisõnumid, mille tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee aruande põhjal heaks kiitsid ([dokument 9481/23](#)).

Tööhõive-, oskuste ja sotsiaalvaldkonna probleemid ELi liikmesriikides sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate kaupa

Märkus. 1) Andmed täiskasvanuhariduses osalemise näitaja kohta ei ole veel kättesaadavad. 2) Mõne riigi puhul puuduvad teatavate näitajate andmed (vt tabel 1.4.1 punktis 1.4). Kõikide näitajate selgitused on esitatud lisas.

Üldiselt olid tööturu näitajad 2022. ja 2023. aastal erakorralistest vapustustest hoolimata

keskmiselt head ja ületasid paljudel juhtudel pandeemiaeelset taset. Kuigi ELi majanduskasv on viimasel ajal aeglustunud, tõendas tööturg tervishoiu, tarneahelate, energia- ja toiduhindade, looduskatastroofide ja geopolitiilise ebastabiilsusega seotud vapustuste tingimustes oma jätkuvat vastupanuvõimet. Neid tulemusi aitasid saavutada ELi ja liikmesriikide tasandil viimase kolme aasta keerulistes sotsiaal-majanduslikes oludes kehtestatud erakorralised meetmed⁷. Kokkuvõttes jõudis tööhõive määr ELis 2022. aastal 74,6 %ni ja tõusis 2023. aasta teises kvartalis veelgi, 75,4 %ni, mis on pandeemiaeelsest tasemest (2019. aasta neljas kvartal) 2,5 protsendipunkti võrra kõrgem. Samal ajal saavutasid töötuse määr ja pikaajalise töötuse määr ELis 2022. aastal oma madalaimad tasemed, vastavalt 6,2 % ja 2,4 % (2023. aasta teises kvartalis langesid need näitajad veelgi, 6 %-le ja 2,1 %-le). Nii liikmesriikide ja piirkondade kui ka sektorite vahel esines aga erinevusi. Energiakriis piiras tööhõive kasvu väga suure energiakasutusega sektorites, samas kui tööhõive kasv oli suurim info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) sektoris, kus 2019. aasta neljandast kvartalist kuni 2023. aasta teise kvartalini lisandus üle miljoni töökoha.

⁷ Muu hulgas TERA: kogu TERA kestusajal abikõlblikele meetmetele tehtud 122 miljardi euro suurustest avaliku sektori kogukulutustest 49 % kulutati lühendatud tööaja kavadele, 31 % füüsilisest isikust ettevõtjatele suunatud samalaadsetele meetmetele ja 9 % palgatoetuskavadele. Vt [TERA pärast selle kasutamise lõpetamist: viimane poolaastaaruanne COM\(2023\) 291 final](#).

Erakorralistest vapustustest hoolimata oli tööturg tugev

75,4 %

tööhõive määr

(20–64aastased)
2023. aasta teises
kvartalis
(aastases võrdluses
+0,7 protsendipunkti)

75%

tööjõus osalemise määr

(15–64aastased)
2023. aasta teises
kvartalis
(aastases võrdluses
+0,5 protsendi-
punkti)

6 %

töötuse määr

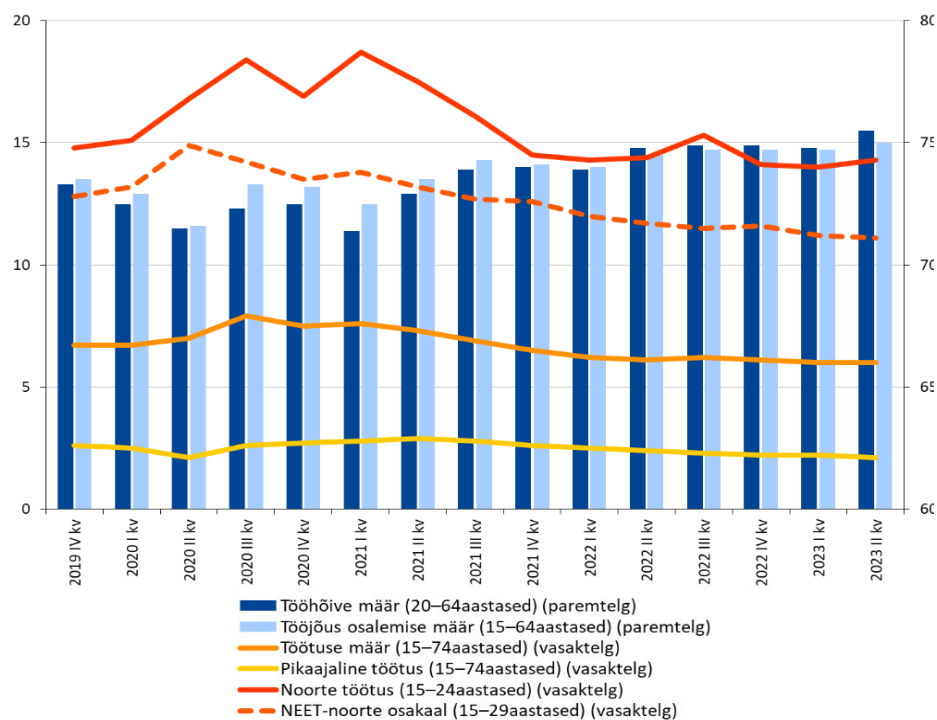
(15–74aastased)
2023. aasta teises
kvartalis
(aastases võrdluses
-0,1 protsendipunkti)

14,3%

noorte töötuse määr

(15–24aastased)
2023. aasta teises
kvartalis
(aastases võrdluses
-0,1 protsendipunkti)

Tööturu põhinäitajad EL 27s (% , kvartaliandmed)

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_q](#)], [[une_rt_q](#)], [[une_ltu_q](#)] ja [[lfsi_neet_q](#)]. Sesoniselt korrigeeritud, kalendaarselt korrigeerimata andmed.

Suur tööjõupuudus ja oskuste nappus tekitavad majanduskasvus kitsaskohti ning võivad aeglustada rohe- ja digipööret, kui nendega piisavalt ei tegeleta. Ulatuslik tööjõupuudus valitseb kõikidel kutsealadel ja oskuste tasemetel. Kuigi olukord on viimastes kvartalites teataval määral paranenud, oli vabade ametikohtade määr ELis 2023. aasta teises kvartalis 2,7 %, mis on oluliselt rohkem kui keskmiselt 1,7 % ajavahemikul 2013–2019⁸. 2022. aastal teatati suurest tööjõupuudusest sellistes sektorites nagu tervishoid, teadus, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (eriti IKT), ehitus ning teatavad teenustega seotud kutsealad. Tööjõupuudus rohepöörde seisukohast olulistest sektorites on alates 2015. aastast kahekordistunud, samal ajal kui koolituse pakkumine nendes sektorites jääb keskmisest väiksemaks. 2021. aastal oli rohkem kui 60 %-l ELi ettevõtjatest, kes värbasid või püüdsid värvata IKT-spetsialiste, raskusi nende vabade ametikohtade täitmisega. Ulatuslik tööjõupuudus on tingitud suurest nõudlusest tööjõu järele, mis esineb hoolimata majanduskasvu hiljutisest aeglustumisest, kuid oma osa võib olla olnud ka tööjõupakkumist mõjutavatel teguritel (nagu rahvastiku vananemine ja töötaja kohta töötatud tundide arvu vähenemissuundumus). Samal ajal tekitavad olulist tööjõupuudust ka rohe- ja digipöördega seoses loodavad uued töökohad ning tööturu seisukohast asjakohaste oskuste puudumine tööjõu hulgas. Piirkondliku jätkusuutliku konkurentsivõime hiljutisest kaardistamisest nähtub, et aastatel 2008–2018 liikus tööhõive keskkonnasäästlikumate ja tootlikumate sektorite poole ning et piirkondade vahel esineb märgatavaid erinevusi (arenenumad piirkonnad tulevad üleminekuga paremini toime kui vähem arenenud või ülemineakupiirkonnad)⁹. Samuti on tööjõupuudus teatavatel juhtudel ja teatavates sektorites seotud kehvade töötingimustega, eriti sellistes sektorites nagu tervishoid, hooldus hoolekandeesutustes ja transport. Tööturule juurdepääsu parandamine, eelkõige soodustades alaesindatud rühmade (eelkõige naised, noored, eakamad töötajad, rändetaustaga inimesed ja puuetega inimesed) tööturule integreerimist, võib aidata tasakaalustada demograafiliste muutuste mõju tööjõupakkumisele.

⁸ Euroopa Komisjon, „*Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2023*“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2023. aasta ülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

⁹ Vt Anabela Santos, Javier Barbero, Simone Salotti, Olga Diukanova ja Dimitrios Pontikakis, „On the road to regional „Competitive Environmental Sustainability“: the role of the European structural funds“ (Piirkondliku konkurentsivõimelise keskkonnasäästlikkuse suunas: Euroopa struktuurifondide roll), *Industry and Innovation*, 2023, 30:7, lk 801–823, DOI: [10.1080/13662716.2023.2236048](https://doi.org/10.1080/13662716.2023.2236048)

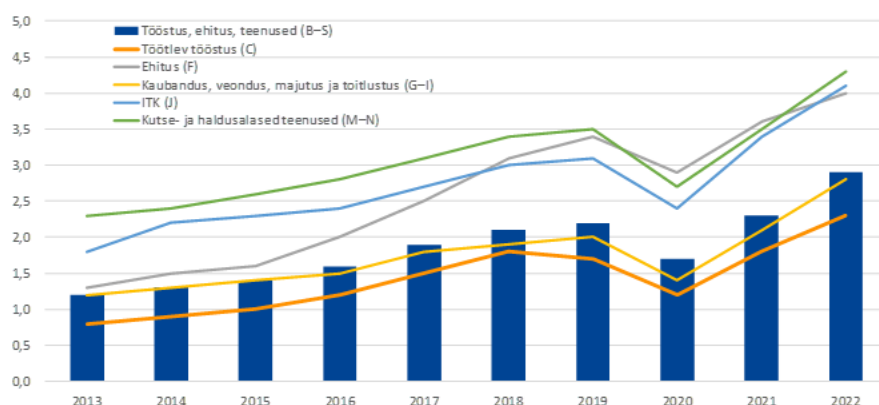
Äärmiselt oluline on täiend- ja ümberõppe piisav pakkumine kooskõlas Euroopa oskuste tegevuskavaga. Kõrge kvalifikatsiooniga tööjõu pakkumist võib aidata suurendada sooliste erinevuste kõrvaldamine hariduses ja koolituses, eeskätt kolmanda taseme hariduses ning ainevaldkondade valimisel. Mitu liikmesriiki on hakanud välja töötama oma riiklikke oskuste strateegiaid, muu hulgas oskuste pakti raames, ning määratlenud riiklikud prioriteedid ja meetmed kutsehariduse ja -õppe nüüdisajastamiseks ja tulevikukindlaks muutmiseks. Ka töötingimuste parandamine teatavates tööjõupuudusega sektorites ja teatavatel kutsealadel aitaks töötajaid tööle meelitada ja tööl hoida. Lisaks võib tööjõupuuduse ja oskuste nappuse probleemi lahendamisele kaasa aidata nii ELi-sisese liikuvuse soodustamine kui ka soodsate tingimuste loomine kolmandatest riikidest pärit oskustöötajatele, tagades samal ajal töö- ja sotsiaalkaitseõiguste austamise ja jõustamise, ning ELi talendireservi abil seadusliku rände suunamine kutsealadele, kus esineb tööjõupuudust ja oskuste nappust, täiendades igakülgset liidu enda talentide rakendamist¹⁰.

Liidus on suur tööjõupuudus

Vabade ametikohtade määr ELis majandustegevuse kaupa
(%, aastapõhised andmed)

Üle 4 % vabade ametikohtade määr kutse-, teadus- ja tehnikaalasest tegevuse, info ja side ning ehituse valdkonnas 2022. aastal

2022. aastal oli 2019. aastaga võrreldes 30 % suurem tööjõupuudus

Märkus. NACE Rev. 2 tegevusalad B–S (tööstus, ehitus ja teenused, v.a kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus ning eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus), C (töötlev tööstus), F (ehitus), G–I (hulgi- ja jaekaubandus, veondus, majutus ja toitlustus), J (info ja side) ning M–N (kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus).

Allikas: Eurostat [jvs_a_rate_r2]

¹⁰ ELi talendireserv käivitati osana oskuste ja talentide liikuvuse paketist, mille komisjon võttis vastu 15. novembril 2023.

Hoolimata nominaalpalga tõusust langes reaalpalk 2022. aastal eri määral peaaegu kõikides liikmesriikides, mis rõhutab tasakaalustatud palgakujundusmehhanismide tähtsust. Piiratud tingimused tööturul ja suur inflatsioon on avaldanud survet nominaalpalkade tõstmiseks. Sellele vaatamata oli nominaalpalga kasv (4,8 %) ELis 2022. aastal inflatsioonist väiksem, mille tulemusel langes reaalpalk peaaegu kõikides liikmesriikides ning ELis keskmiselt langes see 3,7 %¹¹. Suuremast palgatõusust ja inflatsiooni aeglustumisest tulenevalt reaalpalkade langus 2023. aasta esimesel poolel siiski vähenes. Järk-järgult taastuv ostujõud ja edasise kahju leevendamine on äärmiselt olulised, et piirata suure elukalliduse sotsiaalset mõju, eelkõige madalapalgalistele töötajatele. Kasumimarginaalide muutumine osutab sellele, et teatavates sektorites võib olla ruumi täiendavaks palgatõusuks, samas tuleb hoolikalt jälgida selle järelmõju inflatsioonile. Sellega seoses on jõuline sotsiaaldialoog ja liikmesriikide õigusaktide ja/või tavade kohased tõhusad kollektiivläbirääkimised äärmiselt olulised ostujõudu toetava üldise palgatõusu saavutamiseks, eeskätt madalapalgaliste ja keskmise palgaga töötajate puhul, toetades samal ajal kvaliteetsete töökohtade loomist ja kaitstes konkurentsivõimet.

¹¹ Seoses hiljutiste muutustega palkades vt Euroopa Komisjon, „Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023“ (Tööturu ja palkade muutumine Euroopas, 2023. aasta ülevaade), 2023 (avaldatakse peatselt).

Piisav miinimumpalk võib aidata kaitsta madalapalgaliste töötajate ostujõudu ja vähendada palgavaesust, suurendades samal ajal stiimuleid töötada. 2022. aasta jaanuarist kuni 2023. aasta juulini tõusis nominaalne seadusjärgne miinimumpalk märkimisväärselt kõikides liikmesriikides, kus see on kehtestatud, korvates suure inflatsiooni mõju miinimumpalgaga töötajate ostujõule pooltes kõnealustes liikmesriikides. See tõus kajastas automaatseid indekseerimisest tulenevaid kohandusi, kui sellised mehhanismid on kehtestatud, või kaalutlusõiguse alusel tehtud ajakohastusi. Samal ajal aeglustus mitmes liikmesriigis, kus seadusjärgne miinimumpalk puudub, kollektiivselt kokku lepitud palkade kasv madalaimate palkadega kutsealadel, mille tulemuseks oli reaalpalka märkimisväärne langus¹². Suure inflatsiooni mõju leevendamine on eriti oluline madalapalgaliste töötajate puhul, keda jätkuvalt kõrged energia- ja toiduhinnad ebaproportsionaalselt mõjutavad. Piisavat miinimumpalka käsitleva direktiivi¹³ ülevõtmine on äärmiselt oluline, et aidata kaitsta madalapalgaliste töötajate ostujõudu ja vältida palgavaesuse kasvu ning suurendada samal ajal stiimuleid töötada, kusjuures võtmeroll direktiivi rakendamisel on sotsiaalpartneritel. Samuti sisaldab direktiiv kõikides liikmesriikides kollektiivlääbirääkimiste edendamist ning nõuete täitmise ja järelevalvemehhanismide tõhustamist käsitlevaid sätteid.

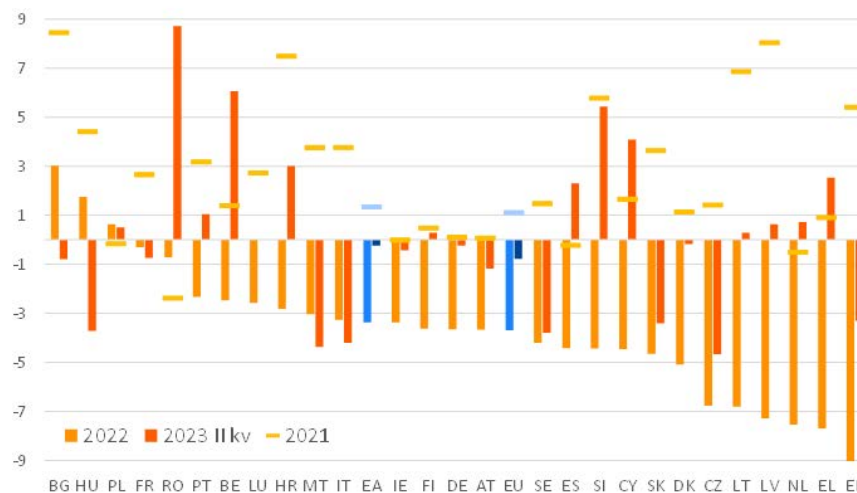
¹² Vt Eurofound, „Miinimumpalk 2023. aastal: aastaülevaade“, sari „Minimum wages in the EU“ (Miinimumpalk ELis), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg. 2023.

¹³ [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta direktiiv \(EL\) 2022/2041, mis käsitleb piisavat miinimumpalka Euroopa Liidus](#) (ELT L 275, 25.10.2022, lk 33).

2022. aastal reaalpalgad langesid ja langus jätkub, kuigi aeglasemas tempos

Reaalne brutopalk töötaja kohta

(aastane muutus protsentides, 2021, 2022 ja 2023. aasta teine kvartal)

Allikas: Euroopa Komisjon, AMECO andmebaas, nominaalne brutopalk töötaja kohta [hwddw]; deflaator: tarbijahindade harmoneeritud indeks [zcpih]. 2023. aasta teise kvartali puhul on kasutatud tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutusi, mis põhinevad Eurostati andmetel palkade [namq_10_gdp], kogu tööhõive (riigi territooriumi järgi) [namq_10_a10_e] ja tarbijahindade harmoneeritud indeksi kohta [prc_hicp_midx].

Nominaalne
töötasu töötaja
kohta kasvas
4,8 %
2022. aastal ja
6 % 2023. aasta
teises kvartalis
(võrreldes
2022. aasta
teise kvartaliga)

Sellest
hoolimata
vähenes
reaalpalk
2022. aastal
3,7 % ja
2023. aasta
teises kvartalis
0,8 %
(võrreldes
2022. aasta
teise kvartaliga)

Kuigi erinevates lepingulistes kokkulepetes võetakse arvesse ka mitmesuguseid individuaalseid eelistusi ja vajadusi, pakkudes rohkem paindlikkust nii töötajatele kui ka ettevõtjatele, on tööturu killustatus jätkuvalt üks ebavõrdsuse paljudest põhjustest. See vastab tõele eelkõige juhul, kui tähtajaliste töölepingutega ei pakuta võimalust saada alaline töökoht. Selliseid lepinguid, ja eeskätt väga lühikese kestusega lepinguid, seostatakse sageli vähem soodsate töötingimustega, vähemate stiimulitega täiskasvanuhariduses ja tööalases koolituses osalemiseks või sellesse investeerimiseks ning lünkadega sotsiaalkaitstes võrreldes tähtajatute töölepingutega¹⁴. 2022. aastal püsis tähtajaliste töölepingute alusel töötavate inimeste osakaal kõikide töötajate hulgas ELis üldjoontes stabiilne (12,9 %; neist üle poole ei töötanud selliste lepingute alusel vabatahtlikult), kuid liikmesriikide vahel esines suuri erinevusi. Selliste töötajate osakaal oli märgatavalt suurem noorte ja rändajate seas, samuti töötasid naised tähtajalise lepingu alusel suhteliselt sagedamini kui mehed. Ebakindluse oht on üldiselt suurem ka üksi tegutsevate iseenda tööandjate seas. Lisaks sellele, et iseenda tööandajana tegutsemist seostatakse jätkuvate lünkadega sotsiaalkaitstes, võib see teatavatel juhtudel varjata sõltuvaid töösuhteid (näiline iseenda tööandja)¹⁵. Kui laiemalt vaadata, võib ebatüüpiliste töösuhete ulatuslik kasutamine muuta teatavad sektorid või kutsealad töötajate jaoks vähem atraktiivseks ja suurendada seeläbi tööjõupuudust. Lepinguliste korralduste laia valikuga peab kaasnema piisav juurdepääs sotsiaalkaitsele ning õppimis- ja arenemisvõimalustele, muu hulgas selleks, et valmistada töötajaid ette eesolevateks muutusteks.

¹⁴ Eurofoundi vaatluskeskus, „*Labour market segmentation*“ (*Tööturu killustatus*), 2019.

¹⁵ Euroopa Komisjoni aruanne nõukogu 2019. aasta soovitusel (milles käsitletakse juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta (COM(2023) 43 final).

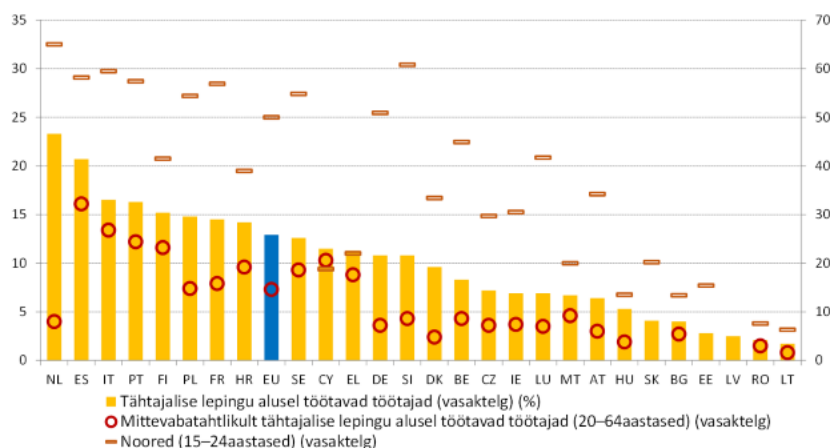
Tähtajaliste töölepingute kasutamisel esineb liikmesriikide lõikes suuri erinevusi ja noorte seas on sellised lepingud palju levinumad

12,9%
töötajaist
(20–64aastased)
töötas 2022. aastal
tähtajalise
töölepingu alusel

50%
noortest
(15–24aastased)
töötas **tähtajalise**
töölepingu alusel

7,3 % töötajaist
(20–64aastased)
töötas
mitteabatahtlikult
tähtajalise
töölepingu alusel

Tähtajalise lepinguga töötajate protsent töötajate koguarvust vanuse (15–24aastased) kaupa (%), 2022)

Allikas: Eurostat [[lfsa_etpgan](#)] ja [[lfsa_etgar](#)], ELi tööjõu-uuring.

ELi tööturu pandeemiajärgne taastumine on tugevdanud platvormimajanduse rolli, mis toetab tööturul võimaluste loomist, ent võib samas tekitada töötingimuste ja sotsiaalkaitsega seotud probleeme. Uuringuandmete põhjal töötas ELis 2022. aastal 2,4 % uuringus osalejatest veebipõhiste digiplatvormide kaudu ja 1,9 % kohapealsete digiplatvormide kaudu, kuigi liikmesriikide vahel esineb suuri erinevusi. Algoritmiline juhtimine võib aidata parandada tõhusust ja platvormimajanduse teenuste üldist kvaliteeti. Algoritmides kasutatakse töötajate asukoha, kättesaadavuse, oskuste ja varasema tegevuse andmeid, et sobitada tööülesanded reaalsajas kokku kõige sobilikumate töötajatega. Samuti võimaldab algoritmiline juhtimine jälgida töötajate töötulemusi tarbijahinnangute ja muude parameetrite kaudu, mis annavad reaalsajas tagasisidet platvormi standardite järgimise tagamiseks. Samal ajal võib algoritmilise juhtimise kasutamine ettevõtjate poolt tuua aga kaasa töötajate ulatuslikuma järelevalve ja hindamise, mis võib piirata töötaja iseseisvust ja kontrolli oma tööülesannete üle. Algoritmilise juhtimise kasutamine tõstatab küsimusi seoses läbipaistvuse, vastutuse ja töötajate õiglase kohtlemisega. Peale selle tekitab tehisintellekti integreerimine algoritmilise juhtimisega ohu, et praegused eelarvamused ja diskrimineerivad tavad kinnistuvad. Lisaks probleemidele, mis on seotud algoritmilise juhtimise süsteemide läbipaistmatuse ning mõjuga platvormitöötajate ülesannete määramisele ja seega nende sissetulekutele, esineb ka selliste töötajate tööalase staatuse väärast liigitamise oht (need töötajad võidakse valesti määratleda iseenda tööandjateks ning seega ei kehti nende suhtes töötajate õigused ja kaitsemeetmed). Kavandatud direktiiviga, milles käsitletakse töötingimuste parandamist platvormitöö puhul, leevendatakse digitaalsetel tööplatvormidel töötajaid käsitlevate algoritmidega seotud võimalikke ohte. Kavandatud direktiivis tehakse ka ettepanek kehtestada töötajate esindajatele kollektiivsed teabe saamise õigused.

Tehisintellekti käsitlevad uuringud osutavad sellele, et masinõppel võib olla tööturule suur mõju ning et eelduste kohaselt on see mõju varasema tehnoloogilise arenguga võrreldes suurem kontoritöötajatele ja loomesektori kutsealadele. Sellises olukorras on sotsiaaldialoog ja kollektiivlääbirääkimised äärmiselt olulised, et tagada osalemisel põhinev lähenemisviis tehnoloogia arengust tulenevate muutuste haldamisele, lahendades võimalikke murekohti ja soodustades samal ajal töötajate kohanemist (muu hulgas oskuste pakkumise teel). Kõnealuste muudatuste puhul on väga tähtis tulemuslik aktiivne tööturupoliitika, sealhulgas täiend- ja ümberõppesüsteemide olemasolu ja tööturuasutuste tegevus, mis võimaldavad pakkuda tõhusat tuge töökoha vahetamisel. Mis puudutab generatiivset tehisintellekti, siis Eurofoundi andmetel suhtuvad uuringus osalenud töötajad masinõppe kasutamisse üldiselt positiivselt, sest see võib aidata kulutada vähem aega rutiinsetele tööülesannetele ja keskenduda rohkem suurema lisaväärtusega ülesannetele¹⁶. Tehisintellekt võiks toetada ka puuetega inimesi tööturul, luues kaasavama ja soodsama keskkonna. Üldiselt pakuvad tehisintellekt ja masinõppemudelid, eelkõige generatiivsed eeltreenitud transformerid (nagu ChatGPT) küll palju võimalusi, kuid tulevikus võib neil olla suur mõju kontoritöötajatele¹⁷ ja need võivad mõjutada isegi loomesektori kutsealasid¹⁸. Selliste tehnoloogiate kiire areng nõuab hoolikat järelevalvet, et kasutada ära nende pakutavat kasu, nähes samal ajal ette võimalikku negatiivset mõju ning kavandades piisavad ja õigeaegsed poliitikameetmed, muu hulgas seoses tööturgudega ja töötajate piisava panusega tehisintellekti loodavas tootlikkuse suurendamisse. Selles kontekstis tekitab tehisintellekt probleeme seoses läbipaistvuse, vastutuse ja oma võimaliku mõjuga töötajate õigustele, töötingimustele ja sissetulekule. Näiteks kui kavandatud tehisintellektimäärus võetakse vastu praegusel kujul, määratletakse töölevõtmisel ja töötajate juhtimisel kasutatavad tehisintellektisüsteemid suure riskiga süsteemideks ning kehtestatakse läbipaistvust, turvalisust, täpsust ja inimjärelevalvet käsitlevad nõuded.

¹⁶ Eurofound, „*Ethical digitalisation at work: from theory to practice*“ (*Eetiline digiteerimine töökohal: teooriast praktikasse*), 2023; Eurofound, „*Ethics in the digital workplace*“ (*Eetika digitaalsel töökohal*), 2022, ja Eurofound, „*Digitisation in the workplace*“ (*Digiteerimine töökohal*), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2021.

¹⁷ Gmyrek, P., Berg, J., Bescond, D., 2023, „Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality“, (Generatiivne tehisintellekt ja töökohad: töökohtade arvule ja kvaliteedile avalduva võimaliku mõju ülemaailmne analüüs), ILO töödokument nr 96 (Genf, ILO), <https://doi.org/10.54394/FHEM8239>.

¹⁸ Vt nt Ameerika kirjanike liidu (Writers Guild of America) ning filmi- ja televisiooniprodutsentide liidu (Alliance of Motion Picture and Television Producers) kokkulepe, mis käsitleb olemasolevate probleemide lahendamist seoses tehisintellekti mõjuga filmitööstusele. Uus leping, mis sõlmiti pärast üht pikimat streiki Hollywoodis, sisaldab eeskirju tehisintellekti kasutamise kohta filmi- ja televisiooniprojektides.

Kuigi olukord on paranenud, on noortel paljudes liikmesriikides ikka probleeme seoses tööturule integreerimisega ning nende probleemide lahendamine nõuab eritähelepanu ja kohandatud poliitikameetmeid. Noorte töötus on alates 2020. aastast 3,1 protsendipunkti võrra vähenenud, kuid oli 2022. aastal 14,5 %, mis on jätkuvalt peaaegu kolm korda suurem kui ELi kogu tööealise elanikkonna puhul. Endiselt esineb piirkondade vahel erinevusi ja kõrge töötuse tase on registreeritud näiteks ELi äärepoolseimates piirkondades. Samamoodi on nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), oluliselt vähenenud pandeemiaeelsetele tasemetele, peamiselt töötute NEET-noorte arvu vähenemise tõttu, kuid oli ELis 2023. aasta teises kvartalis jätkuvalt 11,1 % ja teatavates liikmesriikides eriti suur, kusjuures ka riikide siseselt esines märkimisväärsed erinevusi. Valdavamalt on NEET-noorte hulgas väljaspool ELi sündinud naised ja noori. Noorte piisav ja õigeaegne tööturule või haridus- ja koolitussüsteemidesse integreerimine on tulevase eduka karjääri seisukohast äärmiselt oluline. Töötuseperioodid tööelu alguses võivad oma pärssiva mõju tõttu kahjustada edasise karjääriväljavaateid ja teenimisvõimet ning tekitada ka suuremat vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse või äärmuslikumatel juhtudel ka füüsilise või vaimse tervise probleemide tekkimise ohtu. Ees seisvad majanduse keskkonnahoidlikumaks muutmise ja digitaliseerimisega seotud ulatuslikud muutused suurendavad vajadust tagada, et noored põlvkonnad oleksid hästi tööturule ja ühiskonda integreeritud ning suudaksid tulevaste muutustega toime tulla ja neid juhtida. Sellisel taustal tuleb jätkata jõupingutusi noori tööturult eemal hoidvate struktuursete probleemide lahendamiseks, eeskätt olukorras, kus valitseb tööjõupuudus ja oskuste nappus. NEET-noortele võib aidata rohkem tähelepanu pöörata tugevdatud noortegarantii, mis pakub kvaliteetset tööd, täiendusõpet ja -koolitust, õpipoisiõppe- või praktikavõimalust nelja kuu jooksul pärast töötuks jäämist või formaalharidussüsteemist lahkumist¹⁹. Seda täiendab algatus ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve – eesmärk, õpingud, oskused, edu), mis aitab ebasoodsas olukorras olevatel NEET-noortel saada välisriikides kutsealast töökogemust.

¹⁹ Nõukogu 30. oktoobri 2020. aasta soovitus, mis käsitleb algatust „Töösild – noorte tööhõive tugevdamine“ ja millega asendatakse nõukogu 22. aprilli 2013. aasta soovitus noortegarantii loomise kohta (2020/C 372/01, ELT C 372, 4.11.2020, lk 1).

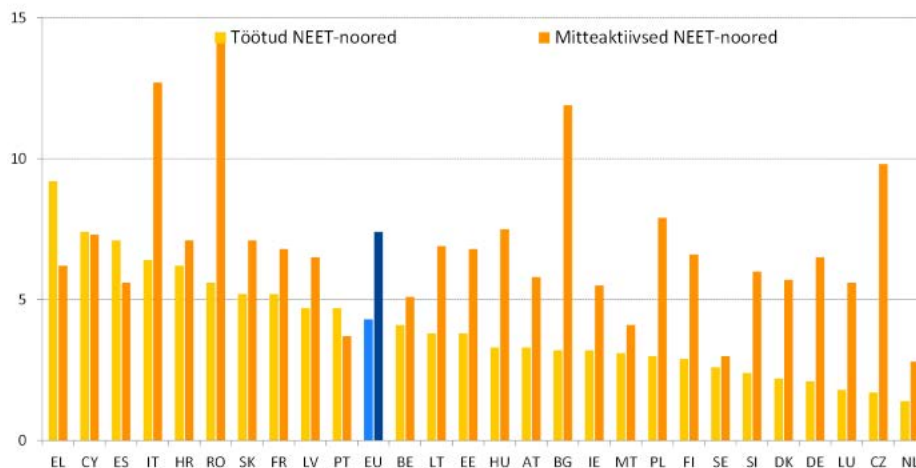
Noored, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel, on sagedamini mitteaktiivsed kui töötud

2022. aastal oli

7,4 % ELi noortest mittetöötavad ja mitteõppivad (NEET-noored) ning mitteaktiivsed

4,3 % noortest olid töötud, kusjuures mehed olid sagedamini töötud kui naised

Noored, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), tööhõivestaatus järgi (15–29aastased, %) 2022. aastal

Märkus. Aegrea katkemine Tšehhi ja Slovakkia puhul.

Allikas: Eurostat [edat_lfse_20], ELi tööjõu-uuring.

Eakamad töötajad on tööturul aktiivsemad kui kunagi varem, kuid olukorda annab veelgi parandada, eriti naiste puhul. ELi elanikkond vananeb kiiresti – eelduste kohaselt kasvab mediaanvanus 44,4 aastalt 2022. aastal sajandi lõpuks rohkem kui nelja aasta võrra, samal ajal kui tööealine elanikkond väheneb märgatavalt. Mõnda liikmesriiki ja piirkonda puudutavad demograafilised muutused teravamalt kui teisi, mis ähvardab veelgi suurendada praegusi erinevusi ELis. Tulenevalt nende kõrgemast osalemise määrast on eakamate töötajate (55–64aastased) tööhõive määr ELis märkimisväärselt tõusnud, 44,7 %-lt 2010. aastal 62,3 %ni 2022. aastal. Selles vanuserühmas oli sooline tööhõivelõhe – 12,5 protsendipunkti – siiski suurem kui kogu tööjõu puhul, kuigi see on alates 2010. aastast vähenenud.

Eelduste kohaselt mõjutab elanikkonna vananemine tööjõupakkumist, kuna see vähendab tööjõudu ja võib süvendada oskuste nappust ja tööjõupuudust liidus. Sellises olukorras on pikemal ja tervemana veedetud tööelul oluline roll tööjõupakkumise toetamisel ja sotsiaalkaitstesüsteemide rahastamise jätkusuutlikkuse kindlustamisel, tagades samal ajal sotsiaalse ühtekuuluvuse, solidaarsuse ja teadmussiirde põlvkondade vahel. Demograafia poliitikavahendites, mida komisjon hiljuti tutvustas, on kehtestatud terviklik lähenemisviis demograafilistele muutustele. Liikmesriike kutsutakse üles toetama tervet ja aktiivset vananemist, mis võimaldab inimestel säilitada kontrolli oma elu üle ning jätkuvalt panustada majandusse ja ühiskonda²⁰.

²⁰ Vt komisjoni teatis „Demograafilised muutused Euroopas: poliitikavahendid“ (COM(2023) 577 final).

Jätkuvalt esineb tööturul ulatuslikult soolist ebavõrdsust, mis kajastub nii soolises tööhõivelõhes kui ka palgalõhes. Kuigi sooline tööhõivelõhe 2021. aastaga võrreldes veidi vähenes, püsis see jätkuvalt suur, olles ELis 2022. aastal 10,7 protsendipunkti, kusjuures liikmesriikide ja piirkondade vahel esines suuri erinevusi. Samuti oli see lõhe oluliselt suurem, kui arvestada osaaajatöö suuremat osakaalu naiste hulgas (täistööaja ekvivalentides kasvas see 2022. aastal 16 protsendipunktini). Lisaks oli sooline tööhõivelõhe palju suurem lastega inimeste kui nende inimeste puhul, kellel lapsi ei ole. Hoolimata viimasel kümnel aastal tehtud edusammudest oli ka sooline palgalõhe enamikus riikides suur (2021. aastal ELis 12,7 %). Viimane võib olla osaliselt seotud sellega, et i) suhteliselt madalapalgalistel ja osaaajatööga töökohtadel töötab ebaproportsionaalselt palju naisi, ii) kõrgematel ametikohtadel töötab ebaproportsionaalselt vähe naisi, iii) naistel on raskem ühitada tööd ja hooldamiskohustusi ning iv) hooldamiskohustused on jagatud naiste ja meeste vahel ebavõrdselt. Suurim osa soolisest palgalõhest ELis ei ole siiski seotud üksikisikute objektiivsete ja mõõdetavate teguritega, mis viitab sellele, et tõenäoliselt avaldavad sellele näitajale märkimisväärselt mõju muud tegurid, sealhulgas diskrimineerimine ja läbipaistmatud palgastruktuurid²¹. Selline palgalõhe kahjustab naiste majanduslikku sõltumatust tööelu jooksul, avaldab negatiivset mõju nende tööturul osalemisele ja suurendab ka soolist pensionilõhet (2022. aastal oli see ELis 26 %), mis tekitab naistele vanaduses suuremat vaesusohtu. Soolise palgadiskrimineerimise ja ebavõrdsuse probleemiga tegelemine ning maksusüsteemide toimimise parandamine võib motiveerida suuremat arvu naisi olema majanduslikult aktiivne, mis on oluline ka suurt tööjõupuudust ja oskuste nappust arvestades.

²¹ Eurostat, statistikaalased töödokumendid, „*Gender pay gaps in the European Union – A statistical analysis*“ (*Sooline palgalõhe Euroopa Liidus – statistiline analüüs*), 2021.

Kvaliteetse ja taskukohase alushariduse ja lapsehoiu ning pikaajaliste hooldusteenuste kättesaadavuse parandamine on äärmiselt oluline naiste tööturul osalemise suurendamiseks kooskõlas ELi soolise võrdsuslikkuse strateegiaga 2020–2025, nõukogu soovitustega alushariduse ja lapsehoiu kohta, sealhulgas uute Barcelona eesmärkidega, ning taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu kohta²² ja Euroopa lastegarantiiga²³. Samuti on tasustamise läbipaistvuse direktiivi²⁴ kohased tasustamise läbipaistvuse meetmed äärmiselt olulised, et tuua välja sooline kallutatus töötasustruktuurides ja töötasukujunduses ning võimaldada töötajatel kasutada oma õigust saada võrdse või võrdväärse töö eest võrdset tasu.

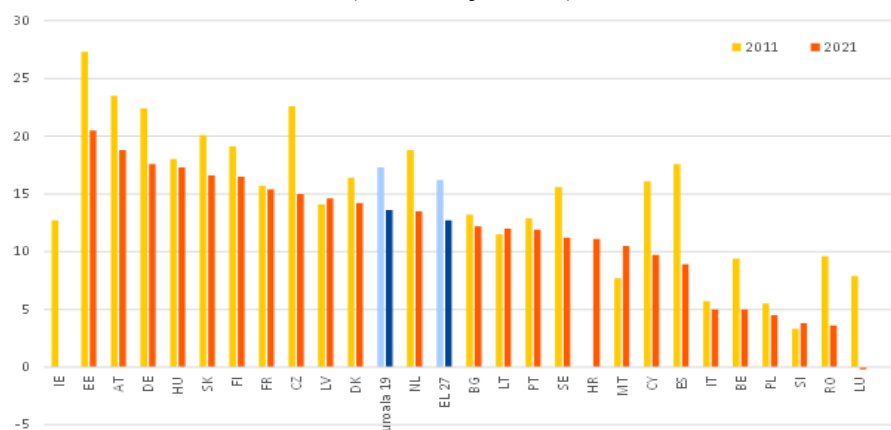
Sooline palgalõhe on küll vähenenud, ent endiselt suur

2021. aastal oli
**sooline
palgalõhe** ELis
12,7 % ja
liikmesriikide
vahel esines suuri
erinevusi

2022. aastal oli
**sooline
tööhõivelõhe**
ELis
**10,7 protsendi-
punkti**

2022. aastal oli
**sooline
pensionilõhe**
ELis **26 %**

Mees- ja naissoost töötajate keskmise brutotunnitasu erinevus
protsendimäärana meeste keskmisest brutotunnitasust
(%, 2021 ja 2011)

Märkus. Järjestatud 2021. aasta väärtuste järgi. Kreeka andmed puuduvad mõlema aasta kohta, Horvaatia andmed 2011. aasta kohta ja Lirimaa andmed 2021. aasta kohta.
Allikas: Eurostat [earn_gr_gpgr2].

- ²² Vt Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb alusharidust ja lapsehoiu: Barcelona eesmärgid 2030. aastaks (2022/C 484/01); „Võrdsuslikkuse liidu suunas: soolise võrdsuslikkuse strateegia 2020–2025“ ja nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu (2022/C 476/01).
- ²³ Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitus (EL) 2021/1004, millega luuakse Euroopa lastegarantii (ELT L 223, 22.6.2021, lk 14–23).
- ²⁴ Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega tasustamise läbipaistvuse ja õiguskaitsemehhanismide kaudu tugevdatakse meeste ja naiste võrdse või võrdväärse töö eest võrdset tasu maksmise põhimõtte kohaldamist.

Kuigi olukord on hiljuti paranenud, puutuvad puuetega inimesed tööturul jätkuvalt kokku suurte tõketega. 2022. aastal oli puuetega inimeste ja puueteta inimeste vaheline tööhõivelõhe ELis 21,4 protsendipunkti. Peale selle oli puuetega inimeste töötuse määr 2020. aastal peaaegu kaks korda kõrgem kui puueteta inimestel. Samuti ei osale paljud puuetega inimesed tööturul, nagu kajastab nende aktiivsuse määr 60,7 % (vs. 83,4 % puueteta inimeste puhul). Kooskõlas puuetega inimeste õiguste strateegiaga aastateks 2021–2030 on puuetega inimeste olukorra parandamiseks tööturul vaja täiendavaid poliitilisi jõupingutusi ja sihipäraseid meetmeid, nagu on kirjeldatud puuetega inimeste tööhõivepakettis²⁵. Seepärast on väga tähtis suurendada tööhõive- ja integratsiooniteenuste osutamise suutlikkust, parandada tööle värbamise võimalusi ja võidelda stereotüüpide vastu, tagades samal ajal, et puuetega inimestele pakutakse nende vajadustele vastavaid mõistlikke võimalusi.

²⁵ Vt „Puuetega inimeste tööhõivepakett, et parandada puuetega inimeste tööturutulemusi“.

Kogu ELis on halvenenud lugemisoskus, mida saab jätkuvalt hästi prognoosida sotsiaal-majandusliku staatuse alusel, ning sellele lisandub ulatuslik õpetajate nappus, mis on seotud ka selle kutseala vähese atraktiivsusega. See ohustab kvaliteetse hariduse pakkumist.

2021. aasta rahvusvahelise lugemisoskuse uuringu (PIRLS, Progress in International Reading Literacy Study) põhjal on kehvad tulemused lugemises peaaegu veerandil kõikidest neljanda klassi õpilastest, kusjuures peaaegu kõikides osalevates liikmesriikides täheldati aastatel 2016–2021 suundumust halvemuse poole. Keskmiselt olid kõrgema ja madala sotsiaal-majandusliku staatusega laste tulemused väga erinevad, vastates ligikaudu kahele õppeaastale. See osutab haridussüsteemi ees seisvatele probleemidele seoses kõikidele õpilastele ühiskonnas ja tööturul toimetulekuks vajalike põhioskuste andmise ja võrdsete võimaluste tagamisega. Kuigi enneaegselt haridussüsteemist lahkunud ja mitte rohkema kui põhiharidusega noorte arv vähenes 2022. aastal ELis (mõnevõrra) veelgi, püsisid nii liikmesriikide vahel kui ka sugude ning sünni- ja elukohariikide lõikes märkimisväärsed erinevused. See tekitab probleeme seoses tööalase konkurentsivõime ning õppimis- ja kohanemisvõimega edasises elus. Samal ajal on enamikul liikmesriikidel raskusi õpetajate ametikohtade täitmisega kõikides koolikohustusega hõlmatud sektorites, eeskätt teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkondades, samuti on raske leida piisaval arvul õpetajaks õppijaid ja hoida tööl noori õpetajaid. Enamikus riikides ei ole õpetajaks saamine noorte jaoks enam atraktiivne karjäärivalik. Õpetajaameti atraktiivsus sõltub mitmest tegurist, sealhulgas töötasust ja -tingimustest. 2018. aastal tundis vaid üks viiest õpetajast, et ühiskond väärtustab tema tööd, samas kui paljud õpetajad teatasid tööga seotud stressist ja suurest töökoormusest²⁶. Õpetajaameti atraktiivsuse suurendamine on äärmiselt oluline selleks, et EL liiguks oma Euroopa haridusruumi²⁷ raames kehtestatud hariduseesmärkide saavutamise suunas ja täidaks kasvava vajaduse oskuste järele, seda ka rohe- ja digipöörde taustal.

²⁶ OECD, „*TALIS 2018 Results: Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*“ (Õpetamist ja õppimist käsitleva rahvusvahelise uuringu TALIS 2018 tulemused: õpetajad ja koolijuhid kui elukestvad õppijad), OECD Publishing, Pariis, 2019.

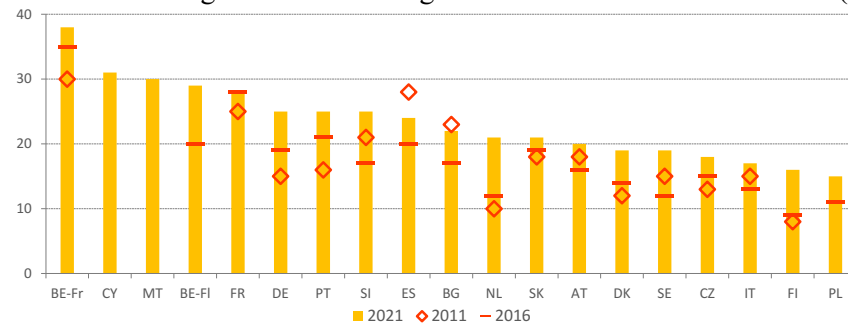
²⁷ Komisjoni 30. septembri 2020. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele [Euroopa haridusruumi saavutamise kohta aastaks 2025](#).

Lugemisoskus on kogu ELis halvenenud

**Peaaegu
veerandil**
kõikidest
neljanda klassi
õpilastest **on**
lugemises
kehvad
tulemused

Tulemusi saab
jätkuvalt hästi
prognoosida
nende **sotsiaal-
majandusliku**
tausta järgi

Nende neljanda klassi õpilaste osakaal, kes ei saavuta rohkem kui
rahvusvahelise lugemisoskuse uuringu madalaimat rahvusvahelist taset (%)

BE-Fr tähistab Belgia prantsuse kogukonda ja BE-FI Belgia flaami kogukonda. Esitatud on üksnes nende haridussüsteemide andmed, kus neljanda klassi lõpus andmeid kogutakse; jättes seega välja EE, EL, HR, HU, IE, LT, LU, LV ja RO. Belgia flaami kogukonna, Küprose, Malta ja Poola 2011. aasta andmed ning Küprose ja Malta 2016. aasta andmed ei ole kättesaadavad.

Allikas: hariduse, noorte, spordi ja kultuuri peadirektoraadi arvutused PIRLS 2021 põhjal.

Ehkki enamik töötajaid ELis juba kasutab tööl digivahendeid, tuleb elanikkonna, eelkõige madala kvalifikatsiooniga töötajate, eakamate inimeste ja kolmandate riikide kodanike digioskuste parandamiseks teha täiendavalt suuri jõupingutusi. 2021. aastal kasutas 60–70 % ELi töötajatest tööl digivahendeid, mille kasutamiseks on vaja baas- või keskmisel tasemel digioskusi²⁸. Vähemalt põhilised digioskused olid ELis aga ainult 53,9 %-l täiskasvanutest. Digioskuste tase on nii liikmesriikide kui ka elanikkonnarühmade lõikes väga erinev. 2021. aastal olid noortel (16–29aastased) vähemalt põhilised digioskused kaks korda tõenäolisemalt kui eakamatel inimestel (55–74aastased) ning eriti madal oli see määr madala kvalifikatsiooniga inimeste, töötute ja mitteaktiivsete inimeste puhul. Lisaks olid vähemalt põhilised digioskused ELi kodanikega võrreldes palju väiksemal osal kolmandate riikide kodanikest. Euroopa oskusteaasta raames 2023. aastal läbi viidud uuringust nähtus, et peaaegu poolte VKEde puhul, kes märkisid, et oskuste nappus piirab nende üldist äritegevust, oli probleem seotud eeskätt digitehnoloogia kasutamisega. Digioskuste madala tasemega laialdastes elanikkonnarühmades ja suurte erinevustega nende oskuste arendamise võimalustes kaasneb oht, et üha digitaliseeritumaks muutuvates majandustes ja ühiskondades tekivad ulatuslikud lõhed (muu hulgas seoses juurdepääsuga haridusele ja koolitusele, avalike tööturuasutuste teenustele ja digiteenustele üldisemalt). Digilõhe ületamiseks on vaja laiemale elanikkonnale suunatud digioskuste programme, mida täiendab suunatum koolitus, mis on kohandatud konkreetsete rühmade kutsekirjeldustele ja olukorrale tööturul ning mille pakkumises on oma roll ka ettevõtjatel. Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas ja digikümneni poliitikaprogrammis seati eesmärk, et 2030. aastaks peaksid ELis olema põhilised digioskused vähemalt 80 %-l inimestest²⁹. Samuti on eesmärk suurendada IKT-spetsialistide arvu 2030. aastaks 20 miljonini, soodustades samal ajal naiste juurdepääsu sellele valdkonnale (2022. aastal 18,9 % spetsialistidest) ja suurendades IKT-eriala lõpetanute arvu, mis on äärmiselt oluline Euroopa konkurentsivõime säilitamiseks³⁰.

²⁸ Cedefop, „*Setting Europe on course for a human digital transition: new evidence from Cedefop’s second European skills and jobs survey*“ (Euroopa suunamine inimeste digipöörde kursile: uued tõendid Cedefopi teisest Euroopa oskuste ja töökohtade uuringust); Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus; Cedefopi viiteseeriad; nr 123, 2022.

²⁹ Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. detsembri 2022. aasta otsus (EL) 2022/2481, millega luuakse digikümneni poliitikaprogramm 2030. Euroopa digikümnen: digieesmärgid aastaks 2030.

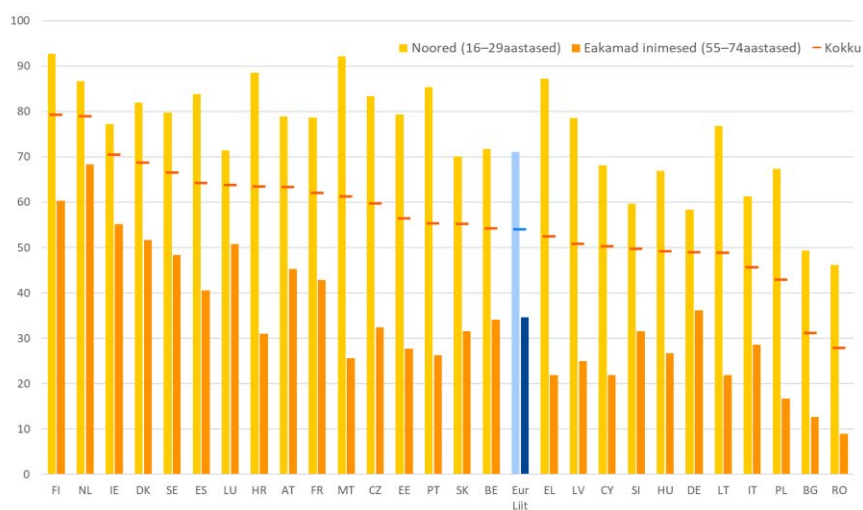
³⁰ Kui praegused suundumused siiski jätkuvad, on 2023. aastaks põhilised digioskused eelduste kohaselt vaid 60 %-l ELi elanikkonnast ja IKT-spetsialistide arv kasvab vaid ligikaudu 12 miljonini. Vt 2023. aasta aruanne digikümneni olukorra kohta, SWD(2023) 571 final.

Noortel on vähemalt põhilised digioskused kaks korda tõenäolisemalt kui eakamatel inimestel

71 % noortel
(16–29aastased) ja
ainult 34,6 %
eakamatel
inimestel
(55–74aastased) on
vähemalt põhilised
digioskused

Harvemini on
vähemalt **põhilised**
digioskused
madala
kvalifikatsiooniga
inimestel, töötutel
ja mitteaktiivsetel
inimestel

Vähemalt põhiliste üldiste digioskustega inimeste osakaal (2021, %)

Allikas: Eurostat [edat_lfse_02].

Töötajate oskuste täiendavaks arendamiseks on vaja teha pidevaid jõupingutusi, et toetada konkurentsivõimet, edendada kvaliteetseid töökohti ja säilitada ELi sotsiaalne mudel, võttes muu hulgas arvesse rohe- ja digipööret. Sellises olukorras, ning võttes arvesse ulatuslikku tööjõupuudust ja oskuste nappust, on hästi toimivad ja tõhusad haridus- ja koolitussüsteemid äärmiselt olulised, et anda noortele tööturul vajalikke oskusi, ning laialdane osalemine täiskasvanuhariduses on ülimalt tähtis töötajate oskuste pideva ajakohastamise tagamiseks. Täiskasvanuharidust käsitleva peamise eesmärgi kohaselt peaks ELis 2030. aastaks osalema igal aastal õppes vähemalt 60 % täiskasvanuid (viimaste, 2016. aasta kohta kättesaadavate andmete põhjal on keskmine osalemismäär palju madalam, 37,4 %)³¹. Kuna kõikides liikmesriikides osalevad madala kvalifikatsiooniga täiskasvanud koolitusel üldiselt oluliselt vähem kui keskmise ja kõrge kvalifikatsiooniga täiskasvanud, tuleb kooskõlas oskuste täiendamise meetmete hindamisega pöörata poliitikameetmetes eritähelepanu just nende osalemismäärade tõstmisele³². Samuti osalevad täiskasvanud õppes sagedamini linnades kui maapiirkondades. Seda arvesse võttes on nõukogu soovituses isiklike õppekontode kohta kirjeldatud, kuidas liikmesriigid saavad tõhusalt ühendada rahalise (sealhulgas ESF+-i vahenditest antava) ja mitterahalise toetuse, et võimestada kõiki täiskasvanuid kogu tööelu vältel oma oskusi arendama³³. Peale selle võivad mikrokvalifikatsioonitunnistused nõukogu asjaomase soovitusel oluliselt toetada töötajatele ja tööotsijatele kiire ja sihipärase täiend- ja ümberõppe pakkumist³⁴. 2020. aasta Euroopa oskuste tegevuskaval põhineva Euroopa oskusteaasta eesmärk on soodustada mõtteviisi muutust kogu elu jooksul toimuva täiend- ja ümberõppe suunas, mis aitab inimestel saada õiged oskused kvaliteetseteks töökohtadeks ja kasutada ära rohe- ja digipöörde pakutavaid arvukaid võimalusi³⁵.

³¹ Täiskasvanuharidust käsitleva 2030. aasta peamise eesmärgi jälgimise andmeallikat on kavas muuta, nii et selleks on täiskasvanuhariduse uuringu asemel ELi tööjõu-uuring. Nende kahe uuringu andmeid analüüsitakse põhjalikult, et tagada nende hea kvaliteet ja võrreldavus. Tööjõu-uuringust (12-kuuline vaatlusperiood) saadud täiskasvanuharidust käsitlevad andmed avaldatakse eeldatavasti 2024. aasta kevadel.

³² [Oskuste täiendamise meetmete hindamise pakett](#) võeti vastu 2023. aasta juulis ja selles hinnati [oskuste täiendamise meetmeid käsitleva nõukogu soovitusel](#) põhjal läbiviidud tegevust.

³³ Nõukogu 16. juuni 2022. aasta soovitus, mis käsitleb isiklike õppekontosid (2022/C 243/03).

³⁴ Nõukogu 16. juuni 2022. aasta soovitus, milles käsitletakse Euroopa lähenemisviisi elukestvat õpet ja tööalast konkurentsivõimet toetavatele mikrokvalifikatsioonitunnistustele (2022/C 243/02).

³⁵ Euroopa Komisjoni teatis jätkusuutlikku konkurentsivõimet, sotsiaalset õiglust ja vastupanuvõimet toetava [Euroopa oskuste tegevuskava](#) kohta (COM(2020) 274 final); ettepanek Euroopa oskusteaastat käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuse kohta.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal püsis tänu COVID-19 pandeemia ja energiakriisi ajal võetud otsustavatele poliitikameetmetele 2022. aastal ELis üldjoontes stabiilsena. 2022. aastal oli aga ELis ligikaudu üks inimene viiest jätkuvalt vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus, kuna selliste inimeste koguarv vähenes vaid 279 000 võrra, jäädes 2019. aasta väärtuse lähedale. Halvenenud majanduskeskkonda arvesse võttes tuleb seepärast teha suuri jõupingutusi, et täita 2030. aasta eesmärk, mille kohaselt peaks vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv 2019. aastaga võrreldes vähenema vähemalt 15 miljoni võrra. Samuti esines suuri erinevusi nii liikmesriikide ja piirkondade kui ka elanikkonnarühmade vahel (vaesusohu esines rohkem laste, üle 65aastaste, puuetega inimeste, kolmandate riikide kodanike ja romade puhul). ELi liikmesriikide vahel on endiselt suuri erinevusi ka sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõjus vaesuse vähendamisele. Samal ajal **sissetulekute ebavõrdsus 2022. aastal keskmiselt mõnevõrra vähenes.** Eurostati kiirhinnangute põhjal püsis ka see näitaja sissetulekuaastal 2022 stabiilsena või vähenes, kajastades ELi ja liikmesriikide tasandil kiirelt võetud poliitikameetmeid, mille eesmärk oli tasakaalustada inflatsiooni negatiivset mõju eelkõige väikese sissetulekuga leibkondadele. Registreeritud keskmine vähenemine tulenes muutustest tulujaotuse alumises osas. Äärmiselt oluline on süstemaatiliselt hinnata poliitikameetmete mõju tulujaotusele, et võtta arvesse nende mõju sissetulekute ebavõrdsusele ja toetada poliitika kujundamist.

Enamikus liikmesriikides on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse oht laste puhul suurem kui kogu elanikkonna puhul, mõjutades keskmiselt ligikaudu üht last neljast. 2022. aastal kasvas ELis mõnevõrra vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste osakaal, samuti kasvas sellises olukorras olevate laste koguarv, mis on alates 2019. aastast suurenenud ligikaudu 900 000 võrra (võrdluses täiendava eesmärgiga vähendada selliste laste arvu 2030. aastaks vähemalt 5 miljoni võrra), seega on selle probleemi lahendamiseks vaja teha olulisi jõupingutusi. Laste vaesusest ja sotsiaalsest tõrjutusest väljatoomine on ülimalt tähtis, et aidata neil ennast tööturul ja ühiskonnas täielikult teostada ning lõpetada vaesuse edasikandumine ühelt põlvkonnalt teisele. Selle probleemi lahendamiseks on väga oluline, et kõikides liikmesriikides rakendataks Euroopa lastegarantiid³⁶.

³⁶ Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitus (EL) 2021/1004, millega luuakse Euroopa lastegarantii (ELT L 223, 22.6.2021, lk 14–23).

Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus on vanuserühmade lõikes väga erinevad ning sageli ohustavad need kõige enam lapsi ja eakaid inimesi

2022. aastal oli ELis

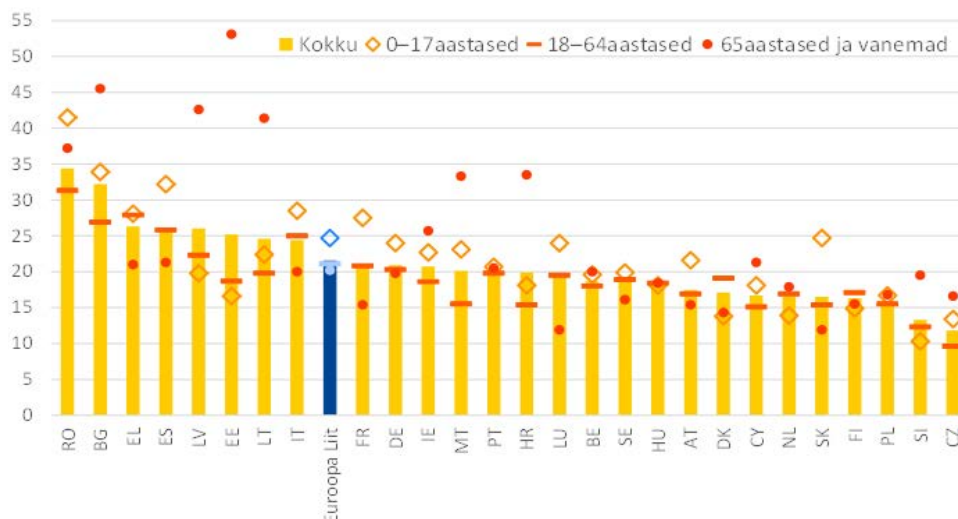
vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus

üks viiest inimesest ja üks neljast lapsest

Paljudes liikmesriikides on eakamate inimeste

vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu määr kõrgem

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu määr, kokku ja vanuserühmades 0–17aastased, 18–64aastased ning 65aastased ja vanemad (%), 2022)

Märkus. Aegrea katkemine Soome, Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul.

Allikas: Eurostat [ilc_peps01n], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Kui enamiku ELi elanikkonna jaoks on esmatähtsad teenused kättesaadavad, siis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad ja kõige haavatavamad inimesed puutuvad kokku suurte takistustega. ELi elanikkonnast 9,3 % ei suuda oma kodu piisavalt soojas hoida

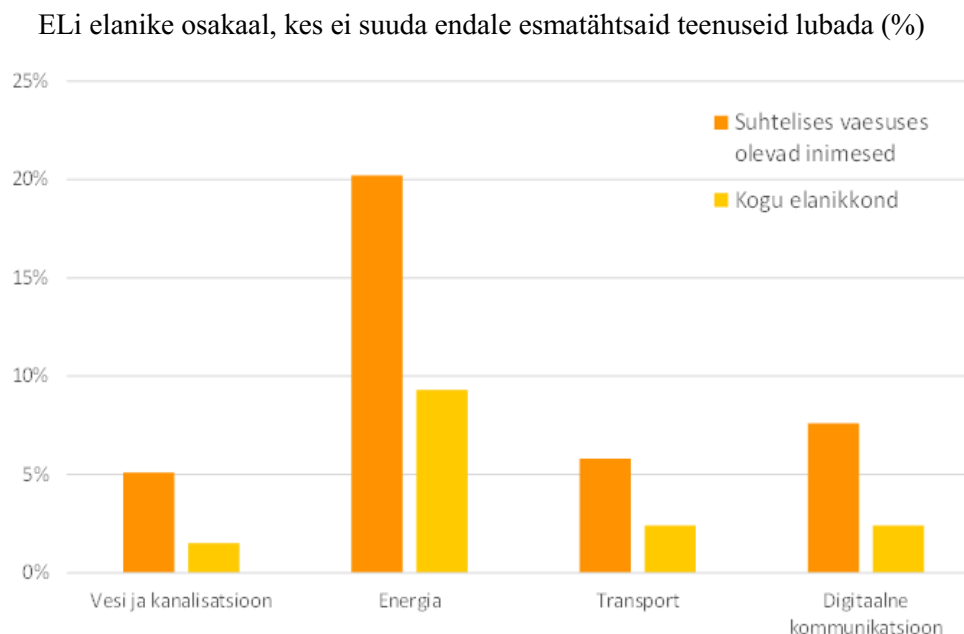
(2,4 protsendipunkti rohkem kui eelmisel aastal ja vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste puhul on see näitaja üle kahe korra suurem), 2,4 % ei saa endale lubada internetiühendust isiklikuks kasutamiseks kodus, 2,4 % ei saa endale lubada regulaarset ühistranspordi kasutamist ja 1,5 % elab majapidamistes, kus puudub vann, dušš või vesiklosett, kusjuures riikide vahel esineb märkimisväärsed erinevusi³⁷. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad leibkonnad kulutavad esmatähtsatele teenustele oluliselt suurema osa oma eelarvest ja on seepärast hinnatõusude suhtes haavatavamad. Lisaks esmatähtsate teenuste taskukohasusele on probleemiks ka nende kättesaadavus ja juurdepääsetavus, mis on mõnikord seotud muude asjaoludega, nagu oskuste puudumine või geograafilised tegurid (lõhe linna-/maapiirkondade vahel, äärepoolseimad piirkonnad ning muud äärealad ja saarepiirkonnad). Euroopa sotsiaalõiguste sambas on nimetatud igäühe õigust kvaliteetsete esmatähtsate teenuste kättesaadavusele ja kutsutud üles toetama sellega seoses inimesi, kes seda vajavad, mis on oluline ELi vaesuse vähendamise 2030. aasta eesmärgi suunas edusammude tegemiseks.

³⁷ Komisjoni aruanne esmatähtsate teenuste kättesaadavuse kohta ELis (SWD(2023) 213 final/2).

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatel leibkondadel on ELis palju piiratum juurdepääs esmatähtsatele teenustele

Nende inimeste osakaal, kes ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida, kasvas ELis 2022. aastal 9,3 %ni (2019. aastal 6,9 %)

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad inimesed puutuvad esmatähtsatele teenustele juurdepääsemisel kokku suurte takistustega

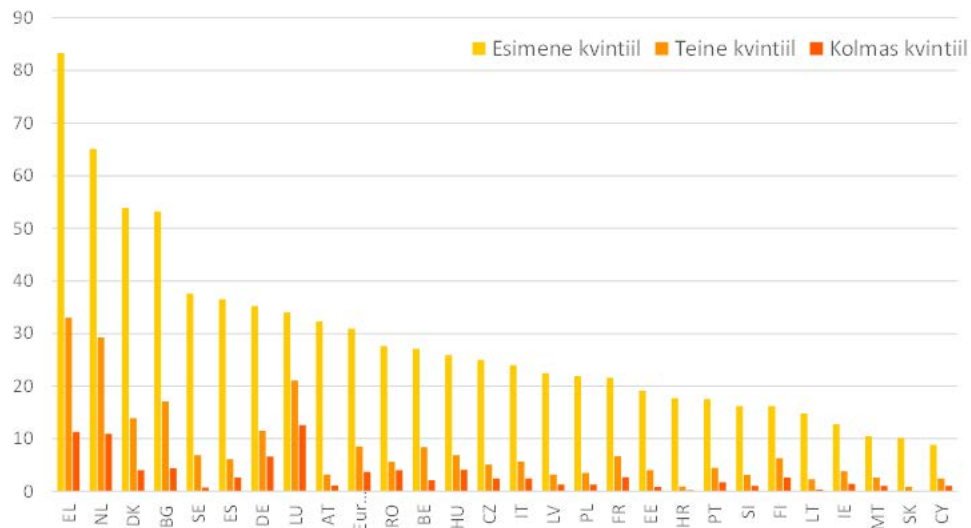
Allikas: Eurostat, [ilc_mdcs01], [ILC_mddu07A], [ilc_mdho05], [ilc_mdcs13a], sisetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Eluaseme taskukohasus on liidus kasvav probleem. 2022. aastal elas ELis peaaegu üks inimene kümnest leibkonnas, kus eluasemekulud kokku moodustasid üle 40 % kasutada olevast kogutulust, kusjuures alates 2020. aastast on see näitaja märkimisväärselt kasvanud. Eluasemeprobleemid on üldjuhul suuremad lastega peredes ja ühe vanemaga leibkondades. Vaesusriskiga inimeste puhul oli see osakaal üle kolme korra suurem kui kogu elanikkonna puhul. Samuti on liikmesriikides tehtud viimase kümne aasta jooksul vähe edusamme kodutute arvu vähendamisel. ELi poliitika võib positiivselt mõjutada eluaseme taskukohasust, kättesaadavust ja piisavust, eriti abi vajavate inimeste jaoks. Kuigi peamiselt vastutavad eluaseme ja eluasemetoetuste eest liikmesriigid, võivad ELi rahastamine ja poliitika toetada riiklike ja piirkondlike avaliku sektori asutuste jõupingutusi nende probleemide lahendamisel, näiteks ühtekuuluvus- ja linnaarendus-, tööhõive- ja sotsiaalkaitse-, tööstus- ja energiapoliitika valdkondades. Lisaks võivad eluasemete jätkusuutlikkuse ja kaasavuse suurendamisele kaasa aidata sellised ELi algatused nagu uus Euroopa Bauhaus ja taskukohase eluaseme algatus. Investeeringud sotsiaaleluruumidesse võivad parandada eluaseme kättesaadavust ja taskukohasust väikese sisetulekuga ja haavatavate rühmade, sealhulgas kodutute jaoks. Sellised ELi fondid nagu ERF, ESF+, taaste- ja vastupidavusraha ning programm „InvestEU“ võimaldavad teha täiendavaid investeeringuid taskukohastes eluasemetesse ja sotsiaaleluruumidesse ning kasutada avaliku ja erasektori partnerlusi, et koondada vahendeid ja töötada välja kestlikke sekkumiskavasid.

Liiga suured eluasemekulud on kõikides liikmesriikides suurimad elanikkonna kõige kehvemini toime tuleva viiendiku hulgas

Eluasemekulud netosissetulekus esimeses kolmes elanikkonna viiendikus järjestatuna sissetuleku järgi (2022, %)

2022. aastal oli ELis liiga suurte eluasemekuludega inimeste osakaal sissetuleku järgi järjestatuna elanikkonna esimese viiendiku puhul kaks korda suurem kui teise viiendiku puhul

Allikas: Eurostat [[ilc_lvho07b](#)]. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul 2022. aastal.

Sotsiaalkaitstesüsteemidel on liikmesriikides oluline roll sotsiaalse ühtekuuluvuse, sissetuleku riskide eest kaitstuse ja makromajandusliku stabiliseerimise tagamisel ning seega tuleb need muuta tulevaste probleemide lahendamiseks sobilikuks. Üldiselt tõestasid

sotsiaalkaitstesüsteemid COVID-19 pandeemia ja hiljutise energiakriisi jooksul oma tõhusust sotsiaal-majandusliku vastupanuvõime toetamisel. Sotsiaalkaitstesüsteemide suutlikkusele säilitada oma piisavus ja rahastamise jätkusuutlikkus avaldub aga elanikkonna vananemise, tööelu muutumise ning rohe- ja digipöörde tõttu üha suurem surve. Need muutused mõjutavad sotsiaalkaitstesüsteemide ülesehitust ja ulatust ning nende rahastamist. Praktikas tähendab see, et kõigis elanikkonnarühmades on vaja suurendada kvaliteetsetel töökohtadel osalemise määra, et tuleb kehtestada pikem tööiga ja piisavad palgavaesuse vastu suunatud meetmed ning tagada ebatüüpiliste töösuhete puhul sotsiaalkaitsega kaetus ja hästi toimivad, kättesaadavad ja tõhusad sotsiaalkaitseteenused, sealhulgas hooldusteenused ning kohandada sotsiaalkaitstesüsteeme kliimamuutustega kohanemise ning keskkonnahoidliku ja digitehnoloogiaga kaasneva uue tegelikkusega. Sotsiaalkaitstesüsteemide tulevikukindlaks muutmiseks on väga oluline läheneda hoolekandepoliitikale elutsükli põhinevast vaatenurgast. Hästi kavandatud sotsiaalpoliitika inimese elu eri etappides võib tuua topeltkasu, vähendades tänu tööhõivele, heaolule ja tervisealasele kasule avaliku sektori tulevase kulutusi sissetuleku asendamisele ja toetades kaasavat majanduskasvu ning laiendades samal ajal maksubaasi. Liikmesriikide reforme ja investeeringuid nendes valdkondades toetavad mitu ELi algatust, mille eesmärk on muuta sotsiaalkaitse tulevikukindlaks, näiteks nõukogu soovitused töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkaitsele juurdepääsu kohta,³⁸ pikaajalise hoolduse kohta, õiglase kliimanetraalsusele ülemineku kohta ja aktiivset kaasamist tagava piisava miinimumsissetuleku kohta ning piisavat miinimumpalka käsitlev direktiiv.

³⁸ Nõukogu 8. novembri 2019. aasta soovitus, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele (2019/C 387/01) (ELT C 387, 15.11.2019, lk 1–8).

Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul püsis ELis keskmisena üldiselt stabiilne, kuid liikmesriikide vahel oli suuri erinevusi ning jätkuvalt esineb probleeme seoses pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse, taskukohasuse ja kvaliteediga. Rahuldamata vajadusest arstiabi järele teatavad tõenäolisemalt väikese sissetulekuga leibkondades elavad inimesed, kuigi lõhe kogu elanikkonnaga võrreldes on liikmesriigiti erinev. Demograafilised muutused, eelkõige tulevane prognoositud pikem oodatav eluiga, suurendavad edaspidi potentsiaalset vajadust pikaajalise hoolduse järele. Viimaste, 2019. aasta andmete kohaselt oli 46,5 %-l 65aastastest ja vanematest inimestest, kellel on suuri raskusi isikliku hoolduse või majapidamistöödega, rahuldamata vajadus abi järele sellises tegevuses. Madalaimasse sissetulekukvintiili kuuluvate inimeste puhul (51,2 %) oli see oluliselt märgatavam kui kõrgeimasse sissetulekukvintiili kuuluvate inimeste puhul (39,9 %). Peamine pikaajalise hoolduse kättesaadavusega seotud takistus on selle taskukohasus. Mõnes liikmesriigis võivad hoolduskulud, mis tuleb ise tasuda, ka pärast pikaajalise hoolduse toetuse saamist olla väga suured, eelkõige suure pikaajalise hoolduse vajadusega eakamate inimeste jaoks koduhoolduse korral. Kättesaadavusega seotud probleeme süvendavad suur tööjõupuudus ja oskuste nappus hooldussektoris, mis on muu hulgas tingitud ka keerulistest töötingimustest.

Sotsiaalpartneritel on oluline roll tööhõivet, töökohtade kvaliteeti, oskuste arendamist ja sotsiaalkaitset toetavate riigi tasandi reformide ja poliitikameetmete kavandamisel ja rakendamisel. Tulemuslik sotsiaaldialoog annab määrava panuse Euroopa sotsiaalse turumajanduse tõhusasse toimimisse, tagades paremad ja kestlikumad poliitikatulemused ning toetades ka õiglast rohe- ja digipööret. Üldiselt olid nendes liikmesriikides, kus on väljakujunenud sotsiaaldialoogi traditsioonid, sotsiaalpartnerite asjakohase poliitika kujundamisse kaasamise kvaliteedi ja intensiivsuse puhul paremad tulemused, muu hulgas seoses Euroopa poolaasta raames toimuvate konsultatsioonidega. Tööhõivekomitee mitmepoolse järelevalve järel dustes rõhutati, et jätkuvalt on äärmiselt oluline vältida sotsiaalpartnerite puhtformaalset kaasamist ning tagada nendega õigeaegne ja sisukas konsulteerimine kõikides liikmesriikides kogu poliitikakujundamise protsessi vältel³⁹. Taaste- ja vastupidavusrahastu vastuvõtmisele järgnenud kahe aasta jooksul on sotsiaaldialoogi protsessid seoses rahastu rakendamisega enamikus liikmesriikides edenenud⁴⁰. Sotsiaaldialoogi tugevdamist käsitlevas nõukogu soovitusel kutsutakse liikmesriike tagama avalikus ja erasektoris kõigil tasanditel kahe- ja kolmepoolset sotsiaaldialoogi, sealhulgas kollektiivlääbirääkimisi toetavat keskkonda⁴¹. Liikmesriikide praegustele traditsioonidele, normidele ja tavadele tuginevad jõupingutused kodanikuühiskonna organisatsioonide asjaomase poliitika kujundamisse kaasamise tugevdamiseks on väga olulised, et saada väärtuslikku teavet nii olemasolevate ja edasiste probleemide kohta kui ka poliitikameetmete tõhususe kohta kohapeal.

³⁹ Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee [arvamus 9955/23](#).

⁴⁰ Euroopa Komisjon, [komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Läbivaatamisaruanne taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamise kohta“](#) (COM(2022) 383 final), 2022.

⁴¹ [COM\(2023\) 40 final](#) ja [nõukogu dokument 10542/23](#).

Liikmesriigid peaksid võtma meetmeid käesolevas ühises tööhõivearuandes ära märgitud tööhõive-, oskuste ja sotsiaalpoliitika probleemide lahendamiseks. Aruandes esitatud analüüsis tuuakse esile mitu prioriteetset poliitikameetmete valdkonda. Kooskõlas tööhõivesuunistega kutsutakse liikmesriike üles

- tõhustama vastavalt nõukogu soovitudele isiklike õppekontode kohta ja Euroopa lähenemisviisi kohta mikrokvalifikatsioonitunnistustele täiskasvanute täiend- ja ümberõpet, et tulla toime tööjõupuuduse ja oskuste nappusega, kohaneda tööturu olukorra ja väljavaadete muutumisega ning soodustada rohe- ja digipööret, muu hulgas oskuste prognoosimise vahendite integreerimise, individuaalsete koolitusõiguste, näiteks isiklike õppekontode pakkumise tugevdamise ning mikrokvalifikatsioonitunnistuste väljatöötamise, rakendamise ja tunnustamise edendamise teel;
- tugevdama aktiivset tööturupoliitikat ning avalike tööturuasutuste suutlikkust ja tulemuslikkust, muu hulgas investeerides digitalistusse ja -teenustesse, tõhusamasse karjäärinõustamisse, nõustamisteenustesse, oskuste prognoosimisse ja töötajate koolitamisest eesmärgiga toetada kvaliteetsete töökohtade loomist ja töökohavahetust;
- jälgima ja leevendama suunatud toetusmeetmete abil inflatsiooni negatiivset mõju haavatavate leibkondade ostujõule, säilitades samal ajal stiimulid energiatarbimise vähendamiseks, kui see on asjakohane, ja energiatõhususe parandamiseks;
- soodustama liikmesriikide õigusaktide ja/või tavade kohaselt ja sotsiaalpartnerite rolli ja autonoomiat igati austades ostujõu vähenemist leevendavaid muutusi palkades, eelkõige madalapalgaliste töötajate puhul, edendades samal ajal ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist, võttes arvesse tootlikkuse muutumist, säilitades tööhõive, kaitstes konkurentsivõimet ning jälgides hoolikalt järelmõju inflatsioonile;
- tagama seotud täiend- ja ümberõppe kaudu inimkapitali säilitamiseks ja arendamiseks kavandatud toetuskavade kättesaadavuse, et toetada vajaduse korral õiglasi restruktureerimisprotsesse, hõlbustada töökohavahetust ja aidata kaasa majanduse moderniseerimisele;

- toetama eeskätt haavatavaid töötajaid ja leibkondi, keda kliimamuutustega kohanemine ning uued keskkonnahoidlikud ja digitehnoloogiad majanduslikult ja sotsiaalselt kõige enam mõjutavad, muu hulgas tõhusate tööturuasutuste ja koolitusmeetmete, hästi kavandatud, suunatud ja ajaliselt piiratud tööhõiveprogrammide ning töölevõtu- ja töökoha vahetamise stiimulite, aktiivset kaasamist hõlmava piisava sissetulekukindluse ning ettevõtluse edendamise kaudu kooskõlas nõukogu soovitusega õiglase kliimanetraalsusele ülemineku tagamise kohta;
- soodustama ELi-sisest liikuvust ja kaaluma oskustööliste meelitamist kolmandatest riikidest, tagades samal ajal töötajate õiguste ja sotsiaalse õiguste austamise ja jõustamise ning suunates seadusliku rände kutsealadele, kus esineb tööjõupuudust ja oskuste nappust, täiendades igakülgset liidu enda talentide rakendamist;
- kohandama tööturu korraldust ning maksu- ja hüvitissüsteeme, et vähendada tööturu killustatust ja soolist ebavõrdsust tööturul ja soodustada kvaliteetsete töökohtade loomist, mis võib hõlmata eeskätt madalapalgaliste töötajate maksukiilu vähendamist, piiramata seejuures üleminekut kõrgema palgaga töökohtadele ja liikumist tööjõu maksustamiselt keskkonnamaksude suunas;
- tagama tervislikud, ohutud ja hästi kohandatud töökeskkonnad;
- edendama kollektiivlääbirääkimisi ja sotsiaaldialoogi koos sotsiaalpartnerite õigeaegse ja sisulise kaasamisega asjaomase poliitika kujundamisse ELi ja liikmesriikide tasandil, muu hulgas seoses liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisega ja Euroopa poolaasta raames;
- parandama noorte väljavaateid tööturul, muu hulgas kaasava ja kvaliteetse kutsehariduse ja kolmanda taseme hariduse, tööturuasutuste suunatud toetuse (mis hõlmab mentorlust, juhendamist ja nõustamist) ning kvaliteetse õpipõisiõppe ja praktika kaudu kooskõlas tugevdatud noortegarantiiga;

- tagama mittediskrimineerimise, edendama soolist võrdõiguslikkust, parandama soolõimet ning tõhustama naiste ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade osalemist tööturul, soodustades võrdseid võimalusi ja karjääri edendamist, tagades palgastruktuuride läbipaistvuse ning edendades töö, pere- ja eraelu ühitamist, muu hulgas taskukohaste hooldusteenuste (alushariduse ja lapsehoiu ja pikaajalise hoolduse) ning lapsevanematele ja teistele mitteametlikele hooldajatele perepuhkuste ja paindliku töökorralduse kättesaadavaks tegemise teel kooskõlas Euroopa hooldusstrateegiaga;
- soodustama võrdseid võimalusi lastele, et võidelda laste vaesuse kõrge tasemega, ning kasutama parimal võimalikul viisil ELi ja liikmesriikide vahendeid; kiirendama Euroopa lastegarantii rakendamist, muu hulgas taskukohase ja kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu pakkumise ning õpiväljundite parandamise teel, tegeledes haridussüsteemist varakult lahkumise ja õpetajate nappuse probleemidega; toetama ebasoodsas olukorras olevatest rühmadest ja äärealadelt pärit laste juurdepääsu haridusele ning edendama koolitust kõikidel kvalifikatsioonitasemetel;
- tugevdama õpilaste ja täiskasvanute digipädevust kõigis vanuserühmades ning laiendama tööturul digitaalvaldkonnas pädevate inimeste reservi, töötades välja digihariduse ja -koolituse ökosüsteeme, mida toetavad sellised tegurid nagu kiire ühendus koolidele, seadmed ja õpetajate koolitus, toetama institutsioone digiüleminekualase oskusteabega, pöörates eritähelepanu kaasamisele ja digilõhe vähendamisele;
- tagama kõigile piisava ja kestliku sotsiaalkaitse kooskõlas nõukogu soovitusega sotsiaalkaitsele juurdepääsu kohta, parandama kaitsega piisavalt hõlmamata inimeste, nagu ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate, sealhulgas platvormitöötajate ja iseenda tööandjate kaitset, parandama hüvitiste piisavust, õiguste ülekantavust ja kvaliteetsete teenuste kättesaadavust, kaitstes samal ajal riigi rahanduse jätkusuutlikkust, ning tõhusalt toetama töövõimeliste inimeste tööturule integreerimist;
- töötama välja piisavat toetust pakkuvad miinimumsissetuleku tagamise kavad ja neid tugevdama ning järgima aktiivse kaasamise lähenemisviisi kooskõlas nõukogu soovitusega aktiivse kaasamise tagamiseks piisava miinimumsissetuleku kohta ning soodustama esmatähtsate teenuste, sealhulgas energia kättesaadavust, eeskätt väikese sissetulekuga ja haavatavatele leibkondadele;

- hindama investeeringute ja reformide jaotuslikku mõju elanikkonna eri rühmade sissetulekule kooskõlas teatisega „Liikmesriikide poliitikameetmete jaotusliku mõju parem hindamine“;
- tagama kõigile vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele lastele tasuta ja hea juurdepääsu tervishoiule, alusharidusele ja lapsehoiule ning haridusele ja koolipõhisele tegevusele, samuti hea juurdepääsu tervislikule toitumisele ja korralikule eluasemele kooskõlas Euroopa lastegarantii ja seotud riiklike tegevuskavadega;
- lahendama kodutuse kui vaesuse kõige äärmuslikuma vormi probleemi, soodustama elamute ja sotsiaaleluruumide renoveerimist ning integreeritud sotsiaalteenuseid, vajaduse korral toetama kvaliteetsete ja taskukohaste eluasemete, sotsiaaleluruumide või eluasemetoetuste kättesaadavust;
- investeerima tervishoiusüsteemi suutlikkusse, muu hulgas seoses ennetamise ja esmatasandi tervishoiuteenustega, samuti rahvatervisealasesse suutlikkusse, hoolduse koordineerimisse, tervishoiutöötajatesse ja e-tervisesse, vajaduse korral vähendama omaosalust, parandama tervishoiuteenuste katvust ning edendama tervishoiutöötajate paremaid töötingimusi ning täiend- ja ümberõpet;
- tugevdama kvaliteetsete, taskukohaste ja jätkusuutlike pikaajalise hoolduse teenuste pakkumist kooskõlas Euroopa hooldusstrateegiaga;
- tagama kaasavad ja jätkusuutlikud pensionisüsteemid, mis võimaldavad saada vanaduses piisavat sissetulekut ja on põlvkondadevaheliselt õiglased.

Liidu rahaliste vahenditega, mida antakse rahastamiskõlblikeks investeeringuteks ja reformideks muu hulgas ESF+-i, ERFi, JTFi, tehnilise toe instrumendi ning taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu, aidatakse liikmesriikidel kiirendada nendes valdkondades võetavaid poliitikameetmeid.

1. PEATÜKK. ÜLEVAADE TÖÖTURU JA SOTSIAALVALDKONNA SUUNDUMUSTEST, 2030. AASTA EESMÄRKIDE TÄITMISEL TEHTUD EDUSAMMUDEST JA PEAMISTES HORISONTAALSETEST JÄRELDUSTEST SOTSIAALSE LÄHENEMISE KOHTA

1.1. Peamised suundumused tööturul

COVID-19-järgse taastumise tingimustes kasvas tööhõive ELis ka 2023. aastal jõudsalt, kuid sektorite lõikes esineb märkimisväärsed erinevusi. 2023. aasta teises kvartalis jõudis tööga hõivatud inimeste koguarv 216,1 miljonini, mis on 2019. aasta neljanda kvartali tipptasemest 6,2 miljoni võrra rohkem⁴². Tööhõive määr (20–64aastased) oli samas kvartalis 75,4 %, mis on pandeemiaeelsest (2019. aasta neljas kvartal) kõrgest määrast 2,5 protsendipunkti rohkem. Aastate võrdluses oli tööhõive määr 2022. aastal 74,6 % (1,9 protsendipunkti rohkem kui 2019. aastal). Tööhõive positiivse arenguga kaasnes ka kõrgem tööjõus osalemise määr (15–64aastased), mis jõudis 2022. aastal 74,5 %ni, ja madalam töötuse määr (15–74aastased), mis langes samal aastal 6,2 %-le. Tööhõive kasvus täheldati aga sektorite lõikes erinevusi. Energiakriis piiras tööhõive kasvu väga suure energiakasutusega sektorites⁴³. Seevastu suurim oli tööhõive kasv info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) sektoris, kus see kasvas 2019. aasta neljandast kvartalist kuni 2023. aasta teise kvartalini 16,9 % ehk juurde tuli üle miljoni töökoha. Ehitussektoris kasvas tööhõive 6,6 %, samal ajal kui suure energiakasutusega tootmissektoris ei ole see veel kriisieelsele tasemele taastunud. Põllumajanduses vähenes tööhõive pikaajalist suundumust järgides 4,3 % võrra. Üldiselt prognoositakse tööhõive kasvuks 2023. aastal 1 % ja nii 2024. kui ka 2025. aastal 0,4 %⁴⁴.

⁴² Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [namq_10_a10_e], [lfsi_emp_q], [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a].

⁴³ E Euroopa Komisjon, „*Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2023*“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

⁴⁴ Euroopa Komisjon, *Euroopa majandusprognoos, sügis 2023*, institutsiooni töödokument nr 258, 2023.

Töötundide koguarv ja töölt puudumine on naasnud oma pikaajaliste suundumuste juurde.

Töötundide arv ELis on stabiilselt taastunud oma madalaimast väärtusest 72,6 miljardit 2020. aasta teises kvartalis 86,7 miljardini 2023. aasta teises kvartalis⁴⁵. Suurema tööhõive tingimustes liigub töötundide arv töötaja kohta tagasi oma pikaajalise langussuundumuse juurde (vt punkt 2.1.1).

Ka kvartalipõhised töölt puudumise näitajad on uuesti jõudnud oma pikaajalisele keskmisele tasemele – 2023. aasta teises kvartalis puudus töölt 9,5 % töötajaid. Nende muutuste kiirus rõhutab riiklike ja kogu ELi hõlmavate tööturumeetmete olulist rolli COVID-19 kriisis, mis võimaldasid ettevõtjatel säilitada inimkapitali ja aitasid iseenda tööandjatel pärast tõkestamismeetmete lõpetamist järk-järgult oma tegevuse taastada (vt punkt 2.1). TERA rakendamist käsitleva viimase poolaastaruande kohaselt toetati sellistest ELi vahenditest tippajal 2020. aastal ligikaudu 31,5 miljonit inimest ja 2,5 miljonit ettevõtjat⁴⁶.

Nominaalpalk kasvas ELis 2022. aastal jõudsalt, samal ajal kui reaalpalk keskmiselt vähenes.

Nominaalne töötasu töötaja kohta kasvas kõikides liikmesriikides ja keskmine kasvumäär ELis oli 4,8 % võrreldes ligikaudu 1,9 %-ga pandeemiaeelsel perioodil (2013–2019). Inflatsioon suurenes aga sellest nominaalsest kasvust üldjuhul kiiremini, mille tulemusel reaalpalk 2022. aastal oluliselt (3,7 %) vähenes, mõjutades eeskätt madalapalgaliste töötajate ostujõudu, kes üldiselt kulutavad suurema osa oma sissetulekust sellistele inflatsioonist oluliselt mõjutatud artiklitele nagu toit (vt punkt 2.1)⁴⁷. 2023. aastal nominaalpalga kasv eelduste kohaselt kiireneb⁴⁸.

⁴⁵ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [[namq_10_a10_e](#)], [[lfsi_abt_q](#)].

⁴⁶ Euroopa Komisjon, „[Aruanne COVID19 järel eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastu kohta kooskõlas nõukogu määruse \(EL\) 2020/672 artikliga 14. TERA pärast selle kasutamise lõpetamist: viimane poolaastaruanne](#)“ (COM(2023) 291 final).

⁴⁷ Eurofound, „[Minimum wages in 2023: Annual review](#)“ ([Miinimumpalk 2023. aastal: aastaülevaade](#)), sari „[Minimum wages in the EU](#)“ ([Miinimumpalk ELis](#)), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023, Luxembourg, 2023, ja Euroopa Komisjon, „[Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2023](#)“ ([Tööturu ja palkade muutumine Euroopas, 2023. aasta ülevaade](#)), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023 (avaldatakse peatselt).

⁴⁸ Euroopa Komisjon, [Euroopa 2023. aasta sügisene majandusproгноos](#), institutsiooni töödokument nr 258, november 2023.

Tööjõupuudus ja oskuste nappus on kõikides sektorites ja kõikidel oskuste tasemetel jätkuvad suured. Vabade ametikohtade määr tööstuses, ehituses ja teenuste sektoris hakkas väga aeglaselt langema, jõudes 2022. aasta teise kvartali 3 %-lt, mis on ELi kõikide aegade tipptase, 2023. aasta teises kvartalis 2,7 %-le, osaliselt tulenevalt majandustegevuse aeglustumisest. See on aga jätkuvalt oluliselt suurem pandeemiaeelsest keskmisest määrast 1,7 % aastatel 2013–2019. Tööjõupuudus ja oskuste nappus on eriti suured sellistes sektorites nagu tervishoid, ehitus ning loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonnad (eriti IKT) ja muud teenindusvaldkonna kutsealad (vt punktid 2.1 ja 2.2)⁴⁹. Edaspidi võivad tööjõupuudust ja oskuste nappust eeldatavalt mõjutada muutuvad vajadused tööturul, mis on muu hulgas seotud rohe- ja digipöördega, ning tööealise elanikkonna prognoositud vähenemine⁵⁰.

Kuigi nii naiste kui ka noorte ja eakamate inimeste tööhõive määrad tõusid, on nii sooline tööhõivelõhe kui ka nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), jätkuvalt suur. Naiste (15–64aastased) tööjõus osalemise määr järgis jätkuvalt oma pikaajalist positiivset suundumust (viimasel kahel aastakümnel +10 protsendipunkti), jõudes 2023. aasta teises kvartalis 70,3 %ni, mis tähendab, et meeste ja naiste tööjõus osalemise määrade vahe on järk-järgult vähenenud 9,5 protsendipunktile⁵¹. Samal ajal tõusis naiste (20–64aastased) tööhõive määr 2022. aastal 69,3 %ni, mis on 2 protsendipunkti võrra rohkem kui 2019. aastal (vt joonis 1.1.1). Sellest hoolimata on sooline tööhõivelõhe ELis endiselt suur – 2023. aasta teises kvartalis oli see 10,3 protsendipunkti (vt punkt 2.2). Noorte (15–24aastased) tööhõive määr jõudis 2022. aastal 34,7 %ni, ületades samuti pandeemiaeelse taseme (2019. aastal 33,5 %) (vt joonis 1.1.1). Pidevast olulisest paranemisest hoolimata oli 2023. aasta teises kvartalis siiski noori (15–29aastased), kes olid NEET-noored, 11,1 % ehk umbes 8 miljonit. Skaala teises otsas kasvas eakamate inimeste (55–64aastased) tööhõive 2022. aastal 3,7 %, jõudes 62,3 %ni (vt joonis 1.1.1). Eakamate inimeste tööturul osalemise määras on registreeritud suur kasv – kahel viimasel aastakümnel on see kasvanud kõikide teiste vanuserühmade näitajatest kiiremini (vt punkt 2.2)⁵².

⁴⁹ Eurostat [[ei_lmjv_q_r2](#)]

⁵⁰ Euroopa Komisjon „*Employment and Social Developments in Europe 2023*“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalse arengu 2023. aasta ülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

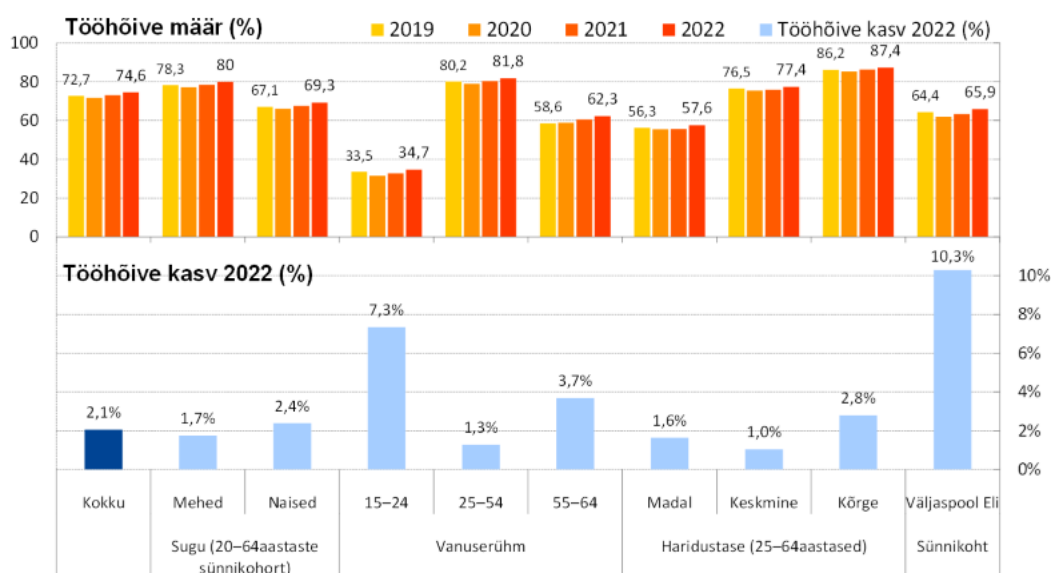
⁵¹ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [[lfsq_argan](#)], [[lfsi_emp_q](#)], [[lfsi_neet_q](#)], [[lfsi_emp_a](#)].

⁵² „*Drivers of rising labour force participation – the role of pension reforms*“ (Tööjõu suurema osalemise põhjused – pensionireformide roll), EKP majandusülevaade nr 5/2020.

Tööhõive kõikide oskuste tasemete puhul 2022. aastal küll kasvas, ent madala ja kõrge kvalifikatsiooniga töötajate vaheline lõhe on ELis endiselt suur. 2022. aastal ületas 25–64aastaste inimeste tööhõive määr kõikide haridustasemete puhul pandeemiaeelseid kõrgeid näitajaid⁵³. 2022. aastal oli tööhõive aastane kasv kõige suurem – 2,8 % – kõrge kvalifikatsiooniga töötajate puhul, kelle tööhõive määr jõudis 87,4 %ni (2019. aasta 86,2 %-lt, vt joonis 1.1.1). Madala ja keskmise kvalifikatsiooniga töötajate puhul oli tööhõive kasv märgatavalt väiksem, 1,6 % ja 1 %, ning nende tööhõive määrad jõudsid 2022. aastal vastavalt 57,6 % ja 77,4 %ni. Üldiselt püsis madala ja kõrge kvalifikatsiooniga töötajate tööhõive määra vahe 2022. aastal väga suur – 29,8 protsendipunkti (vt punkt 2.2).

Joonis 1.1.1. Tööhõive kasv jätkus ning muutus noorte, naiste ja kõrge kvalifikatsiooniga töötajate seas dünaamilisemaks, kuid rühmade vahel on endiselt suuri erinevusi

Tööhõive määr EL 27s soo, vanuserühma, haridustaseme ja sünnikoha kaupa (%)

Märkus. Sesoonselt korrigeeritud, kalendaarselt korrigeerimata andmed.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[lfsa_ergaed](#)], [[lfsq_ergaed](#)].

⁵³ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [[lfsa_ergaed](#)], [[lfsq_ergaed](#)].

Kuigi väljaspool ELi sündinud inimeste olukord on paranenud, puutuvad nad tööturule integreerimisel ELis sündinud inimestega võrreldes kokku märkimisväärsede takistustega. Ka väljaspool ELi sündinud inimeste (20–64aastased) tööhõive määr ELis tõusis, jõudes 2022. aastal 65,9 %ni (tänu tööhõive 10,3 % kasvule 2022. aastal), kuigi see on jätkuvalt 9,8 protsendipunkti madalam kui ELis sündinud inimeste puhul⁵⁴. Nende töötuse määr (15–74aastased) on viimase kümne aasta jooksul oluliselt vähenenud ja jõudis 2022. aastal 11,4 %ni. Takistused, millega nad tööturule integreerumisel kokku puutuvad, on muu hulgas kvalifikatsiooni mittetunnustamine ja keelebarjäär⁵⁵. Viimati nimetatud oli suurim takistus ka konkreetselt Ukrainas toimuva sõja eest põgenevate inimeste puhul⁵⁶. Kuni 2023. aasta augustini ajutise kaitse direktiivi alusel ELis registreeritud ligikaudu 4,2 miljonist inimesest umbes 60 % olid tööealised (18–64aastased) ja hinnanguliselt on neist seni töö leidnud ligikaudu 33 %⁵⁷.

1.2. Peamised sotsiaalsed suundumused

Pärast kahanemist 2022. aastal kasvas leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu ELi tasandil 2023. aasta esimeses ja teises kvartalis. Kui leibkondade reaalne kogutulu ELis aastatel 2020–2021 enamjaolt kasvas, siis 2021. aasta teisest kvartalist kuni 2022. aasta teise kvartalini aeglustas nende kasvu COVID-19ga seotud toetusmeetmete järkjärguline lõpetamine. 2022. aasta kolmandas ja neljandas kvartalis vähenes leibkonna kasutada olev kogutulu inflatsiooni negatiivse mõju tõttu reaalpalgale. Palkade ja sotsiaalsiirete järkjärguline stabiliseerumine tõi kaasa leibkondade tulu teatava kasvu 2023. aasta esimeses ja teises kvartalis, millesse andsid positiivse panuse ka maksud. Selle reaaltulu keskmise kasvu taga peituvad märkimisväärsed erinevused sissetulekutasemete lõikes, kusjuures jätkuvalt suurel (alus)inflatsioonil on keskmisest ulatuslikum mõju väiksema ja teatavatele keskmise sissetulekuga leibkondadele, kellel kulub toidukorvile suurem osa kulutustest.

⁵⁴ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [lfsa_ergacob], [lfsa_argacob], [lfsa_urgacob].

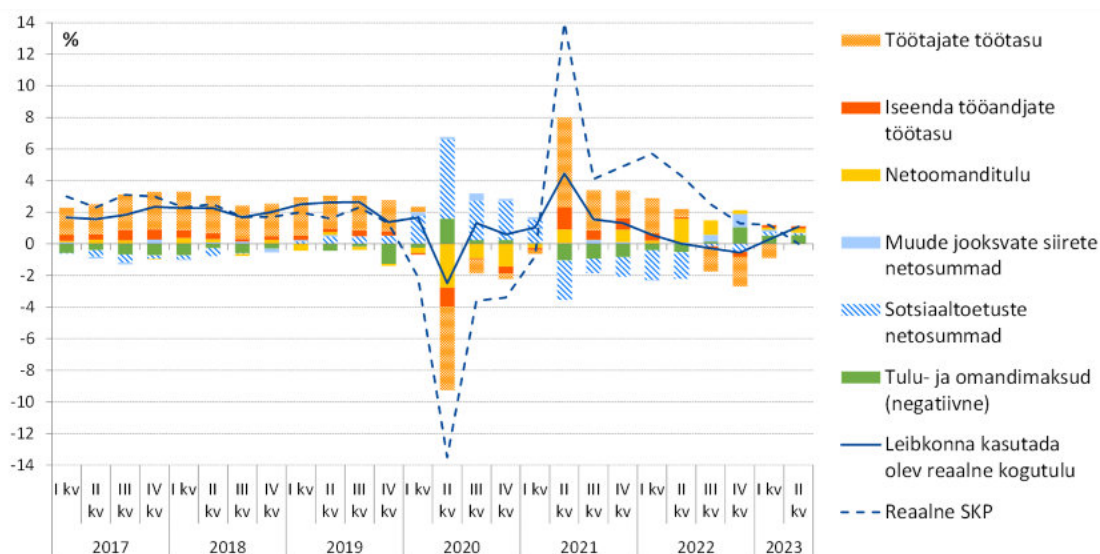
⁵⁵ Eurostat, tööjõu-uuring, 2021. aasta moodul.

⁵⁶ Eurofound, „[Barriers to employment of displaced Ukrainians](#)” (Takistused põgenikest ukrainlaste tööhõivele), 2023.

⁵⁷ Euroopa Komisjon, [Euroopa majandusprognoos, sügis 2023](#), institutsiooni töödokument nr 258, november 2023.

Joonis 1.2.1. Leibkondade reaalse kogutulu kasv

Leibkonna kasutada oleva reaalse kogutulu kasv ja selle peamised komponendid ning reaalse SKP kasv (EL 27, kvartalipõhised kasvumäärad aastases võrdluses)

Märkused. Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused. Leibkonna kasutada olevat nominaalset kogutulu korregeeriti allapoole, kasutades leibkondade lõpptarbimiskulutuste hinnaindeksit. Leibkonna kasutada oleva reaalse kogutulu kasvu ELi tasandil hinnatakse nende liikmesriikide näitajate kaalutud keskmisena, kelle puhul on kättesaadavad ESA 2010-I põhinevad kvartaliandmed (kokku 95 % ELi leibkondade kasutada olevast kogutulust).

Allikas: Eurostat, rahvamajanduse arvepidamine [[nasq_10_nf_tr](#)] ja [[namq_10_gdp](#)]. Sesoonselt korregeerimata andmed.

Sissetulekute ebavõrdsus ELis vähenes, hoolimata nii COVID-19 pandeemiast kui ka suurest elukallidusest. Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20) vähenes 4,99-lt 2021. aastal (2020. aasta sissetulekute põhjal) 4,74-le 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) ja eelduste kohaselt püsib see järgmisel aastal (2022. aasta sissetulekute põhjal) stabiilne⁵⁸. See tuleneb ELi ja liikmesriikide tasandil võetud otsustavatest poliitilistest meetmetest, mille eesmärk oli tegeleda pandeemia negatiivsete sotsiaalsete tagajärgedega ja neid ennetada ning hiljem kaitsta sissetulekuid energiahindade järsu tõusu ja järgnenud laiema inflatsioonisurve eest. Kuna inflatsioonil on sissetulekutele üldjuhul pärssiv mõju, sest madalama sissetulekuga leibkonnad kulutavad sellistele esmatähtsatele artiklitele nagu energia ja toit suhteliselt rohkem, aitasid haavatavatele isikutele suunatud sissetulekutoetused ning sotsiaaltoetuste ja maksude kohandused liikmesriikides vältida sissetulekute ebavõrdsuse (ja ka vaesusrisi) suurenemist.

⁵⁸ Eurostat [[tessi180](#)] ja [kiirhinnangute eksperimentaalsed tulemused](#) (sissetulekuaasta 2022 andmete põhjal).

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal püsis ELis üldjoontes stabiilne. 2022. aastal oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr liidus 21,6 % (vs. 21,7 % 2021. aastal ja 21,6 % 2020. aastal). See üldine stabiilsus viimasel kolmel aastal, mida iseloomustasid pandeemia, Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ning kõrged energiahinnad ja elukallidus, järgneb vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arvu üldisele vähenemisele viimasel kümnel aastal. See hiljutine stabiilsus on tähelepanuväärne, võrreldes 2008.–2009. aasta majandus- ja finantskriisile järgnenud järsu tõusuga⁵⁹. Sarnaselt vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski üldisele stabiilsusele olid ka selle näitaja kolm allkomponenti 2022. aastal koondtasandil üldjoontes stabiilsed⁶⁰. Suhtelise vaesuse määr langes 0,3 protsendipunkti ja oli 16,5 % (2021. aasta sissetulekute põhjal). Lisaks osutavad ELis 2022. aasta sissetulekutel põhinevad Eurostati kiirhinnangud jätkuvalt suhtelise vaesuse määra üldisele stabiilsusele. Suures materiaalses ja sotsiaalses puuduses olevate inimeste osakaal seevastu kasvas 2022. aastal 0,4 protsendipunkti ja oli 6,7 %. Samuti vähenes tööturul toimunud positiivsete muutuste tagajärjel 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) 0,7 protsendipunkti võrra (peaaegu) töötutes leibkondades elavate inimeste arv, jõudes 8,3 %ni (vt punkt 2.4).

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste osakaal kasvas ELis 2022. aastal mõnevõrra ja oli suurem kui kogu elanikkonna puhul. 2022. aastal kasvas nende osakaal 0,3 protsendipunkti võrra, 24,7 %-le (vs. 21,6 % kogu elanikkonna puhul)⁶¹. Kuigi vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste osakaal jääb endiselt allapoole 2015. aasta taset (27,4 %), on selle näitaja puhul ELis alates 2020. aastast registreeritud väikest, kuid stabiilset kasvu. Suhtelise vaesuse määr püsis 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) 19,3 % juures üldiselt stabiilne (–0,2 protsendipunkti), samal ajal kui suures materiaalses ja sotsiaalses puuduses olevate laste osakaal kasvas 0,9 protsendipunkti võrra, jõudes 8,4 %ni. (Peaaegu) töötutes leibkondades elavate inimeste osakaal vähenes 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) 0,7 protsendipunkti, 7,6 %-le.

⁵⁹ Eurostat [[jlc_pecs01](#)]. ELis toimuvate muutuste pikaajaliseks jälgimiseks, sealhulgas vaesuse vähendamist käsitleva ELi 2030. aasta eesmärgi jälgimiseks koostas Eurostat katkestusteta aegrea, et mitte arvestada suur katkestust Saksamaa 2020. aasta andmetes. Katkestusteta aegrida sisaldab 2019. aasta hinnangulisi väärtusi Saksamaa ja EL 27 kohta ja see on avaldatud eraldi (vt eespool toodud link).

⁶⁰ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [[tessi010](#)], [[tepsr_lm420](#)], [[tepsr_lm430](#)].

⁶¹ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [[tepsr_lm412](#)], [[tepsr_spi110](#)], [[tepsr_spi120](#)], [[tepsr_spi130](#)].

Pärast väikest kasvu 2021. aastal taastus palgavaesuse langussuundumus, kuid palgavaesus kujutab endast jätkuvalt probleemi. Töötavate suhtelises vaesuses olevate inimeste osakaal vähenes ELis 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) 0,4 protsendipunkti, 8,5 %-le, mis on vaid veidi väiksem kui kümme aastat tagasi (2012. aastal 8,9 %) ⁶². Teatavate töötajate rühmade puhul on risk endiselt suurem kui teistel. Nende hulka kuuluvad eelkõige madala haridustasemega töötajad (18,4 %), osalise tööajaga töötajad (13,5 %), tähtajalise töölepinguga töötajad (12,2 %), väljaspool ELi sündinud inimesed (20 %) ja kolmandate riikide kodanikud (24,3 %).

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate eakamate inimeste (65aastased ja vanemad) osakaalu puhul jätkus 2015. aastal alanud kasvusuundumus. Alates 2021. aastast on nende osakaal kasvanud 0,7 protsendipunkti ja oli ELis 2022. aastal 20,2 % ⁶³. Kui kogu elanikkonna puhul on suhtelise vaesuse määr stabiilne, siis eakama elanikkonna puhul see 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) veidi kasvas, jõudes 17,3 %ni. Suures materiaalses ja sotsiaalses puuduses olevate eakamate inimeste osakaal püsis seevastu üldjoontes stabiilne ja oli 2022. aastal 5,5 %.

Haavatavate elanikkonnarühmade puhul on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse risk üldjuhul märkimisväärselt suurem kui kogu elanikkonna puhul. Hoolimata väikesest vähenemisest 2022. aastal püsis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse määr puuetega inimeste (28,8 %) ja väljaspool ELi sündinud isikute puhul (39,8 %) kogu elanikkonnaga (21,6 %) võrreldes väga kõrge ⁶⁴. Ka romadel on üldjuhul palju suurem vaesusrisk ⁶⁵ (vt punkt 2.4).

⁶² Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [\[tesov110\]](#), [\[ilc_iw04\]](#), [\[ilc_iw07\]](#), [\[ilc_iw05\]](#), [\[ilc_iw16\]](#), [\[ilc_iw15\]](#).

⁶³ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [\[tepsr_lm411\]](#), [\[ilc_li02\]](#), [\[ilc_md11\]](#).

⁶⁴ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [\[hlth_dpe010\]](#), [\[ilc_peps06n\]](#), [\[ilc_peps01n\]](#).

⁶⁵ FRA, [romade uuring 2021](#).

1.3. 2030. aasta ELi eesmärkide ja liikmesriikide eesmärkide täitmisel tehtud edusammud

ELi tasandil ja liikmesriikides asjaomastes poliitikavaldkondades võetavates poliitikameetmetes lähtutakse tööhõive suurendamise, oskuste täiendamise ja vaesuse vähendamise eesmärkidest. ELi kolm peamist eesmärki 2030. aastaks on järgmised: i) tööealise elanikkonna tööhõive määr peaks olema vähemalt 78 %, ii) igal aastal peaks õppes osalema vähemalt 60 % täiskasvanuid ja iii) vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv peaks 2019. aastaga võrreldes vähenema vähemalt 15 miljoni võrra, kellest vähemalt 5 miljonit peaksid olema lapsed⁶⁶. Need ELi peamised eesmärgid esitas Euroopa Komisjon 2021. aasta märtsis osana sotsiaalõiguste samba tegevuskavast. Liikmesriigid väljendasid nende üle heameelt Porto sotsiaaltippkohtumisel 2021. aasta mais ning Euroopa Ülemkogu oma 2021. aasta juuni järeldustes⁶⁷. Pärast kahepoolseid arutelusid komisjoni talitustega ja mitmepoolseid arutelusid tööhõivekomitees ja sotsiaalkaitsekomitees esitavad kõik liikmesriigid oma riiklikud eesmärgid nendes kolmes valdkonnas. EPSCO arutas neid 2022. aasta juunis (vt 1. lisa). Sotsiaalõiguste samba tegevuskavas on esitatud ka täiendavad ELi tasandi eesmärgid soolise tööhõivelõhe vähendamise, ametliku alushariduse ja lapsehoiu pakkumise suurendamise, NEET-noorte arvu vähendamise, vähemalt põhilisi digioskusi omavate täiskasvanute osakaalu suurendamise ja haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumise vähendamise kohta. Enamik liikmesriike on seadnud nendes ja/või muudes valdkondades täiendavaid riiklikke lisaeesmärke, mida peetakse vajalikuks kolme peamise eesmärgi täitmiseks, arvestades konkreetse riigi olukorda. Käesolevas punktis jälgitakse 2030. aastaks seatud ELi kolme peamise eesmärgi ja riiklike eesmärkide täitmisel tehtud edusamme.

Kuna keskmiselt on tööhõive viimasel kahel aastal jõuliselt kasvanud, liigub EL plaanipäraselt tööhõive määra käsitleva peamise eesmärgi täitmise suunas 2030. aastaks.

Pärast seda, kui ELi tööhõive määr kasvas 2022. aastal 74,6 %ni, peab see 78 % eesmärgi täitmiseks kasvama 2030. aastani veel 3,4 protsendipunkti. See tähendab, et tööhõive peaks aastaks keskmiselt kasvama 0,5 %, võttes arvesse ka Eurostati demograafilisi prognoose (vt joonis 1.3.1), võrreldes COVID-19-eelsel perioodil 2013–2019 registreeritud 1,1 % keskmise aastase kasvumääraga. Isegi kui võtta arvesse, et kõrgema algtaseme puhul võib kasv olla aeglasem, osutab see sellele, et liit liigub plaanipäraselt oma tööhõive määra käsitleva 2030. aasta eesmärgi täitmise suunas.

⁶⁶ Vt Euroopa Komisjon, „[Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021.

⁶⁷ Vt veebis [Porto deklaratsioon](#) ja 24.–25. juuni 2021. aasta [Euroopa Ülemkogu järeldused](#).

COVID-19-järgse taastumise ja tööturul toimunud positiivsete muutuste tingimustes olid kõik liikmesriigid teinud 2022. aastaks edusamme oma riiklike tööhõive-eesmärkide täitmise suunas. Joonisel 1.3.2 on näidatud, et 2022. aastal ületas tööhõive määr kõikides ELi liikmesriikides 2020. aasta taset, mis näitab edusamme nende kehtestatud riiklike eesmärkide täitmise suunas⁶⁸. Valdav osa liikmesriike peab tegema kuni 2030. aastani täiendavaid jõupingutusi, et täita ülejäänud lüngad oma riiklike eesmärkideni jõudmisel, nagu on näidatud joonisel 1.3.2. Seevastu viie riigi puhul on 2022. aastal saavutatud tööhõive määr vastavast 2030. aasta riiklikust eesmärgist juba kõrgem. Need riigid on Eesti (riikliku eesmärgiga võrreldes +0,6 protsendipunkti), Madalmaad (+0,4 protsendipunkti), Slovakkia ja Rootsi (mõlemad +0,2 protsendipunkti) ning Taani (+0,1 protsendipunkti), samal ajal kui Iirimaa on oma 2030. aasta eesmärgi täpselt täitnud. Kõikides nendes riikides peale Slovakkia on tööhõive määrad ELi 2030. aasta eesmärgist (78 %) juba kõrgemad ja mõnel juhul (Madalmaad, Rootsi ja Eesti) palju kõrgemad (ligikaudu 4 protsendipunkti või rohkem). Kõigi ülejäänud riikide puhul, kus 2022. aastal esines nende 2030. aasta riikliku eesmärgiga võrreldes lünki, on kõige suuremad kasvueesmärgid Itaalia (8,2 protsendipunkti 2030. aasta eesmärgini), kellele järgnevad Belgia (8,1 protsendipunkti), Hispaania (6,5 protsendipunkti) ja Rumeenia (6,2 protsendipunkti). Üldiselt saavutas enamik liikmesriike 2022. aastal tööhõive kasvu, mis ületas vastavat pandeemiaeelset keskmist määra (ajavahemikul 2013–2019)⁶⁹. Üheksas riigis (Slovakkia, Portugal, Tšehhi, Ungari, Malta, Horvaatia, Poola, Sloveenia ja Luksemburg) jäi tööhõive kasv 2022. aastal jätkuvalt vastavast kriisieelsest keskmisest kasvust väiksemaks (vt joonis 1.3.3).

⁶⁸ 2022. aasta oktoobris leppis tööhõivekomitee näitajatega tegelev tööühm kokku metodoloogilises lähenemisviisis riiklike tööhõivet käsitlevate eesmärkide täitmise suunas tehtud edusammude jälgimisele Euroopa poolaasta raames. Käesolev punkt on koostatud kokkulepitud metoodika põhjal. Vt tööhõivekomitee [2023. aasta tööhõive olukorra aruanne](#) ja [2023. aasta tööhõive olukorra jälgimise vahend](#).

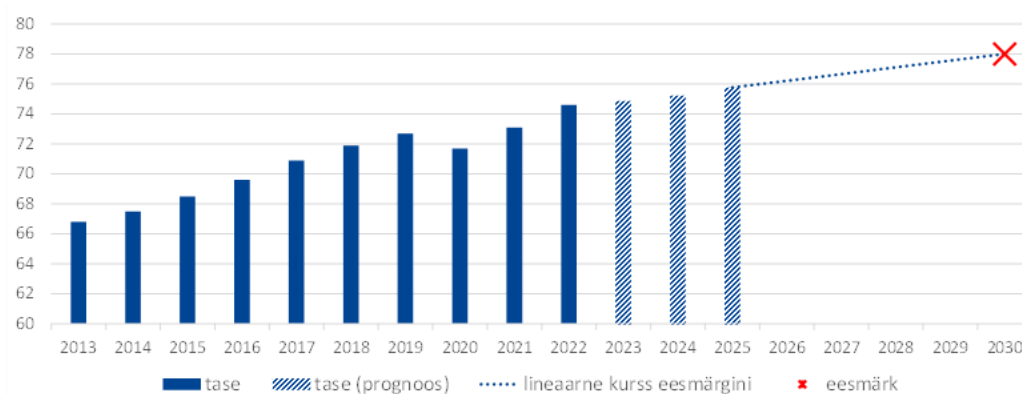
⁶⁹ Leitakse, et elanikkonna vähenemise tõttu vajab enamik liikmesriike oma riiklike eesmärkide täitmiseks väiksemat tööhõive minimaalset aastast kasvu kui kriisieelsel perioodil. Vt tööhõivekomitee 2023. aasta [tööhõive olukorra aruanne](#).

Peale selle on Itaalia, Belgia ja Prantsusmaa puhul 2030. aasta riikliku eesmärgi täitmiseks vajalik hinnanguline minimaalne aastane tööhõive kasv suurem kui vastav kriisieelne kasv⁷⁰.

Märkimisväärses arvus liikmesriikides on kõige enam arenguruumi madala kvalifikatsiooniga töötajate tööhõive määra puhul, milleks muu hulgas annavad olulise võimaluse nii täiend- ja ümberõpe kui ka haridus- ja koolitusmeetmed, millega täidetakse tööturu vajadusi⁷¹. Samuti on mitmes liikmesriigis suur arenguruum seoses eakamate naiste (55–64aastased) ja noorte (20–29aastased) tööhõive määraga.

Joonis 1.3.1. Pärast COVID-19 kriisi on tööhõive määr ELis oluliselt tõusnud

Tööhõive määr EL 27s ja vastav ELi 2030. aasta peamine eesmärk (20–64aastased, % elanikkonnast)

Märkus. 2023., 2024. ja 2025. aasta väärtused põhinevad nii komisjoni 2023. aasta sügise tööhõive kasvu prognoosidel kui ka Eurostati 2023. aasta elanikkonda käsitlevatest prognoosidest pärit elanikkonna ja tööealise elanikkonna kasvu hinnangutel.

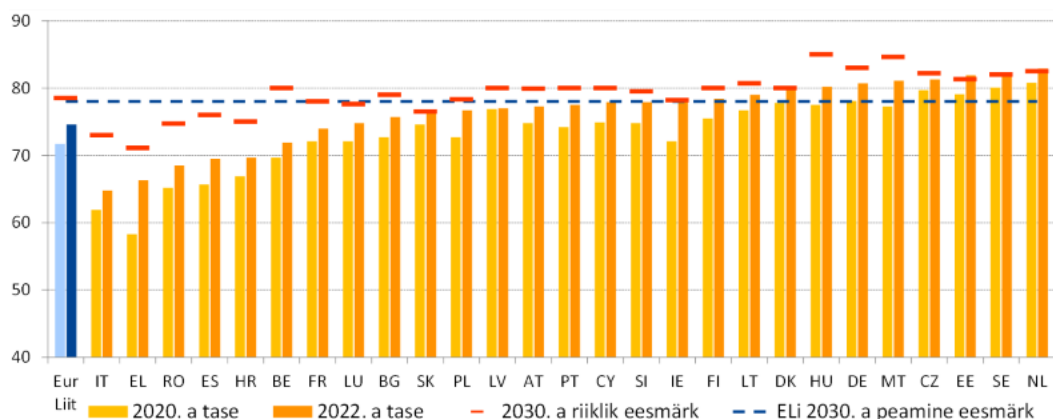
Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)]; komisjoni 2023. aasta sügise prognoos tööhõive kasvu kohta, [Eurostati elanikkonda käsitlevad prognoosid, Europop 2023](#).

⁷⁰ Mõnes liikmesriigis on selline minimaalne vajalik tööhõive kasv negatiivne, mis kajastab tööealise elanikkonna prognoositud vähenemist ja/või asjaolu, et riiklikud eesmärgid on juba täidetud.

⁷¹ 2022. aasta detsembris leppis tööhõivekomitee näitajatega tegelev tööühm kokku metodoloogilises lähenemisviisis, millega tuuakse 2030. aasta tööhõivet käsitleva eesmärgi täitmise suunas tehtud edusammude jälgimise raames esile konkreetsete elanikkonnarühmadega seotud potentsiaal. Aruande käesolevas osas on kasutatud kokkulepitut metoodikat. Vt tööhõivekomitee [2023. aasta tööhõive olukorra aruanne](#) ja [2023. aasta tööhõive olukorra jälgimise vahend](#).

Joonis 1.3.2. 2022. aastal tõusis liikmesriikides tööhõive määr, mis näitab edenemist riiklike eesmärkide suunas

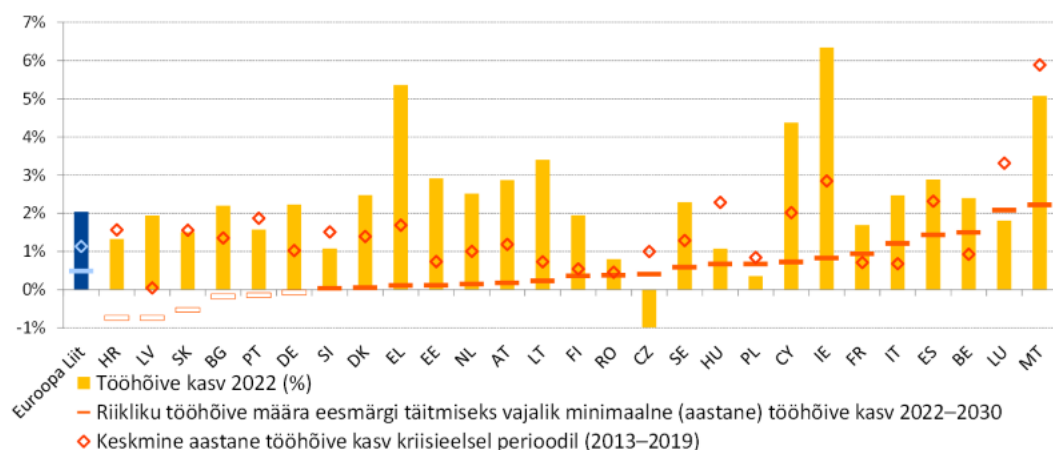
Tööhõive määr (2020 ja 2022, 20–64aastased, % elanikkonnast) ja vastavad 2030. aasta riiklikud eesmärgid

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)] ja 1. lisas esitatud 2030. aasta riiklike eesmärgi käsitlev tabel.

Joonis 1.3.3. 2022. aastal oli tööhõive kasv peaaegu kõikides liikmesriikides suurem kui 2030. aasta riikliku eesmärgi täitmiseks vajalik minimaalne aastane muutus

Tööhõive kasv 2022. aastal võrrelduna tööhõive keskmise aastase kasvuga aastatel 2013–2019 ja tööhõive määra käsitleva riikliku 2030. aasta eesmärgi täitmiseks vajaliku minimaalse aastase tööhõive kasvuga

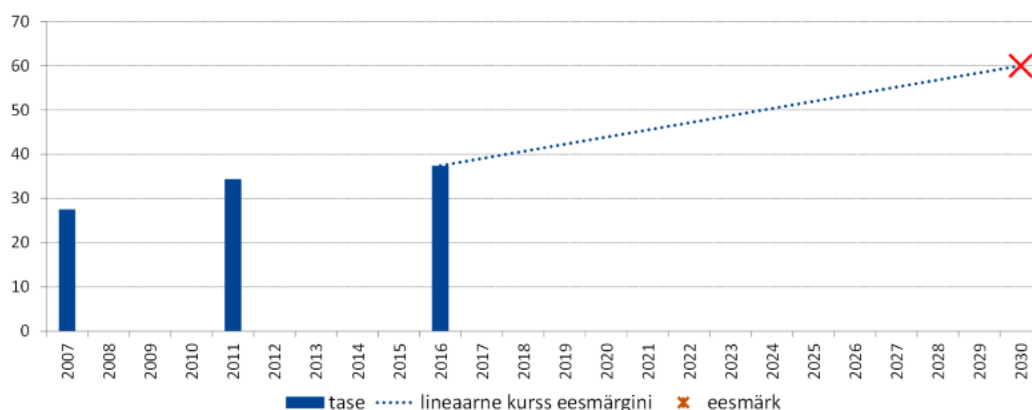

Allikas: 2023. aasta tööhõive olukorra aruanne.

Täiskasvanuharidust käsitlevast ELi 2030. aasta peamisest eesmärgist lähtutakse poliitikameetmetes, mis on suunatud töötajate võimestamisele ja tööjõu kohandamisele muutuvate vajadustega oskuste järele, võttes arvesse ka kaksiküleminekut ning suurt tööjõupuudust ja oskuste nappust liidus. ELi 2030. aasta peamist eesmärki mõõdetakse täiskasvanuhariduses osalemisena viimase 12 kuu jooksul. Selle näitaja andmed tehakse tööjõu-uuringus kättesaadavaks iga kahe aasta tagant alates 2023. aastast⁷². Täiskasvanuhariduse uuringul põhinevatest viimastest andmetest nähtub, et aastatel 2007–2016 (viimased kättesaadavad andmed) järgis osalemise määr ELis kasvusuundumust (vt joonis 1.3.4). Oskusi käsitleva 2030. aasta eesmärgi täitmiseks on ELi tasandil vaja teha täiendavaid suuri edusamme sellisel ambitsioonikuse tasemel, mis võimaldaks Euroopal püsida konkurentsivõimeline, innovaatiline ja kaasav ning eelseisvate suurte muutuste tingimustes edukas. Kooskõlas vajadusega panustada ELi peamisse eesmärki on liikmesriikide seatud täiskasvanuharidust käsitlevate 2030. aasta riiklike eesmärkide ambitsioonikuse tasemed erinevad, võttes arvesse erinevaid lähtepositsioone (vt joonis 1.3.5). Tööhõivekomitees algavad arutelud täiskasvanuharidust käsitleva eesmärgi jälgimise metodoloogilise lähenemisviisi üle niipea, kui uue tööjõu-uuringu andmed kättesaadavaks saavad.

Joonis 1.3.4. Täiskasvanute õppes osalemine on ELis varem olnud tõusuteel ja ELi 2030. aasta peamise eesmärgi täitmiseks on vaja teha täiendavaid suuri jõupingutusi

Viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr EL 27s ja ELi 2030. aasta peamine eesmärk (25–64aastased, %)

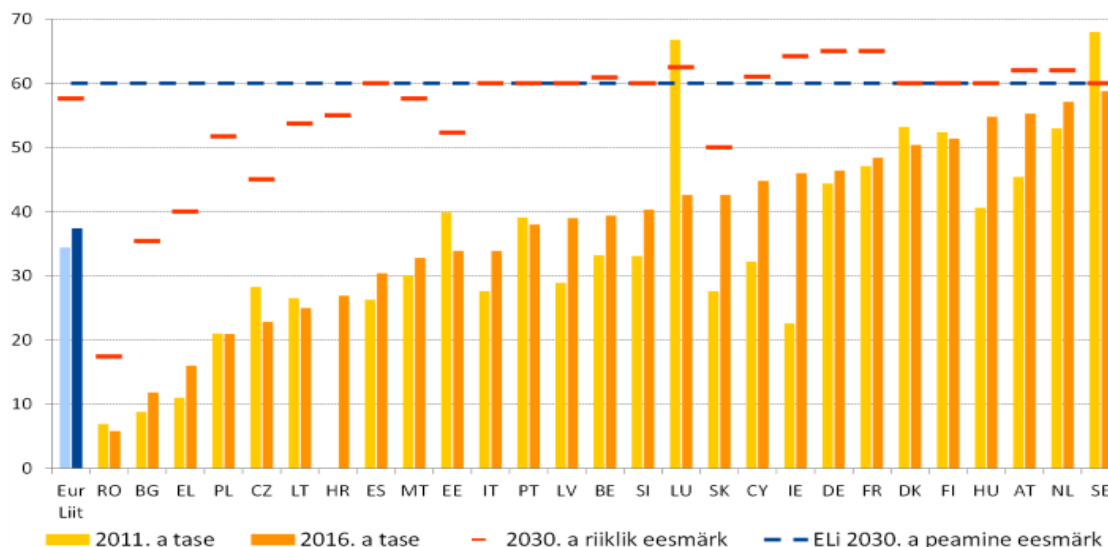

Allikas: Eurostati [eraldi väljavõtte täiskasvanuhariduse uuringust, näitaja „viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr, v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus“](#).

⁷² 2007., 2011. ja 2016. aasta näitaja väärtused koguti täiskasvanuhariduse uuringu kaudu. Alates 2023. aastast (2022. aasta näitajate väärtused) tehakse andmed kättesaadavaks ELi tööjõu-uuringu kaudu. See uus andmeallikas võimaldab tagada nii kooskõla tööturu näitajatega kui ka koguda andmeid sagedamini. Komisjon, sealhulgas Eurostat, analüüsib allikana kasutatud kahe uuringu põhjal saadud andmeid põhjalikult, et tegeleda võimalike probleemidega ning tagada andmete kvaliteet ja võrreldavus.

Joonis 1.3.5. Liikmesriikide tasandil on vaja seatud riiklike täiskasvanuharidust käsitlevate eesmärkide täitmiseks üldiselt teha suuri jõupingutusi

Viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr (2011 ja 2016, 25–64aastased, %) ja liikmesriikide 2030. aasta riiklikud eesmärgid

- Märkus. Aegrea katkemine Iirimaa, Luksemburgi ja Rootsi puhul 2016. aastal.
- Allikas: Eurostati [eraldil väljavõtte täiskasvanuhariduse uuringust, näitaja „viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr, v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus“](#) ja 2030. aasta riiklike eesmärgid käsitlev tabel 1. lisas.

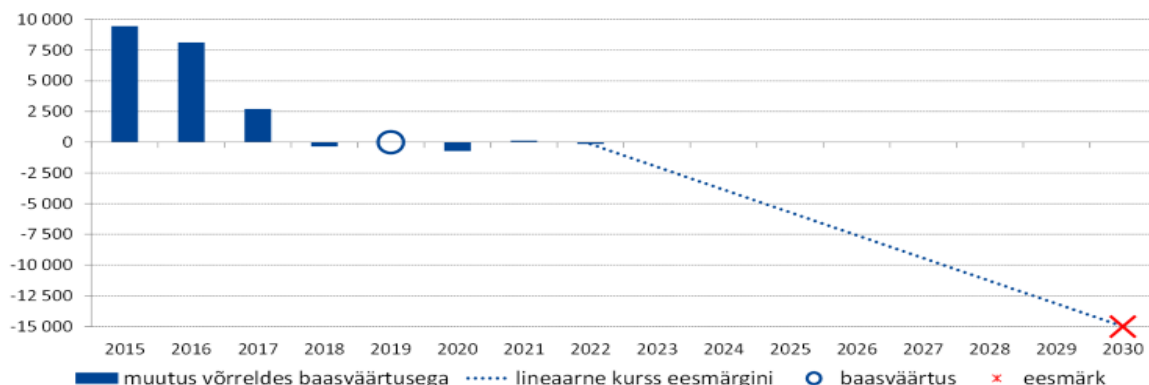
Hoolimata keerulistest sotsiaal-majanduslikest tingimustest viimasel kolmel aastal püsis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv ELis üldjoontes stabiilne, järgides viimase kümne aasta olulist langussuundumust. 2022. aastal vähenes vaesuse või tõrjutuse ohus olevate inimeste arv ainult 279 000 võrra, püsidis oma 2019. aasta lähteväärtuse lähedal (vt joonis 1.3.6). Kui enamikus liikmesriikides registreeriti teatavad edusammud oma riiklike eesmärkide täitmise suunas (eeskätt Kreekas, Poolas ja Horvaatias, kus see näitaja vähenes 11 %), siis mitmed teised (Prantsusmaa, Saksamaa, Hispaania, Austria, Soome, Madalmaad, Slovakkia, Rootsi, Iirimaa, Eesti, Taani ja Luksemburg) liikusid vastassuunas (vt joonis 1.3.7). 2022. aastal täitis oma riikliku eesmärgi ainult Küpros⁷³. Samal ajal kasvas ELis 2022. aastal vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste arv 2019. aastaga võrreldes 899 000 võrra, kusjuures positiivne areng toimus ainult 11 nendest 21 liikmesriigist, kes on asjaomase täiendava eesmärgi seadnud (see tähendab Belgias, Bulgaarias, Eestis, Iirimaa, Kreekas, Horvaatias, Küprosel, Maltal, Portugalis, Sloveenias ja Rootsis)⁷⁴. Seotud riigi tasandi eesmärkide täitmiseks on vaja täiendavaid suuri jõupingutusi ja pidevat jälgimist, et saavutada 2030. aastaks ELi peamine eesmärk.

⁷³ Sotsiaalkaitsekomitee 2023. aasta aruanne.

⁷⁴ Laste vaesuse vähendamise eesmärgi on seadnud Belgia, Bulgaaria, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Iirimaa, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Horvaatia, Küpros, Luksemburg, Malta, Austria, Poola, Portugal, Rumeenia, Sloveenia, Slovakkia, Soome ja Rootsi.

Joonis 1.3.6: Vaesuse või tõrjutuse riski määr on viimasel paaril aastal püsinud üldjoontes stabiilne, mis nõuab jõupingutusi selle langussuundumusse pööramiseks, et täita ELi 2030. aasta eesmärk

Muutused EL 27s vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste määras ja vastav ELi 2030. aasta peamine eesmärk (kogu elanikkond, tuhandetes inimestes)

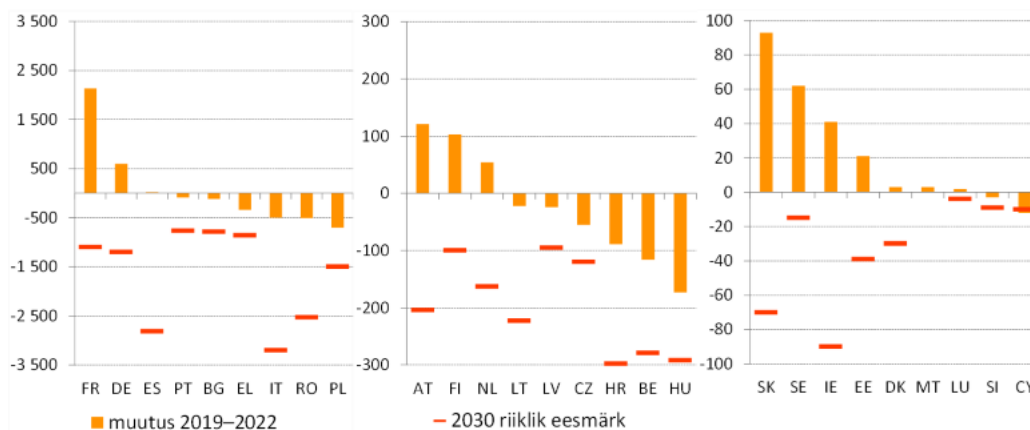

Märkus. Arvutused põhinevad katkematul aegreal, kus 2019. aasta väärtus on hinnanguline (vt joonealune märkus nr 29 punktis 1.2).

Allikas: Eurostat [[ilc_pecs01](#)].

Joonis 1.3.7. Enamikus liikmesriikides toimus teatav liikumine oma riiklike eesmärkide täitmise suunas, kuid teha tuleb rohkem jõupingutusi

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste määra muutused aastatel 2019–2022 ja riiklikud 2030. aasta eesmärgid (kogu elanikkond, tuhandetes inimestes)

Märkus. Aegrea katkemine 2020. aastal Prantsusmaa, Iirimaa, Taani ja Luksemburgi puhul, 2021. aastal Luksemburgi puhul ning 2022. aastal Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul. Taani ja Saksamaa väljendavad oma riiklikku eesmärki väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste arvu vähendamisenä vastavalt 30 000 ja 1,2 miljoni võrra. Malta väljendab oma riiklikku eesmärki vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste määra vähendamisenä 3,1 protsendipunkti võrra. Ungari väljendab oma riiklikku eesmärki lastega perede materiaalse ja sotsiaalse puuduse vähendamisenä 13 %-le ning seega vaesuse või tõrjutuse ohus olevate inimeste arvu vähendamisenä 292 000 võrra. Saksamaa kasutab oma riikliku eesmärgi väljendamisel võrdlusaastana 2020. aastat.

Allikas: Eurostat [[ilc_pecs01](#)] ja 1. lisas esitatud 2030. aasta riiklike eesmärgi käsitlev tabel.

1.4. Ajakohastatud sotsiaalvaldkonna tulemustabel

Sotsiaalvaldkonna tulemustabel aitab jälgida Euroopa sotsiaalõiguste sammast ning toetab peamiste tööhõive-, oskuste ja sotsiaalvaldkonna probleemide hindamist liikmesriikides ja liidus. Komisjon esitas sotsiaalvaldkonna tulemustabeli praeguse versiooni ettepaneku osana sotsiaalõiguste samba 2021. aasta märtsi tegevuskavast ning järgnevalt arutati seda tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomiteega. Tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijaküsimuste nõukogu (EPSCO) kinnitas selle põhinäitajad 14. juunil 2021. See on peamine kvantitatiivne vahend sotsiaalõiguste samba rakendamisel tehtud edusammude jälgimiseks Euroopa poolaasta raames (tulemustabeli põhinäitajate tehnilised üksikasjad on esitatud 2. lisas)⁷⁵. Seega on sotsiaalvaldkonna tulemustabel aluseks ka esimese etapi riigipõhisele analüüsile, mis põhineb sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetel, mida on kirjeldatud nendega seotud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, mis tuginevad tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee tööühma aruandele⁷⁶.

⁷⁵ Eurostati veebisaidil on andmed kättesaadavad [liikmesriikide](#) ja [piirkondade](#) tasandil. Viimase puhul on kõnealune piirkondlik teave kättesaadav enamiku liikmesriikide ja valitud näitajate kohta. Praegu hõlmab sotsiaalvaldkonna tulemustabel sotsiaalõiguste samba 20 põhimõttest 18, mis on nelja võrra rohkem kui eelmise versiooni puhul, kuigi täiskasvanuhariduse näitaja kohta hetkeseisuga hiljutised andmed puuduvad. Kaks veel hõlmamata põhimõtet on põhimõtted 7 ja 8, see tähendab vastavalt „Teave töötingimuste kohta ja kaitse töölepingu ülesütlemise korral“ ja „Sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine“. Põhinäitajate suhtes kohaldatakse rangeid kvaliteedinõudeid, samuti peab nende kohta olema selge normatiivne tõlgendus (kuigi tulemustabeli näitajad ja sotsiaalõiguste samba põhimõtted ei kattu üks ühele). Seni ei ole nende kahe põhimõtte kohta olnud võimalik selliseid näitajaid leida, kuid komisjon teeb selle nimel ka edaspidi tööd.

⁷⁶ Vt [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumid](#), mis tuginevad [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee tööühma aruandele Euroopa poolaasta raames sotsiaalse lähenemise raamistiku kehtestamise kohta](#).

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad osutavad ELi liikmesriikides esinevatele peamistele probleemidele kolmes valdkonnas: võrdsed võimalused ja juurdepääs tööturule, õiglased töötingimused ning sotsiaalkaitse ja kaasamine. Näitajad, mille puhul on suurima arvu liikmesriikide olukord praegu kriitiline või vajab tähelepanu, on ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavate alla kolmeaastaste laste osakaal, puudega inimeste tööhõivelõhe, sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele⁷⁷ ning vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal (esimese puhul vastavalt 12 liikmesriiki, järgmise kahe puhul 11 liikmesriiki ja viimase puhul üheksa liikmesriiki, vt tabel 1.4.1). Kui kõikide põhinäitajate lõikes on kriitiliste olukordade koguarv sarnane eelmisele aastale, siis tähelepanu vajavate olukordade koguarv kasvas 2022. aastal märkimisväärselt (60 vs. 49 aastal 2021). 3. peatükis on esitatud esimese etapi riigipõhine analüüs, mille kohta järgmises punktis on esitatud selgitusi ja peamiste horisontaalsete järelduste kokkuvõte.

⁷⁷ Kuigi selle näitaja aegrida katkeb 2022. aastal metodoloogilise muudatuse tõttu peaaegu kõikide liikmesriikide puhul (see muudatus viidi eelnevalt sisse Eesti, Soome ja Rootsi andmete puhul), siis eelmisel meetodikal põhinevad Eurostati arvatud (avaldamata) näitajate väärtused annavad tulemuseks üldjoontes sama hinnangu kui avaldatud väärtused.

Tabel 1.4.1. Sotsiaalvaldkonna tulemustabel: ülevaade probleemidest liikmesriikide lõikes põhinäitajate kaupa

			Väga tubli	Keskmisest parem	Hea, kuid vajab jälgimist	Keskmine	Kehv, kuid paranemas	Tähelepanu vajav	Kriitiline olukord
Võrdsed võimalused	Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)	2022	HR, IE, LT, PL	BE, CY, CZ, LU, NL, PT	EL, SI	AT, FI, FR, LV, SE, SK	BG, IT	DK, EE, MT	DE, ES, HU, RO
	Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal (% elanikest vanuses 16–74 aastat)	2021	DK, FI, IE, NL	AT, ES, HR, LU, SE		BE, CZ, EE, EL, FR, LV, MT, PT, SK		CY, DE, HU, IT, LT, SI	BG, PL, RO
	NEET-noorte osakaal (% kõigist 15–29aastastest elanikest)	2022	MT, SE	AT, DE, DK, IE, LU, PL, PT	NL, SI	BE, EE, FR, HU, LT, LV, SK	BG, IT	CZ, ES, FI, HR	CY, EL, RO
	Sooline tööhõivelõhe (protsendipunktides)	2022	EE, FI, LT, LV	DK, FR, LU, PT	SE	AT, BE, BG, DE, ES, HR, HU, NL, SI, SK	MT, RO	CY, IE, PL	CZ, EL, IT
	Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20)	2022	BE, CZ, SI, SK	DE, DK, FI, HU, IE, NL, PL, PT		AT, CY, FR, HR, LU, MT	EL, ES, RO	EE, IT, SE	BG, LT, LV
Õiglased töötingimused	Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)	2022	CZ, EE, NL, SE	BG, DE, DK, HU, IE, LT, MT		AT, CY, FI, FR, LU, LV, PL, PT, SI, SK	EL	BE	ES, HR, IT, RO
	Töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)	2022	CZ, DE, MT, PL	AT, BG, DK, HU, IE, NL, SI		BE, CY, EE, FI, HR, LT, LU, LV, PT, RO, SK	EL, ES, IT	FR, SE	
	Pikaajalise töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)	2022	Taani	AT, CZ, DE, EE, HU, IE, LU, NL, PL	MT	BE, BG, CY, FI, FR, HR, LT, LV, PT, SE, SI	EL, ES, IT	RO	SK
	GDHI kasv elaniku kohta (2008 = 100)	2022	HU, MT, PL	HR	EE, LT	DE, DK, FI, FR, LU, LV, NL, PT, SE, SI, SK	AT	BE, CY, CZ	EL, ES, IT
Sotsiaalkaitse ja kaasamine	Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)	2022	CZ, SI	AT, CY, DK, LU, NL, PL, PT, SK	FI	BE, DE, HR, HU, IE, MT	EL, ES	EE, FR, IT, LT, SE	BG, LV, RO
	Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% kõigist elanikest vanuses 0–17 aastat)	2022	CZ, DK, FI, NL, SI	CY, EE, HR, HU, LU, PL		AT, BE, DE, IE, LT, LV, MT, PT, SE	EL	FR, IT, SK	BG, ES, RO
	Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)	2022	BE, DK, IE	AT, CZ, DE, FR, PL, SE	FI	CY, LT, LU, NL	LV, PT	BG, EE, ES, HU, IT, MT, SI, SK	EL, HR, RO
	Puudega inimeste tööhõivelõhe (protsendipunktides)	2022	DK, ES, IT, LU, PT	DE, FI, SI		AT, CY, CZ, EL, FR, LV, NL, SK		BG, EE, MT, PL, RO, SE	BE, HR, HU, IE, LT
	Liiga suured eluasemekulud (% kogu elanikkonnast)	2022	CY, SK	EE, HR, IE, LT, MT, PT, SI		AT, BE, CZ, ES, FI, IT, LV, NL, PL, RO, SE	EL	DE, HU	BG, DK, LU
	Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad kuni kolmeaastased lapsed (% alla kolmeaastastest elanikest)	2022	DK, FR, NL, SE	BE, EE, MT, PT, SI	ES, LU	EL, FI, IT, LV		AT, BG, CY, DE, HR, IE, LT, PL	CZ, HU, RO, SK
	Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)	2022	Küpros	AT, BE, BG, CZ, DE, ES, HR, LU, MT, NL, SI		DK, FR, HU, IE, IT, LT, PL, PT, SE, SK		RO	EE, EL, FI, LV

Märkus: Andmeid on ajakohastatud oktoobris 2023. Kuna näitaja „Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal“ määratluses tehti 2021. aastal olulisi muudatusi, siis ei ole 2019. aasta võrreldav väärtus kättesaadav ja seega põhineb selle näitaja analüüs erandkorras ainult 2021. aasta tasemel (eeldatakse, et muutunud ei ole ühegi liikmesriigi näitaja ega ka ELi keskmine). Iirimaa, Bulgaaria ja Rumeenia kohta ei ole kättesaadavad leibkonna kasutada oleva kogutulu kasvu andmed inimese kohta. Katkestused aegridades ja muud tähised on esitatud 3. ja 4. lisas.

1.5. Esimese etapi riigipõhise analüüsi peamised horisontaalsed järeldused sotsiaalse lähenemise kohta

Esimese etapi riigipõhises analüüsis käsitletakse tööturгу, oskusi ja sotsiaalarengut igas liikmesriigis, et teha kindlaks võimalikud riskid ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele, mida tuleb teises etapis lähemalt analüüsida. 2023. aasta juunis EPSCOs toimunud arutelude tulemusel, mis käsitlesid sotsiaalse lähenemise raamistikku ja põhisõnumeid, mille tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee koostasid⁷⁸ tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise sihtotstarbelise töörühma 2022. aasta oktoobrist 2023. aasta maini tehtud töö põhjal, on komisjoni käesolevas, 2024. aasta ettepanekus ühise tööhõivearuande kohta järgitud riigipõhisemat lähenemisviisi. Riigipõhine analüüs tõhustab Euroopa poolaasta tööhõive-, oskuste ja sotsiaalpoliitika valdkondade jälgimist kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 148. Sellega täidetakse sotsiaalõiguste samba tegevuskavas ja Porto sotsiaaltippkohtumisel võetud kohustusi seoses Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete jõulisema rakendamisega. Sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetega, mida on kirjeldatud sellega seotud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, mis tuginevad tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise töörühma aruandele,⁷⁸ on ette nähtud kaheetapiline analüüs, mis aitab hinnata liikmesriikides ülespoole suunatud sotsiaalsel lähenemisel esinevaid probleeme. Esimene etapp põhineb valdavalt sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajatel ja selle käigus tehakse kindlaks võimalikud riskid seoses ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemisega. Selleks et teha kindlaks ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemisega seotud tegelike probleemide olemasolu ja probleemide aluseks olevad peamised tegurid, tuginetakse teise etapi täiendavas analüüsis laiemale kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete tõendite kogumile, muu hulgas seoses 2030. aasta riiklike eesmärkide täitmise suunas tehtud edusammudega (metoodikat on üksikasjalikumalt selgitatud metodoloogiat käsitlevas tekstikastis käesoleva punkti lõpus). Täiendavas analüüsis kirjeldatakse ka meetmeid, mida liikmesriigid on nende probleemide lahendamiseks võtnud. Käesolevas punktis esitatakse sotsiaalse lähenemise raamistiku esimese etapi riigipõhise analüüsi peamiste horisontaalsete järelduste kokkuvõte, kus on täpsustatud, milliseid riike tuleks teises etapis lähemalt analüüsida. Peamised järeldused põhinevad aruande 3. peatükis esitatud esimese etapi riigipõhisel analüüsil.

⁷⁸ Vt [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumid](#), mis tuginevad [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühma aruandele Euroopa poolaasta raames sotsiaalse lähenemise raamistiku kehtestamise kohta](#).

Üldiselt osutavad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajad esimese etapi riigipõhise analüüsi põhjal, et tööturg toimib liikmesriikide lõikes hästi, kuigi seal on püsivaid probleeme konkreetsete elanikkonnarühmadega ning erinevaid riske oskuste ja sotsiaalpoliitika valdkondades, mida tuleb tähelepanelikult jälgida. Ühises tööhõivearuandes kasutatava nn valgusfoorimetoodika kohaldamine sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate suhtes võimaldab teha kindlaks Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamise seisukohast eriti asjakohased probleemid (vt punkt 1.4). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajatest saadud märguannete riigipõhine koondamine arutatud metoodika alusel (vt tekstikast käesoleva punkti lõpus) võimaldab üldiselt hinnata ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemisega seotud võimalikke riske, millega Euroopa Liit ja liikmesriigid kokku puutuvad. Alljärgnevalt on esitatud horisontaalne kokkuvõte peamistest horisontaalsetest järeldustest (vt ka tabel 1.4.1 ja joonis 1.5.1).

- **Liikmesriigid, kelle tööturu üldine olukord seoses tööhõive ja töötusega, aga ka tööturu pikaajalise komponendiga oli esialgu suhteliselt kehvem, tegid 2022. aastal teistest suuremaid edusamme, mis osutab ühtlustumisele nende mõõtmete puhul** (vt punkt 2.1.1, joonised 2.1.1 ja 2.1.5). Kõikidel elanikkonnarühmadel ei lähe aga võrdselt hästi. Liikmesriikide lõikes on kindlaks tehtud suur arv kriitilisi (punane) ja tähelepanu vajavaid (oranž) olukordi (ühise tööhõivearuande puhul kokku lepitud metoodika alusel) seoses puudega inimeste tööhõivelõhe (11 liikmesriiki) ja soolise tööhõivelõhega (kuus liikmesriiki), mille puhul ilmne ülespoole suunatud lähenemise suundumus puudub (tõendid on esitatud vastavalt punkti 2.2.1 joonistel 2.2.15 ja 2.2.11), kuigi ELi tasandil on suundumus positiivne (vt joonis 1.5.1). Seevastu NEET-noorte arv üldiselt väheneb ja ELi liikmesriikide vahel esineb ühtlustumissuundumus (tõendid on esitatud punkti 2.2.1 joonisel 2.2.9), kuigi jätkuvalt kõrge määr on endiselt murekoht (selle näitaja puhul on liikmesriikide lõikes teatatud seitsmest kriitilisest või tähelepanu vajavast olukorrast). Samal ajal peatus 2022. aastal esimest korda alates 2013. aastast leibkonna kasutada oleva tegeliku kogutulu (elaniku kohta) kasv, kajastades suure inflatsiooni mõju, mis on paljudes riikides kasvanud kiiremas tempos kui palgad, mille tulemusel on kuue liikmesriigi olukord selle näitaja puhul kriitiline või vajab tähelepanu.

- **Hoolimata hiljutistest positiivsetest muutustest püsivad oskustega seotud riskid ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele, mis juhul, kui poliitikameetmeid oluliselt ei tõhustata, võib tekitada tööalase konkurentsivõime probleeme ja ebavõrdsust.** See probleem on veelgi pakilisem, kui arvestada liidus valitsevat ulatuslikku oskuste nappust ja tööjõupuudust, mis tekitab raskusi seoses innovatsiooni ja majanduskasvuga, võttes muu hulgas arvesse rohe- ja digipööret. Madala haridustasemega noorte osakaal on enamikus liikmesriikides vähenemas, kuid arenguruumi on veel, sest seitsmes liikmesriigis on jätkuvalt kriitiline või tähelepanu vajav olukord ning ilmset sotsiaalset lähenemist ei toimu (tõendid on esitatud punkti 2.2.1 joonisel 2.2.2). Haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumise vähendamine on äärmiselt oluline sellise tööjõu ülesehitamiseks, kellel on kõik vajalikud oskused, et olla kohanemisvõimeline ja avatud täiendavale õppimisele edasises elus, võttes arvesse kaksiküleminekut ning konkurentsivõime ja majanduskasvu tähtsust ning demograafilisi muutusi. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal on väike – kriitiline või tähelepanu vajav olukord on kokku üheksas riigis. Praegu on vähemalt põhilised digioskused vaid veidi enam kui pooltel ELi täiskasvanutel võrreldes peaaegu 90 % töökohtadega, kus neid oskusi juba vajatakse. See näitab, kui ulatuslik on probleem, mis vajab lahendamist alates alusharidusest kuni elukestva õppeni, et tagada ELi töötajate suutlikkus kohaneda tööturu muutuvate vajadustega oskuste järele. Samal ajal ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavate alla kolmeaastaste laste osakaal enamikus liikmesriikides isegi vähenes ja riikide vahel püsivad suured erinevused. 12 liikmesriigi olukord on selle mõõtme puhul jätkuvalt kriitiline või vajab tähelepanu ning ilmsed märgid ülespoole suunatud lähenemisest puuduvad (tõendid on esitatud punkti 2.2.1 joonisel 2.2.12).

- **Sotsiaalsed tulemused on mitmest kriisist hoolimata enamjaolt üldiselt stabiilsed. Sotsiaalsed olukorda tuleb aga hoolikalt jälgida, võttes arvesse suurt elukallidust ja sellega seotud riske ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele, muu hulgas sotsiaalkaitstesüsteemide tõhususe seisukohast.** Riikide ja ELi meetmed töökohtade ja sissetulekute kaitseks on olnud üldjoontes tõhusad ja suutsid vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaalu COVID-19 kriisi jooksul suhteliselt stabiilsena hoida. Samamoodi täheldati üldist stabiilsust elukalliduse hiljutise suurenemise tingimustes ning kaheksas liikmesriigis on olukord vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra puhul 2022. aastal kriitiline või tähelepanu vajav, kuigi on teatavaid märke ülespoole suunatud sotsiaalsest lähenemisest (tõendid on esitatud punkti 2.4.1 joonisel 2.4.2). Seevastu ei täheldatud selgeid märke ülespoole suunatud sotsiaalsest lähenemisest vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste osakaalu puhul – selle mõõtmega seotud olukord oli 2022. aastal kriitiline või vajab tähelepanu kuues riigis (tõendid on esitatud punkti 2.4.1 joonisel 2.4.4), mis võib negatiivselt mõjutada liidu pikemaajalisi sotsiaal-majanduslikke tulemusi. Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) enamikus liikmesriikides vähenes, mille tagajärjel oli kriitiliste või tähelepanu vajavate olukordade arv väga suur (11) ja mis osaliselt tulenes COVID-19 pandeemia sotsiaalsete tagajärgedega toimetulekuks kehtestatud erakorraliste toetusmeetmete järkjärgulisest lõpetamisest. Samuti on hiljuti kasvanud liiga suured eluasemekulud ja rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul – mõlema näitaja puhul oli olukord 2022. aastal kriitiline või vajab tähelepanu viies liikmesriigis ning kindlad märgid osutavad erinevustele ELi liikmesriikide vahel (tõendid on esitatud vastavalt punkti 2.4.1 joonistel 2.4.11 ja 2.4.13).

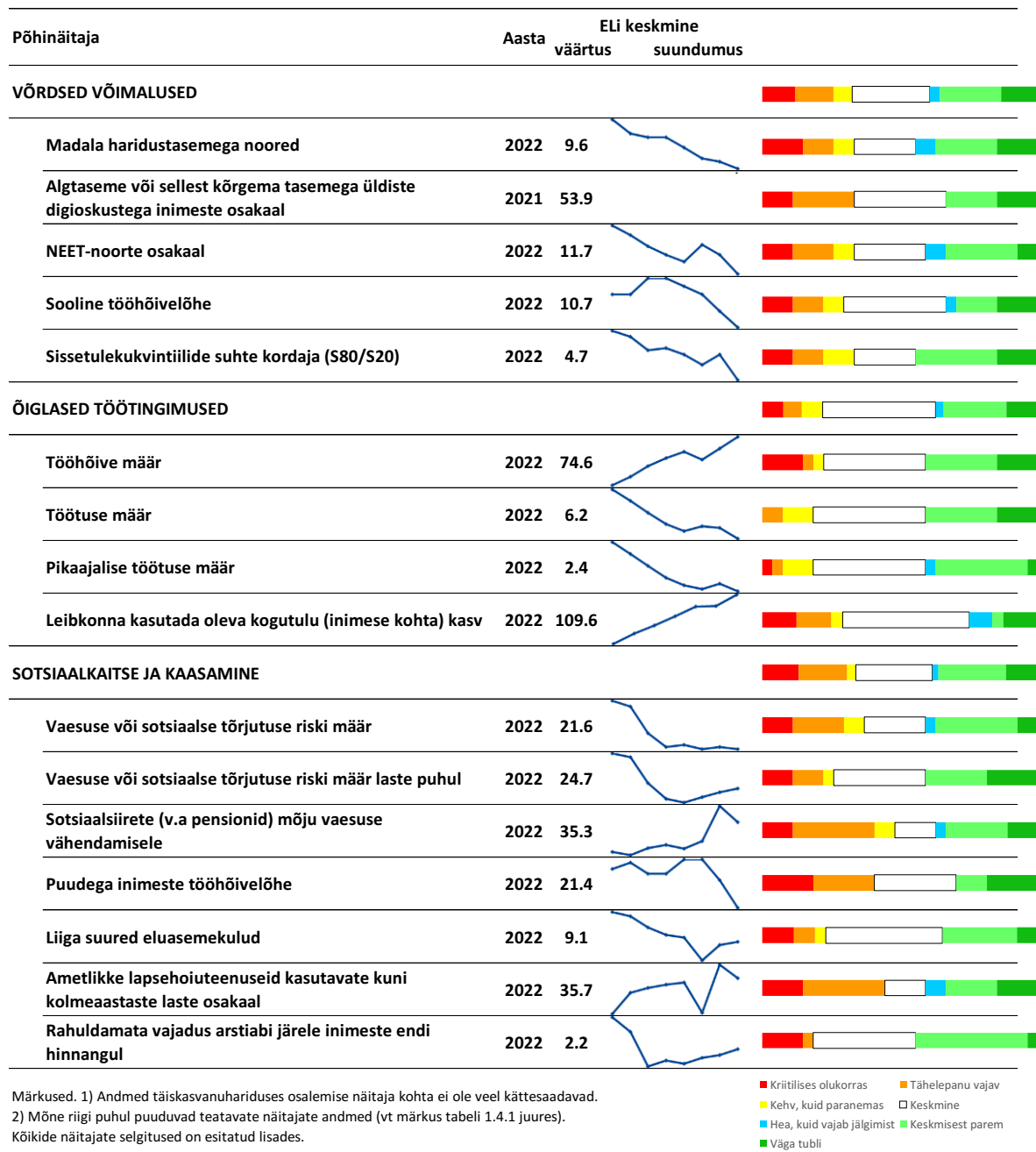
Käesoleva aruande 3. peatükis on kindlaks tehtud seitse liikmesriiki, kes vajavad põhjalikumat teise etapi analüüsi probleemide tõttu, millele sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad osutavad, näidates võimalikke riske ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele vastavalt sotsiaalse lähenemise raamistiku metoodikale, mida on kirjeldatud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, mis tuginevad nimetatud tööühma aruandele⁷⁸

(vt tekstikast käesoleva punkti lõpus). Need liikmesriigid on Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Itaalia, Leedu, Rumeenia ja Ungari. Kõigi nende riikide puhul tehti kindlaks võimalikud riskid ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele seoses probleemsete olukordadega, mis esinevad suhteliselt suures arvus poliitikavaldkondades, samal ajal kui Leedu puhul oli oma roll ka aja jooksul toimunud olukorra halvenemisel vähemates poliitikavaldkondades (mida kõnealuses analüüsis samuti arvesse võeti). Enamik riske ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele eespool nimetatud riikides tulenevad sellistest näitajatest nagu vähemalt põhiliste digioskustega elanikkonna osakaal, puudega inimeste tööhõivelõhe, sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele ja vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr, millele järgnevad ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavate alla kolmeaastaste laste osakaal, madala haridustasemega noorte osakaal, sissetulekukvintiliide suhte kordaja ja vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul.

Nimetatud seitsme liikmesriigi kohta viivad komisjoni talitused läbi põhjalikuma teise etapi analüüsi.

Joonis 1.5.1. Ülevaade tööhõive-, oskuste ja sotsiaalvaldkonna suundumustest ja probleemidest sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate kaupa

ELi keskmised näitajad, suundumused ja konkreetse ühise tööhõivearuande liigitusega liikmesriikide jaotus kõikide hulgas iga põhinäitaja puhul, samuti koondatuna sotsiaaldiguste samba kolme peatüki kaupa

Sotsiaalse lähenemise esimese etapi riigipõhises analüüsis ülespoole suunatud lähenemisega seotud võimalike riskide kindlakstegemisel kasutatud metodoloogiline lähenemisviis

Analüüsis tuginetakse olemasolevatele vahenditele, mis on koostöös liikmesriikidega viimastel aastatel välja töötatud ning mis põhinevad eeskätt sotsiaalvaldkonna tulemustabelil ja nn ühise tööhõivearuande (valgusfoori)metoodikal. Koos võimaldavad need teha kindlaks võimalikud riskid ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele liikmesriikides⁷⁹. Esimese etapi riigipõhine analüüs tugineb sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate terviklikule kogumile. Iga näitajat uuriti ühise tööhõivearuande metoodika põhjal, millega määratakse kindlaks liikmesriikide suhteline olukord. Seda suhtelist olukorda väljendatakse standardhälbena nii näitaja väärtuse absoluutse taseme kui ka eelmise aastaga võrreldes toimunud muutuse keskmisest (täpsemad tehnilised üksikasjad on esitatud 4. lisas). Tulemused esitatakse kokkuvõtlikult ühes seitsmest iga näitaja võimalikust kategooriast asjaomase riigi puhul („väga tubli“, „keskmisest parem“, „hea, kuid vajab jälgimist“, „keskmine“, „kehv, kuid paranemas“, „tähelepanu vajav“ ja „kriitiline olukord“). See on vastavuses värviskaalaga rohelisest punaseni.

Eespool selgitatud metoodika alusel hinnatakse kõiki sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajaid, et teha kindlaks, kas nendega kaasnevad võimalikud riskid ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele ja seega kas teises etapis on vaja viia läbi täiendav analüüs.⁷⁹ Liigitus „kriitiline olukord“ osutab liikmesriikidele, kelle konkreetse näitaja tulemus on ELi keskmisest palju kehvem ja kus olukord on eelmise aastaga võrreldes halvenenud või ei ole piisavalt paranenud. Olukord märgitakse „tähelepanu vajavaks“ kahel juhul: a) kui liikmesriigi konkreetse näitaja tulemus on ELi keskmisest halvem ja kui olukord riigis halveneb või ei parane piisavalt kiiresti või b) kui taseme poolest vastab tulemus ELi keskmisele, kuid olukord halveneb ELi keskmisest palju kiiremini.

Leitakse, et täiendav analüüs teises etapis on põhjendatud liikmesriikide puhul, kelle olukord seoses kuue või enama sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajaga on märgitud punaseks („kriitiline olukord“) või oranžiks („tähelepanu vajav“). Veel üks põhjus järeldada, et olukord nõuab täiendavat analüüsimist, on see, kui punase või oranžina märgitud näitaja ühise tööhõivearuande kohane liigitus halveneb kahel korral *järjest*. Selle näide on muutus „keskmisest“ liigitusse „kehv, kuid paranemas“ ühise tööhõivearuande 2023. aasta väljaandes, millele järgneb täiendav halvenemine „kriitiliseks olukorraks“ 2024. aasta väljaandes. See loetakse täiendavaks märkeks, mida minimaalse kuue märke künnise arvutamisel arvesse võetakse. Näiteks kui teataval aastal *n* on riigi kohta sotsiaalvaldkonna tulemustabelis viis põhinäitajat punaseks või oranžiks märgitud ja üks neist on halvenenud kahel järjestikusel aastal, aastatel *n* ja *n*–1, siis loetakse, et riigil on aastal *n* kokku kuus märget (viis punast/oranži märguannet asjaomasest *n*+1 aasta näitajast, mis on kaks korda järjest halvenenud). Selle tagajärjel tuleb seda riiki ka teises etapis täiendavalt analüüsida. Künnise puhul arvestatavate märgete koguarvu hindamisel võetakse arvesse võimalikke katkestusi aegridades ning andmete kvaliteedi ja tõlgendamisega seotud probleeme.

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad ja nende hindamine põhinevad viimastel kättesaadavatel andmetel. Kui teatava riigi kohta puuduvad asjaomased andmed ühise tööhõivearuande kohase liigituse hindamiseks, kasutatakse puuduva teabe asendamiseks ühise tööhõivearuande eelmise väljaande vastavat liigitust (kui see on kättesaadav). Kui näitaja väärtused puuduvad ühise tööhõivearuande viimases ja eelmises väljaandes, siis ühise tööhõivearuande kohast liigitust teise etapi analüüsi tingivas indikaativses kuue märke künnises arvesse ei võeta.

⁷⁹ Vt [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumid](#), mis tuginevad [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühma aruandele Euroopa poolaasta raames sotsiaalse lähenemise raamistiku kehtestamise kohta](#).

2. PEATÜKK. TÖÖHÕIVE- JA SOTSIAALREFORMID – LIIKMESRIIKIDE TULEMUSED JA MEETMED

2.1. Suunis 5. Tööjõunõudluse suurendamine

Selles punktis vaadeldakse, kuidas on rakendatud tööhõivesuunist nr 5, milles soovitatakse liikmesriikidel luua tingimused tööjõunõudluse suurendamiseks ja töökohtade loomiseks kooskõlas sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 4 (tööhõive aktiivne toetamine) ja 6 (palgad). Punktis 2.1.1 keskendutakse peamistele muutustele tööturul, mis kajastavad ka COVID-19 kriisi ja Venemaa Ukraina vastu suunatud agressioonisõja mõju. Punktis 2.1.2 tutvustatakse meetmeid, mida liikmesriigid on nendes valdkondades võtnud, pöörates tähelepanu eeskätt sellistele meetmetele, mille eesmärk oli säilitada tööhõivet ja toetada töökohtade loomist.

2.1.1. Põhinäitajad

ELi tööturg püsis 2022. aastal vastupanuvõimeline, hoolimata ebakindlusest, mille tekitasid Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ja suure inflatsiooni mõju. Aastases võrdluses paranes tööhõive määr ELis (20–64aastaste vanuserühm) 2022. aastal 1,5 protsendipunkti võrra 74,6 %ni, muutes ELi peamise eesmärgi, mille kohaselt 2030. aastaks on tööga hõivatud vähemalt 78 % 20–64aastastest inimestest, igati saavutatavaks. Tööhõive määr tõusis kõikides liikmesriikides ja eriti jõudsalt Kreekas, Iirimaa, Eestis, Bulgaarias, Slovakkias ja Itaalias (vt joonis 2.1.1). Tagasihoidlik paranemine registreeriti Luksemburgis ja Prantsusmaal. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli metoodika kohaselt on jätkuvalt kriitiline olukord Itaalias, Rumeenias, Hispaanias ja Horvaatias, kus tööhõive määr püsib suhteliselt madalal tasemel (alla 70 %), hoolimata tööhõive kasvust, mis jäi ELi keskmise lähedale või oli sellest mõnevõrra suurem (Hispaanias ja Itaalias). Pärast keskmisest väiksemat paranemist suhteliselt madalalt tasemelt vajab Belgia olukord tähelepanu. Seevastu Madalmaad, Rootsi, Eesti ja Tšehhi olid „väga tublid“ (nende puhul oli tööhõive määr 2022. aastal üle 80 %). Üldiselt võib täheldada tööhõive määra ühtlustumist liikmesriikide lõikes. Kvartalite võrdluses jätkus 2023. aasta esimeses pooles tööhõive määra tõus ja see kasvas 0,6 protsendipunkti, kuigi majandustegevus eelmise aasta teises pooles aeglustus. Enamikus liikmesriikides võib tööhõive määras täheldada suuri piirkondlikke erinevusi (vt 5. lisa joonis 5).

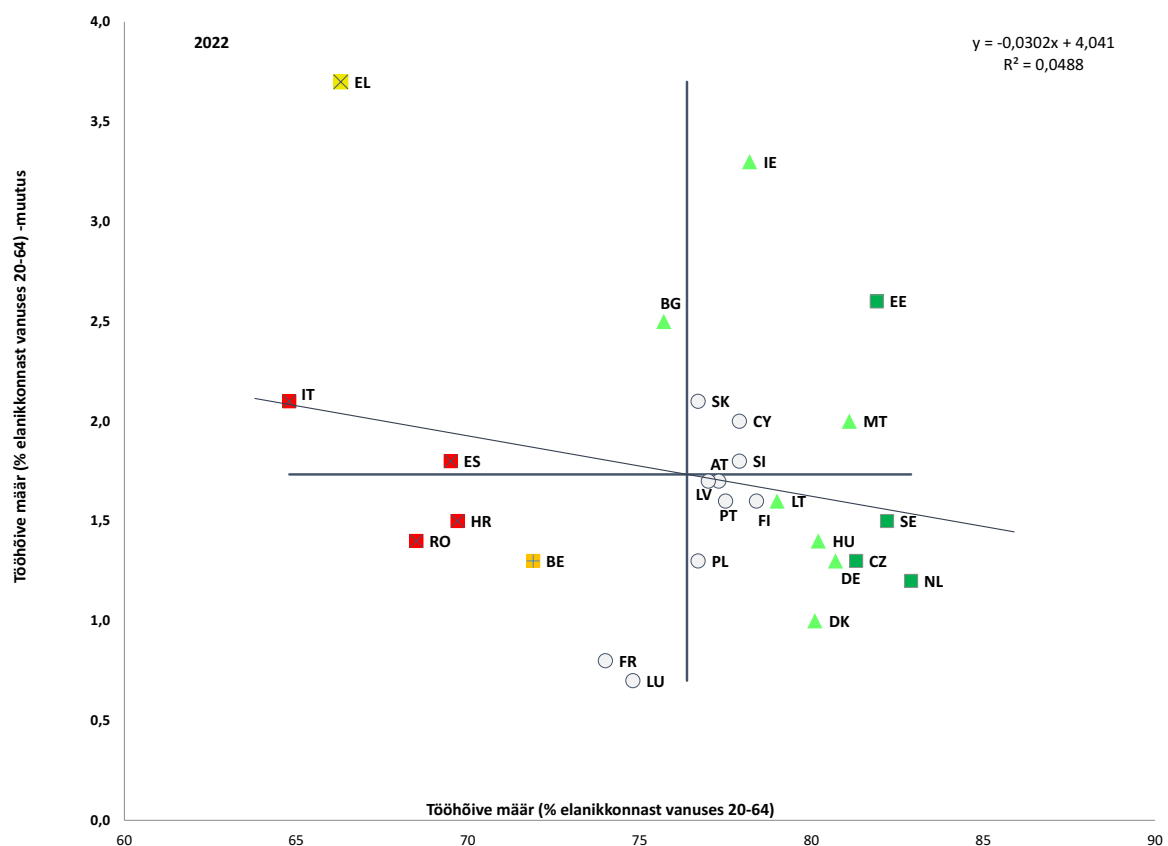
Tööhõive kasvas peamiselt teenuste valdkonnas ja väiksema energiakasutusega majandussektorites. Töökohti loodi eeskätt nende majandustegevuste puhul, mida pandeemia oli kahjulikult mõjutanud. Piirangute lõpetamine tõi kaasa nõudluse järsu kasvu ja toetas tööhõive jõudsat kasvu kontaktirohkete teenuste valdkondades, kus töötajate arv (rahvamajanduse arvepidamise andmetel) kasvas 2022. aastal 1,9 % ja ületas esmakordselt pandeemiaeelse taseme⁸⁰. Tööhõive tugev kasv registreeriti ka kutse- ja IKT-teenuste puhul. Seevastu püsis töökohtade loomine paigal tootmises, tulenevalt taastumise ajal esinenud häiretest ülemaailmsetes tarneahelates ja järgnenud energiakulude tõusust Venemaa sõjalise sissetungi tõttu Ukrainasse. Energiahinna järsk tõus oli üks tegur, mille tõttu vähenes tööjõunõudlus suure energiakasutusega tööstusharudes, kus tööhõive on pandeemiaeelsest tasemest jätkuvalt 3,5 % madalam. Tööhõive üldisesse kasvu andsid suhteliselt suurema panuse väikese energiakasutusega sektorid, kus tööhõive oli pandeemiaeelsest tasemest 7 % kõrgem⁸¹.

⁸⁰ Sotsiaalkaitsekomitees välja töötatud raamistike ülevaade ja üksikasjad on esitatud veebis.

⁸¹ Vt Euroopa Komisjon, „*Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*“ (Tööturu ja palkade muutumine Euroopas, 2023. aasta ülevaade), 2023.

Joonis 2.1.1. Tööhõive määr tõusis 2022. aastal kõikides liikmesriikides

Tööhõive määr (20–64aastased), 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (% , sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

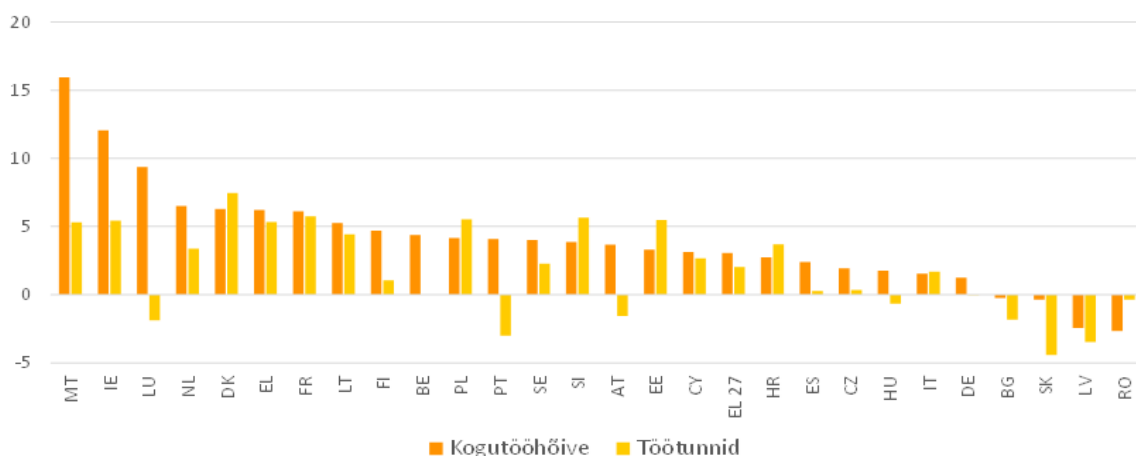
Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

Enamikus liikmesriikides kasvas tööhõive kiiremini kui töötunnid kokku, mille tulemusel vähenes 2019. aastaga võrreldes töötundide keskmine arv töötaja kohta. Tööhõive taastus pärast pandeemiat kiiresti ja ületas 2023. aasta teises kvartalis pandeemiaeelset taset kõikides liikmesriikides peale Läti, Rumeenia, Slovakkia ja Bulgaaria ning ELis tervikuna lisandus 6,4 miljonit töötajat (vt joonis 2.1.2). Pärast suurt vähenemist pandeemia ajal, mis oli tingitud töökohtade säilitamise kavade laialdasest kasutamisest, kasvas ka töötundide koguarv, kuigi enamikus liikmesriikides mitte nii suures ulatuses kui tööhõive. 2023. aasta teises kvartalis oli see veel pandeemiaeelsest tasemest madalam Saksamaal, Portugalis, Austrias, Lätis, Slovakkias, Luksemburgis, Bulgaarias, Ungaris ja Rumeenias. Töötundide koguarvu tööhõivest väiksem kasv osutab sellele, et 2019. aastaga võrreldes töötundide keskmine arv töötaja kohta keskmiselt vähenes, naastes pikaajalise langussuundumuse juurde. See on osaliselt selgitatav tööhõive ulatuslikuma kasvuga teenuste valdkonnas ja sektorites, mida iseloomustab keskmisest väiksem töötundide arv töötaja kohta. Samuti võib see kajastada digiülemineku kiirenemist pärast pandeemiat. Lisaks võis oma roll olla ka nn varutööjõu hoidmisel: pingelise tööturu ja oskuste nappuse tingimustes on ettevõtjad üldiselt rohkem motiveeritud hoidma olemasolevaid töötajaid, vähendades ajutiselt töötunde⁸².

Joonis 2.1.2. Töötundide arv töötaja kohta on enamikus liikmesriikides vähenenud

Muutus kogutööhõives ja töötundide arvus 2019. aasta neljandast kvartalist kuni 2023. aasta teise kvartalini (%)

Märkus. Sesoonselt ja kalendaarselt korrigeeritud andmed. Tšehhi, Kreeka, Prantsusmaa, Malta, Poola ja Portugali kogu tööhõivet käsitlevad andmed on ainult sesoonselt korrigeeritud. Töötunde käsitlevad andmed Malta kohta on ainult sesoonselt korrigeeritud ja ei ole Belgia kohta kättesaadavad.

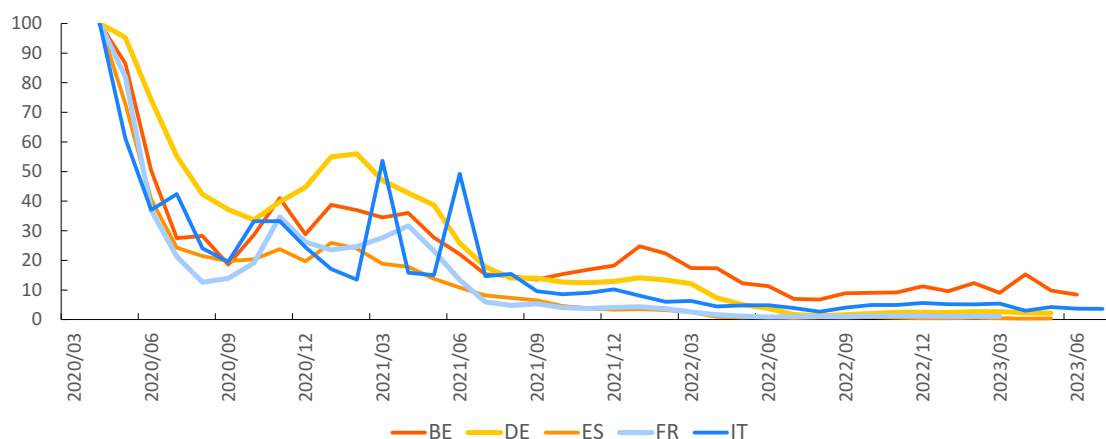
Allikas: Eurostat [[namq_10_a10_e](#)], rahvamajanduse arvepidamine.

⁸² Vt Arce et al., „*More jobs but fewer working hours*“ (Rohkem töökohti, kuid vähem töötunde), EKP blogi, juuni 2023.

Lühendatud tööaja kavasid nähakse üha enam tõhusa poliitikavahendina, mille abil tulla toime ajutist laadi väliste häiretega majanduses. Hästi kavandatud lühendatud tööaja kavad ja muud sarnased töökohtade säilitamise kavad osutusid tõhusaks töökohtade ja sissetulekute säilitamisel COVID-19 kriisi ajal. Ka eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastust (TERA) antud rahaline abi motiveeris liikmesriike järgima tõhusat töökohtade säilitamise poliitikat, kehtestades uusi kavasid või pikendades olemasolevaid. Pandeemia varastes etappides jõudis lühendatud tööaja kavade kasutamine enneolematule tasemele⁸³. Sellele järgnes taastumisest tingitud järsk vähenemine 2021. aastal, mil majandustegevusele seatud piiranguid leevendati. Mitu liikmesriiki, sealhulgas Belgia ja Itaalia, kasutasid uuesti lühendatud tööaja kavasid, et pehmedada Venemaa Ukraina vastu suunatud agressioonisõja ja järgnenud energiahinna järsu tõusu majandusmõju. Lühendatud tööaja kavade kasutamine oli aga suhteliselt piiratud ja koonddtasemel see oluliselt ei kasvanud (vt joonis 2.1.3).

Joonis 2.1.3. Mõnes liikmesriigis taaskehtestati energiahinna ootamatu ja järsu tõusu mõju leevendamiseks lühendatud tööaja kavad või pikendati neid

Lühendatud tööaja kavade kasutamine võrreldes COVID-19 pandeemia ajaga (2020. aasta aprill = 100)

Märkus. Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused igakuiste haldusandmete põhjal (lühendatud tööajaga töötajate arv, IT-valdkonna puhul töötundide arv), mis on kättesaadavad viie liikmesriigi kohta, kus lühendatud tööaja kavad olid varem olemas. Prantsusmaa kohta on kättesaadavad ainult 2023. aasta esimese kvartali andmed.

Allikas: Office national de l'emploi (ONEM), Statistik der Bundesagentur für Arbeit, Seguridad Social: Estadísticas, Ministère du Travail – Direction de l'Animation de la Recherche, des Études et des Statistiques (Dares), Istituto Nazionale della Previdenza Sociale (INPS).

⁸³ Kogu TERA kestusajal abikõlblikele meetmetele tehtud 122 miljardi euro suurustest avaliku sektori kogukulutustest 49 % kulutati lühendatud tööaja kavadele, 31 % füüsilisest isikust ettevõtjatele suunatud samalaadsetele meetmetele ja 9 % palgatoetuskavadele. Valdav osa rahalistest vahenditest kulutati pandeemia raskeimas etapis. Allikas: [TERA pärast selle kasutamise lõpetamist: viimane poolaastaaruanne COM\(2023\) 291 final](#).

Iseenda tööandjana tegutsemine järgib endiselt langussuundumust, kusjuures riikide ja sektorite vahel esineb teatavaid erinevusi. Iseenda tööandjate osakaal kogu tööhõives on vähenenud 14,8 %-lt 2010. aastal 13,1 %-le 2022. aastal⁸⁴. Sel ajavahemikul vähenes iseenda tööandjana tegutsemine kõige rohkem põllumajanduses ja kaubanduses, samal ajal kui suurimat kasvu täheldati avalikus sektoris ja sellele lähedastes sektorites (avalik haldus, haridus ja tervishoid) ning IKT-sektoris. Muutus ka iseenda tööandjate oskuste struktuur – 38 %-l neist oli 2022. aastal kolmanda taseme haridus võrreldes vaid 27 %-ga 2010. aastal. Pandeemia jooksul vähenes iseenda tööandjate töötundide arv rohkem kui töötajate oma (vastavalt 7 % ja 1,9 %), mis on osaliselt tingitud nende ülesindatusest kõige enam mõjutatud sektorites⁸⁵. Samuti tõusis iseenda tööandjate suhtelise vaesuse määr aastatel 2019–2021 rohkem kui töötajatel. Need erinevused võib osaliselt omistada ka erinevustele sotsiaalkaitsega kaetuses ja iseenda tööandjatele pakutava sissetulekutoetuse madalamale tasemele⁸⁶. 2022. aastal oli iseenda tööandjate osakaal kõikide töötajate seas liikmesriikide lõikes väga erinev, ulatudes ligi või üle 20 %st Itaalias ja Kreekas ligikaudu 8 %ni Saksamaal ja Taanis. Suurima osa iseenda tööandjatest ELis (ligikaudu 70 %) ja enamikus liikmesriikides moodustasid 2022. aastal füüsilisest isikust ettevõtjad.

⁸⁴ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [lfsa_egaps], [lfsa_esgan2], [lfsa_esgaed] ja ELi tööjõu-uuringut.

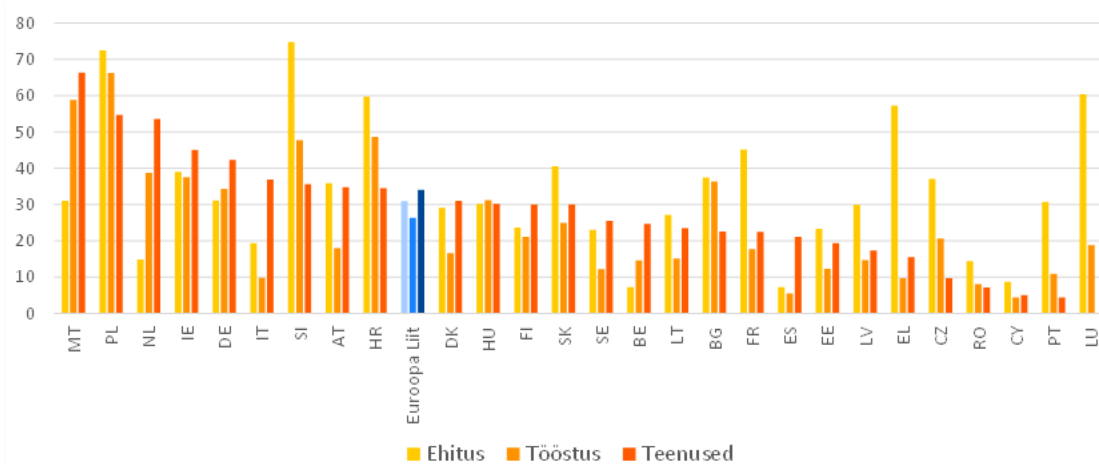
⁸⁵ Seoses hiljutiste suundumustega tööajal ja neid mõjutavate teguritega vt Euroopa Komisjon, „*Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*“ (Tööturu ja palkade muutumine Euroopas, 2023. aasta ülevaade), 2023.

⁸⁶ Eurofound, „Social protection for self-employed: Lessons from the pandemic“ (Iseenda tööandjate sotsiaalkaitse: pandeemia õppetunnid), 2024 (avaldatakse peatselt).

Majanduse aeglustumine 2022. aasta lõpus ei mõjutanud tööjõunõudlust, mis andis oma panuse püsivalt pingelisse tööturгу. Aasta lõpus ja hoolimata mõningasest vähenemisest jõudis vabade ametikohtade määr 2,8 %ni, mis on tunduvalt kõrgem pandeemiaeelsete aastate 2013–2019 keskmisest (1,7 %) ⁸⁷. 2023. aasta teises kvartalis leidis ligikaudu 34 % teenuste valdkonna, 31 % ehitussektori ja 26 % tootmissektori ettevõtjaid, et tööjõupuudus piirab tootmist (vt joonis 2.1.4) ⁸⁸. Samas kvartalis teatati ligi või üle 50 % tööjõupuudusest tööstuses Poola, Malta, Horvaatia ja Sloveenia puhul. Teenuste valdkonnas oli teatatud tööjõupuudus suurim Maltal, Poolas ja Madalmaades. Kuigi on esialgseid märke tööturu pingelisuse leevenemise kohta, kaasnevad jätkuva üleminekuga digitaalsele ja CO2-neutraalsele majandusele piisava poliitilise toetuseta eelduste kohaselt oskuste mittevastavus tööturu vajadustele ja tööpuudus. Tööjõupuudus rohepöörde seisukohast olulistest sektorites on alates 2015. aastast kahekordistunud, samal ajal kui koolituse pakkumine nendes sektorites jääb keskmisest väiksemaks ⁸⁹. Tõhus poliitika, mis aitab töötajatel areneda ja oma tööturu seisukohast olulisi oskusi tugevdada, on eriti oluline püsiva tööjõupuuduse ja oskuste nappuse probleemiga tegelemiseks ning õiglase kaksikülemineku toetamiseks.

Joonis 2.1.4. Teatatud tööjõupuudus püsib enamikus liikmesriikides märkimisväärne

Nende tööandjate osakaal, kelle teatel on tööjõu kättesaadavus tootmist piirav tegur, järjestatud teenuste valdkonna väärtuste järgi (% , 2023. aasta teine kvartal)

Allikas: Euroopa ettevõtjate ja tarbijate seas korraldatud uuring, Eurostat.

⁸⁷ Eurostat [[jvs_q_nace2](#)]. Vabade ametikohtade määr on vabade ametikohtade (see tähendab tasustatud ametikohad, mis on hiljuti loodud, vabad või varsti vabanevad) koguarvu protsendimäär täidetud ja vabade ametikohtade arvust.

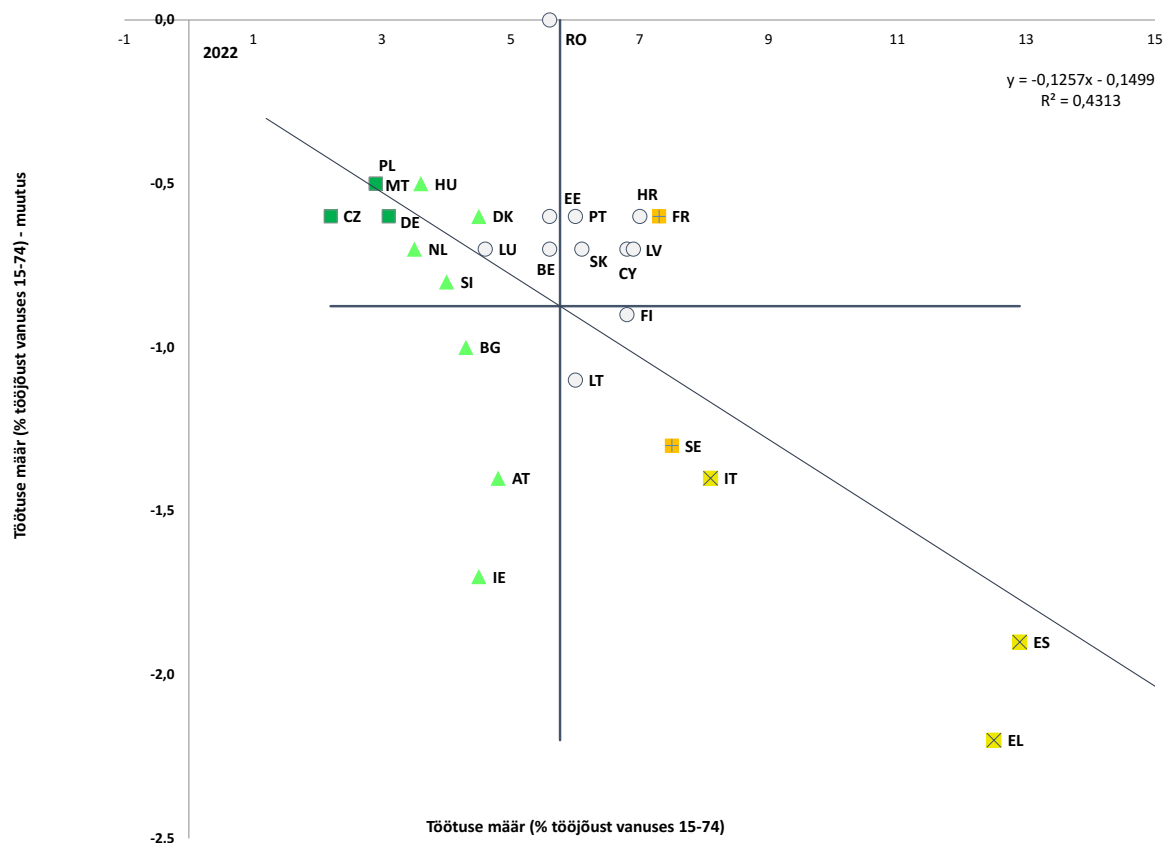
⁸⁸ 2022. aasta neljandas kvartalis olid need näitajad vastavalt 30,8 %, 32,7 % ja 26 %, osutades nende ELi ettevõtjate osakaalule, kelle sõnade kohaselt on tööjõupuudus nende tootmist piirav tegur, nagu on mõõdetud Euroopa ettevõtjate ja tarbijate seas korraldatud uuringuga (EU-BCS).

⁸⁹ Need on ehitus, energia, jäätmekäitlus, transport ja tootmine, nagu on klassifitseeritud NACE raamistikus.

2022. aastal langes töötuse määr paljudes liikmesriikides rekordiliselt madalale tasemele. ELi keskmine töötuse määr (15–74aastased) langes 6,2 %-le (7,1 %-lt 2021. aastal), jõudes madalaimale tasemele nende aastate jooksul, mille kohta ELi koondandmed on kättesaadavad. Töötuse vähenemine oli suurem suhteliselt kõrgema töötuse tasemega riikides, mille tulemuseks on töötuse tasemete ühtlustumine liikmesriikide vahel (vt joonis 2.1.5). 2022. aastal registreeriti suurim vähenemine Kreekas ja Hispaanias, vastavalt 2,2 ja 1,9 protsendipunkti, samal ajal kui olukord ei muutunud Rumeenias ning paranes vähemal määral Ungaris, Poolas ja Maltal (0,5 protsendipunkti). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli metoodika kohaselt on Kreeka, Hispaania ja Itaalia olukord tänu nende keskmisest parematele tulemustele nüüd kehv, kuid paranemas. Samal ajal vajab tähelepanu Prantsusmaa ja Rootsi olukord, kuigi nende suhteliselt kõrge töötuse taseme tõttu paranes see ELi keskmisega peaaegu samavõrra või rohkem. Enamikus liikmesriikides võib töötuse määras täheldada suuri piirkondlikke erinevusi (vt 5. lisa joonis 6).

Joonis 2.1.5. 2022. aastal langes töötuse määr paljudes liikmesriikides rekordiliselt madalale tasemele

Töötuse määr (15–74aastased), 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määramatus erinev.

Allikas: Eurostat [[une_rt_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

Rohepöördel on suur potentsiaal seoses kvaliteetsete töökohtade loomisega ning erineva mõju tõttu eri sektoritele ja piirkondadele toob see kaasa tööjõu ulatusliku ümberpaigutamise. Kui seda toetab õige tööhõive- ja koolituspoliitika, võib nullnetoheitepoliitika aidata luua ELis 2030. aastaks kuni miljon uut töökohta, soodustades töökohtade loomist sektorites, kus nõudlus keskkonnahoidlikumaks muutmisega seoses tõenäoliselt kasvab, samuti muudes kaudselt mõjutatud sektorites⁹⁰. 2020. aastal jõudis tööhõive keskkonnatoodete ja -teenuste sektoris ELis kokku 2,5 %ni (võrreldes 2,2 %-ga 2015. aastal), kuigi liikmesriikide vahel esineb suuri erinevusi. Hiljutised algatused rohetööstustes tekkivate võimaluste kasutamiseks, nagu roheline kokkuleppe tööstuskava ja nullnetotööstuse määrus, võivad luua nõudluse 450 000–550 000 täiendava töökoha järele, et töötada välja, toota ja kasutada strateegilisi nullnetotehnoloogiaid⁹¹. Sektorid, kus prognoositakse tööhõive kasvu, on muu hulgas ehitus, taastuvenergia ja elekter, elektrikaupade tootmine, jäätmekäitlus ja põllumajandus. Sellest hoolimata võivad tööjõupuudus ja oskuste nappus ning vajaliku mahuga võrreldes ebapiisavad investeeringud tööhõive kasvu piirata. Tõhus poliitika täiend- ja ümberõppe, töötajate töölevõtmise stiimulite, piisavate töötingimuste ja tööturustaatuste vahelise liikumise edendamiseks on äärmiselt oluline selle tagamiseks, et kõik töötajad saaksid kasu rohepöörde pakutavatest töövõimalustest (vt sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 2 „Oskuste ja pädevuste edendamine õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamiseks“).

⁹⁰ Vt Euroopa Komisjon, „*Euroopa 2030. aasta kliimaeesmärgi suurendamine: investeerimine kliimaneutraalsesse tulevikku meie inimeste hüvanguks*“ (SWD(2020) 176 final). E-QUESTil põhinevad prognoosid, milles on lähtutud madalama maksumääraga madala kvalifikatsiooniga tööjõu stsenaariumist.

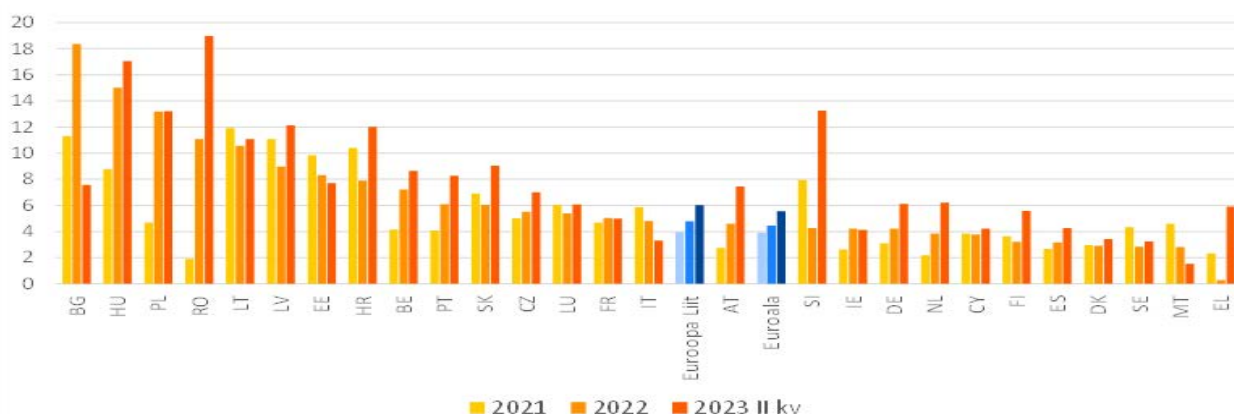
⁹¹ Vt Euroopa Komisjon, „*Employment and Social Developments in Europe 2023*“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2023. aasta ülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Nominaalpalga kasv hakkas 2022. aastal suure inflatsiooni ja pingsa tööturu tingimustes

kiirenema. Nominaalse töötasu kasv töötaja kohta jõudis ELis 2022. aastal 4,8 %ni, mis on oluliselt suurem keskmiselt ligikaudu 1,9 %st aastatel 2013–2019. 2023. aasta esimeses kvartalis kasvas see aastases võrdluses 5,5 % (vt joonis 2.1.6). Need muutused kajastavad suurt inflatsiooni (mis aastases võrdluses saavutas 2022. aasta oktoobris tipptaseme 11,5 %) ja jätkuvalt pingelisi tingimusi tööturul. 2022. aasta teises pooles ja 2023. aasta alguses registreeriti enamikus liikmesriikides suurim nominaalpalga kasv alates 2000. aastast. 2023. aasta teises kvartalis kasvas nominaalpalk aastases võrdluses üle 10 % Rumeenias, Ungaris, Poolas, Sloveenias, Lätis, Leedus ja Horvaatias, kuid alla 2 % Maltal. Prognooside kohaselt kiireneb nominaalpalga kasv hoolimata majanduse jahtumisest 2023. aastal veelgi, enne kui see 2024. ja 2025. aastal järk-järgult aeglustub,⁹² sest inflatsioon ja tööjõupuudus püsivad suured ning hajutatud palgaläbirääkimiste tõttu reageerivad palgad üldjuhul viitega⁹³.

Joonis 2.1.6. 2022. aastal jätkus suure inflatsiooni ja pingsa tööturu tingimustes nominaalpalga kasv

Nominaalne töötasu töötaja kohta (aastane muutus protsentides, 2021., 2022. ja 2023. aasta teine kvartal)

Märkus. 1) Palka mõõdetakse näitajaga „nominaalne töötasu töötaja kohta“, mis arvutatakse töötajate summaarse töötasuna, jagatuna töötajate koguarvuga. Summaarne töötasu on määratletud kui rahaline või mitterahaline kogutasu, mida tööandja maksab töötajale arvestusperioodi jooksul tehtud töö eest, ning see koosneb kahest komponendist: i) rahas või loonustasuna makstav palk ja ii) tööandja makstavad sotsiaalkindlustusmaksed. 2) Kõik kasutatud andmed on rahvamajanduse arvepidamise andmed. Näitajad põhinevad riikide vääringutel. 3) Riigid on reastatud 2022. aasta nominaalpalga kasvu alusel kasvavas järjekorras.

Allikas: Euroopa Komisjon, AMECO andmebaas, nominaalne töötasu töötaja kohta [hwcdw]. 2023. aasta esimese ja teise kvartali puhul on kasutatud tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutusi, mis põhinevad Eurostati andmetel töötajate töötasu [[namq_10_gdp](#)] ja kogu tööhõive kohta (riigi territooriumi järgi) [[namq_10_a10_e](#)] ning rahvamajanduse arvepidamisel.

⁹² Vt Euroopa Komisjon, *Euroopa 2023. aasta sügisene majandusprognoos*, institutsiooni töödokument nr 258, november 2023.

⁹³ Palgaläbirääkimised on hajutatud selles mõttes, et uued läbirääkimised toimuvad eri aegadel, samal ajal kui vastavad otsused palkade kohta kehtivad teatava ajavahemiku jooksul. ELis toimuvad uued läbirääkimised palkade üle enamiku ettevõtjate puhul ainult korra aastas või harvemini. Vt Fabiani, S., Kwapił, C., Rõõm, T., Galuscak, K. ja Lamo, A., „Wage rigidities and labor market adjustment in Europe“ (Palkade jäikus ja tööturu kohanemine Euroopas), *Journal of the European Economic Association*, kd 8, nr 2–3, lk 497–505, 2010.

Läbiräägitud palkade tõus euroalal kiirenes 2022. aastal ja jätkus rekordkiires tempos 2023. aasta esimeses pooles. Erinevalt muutustest töötasus töötaja kohta näitab läbiräägitud palkade näitaja kollektiivläbirääkimiste protsessi tulemust euroalal ega ole mõjutatud töötundide arvust. Mõnes sektoris kajastab see miinimumpalka. 2023. aasta esimeses ja teises kvartalis tõusid läbiräägitud palgad 4,3 % (aastases võrdluses), mis on eelmistes kvartalites täheldatud tõusumäärade oluliselt kõrgem (2022. aasta jooksul 2,6–3,1 %) ⁹⁴. Olukorras, kus palgarääkimiste käigus tehti otsuseid hüvitada ostujõu vähenemine, olid need määrad kõrgeimad alates 2009. aastast. Paljudes hiljutistes palgaläbirääkimistes ühendati alaline palgatõus kindlasummaliste hüvitiste ja ühekordsete maksetega, millest said peamiselt kasu madalapalgalised töötajad.

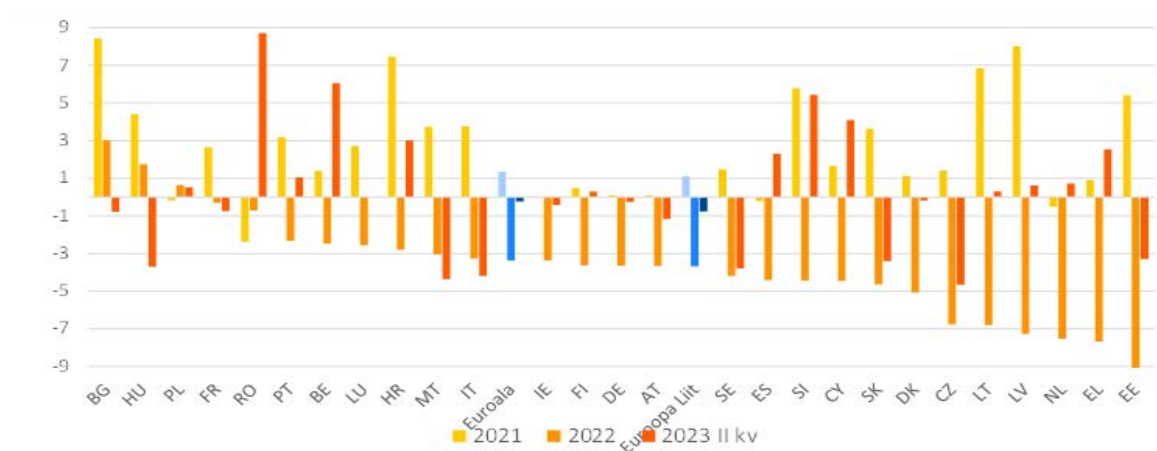
Nominaalpalga kasvust hoolimata langesid reaалpalgad 2022. aastal peaaegu kõikides liikmesriikides ja ELis keskmiselt oli langus 3,7 % ning see jätkus 2023. aasta esimeses pooles, kuigi aeglasemas tempos (vt joonis 2.1.7). Nominaalpalga tõus oli inflatsiooni kasvust väiksem, mille tagajärjel reaалpalk langes 2022. aastal kõikides liikmesriikides peale Bulgaaria, Ungari ja Poola. Suurimat reaалpalga langust (7 % või rohkem) täheldati Eestis, Kreekas, Madalmaades ja Lätis. Suuremast palgatõusust ja inflatsiooni aeglustumisest tulenevalt on reaалpalkade langus aga vähenenud. 2023. aasta teises kvartalis reaалpalgad ELis keskmiselt jätkuvalt langesid (aastases võrdluses 0,8 %), kuid tõusid peaaegu pooltes liikmesriikides. Järk-järgult taastuv ostujõud ja edasise kahju leevendamine on äärmiselt olulised, et piirata suure elukalliduse sotsiaalset mõju, eelkõige madalapalgalistele töötajatele. Kasumimarginaalide muutumine osutab sellele, et teatavates sektorites võib olla ruumi täiendavaks palgatõusuks, samas tuleb hoolikalt jälgida selle järeelmõju inflatsioonile ⁹⁵. Sellega seoses on liikmesriikide õigusaktidest ja tavadest lähtuvad tõhusad kollektiivläbirääkimised äärmiselt olulised ostujõudu toetava üldise palgatõusu saavutamiseks, eeskätt madalapalgaliste ja keskmise palgaga töötajate puhul, soodustades samal ajal töökohtade loomist ja kaitstes konkurentsivõimet.

⁹⁴ EKP näitaja läbiräägitud palkade kohta euroalal on enamikus euroala riikides kollektiivselt kokku lepitud aastaste riiklike kasvumäärade kaalutud keskmine. Allikas: [EKP statistiliste andmete hoidla](#).

⁹⁵ Vt Euroopa Komisjon, „*Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*“ (Tööturu ja palkade muutumine Euroopas, 2023. aasta ülevaade), 2023.

Joonis 2.1.7. 2022. aastal reaalpalkad langesid ja langus jätkub, kuigi aeglustub tempos

Reaalne brutopalk töötaja kohta (aastane muutus protsentides, 2021, 2022 ja 2023. aasta teine kvartal)

Allikas: Euroopa Komisjon, AMECO andmebaas, nominaalne brutopalk töötaja kohta [hwwdw]; deflaator: tarbijahindade harmoneeritud indeks [zcpih]. 2023. aasta teise kvartali puhul on kasutatud tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutusi, mis põhinevad Eurostati andmetel palkade [namq_10_gdp], kogu tööhõive (riigi territooriumi järgi) [namq_10_a10_e] ja tarbijahindade harmoneeritud indeksi kohta [prc_hicp_midx].

2022. aasta jaanuarist kuni 2023. aasta juulini tõusis nominaalne seadusjärgne miinimumpalk märkimisväärselt, korvates suure inflatsiooni mõju miinimumpalgaga töötajate ostujõule pooltes liikmesriikides, kus seadusjärgne miinimumpalk on kehtestatud. 2022. aasta jaanuarist kuni 2023. aasta jaanuarini tõusis nominaalne seadusjärgne miinimumpalk üle 5 % kõikides liikmesriikides, kus see on kehtestatud, ja enamikus neist riikidest üle 10 % (vt joonis 2.1.8). See muutus tulenes nii märkimisväärselt tõusust kogu 2022. aasta jooksul kui ka 2023. aasta jaanuaris tehtud ajakohastustest olukorras, kus elukalliduse kõrge tase on mõjutanud eeskätt madalapalgalisi. 2022. aastal toimunud tõus kajastas nii korrapäraseid kohandusi (nt Madalmaades), sealhulgas indekseerimisest tulenevaid automaatseid kohandusi, kui sellised mehhanismid on kehtestatud (näiteks Belgias, Prantsusmaal ja Luksemburgis), kui ka muid kaalutlusõiguse alusel tehtud ajakohastusi (nt Saksamaal ja Kreekas)⁹⁶. 2022. aasta jaanuarist kuni 2023. aasta juulini tõusis miinimumpalgaga töötajate reaalpalk oluliselt (2 % või rohkem) ainult Saksamaal, Belgias, Kreekas, Luksemburgis, Madalmaades ja Bulgaarias. Poolas, Rumeenias, Lätis, Hispaanias ja Prantsusmaal püsis seadusjärgne reaalne miinimumpalk üldjoontes stabiilsena, kaitses siiski ostujõudu. Kümnes liikmesriigis vähenes seadusjärgne reaalne miinimumpalk aga üle 3 %, sealhulgas üle 10 % Tšehhis ja Ungaris ning ligikaudu 10 % Eestis, Maltal ja Sloveenias⁹⁷. Peale selle aeglustus mitmes sellises liikmesriigis, kus seadusjärgne miinimumpalk puudub, kollektiivselt kokku lepitud miinimumpalkade kasv, mille tulemus oli reaalpalga märkimisväärne langus⁹⁸.

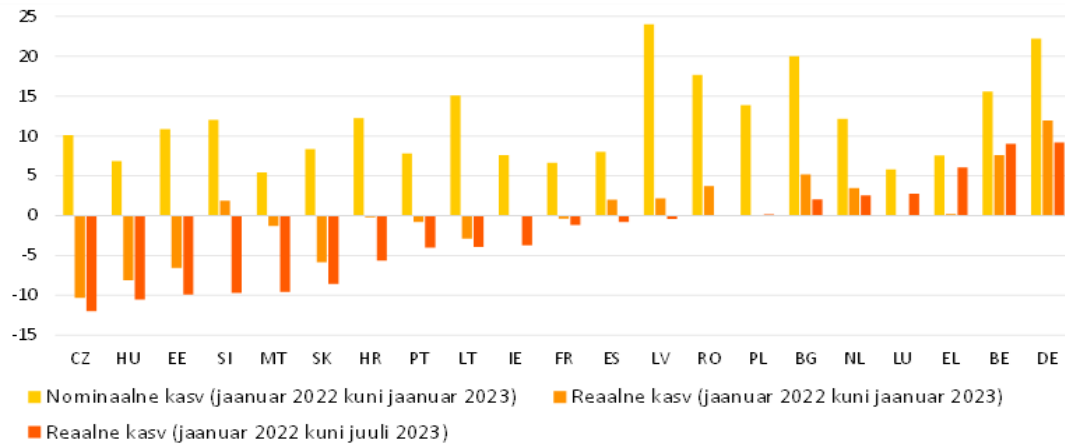
⁹⁶ Seoses täpsemate üksikasjadega vt Euroopa Komisjon, tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat, „Labour Market and Wage Developments in Europe – Annual review 2022“ (Tööturu ja palkade muutumine Euroopas, 2022. aasta ülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2022.

⁹⁷ Kuna nominaalsed määrad kehtestatakse tavaliselt iga aasta jaanuaris ja enamikus riikides neid aasta jooksul läbi ei vaadata, on pärast 2023. aasta jaanuari ajakohastusi tehtud vaid üksikutes liikmesriikides.

⁹⁸ Üksikasjalikuma teabe saamiseks vt Eurofound, „*Minimum wages in 2023: Annual review*“ (Miinimumpalk 2023. aastal: aastaülevaade), sari „Minimum wages in the EU“ (Miinimumpalk ELis), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2023.

Joonis 2.1.8. Seadusjärgse miinimumpalga ajakohastused on korvanud suure inflatsiooni mõju pooltes liikmesriikides

Seadusjärgse miinimumpalga muutus reaal- ja nominaalväärtuses (kasvumäär, %)

Märkus. Liikmesriigid on järjestatud seadusjärgse reaalse miinimumpalga 2023. aastal toimunud kasvu kahanevas järjekorras.

Allikas: Eurofoundi korrespondentide võrgustik ning tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused, mis põhinevad Eurostati andmetel [[earn_mw_cur](#)] ja [[prc_hicp_midx](#)].

Alati ei taga töökoha omamine vaesusest väljapääsemist. Töötavate vaesusohus olevate 18aastaste või vanemate inimeste osakaal ELis oli 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) 8,5 % – see on väiksem kui kümme aastat tagasi, kuid on selle aja jooksul vähenenud vähem kui pooltes liikmesriikides⁹⁹. Aastatel 2012–2022 toimus suurim vähenemine Rumeenias ja Kreekas (mõlemas 4,5 protsendipunkti), kuid nende määrad olid 2022. aastal ELi keskmisest jätkuvalt kõrgemad (vastavalt 14,5 % ja 10,6 %). Ka Luksemburgi, Hispaania, Itaalia, Eesti, Portugali, Bulgaaria ja Poola määrad on ELi keskmisest kõrgemad ning on viimase kümne aasta jooksul tõusnud (v.a Poolas). Hoolimata COVID-19 kriisi tekitatud survest paljudele töötajatele on palgavaesus enamikus liikmesriikides alates 2019. aastast (2018. aasta sissetulekute põhjal) üldjoontes stabiilsena püsinud. Aastatel 2019–2022 toimus selle suur kasv ainult Slovakkias, Küprosel ja Iirimaa (vastavalt 2,7 protsendipunkti, 1,2 protsendipunkti ja 1 protsendipunkt), samal ajal kui Ungaris, Belgias, Rumeenias ja Hispaanias registreeriti 1 protsendipunkti või suurem vähenemine. Eurostati 2022. sissetulekuaastat käsitlevate esialgsete hinnangute kohaselt eeldatakse kooskõlas madalapalgaliste töötajate töötasu suurema kasvuga palgavaesuse vähenemist ELis keskmisena ning eelkõige Horvaatias, Austrias, Eestis ja Itaalias¹⁰⁰. Sarnaselt varasematele aastatele on palgavaesuse oht üle ELi suurem madala haridustasemega töötajate (18,4 %), osalise tööajaga töötajate (13,5 %), tähtajalise töölepinguga töötajate (12,2 %) ning eelkõige väljaspool ELi sündinud inimeste (19,9 %) ja kolmandate riikide kodanike (24,3 %) puhul.

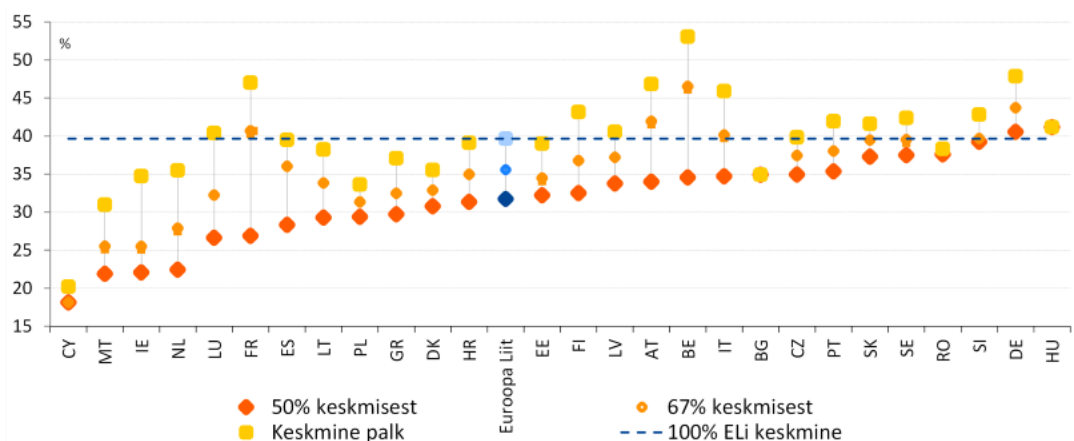
⁹⁹ Eurostat [[ilc_iw01](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

¹⁰⁰ Vt [esialgsed hinnangud sissetulekute ebavõrdsuse kohta](#).

Töötamise ja töölevõtmise stiimuleid saab mõjutada tööjõu maksustamisega. Keskmist palka saava vallalise isiku maksukiil on ELis alates 2012. aastast vähenenud 2,2 protsendipunkti, jõudes 2022. aastal 39,7 %ni¹⁰¹. Samal ajavahemikul on maksukiil sellel palgatasemel märkimisväärselt (üle 1 protsendipunkti) vähenenud 14 liikmesriigis, kusjuures suurim vähenemine on toimunud Ungaris (8,7 protsendipunkti), Rumeenias (6,2 protsendipunkti), Kreekas (5,7 protsendipunkti), Lätis (3,7 protsendipunkti), Madalmaades ja Prantsusmaal (3,1 protsendipunkti). Seevastu toimus samal ajavahemikul oluline kasv kuues liikmesriigis, sealhulgas Portugalis (4,3 protsendipunkti), Luksemburgis (3,3 protsendipunkti) ja Maltal (2,4 protsendipunkti). Oluline on see, et madalapalgalise (50 % keskmisest palgast) vallalise isiku maksukiil on ELis alates 2016. aastast vähenenud 3,3 protsendipunkti ja alates 2021. aastast 0,4 protsendipunkti. Liikmesriikide lõikes oli see 2022. aastal aga väga erinev, alates 18 %st Küprosel kuni 41 %ni Ungaris ja Saksamaal (vt joonis 2.1.9). Tööjõu maksustamine ei sõltu mitte üksnes keskmisest maksukiilust, vaid ka selle süsteemi ülesehitusest, mille põhjal määratakse kindlaks maksukoormuse jagunemine töandjate ja töötajate vahel.

Joonis 2.1.9. Madalapalgaliste töötajate maksukiil on väiksem

Vallalise madalapalgalise (50 % ja 67 % keskmisest palgast) töötaja maksukoormus võrreldes keskmise palgaga 2022. aastal

Allikas: Euroopa Komisjon, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, maksude ja hüvitiste andmebaas, OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud märtsis 2023).

Märkused. Liikmesriigid on järjestatud vallalise madalapalgalise (50 % keskmisest palgast) töötaja maksukiilu taseme kasvavas järjekorras.

¹⁰¹ Maksukiiluga mõõdetakse vahet töandja tööjõukulude ja töötajate netopalga vahel.

Üksikisiku tulumaksu süsteemid on üldjuhul astmelised ja väiksema sissetulekuga töötajate maksukiilud on väiksemad. See on eriti ilmne Prantsusmaal, Belgias ja Luksemburgis, vastupidiselt Bulgaariale ja Ungarile, kus kasutatakse ühetaolist maksusüsteemi (vt joonis 2.1.9). Madalapalgaliste töötajate väiksem maksukoormus moonutab tööjõunõudlust ja -pakkumist vähem ning vähendab tõkkeid madala kvalifikatsiooniga töötajate töölevõtmisel, kelle võimalused tööturul on üldiselt kehvemad; samal ajal tuleks meetmeid kavandada nii, et need ei takistaks üleminekut kõrgema palgaga töökohtadele. Ka inflatsioon võib maksusüsteeme kahjustada, muu hulgas astmelisuse ja maksude õigluse seisukohast. Maksusüsteemi moonutused võivad tuleneda sellistest nominaalselt määratletud künnistest nagu maksuastmed, maksuvähendused, maksude mahaarvamised või maksuvabastused. Üldjuhul põhjustab inflatsioon ühetaolise maksusüsteemi puhul, kui künnised on kehtestatud nominaalväärtuses, kõrgemale maksuastmele liikumist¹⁰². Selle tagajärjel võib suurem protsent maksumaksjaid olla maksustatud kõrgema maksuastmega. Suurem maksukoormus koos maksuvähenduste ja -soodustuste vähenemisega võib suurendada vaesusohtu, kui ei tehta (automaatseid) inflatsiooniga kohandamisi või ei võeta muid poliitikameetmeid.

¹⁰² Kõrgemale maksuastmele liikumine kirjeldab olukorda, kus leibkondade maksukoormus kasvab, sest nominaalpalk (või nominaalne sissetulek üldiselt) tõuseb inflatsiooni tõttu (tulenevalt näiteks palkade või muude sissetulekute indekseerimisest). Suurem nominaalne sissetulek võib viia maksumaksjad kõrgemale tulumaksu astmele, mille tagajärjel on maksu piirmäärad ja keskmised maksumäärad kõrgemad, kuigi reaalpalk (reaalne sissetulek) ei muutu.

Maksukoormuse nihutamine tööjõumaksudelt keskkonnamaksud baasile võib tuua kaasa paremad tööturustiimulid ja suurema õigluse, toetades samal ajal kliimaeesmärke, võttes arvesse tootmise keskkonnakulusid¹⁰³. Kavaga „REPowerEU“ õhutatakse liikmesriike kaaluma maksustamismeetmeid, mis stimuleeriksid energiasäästu ja vähendaksid fossiilkütuste tarbimist¹⁰⁴. See võib hõlmata selliseid maksumeetmeid nagu sõidukite maksustamise vähendamine ja sellest vabastamine nii elektrisõidukite kui ka vesinikkütusega sõidukite ostmisel ja kasutamisel, energiasäästuga seoses tulust tehtav mahaarvamine ja keskkonnakahjulike toetuste järkjärguline kaotamine. Seda eesmärki toetavad ka energia maksustamise direktiivi muutmise ettepanekud, kehtestades hinnasignaalid, mis vähendavad fossiilkütuste tarbimist ja soodustavad energiasäästu. Peale selle edendatakse ka nõukogu soovitusel õiglasele kliimaneutraalsusele ülemineku tagamise kohta maksukoormuse nihutamist tööjõult kliima- ja keskkonnanäesmärke saavutada aitavatele tuluallikatele, eelkõige väikese ja keskmise sissetulekuga rühmade maksukiilu vähendamist¹⁰⁵. Sellist maksunihet saab rakendada viisil, millega ennetatakse pärssivat mõju ja kaitstakse riigi rahanduse jätkusuutlikkust, muu hulgas piisava sotsiaalkaitse rahastamist¹⁰⁶. Nende eesmärkidega on kooskõlas toetusmeetmed, millega tagatakse haavatavatele rühmadele taskukohane energia, eelkõige arvestades 2022. aasta erakordselt kõrgeid energiahindu.

¹⁰³ Vt Euroopa Komisjon, *2023. aasta aruanne maksustamise kohta*, 4. peatükk.

¹⁰⁴ Vt Euroopa Komisjon, „Kava „REPowerEU““ (COM(2022) 230 final).

¹⁰⁵ Vt *nõukogu 16. juuni 2022. aasta soovitus õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamise kohta* (2022/C 243/04).

¹⁰⁶ *Komisjoni talituste töödokument, mis on lisatud ettepanekule nõukogu soovitusel õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamist* (SWD(2021) 452 final).

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 1. Sooline palgalõhe ja asjakohased poliitikameetmed

Põhjendamatu soolise palgalõhe kaotamine on äärmiselt oluline soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks ning kaasava ja kestliku majanduskasvu toetamiseks. Ebavõrdsed palgad suurendavad soolist ebavõrdsust tööturul ja ühiskonnas kogu elu jooksul. Esiteks piiravad naiste väiksemad sissetulekud, mis ei ole õigustatud erinevate isiklike või töökoha omadustega, nende majanduslikku sõltumatust tööelu jooksul. Samuti mõjutavad need negatiivselt naiste osalemist tööturul, mis tekitab majanduslikku ja sotsiaalset kahju, kuna tööturu potentsiaali ei kasutata täielikult ära. Teiseks toob sooline palgalõhe kaasa soolise pensionilõhe (ELis 2022. aastal keskmiselt 26 %), mis tähendab naiste suuremat vaesusohtu vanaduses. Palgaga seotud soopõhise diskrimineerimise ja ebavõrdsuse probleemiga tegelemine ning maksusüsteemide toimimise parandamine¹⁰⁷ võib motiveerida suuremat arvu naisi olema majanduslikult aktiivne. See on väga tähtis liidus ulatusliku tööjõupuuduse ja oskuste nappuse probleemi lahendamiseks, samuti sotsiaalkaitstesüsteemide piisavuse ja jätkusuutlikkuse tagamiseks, arvestades elanikkonna vananemist. Samuti aitab põhjendamatu soolise palgalõhe kõrvaldamine rakendada Euroopa sotsiaalõiguste samba 2. põhimõtet (sooline võrdõiguslikkus) ja eeskätt õigust saada võrdväärse töö eest võrdset tasu kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 157.

Püsiv sooline palgalõhe kajastab struktuurseid tegureid ning seda mõjutavad palgaga seotud diskrimineerimine ja süsteemne erapoolikus palgastruktuurides. Hoolimata viimastel aastatel tehtud edusammudest teenivad naised keskmiselt jätkuvalt vähem kui mehed, kuigi nende haridustulemused on keskmisest paremad. 2021. aastal oli sooline palgalõhe¹⁰⁸ ELis 12,7 %, kusjuures liikmesriikide vahel esines suuri erinevusi, mis ulatusid –0,2 %st Luksemburgis 20,5 %ni Eestis. Enamikus liikmesriikides on see lõhe viimasel kümnel aastal vähenenud, kuid suhteliselt aeglasel tempos, võttes arvesse tööturul osalemisega seotud pikaajaliste sooliste erinevuste vähenemist ja naiste kõrgemat haridustaset. Soolise palgalõhe põhjused on keerulised ja omavahel seotud. See võib olla osaliselt seotud sellega, et i) suhteliselt madalapalgalistel töökohtadel ja madalapalgalistes sektorites, aga ka osaajaga töötab ebaproportsionaalselt palju naisi, ii) kõrgematel ametikohtadel töötab ebaproportsionaalselt vähe naisi ja iii) naistel on raskem ühitada tööd ja hooldamiskohustusi (millega kaasneb ka karjääri katkemine). Sellest hoolimata ei ole suurim osa soolisest palgalõhest ELis seotud üksikisikute objektiivsete ja mõõdetavate omadustega¹⁰⁹. See osutab, et tõenäoliselt on märkimisväärne osa praegusest soolisest palgalõhest tingitud muudest teguritest, sealhulgas diskrimineerimisest ja läbipaistmatutest palgastruktuuridest.

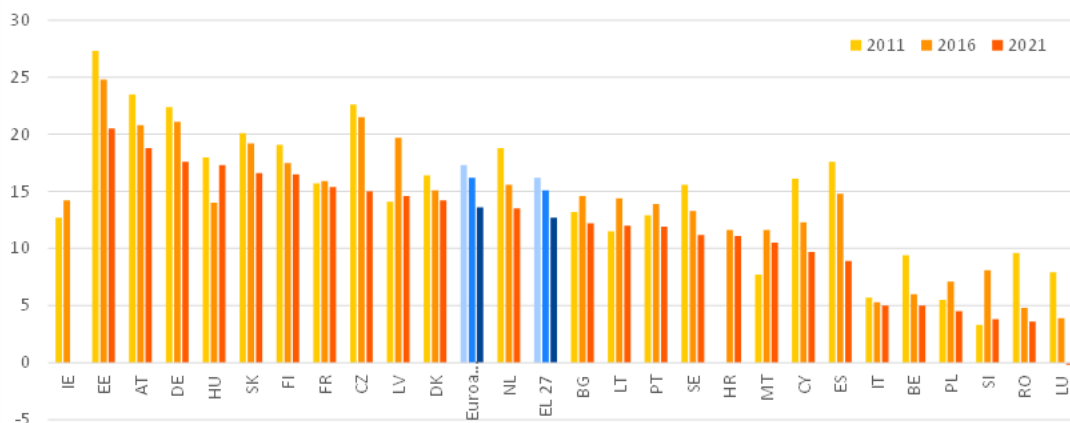
¹⁰⁷ Vt punkt 2.2.1.

¹⁰⁸ Eurostati määratlus (vt joonis). Arvesse ei ole võetud muid palka määravaid tegureid, nagu töökoha tase, ametis oldud aeg, haridus, kogemused ja tulemused.

¹⁰⁹ Eurostat, statistikaalased töödokumendid, „*Gender pay gaps in the European Union – A statistical analysis*“ (Sooline palgalõhe Euroopa Liidus – statistiline analüüs), 2021.

Korrigeerimata sooline palgalõhe on küll vähenenud, ent endiselt suur

Töötavate meeste ja naiste keskmise brutotunnitasu erinevus protsendimäärana töötavate meeste keskmisest brutotunnitasust (%; 2021, 2016 ja 2011)

Märkus. Järjestatud 2021. aasta väärtuste järgi. Kreeka andmed puuduvad võrdlusaastate kohta (Kreeka 2018: 10.4%), Horvaatia andmed 2011. aasta kohta ja Iirimaa andmed 2021. aasta kohta.

Allikas: Eurostat [[earn_gr_gpgr2](#)]

Tasustamise läbipaistvuse meetmed on äärmiselt olulised, et tuua välja sooline kallutatuse töötasustruktuurides ja töötasukujunduses ning võimaldada töötajatel kasutada oma õigust saada võrdväärse töö eest võrdset palka. 10. mail 2023 vastu võetud tasustamise läbipaistvuse direktiivi eesmärk on võidelda palgadiskrimineerimisega ja toetada soolise palgalõhe vähendamist ELis, muutes palgasüsteemid läbipaistvamaks ja suurendades teadlikkust soolistest erinevustest sama või võrdväärset tööd tegevate inimeste palgatasemetes. Liikmesriikidel on direktiivi siseriiklikku õigusesse ülevõtmiseks aega kolm aastat. Eelduste kohaselt aitab naiste töö süstemaatilise alahindamise probleemi tööandjate tasandil lahendada töötasuaruandlus kui vastastikuse surve vahend, mida toetab töötasu hindamine üle 100 töötajaga ettevõtetes, kus on kindlaks tehtud põhjendatud kahtlus seoses võrdse tasu saamise õiguse järgimisega. Direktiivis on kehtestatud selge raamistik ja kriteeriumid võrdväärse töö põhimõtte rakendamiseks. Sellega parandatakse oluliselt õiguskaitse kättesaadavust ja vähendatakse menetluslike takistusi palgadiskrimineerimise ohvritele. Peale selle toetab ka ELis piisavat miinimumpalka käsitlev direktiiv eelduste kohaselt soolise palgalõhe vähendamist, arvestades naiste ebaproportsionaalselt suurt arvu madalapalgalistel töökohtadel.

Viimastel aastatel on mitu liikmesriiki võtnud meetmeid tasustamise läbipaistvuse ja soolisest palgalõhest teatamise parandamiseks või teatanud selliste meetmete võtmisest, muu hulgas osana oma riiklikest taaste- ja vastupidavuskavadest. Tšehhi valitsus kiitis 2022. aasta detsembris heaks naiste ja meeste võrdse tasu tegevuskava aastateks 2023–2026, mis sisaldab meetmeid, millega õhutatakse ulatuslikumalt kasutama tasustamissüsteemide analüüsimise ja palgalõhest teatamise vahendeid. 2021. aasta juulis ajakohastas Iirimaa soolist palgalõhet käsitleva teabe seadust, mille kohaselt peavad üle 250 töötajaga organisatsioonid teatama soolistest erinevustest palkades, sealhulgas lisatasudes. Eesti teatas heaolu arengukava 2023–2030 ja oma riikliku taaste- ja vastupidavuskava rakendamise osana palgapeedli-nimelise digivahendi kasutuselevõtmisest, et toetada tööandjaid oma organisatsioonis esineva soolise palgalõhe analüüsimisel ja sellest teatamisel. Hispaanias on valitsus ja sotsiaalpartnerid osana 2020. aastal taaste- ja vastupidavuskavade alusel vastuvõetud ning võrdõiguslikkuse kavasad, läbipaistvust ja võrdset tasu käsitlevate sätete rakendamisest koostanud mitu vahendit ja suunist ettevõtjatele ja üksikisikutele, kes osalevad võrdväärse töö eest võrdse tasu saamise põhimõtte rakendamist hõlbustavaid võrdõiguslikkuse kavasad ja töökohtade hindamist käsitlevatel läbirääkimistel.

2.1.2. Liikmesriikide võetud meetmed

Mitu liikmesriiki on kehtestanud töötajate töölevõtmise stiimulid ja töökohtade loomise toetused. 2022. aastal kehtestas **Horvaatia** oma taaste- ja vastupidavuskava raames tööhõive-, iseenda tööandjana tegutsemise ja praktikatoetused registreeritud töötsijatele rohe- ja digisektoris. **Leedu** kehtestas palgatoetuse Ukraina põgenikele, mis katab 75 % palgakuludest maksimaalselt 36 kuu jooksul. **Kreekas** käivitati programm „Proto Ensimo“, et toetada noorte esmakordset sisenemist tööturule, andes kuni kuue kuu vältel igal kuul 600 eurot toetust: 300 eurot noortele töötajatele ja 300 eurot tööandjatele (või osaaajatöö puhul 150 eurot). 2023. aasta septembris võttis Kreeka kasutusele ka taaste- ja vastupidavusrahastust rahastatava koolitus- ja sertifitseerimisprogrammi 15 000 töötule vanuses 25–45, keskendudes oskustele suure nõudlusega valdkondades, nagu rohe- ja digivaldkond. **Hispaania** võttis oma taaste- ja vastupidavuskava kohase ulatusliku töölevõtmisstiimulite reformi osana 2023. aasta jaanuaris vastu seaduse, millega nähakse ette sotsiaalkindlustusmaksete vähendamise mehhanism konkreetsete väikese konkurentsivõimega rühmade, näiteks pikaajaliste töötute ja NEET-noorte jaoks. Uues õiguskorras keskendutakse eelkõige alaliste töökohtade loomisele, sealhulgas minimaalselt kolme aasta pikkuste lepingute sõlmimisele, ning nähakse ette üldreegel, mille kohaselt sotsiaalkindlustusmaksete vähendamise ja mis tahes muude töölevõtmisstiimulite summa ei tohi ületada 60 % lepingujärgsetest palgakuludest. 2023. aasta juunis kehtestas **Itaalia** puuetega inimeste ja koolitusprogrammides mitteosalevate noorte alaliseks töölevõtmiseks 12 kuu pikkuseks ajavahemikuks ajutised stiimulid, mis moodustavad 60 % igakuisest brutotasust. 2023. aasta juulis kehtestas **Portugal** uue programmi (Avançar), millega antakse rahalist toetust tööandjatele, kes pakuvad end töötuna registreerinud kõrge akadeemilise kvalifikatsiooniga noortele tähtajatuid töölepinguid palkadega, mis on võrdne avaliku halduse kõrgema astme ametniku karjääri alustava kõrgharidusega töötaja palgatasemega või sellest kõrgem. **Soome** valitsus kehtestas laiema reformi osana töötute töötsijate töölevõtmise eest palgatoetuse, mis katab 50 % palgakuludest (70 % puuetega inimeste töölevõtmise puhul). **Sloveenias** käivitati riikliku taaste- ja vastupidavuskava osana tööhõivekava noorte kiiremaks tööturule sisenemiseks, millega toetatakse 18 kuu jooksul 4 000 alla 29aastase isiku tähtajatut töölevõtmist ja mille koguväärtus on 27,36 miljonit eurot. Lisaks käivitati katseline tööhõivealgatus „Keskkonnahoidlikud töökohad“, et võtta keskkonnahoidlikele töökohtadele tööle ligikaudu 300 töötut, makstes tööandjatele ühe aasta jooksul igakuiselt 680 euro suurust toetust.

Viimasel ajal on töökohtade säilitamise kavasid kasutatud selleks, et tulla toime äärmuslike keskkonnamuutuste mõjuga kohalikele ettevõtjatele ja tööturule. 2023. aastal võtsid mõned liikmesriigid kiireloomulisi meetmeid otsese vastusena sellistele keskkonnakatastroofidele nagu tulekahjud, äärmuslikud kuumalained ja üleujutused. **Kreeka** kehtestas 2023. aasta juulis ja septembris kolmekuulise töölepingute peatamise kava ettevõtjate jaoks, keda mõjutasid vastavalt metsatulekahjud ja üleujutused. **Sloveenia** kehtestas 2023. aasta augustis erakorralise sundpuhkuste hüvitamise üleujutustest mõjutatud ettevõtjatele. **Itaalia** on laiendanud põllumajandusettevõtjatele juba kehtivat hüvituskava ehitussektorile, et tulla toime äärmuslike kuumalainete mõjuga.

Mõned liikmesriigid pikendasid oma lühendatud tööaja kavade kestust 2023. aasta esimese pooleni. Saksamaal pikendas föderaalvalitsus lühendatud tööaja kavade kasutamise suhtes kohaldatavaid leebemaid eeskirju, mis kehtisid 2023. aasta juuni lõpuni. Lühendatud tööaega kasutavad töötajad saavad kohalikult tööhõivebüroolt maksimaalselt 12 kuu jooksul rahalist toetust, mille eesmärk on katta töötundide arvu vähendamisest tulenevat sissetuleku kahanemist. Kuigi ettevõtjad ei pea neile palka maksma, saavad töötajad kõikide tundide eest, mille jooksul nad ei ole tööd teinud, 60 % oma netotulust (67 % juhul, kui neil on lapsed). Samuti hüvitab föderaalne tööhõivebüroo täielikult kõik sotsiaalmaksed, mida tavapäraselt tasuvad tööandjad. Itaalia valitsus on heaks kiitnud 40nädalase lühendatud tööaja kava üle 1 000 töötajaga riiklikku strateegilist huvi pakkuvate ettevõtjate jaoks, kes ei ole lõpule viinud ettenähtud programme seoses keeruliste ümberkorralduskavadega, mida rakendatakse konkreetsete äriühingu restruktureerimisele suunatud meetmete ja laiaulatuslike investeeringute kaudu. **Sloveenias** kehtestati 2023. aasta jaanuarist märtsini lühendatud tööaja toetamise kava, et katta energiahinna järsu tõusu hilisemat mõju, ning 30 päevaga piirduv sundpuhkuste kava 2023. aasta esimeses pooles. Peale selle on pooleli läbirääkimised erakorraliste lühendatud tööaja kavade toetuste alalise rakendamise üle.

Mitu liikmesriiki tõstsid märgatavalt seadusjärgset miinimumpalka, et kaitsta suure elukalliduse tingimustes madalapalgaliste töötajate ostujõudu. 2022. aasta jaanuarist kuni 2023. aasta jaanuarini registreeriti suurim tõus **Lätis** (24 %), kellele järgnesid **Saksamaa** (22,2 %), **Rumeenia** (17,6 %), **Ungari** (16 %), **Belgia** (15,6 %) ja **Leedu** (15,1 %). Märgimisväärne tõus (10–15 %) registreeriti ka **Tšehhis, Eestis, Sloveenias, Madalmaades, Horvaatias ja Poolas.** Mõnes neist riikidest kehtestati palgatõus lisaks tavapärasele läbirääkimis- või indekseerimismehhanismidele ka kaalutusõiguse alusel tehtud ajakohastustega. Ka teised liikmesriigid teatasid miinimumpalga tõusust 2023. aasta jooksul või võtsid kohustuseks seda tõsta. Eeskätt ajakohastasid **Kreeka ja Prantsusmaa** 2023. aasta aprillis ja mais oma seadusjärgset miinimumpalka, mille tulemusel see tõusis vastavalt 9,4 % ja 2,2 %, ning Rumeenias tõstetakse oktoobris miinimumpalka veel 10 % võrra.

Üksikud liikmesriigid on hiljuti reforminud oma miinimumpalga kujundamise süsteeme. **Küpros** viis alates 2023. aasta jaanuarist sisse seadusjärgse miinimumpalga, milleks kehtestati 885 eurot kuus töölevõtmise ajal ja mis pärast kuuekuulist pidevat töötamist tõuseb 940 euroni. **Bulgaaria** muutis oma tööseadustikku ja võttis kasutusele uue mehhanismi, millega määrati seadusjärgse miinimumpalga tasemeks 50 % keskmisest brutopalgast, mis on üks ELi piisava miinimumpalga direktiivis¹¹⁰ nimetatud soovituslik võrdlusväärtus, mille tulemusel tõusis miinimumpalk alates 2024. aasta jaanuarist 19,6 %. Samamoodi lepiti **Eestis** kokku, et 2027. aastaks tõstetakse miinimumpalka järk-järgult 50 %-ni keskmisest palgast, samas kui Iirimaaal lepiti kokku, et 2026. aastaks tõstetakse miinimumpalka järk-järgult 60 %-ni mediaanpalgast. Soovituslikke võrdlusväärtusi kaalutakse ka aruteludes võimalike reformide üle Belgias, Iirimaaal, Hispaanias ja Slovakkias.

¹¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2041, mis käsitleb piisavat miinimumpalka Euroopa Liidus (ELT L 275, 25.10.2022, lk 33).

Mitu liikmesriiki muutis oma palgakujundussüsteemide muid aspekte, eeskätt seoses kollektiivläbirääkimistega. 2022. aasta lõpus võttis **Rumeenia** oma taaste- ja vastupidavuskava osana vastu sotsiaaldialoogi käsitleva seaduse, mille eesmärk on tõhustada kollektiivläbirääkimisi ja kollektiivlepingutega hõlmatust, andes ametiühingutele suuremad õigused ja kehtestades hõlpsama menetluse töötajate esindamiseks. 2022. aasta novembris lepiti **Belgias** kokku, et säilitatakse praegu inflatsioonil põhinev automaatne palkade indekseerimine, piirates ühtlasi võimalikku lisaruumi palgatõusuks vastavalt palkade muutumisega naaberriikides. Sellest hoolimata lubati sotsiaalpartneritel pidada läbirääkimisi ühekordse lisatasu (kuni 500 või 750 eurot töötaja kohta) üle. **Küpros** ajakohastas oma elukalliduse lisatasu, mida kasutatakse palkade kohandamise alusena, suurendades makseid 66,7 %ni eelmisel aastal registreeritud inflatsioonist (2022. aastal kehtestatud 50 %-lt). **Hispaanias** võeti 2023. aastal vastu V kokkulepe tööhõive ja kollektiivläbirääkimiste kohta, milles lisaks palgatõusu ettepanekule on esitatud ka ametlikud soovitusel vähendada küsimuste arvu, mille üle läbirääkimisi peetakse, mitme tööhõivega seotud küsimuse, sealhulgas töölepingute, koolituse ja oskuste või pensionile jäämise puhul. **Portugal** viis 2023. aasta mais läbi mitu kollektiivläbirääkimiste raamistiku reformi seoses selle raamistiku hõlmavuse, vahekohtumehhanismi ja uuendamisega.

Samuti on mitu liikmesriiki võtnud vastu mitmesugused avaliku sektori palku käsitlevad meetmed. **Hispaania** tõstis avalike teenistujate palka tagasiulatuvalt alates 2022. aasta jaanuarist 1,5 % võrra, lisaks 2022. aastal heakskiidetud 2 % tõusule. **Prantsusmaal** tõusid avaliku sektori töötajate palgad pärast erakorraliste seadusandlike meetmete vastuvõtmist 3,5 %. **Horvaatias** muudetakse riikliku taaste- ja vastupidavuskava osana avaliku sektori palkade süsteemi, kehtestades ühise palgabaasi ja töö keerukuse koefitsiendid järjepidevamate ametijuhendite ja pädevusraamistike põhjal, mis peaks ühtlustama palku avalikes haldusasutustes. **Sloveenia** avalikus sektoris tõusid enamiku töötajate palgad (kahes etapis) peaaegu 9 % ja 2023. aasta lõpus on oodata täiendavaid reforme.

Kooskõlas sotsiaalmajanduse tegevuskavaga teatasid mõned liikmesriigid sotsiaalmajanduse üksusi käsitlevatest konkreetsetest õigusraamistikest või töötasid selliseid raamistikke välja.

Hispaanias kiitis ministrite nõukogu 2023. aasta aprillis heaks tervikliku sotsiaalmajandust käsitleva seaduse, mille eesmärk on i) parandada praegust õiguslikku ökosüsteemi, muutes ühistute seadust, tööhõivega tegelevate ettevõtjate seadust ja sotsiaalmajanduse seadust, ii) laiendada haavatavuse ja sotsiaalse tõrjutuse mõistet ning iii) selgitada sotsiaalmajanduse käsitlusala, hõlmates sellesse uusi üksusi, näiteks sotsiaalsed ettevõtted. **Maltal** koostatakse 2022. aastal vastuvõetud sotsiaalsete ettevõtete seaduse alusel eelduste kohaselt sotsiaalsete ettevõtete register ja kehtestatakse uus õiguslik vorm, nn sotsiaalse eesmärgiga ettevõtte. **Rootsi** võttis 2022. aastal vastu ideepõhiste organisatsioonide registreerimise seaduse, mis võimaldab neil registreeritud üksustel viia ellu avaliku sektori rahastatud tegevust ja tagab neile riigihankemenetlustes sooduskohtlemise. Alates taaste- ja vastupidavuskavas ette nähtud sotsiaalmajanduse seaduse vastuvõtmisest 2022. aasta augustis on **Poolas** registreeritud üle 420 sotsiaalse ettevõtte staatusega üksust.

Terviklikud sotsiaalmajandust käsitlevad strateegiad on tähtsad ka toetavate raamtingimuste väljatöötamiseks. **Saksamaa** võttis 2023. aasta septembris pärast sidusrühmadega peetud avalikke konsultatsioone vastu oma sotsiaalse innovatsiooni ja sotsiaalsete ettevõtete riikliku strateegia, milles on kindlaks määratud 11 valdkonda, kus tuleb meetmeid võtta. **Kreekas** esitati 2023. aastal ettepanek sotsiaalmajanduse ja sotsiaalse innovatsiooni tegevuskava kohta, et tugevdada sotsiaalmajanduse ökosüsteemi, investeerides viide sambasse (institutsioonilise raamistiku väljatöötamine, rahastamisvahendite väljatöötamine, suutlikkuse suurendamine, partnerluste tugevdamine ja teadlikkuse suurendamine). **Hispaania** võttis 2023. aasta aprillis vastu oma uue sotsiaalmajanduse strateegia aastateks 2023–2027 ja määras erivoliniku, kes koordineerib sotsiaalmajanduse ja hoolekandesektori strateegilise investeerimiskava kohaseid projekte. Eelduste kohaselt suurendab 27. novembril 2023 nõukogus vastu võetud sotsiaalmajanduse raamtingimuste väljatöötamist käsitlev nõukogu soovitus veelgi teadlikkust ja õhutab liikmesriike töötama välja poliitika- ja õigusraamistikke, stimuleerides seeläbi sotsiaalmajanduse kasvu¹¹¹.

¹¹¹ Nõukogu 27. novembri 2023. aasta soovitus sotsiaalmajanduse raamtingimuste väljatöötamise kohta.

Mitu liikmesriiki kehtestas meetmed oma maksusüsteemi õigluse suurendamiseks ja tööturul osalemise õhutamiseks. Leedu tõstis mittemaksustatava tulu künnist alates 2023. aasta jaanuarist 540 eurolt 625 euroni, suurendades peamiselt miinimumpalka teenivate töötajate netotulu. **Tšehhis** jõustus 1. veebruaril 2023 uus meede, millega vähendatakse teatavate osalise tööajaga töötajate rühmade puhul tööandjate makstavaid sotsiaalmakseid 19,8 %-le (tavapäraselt 24,8 %-lt). Maksusoodustuse eesmärk on suurendada selliste inimeste tööhõivet, kes on haavatavamad või tööturult varakult lahkunud või kellel on raskusi töö- ja eraelu ühitamisega. **Portugalis** kehtestati valitsuse ja sotsiaalpartnerite vahel sõlmitud keskpika sissetulekute, palkade ja konkurentsivõime suurendamise kokkuleppega kõikide kollektiivlääbirääkimiste tulemusel tehtud palgatõusudega seotud tööhõivekulude maksu täiendav 50 % vähendamine. Kokkulepe vaadati läbi 2023. aasta oktoobris, lihtsustades meedet ja laiendades selle kohaldamisala. See kehtib üksnes nende töötajate puhul, kelle töötasu tõusis 2023. aastal eelmise aastaga võrreldes vähemalt 5,1 % ja ületab igakuist miinimumpalka. **Itaalias** nähti 2022. aasta detsembris heakskiidetud eelarveseadusega ette tööandjate tasutavate sotsiaalmaksete 3 protsendipunktiline vähendamine kuni 25 000 euro suuruselt brutotulult (ja 2 protsendipunktiline vähendamine kuni 35 000 euro suuruselt brutotulult). Tööjõudekreedi heakskiitmisega 1. mail 2023 suurendati neid töötajate maksukiilu vähendusi kuni aasta lõpuni veel 4 protsendipunkti võrra. Mõned liikmesriigid on kohandanud on maksusüsteeme ka spetsiaalselt inflatsiooni mõju arvessevõtmiseks. **Saksamaa** valitsus kiitis heaks inflatsiooni hüvitamise seaduse, millega kohandati tulumaksuastmete künniseid ja maksuvaba põhisummat 2023. ja 2024. aastaks, et leevendada kõrgemale maksuastmele liikumise mõju. **Iirimaa** suurendas 2023. aasta eelarves sisalduvate meetmete osana standardmääraga tulumaksu astet 3 200 euro võrra 40 000 euroni vallalise isiku puhul ja 49 000 euroni ühe palgasaajaga abielupaaride puhul. **Slovakkias** kohaldatakse alates 1. jaanuarist 2023 põllumajandus- ja turismisektori hooajatöötajate suhtes sotsiaalkindlustusmaksid, mille puhul mahaarvatav summa moodustab 50 % kahe eelneva aasta keskmisest palgast (2023. aastal 605,5 eurot kuus).

2.2. Suunis 6. Tööjõupakkumise edendamine ning tööhõivele, oskustele ja pädevustele juurdepääsu parandamine

Käesolevas punktis vaadeldakse tööhõive 6. suunise rakendamist, millega soovitatakse liikmesriikidel luua tingimused tööjõupakkumise, oskuste ja pädevuste edendamiseks kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 1 (haridus, koolitus ja elukestev õpe), 2 (sooline võrdõiguslikkus), 3 (võrdsed võimalused), 4 (tööhõive aktiivne toetamine), 9 (töö- ja eraelu tasakaal), 11 (lapsehoid ja laste toetamine) ning 17 (puuetega inimeste kaasamine).

Punktis 2.2.1 antakse ülevaade peamistest muutustest hariduse, koolituse¹¹² ja oskuste valdkonnas, samuti eelkõige haavatavate ja alaesindatud rühmade tööturuolukorrast. Punktis 2.2.2 antakse ülevaade liikmesriikides neis poliitikavaldkondades võetud meetmetest.

¹¹² Vt Euroopa Komisjoni [hariduse ja koolituse valdkonna 2023. aasta ülevaade](#).

2.2.1. Põhinäitajad

Alushariduses ja lapsehoius osalemine püsib muutumatuna. 2021. aastal osales ELis alushariduses ja lapsehoius 92,5 % kõikidest lastest kolmandast eluaastast kuni kohustusliku põhihariduse alustamise eani, mis on 0,5 protsendipunkti vähem kui eelmisel aastal, olles aastatel 2018–2020 kasvanud. Viimastel aastatel liikus enamiku liikmesriikide näitaja üle 90 % osalemismäära suunas või püsis selle lähedal (vt joonis 2.2.1). Kuus liikmesriiki (Prantsusmaa, Belgia, Taani, Iirimaa, Hispaania ja Rootsi) on juba saavutanud ELi tasandi 2030. aasta eesmärgi (96 %) ¹¹³. Samal ajal püsib osalemise määr neljas muus riigis (Bulgaarias, Horvaatias, Slovakkias ja Rumeenias) alla 80 %. Üha enam riike kehtestab koolieelseid kohustusliku osalemise aastaid ja seadusjärgse õiguse enne kohustuslikku põhiharidust alushariduses ja lapsehoius koha saamiseks, kuid juurdepääs on jätkuvalt probleemne peamiselt väiksemate laste ja ebasoodsa sotsiaal-majandusliku taustaga laste jaoks. Eelkõige oli roma laste alushariduses ja lapsehoius osalemise määr 2021. aastal umbes pool (42–44 %) ELi keskmisest kõikide laste puhul (romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevas uues ELi strateegilises raamistikus on 2030. aasta eesmärgiks seatud vähemalt 70 %) ¹¹⁴. Lisaks piiravad kvaliteetsete alusharidus- ja lapsehoiuteenuste kättesaadavust suutlikkusega seotud piirangud teatavates geograafilistes piirkondades, mida süvendavad kvalifitseeritud töötajate nappus ¹¹⁵ ja mõnel juhul taskukohasusest tulenevad probleemid.

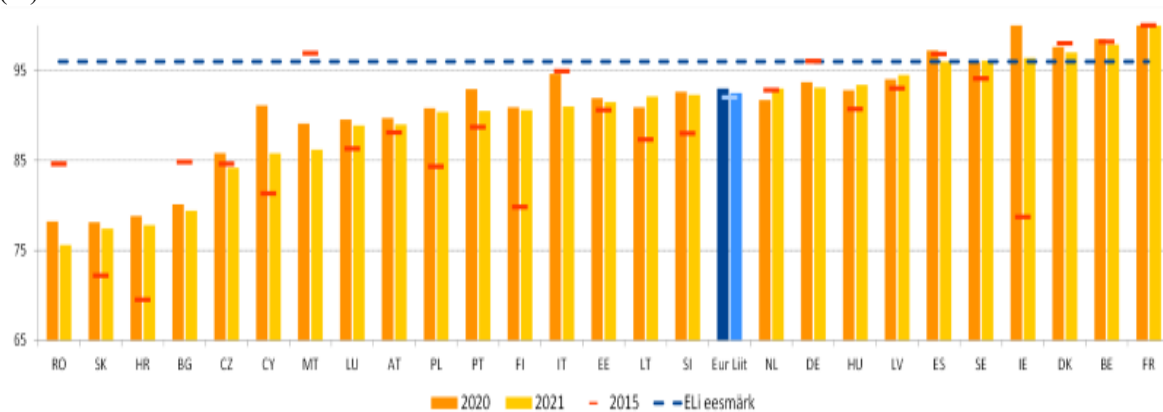
¹¹³ Komisjoni 30. septembri 2020. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele [Euroopa haridusruumi saavutamise kohta aastaks 2025](#).

¹¹⁴ Põhineb viimasel [Põhiõiguste Ameti \(FRA\) romade uuringul \(2021\)](#), avaldatud 2022. aastal. Lisateavet on esitatud [romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevas ELi strateegilises raamistikus aastateks 2020–2030](#).

¹¹⁵ Kuigi enamikus riikides nõutakse alushariduse ja lapsehoiu õpetajatelt (vanuserühm 3aastased ja vanemad) bakalaureusekraadi tasemel kvalifikatsiooni, teenivad nad teistest kolmanda taseme haridusega töötajatest keskmiselt 22 % vähem. Vt OECD andmebaas „[Õpetajate ja koolijuhtide tegelikud palgad](#)“.

Joonis 2.2.1. Alushariduses ja lapsehoiuis osalemine püsib üldiselt muutumatuna

Alushariduses ja lapsehoiuis osalemine laste puhul kolmandast eluaastast kuni kohustusliku põhihariduse alustamise eani (%)

Märkus. 2015: Belgia, Kreeka ja Portugali puhul on määratlus erinev. 2020: Portugali puhul on määratlus erinev. 2021: Portugali ja ELi puhul on määratlus erinev. Prantsusmaa 2020. ja 2021. aasta andmed on esialgsed. Kreeka andmed puuduvad.

Allikas: Eurostat, [[educ_uoe_enra21](#)].

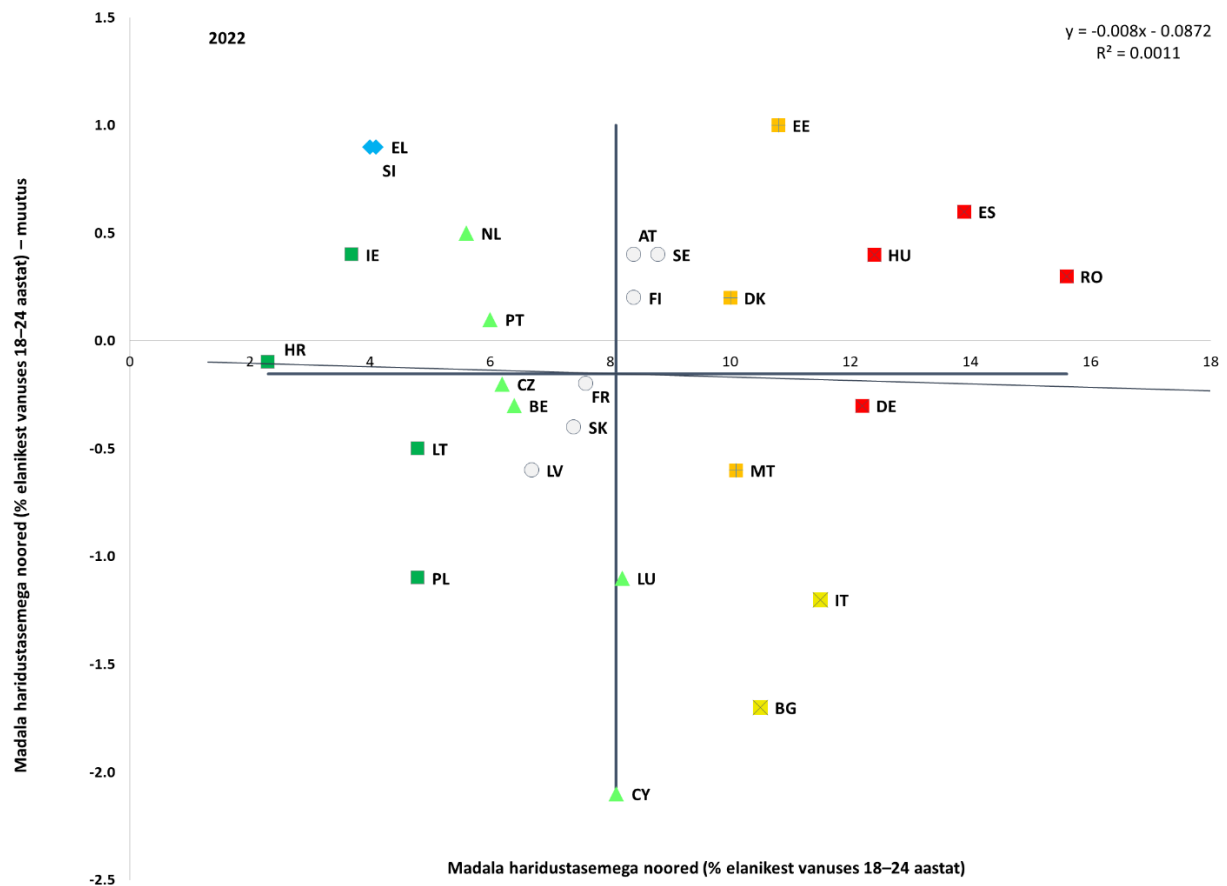
Madala haridustasemega noorte osakaal jätkab aeglast vähenemist, kuid liikmesriikide lõikes toimub see ebaühtlaselt ning endiselt on probleeme seoses tööalase konkurentsivõime ning õppimis- ja kohanemisvõimega edasises elus. 2022. aastal ei olnud ELis 9,6 %-l kõikidest 18–24aastastest rohkemat kui põhiharidus ja nad olid enneaegselt haridussüsteemist lahkunud, mis on 0,2 protsendipunkti vähem kui 2021. aastal (ja 5,1 protsendipunkti vähem kui 2007. aastal). 2022. aastal oli haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkunud noorte osakaal alla 9 % (Euroopa haridusruumi 2030. aasta eesmärk) 18 liikmesriigis. Rumeenias, Hispaanias, Ungaris ja Saksamaal püsis see määr aga üle 12 % (ja viimases kolmes ka kasvas eelmise aastaga võrreldes), mis tähendab kriitilist olukorda (vt joonis 2.2.2). Eestis, Taanis ja Maltal oli see määr veidi üle 10 % ning langes vaid ebaoluliselt Malta puhul, samas kui Eestis ja Taanis see isegi tõusis, seega vajab nende riikide olukord tähelepanu. Seevastu „väga tublid“ olid Horvaatia (2,3 %), Iirimaa (3,6 %) Poola ja Leedu (4,8 %). Kuigi suundumus on üldiselt positiivne, siis puuduvad selged märgid ülespoole suunatud lähenemisest liikmesriikide vahel ning jätkuvalt esineb suuri erinevusi soo, sünniriigi ja elukoha (näiteks linna- või maapiirkonnad) lõikes. Noored mehed lahkuvad varakult haridus- ja koolitussüsteemist palju sagedamini kui noored naised, samuti lahkuvad puuetega inimesed palju sagedamini kui puueteta inimesed¹¹⁶. Väljaspool ELi sündinud noorte puhul on varajane haridussüsteemist lahkumine kolm korda tõenäosem kui nende ELis sündinud eakaaslaste puhul (21,6 % ja 8,3 %), samas kui 71 % noortest romadest (18–24aastased) lahkus ELis haridussüsteemist enne teise taseme hariduse ülemisele astmele jõudmist (Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) 2020.–2021. aasta uuringu põhjal). Peale selle oli ELi suurlinnades 2022. aastal madala haridustasemega noori 8,6 % võrreldes 10,6 %-ga väikelinnades ja eeslinnades ning 10 %-ga maapiirkondades¹¹⁷. Mõnes liikmesriigis, näiteks Bulgaarias, Ungaris ja Hispaanias on teatatud suurtest piirkondadevahelistest erinevustest madala haridustasemega noorte osakaaludes (vt 5. lisa joonis 1).

¹¹⁶ Vt Euroopa puuetega inimeste ekspertide võrgustik, „*European comparative data on persons with disabilities*“ (Euroopa võrdlevad andmed puuetega inimeste kohta), 2021. Puudega inimeste haridussüsteemist varakult lahkumise kõrgem määr võib muu hulgas olla tingitud juurdepääsetavusega seotud probleemidest (näiteks füüsilised ja arhitektuurilised tõkked) ja kohandatud programmide puudumisest.

¹¹⁷ Eurostat [[edat_ifse_30](#)].

Joonis 2.2.2. Madala haridustasemega noorte osakaal jätkab aeglast vähenemist, kusjuures liikmesriikide lõikes esineb suuri erinevusi

Madala haridustasemega noored (18–24aastased), 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

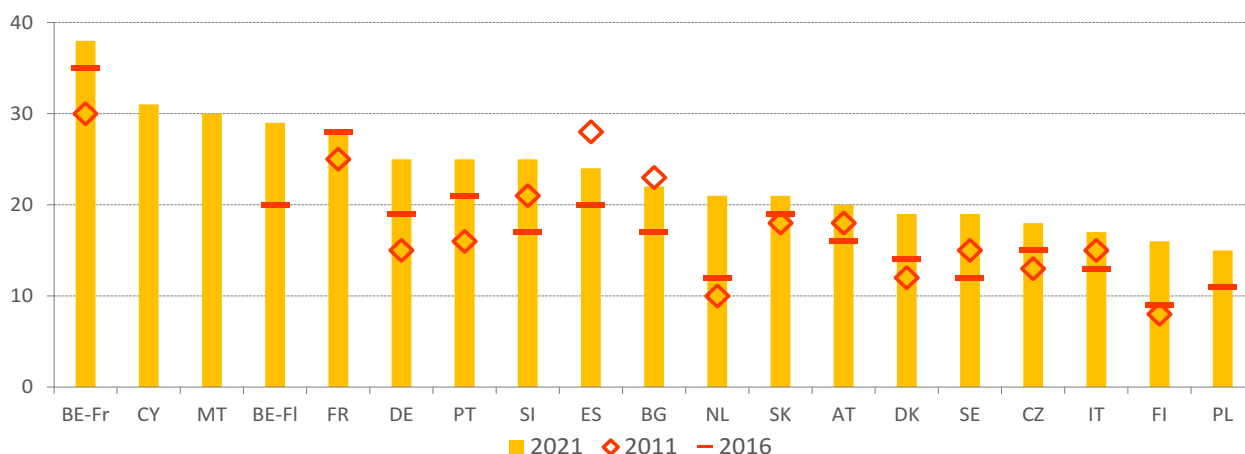

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Slovakkia puhul. Slovakkia andmete usaldusväärsus on väike. *Allikas:* Eurostat [edat_lfse_14], ELi tööjõu-uuring.

Kogu ELis on halvenenud lugemisoskus, mida saab jätkuvalt hästi prognoosida sotsiaal-majandusliku staatuse alusel. 2021. aasta rahvusvahelise lugemisoskuse uuringu (PIRLS)¹¹⁸ põhjal liikus neljanda klassi õpilaste lugemisoskus aastatel 2016–2021 halvemuse poole kõikides liikmesriikides peale Prantsusmaa, kus see püsis stabiilne (vt joonis 2.2.3). Peaaegu veerandil kõikidest neljanda klassi õpilastest on PIRLSi skaala¹¹⁹ põhjal kehvad tulemused ning selliste õpilaste osakaal on eriti suur Belgia prantsuskeelse kogukonna hulgas (38 %), Küprosel (31 %) ja Maltal (30 %). Lisaks kaasnes kehvade tulemustega õpilaste osakaalu suurenemisega võrreldes 2016. aastaga enamikus riikides parimate tulemustega õpilaste osakaalu vähenemine, mis osutab olukorra halvenemisele süsteemsel tasandil. Samuti leidis uuringus uuesti kinnitust, et sotsiaal-majanduslikul taustal on haridustulemustele suur mõju. Keskmiselt olid kõrgema sotsiaal-majandusliku staatusega laste tulemused teistega võrreldes väga erinevad (80 punkti), mis vastab ligikaudu kahele õppeaastale.

Joonis1 2.3. Lugemisoskus on ELis halvenenud

Nende neljanda klassi õpilaste osakaal, kes ei saavutanud rohkemat kui rahvusvahelise lugemisoskuse uuringu (PIRLS) madalaimat rahvusvahelist taset (% , 2021)

Märkus. BE-Fr tähistab Belgia prantsuse kogukonda ja BE-FI Belgia flaami kogukonda. Esitatud on üksnes nende haridussüsteemide andmed, kus neljanda klassi lõpus andmeid kogutakse; jättes seega välja EE, EL, HR, HU, IE, LT, LU, LV ja RO. Belgia flaami kogukonna, Küprose, Malta ja Poola 2011. aasta andmed ning Küprose ja Malta 2016. aasta andmed ei ole kättesaadavad.

Allikas: hariduse, noorte, spordi ja kultuuri peadirektoraadi arvutused PIRLS 2021 põhjal.

¹¹⁸ Vt Mullis, I. V. S., von Davier, M., Foy, P., Fishbein, B., Reynolds, K. A. ja Wry, E., „*PIRLS 2021 International Results in Reading*“ (2021. aasta PIRLSi rahvusvahelised tulemused lugemises). Boston College, TIMSS ja PIRLS International Study Center, 2023.

¹¹⁹ PIRLSis on määratletud neli lugemisoskuse taset, mida nimetatakse rahvusvahelisteks võrdlusalusteks: madal, keskmine, kõrge ja edasijõudnud. Käesolevas aruandes peetakse „kehvade tulemustega“ õpilaste all silmas neid, kelle tulemused ei vastanud rohkemale kui madalale rahvusvahelisele võrdlusalusele.

Sellises olukorras seadis õpetajate nappus kvaliteetse hariduse pakkumise veelgi suuremasse ohtu, kusjuures õpetajate töölevõtmine, töötingimused, karjääriväljavaated ja õpetajate põhikoolitus on ELis väga erinevad. Enamikul liikmesriikidel on raskusi õpetajate ametikohtade täitmisega kõikides koolikohustusega hõlmatud sektorites, piisava arvu õpetajaks õppijate meelitamise ja noorte õpetajate tööol hoidmisega. Õpetajate nappus on ka konkreetsete õppeainete lõikes erinev, kuid eriti märgatav on see teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkondades¹²⁰. Osaliselt on õpetajate nappus tingitud demograafilistest suundumustest – peaaegu veerand Euroopa õpetajatest (24,5 % ISCEDi tasemed 1–3) on üle 55aastased ja jõudmas pensioniikka. Eestis, Lätis, Leedus ja Itaalias on üle 55aastaste õpetajate osakaal isegi suurem kui 35 %. Paljudes liikmesriikides ei ole õpetajaks saamine noorte jaoks enam atraktiivne karjäärivalik. Teise taseme hariduse alumise astme õpetajate palk on kolmanda taseme haridusega spetsialistide omast keskmiselt 11 % madalam¹²¹. Alushariduse ja lapsehoiu ning põhihariduse õpetajate puhul on see palgalõhe veelgi suurem. Ainult üks viiest liikmesriikides läbiviidud uuringus TALIS osalenud õpetajast leiab, et ühiskond väärtustab tema tööd, samas kui paljud õpetajad teatasid tööga seotud stressist ja suurest töökoormusest¹²². Hoolimata liikmesriikide pingutustest meelitada õpetajahariduse programmidesse rohkem üliõpilasi väheneb paljudes riikides õpetajate põhikoolitusse registreerujate arv ja samal ajal lahkuvad paljud noored õpetajad sellest ametist esimese viie aasta jooksul.

¹²⁰ Vt Euroopa Komisjoni *hariduse ja koolituse valdkonna 2023. aasta ülevaade*, 2023.

¹²¹ OECD andmebaas „Õpetajate ja koolijuhtide tegelikud palgad“. Keskmise osutab nende ELi liikmesriikide keskmisele, kes on OECD liikmed.

¹²² OECD, „*TALIS 2018 Results: Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*“ (Õpetamist ja õppimist käsitleva rahvusvahelise uuringu TALIS 2018 tulemused: õpetajad ja koolijuhid kui elukestvad õppijad), OECD Publishing, Pariis, 2019.

Kutsehariduse omandanutel on tööturul üldiselt suhteliselt head väljavaated, eeskätt kui nad osalevad töökohapõhises õppes. 2021. aastal oli üle poole (52,1 %) keskmise taseme hariduses¹²³ osalevatest õpilastest registreerunud kutsesuunitlusega programmidesse (see tähendab programmidesse, mille raames õpetatakse konkreetse ameti või kutsealaga seotud oskusi ja teadmisi). Võttes arvesse mitmekesiseid riiklikke haridus- ja koolitussüsteeme ELis, ulatub see osakaal 17,6 %st Küprosel 70 %ni Sloveenias¹²⁴. 2022. aastal oli 60,1 % hiljuti kutsehariduse omandanutest ELis osalenud oma hariduse ja koolituse jooksul töökohapõhises õppes. Liikmesriikide vahel püsivad siiski suured erinevused, mis ulatuvad rohkem kui 90 %st Hispaanias, Saksamaal ja Madalmaades alla 20 %ni Rumeenias, Tšehhis ja Poolas. Nende hiljuti kutsehariduse omandanute puhul, kes olid osalenud töökohapõhises õppes, oli tõenäosus leida tööd oluliselt suurem (ELis 2022. aastal 82,5 %) kui nende puhul, kes ei olnud seda teinud (71,6 %). Üldiselt muutus hiljuti kutsehariduse omandanute tööhõive määr kogu ELis viimase aasta jooksul küll positiivselt, jõudes 2022. aastal 79,7 %ni, kuid riikide vahel esineb suuri erinevusi, mis ulatuvad 93,9 %st Luksemburgis 57,7 %ni Rumeenias.

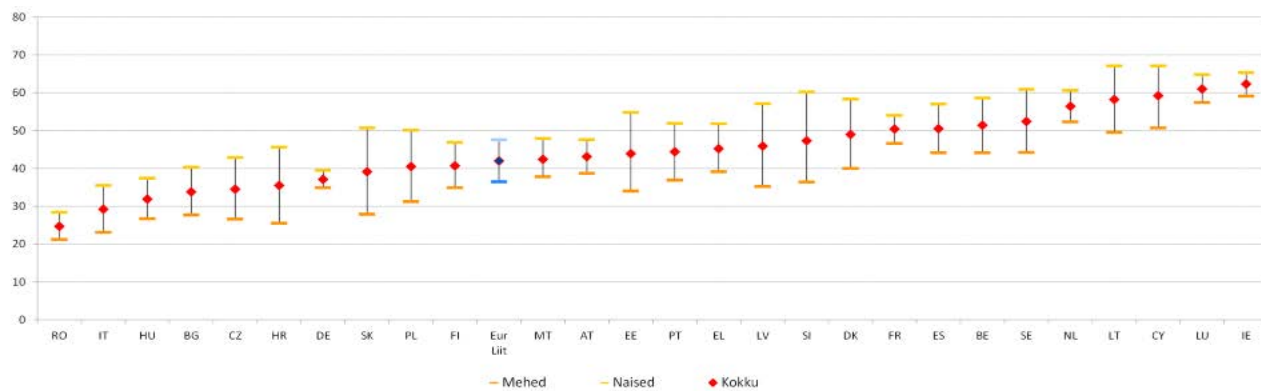
¹²³ Keskkharidus (ISCEDi tase 3) või kutsekeskharidus või kutseõpe keskkhariduse baasil keskkharidusjärgne kolmanda taseme väline haridus (ISCEDi tase 4).

¹²⁴ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati andmeid: [[educ_uoe_enra16](#)], [[tps00215](#)], [[edat_lfse_24](#)].

Kuigi kolmanda taseme hariduse omandamine järjepidevalt kasvab, püsivad erinevused muu hulgas sugude ja piirkondade vahel. 2022. aastal oli kolmanda taseme haridus 42 %-l 25–34aastastest inimestest, mis tähendab kasvu võrreldes 41,2 %-ga 2021. aastal ja 36,8 %-ga 2016. aastal. Kui viimase kümne aasta positiivne suundumus jätkub, võidakse Euroopa haridusruumi 45 % eesmärk saavutada enne 2030. aastat¹²⁵. Kuigi ELi tasandil on tehtud märkimisväärsed edusamme, on kolmanda taseme hariduse omandamine kaheksas ELi liikmesriigis jätkuvalt alla 40 %. Kui Rumeenias ja Itaalias oli see määr 2022. aastal isegi alla 30 %, siis Iirimaa ja Luksemburgis ületas see 60 % (vt joonis 2.2.4). Peale selle on meestel kolmanda taseme haridusele vastav kvalifikatsioon vähem tõenäoliselt kui naistel (vastavalt 36,5 % ja 47,6 %). Sooline lõhe ulatub ELis 4,6 protsendipunktist 23,8 protsendipunktini. 2021. aastal oli kolmanda taseme hariduse lõhe puuetega ja puueteta inimeste (30–34aastased) vahel 11,3 protsendipunkti ning kolmanda taseme või samaväärse hariduse oli omandanud vaid umbes kolmandik puuetega inimesi¹²⁶. Lisaks püsivad suured piirkondlikud erinevused ja mõnedel piirkondadel, kus kolmanda taseme hariduse omandanud inimeste osakaal on ELi keskmisest väiksem, on oht dünaamilisematest piirkondadest maha jääda, sest talendi- ja majanduslõhe kasvab¹²⁷.

Joonis 2.2.4. Soolised erinevused kolmanda taseme hariduse omandamisel on märkimisväärsed

Nende tööjõu-uuringus kajastatud 25–34aastaste inimeste osakaal, kelle kõrgeim omandatud haridus- või koolitustase on kolmanda taseme haridus (ISCEDi tasemed 5–8, %, 2022)

Märkus. Riigid on reastatud kõigi kolmanda taseme hariduse omandanute määra alusel kasvavas järjekorras.
Allikas: Eurostat [[edat_lfse_03](#)], ELi tööjõu-uuring.

¹²⁵ Vt Euroopa Komisjoni [hariduse ja koolituse valdkonna 2023. aasta ülevaade](#), 2023.

¹²⁶ Euroopa puuetega inimeste ekspertide võrgustik, „European comparative data on persons with disabilities“ (Euroopa võrdlevad andmed puuetega inimeste kohta), 2021. aasta andmed.

¹²⁷ Üksikasjalikud andmed on esitatud [Euroopa Komisjoni teatises „Talentide rakendamine Euroopa piirkondades“](#) (COM(2023) 32 final).

Üha suurem osa kolmanda taseme hariduse omandanutest on liikuvad või elavad välisriigis, kusjuures osadest liikmesriikidest toimub peamiselt väljapoole liikumine¹²⁸. Liikmesriikide vahel on välisriigis elavate ülikoolilõpetanute arvus ja mõnest teisest ELi liikmesriigist asjaomasesse riiki tulnud ülikoolilõpetanute arvus suuri erinevusi. Keskmiselt kasvas kraadi omandamiseks liikunud ülikoolilõpetajate osakaal, see tähendab nende üliõpilaste osakaal, kes omandasid keskhariduse mujal kui selles ELi liikmesriigis, kus nad ülikoolis käisid, 2017.–2021. aastal EL 27s 4,4 %-lt 4,8 %ni, samal ajal kui välisriigis elavate ülikoolilõpetanute osakaal kasvas 3,4 %-lt 2007. aastal 5,3 %ni 2022. aastal, väljendatuna protsendimäärana ülikoolilõpetanutest riigis, kust nad tulid¹²⁹. 2022. aastal liikus kümnest ELi liikmesriigist kokkuvõttes rohkem ülikoolilõpetanuid välja ja üheksasse liikmesriiki liikus kokkuvõttes rohkem üliõpilasi sisse. Nendest riikidest, kelle andmed olid kättesaadavad, registreeriti suurim negatiivne suhteline netosaldo Horvaatia, Leedu, Eesti, Ungari ja Portugali puhul, samas kui suurim positiivne netosaldo oli Austrial, Iirimaal ja Belgial.

Konkurentsivõime toetamiseks, kvaliteetsete töökohtade edendamiseks ja ELi sotsiaalse mudeli säilitamiseks on vaja pidevaid meetmeid, et tööjõu oskusi veelgi arendada, võttes muu hulgas arvesse rohe- ja digipööret. Sellises olukorras on hästi toimivad ja tõhusad haridus- ja koolitussüsteemid äärmiselt olulised, et anda noortele tööturul vajalikke oskusi, ning laialdane osalemine täiskasvanuhariduses on ülimalt tähtis töötajate oskuste pideva ajakohastamise tagamiseks. Täiskasvanuharidust käsitleva ELi peamise eesmärgi kohaselt peab ELis 2030. aastaks osalema igal aastal õppes vähemalt 60 % täiskasvanuid.

¹²⁸ Eurofound, „The role of human capital inequalities in cohesion and convergence“ (Inimkapitalist tuleneva ebavõrdsuse roll ühtekuuluvuses ja lähenemises), 2024 (avaldatakse peatselt).

¹²⁹ Bulgaaria, Küprose, Luksemburgi, Läti, Malta, Poola, Rumeenia ja Slovakkia andmed ei ole kättesaadavad.

ELi eesmärk ja seotud riiklikud eesmärgid on määratletud viimase 12 kuu jooksul õppes osalemisena (v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus), et paremini kajastada sageli lühikeste sihipäraste kursuste kaudu pakutava täienduskoolituse tegelikku olukorda. Täiskasvanuhariduse uuringu põhjal kättesaadavate viimaste andmete kohaselt on täiskasvanud elanikkonna keskmine õppes osalemise määr ELis 37,4 % (2016. aastal), mis on 2030. aasta eesmärgist oluliselt madalam (vt punkt 1.3). Sellega seoses on nõukogu 2022. aasta juuni soovituses isiklike õppekontode kohta kirjeldatud, kuidas liikmesriigid saavad tõhusalt ühendada rahalise ja mitterahalise toetuse, et võimestada kõiki täiskasvanuid kogu tööelu vältel oma oskusi arendama¹³⁰. Peale selle võivad mikrokvalifikatsioonitunnistused oluliselt toetada töötajatele ja tööotsijatele kiire ja sihipärase täiend- ja ümberõppe pakkumist, võttes arvesse ka oskuste nappust (vt nõukogu 2022. aasta juuni soovitus, mis käsitleb Euroopa lähenemisviisi mikrokvalifikatsioonitunnistustele)¹³¹. 2020. aasta Euroopa oskuste tegevuskaval põhineva Euroopa oskusteaasta eesmärk on soodustada mõtteviisi muutust kogu elu jooksul toimuva täiend- ja ümberõppe suunas, mis aitab inimestel saada õiged oskused kvaliteetseteks töökohtadeks ja kasutada ära rohe- ja digipöörde pakutavaid arvukaid võimalusi¹³².

¹³⁰ Üksikasjalikud andmed on esitatud [NÕUKOGU 16. juuni 2022. aasta SOOVITUS, mis käsitleb isiklike õppekontosid \(2022/C 243/03\)](#).

¹³¹ Üksikasjalikud andmed on esitatud [NÕUKOGU 16. juuni 2022. aasta SOOVITUS, milles käsitletakse Euroopa lähenemisviisi elukestvat õpet ja tööalast konkurentsivõimet toetavatele mikrokvalifikatsioonitunnistustele \(2022/C 243/02\)](#).

¹³² Euroopa Komisjoni teatis jätkusuutlikku konkurentsivõimet, sotsiaalset õiglust ja vastupanuvõimet toetava [Euroopa oskuste tegevuskava](#) kohta (COM(2020) 274 final); ettepanek Euroopa oskusteaastat käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuse kohta.

Kõigi kutsealade ning oskuste tasemete puhul esineb laialdaselt tööjõupuudust ja oskuste nappust, mis on tingitud suurest tööjõunõudlusest, aga ka mõningatest struktuursematest teguritest, nagu demograafilised suundumused. Laialdane tööjõupuudus on tingitud suurest tööjõunõudlusest, mis esineb hoolimata majanduskasvu hiljutisest aeglustumisest, kuid selle taga võib olla ka demograafilistest muutustest tulenev tööjõu vähenemine. Vananemise mõju tasakaalustas seni tööturul osalemise suurenemine, kuid eelduste kohaselt ELi tööjõud tulevastel kümnenditel väheneb. Samal ajal on tööjõupuudus teatavate sektorite ja kutsealade puhul seotud ka rohe- ja digipöörde kontekstis loodud uute töökohtadega ning tööjõu puhul märgatava oskuste nappuse ja nende tööturu vajadustele mittevastavusega, pidades silmas ka oskustega seotud uusi nõudmisi. Lisaks on tööjõupuudus teatavatel juhtudel seotud ka kehvade töötingimustega, eriti sellistes sektorites nagu tervishoid, hooldus hoolekandeesutustes ja transport¹³³. Praegu alaesindatud rühmade (nt naised, noored, eakamad töötajad, rändetaustaga inimesed või romad) eduka tööturule integreerimise edendamine võib aidata tasakaalustada demograafiliste muutuste mõju tööjõupakkumisele¹³⁴. Nende potentsiaali tulemuslikuks kasutamiseks on väga oluline toetada neid tööturu vajadustele vastavate oskuste ja pädevuste arendamisel ning kasutamisel, pakkudes piisavalt täiend- ja ümberõppevõimalusi. Näiteks teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (STEM) ning tervishoiu valdkonnas on tööjõupuudust selgitav oluline tegur vajalike kutseoskustega tööjõu vähenemine¹³⁵. Teatavate tööjõupuuduse käes kannatavate sektorite ja kutsealade puhul aitaks töötajaid ligi meelitada ja hoida töötingimuste parandamine. Lisaks on võimalik nii tööjõupuuduse kui ka oskuste nappuse probleemi lahendamisele kaasa aidata, edendades ELi-sisest tööjõu liikuvust ja meelitades ELi oskustöölisi kolmandatest riikidest, tagades samal ajal töötajate õiguste ja sotsiaalsete õiguste austamise ja jõustamise, ning suunates seaduslikult sisse rännanud inimesi tööjõu- ja oskuste nappuse käes kannatavatele kutsealadele, tehes seda täielikus kooskõlas liidu talentide rakendamisega¹³⁶.

¹³³ Euroopa Komisjon, „*Employment and Social Developments in Europe. Addressing labour shortages and skills gaps in the EU. Annual review*“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng. Tööjõupuuduse ja oskuste nappuse probleemi lahendamine. Aastaülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

¹³⁴ Vt komisjoni teatis „Demograafilised muutused Euroopas: poliitikavahendid“ (COM(2023) 577 final).

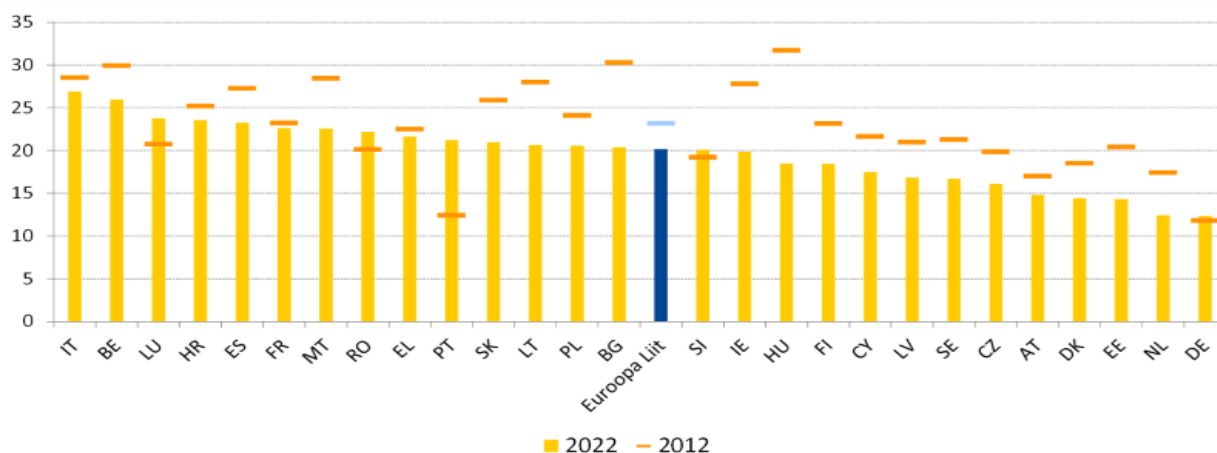
¹³⁵ Euroopa Komisjon, „*Employment and Social Developments in Europe 2023*“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2023. aasta ülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

¹³⁶ Eelkõige ELi talendireservi kaudu, mis loodi oskustöölise ja talentide liikuvuse paketi raames, mille komisjon võttis vastu 15. novembril 2023.

Makromajanduslik oskuste tööturu vajadustele mittevastavus on ELis viimase kümne aasta jooksul vähenenud¹³⁷. Aates 2012. aastast on see vähenenud enamikus ELi liikmesriikides (vt joonis 2.2.5). See vähenemine on suuresti tingitud liikmesriikide elanike haridustaseme tõusust, pidades silmas, et enamikus liikmesriikides on kasvanud selliste töökohtade osakaal, mille puhul on nõutav vähemalt keskharidus. Mõneti kajastab see ka vähenevat lõhet madala, keskmise ja kõrge kvalifikatsiooniga elanikkonnarühmade tööhõivenäitajate vahel. Itaalias, Belgias, Luksemburgis, Horvaatias ja Hispaanias on makromajanduslik oskuste mittevastavus tööturu vajadustele aga endiselt suhteliselt suur. Oskuste mittevastavust tööturu vajadustele võib aidata vähendada täiskasvanuhariduse parandamine, kui seeläbi kohandatakse oskuste pakkumist oskuste nõudlusega.

Joonis 2.2.5. Makromajanduslik oskuste tööturu vajadustele mittevastavus on viimase kümne aasta jooksul vähenenud

Erineva haridustasemega töötajate tööhõivemäärade suhteline erinevus kaalutuna iga rühma osakaaluga tööealises elanikkonnas (20–64aastased)

Märkus. See näitaja kajastab, et madala ja keskmise kvalifikatsiooniga inimeste tööturule sisenemine on kõrge kvalifikatsiooniga inimestega võrreldes suhteliselt raskem.

Allikas: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused, mis põhinevad Eurostati andmetel [[lfsq_egaed](#); [lfsq_pgaed](#); [lfsq_agaed](#)], ELi tööjõu-uuring.

¹³⁷ Makromajanduslik oskuste tööturu vajadustele mittevastavus tekib siis, kui saadaolev tööjõud ja palgatav tööjõud oskuste jaotuse poolest erineb.

Oskuste nappus tekitab majanduskasvus kitsaskohti ning võib aeglustada rohe- ja digipööret, kui probleemiga piisavalt ei tegeleta. 2021. aastal oli rohkem kui 60 %-l ELi ettevõtjatest, kes värbasid või püüdsid värvata IKT-spetsialiste, raskusi nende vabade ametikohtade täitmisega¹³⁸. Peamiste probleemidena nimetati muu hulgas sageli asjakohase hariduse ja koolituse või töökogemusega taotlejate vähesust. Euroopa oskusteaasta raames läbi viidud 2023. aasta uuring tõi välja, et laialdaselt esineb oskuste nappuse probleemi VKEde seas, kellest 78 % leidis, et õigete oskustega töötajate leidmine on väga keeruline (52 %) või võrdlemisi keeruline (26 %)¹³⁹. Ligikaudu kaks kolmandikku (63 %) ja seitsmes liikmesriigis isegi ligikaudu kolm neljandikku VKEdest leidis, et oskuste nappus seab nende üldisele äritegevusele piiranguid. Neist peaaegu poole (45 %) puhul olid piirangud seotud eelkõige digitehnoloogia kasutamisega ja 39 % puhul tegevuse keskkonnasäästlikumaks muutmisega. Täiskasvanud töötajatest 63 % kinnitas, et peab töötulemuste parandamiseks oma teadmisi ja oskusi täiendama, ning 52 % tunnistas vajadust parandada oma digioskusi¹⁴⁰.

¹³⁸ Eurostat [[isoc_ske_itrcrs](#)].

¹³⁹ Eurobaromeetri uuring nr 529, „*Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises*“ (Oskuste nappus, töötajate värbamis- ja töösuhte hoidmise strateegiad väikestes ja keskmise suurusega ettevõtjate puhul), 2023.

¹⁴⁰ Cedefopi teine uuring Euroopa oskuste ja töökohtade kohta, 2021.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 2. Oskuste ja pädevuste edendamine õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamiseks

Rohepöördeks vajalike oskuste ja pädevuste edasiarendamine aitab suurendada innovatsioonisuutlikkust, konkurentsivõimet ning kestlikku ja kaasavat majanduskasvu. Sellega toetatakse Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete 1 (haridus, koolitus ja elukestev õpe), 3 (võrdsed võimalused) ja 4 põhimõtte (tööhõive aktiivne toetamine) rakendamist. Kliimaneutraalsele majandusele üleminek, mille eesmärk on võidelda kliimamuutuste vastu ning kasutada keskkonnahoidliku tehnoloogia ja tööstuse arengust tulenevaid võimalusi, toob endaga kaasa põhjaliku ümberkujundamise paljudes sektorites. Luuakse uusi töökohti, osa töökohti asendatakse teistega ja osa saavad uue sisu. ELi majanduse keskkonnasäästlikumaks muutmine Euroopa rohelise kokkuleppe raames pakub märkimisväärsed võimalusi luua kvaliteetseid töökohti ning sellega seoses võidakse luua 2030. aastaks ligikaudu miljon töökohta ja 2050. aastaks mitu korda rohkemgi, kuid see eeldab piisavat toetust ja asjakohast kaasnevat poliitikat¹⁴¹. [Rohelise kokkuleppe tööstuskavas](#) on oskused määratletud kui konkurentsivõimelise kliimaneutraalse tööstuse (nullnetotööstuse) üks tugisammas ja kliimaneutraalsusele üleminekut hoogustav tegur. Nullnetotehnoloogiaga seotud oskusi edendatakse ka nullnetotööstuse määrase abil, millega nähakse ette sihtotstarbeliste koolitusprogrammide koostamine nullnetotööstuse akadeemiate kaudu. [Euroopa oskuste tegevuskavale](#) tugineva oskuste pakti eesmärk on tuua kokku avaliku ja erasektori organisatsioonid ning julgustada neid võtma täiskasvanute täiend- ja ümberõppega seotud konkreetseid kohustusi. [Euroopa oskusteaasta](#) annab täiend- ja ümberõppele uue hoo ning selle eesmärk on sobitada inimeste püüdlusi ja oskusi tööturu võimalustega, eelkõige rohe- ja digipöörde valdkonnas. Lisaks sellele ning keskkonnasäästlike kutseoskuste täiendavaks toetamiseks peab iga inimene arendama oma kestlikkusalasid pädevusi ehk võimet mõelda, teha plaane ja tegutseda keskkonnasäästlikkuse põhimõtet silmas pidades, nii et rohepööret saaks toetada ühiskond tervikuna. Sellega seoses võivad õppe- ja koolituskavad tugineda Euroopa kestlikkusalasid pädevuse raamistikule GreenComp, mis sisaldab 12 kestlikkusalasid pädevust.

¹⁴¹ Vt Euroopa Komisjon, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., et al., „[The future of jobs is green](#)“ (Tuleviku töökohad on rohelised), 2021.

Kuna CO₂ heite vähendamiseks tehtavad jõupingutused suurenevad, nõutakse kõigis sektorites ja töökohtades üha enam rohepöörde valdkonna oskusi. Oskuste, pädevuste, kvalifikatsioonide ja ametite Euroopa klassifikaatori (ESCO) kohaselt on peaaegu 300 ELi ametiprofiili puhul vajalik vähemalt üks roheliseks kutseoskuseks loetav oskus¹⁴². 2022. aastal esines kõigis ELi liikmesriikides rohepöördeks vajalikke oskusi nõudvatel kutsealadel tööjõupuudust, ent liikmesriikidevahelised erinevused selles osas olid märkimisväärsed (tööjõupuuduse käes kannatavate kutsealade arv varieerus kolmest (Madalmaad) 108ni (Kreeka)¹⁴³. Ulatuslikust tööjõupuudusest anti teada ehitus- ja tootmissektori puhul, millel on rohepöördes keskne roll. Enam kui kahes kolmandikus liikmesriikidest on kindlaks tehtud müürseppade, tiserite ja puuseppade või torulukkseppade ja torustikupaigaldajate puudus. Märkimisväärt tööjõupuudust esineb ka muudel kutsealadel, mis on seotud taastuvenergia tootmise väärtusahelate, kasutuselevõtu või sellega kaasneva logistikaga, näiteks on puudu veoautojuhte (17 liikmesriigis) ja elektrotehniliste alade tehnikuid (12 liikmesriigis). Sellise tööjõupuuduse ja oskuste nappuse vähendamine on kliimaneutraalsuse ja keskkonnasäästlikkusega seotud eesmärkide saavutamiseks väga oluline¹⁴⁴.

Liikmesriigid on võtnud eri poliitikavaldkondades meetmeid, et edendada rohepöördeks vajalikke oskusi ja pädevusi. Mõned liikmesriigid, näiteks **Soome**, **Taani** ja **Kreeka** ajakohastavad oma riiklikke oskuste arendamise ja rahastamisstrateegiaid eesmärgiga seada keskele kohale keskkonnasäästliku majanduse jaoks vajalikud oskused. **Prantsusmaa** teatas meetmetest, millega muudetakse kestlikkusvaldkonna pädevuste arendamine koolikohustusega hõlmatud hariduses õppeaineteüleseks üldiseks prioriteediks, sealhulgas GreenCompil põhineva kestlikkusvaldkonna pädevuste mõõtmise ja arendamise raamistiku rakendamisest. **Slovakkias** ajakohastatakse taaste- ja vastupidavuskava raames õppe- ja koolituskavasid, et edendada ka tööturu jaoks vajalikke keskkonnasäästlikke kutseoskusi, ning **Rumeenias** antakse kutsekoolidele toetust õppekavade uuendamiseks ning ajakohastatakse rohkem kui kümnet kutsestandardit kutsehariduse ja -õppega seotud kutsealade loetelus. See hõlmab ka õpetajate ja koolitajate pideva erialase arengu edendamist ning klassiruumide, koolituskeskuste ja töökohapõhise õppe taristu ajakohastamist taaste- ja vastupidavuskava raames. Teiste seas on **Hispaania** ja **Taani** kohandanud oma aktiivset tööturupoliitikat eesmärgiga töötsijaid ja rohemajanduse võimalusi paremini ühitada. Lisaks arendavad või ajakohastavad mitu riiki, näiteks **Prantsusmaa**, **Malta** ja **Rootsi**, oma oskuste prognoosimise süsteeme, mille abil teha kindlaks või prognoosida rohepöördeks oluliste erioskuste vajadust. See hõlmab tavaliselt tihedat koostööd tööstus- ja sotsiaalpartnerite ning avalike tööturuasutustega, sealhulgas piirkondlikul või kohalikul tasandil. **Portugal** on loonud spetsiaalse energiasüsteemi ümberkujundamise koolituskeskuse, mille eesmärk on edendada selliste koolitusvõimaluste väljatöötamist ja nendes töötajate osalemist, et töötajad oleksid kvalifitseeritud energiasüsteemi ümberkujundamise ja kliimameetmete valdkonnas, nt taastuvenergia, energiatõhususe ja kestliku liikuvuse valdkonnas.

¹⁴² Oskuste, pädevuste, kvalifikatsioonide ja ametite Euroopa klassifikaator (ESCO), Cedefop, 2012.

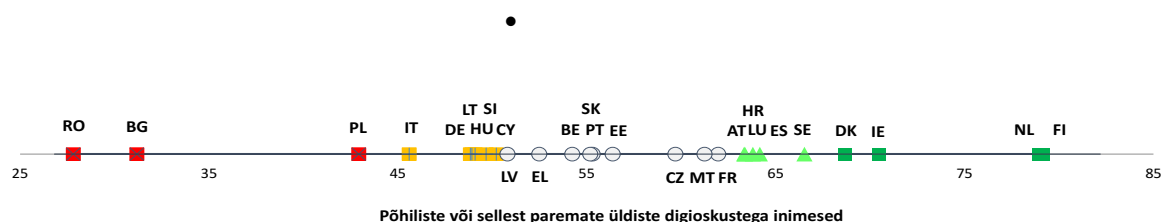
¹⁴³ Andmed põhinevad Euroopa Tööjõuameti 2023. aasta väljaandel „EURES Report on labour shortages and surpluses 2022“ (EURESe aruanne tööjõu puuduse ja ülejäägi kohta 2022. aastal).

¹⁴⁴ Vt Euroopa Komisjon, „Employment and Social Developments in Europe 2023“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2023. aasta ülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Nagu eelnevast nähtub, on vaja teha veel suuri jõupingutusi, et parandada elanikkonna, eelkõige madala kvalifikatsiooniga ja eakamate inimeste ning kolmandate riikide kodanike digioskusi. 2021. aastal kasutas 60–70 % ELi töötajatest tööl digivahendeid, mille kasutamiseks on vaja baas- või keskmisel tasemel digioskusi¹⁴⁵. Siiski on vähemalt põhilised digioskused vaid 53,9 %-l Euroopa täiskasvanutest (16–74aastased), mis jääb oluliselt alla Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas ja digikümnendi digikompassis 2030. aastaks seatud eesmärgile 80 %¹⁴⁶. Rumeenias ja Bulgaarias olid 2021. aastal vähemalt põhilised digioskused vähem kui kolmandikul täiskasvanud elanikkonnast ning need kaks riiki koos Poolaga liigitati selle näitaja poolest kategooriasse „kriitiline olukord“ (vt joonis 2.2.6). Itaalias, Saksamaal, Leedus, Ungaris, Sloveenias ja Küprosel jäi selle näitaja tase tunduvalt alla ELi keskmise, mistõttu liigitati need riigid kategooriasse „tähelepanu vajav“. Seevastu on väga tublide tulemustega riikides, nimelt Madalmaades, Soomes, Iirimaa ja Taanis vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute määr juba jõudnud 80 % lähedale. Märkimisväärsed erinevused on täheldatavad ka elanikkonnarühmade vahel. Vähemalt põhilised digioskused olid 71 %-l ELi noortest (16–29aastased), kuid ainult 34,6 %-l ELi eakamast elanikkonnast (55–74aastased). Põhiliste digioskuste poolest jäid teistest elanikkonnarühmadest rohkem maha ka töötud ja mitteaktiivsed inimesed, kelle asjaomased näitajad olid vastavalt 45 % ja 33 %. Oluliselt väiksem oli põhiliste digioskustega inimeste osakaal vaadeldaval aastal kolmandate riikide kodanike seas (41,8 %).

Joonis 2.2.6. Täiskasvanute digioskuste puhul esineb liikmesriikide vahel suuri erinevusi

Algtasemel või sellest kõrgemal tasemel üldiste digioskustega elanikkonna osakaal (16–74aastased), 2021. aasta tase (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Selgitus on esitatud lisas. Kuna näitaja määratluses tehti 2021. aastal olulisi muudatusi, kasutatakse selle hindamisel erandkorras ainult tasemeid (eeldatakse, et muutunud ei ole ühegi liikmesriigi näitaja ega ka ELi keskmine).
Allikas: Eurostat, [tepsr_sp410].

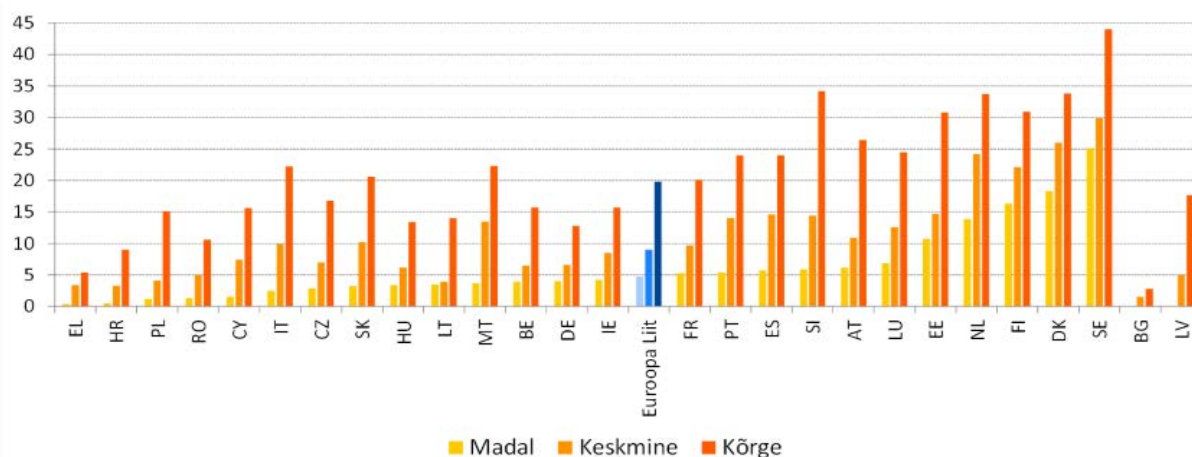
¹⁴⁵ Cedefop, „*Setting Europe on course for a human digital transition: new evidence from Cedefop’s second European skills and jobs survey*“ (Euroopa suunamine inimeste digipöörde kursile: uued tõendid Cedefopi teisest Euroopa oskuste ja töökohtade uuringust); Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus; Cedefopi viiteseeriad; nr 123, 2022.

¹⁴⁶ Digikümnend on Euroopa Komisjoni tulevikku suunatud strateegiline visioon digimajanduse arengu ja Euroopa ettevõtete ümberkujundamise jaoks 2030. aastaks. Euroopa Komisjon tutvustas seda kava 2021. aasta märtsis. Lisaks digioskusi käsitlevale eesmärgile seati selles eesmärgiks suurendada IKT-spetsialistide arvu 2030. aastaks 20 miljonini (ligikaudu 9 miljonilt 2021. aastal).

Poliitikameetmete puhul, mille eesmärk on suurendada täiskasvanuhariduses osalemist, tuleks erilist tähelepanu pöörata madala haridustasemega inimestele. Kuni põhiharidusega inimesed moodustavad ELis 25–64aastastest inimestest 20,5 % ja suure osa (15,1 %) noortest (25–34aastased). 2022. aastal oli nende täiskasvanute määr, kes olid viimase nelja nädala jooksul õppes osalenud, kõrge kvalifikatsiooniga inimeste seas üle nelja korra suurem (19,8 %) ja keskmise kvalifikatsiooniga inimeste seas peaaegu kaks korda suurem (9 %) kui madala kvalifikatsiooniga inimeste seas (4,7 %) (vt joonis 2.2.7). See vahe on eri riikides siiski erinev, ulatudes väiksemast kui kahekordsest (sellistes riikides nagu Rootsi, Taani ja Soome) suurema kui kümnekordseni (sellistes riikides nagu Kreeka, Horvaatia ja Poola). Täiskasvanuhariduses osalemise edendamine kogu elanikkonna seas ning eriti madala kvalifikatsiooniga inimeste hulgas on laialdast tööjõupuudust ja oskuste nappust arvesse võttes ning kaasava ja kestliku majanduskasvu toetamise vajadust silmas pidades väga oluline. Hiljuti Euroopa oskusteaasta raames vastu võetud oskuste täiendamise meetmete hindamise pakettis rõhutatakse vajadust pakkuda madala kvalifikatsiooniga täiskasvanutele võimalusi arendada põhioskusi või omandada laialdasemaid oskusi, mis on olulised aktiivseks osalemiseks ühiskonnas ja tööturul¹⁴⁷.

Joonis 2.2.7. Täiskasvanuhariduses osalemist mõjutab oluliselt haridustase

Täiskasvanute (25–64aastased) osalemine õppes viimase nelja nädala jooksul 2022. aastal, haridustasemete (madal, keskmine või kõrge kvalifikatsioon) järgi

Märkused. Bulgaaria ja Läti puhul andmed madala kvalifikatsiooniga inimeste kohta puuduvad. Luksemburgi andmete usaldusväärsus on väike. Aegrea katkemine Slovakkia puhul.

Allikas: Eurostat [trng_lfse_03], ELi tööjõu-uuring.

¹⁴⁷ Oskuste täiendamise meetmete hindamise pakett võeti vastu 2023. aasta juulis ja selles hinnati oskuste täiendamise meetmeid käsitleva nõukogu soovitusel põhjal läbiviidud tegevust.

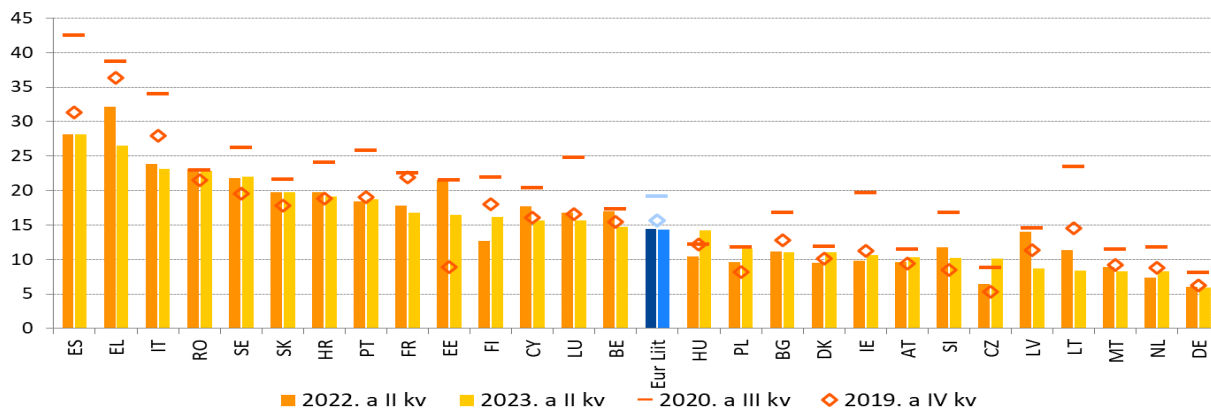
Enamik täiskasvanute koolitusi toimub mitteformaalse õppimise vormis. 2022. aastal oli viimase nelja nädala jooksul õppes osalenud neljast täiskasvanust kolm osalenud mitteformaalses õppes ehk õppes, mis toimub struktureeritud viisil väljaspool formaalseid traditsioonilisi haridusasutusi. See koosneb peamiselt lühikestest koolituskursustest, mida pakutakse ettevõttesiseselt või spetsialiseeritud keskustes. Kahekümnes liikmesriigis oli mitteformaalse õppimise osakaal õppes üle 80 %, viies liikmesriigis aga moodustas see õppe kogumahust kaks kolmandikku või vähem. Ainult Bulgaarias ja Kreekas moodustas mitteformaalne õpe vähem kui poole õpitegevuse kogumahust¹⁴⁸.

Noorte töötus, mis COVID-19-järgse majanduse taastumise ajal vähenes, jäi püsima varasemast madalamale tasemele, kuid on paljudes liikmesriikides endiselt suhteliselt suur. 2020. aasta kolmandas kvartalis kõrgeimal tasemel (19,1 %) olnud ja 2022. aasta teises kvartalis kriisieelsele tasemele (14,4 %) tagasi langenud noorte (15–24aastased) töötuse määr jäi ELis 2023. aasta teises kvartalis üldiselt püsima samale tasemele (vt joonis 2.2.8). Võrreldes 2022. aasta teise kvartaliga langes see määr 15 liikmesriigis, sealjuures kõige märgatavamalt Kreekas, Eestis ja Lätis (rohkem kui 5 protsendipunkti), kuid tõusis samal ajal märgatavalt Ungaris (3,8 protsendipunkti), Tšehhis (3,7 protsendipunkti) ja Soomes (3,5 protsendipunkti). ELis on noorte töötuse määr endiselt peaaegu kolm korda kõrgem kogu tööealise elanikkonna töötuse määrast. See määr on kõrgeim ehk üle 20 % Hispaanias, Kreekas, Itaalias, Rumeenias ja Rootsis ning madalaim (5,9 %) Saksamaal. On vaja teha järjepidevaid jõupingutusi, et lahendada struktuursed probleemid, mis takistavad noorte osalemist tööturul, seda ennekõike laialt levinud tööjõupuudust ja oskuste nappust silmas pidades, kuid ka selleks, et hoida ära võimalik pikaajaline negatiivne mõju noorte karjääriväljavaadetele.

¹⁴⁸ Eurostat [[trng_ifse_09](#)], ELi tööjõu-uuring.

Joonis 2.2.8. Noorte töötuse näitajad paranesid käsikäes majanduse jõulise taastumisega, kuid mõnes liikmesriigis on olukord endiselt keeruline

Noorte (15–24aastased) töötuse määr (% tööjõust) 2019. aasta neljandas kvartalis (enne kriisi), 2020. aasta kolmandas kvartalis (kriisi haripunkt), 2022. aasta teises kvartalis (pärast kriisi) ja 2023. aasta teises kvartalis

Märkused. Sesoniselt korrigeeritud andmed. Eesti, Horvaatia, Luksemburgi, Malta ja Sloveenia 2019. aasta neljanda kvartali ja 2020. aasta kolmanda kvartali andmete ning Luksemburgi, Malta ja Sloveenia 2022. aasta teise kvartali ja 2023. aasta teise kvartali andmete usaldusväärsus on väike. Prantsusmaa ja Hispaania puhul on 2022. aasta teise kvartali ja 2023. aasta teise kvartali puhul kasutatud erinevat määratlust.

Allikas: Eurostat [une_rt_q], ELi tööjõu-uuring.

COVID-19 kriisist taastumise taustal vähenes nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), märkimisväärselt, kahanedes pandeemiaeelsest tasemest madalama tasemeni, kuid probleemid püsivad. 2020. aastal COVID-19 kriisi ajal järsult 13,9 %ni kasvanud NEET-noorte (15–29aastased) osakaal ELis vähenes seejärel 13,1 %-lt 2021. aastal 11,7 %-le 2022. aastal. Rumeenias (kus see määr on kõrgeim, 19,8 %), Kreekas ja Küprosel on NEET-noorte küsimuses olukord siiski hinnatud kriitiliseks, kuna nende osakaal on neis riikides püsivalt suur ning mõnes riigis ei ole see näitaja piisavalt paranenud (vt joonis 2.2.9). Horvaatia, Hispaania, Tšehhi ja Soome olukord on hinnatud tähelepanu vajavaks. „Väga tublid“ ELi riigid olid Malta ja Rootsi, kus kõnealune määr oli juba madal ja veelgi märkimisväärselt langes. Enamikus liikmesriikides võib ka täheldada NEET-noorte osakaalus piirkondlikke erinevusi (vt 5. lisa joonis 2). Töötute NEET-noorte määr langes märkimisväärselt – 2021. aastaga võrreldes 0,7 protsendipunkti võrra, jõudes 2022. aastal 4,3 %ni – ja on nüüd kriisieelsest tasemest (2019. aastal 4,9 %) ¹⁴⁹ tunduvalt madalam, kuid suurem osa NEET-noortest (vähenemine 7,8 %-lt 2019. aastal 7,4 %-le 2022. aastal) on endiselt majanduslikult mitteaktiivsed, nagu selgub täpsemalt sellekohasest sotsiaalõiguste sammast käsitlevast tekstikastist nr 3 ¹⁵⁰. Selleks et saavutada Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas sätestatud eesmärk, mille kohaselt peaks NEET-noorte osakaal olema 2030. aastaks 9 %, tuleb teha järjepidevaid jõupingutusi, tuginedes hiljutistele edusammudele.

¹⁴⁹ Eurostat [[edat_lfse_20](#)].

¹⁵⁰ Vt Euroopa Komisjon, „*Employment and Social Developments in Europe 2022*“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2022.

Joonis 2.2.9. NEET-noorte osakaal on märkimisväärselt vähenenud, kuid probleemid püsivad

NEET-noorte (15–29aastased) määr, 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

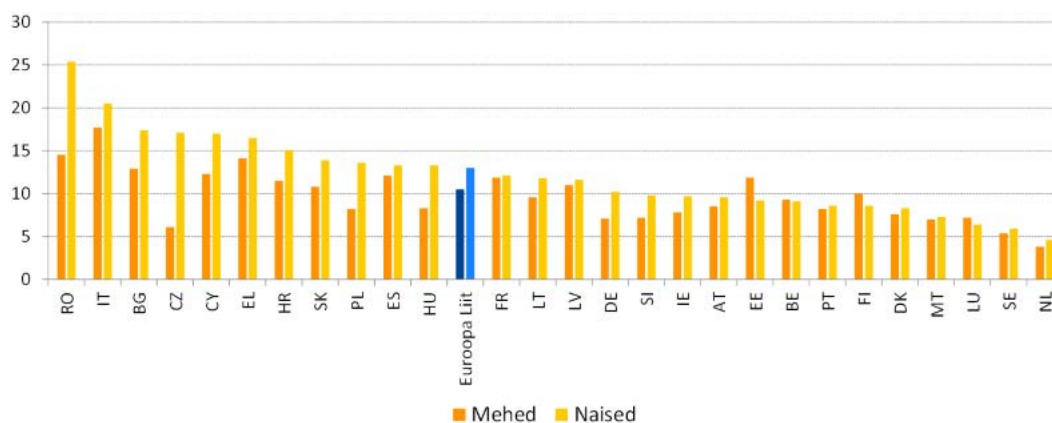
Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev.

Allikas: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

NEET-noorte hulgas on rohkem naisi ja rändetaustaga inimesi. Olgugi et aastatel 2021–2022 nende naiste osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel, ELis vähenes (13 %ni), oli see siiski 2,5 protsendipunkti suurem kui NEET-meeste osakaal (10,5 %) (vt joonis 2.2.10). Tšehhis ja Rumeenias oli see lõhe üle 10 protsendipunkti. NEET-meeste määr oli kõrgem kui NEET-naiste määr ainult Eestis, Soomes, Luksemburgis ja Belgias. Kui NEET-meeste hulgas esines mitteaktiivsust töötusega võrreldes vaid veidi sagedamini (5,7 % vs. 4,8 %), siis NEET-naiste hulgas oli mitteaktiivsete isikute osakaal töötute omast oluliselt suurem (9,2 % vs. 3,8 %). Lisaks oli 2022. aastal NEET-noorte osakaal väljaspool ELi sündinud noorte seas märgatavalt suurem kui ELis sündinud noorte seas, seda eelkõige naiste puhul. NEET-noortele võib aidata rohkem tähelepanu pöörata tugevdatud noortegarantii, mis pakub kvaliteetset tööd, täiendusõpet, õpipoisiõppe- või praktikavõimalust nelja kuu jooksul pärast töötuks jäämist või formaalharidussüsteemist lahkumist¹⁵¹. Peale selle aitab algatus ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve – eesmärk, õpingud, oskused, edu) saada ebasoodsas olukorras olevatel NEET-noortel kutsealast töökogemust välismaal, sealhulgas kohandatud intensiivkoolitust oma koduriigis ettevalmistavas etapis ning edasist tuge töökoha või täiendusõppe saamiseks oma koduriigis järelmeetmete etapis¹⁵².

Joonis 2.2.10. Sooline lõhe NEET-noorte puhul üldiselt väheneb, kuid on veel siiski märkimisväärne

NEET-noorte (15–29aastased) määr naiste ja meeste puhul (% , 2022)

Märkus. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev.

Allikas: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

¹⁵¹ Nõukogu 30. oktoobri 2020. aasta soovitus, mis käsitleb algatust „Töösild – noorte tööhõive tugevdamine“ ja millega asendatakse nõukogu 22. aprilli 2013. aasta soovitus noortegarantii loomise kohta (2020/C 372/01, ELT C 372, 4.11.2020, lk 1).

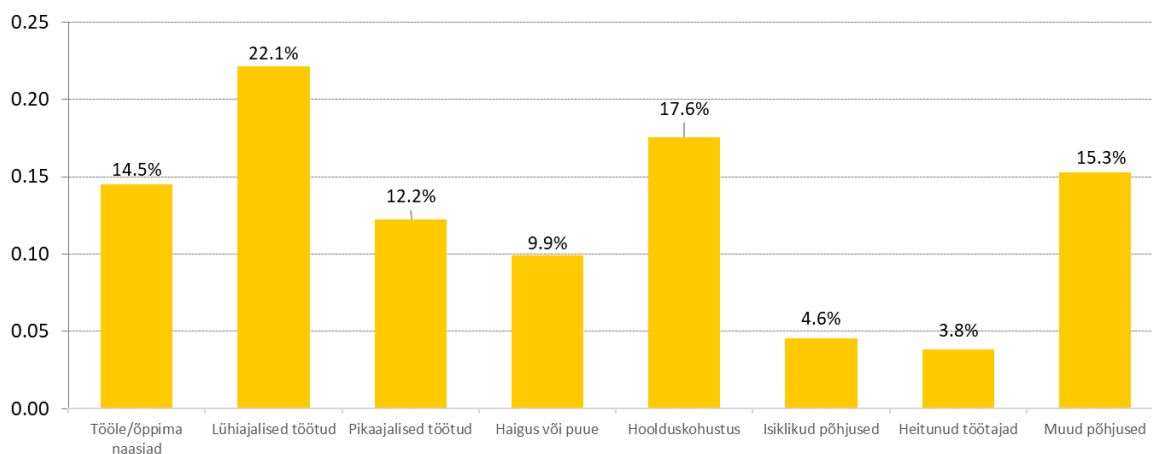
¹⁵² Lisateave: ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve – eesmärk, õpingud, oskused, edu) – Tööhõive, sotsiaalküsimused ja sotsiaalne kaasatus – Euroopa Komisjon ([europa.eu](#)).

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 3. Võimalustega seotud ebavõrdsuse vähendamine noorte seas, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel

Noored, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on kasutamata talendi- ja innovatsiooni allikas ning nende probleemiga tegelemine võib aidata kaasa rohe- ja digipöördele ning edendada majanduslikku ja ühiskondlikku dünaamikat. Noorte piisav ja õigeaegne integreerimine tööturule või haridus- ja koolitussüsteemidesse on oluline, et vältida pikemaajalist nn armistavat mõju. Viimane võib kahjustada tööalaseid tulevikuväljavaateid ja vähendada sissetuleku teenimise võimet, millega võib kaasneda ka suurem vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse risk ning lõpuks ka rasked füüsilise ja vaimse tervise probleemid¹⁵³. Majanduse rohe- ja digiüleminekuga seotud eesseisvad suured muutused suurendavad vajadust tagada, et noored põlvkonnad oleksid tööturule ja ühiskonda hästi integreeritud ning võimelised muutustega kaasa minema ja neid eesseisvaid suuri muutusi juhtima. Kuigi kiire poliitiline sekkumine ELi ja liikmesriikide tasandil aitas langetada NEET-noorte (15–29aastased) määra ELis 2013. aastal registreeritud kõrgeimalt määralt ehk 16,4 %-lt 12,8 %-le 2019. aastal¹⁵⁴ ja seejärel rekordiliselt madalale tasemele ehk 11,7 %-le 2022. aastal, on NEET-noorte arv (8,3 miljonit) liidu jaoks endiselt suur probleem. Sellega tuleb tegeleda kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba 4. põhimõttega (tööhõive aktiivne toetamine), mille puhul rõhutatakse noorte õigust õpinguid jätkata ning saada kiiresti õpipoisiõppe-, praktika- või tööpakkumisi¹⁵⁵.

NEET-noortega seotud olukord ELis on erisugune, mistõttu on vaja kombineerida erinevaid poliitilisi lähenemisviise

NEET-noorte jagunemine selle alusel, miks nad ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel

Allikas: Eurofoundi arvutused, mis põhinevad tööjõu-uuringu üksikandmetel.

¹⁵³ Euroopa Komisjon, „*Employment and Social Developments in Europe. Addressing labour shortages and skills gaps in the EU. Annual review*“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalareng. Tööjõupuuduse ja oskuste nappuse probleemi lahendamine. Aastaülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

¹⁵⁴ 2013. aastal käivitati [noorte tööhõive algatus](#), et toetada noori, kes elavad piirkondades, kus noorte töötuse määr on suurem kui 25 %.

¹⁵⁵ [Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas](#), kus seati eesmärk saavutada 2030. aastaks ELis tööhõivemäär 78 %, tehti ka ettepanek vähendada NEET-noorte osakaalu.

NEET-noored esindavad väga heterogeenset osa elanikkonnast, mis tingib vajaduse rakendada kohandatud poliitilisi lähenemisviise. 2022. aastal oli töötute NEET-noorte määr ELis 4,3 %, kuid mitteaktiivsete NEET-noorte määr märksa kõrgem ehk 7,4 %. Mitteaktiivsete NEET-noorte määr oli liidus kõige kõrgem Rumeenias (14,2 %), Itaalias (12,7 %) ja Bulgaarias (11,9 %). Rumeenia statistika kajastab ka märkimisväärset soolist ebavõrdsust: naiste puhul oli kõnealune määr 13,3 protsendipunkti võrra kõrgem kui meeste puhul; järgnesid Bulgaaria (5,9 protsendipunkti) ja Itaalia (3,8 protsendipunkti). Eurofoundi uuringu kohaselt võivad mõned noored kuuluda mitteaktiivsete NEET-noorte hulka perekondlike kohustuste, haiguse või puude tõttu (vt joonis). Teisi võivad heidutada võimetus leida sobivat tööd ning aja möödudes lisanduvad uued takistused. Selleks et kujundada sihipäraseid poliitikameetmeid – alates tööalase konkurentsivõime meetmetest, lõpetades hoolduse ja sotsiaalabiga – on vaja teada NEET-noorte majandusliku mitteaktiivsuse põhjuseid igas riigis¹⁵⁶. NEET-noorte tööturule sisenemisele kaasa aitamine on liidus valitseva suure tööjõupuuduse ja oskuste nappuse tõttu veelgi olulisem.

Olgugi et üht kõigile sobivat lähenemisviisi ei ole, on NEET-noorte probleemi lahendamiseks üldiselt olulised teavitus- ja aktiveerimismeetmed, oskuste arendamine ning taskukohased ja kvaliteetsed hooldus- ja sotsiaalteenused. Iirimaa vastu võetud 2021.–2025. aasta strateegias „Pathways to Work“ (Tööturule sisenemise võimalused) on ette nähtud tööturu aktiveerimise meetmed, täiend- ja ümberõppe programmid ning tööandjatele mõeldud toetused, mille eesmärk on soodustada NEET-noorte osalemist tööturul. **Rumeenias** on projekti „STONE“ keskne eesmärk parandada NEET-noorte oskusi. Teistes liikmesriikides toetatakse NEET-noori digioskuste täiendamisel, näiteks **Itaalias** („Crescere in Digitale“), **Hispaanias** („Empleando Digital“) ja **Belgias** („BeCode“ ja „MolenGeek“).

¹⁵⁶ Allikas: Eurofound (2021), „*Impact of COVID-19 on young people in the EU*“ (COVID-19 mõju ELi noortele) ja Eurofound (2016), „*Exploring the diversity of NEETs*“ (NEET-noorte erisuste uurimine), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021. Arvutused põhinevad [ELi tööjõu-uuringu üksikandmetel](#). „Tööle/õppima tagasipöördumised“ on sundpuhkusel töötajad ning äsja tööle vormistatud või kooli astunud / koolitusele registreerunud inimesed.

Eakamad inimesed on tööturul aktiivsemad kui kunagi varem, kuid arenguruumi siiski veel on ja seda eelkõige eakamate naiste osas. 2022. aastal oli pool ELi elanikkonnast vanem kui 44,4 aastat ja prognooside kohaselt tõuseb mediaanvanus 4,4 aasta võrra, jõudes 2100. aastaks 48,8ni¹⁵⁷. Eakamate töötajate (55–64aastased) tööhõive määr tõusis märkimisväärselt – 44,7 %-lt 2010. aastal 62,3 %-le 2020. aastal –, kuna nende tööjõus osalemise määr tõusis 48 %-lt 65,4 %-le. Küll aga oli 2022. aastal eakamate naiste tööhõive määr (56,2 %) 12,5 protsendipunkti võrra madalam kui eakamate meeste oma (68,7 %), olgugi et see erinevus on alates 2010. aastast vähenenud (3,5 protsendipunkti võrra). Võrreldes teiste vanuserühmadega töötavad eakamad tavaliselt töökohal püsivamalt, mida näitab ka nende suhteliselt madal töötuse määr. 2022. aastal oli eakamate töötajate (55–74aastased) töötuse määr 4,6 %, mis on 1,6 protsendipunkti madalam kui üldine töötuse määr (6,2 %). Töökoha kaotamine vanemas eas võib aga olla rängema mõjuga, muu hulgas seetõttu, et eakamatel töötajatel on üldiselt raskem oma oskusi ajakohasena hoida. 2022. aastal oli 51,1 % 55–64aastastest töötutest otsinud tööd üle aasta (kogu elanikkonna puhul oli see näitaja 35,3 %). Kogu ELis levinud tööjõupuudust ja oskuste nappust ning negatiivseid demograafilisi suundumusi silmas pidades on oluline pikendada tööiga, et suurendada tööjõu pakkumist ja tagada sotsiaalkaitseüsteemide eelarve jätkusuutlikkus, tagades samal ajal sotsiaalse ühtekuuluvuse, solidaarsuse ja teadmussiirde põlvkondade vahel. Kuna eakamate töötajate puhul on oskuste iganemise risk suurem, on koolitus- ja elukestva õppe poliitika, sealhulgas piisavate digioskuste tagamine nende tööalase konkurentsivõime säilitamiseks ja aktiivsena vananemise soodustamiseks iseäranis oluline.

¹⁵⁷ Vt Eurostat, „[Population structure and ageing](#)“ (Rahvastiku struktuur ja vananemine), Statistics Explained, 2023.

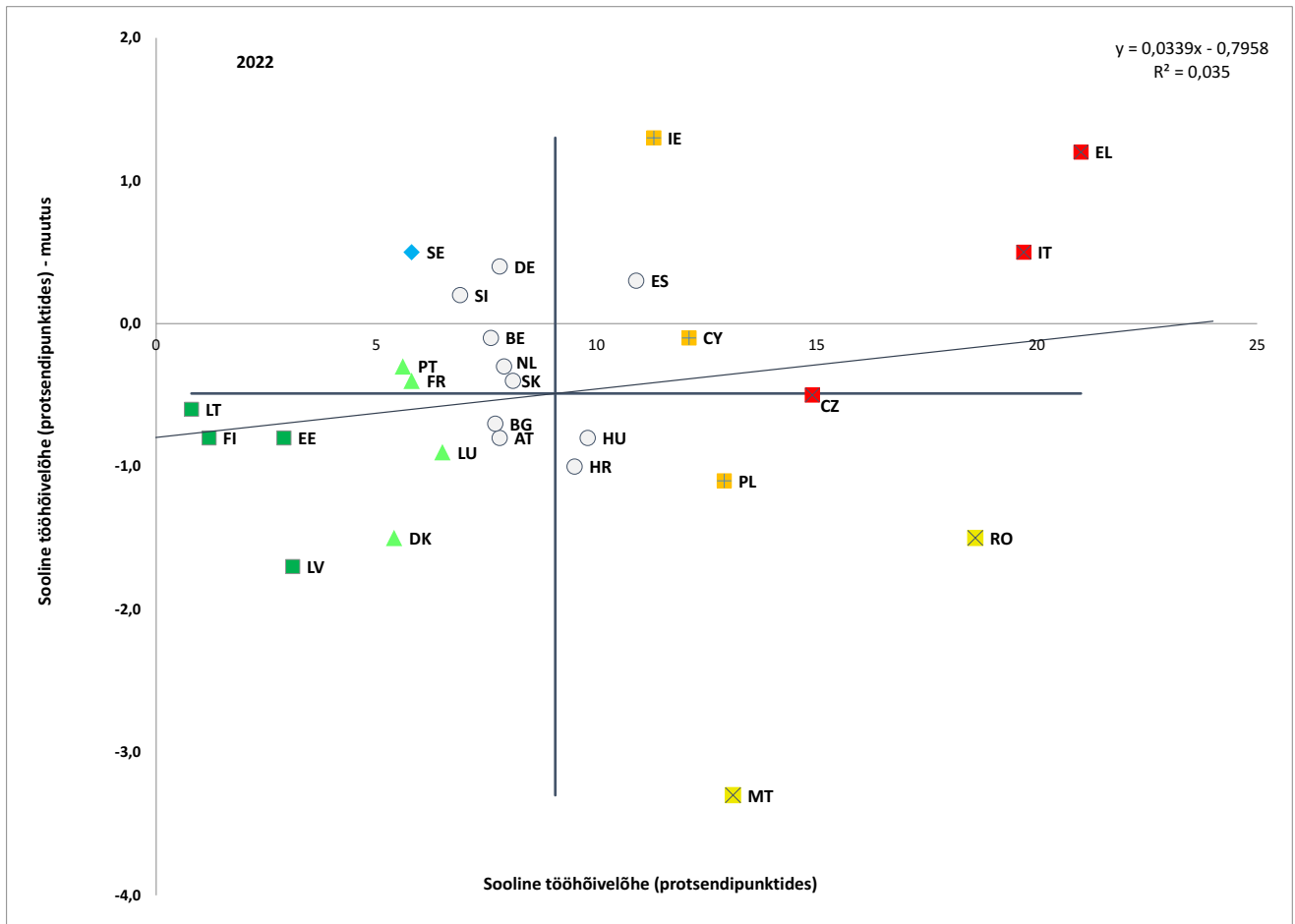
Sooline ebavõrdsus on tööturul endiselt laialt levinud, seejuures erinevad liikmesriikide näitajad omavahel suuresti ning märke ülespoole suunatud majanduslikust ja sotsiaalsest lähenemisest ei ole. 2022. aastal oli meeste tööhõive määr ELis 80 % ja naiste oma 69,3 %, mis tähendab, et sooline tööhõivelõhe oli 10,7 protsendipunkti. See lõhe on viimastel aastatel veidi vähenenud (2020. aastal oli lõhe 11,1 protsendipunkti ja 2021. aastal 10,9 protsendipunkti). Kõige suurem oli sooline tööhõivelõhe Kreekas ja Itaalias, kus töötas vaid veidi üle poole naistest (vastavalt 55,9 % ja 55 %), kuid ligikaudu kolm neljandikku meestest (vastavalt 76,9 % ja 74,7 %), mistõttu liigitub nende riikide olukord kriitiliste hulka (vt joonis 2.2.11). Olukord on sama ka Tšehhi puhul, kus lõhe mõnevõrra vähenes, kuid on endiselt suur – 14,9 protsendipunkti. Poola, Küprose ja Iirimaa olukord on hinnatud tähelepanu vajavaks, Iirimaa puhul tingituna lõhe märkimisväärsest suurenemisest (+ 1,3 protsendipunkti) võrreldes 2021. aasta väärtusega pärast eelmise aasta vähenemist. Seevastu registreeriti 2022. aastal kõige väiksemad soolise tööhõivelõhe näitajad Leedus (0,8 protsendipunkti), Soomes (1,2 protsendipunkti), Eestis (2,9 protsendipunkti) ja Lätis (3,1 protsendipunkti), mis kõik liigitusid väga tublide tulemustega riikide kategooriasse. Mõnes liikmesriigis, näiteks Austrias, Saksamaal ja Hispaanias, on täheldatavad märkimisväärsed erinevused meeste ja naiste tööhõive määras eri piirkondade vahel (vt 5. lisa joonis 3). Selleks et saavutada Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas sätestatud 2030. aasta tööhõivemäära eesmärk, peavad liikmesriigid vähendama 2030. aastaks soolist tööhõivelõhet vähemalt poole võrra. Selle saavutamiseks on vaja täiendavaid poliitikameetmeid, mille abil kõrvaldada naiste tööturul osalemist ja nende tööturule integreerumist takistavad asjaolud kooskõlas ELi soolise võrdõiguslikkuse strateegiaga 2020–2025¹⁵⁸.

¹⁵⁸

Vt Euroopa Komisjon, „*2023 report on gender equality in the EU*“ (2023. aasta aruanne soolise võrdõiguslikkuse kohta), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Joonis 2.2.11. Sooline tööhõivelõhe on enamikus riikides vähenenud, kuid on endiselt märkimisväärne ja märke ülespoole suunatud majanduslikust ja sotsiaalsest lähenemisest ei ole

Sooline tööhõivelõhe (20–64aastased), 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (protsendipunktid, sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev.

Allikas: Eurostat [tesem060], ELi tööjõu-uuring.

Sooline tööhõivelõhe on suurem, kui võtta arvesse täistööajale taandatud töötajate arvu, kuna naised töötavad sagedamini osalise tööajaga. 2022. aastal oli naiste osaaajatöö määr oluliselt suurem kui meeste oma (28,4 % vs. 8,2 %), kuid sooline tööhõivelõhe osaaajatöö puhul on viimastel aastatel vähenenud (21,1 protsendipunktilt 2020. aastal 20,2 protsendipunktile 2022. aastal). Täistööajale taandatud töötajate arvu alusel oli sooline tööhõivelõhe 20–64aastaste vanuserühmas ELis 2022. aastal 16 protsendipunkti ehk oluliselt suurem kui täistööajale taandamata töötajate arvu alusel saadud näitaja (10,7 protsendipunkti)¹⁵⁹. Vanemluse mõju isade ja emade tööhõivele oli vastupidine. Kui 2022. aastal oli lastega 25–54aastaste naiste tööhõive määr ELis 5 protsendipunkti madalam kui samas vanuses lasteta naiste tööhõive määr, siis lastega meeste tööhõive määr oli lasteta meeste omast 8,5 protsendipunkti kõrgem¹⁶⁰. Sooline tööhõivelõhe küündis lastega inimeste puhul 17,3 protsendipunkti, lasteta inimeste puhul oli see näitaja 3,8 protsendipunkti. Nende töötavate naiste hulgas, kellel on lapsed, oli osaaajatööd tegevate naiste osakaal 31,5 %, meeste puhul oli sama näitaja 4,9 %. Enamikus riikides kajastub lapsevanemaks olemise mõju naiste puhul madalamas tööhõivemääras ja suuremas osaaajatöö määras, seda eriti sellistes riikides nagu Saksamaa, Austria ja Iirimaa. Sooline palgalõhe on viimase kümne aasta jooksul vähenenud, kuid enamikus riikides on see siiski endiselt suur (üksikasjalik teave selle kohta on esitatud sotsiaalõiguste sammast käsitlevas tekstikastis nr 1)¹⁶¹.

¹⁵⁹ Täistööaja ekvivalentides mõõdetud tööhõive määra puhul võrreldakse rühmadevahelisi erinevusi töötundide keskmises arvus. Täistööaja ekvivalentides mõõdetud tööhõive määra arvutamiseks jagatakse majanduses kokku töötatud tunnid (esimene töökoht, teine töökoht jne) keskmise töötundide arvuga täistööajaga töögraafiku puhul (ligikaudu 40) ja 20–64aastaste inimeste arvuga. Allikas: ühine hindamisraamistik, Eurostati andmetel põhinevad arvutused.

¹⁶⁰ Eurostat [[lfst_hheredty](#)].

¹⁶¹ Eurostat [[tesem189](#)].

Kvaliteetse ja taskukohase alushariduse ja lapsehoiu teenuse pakkumise suurendamine ja kättesaadavuse parandamine on väga oluline, et suurendada naiste osalemist tööturul ja toetada laste arengut; alushariduses ja lapsehoius osalemine on aga siiski vähenenud¹⁶².

Pärast 37,9 % taseme saavutamist 2021. aastal vähenes ELis alla kolmeaastaste laste ametlikus alushariduses ja lapsehoius osalemise määr 2022. aastal märkimisväärselt (2,2 protsendipunkti), nimelt 5,7 %ni ning liikmesriikidevahelised suured erinevused selles näitajas püsivad. Läbivaadatud Barcelona eesmärkidega seoses on vaid üheksa liikmesriiki saavutanud oma 2030. aasta läbivaadatud eesmärgi (45 %), mis täiendab sotsiaalvaldkonna tulemustabeli kohast analüüsi, et edendada poliitikameetmeid selles valdkonnas¹⁶³. 2022. aastal oli kõnealune osalemise määr Slovakias, Tšehhis, Rumeenias ja Ungaris isegi alla 15 %, mistõttu käsitatakse nende olukorda kriitilisena (vt joonis 2.2.12). Poolas, Bulgaarias, Iirimaa, Leedus, Austrias, Saksamaal, Küprosel ja Horvaatias osales alushariduses ja lapsehoius vaid 15–28 % alla kolmeaastastest lastest ning nende riikide olukord loetakse tähelepanu vajavaks. Väga tublide tulemustega riigid ELis olid Taani, Madalmaad, Prantsusmaa ja Rootsi, kus kõnealune laste osalusmäär oli üle 50 %, Taanis ja Madalmaades isegi üle 70 %. Ametlikus alushariduses ja lapsehoius osalemist võivad takistada rahalised, kultuurilised ja keelebarjäärid ning piirkondlik ebavõrdsus, mille kõrvaldamiseks tuleb rakendada asjakohaseid poliitikameetmeid¹⁶⁴. Lisaks mõjutab osalemismäära ka riiklik poliitika, mis on seotud näiteks vanemapuhkuse ja toetustega või seadusliku õigusega lapse päevahoiuale alates teatavast vanusest. Üldiselt näib olevat vajalik võtta täiendavaid poliitikameetmeid kooskõlas Euroopa lastegarantii, Euroopa hooldusstrateegia ning alusharidust ja lapsehoiu käsitleva nõukogu soovitusega.

¹⁶² Vt Euroopa Komisjon, *Employment and Social Developments in Europe 2023*, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

¹⁶³ 2002. aastal sätestas Euroopa Ülemkogu Barcelonas, et 2010. aastaks tuleb saavutada lapsehoiu valdkonnas järgmised eesmärgid: pakkuda alusharidust ja lapsehoiu vähemalt 33 %-le alla kolmeaastastest lastest ja vähemalt 90 %-le kolmeaastastest ja vanematest lastest, kes ei ole veel jõudnud kohustuslikku kooliikka. Kui need eesmärgid saavutati, vaadati need 2022. aasta novembris – pärast seda, kui Euroopa Komisjon esitas 2022. aasta septembris ettepaneku Euroopa hooldusstrateegia kohta – [alusharidust ja lapsehoiu käsitleva nõukogu soovitus](#)e raames läbi. Soovitus sätestati uued alushariduse ja lapsehoiu eesmärgid, mis kajastavad Euroopa haridusruumi algatuses seatud eesmärgid. 2030. aastaks peaks alushariduses ja lapsehoius osalema vähemalt 45 % alla kolmeaastastest lastest ja vähemalt 96 % kolmeaastastest ja vanematest lastest, kes ei ole veel jõudnud kohustuslikku kooliikka. Nendes liikmesriikides, kus keskmine osalusmäär ajavahemikul 2017–2021 oli alla 20 %, tuleb seda suurendada 90 %, kuid neis liikmesriikides, kus keskmine osalusmäär oli 20–33 %, peab kasv olema 45 % (kuni 45 %ni).

¹⁶⁴ Euroopa Komisjon, *„Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2022“* (Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2022. aasta ülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Joonis 2.2.12. Alushariduses ja lapsehoius osalemise määr enamikus liikmesriikides langes

Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed ja aastane muutus, 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (% , sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul.

Allikas: Eurostat [tepsr_sp210], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Veel üks tegur, mis mõjutab negatiivselt naiste osalemist tööjõuturul, on pikaajalist hooldust vajavate isikute hooldamine. Olgugi et pikaajalise hoolduse kohustust täitvate naiste ja meeste osakaal oli 2022. aastal sarnane (naiste puhul 22 % ja meeste puhul 21 %), siis vähendas oma tööaega hoolduskohustuste tõttu, sealhulgas mitteametliku hoolduse või enda või teiste laste eest hoolitsemisega seoses 17 % naistest, aga vaid 12 % meestest. Selline vahe võib tuleneda naiste hooldustöö suuremast intensiivsusest. Kui mitteametliku pikaajalise hoolduse teenust osutavatest meestest 73 % saavad hooldamisel tuge muudest hooldusteenustest, mida nende hooldatav kasutab, siis naiste puhul on see näitaja vaid 61 %¹⁶⁵. Nõukogu soovitusel, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu, rõhutatakse vajadust toetada mitteametlikke hooldajaid koolituse, nõustamise, psühholoogilise toe ja ajutise hoolduse võimaldamise, töö- ja eraelu tasakaalustamise meetmete, sotsiaalkaitsele juurdepääsu tagamise ja/või piisava rahalise toetuse andmise kaudu. Lisaks rõhutatakse soovitusel, et liikmesriigid peaksid viima pikaajalise hoolduse teenuste pakkumise vastavusse hooldusvajadustega, tagades samas tasakaalustatult kombineeritud võimaluste valiku. Lisaks tuleks tagada pikaajalise hoolduse tarvis piisav sotsiaalkaitse, et teenused oleksid õigeaegsed, terviklikud ja taskukohased¹⁶⁶.

¹⁶⁵ Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut, „Gender gaps in the use of time: impacts on care and work-life balance“ (Sooline ebavõrdsus ajakasutuses: mõju hooldusele ning töö- ja eraelu tasakaalule) (avaldatakse peatselt).

¹⁶⁶ Üksikasjalikud andmed on esitatud [nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitusel, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu \(2022/C 476/01\)](#).

Suurema võrdõiguslikkuse saavutamist tööturul võib soodustada maksustamise sihipärane kujundamine, sealhulgas abikaasade ühise maksustamise kaotamine, kuna 78 % leibkondade teistest palgasaajatest ELis on naised. Ühise astmelise maksustamise süsteemid võivad vähendada leibkondade teiste palgasaajate tööturule sisenemist ja nende tehtavate töötundide arvu, kuna nendega võib kaasneda kõrge piirmaksumäär¹⁶⁷. Abielupaari ühise sissetuleku ühise maksustamise määr (sealhulgas ülekantav maksukrediit) ja toetuste süsteemi ülesehitus (näiteks majanduslikust olukorrast sõltuvate toetuste saamise õiguse äravõtmine) mõjutab leibkonna teise palgasaaja mitteaktiivsuse lõksu määra. Hinnangute kohaselt moodustas naise sissetulek 2015. aastal keskmiselt vaid ligikaudu kolmandiku abielupaari ühisest sissetulekust¹⁶⁸. Ühiste maksudeklaratsioonide esitamisega (kohustuslikus korras või vabatahtlikult) võidavad abielupaarid tänu madalamale maksukoormusele oma sissetulekus, kuid samas kaasneb sellega ka teise palgasaaja piirmaksumäära tõus, mis vähendab viimaste motivatsiooni töötada¹⁶⁹¹⁷⁰. Hiljutised uuringud näitavad, et ühise maksustamise täielik kaotamine suurendaks märkimisväärselt naiste tööjõu pakkumist¹⁷¹. Leibkonna teise palgasaaja mitteaktiivsuse lõksu määr on kõrgeim Taanis, Leedus, Sloveenias, Belgias ja Saksamaal ning enamikus liikmesriikides on selle määra kujunemises oluline roll maksustamisel (vt joonis 2.2.13). Näiteks kui Taanis läheb mitteaktiivne kahe lapsega abikaasa tööle, mille eest makstakse 67 % keskmisest palgast, siis kaotab ta lisanduvate maksude ja toetustest ilmajäämise tõttu üle 65 % oma sissetulekust. Rootsis, Hispaanias, Kreekas ja Eestis on sellise lõksu määr seevastu alla 25 % ning Küprosel alla 20 %. Maksustamise mõju on kõige suurem Belgias, Saksamaal ja Rumeenias, kus palgatööle mineva teise palgasaaja (kes teenib keskmisest palgast 67 %) potentsiaalne sissetuleku kaotus oleks rohkem kui 40 % ulatuses tingitud maksustamisest.

¹⁶⁷ Lisateave töö maksustamise kohta: Euroopa Komisjon, „*Annual Report on Taxation 2023*“ (2023. aasta maksustamisaruanne), punkt 2.1.3.

¹⁶⁸ Euroopa Komisjon, õigus- ja tarbijaküsimuste peadirektoraat, Rastrigina, O., Verashchagina, A., „*Secondary earners and fiscal policies in Europe*“ (Leibkonna teine palgasaaja ja Euroopa maksupoliitika), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2015.

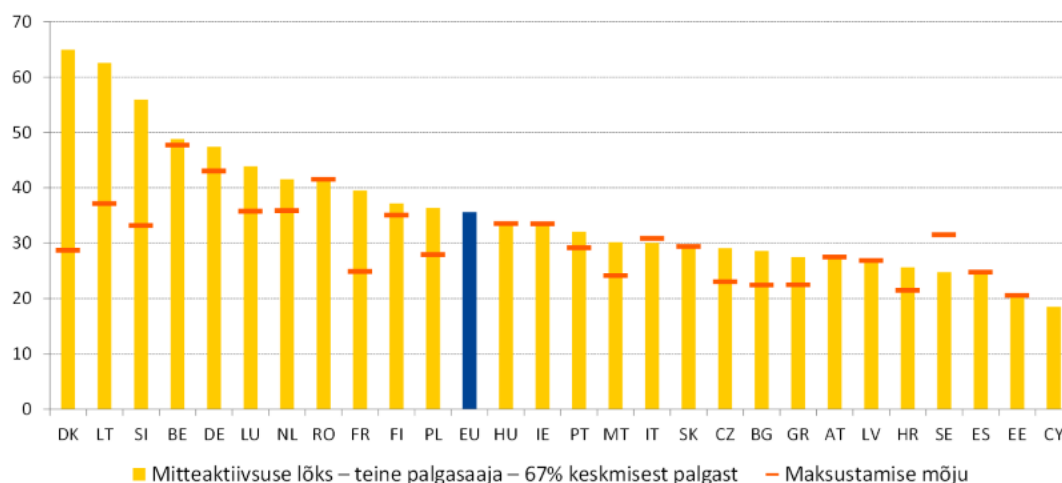
¹⁶⁹ Ühised maksudeklaratsioonid võivad vähendada ühe või kahe palgasaajaga abielupaaride üldist maksukoormust võrreldes eraldi deklaratsioonide esitamisega, kui partnerite sissetulekud on erineva suurusega. Mõnes liikmesriigis, kus ühise maksudeklaratsiooni esitamise süsteem on kasutusel, võivad abielupaarid sellest võimalusest loobuda.

¹⁷⁰ Lisateave on esitatud: Chen, Q. et al., „*The Role of Structural Fiscal Policy on Female Labor Force Participation*“ (Struktuurse eelarvepoliitika tähtsus naiste tööturul osalemise mõjutajana), IMFi töödokument nr 23/186, Washington, Rahvusvaheline Valuutafond, 2023.

¹⁷¹ Vt Bick, Alexander ja Nicola Fuchs-Schündeln, „Quantifying the Disincentive Effects of Joint Taxation on Married Women's Labor Supply“ (Abikaasade ühise maksustamise pärssiv mõju abielus naiste tööjõu pakkumisele – kvantitatiivne analüüs), *American Economic Review*, 107 (5): 100-104., 2017 and Bachmann, Ronald, Jäger, Philipp and Jessen, Robin. *A Split Decision: Welche Auswirkungen hätte die Abschaffung des Ehegattensplittings auf das Arbeitsangebot und die Einkommensverteilung?* Zeitschrift für Wirtschaftspolitik, vol. 70, no. 2, pp. 105-131, 2021.

Joonis 2.2.13. Maksustamisviis võib oluliselt vähendada leibkonna teise palgasaaja motivatsiooni palgatööle minna

Leibkonna teise palgasaaja mitteaktiivsuse lõksu määr (% , 2022)

Märkus. Andmed käsitlevad kahe lapse ja kahe palgasaajaga perekonna teist palgasaajat, kes teenib 67 % keskmisest palgast; leibkonna peamine palgasaaja teenib keskmist palka. „Maksustamise (sealhulgas sotsiaalmaksete) mõju“ osutab protsendimääradele täiendavast brutoissetulekust, mis maksustamise ja sotsiaalmaksete tõttu tuleb maksudena tasuda (muud madala palga lõksu mõjutavad elemendid on kaotatud töötushüvitised, sotsiaalarabi ja eluasemetoetused).

Allikas: Euroopa Komisjon, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, maksude ja hüvitiste andmebaas, OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud märtsis 2023).

Madala palga lõks võib ebaproportsionaalselt palju mõjutada naisi, kui palga tõustes

suurenevad maksud ja kaovad toetused liiga kiiresti. Leibkonna teise palgasaaja puhul määrab

madala palga lõksu taseme enamikus liikmesriikides peamiselt maksustamine. Joonisel 2.2.14 on

näidatud, kui suur osa (protsent) lisanduvast sissetulekust tuleb tasuda maksudena, kui leibkonna

teise palgasaaja palk tõuseb töötundide arvu suurenedes kolmandikult kahe kolmandikuni

keskmisest palgast. Keskmiselt kaotab teine palgasaaja ELis ligikaudu kolmandiku (34,2 %) oma

lisisissetulekust. Maksustamise mõju sellisele palgalõksule on suurim Belgias, kus kõnealune määr

on 60 %, talle järgneb Luksemburg. Nagu eespool kirjeldatud, võivad inimest töötundide

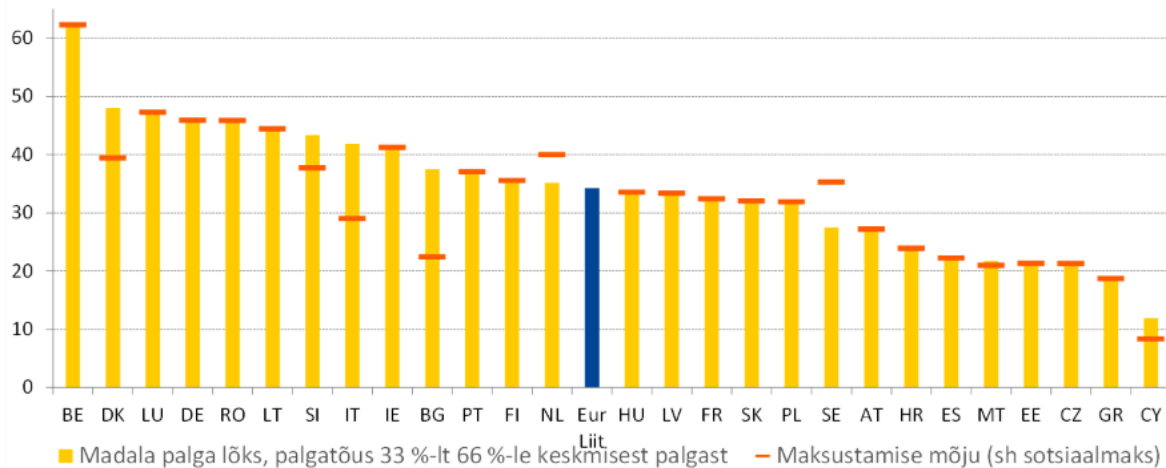
suurendamise üle otsustamisel täiendavalt mõjutada taskukohaste ja kvaliteetsete hooldusteenuste

kättesaadavus ning töö- ja eraelu tasakaalustamisega seotud hästi kavandatud poliitikameetmete

rakendamine.

Joonis 2.2.14. Paljudes liikmesriikides vähendab maksustamine madalapalgaliste töötajate stiimulit töötada rohkem tunde

Leibkonna teise palgasaaja madala palga lõks (% , 2022)

Märkus. Madala palga lõks juhul, kui leibkonna teise palgasaaja palk kasvab 33 %-lt 66 %-le keskmisest palgast ja peamise palgasaaja palk vastab 100 %-le keskmisest palgast ning kui peres kasvab kaks last

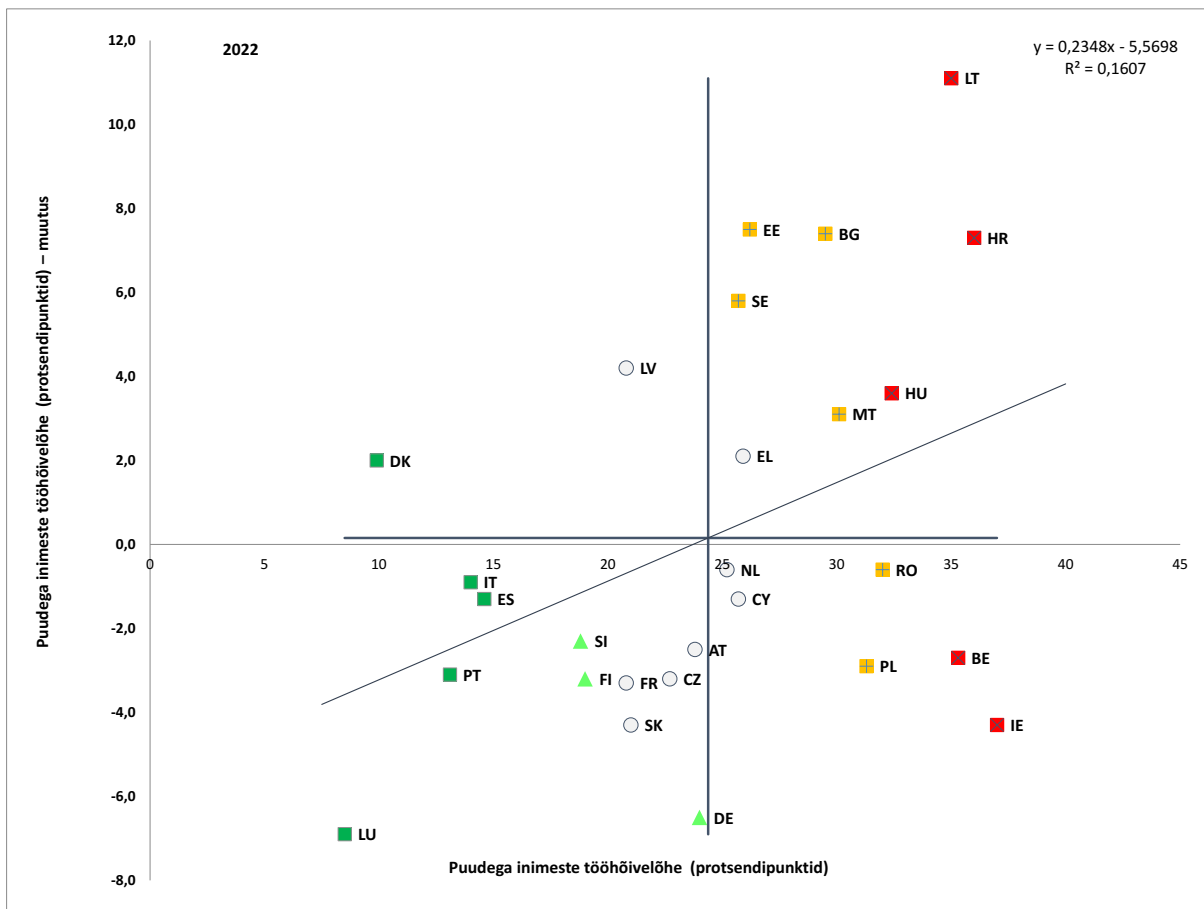
Allikas: Euroopa Komisjon, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, maksude ja hüvitiste andmebaas, OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal

Vaatamata selles valdkonnas hiljuti tehtud edusammudele on puuetega inimeste tööhõive määr kõigis liikmesriikides teiste inimestega võrreldes madalam ning märke ülespoole suunatud majanduslikust ja sotsiaalsest lähenemisest ei ole. 2022. aastal oli puuetega ja puueteta inimeste vaheline tööhõivelõhe ELis 21,4 protsendipunkti, mis tähendab, et lõhe vähenes 2021. aastaga võrreldes 1,7 protsendipunkti. Sellest sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajast nähtub, et liikmesriikide olukord erineb suuresti (vt joonis 2.2.15 ja sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 4). Kõnealune lõhe on kõige suurem Iirimaa, Horvaatias, Belgias ja Leedus (ligikaudu 35 protsendipunkti või üle selle) ning Ungaris (32,4 protsendipunkti), mis tähendab, et nendes riikides on olukord kriitiline. Bulgaaria, Eesti, Rootsi, Malta, Poola ja Rumeenia olukord on hinnatud tähelepanu vajavaks, kuna nendes riikides on see lõhe oluliselt kasvanud või keskmisest suhteliselt suurem. Kõige väiksem oli lõhe Luksemburgis, Taanis, Portugalis, Itaalias ja Hispaanias (alla 15 protsendipunkti), mis liigitusid „väga tublide“ riikide kategooriasse. Kooskõlas puuetega inimeste õiguste strateegiaga aastateks 2021–2030 on puuetega inimeste olukorra parandamiseks tööturul vaja täiendavaid poliitilisi jõupingutusi ja sihipäraseid meetmeid, nagu on kirjeldatud puuetega inimeste tööhõivepakettis¹⁷².

¹⁷² Vt [Puuetega inimeste tööhõivepakett](#), et parandada puuetega inimeste tööturutulemusi – Tööhõive, sotsiaalküsimused ja sotsiaalne kaasatus – Euroopa Komisjon (europa.eu).

Joonis 2.2.15. Puudega inimeste tööhõivelõhe on endiselt suur ja liikmesriikidevahelised erinevused on märkimisväärsed

Puuetega inimeste ja puueteta inimeste vaheline tööhõivelõhe (20–64aastased), 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

Aegrea katkemine Luksemburgi puhul.

Allikas: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 4. Puuetega inimeste tööturule integreerimise edendamine

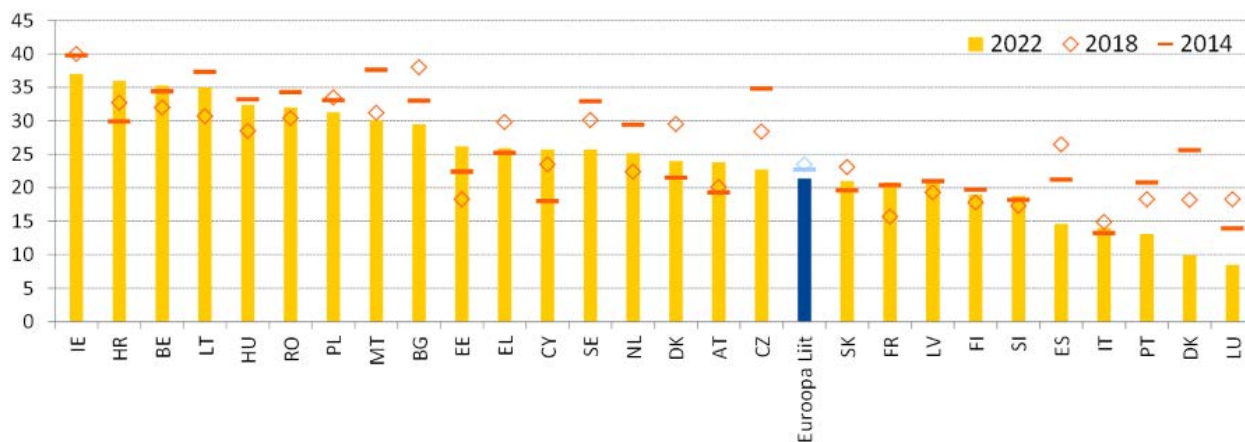
Puuetega inimeste tööturutulemuste parandamine on oluline võrdsuse suurendamiseks ning see võib ka aidata vähendada tööjõupuudust kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 3 (võrdsed võimalused) ja 17 (puuetega inimeste kaasamine). Puuetega inimeste tööhõive pakett, mille Euroopa Komisjon kuulutas välja 2022. aasta septembris, on üks puuetega inimeste õiguste 2021.–2030. aasta strateegia seitsmest peamisest algatusest. Selle eesmärk on parandada puuetega inimeste tööhõive võimalusi, andes liikmesriikidele, tööandjatele ja ametiasutustele suuniseid, mis käsitlevad kõiki tööhõiveetappe, olgu need seotud värbamise, töötajate töö hoidmise või nende tööle naasmisega. Selleks et puuetega inimesi paremini tööturule integreerida, on oluline suurendada tööhõive- ja integratsiooniteenuste osutamise suutlikkust, edendada puuetega inimeste töölevõtmist ja võidelda stereotüüpide vastu, tagades samas vastavalt vajadustele mõistlike kohandustega töökeskkonna, et puuetega inimesed saaksid töötada.

Vaatamata sellele, et liikmesriigid on viimase kümne aasta jooksul teinud järjepidevalt jõupingutusi olukorra parandamiseks, esineb endiselt olulisi takistusi, mis raskendavad puuetega inimeste tööturul osalemist. 2022. aastal oli ELis puuetega inimesena registreeritud umbes 47 miljonit inimest (ehk umbes 17 %) tööealisest elanikkonnast. Nende tööturutulemused on ülejäänud elanikkonnaga võrreldes endiselt oluliselt madalamal tasemel. Kuigi puuetega inimeste tööhõive määr tõusis 48,7 %-lt 2014. aastal (EL 28) 50,7 %-le 2020. aastal (EL 27; kolmandik töötas täisajaga), oli puuetega ja puueteta inimeste vaheline tööhõivelõhe 2022. aastal endiselt suur ehk 21,4 protsendipunkti, mis tähendab, et kümne aasta jooksul vähenes see vaid 1,3 protsendipunkti võrra¹⁷³. Mõnes liikmesriigis see lõhe küll vähenes, ent teistes seevastu suurenes veelgi (vt joonis). Lisaks oli puuetega inimeste töötuse määr 2020. aastal väga kõrge – 17,1 % (puueteta inimeste puhul oli see näitaja 9,7 %). Samuti ei osale paljud puuetega inimesed tööturul, nagu kajastab nende aktiivsuse määr 60,7 % (vs. 83,4 % puueteta inimeste puhul). Mõnel juhul võetakse puuetega inimesi tööle eraldatud töökeskkondades, nagu nn kaitstud töökohad, kus ei pruugi alati olla tagatud piisavalt head töötingimused ega tööga seotud õigused ja mis ei pruugi soodustada siirdumist avatud tööturule.

¹⁷³ Käesolevas punktis esitatud andmed tuginevad uuringule, mis põhineb sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleval ELi statistikal (EU-SILC) ning mille puhul võetakse arvesse inimese enda määratlust oma tööalase seisundi kohta; sellel uuringul põhinev tööhõivemäär on alates 2009. aastast olnud 1,5 protsendipunkti madalam ELi tööjõu-uuringu kohasest näitajast (mis põhineb ILO määratlusel), kuid on viimasega tugevas seoses. Vt Euroopa Komisjon, „*European Comparative data on Europe 2020*“ (Euroopa võrdlevad andmed – Euroopa 2020), 2021; Euroopa puuetega inimeste ekspertide võrgustik, „The Employment of Persons with Disabilities“ (Puuetega inimeste tööhõive), 2023 (veel avaldamata).

Puuetega ja puueteta inimeste vaheline tööhõivelõhe on märkimisväärne ja liikmesriigiti väga erinev

Erinevus puuetega ja puueteta inimeste tööhõive määra vahel (20–64aastased, protsendipunktid)

Märkus. EL 27 andmed. Aegrea katkemine Luksemburgi puhul 2022. aastal ja Prantsusmaa 2022. aasta andmed on esialgsed.

Allikas: Eurostat [[hlth_dlm200](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Kõik liikmesriigid rakendavad mõningaid toetusmeetmeid, et hõlbustada puuetega inimeste töölevõtmist. Need hõlmavad maksusoodustusi, sotsiaalkindlustusmaksete või kohustuslike ravikindlustusmaksete vähendamist, palga- või muid toetusi, toetusmaksid, teadlikkuse suurendamist ja teavitamist, koolitusi või nõustamist. Näiteks hakkas **Iirimaa** 2022. aastal rakendama varajase kaasamise lähenemisviisi, mille eesmärk on parandada avalike tööturuasutuste kaudu puuetega töötajatele pakutavat tööhõiveteenust, pakkudes aktiivselt tööhõiveteenuseid ja tuge esimesel võimalusel. **Leedus** hõlmatakse 2023. aasta reformiga aktiivse tööturupoliitika meetmete ja sotsiaalteenuste kohaldamisalasse ka puuetega inimesed, et hõlbustada nende sisenemist avatud tööturule, ning kaotatakse toetus, mida anti eraldatud töökohti loovatele sotsiaalsetele ettevõtetele. **Madalmaad** kehtestasid 2022. aastal mitu meetet, mille eesmärk on parandada puuetega inimeste tööhõivevõimalusi. Muu hulgas võeti kasutusele kontseptsioon „proefplaats“, mis näeb puuetega inimestele ette kahekuulise katseaja, mis on küll tasustamata, kuid mille ajal säilib töötushüvitise saamise õigus ja millega kaasnevad mitmesugused tugiteenused.

Kuigi teises liikmesriigis elavate ELi kodanike tööhõive määr on kohalike kodanike omast kõrgem, on esimesed tavaliselt ülesindatud lihttööde puhul. Pärast COVID-19 pandeemiaga seotud märkimisväärtset langust tõusis teises liikmesriigis elavate tööealiste ELi kodanike tööhõive määr 2022. aastal uuesti 77,1 %-le,¹⁷⁴ mis tähendab, et see oli 1,7 protsendipunkti kõrgem kui kohalike kodanike keskmine tööhõivemäär (75,4 %) ja 15,2 protsendipunkti kõrgem kui kolmandate riikide kodanike tööhõive määr. Nii teises liikmesriigis elavad ELi kodanikud kui ka kolmandate riikide kodanikud olid kohalike kodanikega võrreldes ülesindatud lihttööde tegijate seas, nagu teenindus- ja müügitöötajad, ning oskus- ja käsitöölised seas¹⁷⁵. Lühiajaliselt liikuvate töötajate, näiteks hooajatöötajate puhul on halbadesse töötingimustesse sattumise ja ärakasutamise ohvriks langemise oht tavaliselt eriti suur, kuna nende elu- ja töökohariik on erinev, mis muudab võrdsete õiguste jõustamise keeruliseks¹⁷⁶. Kuigi üldiselt on ka väljaspool ELi sündinud inimeste tööturule integreerimine paranenud, tuleb selles valdkonnas nähtavasti teha täiendavaid jõupingutusi. Väljaspool ELi sündinud inimeste (20–64aastased) tööhõive määr tõusis 63,4 %-lt 2021. aastal 65,9 %-le 2022. aastal ning erinevus nende ja elukohariigis sündinud inimeste tööhõive määra vahel vähenes 10,7 protsendipunktilt 2021. aastal 9,7 protsendipunktile 2022. aastal. See erinevus oli suurim Bulgaarias (üle 20 protsendipunkti), Madalmaades, Rootsis, Belgias ja Saksamaal (üle 16 protsendipunkti), samas Rumeenias, Tšehhis, Poolas, Maltal ja Slovakkias oli see näitaja isegi negatiivne.

¹⁷⁴ Bulgaaria, Poola ja Rumeenia kohta 2022. aasta andmed puuduvad. Vt Eurostat [[lfsa_ergaeden](#)], ELi tööjõu-uuring.

¹⁷⁵ Euroopa Komisjon, „Annual report on intra-EU labour mobility“ (Aastaaruanne ELi-sisese tööjõu liikuvuse kohta), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023 (avaldatakse peatselt).

¹⁷⁶ Euroopa Komisjon, [Report on seasonal workers and intra-EU labour mobility](#) (Aruanne hooajatöötajate ja ELi-sisese tööjõu liikuvuse kohta), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Välismaal sündinud inimeste olukord tööturul erineb sõltuvalt nende haridustasemest ja sünniriigist. ELis töötas keskmiselt 77 % teises ELi liikmesriigis sündinud inimestest ja 75,6 % elukohariigis sündinud inimestest. Kuni põhiharidusega inimeste puhul oli väljaspool ELi sündinud inimeste tööhõive määr 57,3 %, st 1 protsendipunkti võrra kõrgem kui elukohariigis sündinute oma, samal ajal oli teises ELi liikmesriigis sündinud madala kvalifikatsiooniga inimeste tööhõive määr aga 68,3 %, st 11 protsendipunkti võrra kõrgem kui elukohariigis sündinud madala kvalifikatsiooniga inimeste oma. Kolmanda taseme haridusega inimeste puhul oli 2022. aastal kõrgeim elukohariigis sündinud elanikkonna tööhõive määr – 87,3 %, teises ELi liikmesriigis sündinute hulgas oli see määr 85,7 % ja väljaspool ELi sündinute hulgas 74,5 %. Ebakõla töötaja kvalifikatsiooni taseme ja töökohal nõutava kvalifikatsiooni taseme vahel on märkimisväärselt suurem kolmandate riikide kodanike puhul, kelle ülekvalifitseerituse määr oli 2022. aastal 39,4 %; ELi kodanike puhul oli see näitaja 21,1 %¹⁷⁷.

¹⁷⁷ Allikas: Eurostat [[lfsa_eoqgan](#)].

2.2.2. Liikmesriikide võetud meetmed

Liikmesriigid jätkavad kooskõlas Euroopa lastegarantiiga **tööd selle nimel, et parandada juurdepääsu alusharidusele ja lapsehoiule, keskendudes eelkõige ebasoodsas olukorras olevatele lastele**. Viisteist liikmesriiki võtsid kohustuse teha selles poliitikavaldkonnas taaste- ja vastupidavusrahastu toetuse abil suuri reforme ja investeringuid, mille rahaline väärtus on peaaegu 8 miljardit eurot. **Bulgaaria** kehtestas 2023.–2024. õppeaastast alates 4aastastele lastele kohustusliku kolmeaastase eelkoolihariduse süsteemi, mida rakendatakse järk-järgult hariduse, koolituse ja õppe arendamise strateegilise raamistiku (2021–2030) alusel. **Slovakkias** kehtestati uue seadusandliku muudatusega õigus saada lasteaiakoht 4aastastele lastele alates 2024. aasta septembrist ja 3aastastele lastele alates 2025. aasta septembrist. **Iirimaa** on alates 2023. aasta jaanuarist peredel, kes kasutavad registreeritud alushariduse ja lapsehoiu teenust, õigus saada riikliku lapsehoiukava kaudu suuremat tunnitoetust. **Rootsis** peavad kohalikud omavalitsused pakkuma Rootsis lühikest aega elanud laste jaoks kohta alushariduse ja lapsehoiu süsteemis, isegi kui nende vanemad või eestkostjad ei ole seda taotlenud. **Slovakkias** toetatakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) vahenditest selliste sihipäraste meetmete võtmist, mille eesmärk on suurendada ebasoodsatest oludest pärit laste, sealhulgas puuetega laste ja romade osalemist. 2023. aastal laiendas **Portugal** tasuta alusharidust ja lapsehoidu alla kolmeaastastele lastele. See kehtib kõigi laste suhtes, kes lähevad lastehoiu esimesele aastale ja kes jätkavad teisel aastal, sealhulgas nende laste suhtes, kes on kirja pandud eralastehoidu, mis asub piirkonnas, kus mittetulundusühendused seda teenust ei paku. Alates 2024. aastast on kõigil kuni 3aastastest lastel õigus tasuta alusharidusele ja lapsehoiule, kuid lasteaiakohti ei ole ikka veel piisavalt. **Horvaatias** vaadatakse läbi riigi ja omavalitsuste vahel kokku lepitud rahastamiskord, et muuta uus taristu kestlikumaks ning tagada võrdsed võimalused. **Austrias** antakse lapsehoiuteenuste rahastamist käsitleva uue seadusemuudatuse kohaselt liidumaadele õppeaastateks 2022–2023 kuni 2026–2027 sihtotstarbelist toetust kokku 200 miljonit eurot aastas, et edendada alusharidus- ja lapsehoiuteenuste pakkumise suurendamist; seda tehakse lisaks taaste- ja vastupidavuskava alusel rakendatavatele meetmetele, mille eesmärk on parandada alushariduse ja lapsehoiuteenuste kättesaadavust.

Belgias Valloonia piirkonnas on otsustatud taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite abil luua ja renoveerida lapsehoiuteenuse pakkumise taristuid, et suurendada teenuste kättesaadavust. Keskendutakse paikadele, kus lapsehoiuteenuse kättesaadavus on väike, naiste tööhõive määr madal, üksikvanemate osakaal suur ja sissetulek inimese kohta väike. **Ungaris** on kavas taaste- ja vastupidavusrahastu ning ühtekuuluvuspoliitika vahendeid kasutades luua alusharidus- ja lapsehoiusteesüsteemis uusi kohti alla 3aastastele lastele, et tagada 2026. aasta lõpuks kokku 60 000 kohta, ning viia 2026. aastal läbi vajaduste hindamine. Uued kohad kavatakse luua (eelkõige ebasoodsas olukorras olevates) asulates, kus ei ole varem lastesõime olnud. **Rumeenias** muudetakse 2030.–2031. õppeaastast koolieelne haridus alates 3aastastele lastele kohustuslikuks ning riikliku taaste- ja vastupidavuskava raames tehakse investeeringuid, et ehitada, varustada vajalikuga ja avada 110 sõime ning hakata pakkuma 412 täiendavat teenust ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele.

Poliitikas keskendutakse rohkem alushariduse ja lapsehoiuteenuse kvaliteedi arendamisele, võttes arvesse ka kvalifitseeritud töötajate nappust. **Iirimaa** suurendas 2022. aasta lõpus rohkem kui 70 % alushariduse ja lapsehoiu valdkonna töötajate (ligikaudu 27 000 inimese) palka ning toetas lapsehoiutöötajate töö kutseliseks muutmist, kehtestades sektoripõhised töötasu miinimummäärad, mis on seotud eri rollide ja kvalifikatsioonitasemetega. **Taanis** jõustub 2024. aasta alguses uus seadus, milles sätestatakse miinimumnõuded laste arvu ja töötajate arvu suhte kohta. **Saksamaa** jätkab liidumaade toetamist kvaliteetsete teenuste pakkumise suurendamisel, käsitledes muu hulgas selliseid valdkondi nagu sobiva töötajate ja laste arvu suhte tagamine, kvalifitseeritud töötajate värbamine ja hoidmine, juhtimine ja keeleõpe. **Eesti** on võtnud eesmärgiks töötada välja integreeritud alushariduse ja lapsehoiu süsteem, mille puhul järgitakse ühiseid kvaliteedistandardeid, sealhulgas ühist õppekava. **Leedus** võeti vastu uued koolieelse hariduse programmide sisu käsitlevad suunised, nagu on ette nähtud riigi taaste- ja vastupidavuskavas. **Kreekas** on võetud meetmeid alushariduse ja lapsehoiu valdkonna töötajate pideva kutsealase arengu edendamiseks. **Tšehhi** töötab tehnilise toe instrumendi raames antava ELi toetuse abil välja alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi seire- ja hindamissüsteemi, mille abil suunatakse ja toetatakse taaste- ja vastupidavusrahastu ning ühtekuuluvuspoliitika vahenditest rahastatavat praegu toimuvat valdkonna laiendamist. **Belgias** investeeritakse Flaami piirkonnas alusharidusse ja lapsehoiu täiendavalt 270 miljonit eurot, et luua laste jaoks süsteemis 5 000 lisakohta ning vähendada laste arvu töötaja kohta. 2023. aasta juulis käivitas **Malta** hariduse kvaliteedi tagamise raamistiku (0–16aastastele) ja riiklikud hariduskvaliteedi standardid (3–16 aastastele), et selgitada kvaliteedi tagamist haridusasutustes ja pakkuda haridustöötajatele vahendeid, et arutleda juhtimise, õpetamise ja koolieetose üle.

Õpetaja elukutse atraktiivsuse suurendamiseks tuleks teha täiendavaid jõupingutusi, eelkõige parandades nende töötingimusi, võttes arvesse praegust tööjõupuudust ja oskuste nappust.

Viimastel aastatel on rakendatud mitmesuguseid meetmeid, kuid enamikus riikides ei ole nende mõju veel täheldatud. **Bulgaarias** suurenes 2016. aastast alates toimunud suurte palgatõusude (mil algsed palgad rohkem kui kahekordistusid) järel aastatel 2018–2022 haridusvaldkonna bakalaureuseõppeprogrammide üliõpilaste arv 24,5 % ning asjaomaste magistriõppeprogrammide üliõpilaste arv 40 %. **Madalmaades** ja **Eestis** võeti hiljuti vastu õpetajakutse tegevuskava, milles käsitletakse muu hulgas õpetajate palku, töötingimusi, karjääri- ja koolitusvõimalusi, alternatiivseid võimalusi õpetajaks saada ning eri sidusrühmade ja koolide vahelise koostöö tugevdamist. Mõnes riigis, kus õpetajate palgad on olnud eriti madalad, otsustati neid märkimisväärselt tõsta ja seati vastavad eesmärgid riigi keskmise palga suhtes. Seda tehti näiteks **Leedus**, **Tšehhis**, **Bulgaarias** ja **Eestis**. **Rumeenias** otsustati 2023. aasta juunis tõsta õpetajate palku keskmiselt 25 %. Lisaks üldisele palgatõusule on ette nähtud täiendavaid rahalisi stiimuleid. Näiteks kehtestati **Madalmaades** nn tööturutoetus (arbeidsmarkttoelage), mida makstakse õpetajatele, kes õpetavad ebasoodsas olukorras olevates koolides. **Rootsis** võivad kooliteenuse osutajad saada lisatoetust, et nimetada ametisse ja premeerida eriti kvalifitseeritud õpetajaid. Paljude ebasoodsas olukorras olevate õpilastega koolid saavad rohkem rahalisi vahendeid. Mõned riigid on keskendunud töötingimustele ja karjäärivõimalustele. **Kreekas** töötati välja riiklik karjäärivõimaluste raamistik ja hakati korraldama õpetajate hindamist. **Rootsi** ja **Madalmaad** võtsid kasutusele töökoormuse vähendamisele suunatud poliitika, mis võimaldab näiteks võtta tööle täiendavaid abiõpetajaid. **Belgia**, **Tšehhi**, **Rumeenia** ja **Slovakkia** töötavad välja mentorlusprogramme, mille puhul on tähelepanu keskmes algajad õpetajad. **Malta** on kooskõlas kehtiva kollektiivlepinguga kehtestanud õpetajate palgatõusuks mitu meetet, sealhulgas palkade ja klassijuhatajatasu suurendamine, kiirendatud karjääri võimalus, õppekoormuse vähendamine ja väiksem õpilaste arv klassis, et seada eesmärgiks õpetajate tööol püsimine.

Liikmesriigid püüavad meelitada struktuursete lähenemisviiside abil rohkem inimesi õpetajaametikohtadele kandideerima, võttes samal ajal viivitamata meetmeid õpetajate puuduse vähendamiseks. Õpetajate suure puuduse probleemi leevendamiseks võetakse paljudes liikmesriikides üha enam tööle asendusõpetajaid või kvalifitseerimata õpetajaid, millel võib olla negatiivne mõju hariduse kvaliteedile. **Sloveenias** võimaldab uus õigusakt võtta õpetajana ajutiselt tööle inimesi, kellel puudub õpetajaülesannete täitmiseks vajalik kvalifikatsioon, ning kasutada seejuures lihtsustatud värbamismenetlust. **Belgias** katsetati 2022.–2023. õppeaastal õpetajate puuduse leevendamiseks asendusõpetajate platvormide ja reservide kasutamist. **Iirimaa** kuulutati välja katseprojekt õpetajate jagamiseks koolide vahel. **Rumeenias** nähakse uue ülikoolieelse hariduse seadusega ette sarnane ressursside, sealhulgas õpetajate jagamise võimalus. **Madalmaades** andis haridusministeerium viie suurima linna koolidele võimaluse katsetada paindliku nädalakava süsteemi. Koolid võivad korraldada õpet ühel päeval nädalas tavapärasest erineval moel, näiteks kutsudes õppeasutuse väliseid spetsialiste tunde andma (mahu, mis moodustab õppekavast väikese osa) ning katsetamise perioodil on neil lubatud otsustada, millal puhkusele minna. Kokku on umbes kaks kolmandikku riikidest juba loonud alternatiivsed võimalused õpetajaks saamiseks. **Lätis** käivitati hiljuti uued kiirkorras rakendatavad algatused, millega võimaldatakse noortel (eelkõige teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonna) spetsialistidel omandada õpetajakvalifikatsioon, ning loodi õpetajatele võimalused saada kvalifikatsioon täiendavates ainevaldkondades. **Rootsis** katsetatakse uut lühemat täiendavat pedagoogilise hariduse programmi, et võimaldada kiiremini õpetajaks saada. **Austrias** on lubatud asuda õpetajana tööle juba enne magistrikraadi saamist ja omandada magistrikraad töötamise ajal. **Tšehhis** võivad kõrgkooli lõpetanud inimesed, kellel on õppeainele vastav magistrikraad, minna asjaomase õppeaine õpetajana tööle kuni kolmeks aastaks, mille jooksul tuleb omandada ka nõutav kvalifikatsioon. **Leedus** muudeti õpetajate kvalifikatsiooninõudeid paindlikumaks, et soodustada muudest valdkondadest õpetajaks siirdumist. **Belgias** arvestatakse erasektorist üle tulnud inimeste puhul 10 aastat tööstaaži, et meelitada rohkem inimesi õpetajaametisse (hiljuti tehti ettepanek tõsta see arvestatav tööstaaž Flandrias 15 aastani; ettepanek ootab parlamendi heakskiitu). **Eestis, Soomes, Iirimaa ja Luksemburgis** luuakse õpetajahariduses täiendavaid õppekohti ning **Bulgaarias, Horvaatias, Eestis, Leedus ja Sloveenias** on ette nähtud stipendiumid, mille eesmärk on julgustada noori õpetajaks õppima.

Liikmesriigid rakendavad endiselt meetmeid haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumise ärahoidmiseks ja ebavõrdsuse vähendamiseks hariduses. Näiteks algatas **Rumeenia** 2022. aastal riikliku programmi koolist väljalangemise vähendamiseks, nähes selleks ette suured rahalised toetused taaste- ja vastupidavusraha- ning ESF+-i vahenditest (alates 2024. aastast). Sellest ajast alates on 37 % alg- ja põhikoolidest saanud toetusi, mille abil vähendada ja ennetada koolist väljalangemist, sealhulgas täiendava pedagoogilise toe, sotsiaaltoetusmeetmete ja õppekavavälise tegevuse kaudu. Uue haridusseadusega nähakse ette nende jõupingutuste jätkamine mitme riikliku programmi kaudu. **Hispaanias** on käivitatud ESF+-i ning taaste- ja vastupidavusraha- vahenditest rahastatav eripedagoogika keskuste haridusalase juhendamise, arengu ja rikastamise 2021.–2023. aasta programm (PROA+), mille eesmärk on suurendada õpiedu, tagades õpilastele sihipärase toetuse. Keskused asuvad piirkondades, kus on suur selliste noorte osakaal, kes on ebasoodsas ja haavatavas olukorras, kellel esineb õpiraskusi või kes on mis tahes muudes tingimustes, mis võivad pärssida haridusalast edu. **Luksemburgis** tõsteti 2023. aasta juulis kohustuslik kooliiga 16. eluaastalt 18. eluaastale, et vähendada haridussüsteemist varakult lahkumist ja noorte töötust. Sellekohane seadus jõustub 2026.–2027. aastal. **Slovakkias** loodi 2023. aastal ligikaudu 160 nõustamis- ja ennetusasutusest koosnev võrgustik, mis teeb koostööd koolide kaasamisrühmadega. Need aitavad õpetajatel ja teistel töötajatel pakkuda asjatundlikku tuge muu hulgas autistlikele või puuetega lastele. **Poolas** loodi sarnaselt 23 kaasava hariduse tugikeskust ja laiendati koolides kaasavate meeskondade moodustamist, mille kaudu toetatakse ka puuetega õpilaste kaasamist. **Rootsis** suurendati alates 2023. aasta aprillist eripedagoogide jaoks ja üliõpilaste tervishoiu teenuste tarvis antavat rahalist toetust. **Maltal** avaldati 2023. aastal haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumist käsitlev muudetud strateegia, mis tugineb ennetamisele, sekkumisele ja hüvitamisele. **Iirimaa** laiendati 2022. aasta septembris programmi, millega toetatakse ebasoodsas olukorras olevates piirkondades asuvaid koole (DEIS). Sellest sai toetust 361 kooli. Need koolid said lisavahendeid, nagu rahaline toetus ja täiendav personal. Nüüd hõlmab programm enam kui 1200 kooli ja sellega toetatakse ligikaudu 240 000 õpilast. **Portugal** kiitis heaks 21|23 Escola+ kava, mille eesmärk on tegeleda õpilaste muredega, koolide sulgemisest tingitud sotsiaalse ja haridusliku asümmeetriaga ning pandeemiast tulenevate tingimustega.

Põhioskuste omandamise edendamine ning liikumine pädevuspõhise õpetamise ja õppimise suunas on endiselt üks peamisi prioriteete. Mitmes liikmesriigis on viimastel aastatel käivitatud ulatuslikud õppekavade reformid, mis võivad aidata õpitulemuste halvenemise suundumust vastupidiseks pöörata. **Slovakkias** on põhipädevuste omandamise edendamiseks käivitatud algkoolide õppekavade põhjalik reform, mida toetatakse taaste- ja vastupidavuskava vahenditest. Reformi kesksed eesmärgid on edendada õppijate digioskusi, kriitilist mõtlemist ja loovust, suurendada hariduses kaasavust ning tagada õpetajate parem juhendamine. **Madalmaades** toetatakse 2022. aasta septembri seisuga riikliku põhioskuste üldkava raames ligikaudu 2 200 kooli ja 650 000 õpilast alates alushariduses osalevatest ning lõpetades kesk- ja kutsehariduses osalevate õpilastega. Kavaga edendatakse hollandi keele lugemise ja kirjutamise oskust, matemaatikaõpet, kodanikuharidust ja digikirjaoskust. **Prantsusmaal** on kavas 2023.–2024. õppeaastal tagada kõigile õpilastele üks tund nädalas diferentseeritud õpet prantsuse keeles ja matemaatikas, laiendada toetuskava kõigi koolide hõlmamiseks („Devoirs faits“) ja pakkuda õpetajatele pedagoogilist juhendamist. Iirimaa avaldati keskastme õppekavade reformimise järel 2023. aasta märtsis uus algkoolide õppekava raamistik, millega pannakse suuremat rõhku teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnale, heaolu küsimusele ning võõrkeelte õpetamisele alghariduse tasemel. **Sloveenias** kuulutati 2022. aasta novembris taaste- ja vastupidavuskava raames välja projektikonkurss, et korraldada ulatuslik haridustöötajate koolitus digioskuste, keskkonnasäästlikkuse pädevuste ja finantskirjaoskuse valdkonnas eesmärgiga koolitada 2026. aasta juuniks kuni 20 000 õpetajat ja koolijuhti. **Leedus** võeti 2023. aasta septembris vastu erikava haridustulemuste parandamiseks teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnas. Teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonna hariduse toetamiseks on rajatud ka uued laboritega varustatud keskused. **Horvaatias** tehakse ettevalmistusi, et katsetada 2023. aastal reformi, mis näeb ette kogupäevakooli ja juhendatud õppetundide arvu suurenemise kõigi põhioskusi arendatavate ainete puhul. **Malta** on pikendanud suve ja talve jaoks järeleaitamistunde, et pakkuda haavatavatele õpilastele täiendavat akadeemilist tuge.

Haridussüsteemide digipööre on hoogustunud. Pärast pandeemiat said digiõppe edendamiseks mõeldud reformid ja investeeringud suure tõuke taaste- ja vastupidavusrahastust, millest eraldati kokku 29 miljardit eurot inimkapitali ja digipöördesse investeerimiseks. Mitmes liikmesriigis edendatakse hariduse digipööret mitmesuguste hariduse digiüleminekut ja digioskusi käsitlevate strateegiate kaudu. Näiteks võeti **Prantsusmaal** vastu uus digiõppe strateegia (2023–27), mille eesmärk on tugevdada koostööd riiklike ja kohalike osalejate vahel, arendada õpilaste digioskusi ning võimaldada õpetajatele digivahendeid ja pidevat kutsealast arengut. **Austrias** võeti vastu strateegiline raamistik „Ülikoolid ja digipööre 2030“, milles on kindlaks määratud ülikoolide tegevuse põhimõtted ja mitmesugused meetmed kõrghariduse digiülemineku edendamiseks. Koolides käivitati digiõppe kaheksapunktiline kava (2020–2024), mis hõlmab nii pedagoogilisi algatusi kui ka struktuurilisi meetmeid. **Belgias** asutas flaami kogukond taaste- ja vastupidavusrahastu toel kõrgharidust edendava fondi, mille eesmärk on kõrghariduse tulevikukindlaks muutmine ja digitaliseerimine ning elukestva õppe edendamine kõrgharidusasutustes. Lisaks kavatsevad kõik kolm Belgia kogukonda tagada taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite abil koolidele digiseadmed ja IT-taristu. **Rumeenias** kiideti heaks haridusprotsesside ja -sisu digitaliseerimist käsitlev õigusraamistik, milles on sätestatud ka õpetajate digipädevuste profiil. **Leedus** on käivitatud projekt „EdTech“, mille eesmärk on varustada kõigi tasandite haridusasutused digivahenditega ning katsetada uuenduslikke digiõppelahendusi ja veebipõhiseid digioskuste koolitusi, mis on välja töötatud vastavalt ELi digiraamistikele. 2024. aastaks peab vähemalt 3 000 õpetajat ja haridustöötajat läbima IT-pädevuse kursuse ning vähemalt 500 õpetajat omandama magistrikraadi IKT valdkonnas, nagu on ette nähtud taaste- ja vastupidavuskavas.

Liikmesriigid võtavad meetmeid, et suurendada kõrghariduse panust tööturu vajadustele vastavate oskuste tagamise ja innovatsiooni edendamisse. Enamikus neist on käivitatud eriprogrammid, mille eesmärk on uuendada pakutavate koolituste valikut ja kohendada need paremini tööturu vajadustega; paljudes riikides on tähelepanu keskmes kõrghariduse digipööre ja mikrokvalifikatsioonitunnistuste kasutuselevõtt. Ülejäänutes viiakse ellu ulatuslikke reforme, sealhulgas suuri muudatusi juhtimiskorras, akrediteerimissüsteemis ja kvaliteedi tagamise mehhanismis, edendatakse teadustegevust ja rahvusvahelistumist. Näiteks rakendatakse **Bulgaarias** ulatuslikku kõrgharidussüsteemi ajakohastamise programmi, mida kaasrahastab ESF. Selle eesmärk on võtta kasutusele pädevusmudel, toetada ühiste ülikooliprogrammide väljatöötamist, hõlbustada valdkonnaülest oskuste arendamist ja suurendada õpetajate pädevust. Lisaks ajakohastatakse ESF+-i toetust kasutades õppekavasid, et pöörata rohkem tähelepanu rohepöördega seotud pädevustele. **Horvaatias** reformitakse 2023. aasta märtsis vastu võetud haridussüsteemi arendamise riikliku kava (2021–2027) alusel kõrgharidussüsteemi, et edendada tiptaset, suurendada hariduse vastavust tööturu vajadustele ja edendada rahvusvahelistumist, tehes seda osaliselt taaste- ja vastupidavuskava raames. Kehtestatud on tegevustulemuste kokkulepped ja muudetud kõrgharidusasutuste sisemisi kvaliteedi tagamise süsteeme ja välise hindamise meetodeid, samuti kõrgharidusasutuste ja uute õppekavade akrediteerimise menetlusi. **Rumeenias** sõlmiti ülikoolidega 61 toetuslepingut, et rahastada integreeritud meetmeid, mille eesmärk on parandada digitaristut ja arendada üliõpilaste digipädevust, parandades samal ajal ka õpetajate ja teadustöötajate digioskusi teadus- ja praktikaprojektides osalemise võimaldamise kaudu. **Kreekas** käivitatud hiljutiste reformide eesmärk on anda kõrgharidusasutustele suurem autonoomia, parandada nende toimimist, kehtestada rahastamisega seotud eesmärgid ja tulemuslikkuse kriteeriumid ning parandada õppe kvaliteeti. **Sloveenias** investeeriti taaste- ja vastupidavuskava raames 56,5 miljonit eurot 38sse katseprojekti, mille käigus katsetatakse lahendusi digipädevuste ja kestliku arengu pädevuste arendamise integreerimiseks kõrghariduse õppekavadesse eesmärgiga parandada tööturutulemusi. **Portugalis** käivitati taaste- ja vastupidavuskava raames algatus „Noorte STEAM (teadus, tehnoloogia, inseneeria, kunst ja matemaatika)“ (*Impulso Jovem STEAM*), mille eesmärk on suurendada järgmise viie aasta jooksul teaduse, tehnoloogia, inseneeria, kunsti ja matemaatika valdkonna kõrghariduses osalevate noorte arvu 10 % võrra kooskõlas tööturu vajadustega. Algatuse raames antakse rahalist toetust ja kõrgharidusasutused rakendavad projekte koostöös ettevõtete, avaliku sektori asutuste ja keskkoolidega. **Malta** on veelgi suurendanud toetusi üliõpilastele, kes õpivad keskkonnahoidliku majanduse ning teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnas, et innustada edasisi õpinguid elutähtsates sektorites.

Liikmesriikide poliitilises tegevuskavas on olulisel kohal kutsehariduse ja -õppe süsteemide kohandamine vastavalt sellele, milliseid uusi oskusi tööturg vajab. Belgia prantsuskeelne kogukond algatas reformi, mille eesmärk on muuta kutseharidus ja -õpe tööturu jaoks asjakohasemaks ning mida hakatakse kohaldama alates 2024. aastast. **Bulgaarias** muudetakse riikliku taaste- ja vastupidavuskava raames kutsehariduse ja -õppe õigusraamistikku, et toetada kutsehariduse ja -õppe kohandamist tööturu vajadustega. Eesti investeerib taaste- ja vastupidavuskava alusel kutsestandardite ajakohastamisse ja uute kutsestandardite väljatöötamisse, täpsustades keskkonnasäästlike kutseoskustega seotud õpiväljundeid ning määrates kindlaks konkreetsed valdkonnad ja oskused, millel on rohepöörde seisukohast suurim potentsiaal. 2022. aasta juunis vastu võetud meetme eesmärk on soodustada keskkonnahoidlike tehnoloogiate kasutuselevõttu teadmussiirde abil, ajakohastada tasemeõppe programmide sisu ja korraldust kõrg- ja kutsehariduses ning pakkuda täiend- ja ümberõpet. **Rootsi** laiendab oma rakenduskõrghariduse kava nii mahult kui ka paindlikumalt ümber- ja täiendõppeks, tuginedes ka oma edukale HVE kavale, et luua katseliselt, tihedas koostöös töömaailmaga, madalama kvalifikatsioonitasemega täiskasvanute kutsekoolid. **Hispaanias** tehakse kogu 2023. aasta vältel taaste- ja vastupidavuskava alusel tööd kutsehariduse ja -õppe digiülemineku, innovatsiooni ja rahvusvahelistumise edendamiseks, investeerides kutsehariduse õpetajate koolitamisse digi- ja rohepöörde valdkonnas, klassiruumide kohandamisse vastavalt tehnoloogilistele vajadustele ning 50 tippkeskusest koosneva teadusuuringuid ja innovatsiooni soodustava võrgustiku loomisse, mis on kavas lõpule viia 2024. aastal. Taaste- ja vastupidavuskava osana pakutakse **Küprosel** 2023. aasta aprillis vastu võetud meetmete raames kutsehariduskeskustes ümber- ja täiendõppevõimalusi inimestele, kes töötavad rohelise ja sinise majandusega seotud kutsealadel või valdkondades, ning töötutele, kes soovivad niisugustel kutsealadel töötada. **Slovakkias** ajakohastatakse taaste- ja vastupidavuskava alusel õppe- ja koolituskavu, et need vastaksid tööturu praegustele, sealhulgas rohepöördega seotud vajadustele. See hõlmab ka uute kutsehariduse õppekavade koostamist, õpetajate koolitamist, kutsekoolidele uute seadmete tagamist ning töötajate koolitamist. 2023. aastal asutas **Malta** oma haridusministeeriumis teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika ning kutsehariduse programmide direktoraadi, et täiendada kutseharidust esilekerkivate oskustealaste vajadustega ning jälgida riikliku rakenduskava täitmist ja rakendamist kooskõlas 2020. aasta Osnabrücki deklaratsiooniga.

Mitmes ELi riigis edendatakse uute poliitikameetmete kaudu töökohapõhist õpet ja õpipoisiõpet, sealhulgas kõrgema taseme kutsehariduses ja -koolituses. Belgias Flandria piirkonnas võeti 2022. aasta septembris täiskasvanuhariduses kasutusele kihtkursuse mudel ning hakati 2023. aasta septembrist andma rahalist toetust ettevõtjatele ja õpilastele, kes osalevad töökohapõhise õppe programmis. **Leedus** loodi pärast õpipoisiõppe kava vastuvõtmist 2022. aasta septembris taaste- ja vastupidavuskava alusel õpipoisiõppe tugisüsteem, mille puhul keskendutakse eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele. ELi toetuse abil ellu viidav programm hõlmab tööandjate kulude hüvitamist ja õpipoisiõppega seotud palkade kaasrahastamist. **Austrias** on alates 2022. aasta septembrist tegutsenud nn kihtkursuste akadeemia, mis pakub töökohapõhist õpet koos kutsehariduse ja -õppega ning näeb ette kohustusliku õpirände välismaal, mille tulemusena saadakse kõrgema taseme kutsequalifikatsioon. **Rumeenias** laiendati 2022. aasta septembris taaste- ja vastupidavuskava raames kihtkursuste mudeli kohaldamisala (tehnilisele) kõrgharidusele, kus seda mudelit hakatakse kasutama 2024.–2025. õppeaastast. Nii luuakse võimalus läbida terviklik kihtkursuse mudelil põhinev õpe, mis toimub nii keskkoolis kui ka kõrgkoolis. Lisaks ajakohastati **Saksamaal** 2022. aasta sügisel ja talvel kutsehariduses ja -õppes tipptaseme tagamise algatust, mis on üks Saksamaa oskustööjõu strateegia osa. Sellega seoses rakendatakse meetmeid kolmes tegevusvaldkonnas: 1) kutsehariduse ja -õppe valdkonnas talentide jaoks võimaluste edendamine, 2) atraktiivse ja uuendusliku kutseharidusmaastiku loomine ning 3) kutsehariduse ja -õppe valdkonnas rahvusvahelise suunitluse tugevdamine. Uuendused hõlmavad järgmist: luuakse paremad toetusvõimalused heade tulemustega praktikantidele; laiendatakse kutsehariduse võimalusi, sealhulgas digitaalsete lahenduste näol; korraldatakse kampaania kutsehariduse ja -õppe nähtavuse suurendamiseks; töötatakse välja ja katsetatakse uuenduslikke kontseptsioone ettevõtete vahelise koolituse kvaliteedi parandamiseks; töötatakse välja uus portaal, mille kaudu tehakse õpetajatele ja koolitajatele kvalifikatsiooniga seotud pakkumised läbipaistval viisil kättesaadavaks; luuakse stiimulid, mis motiveerivad praktikante ja noori töötajaid osalema välismaal toimivas kutseõppes. Lisaks arendatakse ja laiendatakse kutse- ja täiendõppe seadusega (*Aus- und Weiterbildungsgesetz*) koolituse taotlejatele suunatud tööturupoliitika rahastamisvahendeid, mille eesmärk on vältida struktuurimuutustest tingitud töötust, koolitada hädavajalikke oskustöölisi ja hoida neid tööl.

Liikmesriikides võetakse kasutusele uusi süsteeme ja mudeleid tulevase oskuste ja koolitusvajaduse prognoosimiseks. Slovakkias, kus 2022. aasta detsembris muudeti tööturuasutuste seadust, hakatakse ESF+-i vahendeid kasutades tugevdama koostööd valdkondlike nõukogudega teadmiste ja oskuste nõudluse prognoosimise vallas. Nende nõukogude ülesanne on valdkondlike nõukogude liidu tegevuse raames kohandada elukestva õppe süsteemi nii, et see vastaks tööturu konkreetsetele vajadustele. Soomes töötatakse 2023. aastal taaste- ja vastupidavuskava raames välja tööjõu- ja pädevuste vajaduse prognoosimise süsteem. Loodav mudel võimaldab keskpika perioodi tööjõu-, koolitus- ja oskuste vajaduse prognoosimist. Sealhulgas saab prognoosida eri haridustasemetel omandatavate kvalifikatsioonide arvu, hinnata kutsealaseid üleminekuid ning töötute ja majanduslikult mitteaktiivsete isikute tööjõupotentsiaali.

Paljudes riikides on kiirema digipöörde toetamiseks võetud meetmeid, millega suurendatakse täiskasvanud elanikkonna digioskusi. Belgias võttis Valloonia 2022. aasta augustis vastu Valloonia põhiliste digioskuste tagamise koolituse seaduse alusel põhiliste digioskuste tagamise raamistiku. Tšehhis nähti taaste- ja vastupidavuskava raames uue aktiivse tööhõivepoliitika vahendina alates 2023. aasta veebruarist ette digikoolituskursuse hüvitis, millega kaetakse 82 % digioskuste omandamise kursuste kuludest. Eestis on taaste- ja vastupidavuskava raames tegeletud ettevõtete digipööret edendava reformiga, mille kesksed eesmärgid on suurendada ettevõtete suutlikkust suunata ja edendada digipööret juhtimistasandil ning tagada piisaval arvul IKT-spetsialiste. Samuti on 2022. aastal vastu võetud ja kuni 2026. aastani läbi viidava reformi eesmärk pakkuda uusi karjäärivõimalusi naistele IKT valdkonnas ning suurendada naiste osakaalu IKT-koolitusel ja -kutsealadel.

Küprosel investeeriti 2023. aastal digikodanike akadeemia veebiportaali, kus saab kasutada vahendit, mis aitab inimestel hinnata oma digioskuste taset ja nende parandamise vajadust, koostab kava nende arendamiseks ja pakub valikut tasuta kursusi. Samuti on Küprosel taaste- ja vastupidavuskava raames investeeritud koolitusprogrammidesse, et võimaldada digioskuste omandamist kutsehariduskeskustes. **Lätis** on taaste- ja vastupidavuskava raames ette nähtud mitmesugused digioskuste arendamisega seotud meetmed. Muu hulgas toetatakse nendega põhiliste digioskuste ühise hindamise kaudu koolitusvajaduse kindlakstegemist ja koolituspakkumise kavandamist. Paljud neist meetmetest on kooskõlas Euroopa digipädevuse raamistiku sätetega.

Poolas esitleti 2023. aasta veebruaris uut digipädevuse arendamise programmi, mille eesmärk on tõsta nii kogu elanikkonna kui ka IKT-spetsialistide digipädevuse taset. Selleks et vähendada vajakajäämisi digikirjaoskuses, võttis **Slovakkia** 2022. aasta detsembris vastu riikliku digioskuste strateegia ja tegevuskava, milles nähakse ette mitmesuguseid meetmeid, mille sihtrühmad on IKT-spetsialistid, IKT valdkonnas osalevad naised, hariduse kõigi tasemete õpetajad, töötajad, töötajad, ebasoodsas olukorras olevad rühmad ja eakad. 2023. aastal töötati **Bulgaarias** välja elektroonilised moodulid koolituskupongide taotlemiseks ja pakkumiseks ning digioskuste hindamiseks ja sertifitseerimiseks elektroonilises keskkonnas. Elektrooniliste kupongide pakkumine töötajatele ja töötutele põhi- ja vahepealsete digioskuste omandamise koolituseks algab 2023. aasta detsembris ning koolitusi pakutakse 2024. aasta alguses. 2022. aasta detsembris loodi **Portugalis** Portugali digiakadeemia, mille eesmärk on anda digipädevused kõigile inimestele, investeerida kaasamisse ja digikirjaoskusse, uute põlvkondade haridusse, aktiivse elanikkonna kvalifikatsiooni, juhtivate töötajate kõrgema taseme ja erikoolitusse ning teadustöösse. Portugal pakub programmi „Emprego+ Digital 2025“ raames tasuta digikoolitust töötajatele, ettevõtete juhtidele, sotsiaalmajanduse üksuste juhtidele ning koolitajatele.

Mitu ELi liikmesriiki on võtnud meetmeid, et edendada oskuste arendamist

mikrokvalifikatsioonitunnistuste süsteemi abil. **Maltal** võetakse riikliku elukestva õppe strateegia 2023–2030 raames strateegilise meetmega kasutusele mikrokvalifikatsioonitunnistused, et tagada juurdepääs kompenseerivatele haridusprogrammidele. **Ungaris** kehtestati täiskasvanute koolituse seaduse 2023. aasta muudatusega lühikursuste (peamiselt veebipõhised) pakkumise ja nende sertifitseerimisega seotud põhimõistete ja -menetluste õiguslikud määratlused. 2023. aasta suvel käivitati **Ungaris** tehnilise toe instrumendi projekt, millega toetatakse mikrokvalifikatsiooniprogrammide kohta üldise, kõiki haridus- ja koolitustasandeid käsitleva õigusraamistiku ja andmebaasi loomist. Kui see raamistik on loodud, hakatakse taaste- ja vastupidavusrahastu ning ESF+-i vahendeid kasutades stimuleerima mikrokvalifikatsiooniprogrammide väljatöötamist ja nendes osalemist. **Eestis** tehakse täiskasvanute koolituse seaduse muudatus, et lisada sätteid mikrokvalifikatsioonide andmise kvaliteedi tagamise elementide kohta. Selle rakendamist toetatakse ELi vahenditest (ESF+, taaste- ja vastupidavusrahastu, õiglase ülemineku fond). Esimese ELi riigina on Iirimaa loonud tagatud kvaliteediga ja akrediteeritud mikrokvalifikatsioonitunnistuste jaoks sidusa riikliku raamistiku. Seda tehakse MicroCreds'i, mis on viieaastane (2020–2025) 12,3 miljoni euro suurune inimkapitali algatuse projekt, mida juhib Iirimaa ülikoolide ühendus partnerluses mitme teise ülikooliga ja tihedas koostöös ettevõtetega. Projekti rahastab täiendusõppe- ja kõrgharidus-, teadusuuringute-, innovatsiooni- ja teadusministeerium. **Hispaanias** asendatakse taaste- ja vastupidavuskava raames praegune riiklik kutsekvalifikatsioonide kataloog uue, riikliku pädevusstandardite kataloogiga, mille alusel võimaldatakse mikrokooolituste pakkumist ja mikrokvalifikatsioonitunnistuste andmist kooskõlas 2022. aasta kutseharidust ja -õpet käsitleva aluseadusega. Samuti edendab **Hispaania** ülikooli mikrokvalifikatsioonitunnistuste süsteemi spetsiaalse tegevuskava kaudu, mille alusel luuakse ligikaudu 1 000 uut kursust ja antakse aastas välja 60 000 mikrokvalifikatsioonitunnistust 15-le Euroopa ainepunktisüsteemi (ECTS) ainepunktile vastavas mahus õppe läbimise kohta.

Kõik riigid on seadnud oma eesmärgi suurendada täiskasvanute õppes osalemist ning sellega seoses on vaja võtta viivitamata poliitikameetmeid mitmes ELi riigis, kus see osalusmäär on endiselt suhteliselt madal. ELi peamise täiskasvanuharidust käsitleva eesmärgi kohaselt peab ELis 2030. aastaks osalema igal aastal õppes vähemalt 60 % täiskasvanuid. Täiskasvanute õppes osalemise suurendamine oli üks peamistest eesmärkidest ka isiklike õppekontosid käsitleva nõukogu soovitusel, mida seni on hakanud rakendama 15 liikmesriiki, muu hulgas ESF+-i ning taaste- ja vastupidavusrahastu vahenditest rahastatavate meetmete kaudu¹⁷⁸. Belgias kohaldatakse taaste- ja vastupidavuskava alusel terviklikku lähenemisviisi, mille kohaselt töötatakse välja sihtotstarbeline infosüsteem ja tehakse sihipäraseid õiguslikke kohandusi. Selles raamistikus nägi föderaalvalitsus vähemalt 20 töötajaga ettevõtete töötajatele ette õiguse saada alates 2023. aastast neli (ja alates 2024. aastast viis) tasustatud õppepuhkuse päeva aastas. Samuti peaksid osutatud ettevõtted kindlaks tegema oma töötajate koolitusvõimalused. Kolm liikmesriiki viisid 2023. aastal lõpule projektid, millega loodi alus oskuste strateegia rakendamiseks või läbivaatamiseks, kasutades OECD tehnilist abi, mida kaasrahastatakse tehnilise toe instrumendi kaudu. **Luksemburgi** prioriteetsed eesmärgid on luua täiskasvanutele võimalusi arendada tööturu jaoks vajalikke oskusi, tagada parem nõustamine ja hoida välistalente. **Iirimaa** oli võetud riiklik oskuste strateegia vastu 2016. aastal ning selles olid seatud eesmärgid 2025. aastaks; selle alusel läbi viidud hindamiste tulemusena määrati kindlaks täiendavad prioriteetsed meetmed, sealjuures vajadus tagada paremini tasakaalustatud ja mitmekesisem oskuste pakkumine ning kasutada oskusi paremini innovatsiooni edendamiseks. Iirimaa viis 2023. aastal lõpule oma oskuste strateegia läbivaatamise koostöös OECDga. **Bulgaarias** on alates 2022. aasta oktoobrist tehtud (tehnilise toe instrumendi kasutades) jõupingutusi oskuste tagamise tegevuskava koostamiseks, et käsitleda vajadust arendada noorte ja täiskasvanute oskusi ning samuti vajadust kasutada paremini juba omandatud oskusi.

¹⁷⁸ Need liikmesriigid on järgmised: Belgia, Bulgaaria, Eesti, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Leedu, Läti, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rumeenia, Slovakkia, Tšehhi Vabariik, Ungari.

Tugevdatud noortegarantii kaudu jätkatakse noorte tööalase konkurentsivõime edendamist.

Kui vaadelda meetmeid, mida liikmesriigid on hiljuti võtnud tugevdatud noortegarantii raames ja ESF+-i vahendite toel, siis **Hispaanias** töötatakse välja noortegarantii riiklikku süsteemi käsitleva õigusakti muudatust, mille eesmärk on kõrvaldada noortegarantii raames NEET-noorte registreerimisel esinevad menetluslikud puudused. **Slovakkias** võeti 2022. aasta oktoobris vastu noortegarantii riiklik kava, mille kohaselt suurendatakse toetust järgmise tarvis: noorsootöö, individuaalne nõustamine, mentorlus, teavituskampaaniad, noorte tööotsijate profiilianalüüsi vahendid, täiendusharidus ning oskuste (eelkõige digi-, rohe- ja ettevõtlusoskuste) arendamine ja hindamine, töökohtade loomine, õppepraktika ja füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemine.

Kreekas võeti noortegarantii riikliku kava osana vastu noorte tööhõive riiklik 2021.–2027. aasta strateegia, mille eesmärk on võidelda noorte töötuse vastu, hõlbustades noorte juurdepääsu tööturule, parandades nende oskusi ja tööalast konkurentsivõimet, sealhulgas ESF+i ning taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite toel. **Bulgaarias** võeti 2022. aasta juunis vastu ESF+-i vahenditest toetatav noorte tööhõive algatus „Youth Employment+“, mille eesmärk on suurendada noorte tööalast konkurentsivõimet ja hõlbustada nende siirdumist haridussüsteemist tööturule, muu hulgas õppepraktika ja töökohapõhise koolituse ning üldisemalt valdkonnaülest ja pehmete oskuste omandamise kaudu. Kõnealuse projektiga soovitakse toetada 15 200 mitteaktiivset ja töötut inimest, sealhulgas pikaajalisi töötuid. Trajetose programmi raames on **Portugali** eesmärk edendada mittetöötavate ja mitteõppivate noorte juurdepääsu haridusele, koolitusele, tööhõivele või ettevõtlusvõimalustele.

Liikmesriigid püüavad edendada noorte siirdumist haridussüsteemist tööturule, kasutades selleks sageli taaste- ja vastupidavusrahastu toetust. **Hispaanias** lisati riiklikku taaste- ja vastupidavuskavasse algatus „Investeeringud noorte tööhõivesse“, mis koosneb kolmest programmist. Programmi „Tandem“ eesmärk on saavutada kutsealane pädevus koolituse ja töö vaheldumise kaudu, kusjuures vähemalt 25 % programmist keskendub kliimaga seotud oskustele ja 25 % digioskustele. Teine programm on „Esimene kogemus“, mis hõlbustab esimese töökogemuse saamist, kusjuures vähemalt 20 % programmist käsitleb kliimaga seotud oskusi ja 20 % digioskusi. Kolmanda programmi „Investigo“ raames aga tehakse teadusprojekti elluviimisega seotud tööd. **Küprosel** kavatseb haridus-, spordi- ja noorsooministeerium 2023. aastaks laiendada katsetatava hariduse omandanute edasise tegevuse jälgimise mehhanismi kasutamist kõigile kõrgharidusasutustele. Lisaks võeti **Portugalis** 2023. aasta mais vastu kaks reformi, millega nähakse ette nõue maksta katseajal töötajale igakuist katseaja hüvitist summas, mis moodustab vähemalt 80 % seadusjärgsest miinimumpalgast, ning võimaldatakse noortel (alla 27aastastel) töötavatel üliõpilastel saada korraga nii palka kui ka peretoetust ja õppetoetusi. **Rootsis** on käivitatud kaks algatust, millest esimese puhul tehakse uuring, mis käsitleb keskharidust omandavate noorte tööturule sisenemise võimalusi ning mille lõpuleviimise tähtaeg on 2024. aastal. Teise algatuse raames võivad suure tööpuudusega piirkondade omavalitsused 2023. aastal saada kuni 150 miljoni Rootsi krooni väärtuses (ligikaudu 12,8 miljonit eurot) toetusi noortele töökohtade loomise meetmete võtmiseks ja ajutiste suvetöökohtade pakkumiseks.

Mõned liikmesriigid on käivitanud ja laiendanud algatusi eakamate töötajate tööturule integreerimise edendamiseks, et leevendada elanikkonna vananemise ning praeguse märkimisväärse tööjõupuuduse ja oskuste nappuse probleemi. **Luksemburgis** pikendati 2023. aasta märtsis sellise seaduse kehtivusperioodi, mis näeb ette leebemad eeskirjad seoses ennetähtaegselt pensionile jäänud inimeste palgatöö piiramisega, et aidata katta tööjõuvajadust eri sektorites, eelkõige aga tervishoiusektoris, võttes arvesse sektoris valitsevat kvalifitseeritud töötajate puudust. **Soomes** jõustus 2023. aasta jaanuaris seadusandlik muudatus, mille eesmärk on suurendada üle 55 aasta vanuste töötajate arvu 2029. aastaks 10 000 võrra, kaotada õigus täiendavatele töötushüvitise päevadele ja kehtestada üle 55 aasta vanuste inimeste jaoks uus sihipärane kohanemisega seotud kaitsemeede.

Liikmesriigid võtsid meetmeid töö- ja eraelu tasakaalu edendamiseks, paljudel juhtudel töö- ja eraelu tasakaalustamise direktiivi ülevõtmiseks. Näiteks **Rumeenias** pikendati isapuhkust 2022. aasta septembris 5 tööpäevalt 10 tööpäevale (ja veel 5 päeva võrra isade puhul, kes on läbinud lapsehoiukursuse ja saanud sellekohase tunnistuse). Samuti kehtestati uued eeskirjad, mis puudutavad tööandjate kohustust isapuhkuse jaoks nõusolek anda, keeldu töötajat isapuhkuse ajal vallandada ning karistusi, mida kohaldatakse nõuete täitmata jätmise korral.

Sloveenias jõustuvad 2024. aasta aprillis lapsevanema kaitse ja perehüvitiste seaduse muudatused, mis käsitlevad õigust vanemapuhkusele (kummalgi vanemal on nüüd õigus saada varasema 130 päeva asemel 160 päeva vanemapuhkust, kusjuures nendest 60 päeva ei saa kumbki vanem teisele üle kanda), isapuhkusele, töötasu-/palgahüvitisele selliste puhkuste ajal ja paindlikule töökorraldusele. **Soomes** on mõlemal vanemal alates 2022. aasta septembrist õigus saada varasemast rohkem ehk 160 vanemahüvitise päeva, millest võib teisele vanemale üle kanda maksimaalselt 63 päeva. **Poolas** 2023. aasta aprillis jõustunud tööseadustiku ja teatavate muude õigusaktide muudatused hõlmasid sätteid, mis käsitlevad hooldajapuhkust (kuni 5 päeva aastas), vanemate vahel jagamisele kuuluvat vanemapuhkust, isapuhkust ja vääramatut jõu tõttu töölt puudumist. **Portugalis** viidi 2023. aasta aprillis sisse tööseadustiku muudatused, millega pikendati ainult isale antavat vanemapuhkust seniselt 20 päevalt 28 päevale ning nähti ette võimalus võtta vanemapuhkust osajaliselt (tehes osaaajatööd). **Itaalias** nähti 2023. aasta eelarveseadusega ette õigus saada soovi korral üks täiendav kuu emapuhkust või (alternatiivse võimalusena) isapuhkust, mille hüvitisemäär on 80 % ja mida võib välja võtta lapse esimese kuue eluaasta jooksul. **Küprosel** kehtestati 2022. aasta detsembris siseriiklike õigusaktidega õigus minna tasustatud vanemapuhkusele, võtta vanemapuhkust paindlikult ja saada hooldajapuhkust ning samuti töötavate vanemate (kellel on kuni 8 aasta vanune laps) ja hooldajate õigus nõuda paindlikku töökorraldust. Igal töötaval vanemal, kellel on kuni 8 aasta vanune laps, on individuaalne õigus saada 18 nädalat vanemapuhkust. **Hispaanias** laiendati puhkuseõiguste kohaldamisala 2023. aasta juunis vabaabielus paaridele, mis aitab kaasa lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalu käsitleva direktiivi ülevõtmisele. Asjaomased sätted on seotud järgmisega: i) raske õnnetuse või haiguse tõttu võetav puhkus; ii) surmaga seoses võetav puhkus; iii) õigus lühendatud või kohandatud tööajale; iv) kooselu registreerimisega seoses võetav puhkus; ja v) isiklikel põhjustel võetav puhkus (excedencias), mida kasutatakse hooldamiseks.

Liikmesriigid võtsid meetmeid naiste tööhõive toetamiseks ja soolise palgalõhe

vähendamiseks. Taaste- ja vastupidavuskava raames töötas **Eesti** sotsiaalministeerium koostöös Tallinna Ülikooli ja Eesti statistikaametiga välja soolise palgalõhe analüüsi vahendi prototüübi (palgapeegel). Vahend, mis võetakse kasutusele 31. märtsiks 2024, võimaldab tööandjatel hõlpsasti saada ja analüüsida andmeid ja teavet nende organisatsioonides esineva soolise palgalõhe ja selle võimalike põhjuste kohta, aidates neil teha teadlikke otsuseid ja võtta tulemuslikke meetmeid võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte rakendamiseks. **Hispaanias** eraldatakse taaste- ja vastupidavusrahastust vahendid naiste tööhõive toetamiseks järgmise kolme peamise valdkonna kaudu: a) koolitused digi- ja rohepöörde, pikaajalise hoolduse, ettevõtluse ja sotsiaalmajanduse valdkonnas; b) integreerimisvõimalused vägivalla või inimkaubanduse ohvriks langenud naistele ning c) soolõime avalike tööturuasutuste iga-aastaste tööhõivekavade kõigis elementides. **Austrias** kuulutati välja projektikonkurss selliste meetmete võtmiseks, mille eesmärk on suurendada tütarlaste ja naiste mõjuvõimu digimaailmas ning mitmekesistada haridus- ja karjääritee võimalusi, pöörates kesket tähelepanu nn STEM-valdkondadele (teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkond). **Prantsusmaal** hakkab uue seaduse kohaselt alates 2023. aasta juulist avalikus sektoris kõrgemate ja juhtivate uute ametikohtade täitmise suhtes kehtima suurem ehk 50 % kohustuslik naistekvoot. See seadus näeb samuti ette, et avalike teenuste valdkonnas kohaldatakse meeste ja naiste ametialase võrdõiguslikkuse indeksit, mis tugineb erasektoris kasutatavale mudelile ja mida kohaldatakse suuremate kui 50 töötajaga asutuste suhtes. **Belgias** käivitas föderaalvalitsus 2023. aasta aprillis projekti „Leib ja roosid“, mille keskmes on naiste, eelkõige haavatavas olukorras olevate naiste tööhõive. **Saksamaal** käivitatud programmiga „Integratsioonikursus lapsevanemale: tuleviku kujundamise nurgakivid“ (*Integrationskurs mit Kind – Bausteine für die Zukunft*) pakub föderaalvalitsus lapsehoiutoetust neile integratsioonikursustel osalejatele, kellel on laps, kes pole veel jõudnud kohustuslikku kooliikka, juhul kui munitsipaalasutused korrapärase lapsehoiu teenust piisavas mahus ei paku. **Rootsis** leppisid valitsus ning Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liit kokku ühisalgatuses, mille eesmärk on pakkuda tuge välismaal sündinud naistele, kellel on 0–6aastane laps. Kokkuleppe kohaselt eraldatakse selle tarbeks aastatel 2023–2025 veidi alla 20 miljoni Rootsi krooni (ligikaudu 1,7 miljonit eurot). **Maltal** käivitas riiklik võrdõiguslikkuse edendamise komisjon (NCPE) 2023. aasta novembris oma võrdse tasustamise vahendi. Selle vahendiga kontrollitakse, kas sertifitseeritavas organisatsioonis (üle 50 töötaja) saavad naised ja mehed võrdset tasu võrdväärse töö eest, tehes kindlaks kõik erinevused töötajate palkades või toetustes, mis ei ole õigustatud.

Mitmes liikmesriigis võetakse meetmeid, et suurendada haridussüsteemides kaasavust ja parandada elukestva õppe võimaluste kättesaadavust puuetega inimeste jaoks. Iirimaa hakatakse katseprojekti raames suurendama koolide suutlikkust kavandada ja rakendada eriõpet, et toetada kaasavat haridust tavapärasel õpikeskkonnas, täiendada õpetajate oskusi kvaliteetse kaasava hariduse tagamiseks ning suurendada sidusrühmade teadlikkust kaasavast haridusest. Projekti toetatakse tehnilise toe instrumendi kaudu, see kestab kaks õppeaastat ja lõpeb 2025. aasta juunis. Lisaks hõlbustatakse haavatavate rühmade, sealhulgas puuetega õpilaste juurdepääsu haridussüsteemi ning hariduse omandamist endiselt kõrghariduse kättesaadavuse neljanda riikliku kava alusel. **Belgias** võeti 2022. aastal vastu uus föderaalne seadus, mille kohaselt on 20 või enama töötajaga tööandjatel kohustus koostada igal aastal ettevõtte koolituskava, konsulteerides töötajate esindusnõukogu, ametiühingute esindajate või töötajatega, ning kus on määratud kindlaks vastavad töötajate sihtrühmad. Kava koostamisel tuleks eelkõige keskenduda kollektiivlepingutes määratletud riskirühmadele (sealhulgas puuetega inimesed) ja ametiprofiilidele, mille puhul esineb tööjõupuudust. **Prantsusmaal** võeti vastu seadus, mille eesmärk on parandada puudega õpilastega töötavate tugitöötajate ja abiõpetajate töötingimusi, parandades tähtajatu lepinguga tööle saamise võimalusi. **Maltal** käivitati taaste- ja vastupidavuskava raames reform hariduse omandamise võimaluste parandamiseks eesmärgiga tagada kaasav ja kvaliteetne haridus.

Mitu liikmesriiki on võtnud meetmeid, millega toetatakse Ukraina põgenike tööturule integreerimist. Austrias võimaldatakse 2022. aasta märtsist 2024. aasta aprillini palgata Ukraina õpetajaid erilepingu alusel nende kvalifikatsiooni põhisel ning nende suhtes tühistati ajutiselt vähemalt baastasemel saksa keele oskuse nõue. **Bulgaarias** nähti ette ühtekuuluvust ja Euroopa territooriume toetava taasteabi (REACT-EU) vahenditest rahastatav 6,9 miljoni euro suurune sihtotstarbeline toetus enam kui 3 220 Ukraina pagulase kiireks tööturule integreerimiseks. **Rootsis** on kohalikel omavalitsustel võimalik alates 2023. aasta märtsist saada kokku 100 miljonit Rootsi krooni (ligikaudu 8,5 miljonit eurot) riiklikku toetust, et pakkuda kohaliku omavalitsuse täiskasvanuhariduse süsteemis rootsikeelset õpet ajutise kaitse direktiivi alusel kaitstud inimestele. **Saksamaal** on alates 2022. aasta juunist nendel Ukraina pagulastel, kes on taotlenud riigis ajutise kaitse direktiivi alusel elamisluba, kuid ei ole leidnud tööd, õigus regulaarsele sotsiaalarbitraažile ja töötajate hüvitisele, sealhulgas õigus osaleda integratsiooni- ja keelekursustel, saada tööpakkumisi ning tuge lapsehoiu korraldamisel.

2.3. Suunis 7: Tööturgude toimimise parandamine ja sotsiaaldialoogi tulemuslikumaks muutmine

Selles punktis vaadeldakse, kuidas on rakendatud tööhõivesuunist nr 7, mille kohaselt soovitatakse liikmesriikidel parandada tööturu toimimist ja muuta sotsiaaldialoog tulemuslikumaks. Suunis käsitleb muu hulgas paindlikkuse ja turvalisuse tasakaalustamist tööturupoliitikas, deklareerimata töö vastast võitlust, tööturu killustatuse vältimist ja tähtajatutele lepingutele ülemineku soodustamist ning aktiivse tööturupoliitika tulemuslikkuse tagamist. Need eesmärgid on kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 4 (tööhõive aktiivne toetamine), 5 (kindel ja paindlik tööhõive), 7 (teave töötingimuse kohta ja kaitse töölepingu ülesütlemise korral), 8 (sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine), 10 (tervislik, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkond) ja 13 (töötushüvitised). Olemasolevatele riiklikele tavadele tuginedes käsitletakse ka sotsiaaldialoogi edendamist ja koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Punktis 2.3.2 antakse ülevaade liikmesriikide poliitikameetmetest nendes valdkondades.

2.3.1. Põhinäitajad

Kuigi võimalus töötada erinevate lepinguliste kokkulepete alusel on erinevaid individuaalseid eelistusi ja vajadusi silmas pidades kasulik ning tagab suurema paindlikkuse, on tööturu killustatus endiselt üks ebavõrdsuse põhjuseid. Seda eelkõige siis, kui tähtajalised töölepingud ei ole vaheaste, millelt liigutakse edasi alalisele töökohale. Niisugustel lepingutel (ja eelkõige väga lühiajalistel lepingutel) põhineva töö puhul on töötingimused sageli ebasoodsamad, stiimuleid osaleda täiskasvanuhariduses ja kutsealastel koolitustel või neisse investeerida on vähem ning juurdepääs sotsiaalkaitsele halvem kui tähtajatul lepingul põhineva töö puhul¹⁷⁹. Töötajateta iseenda tööandjatel (keda nimetatakse ka füüsilisest isikust ettevõtjaks) on lisaks püsivalt kehvemale sotsiaalkaitsele üldiselt ka suurem oht sattuda ebakindlasse olukorda ning teatavatel juhtudel võivad nad varjatult olla sõltuvates töösuhetes (tegutseda iseenda tööandjana näiliselt)¹⁸⁰. Laiemas mõttes võib ebatüüpiliste tööhõivevormide laialdane rakendamine muuta sektorid ja kutsealad töötajate jaoks vähem atraktiivseks ning seeläbi suurendada tööjõupuudust¹⁸¹. Koos mitmekesise töölepingute valiku pakkumisega tuleb tagada piisav juurdepääs sotsiaalkaitsele ning piisavate õppimis- ja arenguvõimaluste kättesaadavus, et ühtlasi valmistada töötajaid ette eelseisvateks muutusteks. Ennetades selliste töösuhete loomist, millega kaasneb väiksem töökohakindlus ja suurem ebakindlus ning ebatüüpilise töölepingu kuritarvitamise oht, aidatakse rakendada Euroopa sotsiaalõiguste samba 5. põhimõtet, mis käsitleb kindlat ja paindlikku tööd.

¹⁷⁹ Eurofoundi vaatluskeskus, „*Labour market segmentation*“ (Tööturu killustatus), 2019.

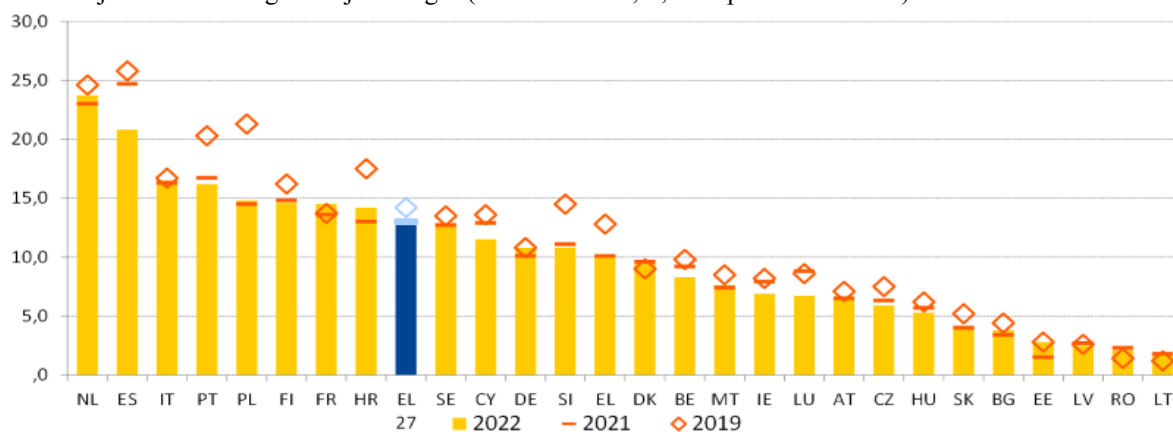
¹⁸⁰ Vt komisjoni aruanne nõukogu 2019. aasta soovitusel (milles käsitletakse juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta (COM(2023) 43 final).

¹⁸¹ Euroopa Komisjon, „*Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2023*“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2023. aasta ülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

COVID-19 kriisile järgnenud tööhõive pidev suurenemine ei ole toonud ELis kaasa ajutiste töötajate osakaalu kasvu. Tähtajaliste lepingutega töötajate osakaal kõigi 20–64aastaste töötajate hulgas oli ELis 2022. aastal üldiselt püsivalt 12,9 % ehk 1,3 protsendipunkti väiksem 2019. aasta tipptaseme näitajast¹⁸². Liikmesriikide näitajad erinevad omavahel siiski märkimisväärselt, kusjuures suurima ja väikseima osakaalu vaheline erinevus on 22 protsendipunkti. Kui Madalmaades, Hispaanias, Itaalias, Portugalis, Poolas ja Soomes on ajutiste töötajate osakaal ligikaudu 15 % või suurem, siis Bulgaarias, Eestis, Lätis, Rumeenias ja Leedus on see näitaja alla 4 % (vt joonis 2.3.1). Kui vaadelda hiljutisemaid kvartalipõhiseid näitajaid, siis oli ajutiste töötajate osakaal (20–64aastaste töötajate hulgas; hooajaliselt kohandatud andmed) ELis 2023. aasta teises kvartalis 12,3 % ehk 1 protsendipunkti võrra väiksem kui 2022. aasta teises kvartalis. Ajutiste töötajate osakaal vähenes 2023. aasta teises kvartalis 2020. aasta teise kvartaliga võrreldes märkimisväärselt Hispaanias ja Poolas (vastavalt 5,2 protsendipunkti ja 3,9 protsendipunkti võrra), ent suurenes samal ajal Prantsusmaal ja Itaalias (rohkem kui 2 protsendipunkti võrra).

Joonis 2.3.1. Ajutise tööhõive määr on kriisieelsest tasemest madalam, kuid liikmesriikide vahel on täheldatavad märkimisväärsed erinevused

Ajutiste töötajate osakaal kõigi töötajate hulgas (20–64aastased, %, aastapõhised andmed)

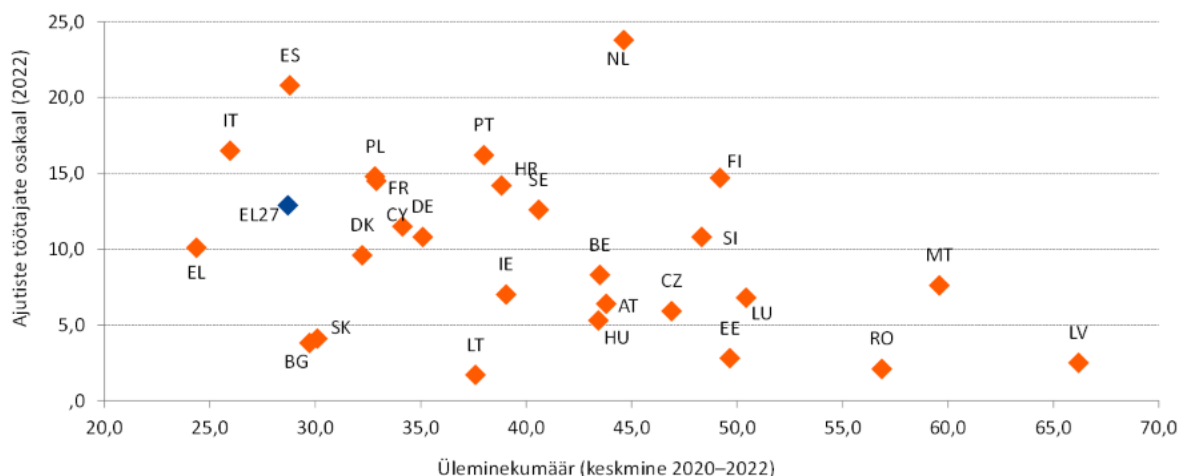
Märkus. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on 2021. ja 2022. aasta kohta kasutatud erinevat määratlust (vt metaandmed).
Allikas: Eurostat, [lfsi_pt_a], ELi tööjõu-uuring.

¹⁸² Mõiste määratlusega on hõlmatud tavapäratu töökorraldusega töö (näiteks paindlik, ajutine ja nõudetöö ning nulltunnilepingu alusel tehtav töö) tegijad, renditöölepingu alusel töötajad ning osaaajatööd tegevad töötajad (Eurostati näitajad [lfsi_pt_a] ja [lfsi_pt_q]).

Mõnes liikmesriigis kaasneb ajutise tööhõive suure osakaaluga madal tähtajatule töölepingule ülemineku määr, mis tekitab hästi toimivate ja kaasavate tööturgude tagamise seisukohast probleeme. Hispaanias ja Itaalias oli tähtajaliste töölepingute määr 2022. aastal kõrge (üle 15 %, Hispaanias isegi üle 20 %) ning tähtajatutele lepingutele ülemineku määr samal ajal madal (alla 30 %) (nende kahe statistilise näitaja ELi keskmine on vastavalt 12,9 % ja 28,7 %; vt joonis 2.3.2). Teistes liikmesriikides, nagu Madalmaad, Portugal, Poola, Soome, Prantsusmaa ja Horvaatia, oli ajutise tööhõive määr ELi keskmisest tasemest endiselt kõrgem, kuid sellega kaasnes suhteliselt kõrge tähtajatutele töölepingutele ülemineku määr (32–50 %). Lätis, Rumeenias ja Eestis oli seevastu tähtajaliste töölepingute osakaal väike (alla 4 %) ja samas tähtajatutele töölepingutele ülemineku määr kõrge (ligi 50 % või üle selle).

Joonis 2.3.2. Mõnel juhul kaasneb tähtajaliste töölepingute suure osakaaluga madal tähtajatutele lepingutele ülemineku määr

Ajutiste töötajate protsent töötajate koguarvust (20–64aastased) 2022. aastal ja tähtajatule töölepingule ülemineku määr (15–64aastased) (aastate 2020, 2021 ja 2022 keskmine väärtus)

Märkus. Ajutistelt lepingutelt tähtajatutele lepingutele ülemineku määra puhul on vaadeldud laiemas vanusevahemikus (15–64aastaste) töötajate kohorti. Saksamaa, Prantsusmaa, Leedu, Austria ja Portugali töötajate ülemineku määr ning EU 27 keskmine näitaja on 2020. aasta kohta; Iirimaa, Slovakkia ja Rootsi väärtused on 2021. aasta kohta. Ajutise tööhõive näitaja puhul on vaadeldud 20–64aastaste kohorti kooskõlas sotsiaalvaldkonna tulemustabeli tööhõive põhinäitajaga ja seotud analüüsiga selles punktis. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on 2022. aasta kohta kasutatud erinevat määratlust.

Allikas: Eurostat, [lfsa_etpgan] ELi tööjõu-uuring ja [ilc_lvhl32] sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Mõned töötajad töötavad tähtajalise lepinguga, sest nad ei suuda leida alalist töökohta või kuna kohta pakutakse ainult sellist liiki lepingu alusel, ent asjaomased näitajad erinevad ELi riikide vahel suuresti. Mittevabatahtlikult ajutist tööd tegevate töötajate osatähtsus on oluline näitaja, mis osutab tööturu sellisele killustatusele, mis ei kajasta töötajate eelistusi seoses töö paindlikkusega. 2022. aastal oli mittevabatahtlikult tähtajalise lepingu alusel töötavate töötajate (20–64aastased) osakaal ELis 7,3 % ehk 0,6 protsendipunkti madalam kui 2021. aastal. Liikmesriikidevahelised erinevused on aga endiselt märkimisväärsed, suurimad näitajad on üle 10 % (Hispaanias, Itaalias, Portugalis, Soomes ja Küprosel) ning väikseimad 3 % või alla selle (Austrias, Bulgaarias, Taanis, Ungaris, Rumeenias ja Leedus)¹⁸³. Mittevabatahtlikult ajutist tööd tegevate töötajate osakaal on üldiselt suurem naistöötajate hulgas (mõne erandiga, nagu Bulgaaria, Leedu ja Luksemburg), ent see lõhe on suhteliselt väike (alla 1,5 protsendipunkti), kui arvata välja Küpros, Kreeka, Hispaania ja Soome, kus see on suurem kui 4 protsendipunkti.

Ajutiste töötajate osakaal noorte, naiste ja rändajate hulgas on endiselt märkimisväärne.

2022. aastal jõudis see ELis noorte (15–24aastased) seas 50 %ni (suurenedes 2021. aastaga võrreldes 1 protsendipunkti võrra). See näitaja on 39,1 protsendipunkti võrra suurem kui sama näitaja 25–59aastaste puhul. Noorte puhul oli tähtajalise lepinguga töötajate osakaal 2022. aastal suurim Madalmaades, Sloveenias, Portugalis, Itaalias ja Hispaanias (kõigis ligikaudu 60 %) ning väikseim Rumeenias ja Leedus (alla 10 %, vt joonis 2.3.3). Tähtajaliste lepingutega naistöötajate (20–64aastased) osakaal oli ELis 14 %, mis tähendab, et see jäi 2021. aastaga võrreldes laias laastus muutumatuks. Sooline tööhõivelõhe ajutiste töötajate puhul suurenes 1,5 protsendipunktilt 2021. aastal 2 protsendipunktini 2022. aastal ning liikmesriikide asjaomased näitajad erinesid märkimisväärselt. Ajutiste töötajate osakaal naiste hulgas oli suurim Madalmaades, Hispaanias, Soomes ja Itaalias (ligikaudu või üle 18 %), järgnesid Horvaatia, Portugal, Poola, Prantsusmaa, Küpros ja Rootsi (kõigi puhul on see määr endiselt üle ELi keskmise). Rumeenias, Leedus, Eestis, Lätis ja Bulgaarias oli see näitaja ligikaudu 4 % või väiksem. 2021. aastal töötas ajutise lepingu alusel üks viiest rändajast, ent ligikaudu üks kaheksast kohalikust töötajast¹⁸⁴. Üldiselt oli 2022. aastal ka vaesusriskis inimeste määr ajutiste töötajate puhul kõrgem (12,2 %, 2021. aasta sissetulekute põhjal) kui tähtajatu lepingu alusel töötajate puhul (5,2 %)¹⁸⁵.

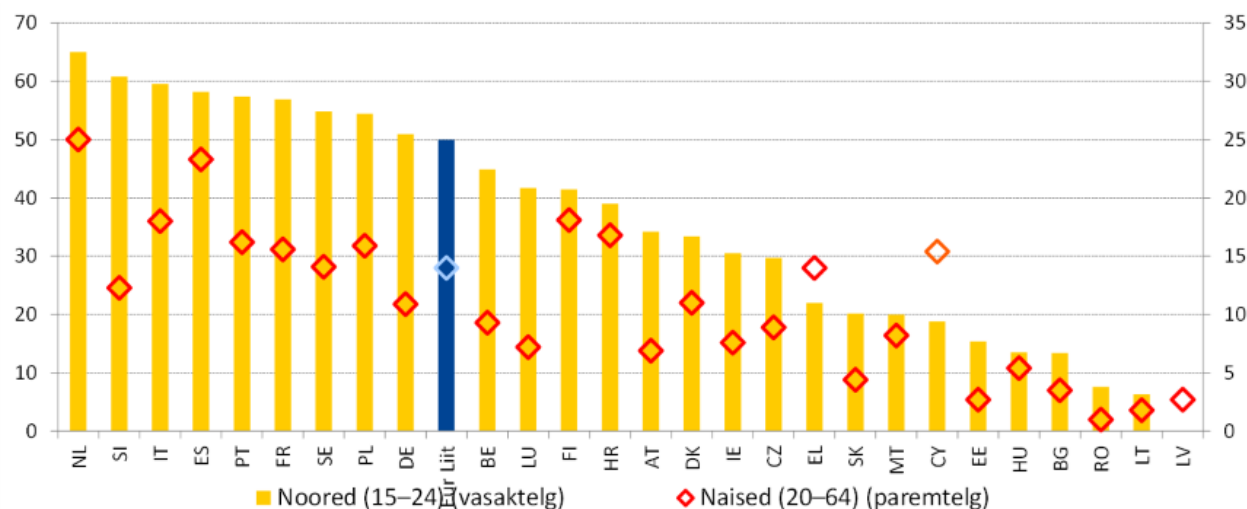
¹⁸³ Eurostat [[lfsa_etgar](#)]. Eesti, Läti ja Slovakkia 2022. aasta andmete usaldusväärsus on väike. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev.

¹⁸⁴ Euroopa Komisjon, „*Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2023*“ (Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu 2023. aasta ülevaade), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

¹⁸⁵ Eurostat [[ilc_iw05](#)].

Joonis 2.3.3. Tähtajalise töölepinguga noorte ja naiste määr erineb liikmesriikide vahel suuresti

Ajutiste töötajate osakaal kõigi töötavate naiste hulgas (% , 2022, paremtelg) ja ajutiste töötajate osakaal noorte töötajate (15–24aastased) hulgas (% , 2022, paremtelg)

Märkus. Lät kohta andmed puuduvad.

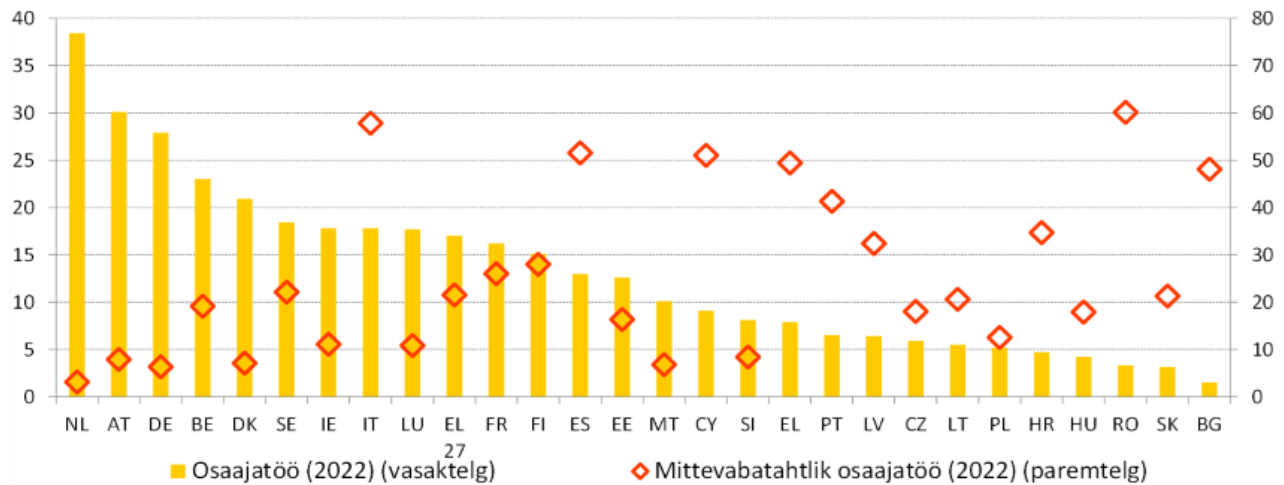
- Allikas: Eurostat, [lfsi_pt_a], ELi tööjõu-uuring.

2022. aastal jätkus ELis osajatööd tegevate töötajate osakaalu aeglane, kuid järjepidev vähenemine, küll aga tegi oluline osa töötajaid osajatööd mitmes liikmesriigis endiselt mittevabatahtlikult. 2022. aastal tegi ELis osajatööd ligikaudu 32,8 miljonit töötajat (20–64aastased), mis on 2,7 miljonit vähem kui 2019. aastal. See tähendab, et nende töötajate osakaal oli 2022. aastal 17 % (1,7 protsendipunkti väiksem kui 2019. aastal). See langussuundumus võib ka aidata vähemalt mõneti kaasa suure tööjõupuuduse ja oskuste nappuse probleemi lahendamisele liidus. Liikmesriikide näitajad aga erinevad omavahel endiselt olulisel määral. Osajatööd tegevate töötajate osakaal oli Madalmaades, Austrias, Saksamaal, Belgias ja Taanis üle 20 %, ent Bulgaarias, Slovakkias, Rumeenias, Ungaris ja Horvaatias alla 5 % (vt joonis 2.3.4). Mittevabatahtlikult osajatööd tegevate töötajate osakaal kõigi osajatööd tegevate töötajate hulgas vähenes ELis 2022. aastal 2,5 protsendipunkti võrra ehk 21,5 %ni ning sellegi näitaja puhul on riikidevahelised erinevused märkimisväärsed¹⁸⁶. Kui Rumeenias, Itaalias, Hispaanias, Küprosel, Kreekas ja Bulgaarias oli see näitaja ligikaudu 50 % või üle selle, siis Madalmaades, Austrias, Saksamaal, Taanis, Maltal ja Sloveenias alla 10 %.

¹⁸⁶ Eurostat [lfsa_eppgai], ELi tööjõu-uuring.

Joonis 2.3.4. Osaajatööd tegevate töötajate osakaalu aeglane vähenemine jätkub, kuid mittevabatahtlikult osaajatööd tegevate töötajate määr on liikmesriigiti väga erinev.

Osaajatööd tegevate töötajate osakaal kõigi (20–64aastaste) töötajate seas ja mittevabatahtlikult osaajatööd tegevate töötajate osakaal kõigi osaajatöö tegijate (20–64aastaste) seas (% , aastapõhised andmed)

Märkus. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on 2021. ja 2022. aasta kohta kasutatud erinevat määratlust (vt metaandmed).
Allikas: Eurostat [[lfsi_pt_a](#)] ja [[lfsa_eppgai](#)] ELi tööjõu-uuring.

Mitmes liikmesriigis on täheldatav suhteliselt suur üksikettevõtjate osakaal, kusjuures sagedamini on noored üksikettevõtjad need, kes sõltuvad ühest peamisest või ainukesest kliendist. 2022. aastal moodustasid töötajateta iseenda tööandjad (st üksikettevõtjad) ELi kõigi töötajate (20–64aastaste vanuserühm) hulgast 9 %, mis on ligikaudu 17,5 miljonit inimest¹⁸⁷. Nende määr ei ole pärast 2020. aasta suurt langust veel kriisieelsele tasemele (9,4 % 2019. aastal) tagasi tõusnud. Kõrgeimad määrad (üle 14 %) on Kreekas, Poolas ja Itaalias, neile järgnevad Tšehhi, Madalmaad, Slovakkia, Malta, Belgia, Leedu ja Rumeenia (üle 10 %). Madalaimad määrad (alla 6 %) on seevastu Saksamaal, Taanis, Rootsis ja Luksemburgis. 2022. aastal oli ELis ligikaudu 770 000 sellist töötajateta füüsilisest isikust ettevõtjat (ehk ligikaudu 4 % töötajateta füüsilisest isikust ettevõtjate koguarvust), keda ähvardab oht saada majanduslikult sõltuvaks füüsilisest isikust ettevõtjaks (st kes on viimase 12 kuu jooksul töötanud ainult ühe või ühe peamise kliendi heaks ning seejuures on see klient otsustanud nende tööaja üle). Euroopa Tööjõuameti aruandest nähtub, et majanduslikult sõltuvale füüsilisest isikust ettevõtjale iseloomulikke omadusi võib sagedamini täheldada noorte füüsilisest isikust ettevõtjate hulgas (6 % 15–34aastastest). Kui vaadelda kutsealade kaupa, siis on sellised majandusliku ja organisatsioonilise sõltuvuse tunnused sagedamini täheldatavad seadme- ja masinaoperaatorite, montöörade ja lihttööliste (9,8 %), haridus-, tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna töötajate (5,8 %) ning info- ja side-, finants-, kindlustus- ja kinnisvaravaldkonna töötajate (4,1 %) puhul¹⁸⁸.

¹⁸⁷ 2021. aastale eelnenud aastate väärtustega ei ole võrdlust tehtud, kuna 2021. aastal esines uue Euroopa sotsiaalstatistika õigusraamistiku jõustumisest tingituna kõigi liikmesriikide andmete aegridades katkestusi. Eurostat [[lfsa_esgais](#)] ja [[lfsa_egaps](#)] ELi tööjõu-uuring. Vt ka Milasi, Santo, et al., „Solo self-employment and lack of paid employment: an occupational perspective across EU countries“ (Üksikettevõtjad ja palgatöö puudus: tööalane perspektiiv ELi riikides), 2022.

¹⁸⁸ Need näitajad ei pruugi olla kooskõlas siseriiklikes õigusaktides kasutatud määratlustega, mistõttu tuleks neid tõlgendada ettevaatlikult. Vt Williams, C., et al. „*Extent of dependent self-employment in the European Union*“ (Majanduslikult sõltuvate iseenda tööandjate levimus Euroopa Liidus), Euroopa Tööjõuamet: Euroopa platvorm deklareerimata töö vastase tegevuse alase koostöö edendamiseks, 2023.

Ühes ELi tööturgude taastumisega on saanud kandvama rolli platvormimajandus, mis aitab luua tööturul uusi võimalusi, kuid võib samas tekitada probleeme töötingimuste ja sotsiaalkaitse aspektis. 2022. aastal oli ELis veebipõhise tööplatvormi kaudu tööd teinud keskmiselt 2,4 % ning kohapealse digitaalse tööplatvormi kaudu töötanud keskmiselt 1,9 % küsitlusele vastanutest¹⁸⁹. Jooniselt 2.3.5 nähtub, et riikidevahelised erinevused nende vastajate osakaalus, kes väitsid, et nad on teinud tööd digitaalse tööplatvormi kaudu, on suured: Maltal oli see näitaja 8,5 % ning Slovakkias ja Portugalis 7,5 %, ent Madalmaades 2,5 % ja Taanis 1,4 %. Kuigi platvormitöö tegijate osakaal on meeste ja naiste hulgas suhteliselt sarnane, esineb soolisi erinevusi sellist liiki tööd tegema ajendavates tegurites (näiteks töötavad naised platvormi kaudu eesmärgiga teenida täiendavat sissetulekut ja saada paindlikumalt ühitada tööd ja perekondlikke kohustusi; mehi seevastu ajendab võimalus ülemaailmselt töötada ja kliendibaasi laiendada)¹⁹⁰. Üldiselt on platvormitööga kaasnevad probleemid seotud algoritmilise juhtimise süsteemide läbipaistmatusega ja nende süsteemide mõjuga platvormitöötajate ülesannete jaotamisele ning seega ka nende töötasule (seda on üksikasjalikult analüüsitud sotsiaalõiguste sammast käsitlevas tekstikastis nr 5), aga ka nende töötajate tööalase staatuse valesti liigitamisega (neid võidakse ekslikult käsitada füüsilisest isikust ettevõtjatena ning sellisel juhul ei ole neil õigust töötajate õigustele ja kaitsele). Lisaks on platvormitöö puhul kollektiivse esindatuse ja kollektiivläbirääkimistega seotud võimalused seni olnud piiratud¹⁹¹.

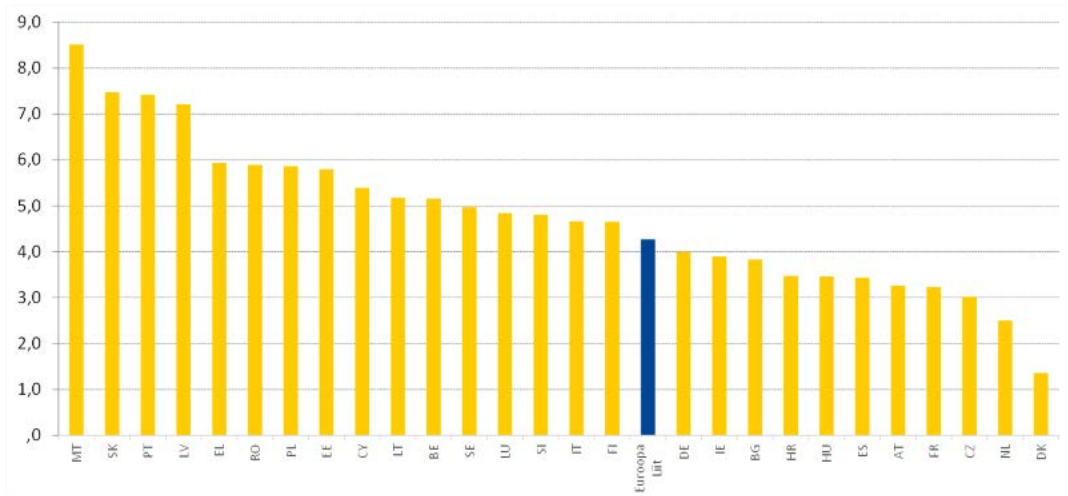
¹⁸⁹ Veebipõhise töö ja kohapealse töö digiplatvormid on tööplatvormide eriliigid. Veebipõhise töö platvormide mõned näited on Upwork, Freelancer, Clickworker ja PeoplePerHour; kohapealse töö platvormide mõned näited on Uber, Deliveroo, Handy ja TaskRabbit. Vt Fernandez Macias, E., et al., „The platformisation of work“ (Töö platvormistumine), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus; Eurofound's Platform Economy Database (Eurofoundi platvormimajanduse andmebaas), 2023.

¹⁹⁰ Vt Eurofound, „Gender differences in motivation to engage in platform work“ (Soolised erinevused platvormitööle ajendavates tegurites), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

¹⁹¹ Euroopa Komisjon, „Joint Employment Report 2023 – As adopted by the Council on 13 March 2023“ (2023. aasta ühine tööhõivearuanne – nõukogu 13. märtsil 2023 vastu võetud versioon), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023 (<https://data.europa.eu/doi/10.2767/372552>).

Joonis 2.3.5. Digitaalsete tööplatvormide kaudu töötamise määr eri liikmesriikides

Nende vastajate osakaal ELis, kes on teinud tööd digitaalsete tööplatvormide kaudu, juuni 2023

Allikas: Eurofound, internetiuuring, 2023.

Tehisintellekti käsitlevate uuringute tulemused näitavad, et masinõppel võib olla tööturgudele suur mõju, kusjuures eeldatavasti mõjutab see kontoritöötajaid ja loomesektori kutsealasid rohkem kui varasemad tehnoloogilise arenguga seotud muutused. OECD andmetel töötas 2019. aastal 26,7 % liikmesriikide tööjõust suure automatiseerimisriskiga töökohtadel ning seejuures on sellest riskist enim mõjutatud ELi agregeeritud tasemel Ungari, Slovakkia, Tšehhi ja Poola, kus sellistel töökohtadel töötab ligikaudu 35 % tööjõust (vt joonis 2.3.6)¹⁹². Sellega seoses on väga olulised sotsiaaldialoog ja kollektiivläbirääkimised, et tagada tehnoloogia arengust tulenevate muutuste juhtimine kaasaval moel ning lahendada võimalikke probleeme (nt seoses võimaliku töökohtade kadumise, oskuste iganemise või töö kohandamise vähenemisega), soodustades samal ajal töötajate kohanemist muutustega (sealhulgas oskuste arendamise kaudu). Samuti on oluline, et selliste muutustega kaasneksid tulemuslikud aktiivse tööturupoliitika meetmed, sealhulgas täiend- ja ümberõppesüsteemid, ning tööhõiveteenused, mis tooksid olulist kasu ühiskonnale tervikuna, muu hulgas toetades vajaduse korral tulemuslikult liikumist ühelt töökohalt teisele. Mis puudutab generatiivset tehisintellekti, siis Eurofoundi andmetel suhtuvad uuringus osalenud töötajad masinõppe kasutamisse üldiselt positiivselt, sest see võib aidata kulutada vähem aega rutiinsetele tööülesannetele ja keskenduda rohkem suurema lisaväärtusega ülesannetele¹⁹³. Tehisintellekt võiks toetada ka puuetega inimesi tööturul, luues kaasavama ja soodsama keskkonna¹⁹⁴.

¹⁹² OECD, „*OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market*“ (OECD tööhõive ülevaade 2023: tehisintellekt ja tööturg), OECD Publishing, 2023, ja Gmyrek, P., et al., „*Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality*“ (Generatiivne tehisintellekt ja töökohad: töökohtade arvule ja kvaliteedile avalduva võimaliku mõju ülemaailmne analüüs), ILO töödokument nr 96, 2023.

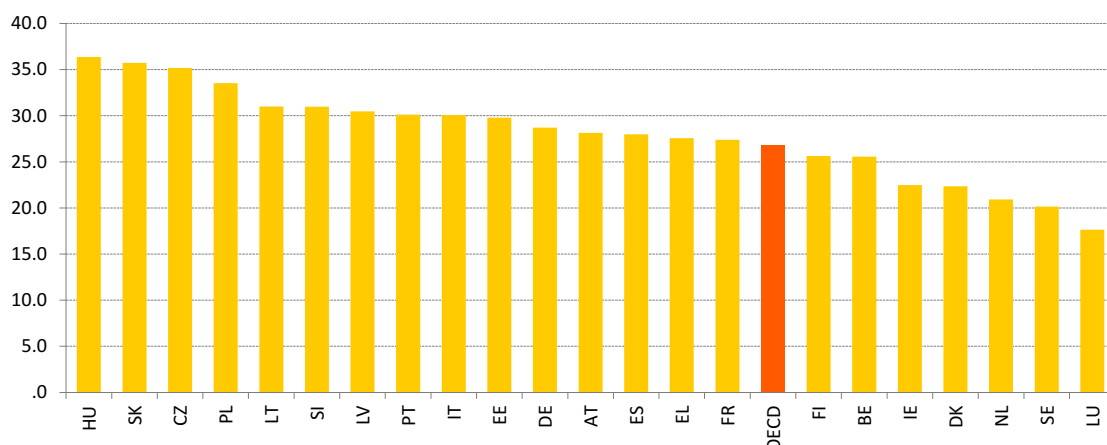
¹⁹³ Eurofound, „*Ethical digitalisation at work: from theory to practice*“ (Eetiline digiteerimine töökohal: teooriast praktikasse), 2023; Eurofound, „*Ethics in the digital workplace*“ (Eetika digitaalsel töökohal), 2022, ja Eurofound, „*Digitisation in the workplace*“ (Digiteerimine töökohal), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2021.

¹⁹⁴ Touzet, C., „*Using AI to support people with disability in the labour market: Opportunities and challenges, (Tehisintellekti kasutamine, et toetada puuetega inimesi tööturul: võimalused ja probleemid)*, *OECD Artificial Intelligence Papers*, No. 7, OECD Publishing, Paris, 2023.

Üldiselt pakuvad tehisintellekt ja masinõppemudelid, eelkõige generatiivsed eeltreenitud transformerid (nagu ChatGPT) küll palju võimalusi, kuid tulevikus võib neil olla suur mõju kontoritöötajatele¹⁹⁵ ja need võivad mõjutada isegi loomesektori kutsealasid¹⁹⁶. Selliste tehnoloogiate kiire areng nõuab hoolikat järelvalvet, et kasutada ära nende pakutavat kasu, nähes samal ajal ette võimalikku negatiivset mõju ning kavandades piisavad poliitikameetmed, muu hulgas seoses tööturgudega ja töötajate piisava panusega tehisintellektist tulenevasse tootlikkuse suurendamisse. Selles kontekstis tekitab tehisintellekt probleeme seoses läbipaistvuse, vastutuse ja oma võimaliku mõjuga töötajate õigustele ja sissetulekule. Näiteks on kavandatud tehisintellektimääruses töölevõtmisel ja töötajate juhtimisel kasutatavad tehisintellektisüsteemid määratletud suure riskiga süsteemideks ning kehtestatud läbipaistvust, turvalisust, täpsust ja inimjärelvalvet käsitlevad nõuded.

Joonis 2.3.6. Automatiseerimise eeldatav mõju tööhõivele on riigiti erinev

Suurima automatiseerimisriskiga töökohtadel töötavate inimeste osakaal; %, 2019.

Märkus. Tulemused põhinevad uuringul, mille raames eksperdid hindasid elukutsete kaupa automatiseerimise võimalikkuse määra mitmesuguste oskuste ja võimete puhul. OECD riigid, mis kuuluvad EL 27 hulka.

Allikas: OECD, „*OECD Employment Outlook 2023*“ (OECD 2023. aasta tööhõiveülevaade), OECD Publishing, 2023. <https://doi.org/10.1787/08785bba-en>

¹⁹⁵ Gmyrek, P., Berg, J., Bescond, D, 2023, „Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality“, (Generatiivne tehisintellekt ja töökohad: töökohtade arvule ja kvaliteedile avalduva võimaliku mõju ülemaailmne analüüs), ILO töödokument nr 96 (Genf, ILO), <https://doi.org/10.54394/FHEM8239>.

¹⁹⁶ Vt nt Ameerika kirjanike liidu (Writers Guild of America) ning filmi- ja televisiooniprodutsentide liidu (Alliance of Motion Picture and Television Producers) kokkulepe, mis käsitleb olemasolevate probleemide lahendamist seoses tehisintellekti mõjuga filmitööstusele. Uus leping, mis sõlmiti pärast üht pikimat streiki Hollywoodis, sisaldab eeskirju tehisintellekti kasutamise kohta filmi- ja televisiooniprojektides.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 5. Algoritmilise juhtimise mõju töökohal, sealhulgas digitaalsete tööplatvormide kontekstis

Väga oluline on edendada õiglaste töötingimuste ja kaasavate töökohtade loomist, seda eelkõige algoritmide ja tehisintellekti kasutamise hoogustumist silmas pidades. Algoritmiline juhtimine tähendab, et juhtimises kasutatakse algoritmidel ja tehisintellektil põhinevaid meetodeid (st masinõpet ja muid arvutipõhiseid meetodeid). Kui alguses oli algoritmiline juhtimine seotud platvormimajandusega, siis nüüd on see hakanud kanda kinnitama ka traditsioonilistes majandussektorites, nagu rahandus, jaemüük või logistika. Selle keskne ülesanne on koordineerida ja juhtida tööjõuisendit, näiteks aidata teha prognoose ja optimaalseid äriotsuseid seoses ressursside jaotamise, ülesannete määramise ja ajakava koostamisega ning hinnata töötajate tulemuslikkust. Mõned Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtted on iseäranis olulised selleks, et arendada ja kasutada automatiseeritud juhtimise ja tehisintellekti meetodeid inimkesksel, läbipaistval ja vastutustundlikul viisil. Näiteks rõhutatakse kümnennda põhimõtte puhul tervisliku, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkonna tähtsust, sealhulgas seda, et töötajatel on õigus eraelu puutumatusle ning andmete haldamise ja kaitsega seotud õigused. Põhimõtte 3 kohaselt tuleb ennetada diskrimineerimist, kehtestades õiguse võrdsele kohtlemisele ja võrdsetele võimalustele, seda ka tööhõive valdkonnas, muu hulgas algoritmide kasutamisel.

Algoritmiline juhtimine aitab eeldatavasti suurendada tõhusust ja parandada teenuste üldist kvaliteeti platvormimajanduses. Digitaalsete tööplatvormide puhul kasutatakse töötajate ülesannete jaotuse koordineerimiseks ja optimeerimiseks algoritmidel ja andmepõhistel tehnoloogialahendustel põhinevaid automaatseid seire- ja otsustussüsteeme¹⁹⁷. Nendes algoritmides võetakse arvesse selliseid tegureid nagu asukoht, kättesaadavus, oskused ja varasemad töötulemused ning jaotatakse nende põhjal ülesanded kõige sobivamatele töötajatele reaajas, suurendades seeläbi tõhusust. Automaatse juhtimise süsteemis rakendatav töötajate tulemuslikkuse jälgimine neile antud hinnangute ja muude mõõdikute abil võimaldab koguda reaajas tagasisidet, mida saab kasutada platvormi standardite jõustamiseks. Automaatse juhtimise süsteemide dünaamiline hinnakujundus ja pakutavad stiimulid (st lisatasud) võivad samuti aidata meelitada töötajaid platvormidele tippnõudluse ajal.

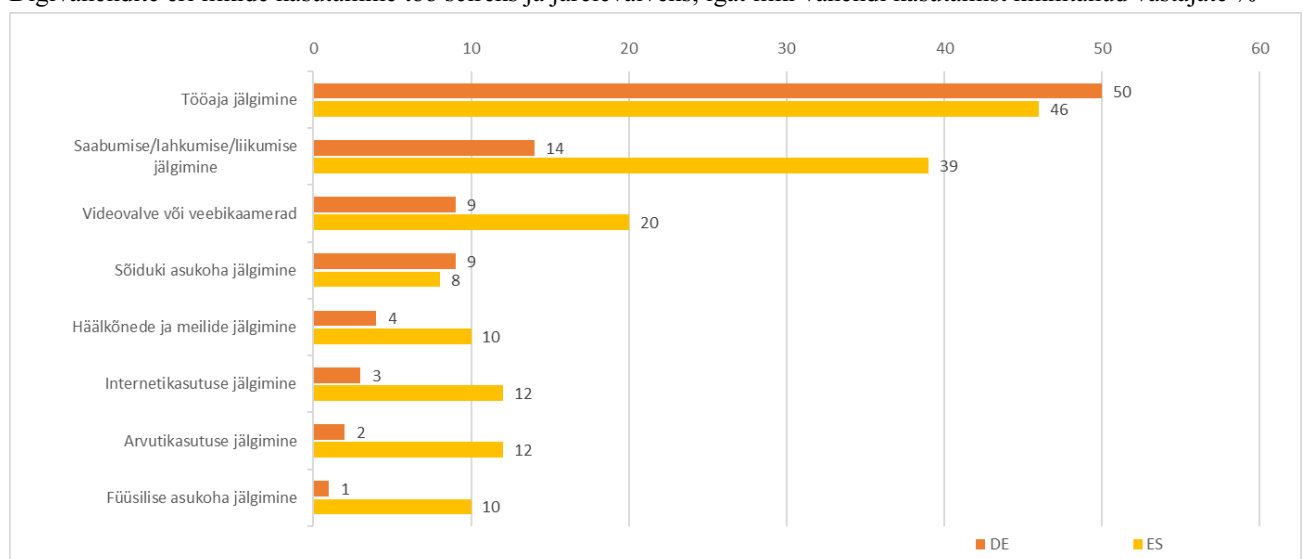
Algoritmilise juhtimisega kaasnevad samal ajal töötajate jaoks mõningad probleemid, mis muu hulgas puudutavad eetilisi kaalutlusi ja mõju töötingimustele. Algoritmilise juhtimise kasutuselevõtt ettevõttes võib kaasa tuua töötajate ulatuslikuma järelevalve ja hindamise ning seeläbi riivata töötajate õigust heaolule. Näiteks võib digitaalsetel tööturuplatvormidel toimuval algoritmipõhisel otsuste langetamisel, sealhulgas algoritmipõhisel lepingute lõpetamisel olla töötajatele negatiivne mõju. Tehisintellektisüsteemide integreerimine automaatse juhtimise platvormidesse toob kaasa eelarvamuslike hoiakute ja diskrimineerivate tavade võimendumise riski. Automaatse juhtimise platvormide tuginemine andmete töötlemisele ja salvestamisele tähendab seda, et töötajaid ähvardab ka andmetega seotud rikkumiste oht. Sellega seoses on väga oluline rakendada kaitse- ja riskivähendusmeetmeid, et leevendada võimalike rikkumiste tagajärgi ja kaitsta üksikisikuid. Lisaks võivad automaatse juhtimise platvormide kontrollimehhanismid vähendada töötajate sõltumatust, piirates nende võimalust otsustada oma tööülesannete üle ja neid kontrollida ning avaldades seeläbi viimaks negatiivset mõju nende psühhosotsiaalsetele ja tervisenäitajatele.

¹⁹⁷ COLLEEMi kolmanda väljaande käsitusala on laiendatud ning seda levitatakse nüüd pealkirjaga „AMPWork: Algorithmic Management and Platform Work Survey“ (Algoritmilise juhtimise ja platvormitöö (AMPWork) uuring). Varasemates COLLEEMi uuringutes (I ja II) esitati ligikaudsed kvantitatiivsed hinnangud platvormitöö levimuse ja tingimuste kohta Euroopas.

Algoritmiline juhtimine töökohal on suhteliselt uus kontseptsioon ning poliitika kujundamist toetavaid faktilisi andmeid liikmesriikide ja tööstusharude kohta on veel vähe. Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse hiljutine uuring annab ülevaate automatiseeritud seire- ja otsustusvahendite juurutamisest ja levimusest Saksamaal ja Hispaanias¹⁹⁸. Uuringu tulemuste kohaselt on 20 % Saksamaa töötajatest ja 35 % Hispaania töötajatest puutunud kokku vähemalt ühe automatiseeritud otsustussüsteemiga. Need süsteemid on hõlmanud algoritmide kasutamist tööülesannete jaotamise automatiseerimiseks, juhiste andmiseks või töötulemuste hindamiseks automaatse järjestamise kaudu (eri liiki digiseirevahendite näited ja nende levimuse andmed on esitatud joonisel). Uuringu tulemused näitasid ka seda, et ainult 5 % Saksamaa ja 15 % Hispaania töötajatest olid teadlikud sellest, milliseid põhimõtteid nende organisatsioonis nende või nende töö kohta kogutud digitaalse teabega seoses kohaldatakse.

Tööaja jälgimisest on teada andnud umbes pool Saksamaal ja Hispaanias küsitletud töötajatest

Digivahendite eri liikide kasutamine töö seireks ja järelevalveks; igat liiki vahendi kasutamist kinnitanud vastajate %

Allikas: Fernández-Macías, E., et al., „The Platformisation of work“ (Töö platvormistumine). Teadusuuringute Ühiskeskuse tõendid.

Vaid vähesed liikmesriigid on seni võtnud poliitikameetmeid, mille eesmärk on tagada, et algoritmilise juhtimisega suurendataks töökohal töö tõhusust, seadmata seejuures ohtu töötajate heaolu. Portugalis on seadusega nr 13/2023 kehtestatud nõue, mille kohaselt peavad töötajad saada teavet töandja otsuseid mõjutavate algoritmide parameetrite kohta. Sarnaselt on Hispaanias seadusega nr 12/2021 nähtud ette töötajate esindajate õigus saada teavet töötingimusi mõjutavate algoritmide parameetrite, eeskirjade ja juhiste kohta. Kavandatud direktiiviga, milles käsitletakse töötingimuste parandamist platvormitöö puhul, leevendatakse digitaalsetel tööplatvormidel töötajaid käsitlevate algoritmidega seotud võimalikke ohte. Samuti antakse kavandatud direktiiviga töötajate esindajatele kollektiivsed teabe saamise õigused. Nende uute õigustega mitte üksnes ei suurendata automaatsete süsteemide läbipaistvust platvormitöötajate jaoks, vaid nõutakse ka seda, et digitaalsed tööplatvormid hindaksid süstemaatiliselt selliste süsteemide mõju töötingimustele. Samuti tagatakse nende õigustega, et inimesed vaatavad olulised platvormitööd käsitlevad automatiseeritud otsused läbi.

¹⁹⁸ Fernandez Macias, E., et al., „The platformisation of work“ (Töö platvormistumine), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Täheldatud on märke deklareerimata töö vähenemisest ELis, kuid selle näitaja riikidevahelised erinevused on suured. Uusimate hinnangute¹⁹⁹ kohaselt tegi 2019. aastal deklareerimata tööd 9,7 % ELi erasektori töötajatest (2013. aastal oli see näitaja 10,2 %). Deklareerimata tööga loodud lisandväärtus moodustas 2019. aastal ELi erasektoris loodud kogulisandväärtusest 14,6 % (2013. aastal oli see näitaja 14,9 %). Aastatel 2013–2019 vähenes see näitaja 19 liikmesriigis (26 liikmesriigist; Malta kohta 2013. aasta hinnang puudub) ehk kõigis liikmesriikides peale Bulgaaria, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Leedu, Madalmaade ja Rumeenia. See võib tuleneda sellest, et deklareerimata töö vastases võitluses on tehtud edusamme, muu hulgas tööõiguse muutmise, tööinspeksioonide vahendite suurendamise ning rikkumiste käsitlemise ja nõuete täitmise tagamise meetmete kaudu (vt punkt 2.3.2). Eurofoundi andmetel²⁰⁰ on täitevasutustele eraldatud vahendite maht viimase kümne aasta jooksul enamikus ELi riikides tõepoolest suurenenud. Sellest hoolimata oli tööinspektorite arv 10 000 töötaja kohta ka 2021. aastal paljudes liikmesriikides väiksem kui nende soovituslik arv. Deklareerimata töö vastu võitlemise Euroopa platvorm toetab parimate tavade jagamist ELi riikide vahel ning samuti tööinspeksioonide tulemuslikkuse hindamiseks põhiliste tulemusnäitajate väljatöötamist ja jälgimist²⁰¹.

¹⁹⁹ Hinnanguid varimajanduse tegeliku mahu kohta tuleb tõlgendada ettevaatlikult. Vt Franic, J., „*Extent of undeclared work in the European Union*“ (Deklareerimata töö ulatus Euroopa Liidus), Euroopa Tööjõuamet: deklareerimata töö vastu võitlemise Euroopa platvorm, 2023.

²⁰⁰ Eurofoundi Euroopa korrespondentide võrgustik. Vt Eurofound, „*Minimum wages: Non-compliance and enforcement across the EU*“ (Miinimumpalgad: nõuete mittetäitmine ja täitmise tagamine ELis), 2023 (avaldatakse peatselt).

²⁰¹ Williams, C., et al., „*Key Performance Indicators measuring the effectiveness of labour inspectorates*“ (Põhilised tulemusnäitajad tööinspeksioonide tõhususe mõõtmiseks), Euroopa Tööjõuamet: deklareerimata töö vastu võitlemise Euroopa platvorm, 2023.

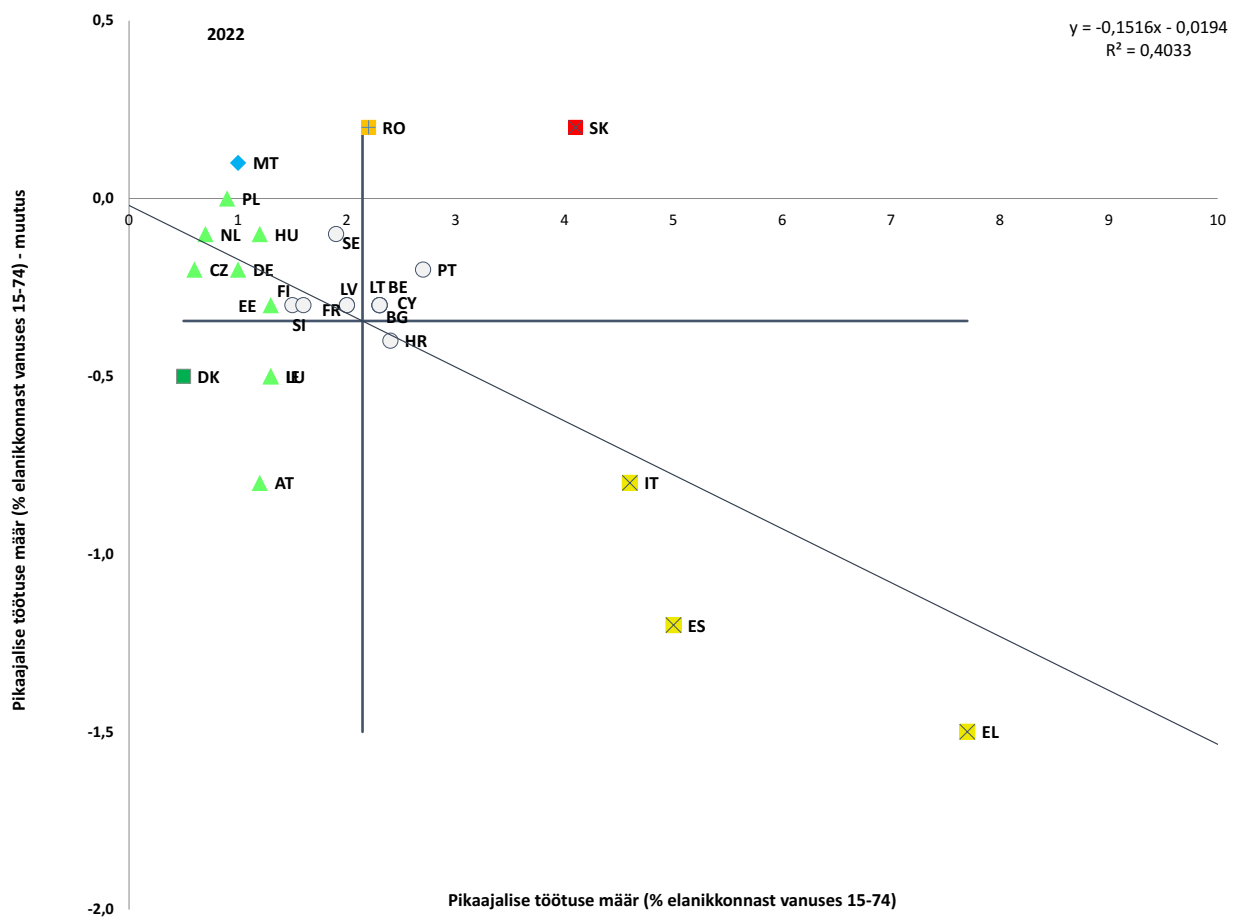
Olgugi et pikaajaline töötus tänu COVID-19-järgsele taastumisele üldiselt vähenes, põhjustab see mitmes liikmesriigis endiselt märkimisväärsed probleeme. Pikaajalise töötuse määr oli 2022. aastal ELis 2,4 % ehk 0,4 protsendipunkti madalam kui eelnenud aastal ning langes peaaegu kõigis liikmesriikides (vt joonis 2.3.7). Erinevus ELi riikide kõrgeima ja madalaima määra vahel vähenes 8,4 protsendipunktilt 2021. aastal 7,2 protsendipunktini 2022. aastal ning täheldatavad on märgid ülespoole suunatud majanduslikust ja sotsiaalsest lähenemisest, kuna aasta jooksul paranes näitaja enim riikides, kus 2022. aasta määrad olid olnud kõrgeimad. Need riigid on Kreeka (−1,5 protsendipunkti, 7,7 %ni), Hispaania (−1,2 protsendipunkti, 5 %ni) ja Itaalia (−0,8 protsendipunkti, 4,6 %ni). Märkimisväärne langus oli täheldatav ka Austria puhul (−0,8 protsendipunkti), kuid seal on see määr juba suhteliselt madal (1,2 % 2022. aastal). Seevastu tõusis pikaajalise töötuse määr Slovakkias, mis sai nüüd hinnangu „kriitilises olukorras“, Rumeenias, mille hinnang on nüüd „tähelepanu vajav“, ja Maltal, mis sai hinnangu „hea, kuid vajab jälgimist“. Taani, Austria, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Iirimaa, Luksemburg, Ungari, Madalmaad ja Poola pälvisid hinnangu „keskmisest parem“, kuna nendes riikides olid 2022. aasta määrad madalad ja üldiselt ka langesid. Pikaajalise töötuse määrade puhul oli sooline lõhe 2022. aastal väike (alla 0,5 protsendipunkti) kõigis liikmesriikides peale Kreeka, Hispaania ja Läti (kus see oli vastavalt 5, 2 ja 1,2 protsendipunkti). Täheldati ka suuri piirkondlikke erinevusi (vt 5. lisa joonis 7), kusjuures pikaajalise töötuse määra erinevused NUTS II tasandil on kõige suuremad Austrias (79,7 %), Itaalias (69,9 %), Bulgaarias (67,9 %) ja Belgias (64,1 %)²⁰². Liikmesriikide tehtavad edusammud pikaajaliste töötute tööturule integreerimist käsitleva nõukogu soovitus (2016) rakendamisel on kõnealuse probleemi lahendamisel endiselt keskse tähtsusega²⁰³.

²⁰² Eurostat [[lfst_r_lmdltu](#)].

²⁰³ Komisjoni aruanne pikaajaliste töötute tööturule integreerimist käsitleva nõukogu soovitus hindamise kohta ([COM\(2019\) 169 final](#)).

Joonis 2.3.7. Pikaajalise töötuse määr vähenes peaaegu kõigis liikmesriikides ning eriti neis riikides, kus see näitaja on kõrgeimal tasemel

Pikaajalise töötuse määr, 2022. aasta tase ja muutus võrreldes 2021. aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

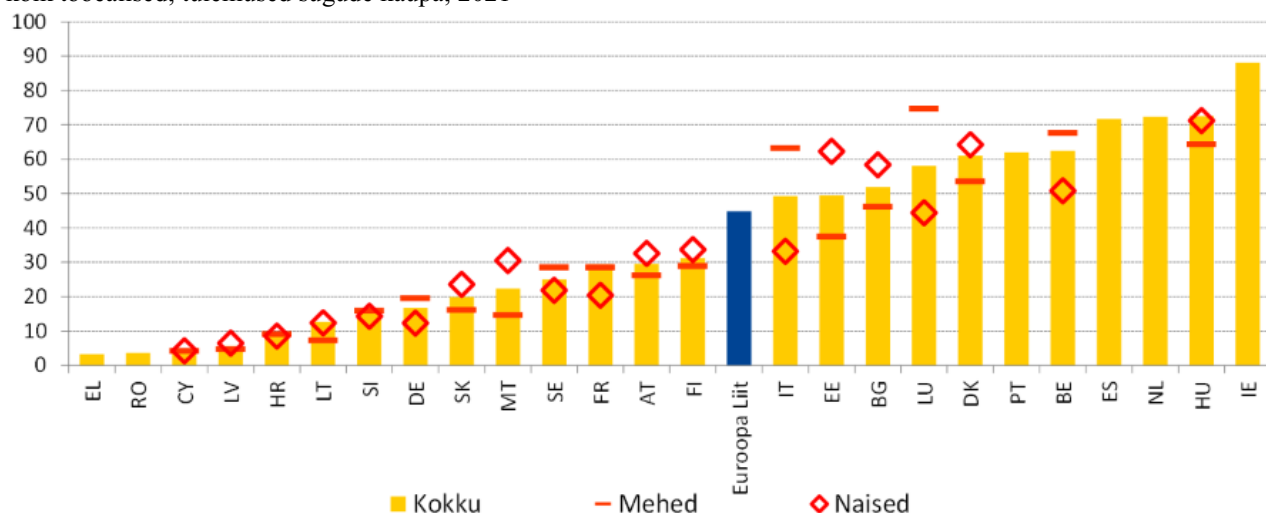
Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määramatus erinev.

Allikas: Eurostat [[tesem130](#)], ELi tööjõu-uuring.

Aktiveerimismeetmetes osalemise määr on liikmesriigiti erinev, isegi kui võtta arvesse riikidevahelisi erinevusi pikaajalise töötuse määrades. 2021. aastal oli nende tööd teha soovivate töötute osakaal, kes osalesid aktiivse tööturupoliitika meetmetes, liikmesriigiti märkimisväärselt erinev. Sellistes riikides nagu Kreeka, Rumeenia, Küpros, Läti ja Horvaatia oli see näitaja alla 10 %. Samal ajal Iirimaal oli see peaaegu 90 % ning Ungaris, Madalmaades ja Hispaanias üle 70 %. Mõnes riigis (Luksemburg, Itaalia, Eesti, Belgia, Malta) on osaluse määrades täheldatavad märgatavad soolised erinevused (st et lõhe on 15 protsendipunkti või sellest oluliselt suurem, vt joonis 2.3.8)²⁰⁴. Liikmesriikides, kus pikaajalise töötuse määr on suhteliselt kõrge, kuid samas siiski langeb, on probleemi lahendamisel endiselt keskse tähtsusega tõhusam järelevalve aktiveerimismeetmetes osalemise üle ning sekkumise kvaliteedi ja tulemuslikkuse, sealhulgas meetmete sotsiaalkaitsega seotuse hindamine.

Joonis 2.3.8. Aktiivse tööturupoliitika meetmetes osalemise määr on liikmesriigiti erinev, kusjuures mõnes liikmesriigis on selle määra puhul täheldatav suur sooline lõhe

Korrapärastes tööturupoliitika meetmetes (kategooriad 2–7) osalejad 100 töötada sooviva töötaja kohta; vanuserühm: kõik tööealised; tulemused sugude kaupa; 2021

Märkus. Tšehhi puhul ei ole aegread kättesaadavad. Uusimad kättesaadavad andmed naiste kohta Iirimaal, Madalmaades, Portugalil ja Poolal (2019) puhul. Aegridasid hinnatakse Taani, Kreeka, Madalmaade ja Rootsi puhul. Leedu andmete usaldusväärsus on madal. Soopõhise jaotumise andmed ELi tasandil puuduvad. Kui näitaja on suurem kui 100 %, tähendab see seda, et inimesed on registreeritud aktiivse tööturupoliitika andmekogumis mitu korda, kuna nad osalevad eri liiki meetmetes, või seda, et osalejad on töötajana registreerimata.

Allikas: Eurostat [[lmp_ind_actsup](#)].

²⁰⁴

Tööturupoliitika meetmed (kategooriad 2–7) hõlmavad muu hulgas koolituse pakkumist (2), tööhõivestimeid (4), toetatud tööhõivet ja rehabilitatsiooni (5), otsest töökohtade loomist (6) ja idufirmade stiimuleid (7). Seda näitajat tuleks siiski tõlgendada ettevaatlikult, sest see mõõdab üksnes osalemist tööturupoliitikas (ja mitte selle tulemuslikkust).

Pikaajaliste töötute tööturule integreerimist käsitleva nõukogu soovitus üks põhieesmärke on **sõlmida tööturule integreerimise lepingud kõigiga, kes on olnud registreerituna arvel vähemalt 18 kuud**. 2021. aastal naasis tööturule 54,4 % nendest ELi pikaajalistest töötutest, kellega sõlmiti spetsiaalne tööturule integreerimise leping. Nende pikaajaliste töötute puhul, kes osalevad põhjalikku hindamist hõlmavas individuaalse tegevuskava programmis, oli see osakaal suurem, nimelt 61,1 %. Tavapärastes individuaalse tegevuskava programmides osalenud pikaajaliste töötute hulgas oli aga tööle läinud inimeste osakaal väiksem ehk 47,7 % ning jäi alla 2021. aasta keskmisele näitajale, mis oli 49,9 %. Kui pooltes liikmesriikides saavutati 2021. aastal vähemalt 95 % katvus, siis üheksa riigi puhul oli tööturule integreerimise leping veel (seitse aastat pärast nõukogu soovitusel vastuvõtmist) sõlmimata vähemalt ühega kolmest sellisest pikaajalisest töötust, kes oli registreerituna arvel olnud 18 kuud või kauem. See rõhutab, kui oluline on suurendada asjaomastes liikmesriikides sihipäraseid jõupingutusi²⁰⁵.

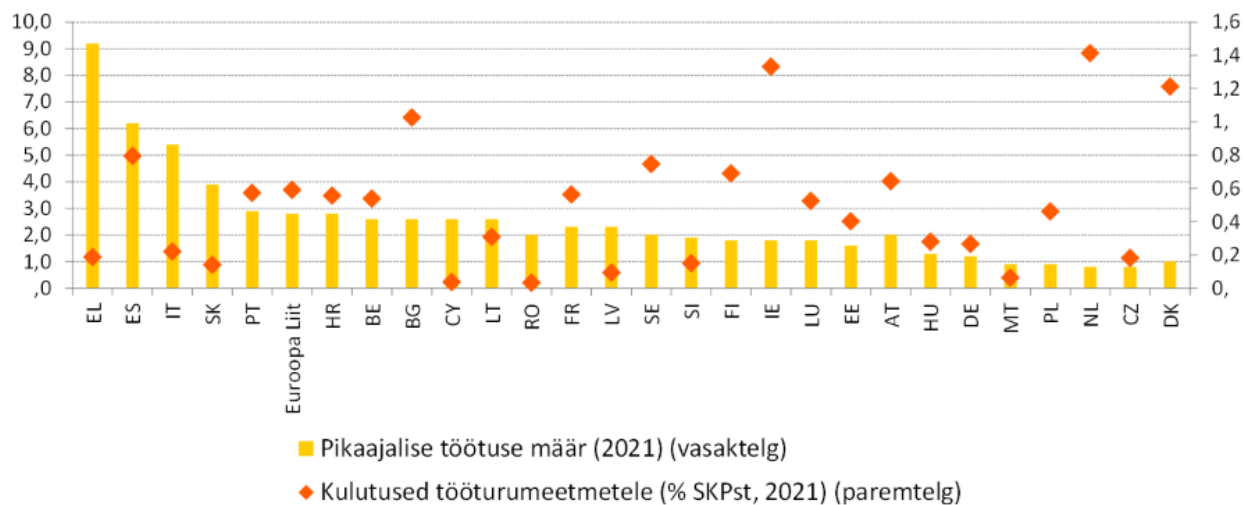
Tulemuslikud aktiivse tööturupoliitika meetmed on üks olulisemaid vahendeid, mille abil tõsta tööhõive määra, toetada ühelt töökohalt teisele liikumist ning vähendada tööjõu puudust ja oskuste nappust ELis, ent neile meetmetele tehtavate kulutuste maht on liikmesriigiti väga erinev. Et hinnata liikmesriikide tehtud jõupingutusi tööturule integreerimisega seotud probleemide lahendamisel, võib vaadelda tööturumeetmetele tehtud kulutuste mahtu protsendina SKPst, eelkõige kõrvutades seda pikaajalise töötuse määraga²⁰⁶. Näiteks kulutati Hispaanias, kus pikaajalise töötuse määr oli suhteliselt kõrge (üle 6 %), 2021. aastal aktiivse tööturupoliitika meetmetele suhteliselt rohkem (st 0,8 % SKPst) (vt joonis 2.3.9). Seevastu Kreekas, Itaalias ja Slovakkias, kus pikaajalise töötuse määr oli ELi keskmisest kõrgem (vastavalt üle 9 %, 5 % ja ligikaudu 4 %), kulutati tööturumeetmetele suhteliselt vähe (st 0,2 % või ligikaudu 0,2 % SKPst). Madalmaades, Iirimaa ja Taanis oli 2021. aastal tööturumeetmetele tehtud kulutuste maht suhteliselt suur, moodustades SKPst 1,2 % või rohkem, ent pikaajaliste töötute osakaal samas väike (st alla 2 %). Sellistes riikides nagu Portugal, Horvaatia ja Belgia oli tehtud kulutuste maht ligikaudu ELi keskmisel tasemel, nagu ka nende pikaajalise töötuse määr.

²⁰⁵ Euroopa Komisjon, „*Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2021*“ (*Andmete kogumine pikaajalist töötust käsitleva soovitusel rakendamise järelevalve eesmärgil: 2021*, 2022).

²⁰⁶ Mis puudutab ESFi rahastatud aktiivse tööturupoliitika meetmete tulemuslikkust, siis ESFi kontrollrühmapõhise mõjuhindamise tulemuste metaanalüüs näitab, et keskmiselt on neil positiivne mõju osalejate tööle asumise tõenäosusele.

Joonis 2.3.9. Aktiveerimismeetmetele tehtavate kulutuste maht on liikmesriigiti väga erinev

Aktiivse tööturupoliitika meetmetele tehtud kulutused (kategooriad 2–7, protsent SKPst, 2021) ja pikaajaline töötus protsendina tööjõu moodustavast (15–74aastased) elanikkonnast (% , 2021)

Märkus. Andmed tööturupoliitika hinnanguliste kulude kohta Taanis, Saksamaal, Kreekas, Horvaatias, Madalmaades, Poolas ja Rootsis. Pikaajalise töötuse määratlus on Hispaanias ja Prantsusmaal teistest riikidest erinev.

Allikas: Eurostat [[lmp_expsumm](#)], tööturupoliitika andmebaas ja [[tesem130](#)], ELi tööjõu-uuring.

Avalikud tööturuasutused on oma teenuseid veelgi digitaliseerinud ja tugevdanud koostööd tööandjatega. Avalikud tööturuasutused on pärast COVID-19 pandeemiat oma teenuseid

(st registreerimine, profiilianalüüs, töövahendus ning nõustamise ja koolituse pakkumine)

digiplatvormide kaudu järk-järgult arendanud. Samuti on nad oma töösse paremini integreerinud

oskuste prognoosimise vahendite kasutamise²⁰⁷. Avalikud tööturuasutused on tihendanud koostööd

tööandjatega, muu hulgas arendades mõnel juhul uusi tööandjatele suunatud teenuseid

tootemargikujunduse, avalike suhete ja personalijuhtimise valdkonnas. Üldiselt on tugevdatud koostööd kohalike ja piirkondlike omavalitsustega, näiteks haavatavate rühmadega tegelemisel.

Pärast seda, kui Venemaa alustas agressioonisõda Ukraina vastu, on avalikel tööturuasutustel olnud oluline roll Ukraina põgenike tööturule integreerimise toetamisel. 2023. aasta aprilli seisuga oli neid

avalikes tööturuasutustes kokku registreeritud 344 000. 19 avaliku tööturuasutuse esitatud andmete

kohaselt töötab asjaomastes riikides kokku ligikaudu 1,5 miljonit põgenikku²⁰⁸.

²⁰⁷ Vt Euroopa Komisjon, „*Annual Report: European Network of Public Employment Services (PES)*“ (Aastaaruanne: Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustik), 2022; Euroopa Komisjon, „*Main outcomes of the third cycle of PES Benchmarking*“ (Avalike tööturuasutuste võrdleva õppimise kolmanda tsükli peamised tulemused), Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustik, 2022; ja Euroopa Komisjon, Peters, M., „*Assessment report on PES capacity: 2022*“ (Avalike tööturuasutuste võimekuse hindamisaruanne: 2022), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2022.

²⁰⁸ Eri riikides erinevate allikate kasutamine võib mõjutada tööhõiveandmete võrreldavust. Seega tuleks statistikat tõlgendada ettevaatusega. Vt Euroopa Komisjoni tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat „*PES Network questionnaire to PES*“ (Avalike tööturuasutuste võrgustiku küsimustik avalikele tööturuasutustele)(uudised), ning Euroopa Tööjõuameti väljaanne „*Overview of the measures taken by EU and EFTA countries regarding employment and social security of displaced persons from Ukraine*“ (Ülevaade meetmetest, mida ELi liikmesriigid ja EFTA riigid on võtnud seoses Ukraina põgenike tööhõive ja sotsiaalkindlustuse küsimusega), veebruar 2023.

2022. aastal vähenes veidi töötushüvitisi saavate lühiajaliste töötute arv nii ELis üldiselt kui ka peaaegu kõigis liikmesriikides. Nende osakaal vähenes 42,2 %-lt 2021. aastal 40 %-le 2022. aastal (vt joonis 2.3.10)²⁰⁹. Eri liikmesriikide näitajad erinevad omavahel aga märkimisväärselt. Hüvitistega kaetuse määr langes enim Leedus (–9,9 protsendipunkti), Madalmaades (–9,1 protsendipunkti) ja Portugalis (–9,1 protsendipunkti), ent tõusis Itaalias ja Horvaatias (vastavalt 3,9 ja 2,8 protsendipunkti võrra). 2022. aastal oli hüvitistega kaetuse määr kõrgeim Saksamaal (90 %) ja Soomes (üle 50 %), neile järgnesid Prantsusmaa, Belgia, Leedu ja Eesti, kus see näitaja oli küll madalam, kuid siiski 40 % või üle selle. Kõige madalam oli hüvitistega kaetuse määr aga Rumeenias, Poolas ja Küprosel (alla 15 %). 2022. aastal sai ELis hüvitisi või abi 35 % vähem kui aasta arvel olnud registreeritud töötutest, 2021. aastal oli see näitaja 37,8 %.

Joonis 2.3.10. Töötushüvitistega kaetuse määr on veidi langenud peaaegu kõigis liikmesriikides, kuid erinevused näitajates püsivad

Töötushüvitistega kaetuse määr lühiajaliste töötute hulgas (inimesed, kes on olnud töötud vähem kui aasta, 15–64aastaste vanuserühm, %)

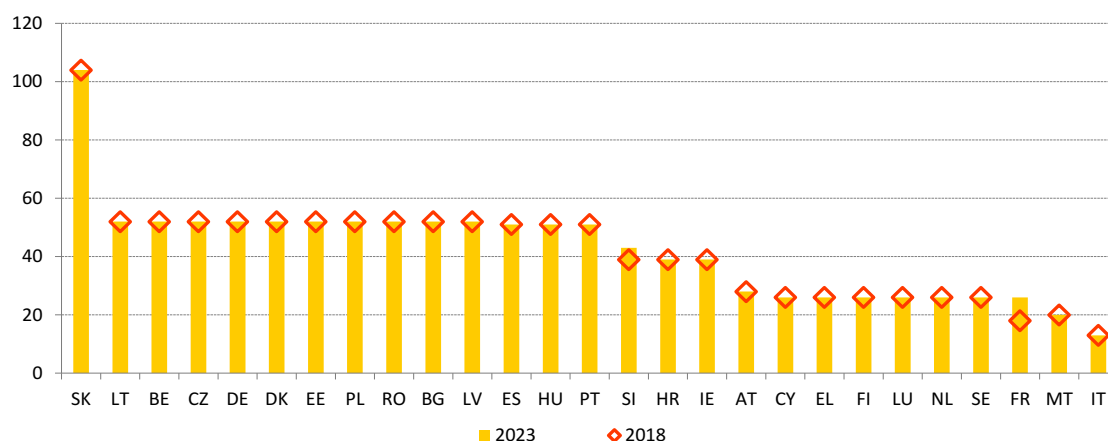
Märkus. Iirimaa ja Malta kohta 2021. aasta andmed puuduvad. Austria ja Malta kohta 2022. aasta andmed puuduvad.
Allikas: Eurostat, [[lfsa_ugadra](#)], ELi tööjõu-uuring.

²⁰⁹ Lühiajalised töötud on need, kes on olnud töötud vähem kui 12 kuud.

Nii töötushüvitise õiguse omandamise periood kui ka maksimaalne hüvitise saamise periood jäi 2023. aastal üldjoontes muutumatuks²¹⁰. Hüvitisõiguse omandamise periood jäi peaaegu kõigis liikmesriikides muutumatuks ning nõutav kindlustusmaksete nädalate arv ulatus 13st Itaalias 104ni Slovakkias (joonis 2.3.11). Prantsusmaal vähendati 2023. aastal hüvitiste maksmise perioodi maksimumkestust 104 nädalalt 78 nädalale, kusjuures halvenevates majandusoludes oli võimalik seda pikendada 26 nädalat, ning Lätis vähendati seda 2020. aastal 39 nädalalt 35 nädalale. Kõigi teiste liikmesriikide puhul seda perioodi viimase viie aasta jooksul muudetud ei ole ning selle kestus erineb liikmesriikide vahel endiselt märkimisväärselt (vt joonis 2.3.12). Üheaastase tööstaažiga töötule ette nähtud hüvitisi saab 16 liikmesriigis taotleda maksimaalselt kuueks kuuks (24 nädalat). Asendussissetuleku suurus sõltub endiselt oluliselt töötusperioodi pikkusest. Joonisel 2.3.13 on kõrvutatud ELi netoasendusmäärad lühikese tööstaažiga (sotsiaalkindlustusmaksleid on tehtud kuni 12 kuud) madalapalgaliste (palk moodustab 67 % riigi keskmisest sissetulekust) töötajate puhul töötusperioodi 2. ja 12. kuul. Töötusperioodi teise kuu netoasendusmäär ulatub 7,9 %-lt Ungaris (varasemast (neto)sissetulekust) kuni 90 %ni Belgias. Luksemburgis, Taanis, Prantsusmaal ja Soomes jääb asendusmäär (mis on kõigi nende riikide puhul üle 60 % ja mõnel juhul märkimisväärselt kõrgem) ka töötusperioodi 12. kuul samaks.

Joonis 2.3.11. Kui arvata välja üksikud erandid, siis töötushüvitiste saamise õiguse omandamiseks vajalik sissemakseperiood viimase viie aasta jooksul ei muutunud

Õiguste omandamise periood (nädalad; 2023 ja 2018)

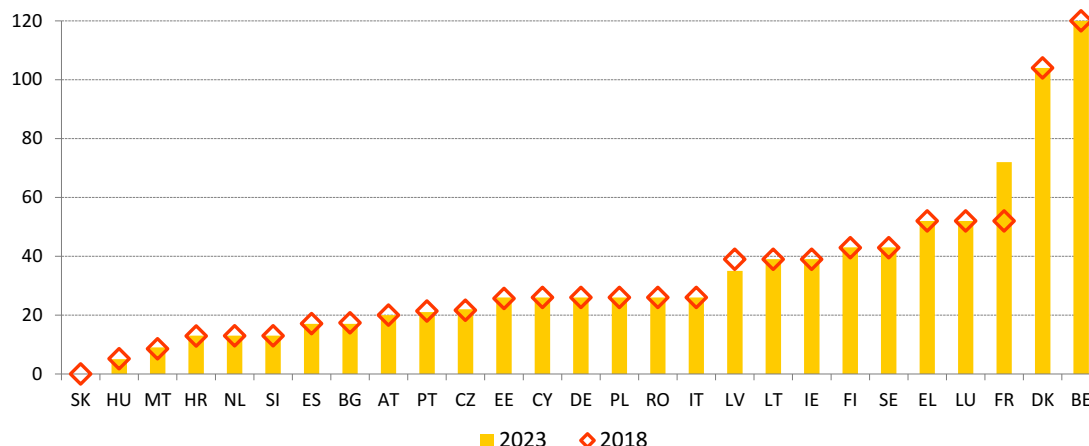
Märkus. Maltal (2018 ja 2023) peab alates isiku algsest tööleasumisest olema tehtud vähemalt 50 nädalapõhist sissemakset, millest vähemalt 20 peab olema makstud või krediteeritud viimase kahe kalendriaasta jooksul; Iirimaa (2018 ja 2023) peab alates isiku algsest tööleasumisest olema tehtud vähemalt 104 nädalapõhist sissemakset; Austrias (2023) peab esimese taotluse puhul olema tehtud vähemalt 52 nädalapõhist sissemakset ning järgnevate taotluste puhul peab olema tehtud vähemalt 28 nädalapõhist sissemakset.

Allikas: [andmebaas MISSOC](#) (jaanuar 2018 ja jaanuar 2023).

²¹⁰ Analüüsi puhul käsitletakse töötushüvitisi, mida üldiselt makstakse inimestele, kes on registreerinud enda töötuks jäämise ja jäänud töötuks neist mitteolenevatel põhjustel; arvesse ei ole võetud selliste ajutiste kavade hüvitisi, mis võidi vastu võtta COVID-19 kriisile reageerimiseks.

Joonis 2.3.12. Enamikus liikmesriikides saab üheaastase tööstaaži korral töötushüvitist taotleda maksimaalselt 6 kuuks

Hüvitiste maksmise perioodi maksimaalne kestus nädalates üheaastase tööstaaži korral (nädalad, 2023 ja 2018)

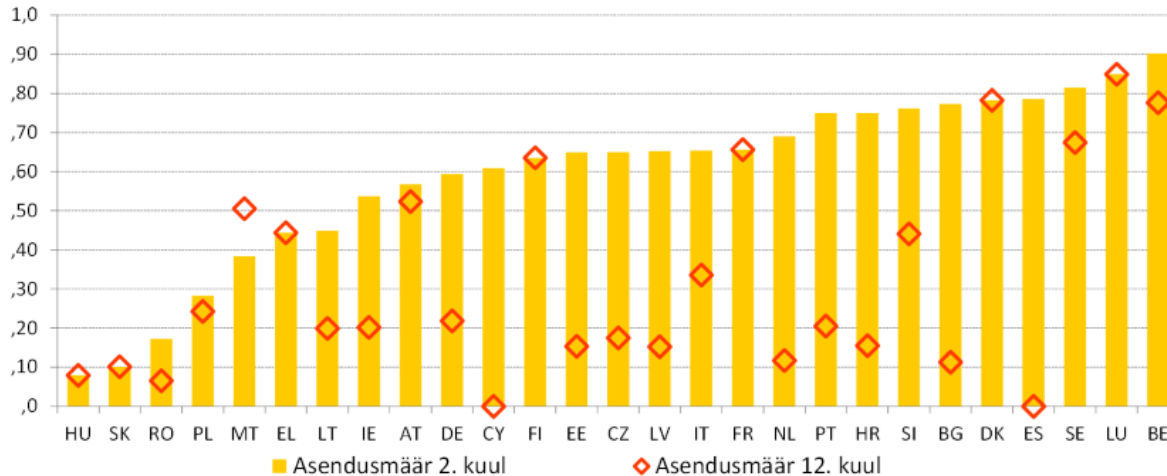

Märkus. Belgias ei ole hüvitiste maksmise periood piiritletud. Küprosel arvutatakse nädalaid kuuepäevase töönädala alusel. Iirimaa makstakse hüvitisi 39 nädalat (234 päeva) ainult neile, kes on teinud 260 nädalat või kauem sotsiaalkindlustussüsteemi (PRSI) sissemaksid. Slovakkias ei ole aastase tööstaažiga isikul õigust töötushüvitisi saada (töötuskindlustusmaksid peab olema tehtud vähemalt kaks aastat viimase nelja aasta jooksul). Poolas sõltub perioodi kestus sellest, milline on piirkonna töötuse määr riigi keskmise määra suhtes.

Allikas: andmebaas MISSOC (jaanuar 2018 ja jaanuar 2023) ja siseriiklikud õigusaktid.

Joonis 2.3.13. Töötushüvitiste asendusmäär töötusperioodi teisel kuul on enamikus liikmesriikides kõrgem kui 60 %

Töötushüvitiste netoasendusmäär töötusperioodi 2. ja 12. kuul, kui palk moodustab 67 % keskmisest palgast (2022)

Märkus. Näitaja on arvutatud lühikese tööstaažiga (üks aasta) lasteta vallalise 20aastase isiku kohta. Hõlmatud on erinevad sissetulekukomponendid, töötushüvitised ja muud hüvitised (näiteks sotsiaalarabi ja eluasemetoetused).

Allikas: Euroopa Komisjoni arvutused, mis tuginevad OECD maksude ja hüvitiste mudelile.

ELi-sisese liikuvuse üldnäitajad püsisid aastatel 2016–2022 stabiilsena, nagu ka rändajate jaotumine kodakondsuse alusel. 2021. aastal registreeriti suurim ELi kodanike aastapõhine väljaränne Poolas, suuruselt järgmised näitajad olid Saksamaal ja Itaalias. Kõigi teiste liikmesriikide puhul olid ELi kodanike sisse- ja väljaränne riiki ja väljaränne sellest omavahel üsna tasakaalus. Aastatel 2021–2022 suurenes töötajate piiriülene liikuvus ELis 8 %, kuid piiriülese liikuvuse suund jäi üldjoontes samaks. Üldiselt toimub selline liikumine geograafiliselt külgnevate ELi piirkondade vahel ning selliste riikide vahel, mille keskmine palgatase ja töötingimused erinevad omavahel märgatavamalt²¹¹.

Sotsiaalpartneritel on oluline roll tööhõivet, töökohtade kvaliteeti, oskuste arendamist ja sotsiaalkaitset toetavate riigi tasandi reformide ja poliitikameetmete kavandamisel ja rakendamisel. Joonisel 2.3.14 on kirjeldatud sotsiaalpartnerite kaasamist valitsuse õigusaktide vastuvõtmise või muude tekstide (mittesiduvad) rakendamise protsessi ning kolmepoolsete kokkulepete sõlmimise protsessi 440 juhtumi puhul perioodil 2022. aasta jaanuar kuni 2023. aasta juuli²¹². Teadaoleva kaasatuse määr on isegi ühe riigi siseselt teemavaldkondade kaupa erinev. Sotsiaalpartnerite kaasamise määr oli kõige kõrgem tööhõivekaitse ja töökohtade säilitamise valdkonnas, järgnesid sellised valdkonnad nagu sisetuleku kaotuse vastane kaitse ja ettevõtete tegevuse jätkamise toetamine. Liikmesriikides, kus sotsiaaldialoogi pidamise tava on juba hästi välja kujunenud, korraldati kaasamist ootuspäraselt kvaliteetsemalt ja intensiivsemalt, sealhulgas seoses Euroopa poolaasta raames toimuvate konsultatsioonidega. Vahepeal esitatud tööhõivekomitee mitmepoolse järelevalve aastapõhiste ülevaadete järeldustes rõhutati, et kuigi sotsiaaldialoogi institutsionaalne raamistik on kõigis liikmesriikides peale üksikute erandite piisav, on endiselt väga oluline vältida pelgalt vormilist kaasamist ning tagada õigeaegne ja sisukas konsulteerimine kogu poliitikakujundamise protsessi vältel.

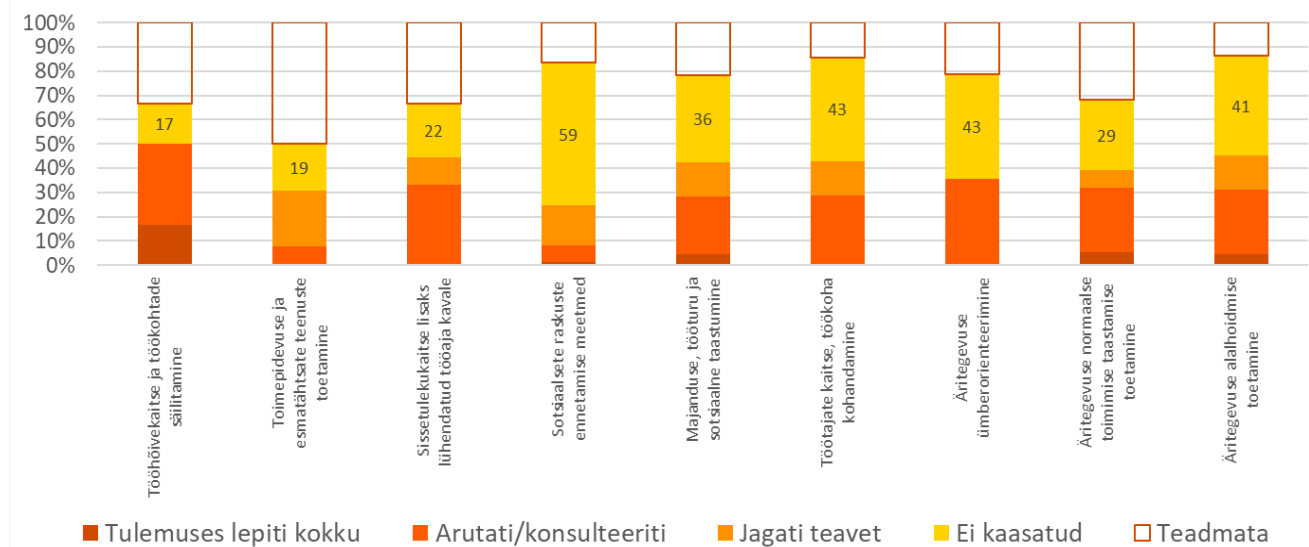
²¹¹ Vt Euroopa Komisjon (2023). „Aastaruanne ELi-sisese tööjõu liikuvuse kohta“ (avaldatakse peatselt).

²¹² Vt Eurofound, „*Involvement of social partners in the implementation of national recovery and resilience plans*“ (Sotsiaalpartnerite kaasamine riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisse), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023. Peamised meetmed on välja toodud Eurofoundi [andmebaasis EU PolicyWatch](#).

Ülevaadetes rõhutati ka asjaolu, et konsultatsioonide kvaliteet paraneb, kui nendes tuginetakse tõenduspõhistele järeldustele ja kavandatava õigusakti mõju eelhindamise tulemustele²¹³. Taaste- ja vastupidavusraha vastuvõtmisest möödunud enam kui kahe aasta jooksul on enamikus liikmesriikides algatatud sotsiaaldialoogi protsessid taaste- ja vastupidavuskavade rakendamise seoses²¹⁴. Eurofoundi 2023. aasta juunis läbi viidud uuringu andmetel on mitme sotsiaalpartneri arvates teatavates liikmesriikides selles valdkonnas veel arenguruumi, pidades silmas taaste- ja vastupidavuskavade rakendamise erinevat tempot²¹⁵.

Joonis 2.3.14. Sotsiaalpartnerite kaasamise määr on teemavaldkondade kaupa erinev

Sotsiaalpartnerite kaasamine taastekava poliitikameetmete kujundamisse osalemise vormi kaupa

Märkus. Teave valitsuste, sotsiaalpartnerite või muude osalejate poliitikameetmete, kollektiivlepingute ja ettevõtlustavade kohta koguti 2022. aasta jaanuarist 2023. aasta juulini. Joonisel on kajastatud 440 õigusakti või mittedisiduva teksti vastuvõtmise juhtumit, mida peetakse sotsiaalpartnerite kaasamisega seoses asjakohaseks.

Allikas: Eurofoundi [andmebaas](#) [EU PolicyWatch](#).

²¹³ Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee [arvamus 9955/23](#).

²¹⁴ Euroopa Komisjon, [komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Läbivaatamisaruanne taaste- ja vastupidavusraha rakendamise kohta“](#) (COM(2022) 383 final), 2022.

²¹⁵ Eurofoundi käimasoleva uuringu „Sotsiaalpartnerite kaasamine riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisse“ tulemused. Eurofoundi riiklike korrespondentide võrgustiku kokkuvõtte 174 sotsiaalpartneri ja valitsuse esindaja väljendatud seisukohtadest. Vt Eurofound, [„Involvement of social partners in the implementation of national recovery and resilience plans“](#) (Sotsiaalpartnerite kaasamine riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisse), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg 2023.

Pärast komisjoni 25. jaanuari 2023. aasta ettepanekut võttis nõukogu 2023. aasta juunis vastu soovitus sotsiaaldialoogi tugevdamise kohta Euroopa Liidus. Selles soovitatakse liikmesriikidel tagada avalikus ja erasektoris kõigil tasanditel kahe- ja kolmepoolse sotsiaaldialoogi, sealhulgas kollektiivlääbirääkimiste jaoks *toetav keskkond*, mis i) on kooskõlas ühinemisvabaduse ja kollektiivlääbirääkimiste põhiõigusega; ii) edendab tugevaid sõltumatuid ametiühinguid ja tööandjate organisatsioone, et soodustada sisukat sotsiaaldialoogi; iii) hõlmab meetmeid ametiühingute ja tööandjate organisatsioonide suutlikkuse suurendamiseks; iv) tagab juurdepääsu asjakohasele teabele, mida on vaja sotsiaaldialoogis osalemiseks; v) soodustab kõigi osapoolte osalemist sotsiaaldialoogis; vi) kohaneb digiajastuga ning edendab kollektiivlääbirääkimisi uues töömaailmas ja õiglast üleminekut kliimanetraalsusele; ja vii) pakub asjakohast institutsioonilist toetust sisuka sotsiaaldialoogi soodustamiseks²¹⁶. Kooskõlas 2023. aasta tööhõivesuunistega kutsutakse nõukogu soovitus liikmesriike üles kaasama sotsiaalpartnereid *sisuliselt ja õigeaegselt*. Samuti kutsutakse soovitus üles kaasama sotsiaalpartnereid *süsteemselt* tööhõive- ja sotsiaalpoliitika ning vajaduse korral ka majandus- ja muu avaliku poliitika kujundamisse ja rakendamisse.

Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) on kehtestanud nõude, mille kohaselt peavad liikmesriigid, kellele on esitatud riigipõhine soovitus sotsiaaldialoogi kohta, kulutama vähemalt 0,25 % fondi vahenditest sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide suutlikkuse suurendamise toetamiseks. Kõigil teistel liikmesriikidel on palutud eraldada ESF+-i vahenditest selleks otstarbeks asjakohane summa. Esialgsete andmete kohaselt kavatsevad 17 liikmesriiki eraldada sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna suutlikkuse suurendamise toetamiseks rohkem kui 0,5 % oma ESF+-i vahenditest. Selliste eraldiste kogumaht on hinnanguliselt 1,07 miljardit eurot, mis moodustab ESF+-i vahendite kogumahust ligikaudu 0,75 % (arvestus on jooksevhindades)²¹⁷.

²¹⁶ Komisjoni teatis „Sotsiaaldialoogi tugevdamine Euroopa Liidus – selle täieliku potentsiaali ärakasutamine õiglasel üleminekul“ ja nõukogu soovitus *sotsiaaldialoogi tugevdamise kohta Euroopa Liidus*.

²¹⁷ Liikmesriigis suutlikkuse suurendamiseks tehtud eraldi protsendina riigi ESF+-i vahendite kogumahust (2021–2027). Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi 2023. aasta juuli arvutused, mis on tehtud vaid teabe saamise eesmärgil. Tegelikud andmed sõltuvad programmitööst ja võivad erineda.

Kodanikuühiskonna organisatsioonidega konsulteerimine ja nende kaasamine on kestlike ja kaasavate muutuste edendamisel keskse tähtsusega. Tööhõivesuunistes on kodanikuühiskonna organisatsioonid määratletud kui peamised arutelupartnerid tööhõive- ja sotsiaalküsimusi käsitlevate asjakohaste õigusaktide koostamisel ning valitsuse meetmete kujundamisel. Liikmesriikide praegustele tavadele ja traditsioonidele tuginevad jõupingutused kodanikuühiskonna organisatsioonide asjaomase poliitika kujundamisse kaasamise tugevdamiseks on väga olulised väärtusliku teabe saamiseks nii olemasolevate ja edasiste probleemide kohta kui ka poliitikameetmete tõhususe kohta kohapeal. Nagu ka sotsiaalpartnerite puhul, peavad asjakohased konsultatsioonid olema sisulised, läbipaistvad ja õigeaegsed. ELi tasandil konsulteeritakse kodanikuühiskonna organisatsioonidega poliitiliste prioriteetide ja ettepanekute üle, sealhulgas Euroopa poolaasta raames, nad on kaasatud poliitika rakendamisse ja neid toetatakse ELi rahastamisprogrammide, sealhulgas ESF+-i EaSI haru vahenditest ning kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi kaudu.

2.3.2. Liikmesriikide võetud meetmed

Mõned liikmesriigid vaatasid läbi õigusakte ja võtsid meetmeid tööturu killustatuse põhjuste käsitlemiseks. Belgias võimaldab 2023. aasta jaanuaris vastu võetud uus meede (st föderaalne tööturu kokkulepe) teatavatel tingimustel kohaldada uut kava, mille kohaselt saavad töötajad alustada töötamist uuel töökohal juba etteteatamisaja jooksul või pühendada ühe kolmandiku etteteatamisajast varajase aktiveerimise meetmetes osalemiseks, kaotamata samal ajal palgas või muudes hüvitistes. **Itaalias** ajakohastati 2023. aasta mais õigusakte, et pikendada tähtajaliste lepingute kestust, mis võib nüüd ületada 12 kuud ja küündida teatavatel juhtudel 24 kuuni. Samuti võeti **Itaalias** vastu sihipärane meede, mille kohaselt vabastatakse terveks 2023. aastaks sotsiaalkindlustusmaksete tegemise kohustusest (kuni 8000 euro ulatuses) äriühingud, kes võtavad tähtajatute lepingutega tööle miinimumsissetuleku tagamise kava alusel toetuse saajad või asendavad nende tähtajalised töölepingud tähtajatutega. **Hispaanias** tehti 2022. aasta juulis muudatusi koosseisuliste tervishoiutöötajate suhtes kohaldatavates eeskirjades, et vähendada tähtajalise töölepinguga töötajate arvu rahvatervise valdkonnas. Portugalis tehti taaste- ja vastupidavuskava raames läbiviidava laiema reformi osana muudatusi tähtajaliste töölepingute eeskirjades. Alates uute sätete vastuvõtmisest 2023. aasta mais saab ajutisi tähtajalisi lepinguid pikendada neli korda (varasema kuue korra asemel). Ka ei tohiks sama tööandjaga sõlmitud järjestikuste tähtajaliste töölepingute maksimaalne kestus ületada nelja aastat ning pärast selle aja täitumist tuleks tähtajaline leping asendada tähtajatuga. Veel võeti **Portugal**is vastu meetmed, mis käsitlevad tähtajalise lepingu lõpetamist ja millega määrati hüvitise suuruseks 24 päeva põhipalgale vastav summa ühe töötatud aasta kohta (varasema 18 päeva asemel). Samuti kehtestati uued sätted eesmärgiga muuta tähtajaliste töölepingute puhul kohaldatava katseaja kestust sõltuvalt eelmise töösuhte kestusest. **Tšehhis** võeti 2023. aasta aprillis vastu tööõiguse uued muudatused, et tagada renditöötajatele sarnasel tasemel kaitse nagu tagatakse tavatöötajatele, näiteks tööandjate maksejõuetuse korral. 2023. aastal käivitati **Kreekas** programm erasektori ettevõtjate kindlustusmaksete subsideerimiseks, tuginedes teatavatele sätetele, millega muudetakse osaaajatöö tegijate töölepingud täistööajaga lepinguteks.

Mitmes liikmesriigis on kohandatud töökaitsealaseid õigusakte. Hispaanias võeti 2023. aasta juunis laiemal reformi osana vastu sätteid, et lisada uusi töölepingu ülesütlemise tühiseks tunnistamise objektiivseid aluseid nende töötajate tarvis, kes on uue korra kohasel vanemapuhkusel või kasutavad töötaja kohandamise õigust. Samuti pikendati sellega 31. detsembrini 2023 riigiabi saavate äriühingute suhtes kehtivat keeldu lõpetada tööleping energiakulude suurenemisega seotud objektiivsetel põhjustel. Veel võeti **Hispaanias** 2023. aasta veebruaris vastu uued rikkumisest teatajate kaitset ja korruptsioonivastast võitlust käsitlevad eeskirjad, et kaitsta töötajaid nende töösuhtes neile ebasoodsate või kahjulike tagajärgede eest. 2022. aasta septembris võeti seal vastu ka teadustegevust käsitleva riikliku seaduse muudatused, mille eesmärk on luua teadustöötajate jaoks paremad töötingimused ja karjääriväljavaated (ehk tenuuriraja süsteemile sarnane süsteem).

Prantsusmaal võeti 2023. aasta veebruaris vastu sätteid, mis käsitlevad reguleeritud vabade elukutsete esindajate uut tegevusvormi ettevõttes. Nendega lihtsustatakse ja selgitatakse selle tegevuse suhtes kohaldatavat õigusraamistikku ning need jõustuvad 1. septembril 2024. **Rootsis** ajakohastati 2022. aasta oktoobris taaste- ja vastupidavuskava raames tööseadustikku, et suurendada prognoositavust tööandjate ja töötajate jaoks, sealhulgas muutes täistööajaga töötamise normiks. Tähtajalise töölepingu tähtajatuks muutumise aega lühendati 24 kuult 12 kuule, mis võimaldab kiiremini pääseda alalisele töökohale. 2023. aasta septembris kehtestas **Kreeka** terve rea sätteid katseaja, paralleelse töötamise ja prognoosimatu töökorralduse alusel töötamise kohta, et parandada töötingimuste läbipaistvust ja prognoositavust.

Mitmes liikmesriigis on tehtud edusamme tervisliku, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkonna tagamist edendavate uute meetmete kehtestamisel ja kehtivate meetmete rakendamisel.

Taanis võeti 2023. aasta märtsis ulatusliku reformi raames vastu võrdse kohtlemise seaduse muudatused. Uutes sätetes selgitatakse, milline on tööandja vastutus teatavate kuritegude, sealhulgas ahistamise puhul. **Saksamaal** võeti 2022. aasta juunis vastu sihipärane meede, mille eesmärk on edendada kaasavama tööturu kujundamist ning mille raames tehakse muu hulgas jõupingutusi, et suurendada töötervishoidu ja tööohutust nii tööle mineku ja töölt tuleku kui ka töö viibimise ajal. **Kreekas** võeti 2022. aasta augustis vastu töötervishoiu ja tööohutuse strateegia aastateks 2022–2027 ning sellega kaasnev tegevuskava aastateks 2022–2023. Sotsiaaldialoogile tuginevas uues strateegias nähakse ette töötajate ja tööandjate tasakaalustatud osalemine töötervishoiu ja tööohutuse tagamises. **Hispaanias** võeti 2023. aasta märtsis vastu töötervishoiu ja tööohutuse strateegia aastateks 2023–2027 eesmärgiga veelgi parandada töötervishoiu ja tööohutusega seotud tingimusi, vähendada tööõnnetusi ning näha ette ja vältida töötajate tervise ja turvalisusega seotud võimalikke ohte ja riske, mis tulenevad rohe- ja digipöördest ja demograafilistest muutustest. Esimest korda lisati strateegiasse prioriteetse valdkonnana vaimse tervise hoidmine ning selles pöörati erilist tähelepanu vähktõve ennetamisele töökeskkonnas. 2022. aasta septembris muudeti ennetusseadust, et hõlmata sellega koduabilised. **Hispaanias** loodi juba 2022. aasta oktoobris uus (riikliku sotsiaalkindlustusameti hallatav) hüvitusfond töö, kodus või muus keskkonnas asbestiga kokku puutumise tõttu kannatada saanud inimeste tarvis. Hiljem, 2023. aasta mais võeti vastu sihipärane meede, et vähendada äärmuslikes ilmastikutingimustes väljas töötamisega kaasnevaid ohte. Sellega seoses peavad äriühingud rakendama mitmesuguseid meetmeid, sõltuvalt sellest, kui karmides tingimustes (nt kõrge temperatuur) tööd tehakse. **Poolas** avaldati määrus, mille eesmärk on ajakohastada kuvariga töökohtade suhtes kohaldatavaid töötervishoiu ja tööohutuse miinimumnõudeid, et veelgi parandada töötervishoiu ja tööohutusega seotud tingimusi.

Mitmed liikmesriigid on võtnud meetmeid, et võimaldada töötajatele paindlikumat töökorraldust. **Belgias** võeti 2023. aasta jaanuaris vastu reform, mille eesmärk on võimaldada paindlikumat tööaega ning toetada paremini töö- ja eraelu tasakaalustamist. Meetmega nähakse ette õigus töötada neli päeva nädalas (päeva töötundide arvu suurendamise korral), teha tööd muutuva töörežiimi alusel (st töötada mõnel nädalal rohkem ja teisel vähem) ning saada varakult teavet osaaajatöö paindliku ajakava kohta. **Portugalis** võeti 2023. aasta mais vastu sätteid, millega reguleeritakse nende töötajate ületunnitöö tasustamist, kes teevad rohkem kui 100 ületundi aastas. Meetmega kehtestatakse summad, mida tuleb eri kriteeriumide alusel maksta töötunni või selle osa eest mainitud piirmäära ületamise korral. Samuti võeti Portugalis 2023. aasta juunis taaste- ja vastupidavuskava raames vastu katseprogramm nelja päeva pikkuse töönädala rakendamiseks erasektoris. See programm hõlmab kuuekuulist katseperioodi, mille vältel vähendatakse nädala töötundide arvu 36, 34 või 32ni palka seejuures vähendamata. Pärast katseperioodi lõppu on äriühingul üks kuu aega otsustada, kas ta jätkab uue korralduse rakendamist või mitte.

Mõned liikmesriigid võtsid vastu uusi tööaega ja -korraldust käsitlevaid sätteid või tegid muudatusi sellekohastes kehtivates õigusaktides, et võtta arvesse kaugtööga seotud suundumusi ja õigust mitte olla kättesaadav. Horvaatias ajakohastati taaste- ja

vastupidavuskava raames riiklikke õigusakte, nimelt tehti muudatusi riigi tööseaduses, mis jõustus 2023. aasta jaanuaris. Lisaks tavapärasele kaugtöövõimalusele nähti ajakohastatud õigusaktidega ette selline kaugtöö võimalus, mille puhul töötajad saavad töö tegemise koht vabalt valida.

Rumeenias muudeti kaugtööseadust (nr 81/2018) valitsuse erakorraliste määruste kaudu tulenevalt kaugtöö mahu kiirest kasvust COVID-19 pandeemia ajal. **Belgias** kehtestati 2022. aasta septembris 20 või enama töötajaga äriühingute suhtes nõue, mille kohaselt peavad kollektiivlepingud või tööandja üldeeskirjad sisaldama sätteid, mis käsitlevad töötajate õigust mitte olla kättesaadav.

Sarnased sätted kiideti heaks ka teatavates eritingimustes tehtava õhtuse ja ööaja töö kohta. **Poolas** kehtestati 2023. aasta aprillis kooskõlas taaste- ja vastupidavuskavaga kaugtööd käsitlevad sätted.

Tööseadustikus ja muudes õigusaktides tehtud muudatustega sätestati uus kaugtöö määratlus ja kaks kaugtöö erivormi: alaline kaugtöö (kohaldatakse töötajate suhtes, kes töötavad kutsealadel, mida peetakse nende iseloomu tõttu asjaomastele tingimustele vastavaks) ja ajutine kaugtöö (seda võimaldatakse kõigile töötajatele 24 päeva aastas). **Luksemburgis** kehtestati 2023. aasta juulis uue seadusega õigus mitte olla kättesaadav ning Rumeenias nähti samal ajal ette kaugtöö võimalus nendele töötajatele, kellel on lapsed. **Itaalias** võeti seadusesse üle töödekreedi sätted, millega kehtestati uued eeskirjad haavatavas olukorras olevate inimeste nn nutika töö kohta. **Hispaanias** plaanitakse taaste- ja vastupidavuskava rakendamise raames võtta vastu seadusmuudatused, milles käsitletakse kaugtöö tegemise õigust ja tingimusi avalikus sektoris. Ka **Küprosel** võeti taaste- ja vastupidavuskava raames 2023. aasta detsembris vastu uus seadus, mille eesmärk on reguleerida kaugtöö võimalust kasutavate tööandjate ja töötajate õigusi ja kohustusi.

Mitmes liikmesriigis on platvormimajanduse märkimisväärselt kasvust tingituna võetud meetmeid platvormitöö tegijate töötingimuste parandamiseks, keskendudes peamiselt transpordi- ja kättetoimetamisteenuste valdkonnale. Maltal võeti 2022. aasta oktoobris vastu uus seadus, millega kehtestatakse muu hulgas säte digiplatvormide töötajate töösuhte eelduse kohta. Õigusaktiga tagatakse ka see, et platvormitöötajad saavad töötasu, mis on võrdne miinimumpalgaga või sellest suurem. **Prantsusmaal** võimaldas kollektiivse raamistiku kehtestamine 2021. aastal ja digiplatvormide jaoks töösuhete ameti loomine korraldada 2022. aastal üleriigilised töötajate esindajate valimised. 2023. aasta aprillis jõudsid platvormid ja töötajate esindajad kokkuleppele ja kehtestasid miinimumsissetuleku. **Hispaanias** taaste- ja vastupidavuskava raames 2021. aastal vastu võetud nn sõidutajaseadusega kehtestati kättetoimetamisteenuste valdkonnas kohaldatav õiguslik eeldus töösuhte olemasolu kohta. Sama seadusega kehtestati ka töötajate esindajate õigus saada teavet töötingimusi mõjutavate algoritmide parameetrite kohta. **Belgias** 2023. aasta jaanuaris vastu võetud tööturukokkuleppega kehtestati platvormitöötajate suhtes kohaldatav õiguslik eeldus töösuhte olemasolu kohta. Sellekohases uues seaduses on esitatud kaheksa kriteeriumi, mille alusel töövaidluskomisjonid teevad kindlaks, kas töötajat tuleb käsitada füüsilisest isikust ettevõtja või töötajana. **Horvaatias** 2023. aasta veebruaris taaste- ja vastupidavuskava raames esitatud eelnõusse on lisatud säte digitaalsete tööplatvormide ja platvormitöötajate vahendajatena tegutsevate üksuste ühisvastutuse kohta. Selle peamine eesmärk on lahendada töötajate tööstaatus valesi liigitamise probleem. Eelnõus on esitatud tegurid, mis annavad aluse eeldada platvormide või vahendajate ja töötaja vahelise töösuhte olemasolu, olenemata nende vahel sõlmitud lepingu liigist. **Portugalis** muudeti 2023. aasta aprillis tööseadustikku, et kehtestada platvormitöötajate puhul kehtiv kuuel kriteeriumil põhinev töösuhte eksisteerimise eeldus. Samuti on selles seadustikus kehtestatud nõue, mille kohaselt peavad tööandjad andma teavet ja tagama läbipaistvuse seoses algoritmide või tehisintellekti kasutamisega töötajate valiku- ja vallandamisprotsessides.

Mõned liikmesriigid võtavad meetmeid deklareerimata töö vastu võitlemiseks, et paremini kaitsta töötajate õigusi ja tagada aus konkurents. Itaalias võeti 2022. aasta detsembris taaste- ja vastupidavuskava raames vastu deklareerimata töö vastase võitluse riiklik kava ja selle rakendamise tegevuskava. Ka **Horvaatias** võeti taaste- ja vastupidavuskava raames läbi viidava ulatuslikuma reformi osana vastu uus tööseadus deklareerimata töö jälgimise kohta. Selles, 2022. aasta detsembris vastu võetud uues seaduses määratletakse deklareerimata töö ja kõik selle esinemisvormid, nähakse ette täiendavad vahendid tööinspeksiooni tegevuse paremaks toetamiseks, kehtestatakse väärteosätted ning reguleeritakse töötajate üleminekut deklareerimata töölt deklareeritud tööle. **Tšehhis** kehtestati 2023. aasta aprillis seadusemuudatused tagamaks, et tööandjad annavad teada välisriigi töötajatest, kellel on õigus ajutisele kaitsele, ja registreerivad nad. Muudatuste eesmärk on kaitsta töökokkuleppe sõlminud isikuid tööandjate ebaseadusliku tegevuse eest ning suurendada ajutise kaitse õigusega isikute jaoks tehtavate sotsiaalkaitsekulutuste tõhusust. Samuti muutis **Portugal** 2023. aasta aprillis oma üldist maksurikkumiste seadust, nii et see, kui töötajale sotsiaalkindlustuse määramisest ei teatata kuue kuu jooksul pärast seaduses sätestatud tähtaja lõppu, on nüüd liigitatud sotsiaalkindlustuse alaseks kuriteoks, mille eest karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega või kuni 360 päevamäära suuruse rahatrahviga. **Rumeenias** plaanitakse taaste- ja vastupidavuskava raames luua toimiv digiplatvorm, mille kaudu hallata koduabiliste vautšerite kasutamist ja võimaldada vautšeritega seotud toimingute koostalitlust avalikes andmebaasides.

Mitmes liikmesriigis võeti sihipäraseid meetmeid eesmärgiga vähendada pikaajalist töötust ja tagada vastupidavam tööturg. Belgias käivitati 2023. aasta aprillis ELi vahendite toel projekt „Territoires zéro chômeurs de longue durée“, mille eesmärk on vähendada pikaajaliste töötute arvu ja pakkuda täiendavaid töövõimalusi teatavates valdkondades Vallooni piirkonnas. **Küprosel** hakati 2022. aasta oktoobris avalikes tööturuasutustes taas välja töötama ja rakendama neljakuulisi individuaalseid toetusprogramme karjäärinõustajatele, millest igas osaleb vähemalt 40 haavatavas olukorras olevat töötut. Need programmid põhinevad sagedastel kohtumistel, vabadele töökohtadele suunamisel, järelevalvel ja hindamisel. **Hispaanias** on alates 2021. aasta augustist taaste- ja vastupidavuskava vahenditest rahastatud uusi territoriaalseid projekte, mille raames koostatakse pikaajaliste töötute jaoks individuaalsed tööle rakendamise kavad, sealhulgas toetatakse ettevõtlus- ja mikroettevõtlusprojekte. **Rootsis** on avalike tööturuasutuste ülesanne prioriseerida tegelemist pikaajaliste töötutega. 2023. aasta märtsis tutvustasid avalikud tööturuasutused meetmeid, mille eesmärk on tugevdada oma tööd pikaajalise töötuse vähendamisel, pöörates erilist tähelepanu jõupingutustele ja valdkondadele, mis on uuringute ja tõendite alusel tõhusad. Ette on nähtud ka mõned sellised meetmed, mis hõlmavad sihipärasemat sekkumist või mille eesmärk on suurendada avalike tööturuasutuste suutlikkust.

Mitmes liikmesriigis muudeti kohaldatavaid aktiivse tööturupoliitika raamistikke, et suurendada nende tulemuslikkust tööotsijate ja pakutavate võimaluste sobitamisel. Belgias võeti 2022. aasta juulis vastu sihipärane reform eesmärgiga edendada Flandria piirkonnas töötute ja mitteaktiivsete isikute aktiveerimist ning töötajate liikumist ühelt töölt teisele. Meetmele eelnes piirkondliku valitsuse ja Flaami sotsiaalpartnerite vaheline kokkulepe. **Kreekas** võeti 2022. aasta augustis taaste- ja vastupidavuskava raames vastu aktiivse tööturupoliitika riiklik strateegia aastateks 2022–2030. Strateegias nähakse ette terviklik lähenemisviis, mille kohaselt tuleb aktiveerimismeetmed välja töötada ja rakendada koos muude poliitikavaldkondade meetmetega. Strateegia raames võetavaid meetmeid rahastatakse ka taaste- ja vastupidavusraha ning ESF+-i vahenditest. **Leedus** kehtestati 2022. aasta juulis ulatuslikuma reformi osana eraldi staatusena tööturule sisenemiseks valmistuva isiku staatus. Seda tehti eesmärgiga määrata kindlaks inimesed, kellel on raskusi tööturule sisenemisel, ning neid toetada. Individuaalsete konsultatsioonide kaudu, mis hõlmavad psühholoogilist ja õigusnõustamist, aitab tööturuasutus leevendada tööhõivet takistavaid asjaolusid ja valmistada tööturule sisenemiseks. 2023. aasta jaanuaris täiendati Leedus taaste- ja vastupidavuskava raames kehtivat poliitikaraamistikku, et hõlbustada haavatavas olukorras olevate isikute aktiveerimist ja tööle siirdumist. Selleks soovitatakse kõigil omavalitsustel rakendada munitsipaal-tööhõiveprogramme, osutades üksikisikutele teenuseid üksikjuhtumite haldamise lähenemisviisi alusel. Sel puhul kombineeritakse sotsiaalhoolekandeasutustega kooskõlastatult muu hulgas karjäärinõustamist ja mitmesuguseid konsultatsioone ning otsest sissetulekutoetust. **Hispaanias** plaanitakse taaste- ja vastupidavuskava raames luua 2024. aasta lõpuks 20 tööhõivealasest suunamis-, ettevõtlus- ja innovatsioonikeskusest koosnev võrgustik. Eelduste kohaselt hajutatakse need keskused territooriumi peale laiali (st üks keskus tegutseb keskvalitsuse tasandil ja teised eri piirkondades), et parandada koordineerimist piirkondlike avalike tööturuasutuste vahel. **Prantsusmaal** kavatakse ulatuslikuma reformi osana korraldada ümber avalike tööturuasutuste süsteem „Pôle Emploi“, et veelgi parandada sidusrühmadevahelist koordineerimist ning tööotsijate juhendamist ja toetamist. Nn täieliku tööhõive seaduse eelnõu kohaselt kehtestatakse ka rangemad miinimumsissetulekutoetuse saamise tingimused, sealhulgas osalemine kohustuslikes nädalapõhistes tegevustes. **Lätis** kavatakse taaste- ja vastupidavuskava raames muuta aktiivse tööturupoliitika raamistikku ning ajakohastada pakutavaid täiend- ja ümberõppeprogramme, et pöörata rohkem tähelepanu digioskuste arendamisele. Uue aktiivse tööturupoliitika 2023.–2025. aasta strateegia raames on **Küprose** eesmärk suurendada eelkõige haavatavate rühmade osalemist aktiveerimismeetmetes ning avalike tööturuasutuste haldustõhusust ja pikaajalist suutlikkust.

Mõned liikmesriigid kehtestasid avalike tööturuasutustega seotud meetmeid, et muuta nende teenused kättesaadavamaks ja tulemuslikumaks, võttes ühtlasi arvesse tööturu suundumusi ja oskuste vajaduse muutumist. Belgias võimaldatakse Valloonia avaliku tööturuasutuse (Forem) proovitööprogrammi raames registreeritud töötajatel kõigepealt proovida töötamist erinevatel töökohtadel, enne kui nad peavad otsustama, milline töökoht või koolitus valida, et vähendada seeläbi ülekvalifitseerituse ohtu²¹⁸. **Austrias** suurendati 2022. aastal rahalist toetust (4 % võrreldes 2021. aastaga), mis on ette nähtud naiste tööturul osalemise edendamiseks. Sellega seoses tehtud jõupingutuste tulemusena on saanud tööhõive toetamise meetmetes osaleda ligikaudu 239 000 naist, neist 137 000 puhul on meetmed olnud seotud oskuste arendamisega. **Prantsusmaal** pakutakse avalike tööturuasutuste käivitatud ettevõtjate kaasamise programmi „Les Entreprises s’engagent“ raames nüüd kasutajaliidest, mille kaudu tööandjad saavad paluda, et nendega võetaks ühendust seoses Ukraina põgenike töölevõtmise korraga.²¹⁸ **Soomes** ajakohastati taaste- ja vastupidavuskava raames Põhjamaade tööturuasutuste mudelit, seades töötajatele pakutava individuaalse toega seoses erinevad eesmärgid (nt töötusisemisvestluste arv aastas). **Rootsis** ajakohastati 2022. aastal avalikule tööturuasutusele pandud ülesandeid, mis tähendab, et tööturuasutus peaks nüüd tugevdama koostöösidemeid tööandjatega, toetama paremini tööturult eemale jäänud töötajaid ning suurendama jõupingutusi, mille eesmärk on kasvatada tööle suunamise ja koolitusprogrammides ning subsideeritud tööhõive kavades osalejate arvu. **Leedus** kehtestati 2022. aasta augustis taaste- ja vastupidavuskava raames uued sätted, millega reformitakse karjäärinõustamise süsteemi, nähes ette selle raamistiku, juhtimiskorra ja kvaliteedi tagamise põhimõtted. Sellega sätestatakse karjäärispetsialistide ja asjaomaste institutsioonide, sealhulgas sotsiaalpartnerite ülesanded ja peamised pädevusnõuded. **Kreekas** loodi 2022. aasta detsembris taaste- ja vastupidavuskava raames DYPA (Kreeka avalik tööturuasutus) digiregister eesmärgiga parandada töötajate andmete kogu ning tagada neile koostalitleva süsteemi kaudu hüvitiste ja sotsiaalteenuste parem kättesaadavus. Samuti ajakohastati **Kreekas** avaliku tööturuasutuse DYPA ja registreeritud töötajate vahelist vastastikuste kohustuste raamistikku, et kõigi osapoolte kohustuste täitmist paremini jälgida ja tagada. Lisaks reformitakse praegu avalike tööturuasutuste kutsekirjelduse vahendit, kutsehariduse pakkujate tulemuspõhise hindamisraamistiku väljatöötamist ja töötushüvitisi.

²¹⁸ Parimate tavade näited, mille avalike tööturuasutuste võrgustik on kogunud avalike tööturuasutuste võrdleva õppimise algatuse raames. Lisateavet saab ka [avalike tööturuasutuste teadmuskusest](#).

Hispaanias võeti 2023. aasta veebruaris taaste- ja vastupidavuskava raames vastu uued õigusaktid tööhõivesüsteemi tugevdamiseks. Muu hulgas kehtestati meetmed erasektori ja kohalike üksuste osalemise suurendamiseks ning hindamisraamistiku parandamiseks, samuti nähti ette uus tagatud teenuste kataloog nii tööandjate kui ka töötajate jaoks. Eelduste kohaselt viiakse riigis kesksete avalike tööturuasutuste ajakohastamine (seoses sisemiste juhtimis- ja digiteerimissüsteemidega) lõpule 2023. aasta lõpuks. **Taanis** muudeti 2023. aasta märtsis kehtivat asjaomast raamistikku, et vähendada töökeskuste haldusprotsesside mahtu, muu hulgas digivahendite kasutamise laiendamise ja järelkontrollimenetluse lihtsustamise kaudu. 2023. aasta juunis võeti **Taanis** vastu

1. jaanuaril 2024 jõustuv sihipärane meede, millega pannakse avalikele tööturuasutustele suurem vastutus seoses ülesandega võtta programmi esimese kolme kuu jooksul töötushüvitiste saajatega ühendust. **Iirimaa** võeti 2023. aasta juulis vastu tööturule sisenemise võimaluste strateegia aastateks 2021–2025 („Pathways to Work“). Üks selle põhieesmärke on tõhustada Intreo (Iirimaa avalik tööturuasutus) tegevust, suurendades selle suutlikkust ja edendades selles kliendikeskset lähenemisviisi. See hõlmab taaste- ja vastupidavuskava ja ESF+-i vahenditest toetatavaid meetmeid. **Lätis** ajakohastatakse tehnilise toe instrumendi abil avalike tööturuasutuste teenuseid, võttes avalike tööturuasutuste klientide jaoks kasutusele uued digitaalsed vahendid ja täiustades kutsekirjelduste süsteemi.

Tulemusliku aktiivse tööturupoliitika kujundamiseks on väga oluline avalike tööturuasutuste ja sotsiaalhoolekandenasutuste koostöö. 2023. aasta jaanuaris korraldati **Rootsis** valitsusasutuse sisejuurdlus, et analüüsida avalike tööturuasutuste ja riigi omavalitsuste vahelist teabevahetust ja teha ettepanek parandada avalike tööturuasutuste ja riigi omavalitsuste vahelist teabevahetust, et vähendada elanike tööturult kõrvalejäämise ohtu ja hõlbustada töötute siirdumist täiskasvanuharidussüsteemi. **Taanis** võeti 2023. aasta juunis vastu ajutine meede, millega taastatakse õigus saada tööjõupuudusega kutsealade valdkonna koolitusel või täiendõppes osalemise korral suuremat töötushüvitist (110 % määra alusel). Meetme abil soovitakse tagada täiendõppe protsessis suurem koostoime töökeskustes töötutele antavate suuniste ja kaasnevate toetusmeetmete vahel.

Liikmesriigid on võtnud mõningaid sihipäraseid meetmeid tööjõu liikuvuse hõlbustamiseks ja välismaiste talentide tööjõupuudusega kutsealadele meelitamiseks. Belgias võeti 2022. aasta novembris vastu föderaalne tööturu kokkuleppe, millega tehti sotsiaalpartnerite erinevatele valdkondlikele komiteedele ülesandeks loetleda kõik ametiprofiilid, mille puhul esineb tööjõupuudust, analüüsida puuduse põhjuseid ja soovitada, milliseid meetmeid võtta. Sellest juhindudes peaks tehtama jõupingutusi teatavate töökohtade atraktiivsuse suurendamiseks, sealhulgas töötingimuste parandamise kaudu. **Belgias** (Valloonia piirkonnas) ajakohastas avalik tööturuasutus (Forem) 2023. aasta juulis tööjõupuudusega kutsealade loetelu, hõlmates sinna näiteks 56 ehitusvaldkonna tööprofili (profiilide arvu poolest oli järgmisel kohal tööstusvaldkond). See aitab suunata töötuid nendele kutsealadele/töökohtadele ja pakkuda erinevaid rahalisi stiimuleid sihipärasemalt. Sarnaselt ajakohastati 2023. aasta veebruaris ka Flaami piirkonna tööjõupuudusega kutsealade loetelu, kasutades seejuures erimetoodikat, mis osutab võimalikele tööjõupuudust põhjustavatele teguritele, mida võib olla kolme liiki: kvantitatiivsed, kvalitatiivsed ja/või konkreetsete töötingimustega seonduvad. Loetelus on esitatud 234 tööjõupuudusega kutseala, millest kolmandiku moodustavad tööstuse ja käsitööstusega seotud kutsealad. **Saksamaal** ajakohastati 2023. aasta juunis asjaomast õigusraamistikku, et hõlbustada oskustööjõu sisserännet kolmandatest riikidest, sealhulgas ilma et oleks vaja eelnevalt tunnustada reguleerimata kutsealade välisriigi kvalifikatsioon. **Hispaanias** võeti 2022. aasta juulis vastu meetmed, mille eesmärk on parandada seadusliku rände võimalusi ja tõhustada rändemenetluse haldust. Samuti laiendati Hispaanias kõrgelt kvalifitseeritud sisserändajate õigusliku korra kohaldamisala kõrgema taseme kutsehariduse omandanud isikutele ning kaotati mõned nõuded, mida ettevõtjad pidid varem välismaalastest töötajate palkamiseks täitma. Tulenevalt kasvavast tööjõupuudusest tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande valdkonnas võeti **Sloveenias** meetmeid, et lihtsustada välismaalastest töötajate töölevõtmise korda, sealhulgas muudeti tööandjate vahetamine nende jaoks lihtsamaks, et võimaldada suuremat paindlikkust ja õiglasemaid töötingimusi.

Mõned liikmesriigid võtsid 2023. aasta esimesel poolel meetmeid eesmärgiga kohandada oma töötushüvitiste süsteeme paremini sotsiaalmajandusliku olukorraga. Belgias otsustati 2022. aasta novembris tõsta minimaalse töötushüvitise määra 1,3 protsendipunkti võrra lisaks selle inflatsioonipõhisele automaatsele indekseerimisele. **Eestis** otsustati 2022. aasta detsembris pikendada taaste- ja vastupidavuskava raames alates 2023. aasta juulist töötuskindlustushüvitise perioodi. **Prantsusmaal** võeti 2022. aasta detsembris vastu otsus vähendada ajutiselt töötushüvitiste maksmise kestust (kuni 2023. aasta detsembrini) ning kaotati võimalus saada töötushüvitist töökohast loobumise või tähtajatu lepingu sõlmimisest keeldumise korral. Meetme eesmärk on kiirendada tööturule naasmist soodsa konjunktuuri ja tööjõupuuduse tingimustes. **Hispaanias** võeti 2022. aasta septembris vastu uued seadusemuudatused koduabilistele osamakselise töötushüvitise õiguse andmiseks ning hakati alates 2023. aasta juulist andma eraldi töötushüvitisi kunstnikele. **Rootsis** muudeti 2023. aasta juunis töötuskindlustusseadust, leevendades töötushüvitiste saamise tingimusi (eelneva 12 kuu jooksul peab olema töötatud vähemalt 6 kuud ja tehtud vähemalt 60 töötundi kuus (varasema 80 tunni asemel)). Ajutiselt on vähendatud ka ooteperioodi kuult päevalt kahele päevale. **Horvaatias** kavatakse 2023. aasta detsembris taaste- ja vastupidavuskava raames vastu võtta uus tööturuseaduse muutmise seadus, millega suurendatakse töötushüvitiste summat ja pikendatakse nende maksmise kestust, leevendatakse haavatavas olukorras olevatele töötajatele esitatavaid asjaomaseid nõudeid ning digiteeritakse töötushüvitiste taotlemise protsess. Soomes teatati otsusest muuta töötushüvitiste süsteemi, et suurendada töötamise stiimuleid, eelkõige pikendades hüvitisõiguse omandamise perioodi. **Soomes** teatati otsusest muuta töötushüvitiste süsteemi, et suurendada töötamise stiimuleid, eelkõige pikendades hüvitisõiguse omandamise perioodi. Eeldatavasti tehakse muudatusi ka seoses õigusega saada töötuskindlustushüvitist. Hüvitiste taotlemise tingimused määratakse kindlaks uute sissetuleku piirmäärade alusel ning töötushüvitiste suurust hakatakse eeldatavasti töötushüvitisperioodil järkjärgult vähendada: 8 nädalat pärast töötuks jäämist makstaks 80 % algsest summast ja 34 nädalat pärast töötuks jäämist 75 %. Alates 2024. aasta jaanuarist kehtivad **Maltal** kõrgemad töötushüvitiste määrad. Hüvitisi makstakse maksimaalselt 26 nädala jooksul ja maksemäärad kahanevad, moodustades 60 % isiku eelmisest palgast esimese kuue nädala jooksul, 55 % järgmisel kümnel nädalal ja 50 % viimasel kümnel nädalal. Maksimaalne väljamaksemäär on 175 % riiklikust miinimumpalgast.

Mitu liikmesriiki teeb jõupingutusi, et parandada sotsiaaldialoogi ja sotsiaalpartneritega tehtavat koostööd tööhõivega seotud poliitikameetmete kujundamisel. Rumeenias võeti 2022. aasta detsembris taaste- ja vastupidavuskava raames vastu uus sotsiaaldialoogi seadus, et kõrvaldada puudused sotsiaaldialoogi protsessis kooskõlas nõukogu vastu võetud asjakohaste riigipõhiste soovitustega ja ILO soovitusel. Uue seadusega on mõneti muudetud majandussektorite määratlust, millele tuginetakse edaspidi sektorite tasandil kollektiivlepingute sõlmimisel. Ungaris moodustati 2023. aasta mais kolmepoolse foorumi (st alaline nõuandefoorum) ajutine allkomitee (üks ühtekuuluvuspoliitika rahastuse saamise eeltingimustest) eesmärgiga tagada, et aktiivse tööturupoliitika strateegilise raamistiku kavandamine, rakendamine, järelvalve ja läbivaatamine toimub koostöös sotsiaalpartneritega. Allkomitee moodustamine peaks aitama suurendada arutelude sagedust ja põhjalikkust.

2.4. Suunis 8: kõigi jaoks võrdsete võimaluste edendamine, sotsiaalse kaasatuse toetamine ja vaesuse vastu võitlemine

Käesolevas punktis käsitletakse seda, kuidas rakendatakse tööhõivesuunist nr 8, milles soovitatakse liikmesriikidel edendada kõigi jaoks võrdseid võimalusi, toetada sotsiaalset kaasatust ja võidelda vaesusega kooskõlas sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 2 (sooline võrdsuslikkus), 3 (võrdsed võimalused), 11 (lapsehoid ja laste toetamine), 12 (sotsiaalkaitse), 14 (miinimumsissetulek), 15 (sissetulek vanas eas ja pensionid), 16 (tervishoid), 17 (puudega inimeste kaasamine), 18 (pikaajaline hooldus), 19 (eluase ja abi kodututele) ja 20 (juurdepääs esmatähtsatele teenustele). Punktis 2.4.1 esitatakse põhinäitajate analüüs ning punktis 2.4.2 kirjeldatakse liikmesriikide võetud poliitikameetmeid.

2.4.1. Põhinäitajad

Leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta 2022. aastal – majanduskasvu järkjärgulise aeglustumise tingimustes – ELi tasandil veidi vähenes ja jäi liikmesriikides üldjoontes muutumatuks. Suurimat kasvu leibkonna kasutada olevas kogutulus täheldati Horvaatias ning mõnevõrra väiksem, kuid siiski märkimisväärne kasv oli täheldatav Austrias, Ungaris, Kreekas ja Taanis (vt joonis 2.4.1). Väga tublide tulemustega riikide hulka on arvatud Poola, Ungari ja Malta, kuna nende asjaomane näitaja oli 2022. aastal kõrgel tasemel, moodustades 2008. aasta lähtetasemest enam kui 130–140 %. Kogutulu suurim langus oli täheldatav Eestis, järgnesid Leedu, Tšehhi ja Hispaania, ent nendes riikides (v.a Hispaania) jäi reaalsissetulek endiselt kõrgele tasemele. Nagu nähtub punktist 1.2, kajastavad need muutused reaalpalga kasvu vähenemise ja leibkonna kasutada oleva kogutulu muude komponentide muutumise ühismõju, sealhulgas mõju, mida avaldab ajutiste sissetulekutoetusmeetmete jätkuv järkjärguline kaotamine COVID-19-järgse taastumise ja sellele järgneva stabiliseerumise järel. 2022. aasta tulemuse ja 2021. aastaga võrreldes toimunud muutuse põhjal leiti, et Kreeka, Itaalia ja Hispaania olukord on kriitiline, seda vastavalt väga madalal tasemel näitaja tõttu või mõlema, nii väga madalal tasemel näitaja kui ka näitaja halvenemise tõttu. Olukord on mõneti sarnane Küprosel ja Belgias, kus see näitaja on küll kõrgemal tasemel, kuid halveneb, ning Tšehhis, kus näitaja on kõrgemal tasemel, kuid langus suurem. Kõigi nende riikide olukord on hinnatud tähelepanu vajavaks.

Joonis 2.4.1. Leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta jäi 2022. aastal enamikus liikmesriikides üldjoontes muutumatuks

Leibkonna kasutada oleva tegeliku kogutulu kasv elaniku kohta, 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (2008 = 100; sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Bulgaaria, Iirimaa ja Rumeenia kohta andmed puuduvad.

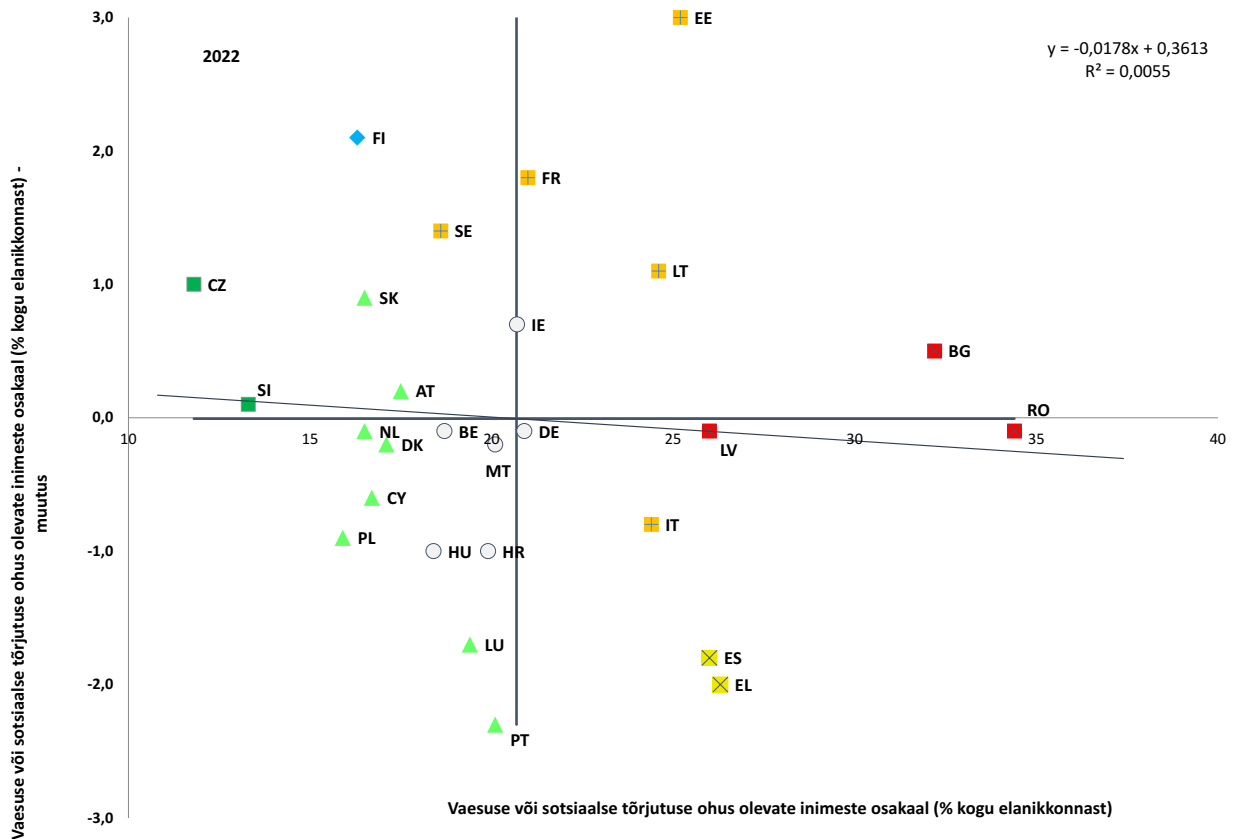
Allikas: Eurostat [tepsr_wc310], Euroopa sektoriaalne arvepidamine.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal 2022. aastal ELi tasandil üldjoontes ei muutunud ning vähenes või jäi muutumatuks enamikus liikmesriikides tänu COVIDi ja energiakriisi ajal võetud otsustavatele poliitikameetmetele. Olukord on kriitiline Rumeenias, Bulgaarias ja Lätis, kus kõnealune näitaja on suhteliselt suur ning ei paranenud (vastavalt 34,4 %, 32,2 % ja 26 %, vt joonis 2.4.2). Prantsusmaa, Rootsi, Itaalia, Leedu ja Eesti olukord on hinnatud tähelepanu vajavaks ning kõigis neis riikides peale Itaalia kasvas kõnealune osakaal märkimisväärselt (1–3 protsendipunkti võrra), kusjuures Eesti ja Leedu puhul oli see juba niigi oluliselt suurem ELi keskmisest. Kreekas, Hispaanias ja Itaalias oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal endiselt ELi keskmisest suurem (21,6 %), kuid vähenes. Enamikus riikides, mille olukord on liigitatud keskmisest paremaks, vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal vähenes, kusjuures kõige rohkem paranes see näitaja Portugalis ja Luksemburgis (vastavalt 2,3 ja 1,7 protsendipunkti võrra). Väga tublid on Sloveenia ja Tšehhi, kus vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal on väikseim (vastavalt 13,3 % ja 11,8 %), ent Tšehhis see pisut kasvas. Kuna teatavates liikmesriikides, kus kõnealune osakaal on ELi keskmisele lähedasel tasemel või keskmisest suurem, paranes olukord keskmisest rohkem, võib öelda, et täheldatavad on mõningad märgid lähenemisest, kuid liikmesriikidevahelised erinevused on endiselt suured. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal erineb suuresti ka ELi eri piirkondade vahel, sealhulgas liikmesriikide eri piirkondade vahel, näiteks Itaalias, Poolas, Ungaris, Hispaanias ja Belgias (vt 5. lisa joonis 8). Väga oluline on jätkata poliitikareformide ja investeeringute jaotusliku mõju järjepidevat hindamist,²¹⁹ et tagada nende tulemuslikkus vaesuse vähendamisel ning aidata seeläbi saavutada üht ELi peamistest eesmärkidest – tuua 2030. aastaks vaesusest välja vähemalt 15 miljonit inimest.

²¹⁹ Vt komisjoni teatis liikmesriikide poliitikameetmete jaotusliku mõju parema hindamise kohta ([COM\(2022\) 494 final](#)).

Joonis 2.4.2. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal jäi 2022. aastal ELi tasandil üldjoontes muutumatuks ning täheldada võib mõningaid märke liikmesriikide näitajate vahelisest lähenemisest

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal, 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (% , sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

Aegrea katkemine Prantsusmaa, Luksemburgi ja Soome puhul. Statistiliselt olulised muutused on tähistatud tärniga (*).

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC)

Rahalise vaesuse määr, suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr ning väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste osakaal jäid enamikus liikmesriikides samuti üldjoontes muutumatuks. Selline suundumus (stabiilsus), mis valitseb hoolimata

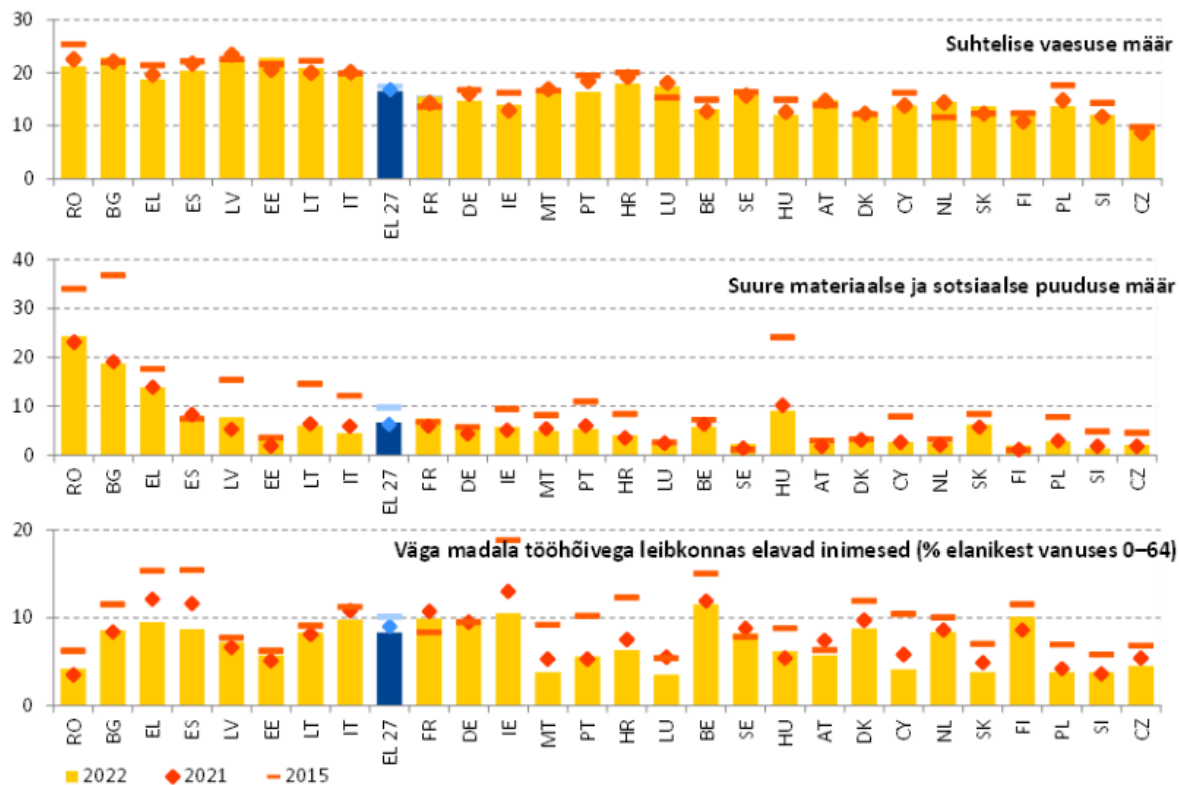
COVID-19-järgse taastumise etapi kõrgematest energiahindadest ja elukalliduse tõusust, kajastab (nagu ka vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaalu puhul) hiljutiste kriiside ajal ELi ja liikmesriikide tasandil võetud poliitikameetmete mõju. 2022. aastal (vaadeldes 2021. aasta sissetulekuid) olid suhtelise vaesuse määrad ELis madalaimad Tšehhis (kõige madalam), Sloveenias, Ungaris, Taanis ja Soomes, kuigi Tšehhis ja Soomes see määr tõusis (vt joonise 2.4.3 ülemine diagramm). Seevastu kõrgeimate määradega riigid olid Bulgaaria, Eesti, Läti ja Rumeenia, kusjuures Bulgaarias ja Eestis oli määr ka tõusnud. Eurostati kiirhinnangute (vaadeldi 2022. aasta sissetulekuid) kohaselt püsis suhtelise vaesuse määr enamikus liikmesriikides muutumatuna, tõusis Kreekas ja Horvaatias ning langes Itaalias, Eestis, Bulgaarias ja Rumeenias²²⁰. Positiivne areng selle näitaja osas tuleneb ka võetud sissetulekutoetusmeetmetest, mis leevendasid kõrge inflatsiooni mõju haavatavamas olukorras inimestele. Elukalliduse tõus mõjutab aga reaaltulu, nagu kajastab 2021. aasta suhtelise vaesuse määr, mis on hinnangute kohaselt suurenenud ligikaudu pooltes liikmesriikides, osutades pigem elatustaseme langusele²²¹. Suures materiaalses ja sotsiaalses puuduses elavate inimeste osakaal jäi ELi tasandil 2022. aastal samuti üldjoontes muutumatuks, kuid oli liikmesriigiti siiski väga erinev, ulatudes 1,4 %st Sloveenias 24,3 %ni Rumeenias (vt joonise 2.4.3 keskmine diagramm). See määr langes enam kui 1 protsendipunkti võrra Itaalias ja Ungaris, jäi enamikus teistes riikides üldjoontes muutumatuks ning tõusis vaid mõnes riigis, nagu Rumeenia, Läti, Eesti, Prantsusmaa ja Saksamaa. Kajastades positiivset tööturudünaamikat taastumise etapis, vähenes väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste osakaal 2022. aastal (2021. aasta aktiivsuse näitajate põhjal) enamikus liikmesriikides, kuid enim ehk 2 protsendipunkti või rohkem Luksemburgis (kus see näitaja oli ka madalaimal tasemel ehk 3,5 %), Hispaanias, Kreekas ja Iirimaa (vt joonise 2.4.3 keskmine diagramm). Iirimaa ja Kreeka kuuluvad endiselt kõrgeimate määradega (st üle 9 %) riikide hulka, kelle seas on ka Belgia, Saksamaa, Itaalia, Prantsusmaa ja Soome. Nende riikide hulgas tõusis see määr ainult Soomes.

²²⁰ Vt [kiirhinnangu eksperimentaalandmed](#), avaldatud teemakohasel [Eurostati veebilehel](#).

²²¹ 2021. aasta seisuga on vaesuse ohus olevad inimesed need, kelle ekvivalentnetosissetulek jääb allapoole 2021. aastal arvatud suhtelise vaesuse piiri taset; näitajat on korrigeeritud ajavahemiku 2021–2022 tarbijahindade harmoneeritud indeksiga (THHI). Vt [Eurostati eriartikkel](#).

Joonis 2.4.3. Suhtelise vaesuse määr, suure sotsiaalse ja materiaalse puuduse määr ning väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste osakaal on enamikus liikmesriikides üldjoontes püsinud muutumatuna või paranenud

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra põhinäitaja komponendid (% , 2015, 2021, 2022).

Märkus. Näitajad on järjestatud 2022. aasta vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra alusel. Prantsusmaa andmed on esialgsed. Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul esineb kõigi kolme komponendi andmete aegridades katkemisi ning Soome puhul esineb katkemine väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste näitaja andmete aegreas.

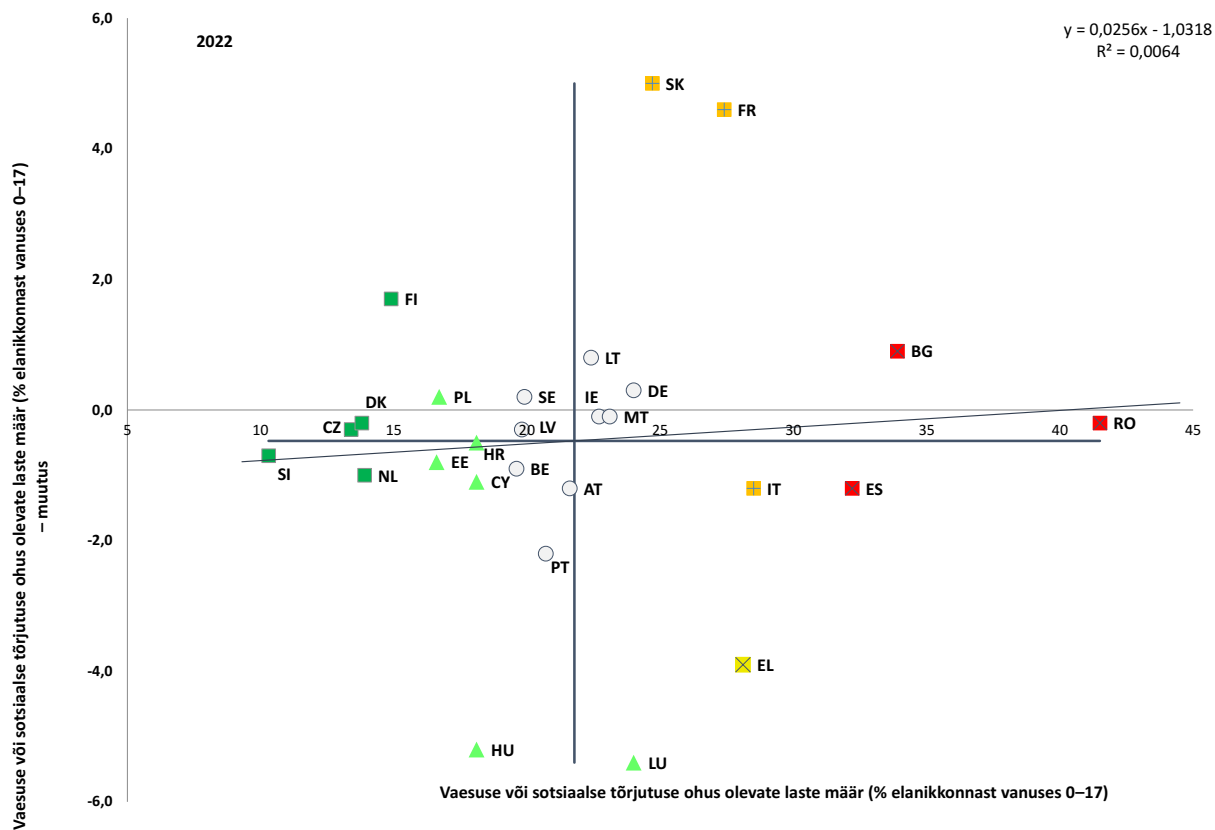
Allikas: Eurostat [tessi010], [tepsr_lm420], [tepsr_lm430], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste osakaal 2022. aastal veidi kasvas²²². ELi keskmine osakaal oli 24,7 % (2021. aastal oli see 24,4 %). Madalaimate määradega riigid olid Sloveenia, Tšehhi, Taani, Madalmaad ja Soome (kusjuures see määr tõusis ainult Soomes), kes kõik liigitati „väga tublide“ riikide kategooriasse (vt joonis 2.4.4). Suurima osakaaluga riigid olid seevastu Rumeenia, Bulgaaria ja Hispaania ning kõigi nende olukord hinnati kriitiliseks, kusjuures Bulgaarias see osakaal suurenes ning Rumeenia ja Hispaania näitajates olulist paranemist ei täheldatud. Kõnealune osakaal kasvas oluliselt Slovakkias ja Prantsusmaal ning vähenes kõige rohkem Luksemburgis, Ungaris, Kreekas ja Portugalis. Laste rahalise vaesuse määr oli 2022. aastal (vaadeldud on 2021. aasta sissetulekuid) 19,3 % ja langes 21 liikmesriigis, ent tõusis oluliselt Prantsusmaal ja Slovakkias. Eurostati kiirhinnangud 2022. aasta sissetulekute kohta näitavad, et laste vaesuse määr on enamikus liikmesriikides püsinud põhijoontes muutumatuna (langedes siiski Kreekas ja Iirimaa ning tõustes Tšehhis). Kuigi ELis keskmiselt kasvas materiaalses ja sotsiaalses puuduses elavate laste osakaal 7,5 %-lt 2021. aastal 8,4 %-le 2022. aastal, kahanes see osakaal pooltes liikmesriikides, eriti Ungaris ja Itaalias. Sellegipoolest oli Ungari endiselt suurima osakaaluga riikide hulgas, kuhu kuulusid ka Rumeenia, Bulgaaria ja Kreeka. Väga madala tööhõivega leibkondades elavate laste osakaal vähenes või püsis stabiilsena 20 liikmesriigis (2021. aasta aktiivsuse näitajate põhjal). See oli endiselt suurim Iirimaa ning teistest suurem ka Saksamaal, Prantsusmaal ja Bulgaarias, kusjuures kõigi puhul oli see näitaja veidi üle 10 %.

²²² Lisaks vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste määrale tuginetakse käesolevas punktis [Eurostati kiirhinnangute arvutustele](#) ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski komponentidele [\[ilc_li02\]](#), [\[ilc_md11\]](#) ja [\[ilc_lvhl1 ln\]](#). Teavet laste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra ja selle komponentide puhul kasutatava võrdlusaasta kohta vt 2. lisa joonealustest märkustest 4 ja 5.

Joonis 2.4.4. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste (0–17) osakaal jäi 2022. aastal üldjoontes muutumatuks ning selgeid märke liikmesriikidevahelisest lähenemisest ei ole

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal, 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (%; sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas.

Aegrea katkemine Prantsusmaa, Luksemburgi ja Soome puhul. Statistiliselt olulised muutused on tähistatud tärniga (*).

Allikas: Eurostat [[tepsr_lm412](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Vaesuses või sotsiaalse tõrjutuse tingimustes kasvavate laste puhul on tõenäosus end tööturul ja ühiskonnas täiel määral teostada väiksem. See on eelkõige seotud sellega, et nende juurdepääs kvaliteetsele haridusele, kvaliteetse hariduse omandamine, tööturul vajalike oskuste omandamine ning hiljem ka juurdepääs karjäärivõimalustele on raskendatud, mis suurendab vaesuse ühelt põlvkonnalt teisele ülekandumise ohtu. Seda silmas pidades näib olevat laste vaesuse vähendamiseks eriti oluline varajane sekkumine. Lapsehoidu ja laste toetamist käsitleva võrdlusanalüüsi raamistikus on määratletud näitajad, mis võimaldavad jälgida laste olukorda liikmesriikides²²³. 2022. aastal (vaadeldi 2021. aasta sissetulekute suurust) oli sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju laste vaesuse vähendamisele mõnes liikmesriigis ELi keskmisest näitajast (42 %) märkimisväärselt väiksem, eelkõige Hispaanias, Rumeenias ja Kreekas (21,5 % Hispaanias ja 24,8 % nii Rumeenias kui ka Kreekas), ning samal ajal oli see väga tublide tulemustega riikide puhul sellest tunduvalt suurem (58,1 % Saksamaal, 59,9 % Iirimaa ja 66,8 % Soomes; sama näitaja kogu elanikkonna kohta on esitatud joonisel 2.4.9)²²⁴. Lisaks oli materiaalse puuduse määr laste hulgas Bulgaarias, Kreekas, Küprosel, Ungaris, Rumeenias ja Hispaanias (2021. aastal) ligilähedane 20 %-le või üle selle, sama määr ELis keskmiselt aga 13 %²²⁵.

²²³ Sellekohane teatis sotsiaalkaitsekomitee näitajate alltöörühmale on kättesaadav [veebis](#).

²²⁴ Seda näitajat saab arvutada sotsiaalsiirete (v.a pensionid) -eelse ja -järgse laste suhtelise vaesuse määra alusel (vastavalt Eurostati näitajad [[ilc_li02](#)] ja [[ilc_li09](#)]), sarnaselt põhinäitajale. Käesolevas analüüsis ei võeta arvesse mitterahalisi sotsiaalsiirdeid, sealhulgas tasuta alusharidust ja lapsehoidu, haridust ja tervishoidu. Aegrea katkemine Hispaania ja Rumeenia puhul 2022. aasta andmetes.

²²⁵ Eurostati näitaja [[ilc_chmd01](#)] – lisateavet selle näitaja kohta leiab [siit](#). Laps on (materiaalses) puuduses, kui ta tal puudub juurdepääs vähemalt kolmele hüvele 17st, mis on laste jaoks eriti olulised eelkõige selleks, et nad saaksid koolis käia ja tervena kasvada (nt sobivad raamatud ning värsked puu- ja köögiviljad).

Vaesuse sügavus vähenes nii ELis keskmiselt kui ka ligikaudu pooltes liikmesriikides, nii kogu elanikkonna kui ka laste hulgas. Seda sügavust näitab erinevus vaesuse ohus olevate inimeste tüüpilise sissetuleku taseme ja sellise sissetuleku taseme vahel, millest väiksema sissetulekuga inimesi peetakse vaesuse ohus olevaks. Kogu elanikkonda vaadeldes oli see erinevus ELis 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) suhtelises arvestuses 23,1 % (suhtelise vaesuse piiri tasemest) ja 2021. aastal 24,5 % (2020. aasta sissetulekute põhjal)²²⁶. Erinevus oli kõige suurem Rumeenias (32 %), olgugi et see seal märkimisväärselt vähenes (6,1 protsendipunkti võrra), järgnesid Hispaania, Läti, Itaalia ja Bulgaaria (vastavalt 27,8 %, 27,7 %, 26,1 % ja 26 %). Kõige rohkem vähenes lõhe Slovakkias ja Ungaris, kus see jääb nüüd alla ELi keskmise taseme (vastavalt 18,4 % ja 19,4 %). Vaesus on sügavam väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste seas, kelle puhul oli see näitaja 2021. aastal ELi tasandil ligikaudu 36 % (2020. aasta sissetulekute põhjal). Liikmesriikide olukord laste arvestuses on üldjoontes sarnane ning laste hulgas on vaesuse sügavus ELis keskmiselt suurem (24,4 %) kui kogu elanikkonna hulgas. Laste vaesuse sügavus oli kõige suurem Bulgaarias (42,8 %), kus see ka oluliselt suurenes (9,1 protsendipunkti võrra), järgnesid Rumeenia (33,1 %), Hispaania (31,8 %) ja Itaalia (27,9 %), kus see näitaja on vaatamata hiljutisele vähenemisele endiselt suur. Laste puhul on see näitaja suur ka Portugalis ja Madalmaades (vastavalt 26,1 % ja 26 %). Seevastu Soome ja Ungari puhul olid need määrad madalaimad (vastavalt 12,3 % ja 14,5 %).

²²⁶

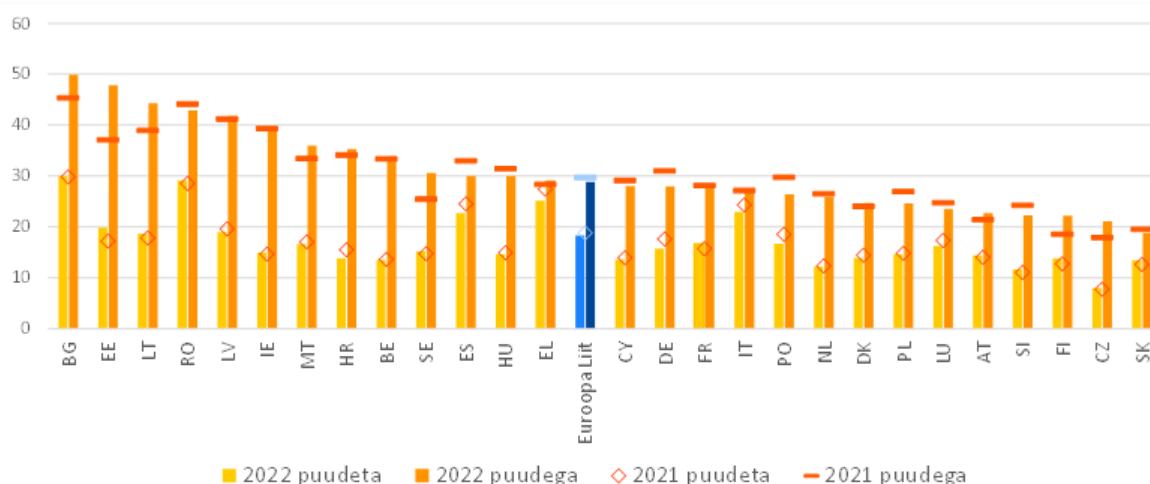
See punkt põhineb Eurostati andmetel [[ilc_li11](#)]. See näitaja, mida nimetatakse ka [suhtelise vaesuse süvikuks](#), arvutatakse suhtelise vaesuse piiri tasemest väiksemat ekvivalentnetosissetulekut teenivate inimeste mediaan-ekvivalentnetosissetuleku ja suhtelise vaesuse piiri taseme vahelise erinevusena, mida väljendatakse protsendina suhtelise vaesuse piiri tasemest (summa, mis moodustab 60 % riigi mediaan-ekvivalentnetosissetulekust). Selle näitaja väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste kohta arvutab Eurostat (avaldamata andmed) suhtelise vaesuse piiri tasemest väiksemat ekvivalentnetosissetulekut teenivate ja väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste mediaan-ekvivalentnetosissetuleku ja suhtelise vaesuse piiri taseme vahelise erinevusena, mida väljendatakse protsendina suhtelise vaesuse piiri tasemest. Kõnealuse piiri tasemeks on määratud summa, mis moodustab 60 % riigi (mitte kogu ELi) kõigi inimeste mediaan-ekvivalentnetosissetulekust.

Olgugi et kogu elanikkonna arvestuses olid näitajad stabiilsed või valitses positiivne suundumus, langes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr puuetega inimeste puhul

2022. aastal vaid veidi. Puuetega inimeste puhul langes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr ELis 29,7 %-lt 2021. aastal 28,8 %-le 2022. aastal, kuid on endiselt kõrgem kui ülejäänud elanikkonna puhul ja erineb liikmesriikide vahel märkimisväärselt (vt joonis 2.4.5). Kaheksas riigis (Bulgaaria, Eesti, Leedu, Rumeenia, Läti, Iirimaa, Malta ja Horvaatia) on olukord eriti keeruline, kuna nende puhul on kõnealune vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr üle 35 %. Nende riikide hulgas langes see määr ainult Rumeenias (1,3 protsendipunkti), ent tõusis märkimisväärselt Eestis, Leedus ja Bulgaarias. Ka Rootsis tõusis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr puuetega inimeste puhul märkimisväärselt, kuid jäi siiski ELi keskmisele (30,6 %) oluliselt lähemale. Üldiselt on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr madalam tavaleibkonnas elavate 65aastaste või vanemate puuetega inimeste puhul, välja arvatud Eestis, Bulgaarias ja Lätis, kus osutatud vanuserühma puhul oli see määr üle kahe korra kõrgem ELi keskmisest määrast (vastavalt 61,8 %, 55,1 % ja 48,1 %; ELi keskmine määr oli 23,9 %). Ka puuetega ja puueteta inimeste vaesusrisi määrade vaheline lõhe on riigiti väga erinev. 2022. aastal oli see lõhe kõige väiksem Itaalias ja Kreekas (4 protsendipunkti), Eestis, Leedus ja Iirimaal aga sellest kuus korda suurem (vastavalt 28 ja 25,6 ja 24,6 protsendipunkti).

Joonis 2.4.5. Puuetega inimeste seas on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski määr kõrgem kui puueteta inimeste seas

Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski määr puuetega ja puueteta inimeste puhul; vanuserühm: 16aastased ja vanemad; 2022 ja 2021 (%)

• Märkus. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul.

Allikas: Eurostat [hlth_dpe010], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal oli 2022. aastal rändetaustaga inimeste hulgas oluliselt suurem kui ülejäänud elanikkonna hulgas, mis tähendab, et vaja on sihipäraseid sekkumismeetmeid. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr väljaspool ELi sündinud inimeste puhul oli mitmes liikmesriigis enamikul juhtudel märksa (üle 20 protsendipunkti) kõrgem kui elukohariigis sündinud inimeste puhul: 52,2 % vs. 24,1 % Kreekas, 50,9 % vs. 20,6 % Hispaanias, 42,7 % vs. 15 % Belgias, 41,4 % vs. 11,6 % Austrias, 41,2 % vs. 16,5 % Prantsusmaal²²⁷. Nende riikide puhul vähenes väljaspool ELi sündinud inimeste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr 2021. aastaga võrreldes ainult Hispaanias (5,5 protsendipunkti).

Väga suur hulk romasid elab ELi riikides endiselt vaesuses. See omakorda soodustab diskrimineerimist veelgi. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuringus vaadeldud liikmesriikides oli 2021. aastal vaesuse ohus keskmiselt 80 % romadest ning see määr oli veelgi kõrgem roma laste puhul (83 %), mis tähendab, et aastatel 2016–2021 ei ole näitajad nähtavalt paranenud²²⁸. Peaaegu pool roma elanikkonnast (48 %) elas suures materiaalses puuduses ning noorte ja eakate hulgas oli see osakaal veelgi suurem. Roma laste ja teiste laste materiaalse puuduse vaheline lõhe küündib 47 %ni. Võrreldes 2016. aastaga paranes olukord siiski kuues riigis nende üheksa riigi hulgas, kelle kohta on võrreldavad andmed kättesaadavad. 2020. aasta oktoobris vastu võetud romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevas ELi strateegilises 2020.–2030. aasta raamistikus kutsutakse liikmesriike üles vähendama vaesuse lõhet romade ja kogu elanikkonna vahel (sealhulgas laste hulgas) vähemalt poole võrra ning tagama, et enamik romasid tuleb 2030. aastaks vaesusest välja. 2021. aasta märtsis vastu võetud romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitleva nõukogu soovitus²²⁹ kohaselt võtsid liikmesriigid kohustuse võidelda roma elanikkonna äärmiselt kõrge suhtelise vaesuse määra ning materiaalse ja sotsiaalse puuduse vastu, et tulemuslikult toetada romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist.

²²⁷ Nagu nähtub Eurostati näitajast [[ilc_peps06n](#)], kui EL 27-välistes riikides sündinud isikuid võrrelda andmeid esitavas riigis sündinud isikutega; 18aastased või vanemad isikud. Rumeenia kohta 2022. aasta andmed puuduvad.

²²⁸ Romasid käsitlevad andmed pärinevad [Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti \(FRA\) 2021. aasta romade uuringust](#). Bulgaaria, Hispaania, Horvaatia, Kreeka, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Tšehhi ja Ungari. Valimi suuruse ja omaduste erinevuse tõttu tuleks olla ettevaatlik andmete võrdlemisel uuringuaruande varasemate väljaannete (näiteks 2016. aasta väljaanne) andmetega. Vt Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuringu aruanne (lk 10–11), milles on põhjalikult käsitletud suundumuste analüüsimise võimalikke piiranguid. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti järgmine romade uuring viiakse läbi 2024. aastal, tuginedes 2021. aasta uuringule.

²²⁹ Nõukogu soovitus romade võrdõiguslikkuse, kaasamise ja osalemise kohta võeti vastu 2021. aasta märtsis, [ELT C 93, 19.3.2021, lk 1–14](#).

Romasid käsitlevate uuendatud riiklike strateegiliste raamistike hindamise tulemusena kutsutakse liikmesriike üles võtma meetmeid kindlaks tehtud probleemsetes valdkondades ning uuendama ja muutma oma raamistikke, sealhulgas seadma neis kõrgemaid eesmärgi²³⁰. Nõukogu võttis 9. oktoobril 2023 vastu järeldused seoses eesmärgiga tagada romadele võrdne juurdepääs asjakohasele ja segregatsioonita eluasemele ning tegelema eraldatud asulate probleemiga, kutsudes liikmesriike üles tegema kindlaks kõik selleks kättesaadavad rahalised vahendid ja neid kasutama.

Energiaostuvõimetus suurenes 2022. aastal kogu ELis, mis kajastab ka energiakriisi esialgset mõju.

Energiaostuvõimetuse jälgimiseks ELis kasutatakse peamise näitajana nende inimeste osakaalu, kes ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida²³¹. Selle näitaja 2022. aasta tasemes kajastub 2021. aasta teisel poolel alanud ja 2022. aastal kiirenenud energiahindade tõusu mõju. Nimelt suurenes nende inimeste osakaal, kes ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida, ELis 2,4 protsendipunkti võrra, küündides 2022. aastal 9,3 %ni. See peatas ELis aastatel 2015–2021 valitsenud järjepideva vähenemise suundumuse (9,6 %-lt 6,9 %-le). Ootuspäraselt suurenes niisuguses olukorras olevate inimeste osakaal 2022. aastal vaesuse ohus oleva elanikkonna seas rohkem (3,8 protsendipunkti) kui kogu elanikkonna hulgas ning jõudis numbrini, mis on ELi üldisest keskmisest kaks korda suurem (2022. aastal 20,2 %). Kogu elanikkonda vaadeldes oli nende inimeste osakaal, kes ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida, 2022. aastal liikmesriigiti väga erinev, ulatudes 1,4 %st Soomes 22,5 %ni Bulgaarias (vt joonis 2.4.6). Kõigis liikmesriikides oli see osakaal vaesuse ohus olevate inimeste hulgas suurem, ulatudes 3,9 %st Soomes 50,6 %ni Küprosel. Kogu elanikkonna puhul kasvas see osakaal enim Rumeenias, Prantsusmaal, Iirimaa ja Saksamaal, ent vaesuse ohus olevate inimeste puhul oli kasv suurim Portugalis, Rumeenias, Prantsusmaal, Lätis, Slovakkias, Saksamaal ja Madalmaades.

Joonis 2.4.6. Energiaostuvõimetus suurenes 2022. aastal nii ELis üldiselt kui ka enamikus liikmesriikides

Inimesed, kes ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida; kogu elanikkonna hulgas ja vaesuse ohus oleva elanikkonna hulgas; 2021 ja 2022 (%)

Märkus. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul.

Allikas: Eurostat [[ilc_md0501](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

²³⁰ Teave hindamise kohta on esitatud komisjoni teatistes [COM\(2023\) 7 final](#).

²³¹ Lisateabe saamiseks vt: sotsiaalkaitsekomitee näitajate alltöörühm, „[Fiche on available energy poverty indicators at EU level](#)“ (Teabeleht kättesaadavate energiaostuvõimetuse näitajate kohta ELi tasandil).

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 6. Juurdepääs esmatähtsatele teenustele ELis

Esmatähtsad teenused on tarvilikud inimeste põhivajaduste rahuldamiseks, on määrava tähtsusega heaolu tagamisel ning toetavad juurdepääsu võimalusi loovatele kaupadele ja teenustele, edendamaks aktiivset osalemist ühiskonnas ja tööturul. Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtte 20 kohaselt on igaühel õigus saada juurdepääs kvaliteetsetele esmatähtsatele teenustele²³² ning seega kutsutakse liikmesriike üles toetama abivajajaid, kuna see on oluline, et teha edusamme ELi 2030. aastaks seatud vaesuse vähendamise eesmärgi täitmisel. ELi tasandil on juurdepääsu esmatähtsatele teenustele soodustatud valdkondlike õigusaktide vastuvõtmise, universaal- ja avaliku teenuse osutamise kohustuste kehtestamise, tarbijakaitse tagamise ja rahastamise kaudu. Pärast samba vastuvõtmist vastu võetud või läbi vaadatud valdkondlikud õigusaktid sisaldavad sätteid, mille eesmärk on tagada paremini juurdepääsuvõimaluseta inimeste kindlakstegemine, probleemi põhjuste hindamine ja vajalike meetmete võtmine²³³. Nõukogu soovitusel, milles käsitletakse õiglase kliimanetraalsusele ülemineku ja piisava miinimumsissetuleku tagamist, kutsutakse liikmesriike üles soodustama juurdepääsu esmatähtsatele teenustele²³⁴. Juunis 2023 avaldas komisjon esimese aruande esmatähtsate teenuste kättesaadavuse kohta ELis²³⁵.

Kui enamiku ELi elanikkonna jaoks on esmatähtsad teenused kättesaadavad, siis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad ja kõige haavatavamad inimesed puutuvad kokku suurte takistustega. Oluline takistus võib seejuures olla taskukohasuse probleem. Nimelt ei suuda ELi elanikkonnast 9,3 % hoida oma kodu piisavalt soojana, 2,4 % ei saa endale lubada isiklikuks kasutuseks mõeldud kodust internetiühendust, 2,4 % ei saa endale lubada ühistranspordi regulaarset kasutamist ning 1,5 % elab kodumajapidamistes, kus puudub vannituba, duširuum või vesiklosett, kusjuures riikidevahelised erinevused nendes näitajates on märkimisväärselt suured²³⁶. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate leibkondade eelarvest kulub tavaliselt ligikaudu 60 % rohkem esmatähtsatele teenustele, mis tähendab, et nad on hinnatõusu suhtes tundlikumad (vt joonis). Kättesaadavuse ja juurdepääsetavuse probleemid tekitavad raskusi ka muudes sfäärides, näiteks seoses oskuste puudumisega või geograafiliste teguritega (linna- ja maapiirkondade vaheline lõhe; äärepiirkonnad).

²³² Esmatähtsad teenused on veevarustus, kanalisatsioon, energia tarnimine, transport, finantsteenused ja digitaalne kommunikatsioon. Tugiteenused on alusharidus ja lapsehoid, haridus ja koolitus, tervishoid, pikaajaline hooldus ning sotsiaalse kaasamise teenused.

²³³ Nt: direktiiv (EL) 2018/1972, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik (uuesti sõnastatud); direktiiv (EL) 2020/2184 olmevee kvaliteedi kohta (uuesti sõnastatud) ja ettepanek võtta vastu direktiiv asulareovee puhastamise kohta (uuesti sõnastatud) (COM(2022) 541 final).

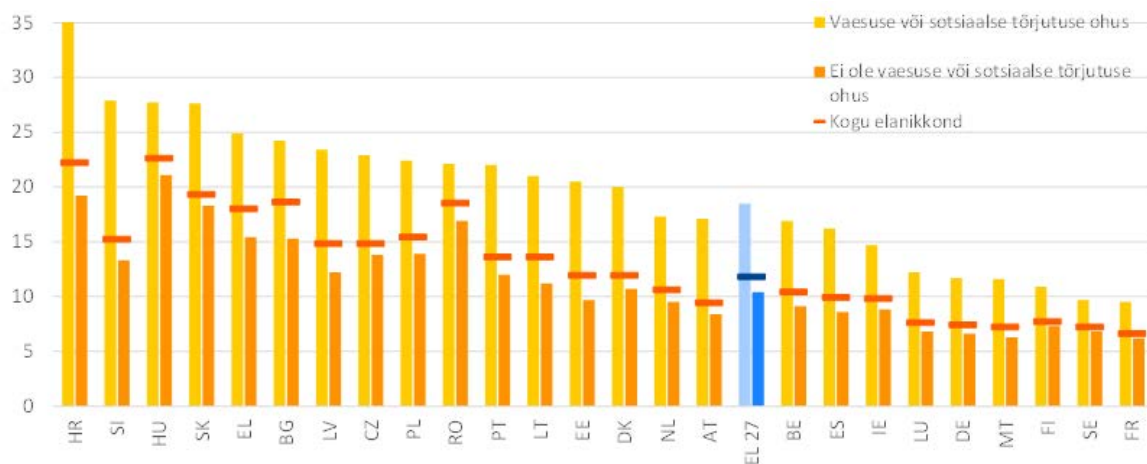
²³⁴ Vastavalt nõukogu soovitus õiglase kliimanetraalsusele ülemineku tagamise kohta (2022/C 243/04) ja nõukogu soovitus piisava miinimumsissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise (2023/C 41/01).

²³⁵ *Komisjoni aruanne esmatähtsate teenuste kättesaadavuse kohta ELis* (SWD(2023) 213 final/2).

²³⁶ Eurostat, sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika, vastavalt [ilc_mdcs01], [ilc_mdcs07a], andmed 2022. aasta kohta, [ilc_mdcs13a], andmed 2014. aasta kohta (materiaalset puudust käsitlev eriküsimustik; 2024. aastal on oodata uusi tõendusandmeid teenuste kättesaadavust käsitleva kuueaastase mooduli kaudu) ja [ilc_mdcs05], andmed 2020. aasta kohta.

Kodumajapidamiste kulutused esmatähtsatele teenustele; vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad inimesed võrreldes teistega

Esmatähtsatele teenustele kulutatava summa osakaal (mediaanväärtus) sissetulekus vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate leibkondade puhul ja nende leibkondade puhul, kes ei ole vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus; 2015 (%)

Märkus. ELi kaalutud keskmine ei kajasta Küprose ja Itaalia andmeid. Kasutatud on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu vana määratlust (ELi 2020. aasta strateegia).

Allikas: Eurostat [[icw_aff_03](#)], leibkondade eelarve uuring.

See, kuidas soodustatakse haavatavate rühmade juurdepääsu esmatähtsatele teenustele, erineb liikmesriikide vahel suuresti. Saksamaal ja Soomes antakse toetust miinimumsissetulekutoetuste süsteemi raames, kusjuures summade määramisel võetakse otseselt arvesse esmatähtsate teenuste kulusid. **Rootsis** antakse kaudset toetust, kuna mõne esmatähtsa teenuse maksumus on arvatud rendihinna hulka ja seda võetakse seega arvesse rahalise hüvitise arvutamisel. **Maltal** on väikese sissetulekuga leibkondadel õigus saada nn energiahüvitist, mis on mõeldud vee, elektri ja gaasiga seotud kulude katmiseks. **Leedus** ja **Rumeenias** katavad omavalitsused täielikult või osaliselt kulud, mis on seotud väikese sissetulekuga leibkondade vee- ja kanalisatsioonisüsteemi ühendamise. **Küprosel** on ette nähtud tasuta koolibussipileteid, 50 % sõidusoodustus kõigile sotsiaalkaardi omanikele ning tasuta transport kõigile sotsiaalabi saajatele ja väikese pensioniga inimestele. Neljas liikmesriigis (**Saksamaa, Leedu, Portugal** ja **Soome**) tagatakse kodumajapidamiste jaoks kodune põhivajadust kattev digitaalne ühendatus või katkematu digitaalne ühendatus ning kahes liikmesriigis (**Belgia** ja **Portugal**) ajakohastati hiljuti telekommunikatsiooniseadusi, et laiendada sotsiaaltariifide kohaldamisala mobiilse lairibaühendusega interneti teenusele. Mõnes liikmesriigis (**Leedu, Iirimaa, Hispaania** ja **Soome**) töötatakse välja strateegiaid, mille eesmärk on tagada, et inimestel oleks alati võimalus võtta sularaha sularahaautomaadist välja piisavalt lähedal.

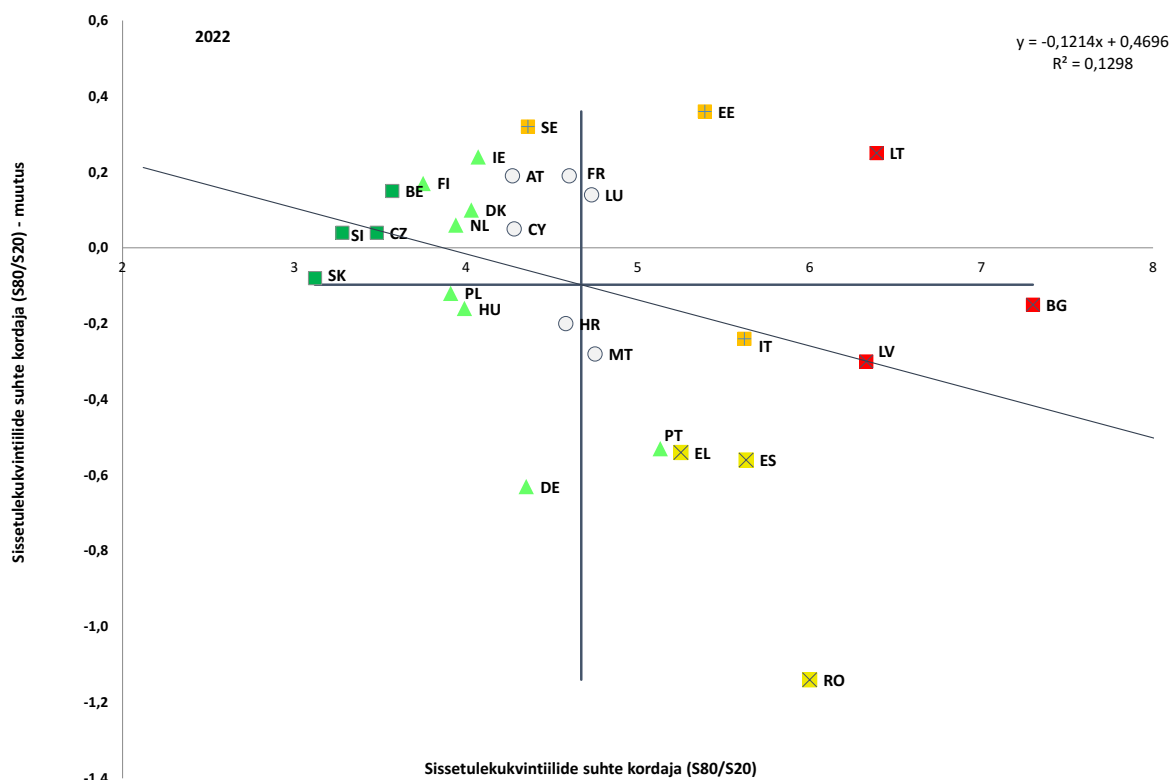
Sissetulekute ebavõrdsus ELis keskmiselt 2022. aastal vähenes, kuid liikmesriigiti on olukord erinev. ELi keskmine näitaja vähenes 4,99-lt 2021. aastal 4,74-le 2022. aastal (vastavalt 2020. ja 2021. sissetulekuaasta põhjal), kusjuures liikmesriigiti on suundumused erinevad (vt joonis 2.4.7). Ebavõrdsus vähenes enim Rumeenias (1,14), kelle näitaja on siiski üks suuremaid (6) ja kelle olukord liigitati nüüd kategooriasse „kehv, kuid paranemas“. Hispaanias ja Kreekas vähenes ebavõrdsus märksa vähem (ligikaudu 0,5 võrra) ja oli olnud samuti suhteliselt kõrgel tasemel, mistõttu liigitati ka nende olukord kategooriasse „kehv, kuid paranemas“. Hinnangu „kriitilises olukorras“ said Bulgaaria ja Läti, kus sissetulekute ebavõrdsuse näitajad on liidu suurimate seas vaatamata sellele, et need 2022. aastal mõneti (kuid siiski suhteliselt vähe) vähenesid, ning kriitiliseks hinnati ka Leedu olukord, kus ebavõrdsus veelgi suurenes. Ebavõrdsus suurenes kõige enam Eestis ja Rootsis ning nende riikide olukord liigitati kategooriasse „tähelepanu vajav“; sama hinnangu sai ka Itaalia, kus ebavõrdsus vastupidiselt pisut vähenes, kuid oli olnud suurem. Väga tublide tulemustega riikide hulka arvati 2022. aastal Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi ja Belgia, kuna kõigi nende puhul on sissetulekute ebavõrdsus suhteliselt väike. Mõnes liikmesriigis, näiteks Ungaris, Itaalias ja Rootsis, on sissetulekute ebavõrdsuse tase piirkonniti erinev (vt 5. lisa joonis 4). Eurostati kiirhinnangute kohaselt jäi sissetulekute ebavõrdsuse tase 2022. aastal (sissetulekuaastal) samuti muutumatuks või langes (nt Rumeenias), mis kajastab ELi ja liikmesriikide tasandil inflatsiooni negatiivse mõju²³⁷ (eelkõige väikese sissetulekuga leibkondadele avalduva mõju) leevendamiseks kiiresti võetud poliitikameetmete toimimist. Äärmiselt oluline on süstemaatiliselt hinnata poliitikameetmete mõju tulujaotusele, et võtta arvesse nende mõju sissetulekute ebavõrdsusele ja saada eelteavet poliitika kujundamiseks.

²³⁷

Vt kiirhinnangu eksperimentaalandmed (lk 11).

Joonis 2.4.7. Sissetulekute ebavõrdsus on ELi keskmise näitaja alusel vähenenud, kuid olukord riigiti erineb

Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20), 2022. aasta tase ja muutus eelmise aastaga võrreldes (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

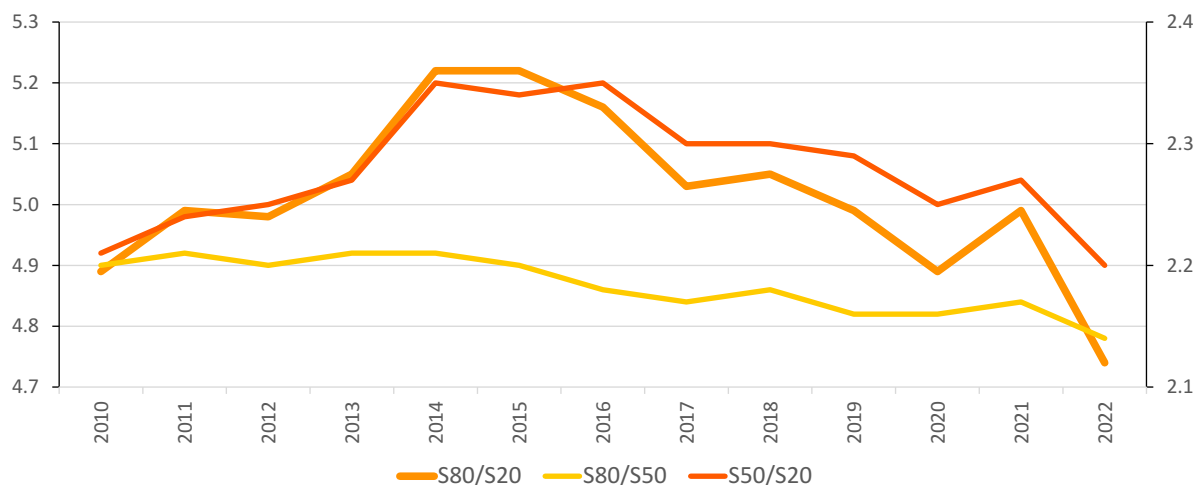
Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul. Statistiliselt olulised muutused on tähistatud tärniga (*).

Allikas: Eurostat [tessi180], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Sissetulekute ebavõrdsuse vähenemine ELis keskmiselt on peamiselt tingitud muutustest tulujaotuse alumises osas. Sissetulekute ebavõrdsuse keskmise taseme tõus 2010. aastate alguses oli tingitud ebavõrdsuse suurenemisest tulujaotuse alumises osas (nagu nähtub sissetulekukvintiliide suhte kordajast S50/S20 – vt joonis 2.4.8). Sarnaselt kajastab viimaste aastate üldise taseme langus (mida on täheldatud alates 2016. aastast) peamiselt ebavõrdsuse vähenemist tulujaotuse alumises osas. Nii nagu varasematel aastatel, oli ka 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) suurema üldise sissetulekute ebavõrdsusega (mõõdetuna S80/S20-näitaja alusel) riikides sissetulekute ebavõrdsus suurem nii tulujaotuse alumises kui ka ülemises osas, nagu näitab sissetulekukvintiliide suhte kordajate S50/S20 ja S80/S50 analüüs. Kui üksikud erandid (Bulgaaria, Leedu, Portugal ja Malta) välja arvata, oli ELi keskmisest suurema sissetulekute ebavõrdsusega liikmesriikides ebavõrdsus tulujaotuse alumises osas suurem kui tulujaotuse ülemises osas. See on kõige märgatavam Rumeenia, Hispaania ja Läti puhul.

Joonis 2.4.8. Sissetulekute ebavõrdsus ELis vähenes, seda peamiselt tulujaotuse alumises osas toimunud sissetulekute suurenemise tõttu

Sissetulekukvintilide suhte kordajad S80/S20 (vasaktelg), S80/S50 (paremtelg) ja S50/S20 (paremtelg), 2010–2022

Märkus. 2020. aasta andmete aegreas esineb katkemisi, hinnangulised andmed aastate 2014–2019 kohta.

Allikas: Eurostat [tessi180], [ilc_di11d], [ilc_di11e], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Esialgsete hinnangute kohaselt vähenesid kulutused sotsiaalkaitsehüvitistele (osakaaluna

SKPst) ka 2022. aastal. Nende kulutuste osakaal SKPs oli 2022. aastal 27,2 % (vaid veidi suurem, kui COVID-19 kriisi eelne 2019. aasta osakaal, mis oli 26,8 %) ehk 3 protsendipunkti väiksem kui 2020. aastal ja 1,5 protsendipunkti väiksem kui 2021. aastal²³⁸. Hoolimata nende kulutuste taseme mõningasest lähenemisest 2020. ja 2021. aastal (mis tulenes COVID-19 kriisile reageerimiseks võetud poliitikameetmetest), olid (sotsiaalkaitsehüvitistele tehtud) kulutused osakaaluna SKPst ELi liikmesriikides 2022. aastal endiselt väga erinevad, moodustades viies liikmesriigis ligikaudu 30 % SKPst või rohkem, ent kaheksas teises liikmesriigis vähem kui 20 % SKPst. ELi koguarvestuses vähenesid 2022. aastal järsult kulutused töötushüvitistele (–25,2 %), kuid samal ajal suurenesid kulutused perehüvitistele (+6,1 %), invaliidsushüvitistele (+4,9 %), vanadus- ja toitjakaotushüvitistele (+4,9 %), haigus- ja ravikindlustushüvitistele (+3,5 %), sotsiaalse tõrjutusega seotud hüvitistele (+1,4 %) ning majutustoetustele (+1,2 %). Üldiselt tehti 2022. aastal endiselt enim kulutusi vanadus- ja toitjakaotushüvitiste kategoorias (ELi tasandil 46,3 %; 2021. aastal oli see näitaja 45,3 %) ning nende osakaal suurenes peaaegu kõigis liikmesriikides (21 liikmesriigis 24st).

²³⁸ Eurostat, esialgsed hinnangud – sotsiaalkaitse (viimati ajakohastatud 31. oktoobril 2023); hõlmab andmeid kõigi liikmesriikide kohta peale Kreeka, Madalmaade ja Rumeenia; hõlmatud on EL 27 koondnäitajate hinnangud.

Osatähtsuse järgmine on endiselt haigus- ja ravikindlustushüvitiste kategooria (moodustades ELi tasandil 30,0 %; 2021. aasta näitaja oli 29,7 %), kuigi nende kulutuste üldine osakaal 12 liikmesriigis vähenes. Perehüvitistele tehtud kulutused moodustasid 2022. aastal hüvitistele tehtud kogukulutustest 8,6 % (ehk suurema osa kui 2021. aastal, mil see näitaja oli 8,3 %) ning invaliidsushüvitised 7,0 % (2021. aasta näitaja oli 6,9 %). Töötushüvitistele tehtud kulutuste osakaal vähenes kogu ELis 5,9 %-lt 2021. aastal 4,3 %-le 2022. aastal (vaatluse all oli 24 liikmesriigist 23). Sotsiaalse tõrjutusega seotud hüvitistele tehtud kulutuste osakaal (2022. aastal 2,6 %) ja eluasemetoetustele tehtud kulutuste osakaal (1,3 %) jäid 2021. aastaga (vastavalt 2,6 % ja 1,3 %) võrreldes muutumatuks.

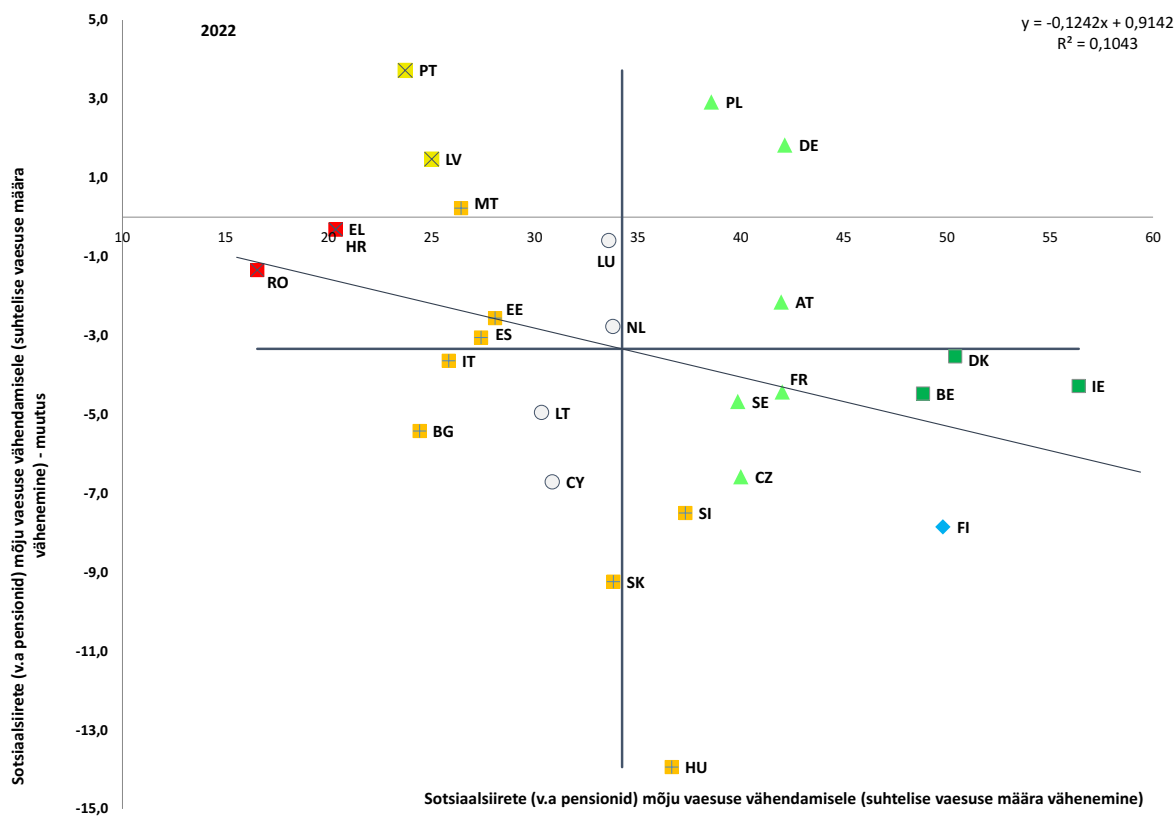
Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele 2022. aastal vähenes, muuhulgas ka COVID-19 kriisi ajal võetud erakorraliste toetusmeetmete järkjärgulise kaotamise tõttu.

Selline suundumus oli aastatel 2021–2022 täheldatav nii ELi tasandil kui ka enamikus liikmesriikides (vaadeldud on vastavalt 2020. ja 2021. aasta sissetulekuid; vt joonis 2.4.9)²³⁹. Liikmesriikidevahelised erinevused nii näitaja enda kui ka selle muutuse osas olid endiselt märkimisväärsed. 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) jäi sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele vahemikku 16,5 % (Rumeenias) kuni 56,4 % (Irimaal). Rumeenias, Horvaatias ja Kreekas oli see näitaja madalal tasemel ehk ligikaudu 20 % või alla selle ning kõigi nende riikide olukord hinnati kriitiliseks. Kaheksa riigi olukord hinnati selle näitaja alusel tähelepanu vajavaks (Ungari, Slovakkia ja Sloveenia – kõigi nende puhul on näitaja väärtus ELi keskmisega võrdne või sellest suurem, kuid vähenes väga suurel määral; Bulgaaria, Itaalia, Hispaania, Eesti ja Malta – kõigi puhul on näitaja väärtus väiksem või oluliselt väiksem ELi keskmisest ning kõigi puhul peale Malta oli see veelgi vähenenud). Skaala teises otsas olid Iirimaa, Taani ja Belgia, kelle näitajad oli suurimad (ligikaudu 50 % või üle selle) ja kes liigitati „väga tublide“ riikide kategooriasse, kuigi kõigi nende puhul kõnealune mõju vähenes. Soomes oli sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele samuti suurem kui paljudel teistel, kuid vähenes suhteliselt palju, mistõttu anti sealsele olukorrale hinnang „hea, kuid vajab jälgimist“. Sotsiaalsiirete mõju suurenes ainult Portugalis, Poolas, Saksamaal ja Lätis ning vähenes kõige rohkem Ungaris ja Slovakkias (üle 9 protsendipunkti). Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele erines suuresti ka ELi piirkondade tasandil, eelkõige Itaalias, Ungaris ja Poolas (vt 5. lisa joonis 9).

²³⁹ Kuigi selle näitaja puhul esineb kõigi liikmesriikide (v.a Soome) 2022. aasta andmete aegreas meetoodilise muudatuse tõttu katkemisi, nähtub (avaldamata) näitajate väärtustest, mille Eurostat arvutas vana meetoodika kohaselt, et 2022. aastal on täheldatav sarnane langus, mis annaks tulemuseks sama hinnangu.

Joonis 2.4.9. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele vähenes 2022. aastal enamikus liikmesriikides

Sotsiaalsiirete (muude kui pensionide) mõju vaesuse vähendamisele, 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. AeGRIDade katkemine kõigi liikmesriikide puhul peale Soome.

Allikas: Eurostat [[tespm050](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Sotsiaalkaitsel on endiselt oluline roll ebatüüpilises töösuhtes olevate inimeste vaesusriski vähendamisel; rahalise vaesuse määr on nende puhul endiselt suurem kui teiste töötajate puhul. Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele oli ELis 2022. aastal ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate puhul, näiteks tähtajalise lepinguga töötajate²⁴⁰ (27,3 %), osaajatöö tegijate (24,8 %) ja füüsilisest isikust ettevõtjate (26,7 %) puhul märkimisväärselt suurem kui kõigi töötajate puhul keskmiselt (12,5 %). Hoolimata sellest, et sotsiaalsiirete mõju on mainitud töötajate vaesuse vähendamisele suurem, oli 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) enamikus liikmesriikides ka rahaline vaesus nende seas suurem. ELi tasandil oli suhtelise vaesuse määr tähtajalise lepinguga töötajate puhul 15,9 %, osaajatöö tegijate puhul 14,6 % ja iseenda tööandjate²⁴¹ puhul 21 %, ent kõigi töötajate hulgas oli see määr keskmiselt 6,6 %. Tähtajalise lepinguga töötajate rahalise vaesuse määr oli 20 % või isegi kõrgem üheksas liikmesriigis, neist neljas riigis oli see määr üle ELi keskmise (Itaalia, Portugal, Hispaania ja Rootsi). Iseenda tööandjate hulgas oli vaesuse määr ELi keskmisest kõrgem kaheksas liikmesriigis, kusjuures Eestis küündis see määr 30,9 %ni ja Rumeenias 55,8 %ni²⁴². Samuti on täheldatavad puudujäägid sotsiaalkaitstes nende puhul, kellel puudub töökoht, nagu näitab töötute kõrge vaesuse määr, mis oli 2022. aastal ELis 46,2 % ning ulatub enam kui 50 %ni sellistes riikides nagu Bulgaaria, Läti, Leedu, Madalmaad ja Slovakkia.

²⁴⁰ Andmete piiratud kättesaadavuse tõttu on tähtajalise lepinguga töötajatena määratletud need töötajad, kellel on vastav tööstaatus küsitlusperioodil, kuid nende sotsiaalset olukorda (sissetulek jne) on mõõdetud tulude võrdlusperioodil (n-1).

²⁴¹ Iseenda tööandjate sissetuleku hindamine on aga keeruline ning nende materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr jääb näitaja kohaselt töötajate materiaalse ja sotsiaalse puuduse määraga samale tasemele (2022. aastal olid need näitajad EL-27s vastavalt 8,5 % ja 8,2 %). Need näitajad erinevad omavahel märkimisväärselt (st puuduse määr on iseenda tööandjate puhul suurem) üksnes kolmes liikmesriigis (Kreeka, Küpros ja Rumeenia).

²⁴² Need kaheksa liikmesriiki on Läti, Luksemburg, Kreeka, Hispaania, Portugal, Poola, Eesti ja Rumeenia, kusjuures enamikus neist on iseenda tööandjate osakaal tööjõus keskmisest suurem.

Sotsiaaltoetustega kaetuse määr on liikmesriigiti, töötajate eri kategooriate kaupa ja ka tööalase staatuse kaupa suuresti varieeruv. Keskmiselt oli ELis 2022. aastal (2021. aasta sissetulekute põhjal) vaesuse ohus (enne sotsiaalsiirdeid) olevate sotsiaaltoetusi saavate tööealiste inimeste (16–64aastased) osakaal²⁴³ tähtajalise lepinguga töötajate ja osaaajatöö tegijate hulgas suurem (vastavalt 44,9 % ja 36,1 %) kui kogu tööealise elanikkonna hulgas (35,6 %). Samal ajal oli seitsmes liikmesriigis (Luksemburg, Ungari, Eesti, Küpros, Belgia, Läti ja Bulgaaria) toetusesaajate osakaal tähtajalise lepinguga töötajate hulgas väiksem kui tähtajatu töölepingu alusel töötajate hulgas ning kuues liikmesriigis (Luksemburg, Hispaania, Leedu, Malta, Sloveenia ja Bulgaaria) oli toetusesaajate osakaal osaaajatöö tegijate seas väiksem kui täistööajaga töötajate seas. Viies riigis (Horvaatia, Kreeka, Luksemburg, Poola ja Rumeenia) oli toetusesaajate osakaal (enne sotsiaalsiirdeid) vaesuse ohus olevate töötajate hulgas väiksem kui 10 %. Sotsiaaltoetuste saajate osakaal oli kõige väiksem (enne sotsiaalsiirdeid) vaesuse ohus olevate füüsilisest isikust ettevõtjate hulgas, kelle puhul oli kaetuse määr EL 27 arvestuses 2022. aastal 16,5 % (2021. aasta näitaja oli 29 %), mis kajastab COVID-19 pandeemia reageerimiseks võetud erakorraliste toetusmeetmete järkjärgulise kaotamise mõju²⁴⁴. Seitsmes liikmesriigis (Horvaatia, Kreeka, Luksemburg, Madalmaad, Poola, Portugal ja Rumeenia) oli see osakaal isegi alla 5 %. Kuigi ELis keskmiselt sai 2022. aastal sotsiaaltoetusi ligikaudu pool (54,2 %) vaesusohus olevatest töötutest, siis viies liikmesriigis (Horvaatia, Kreeka, Madalmaad, Poola ja Slovakkia) oli see osakaal palju väiksem – alla 20 %.

²⁴³ Vastavalt näitajale „tegelik kättesaadavus“, mille sotsiaalkaitsekomitee kiitis heaks 2020. aastal sotsiaalkaitse kättesaadavuse järelevalveraamistiku kinnitamise raames. Sihtrühma kuuluvad need inimesed, kes on enne sotsiaalsiirdeid vaesuse ohus. Näitaja puhul on võetud arvesse individuaalseid sotsiaaltoetusi, v.a vanadus- ja toetajakaotuspensionid.

²⁴⁴ Vt ka komisjoni aruanne nõukogu soovitusel (milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta ([COM\(2023\) 43 final](#)).

Piisava sotsiaalkaitse kättesaadavus on liikmesriigiti endiselt erinev, vaatamata viimastel aastatel tehtud mõningatele edusammudele²⁴⁵. Mis puudutab ametlikku kaetust, siis esines 2022. aasta kevadel 17 liikmesriigis kaitse puudujääke vähemalt ühe ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate rühma puhul vähemalt ühes sotsiaalkaitse harus, kõige sagedamini töötus-, haigus- ning rasedus- ja sünnitushüvitiste valdkonnas²⁴⁶. Lisaks oli 13 liikmesriigis vähemalt ühe ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate rühma jaoks vähemalt ühe sotsiaalkaitseharu sotsiaalkaitse kasutamine vabatahtlik, kõige sagedamini vanadus- ja töötushüvitiste valdkonnas. Mis puudutab iseenda tööandjaid, siis nende puhul oli ametlik kaetus sotsiaalkaitsega ebapiisav ühes või enamas sotsiaalkaitse harus 19 liikmesriigis, seejuures oli kõige sagedamini puudujääke töötushüvitiste ning tööõnnetus- ja kutsehaigushüvitiste valdkonnas. Lisaks oli nende puhul 18 liikmesriigis kaitse kasutamine vabatahtlik, kõige sagedamini haigushüvitiste, vanadus- ning rasedus- ja sünnitushüvitiste valdkonnas.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 7. Sotsiaalkaitse tulevik

Sotsiaalkaitstesüsteemidel on ELi liikmesriikides oluline roll sotsiaalse ühtekuuluvuse ja sissetulekukindluse tagamisel, pidades silmas neid ähvardavaid ohte, ning makromajandusliku stabiliseerimise tagamisel, mistõttu tuleb need kohandada tulevikuprobleemide lahendamiseks sobivaks. Sotsiaalkaitsele tehtavad kulutused moodustavad ligikaudu 30 % ELi SKPst, kuid riikide näitajad erinevad omavahel suuresti. Üldiselt tõestasid sotsiaalkaitstesüsteemid COVID-19 pandeemia ja hiljutise energiakriisi jooksul oma tõhusust sotsiaal-majandusliku vastupanuvõime toetamisel. Sotsiaalkaitstesüsteemide suutlikkusele säilitada oma piisavus ja rahastamise jätkusuutlikkus avaldub aga üha suurem surve tulenevalt rahvastiku vananemisest, struktuursetest muutustest töömaailmas ning rohe- ja digipöördest, mis meie majandust ja ühiskonda ümber kujundavad. Need muutused mõjutavad sotsiaalkaitstesüsteemide ülesehitust ja ulatust ning nende rahastamist. Praktikast tähendab see vajadust suurendada kvaliteetsetel töökohtadel töötavate inimeste osakaalu kõigis elanikkonnarühmades, tagada inimeste pikem tööelu, võtta piisavaid meetmeid palgavaesuse vähendamiseks ja ebatüüpiliste tööhõivevormide kasvava osakaaluga²⁴⁷ seotud probleemide lahendamiseks, korraldada paremini ja tõhusamalt teenuste osutamist ning tagada sotsiaalpoliitikameetmed kliimamuutustele ja rohepöördele reageerimiseks. Mitmed ELi algatused on aidanud muuta sotsiaalkaitstesüsteeme tulevikukindlamaks, kuid vaja on võtta täiendavaid meetmeid²⁴⁸.

²⁴⁵ Vt komisjoni aruanne nõukogu soovitusel (milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta ([COM\(2023\) 43 final](#)) ja 2020. aastal heaks kiidetud [järelevalveraamistik](#) ning selle [osaliselt ajakohastatud versioon](#) (2022), mis avaldati juulis 2023.

²⁴⁶ Teatava rühma „ametlik kaetus sotsiaalkaitsega“ tähendab, et teatava sotsiaalkaitseharu (nt vanaduse, töötuse, emaduse või isadusega seotud kaitse) kehtivate õigusaktide või kollektiivlepingute kohaselt on asjaomasesse rühma kuuluvatel isikutel õigus asjaomase sotsiaalkaitseharu sotsiaalkaitsekava kohasele kaitsele.

²⁴⁷ Vt ka komisjoni aruanne nõukogu soovitusel (milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta ([COM\(2023\) 43 final](#)).

²⁴⁸ Näiteks nõukogu soovitusel, mis käsitlevad töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele (2019); pikaajalist hooldust (2022), õiglase kliimaneutraalsuse ülemineku tagamist (2022) ja aktiivse kaasamise tagamiseks vajalikku miinimumsissetulekut (2023), ning direktiiv, mis käsitleb piisavat miinimumpalka.

Kestvate megatrendide taustal tuleks heaolupoliitikat kujundada kõiki vanuserühmi hõlmavat lähenemisviisi rakendades, käsitledes kogu elutsükli sünnist vanaduseni. Sellega seoses peetakse tähtsaimaks kolme järgmist ülesannet:²⁴⁹ 1) reguleerida tööturгу (eelkõige selleks, et vähendada ebavõrdsust tööturul, parandada töökohtade kvaliteeti ja soodustada sotsiaalset dialoogi); 2) tagada sotsiaalkaitse (mille keskmes on sissetulekute kaitsmine riskide eest ja stabiliseerimine); ning 3) võtta aktiivse ja ennetava sotsiaalpoliitika meetmeid, sealhulgas tagada tööhõive toetamine, hariduse andmine, täiend- ja ümberõppe võimalused ning tervishoiu-, sotsiaal- ja hooldusteenused, et võimaldada täielikku osalemist majanduses ja ühiskonnas²⁵⁰. Aktiivse ja ennetava sotsiaalpoliitika meetmete võtmine erinevate eluetappidega seotud küsimuste lahendamiseks võib tuua kahekordse kasu, vähendades tulevase kulutusi sissetuleku kaotuse kaitsele tänu tööhõive-, heaolu- ja tervisenäitajate paranemisele, toetades samal ajal kaasavat majanduskasvu ja suurendades maksubaasi. Diagrammil on näidatud aktiivsest ja ennetavast sotsiaalpoliitikast tõusev kasu elutsükli etappide kaupa.

Aktiivsed ja ennetavad sotsiaalpoliitika meetmed: kasu ühiskonnale ja üksikisikule

Allikas: joonis 2 on pärit väljaandest A. Hemerijck, S. Ronchi, I. Plavgo, „*Social investment as a conceptual framework for analysing well-being returns and reforms in 21st century welfare states*“ (Sotsiaalsed investeeringud kui kontseptuaalne raamistik heaoluga seotud kasu ja reformide analüüsimiseks 21. sajandi heaoluriikides), Socio-Economic Review, 2022.

Oluline on ka sotsiaalkaitse rahastamismudelite kohandamine uue tegelikkusega. See on vajalik, et rahuldada elanikkonna vananemise tõttu suurenevaid rahalisi vajadusi ning toetada rohe- ja digipööret, võttes seejuures arvesse mõju liikmesriikide maksustamissuutlikkusele ning tagades samal ajal õigluse ja laialdase toetuse eelseisvatele muutustele. Sotsiaalkindlustusmaksete kogumise ja üldise maksustamise vahetõttu võib olla vaja kohandada ning tööjõu maksustamise kasutamist rahastamisallikana vähendada, toetudes rohkem keskkonnahoidlikele maksudele ning kapitali ja vara maksustamisele, suurendades samal ajal rahastamise tulemuslikkust ja õiglust.

²⁴⁹ Komisjon moodustas Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava (2021) raames ELi sotsiaalkaitse ja heaoluriikide tulevikku käsitleva kõrgetasemelise töörühma, mille aruanne avaldati 2023. aasta alguses. Vt täielik [aruanne](#) ja [infograafik](#), kus on esitatud ka 21 peamist soovitusi.

²⁵⁰ Euroopa Ülikool-Instituut, poliitikaülevaade, „*Learning from adversity: towards a European Union of social investment welfare states*“ (Rasketest olukordadest saadud õppetunnid: kujundades sotsiaalsel investeeringutel põhinevaid heaoluriike ühendavat Euroopa Liitu), Robert Schuman Center, 2023.

Mitu liikmesriiki on oma sotsiaalkaitstesüsteemidega seoses käivitanud pikaajalised arutelud ja reformid, et viia süsteemid vastavusse uue tegelikkusega. Näiteks algatas **Soome** oma sotsiaalkindlustussüsteemi pikaajalise reformi, moodustades parlamendikomisjoni, kes pakub 2027. aastaks välja, milliseid muudatusi oleks vaja teha. **Portugal** võttis vastu töö tulevikku käsitleva rohelise raamatu, mille eesmärk on parandada sotsiaalset turvavõrku (sealhulgas ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate jaoks) ja näha ette kõrgemad minimaalsed tööstandardid, tagades samal ajal sotsiaalkaitstesüsteemi jätkusuutlikkuse, mitmekesistades selle rahastamisallikaid. **Belgia** võttis sotsiaalkaitse kättesaadavust käsitleva riikliku kava kaudu kohustuse suurendada oma sotsiaalkaitstesüsteemi õiglust ja tulemuslikkust, kaotada puudujäägid sotsiaalkaitse ametliku katvuse ja piisavuse osas ning käsitleda horisontaalküsimusi, nagu digilõhe ja kaitseõiguste kasutamata jätmine.

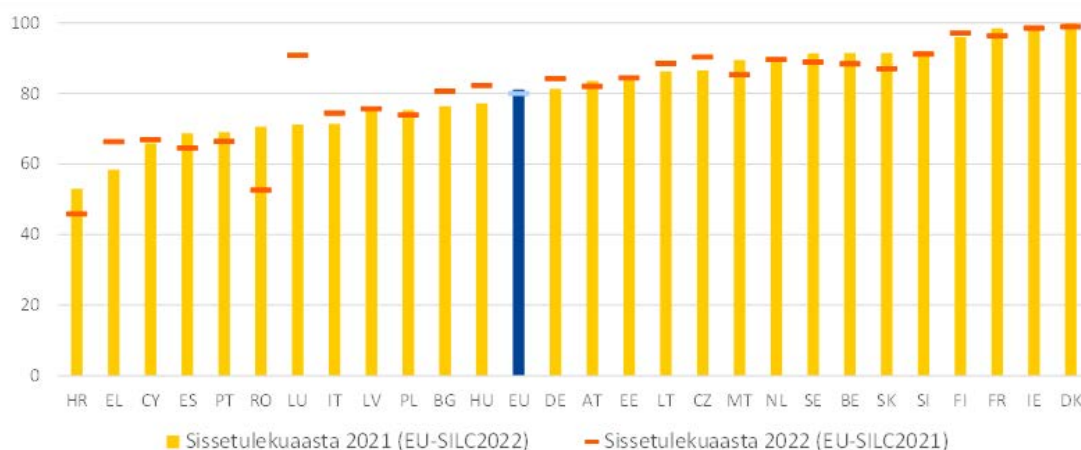
Miinimumsissetuleku tagamise kavade piisavuse poolest püsis olukord enamikus ELi liikmesriikides muutumatuna. Võrreldes miinimumsissetulekutoetuse saajate sissetulekut riikliku suhtelise vaesuse piiri tasemega ja madalapalgalise töötaja sissetulekuga,²⁵¹ saab hinnata nende kavade mõju vaesuse vähendamisele ning seda, kuivõrd nad motiveerivad inimesi tööturul osalema. Mõnes riigis, näiteks Leedus, Lätis ja Hispaanias, tõusis miinimumsissetulekutoetuse piisavuse määr 2021. aastal võrreldes 2020. aastaga (sissetulekuaastad), eelkõige võrreldes madalapalgalise töötaja sissetulekuga, kuid kahes kolmandikus ELi riikides see määr pisut langes (eelkõige Maltal, Luksemburgis, Poolas, Sloveenias, Madalmaades, Iirimaa, Kreekas, Itaalias, Horvaatias, Küprosel ja Eestis, kus langus oli 3–5 protsendipunkti). Miinimumsissetuleku piisavuse näitaja on endiselt üle 80 % (vaesusrisi piirist) Madalmaades, Iirimaa, Taanis, Itaalias ja Küprosel, kuid Rumeenias, Bulgaarias, Ungaris ja Slovakkias on see näitaja väiksem kui kolmandik vaesusrisi piirist.

²⁵¹ Vastavalt miinimumsissetuleku võrdlusanalüüsi raamistikus kokku lepitud metoodikale; vt ühised tööhõivearuanded alates aastast 2019.

Miinimumsissetulekuga kaetus, mida väljendatakse toetusesaajate määrana, püsis ELis üldjoontes muutumatuna, hoolimata olulistest muutustest mõnes liikmesriigis. Kaetuse määr langes 2022. aastal võrreldes 2021. aastaga (vastavalt 2021. ja 2020. sissetulekuaasta põhjal) märkimisväärselt Kreekas, Ungaris ja Bulgaarias (rohkem kui 4 protsendipunkti võrra; vt joonis 2.4.10). Kõige enam paranes see määr seevastu Rumeenias (18 protsendipunkti võrra), jäädes siiski alla ELi keskmisele (81,1 %). Endiselt paranes näitaja märkimisväärselt (rohkem kui 4 protsendipunkti võrra) Slovakkias, Maltal, Hispaanias ja Horvaatias (kus kaetuse määr jäi siiski liikmesriikide madalaimaks). Taanis, Iirimaa, Prantsusmaal ja Soomes oli toetusesaajate määr peaaegu 100 %. Administratiivandmetest nähtub, et aktiivse tööturupoliitika meetmetes osalevate miinimumsissetulekutoetuse saajate aastapõhine tööturule sisenemise määr on liikmesriikide lõikes väga erinev, ulatudes ligikaudu 6 %st ligikaudu 50 %ni²⁵². Selline varieeruvus võib kajastada erinevusi üldise tõhususe tasemes. Kuigi sotsiaalhoolekandeesutuste ja avalike tööturuasutuste vaheline tegevuse koordineerimine võib olla piisav, toimuvad sotsiaaltoetuste andmise ja tööturule integreerimise protsessid sageli eraldiseisvalt. Nõukogu soovitusel, milles käsitletakse aktiivse kaasamise tagamiseks piisavat miinimumsissetulekut, on esitatud miinimumsissetuleku tagamise kavade edasise ajakohastamise valdkonnad vastavalt aktiivse kaasamise lähenemisviisile²⁵³.

Joonis 2.4.10. Toetusesaajate osakaal väga madala tööhõivega leibkondades elavate vaesuse ohus olevate inimeste hulgas jäi üldjoontes muutumatuks

Toetusesaajate määr väga madala tööhõivega leibkondades elavate vaesuse ohus olevate 18–64aastaste inimeste puhul (%; uuringuaastad 2021 ja 2022, sissetulekuaastad vastavalt 2021 ja 2020)

Märkus. Prantsusmaa andmed on esialgsed. Aegride katkemised Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul 2022. aastal ning Luksemburgi puhul 2021. aastal.

Allikas: Eurostat [[ilc_li70](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

²⁵² Vt [miinimumsissetulekut käsitlev 2022. aasta aruanne](#).

²⁵³ Nõukogu soovitus piisava miinimumsissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise (2023/C 41/01).

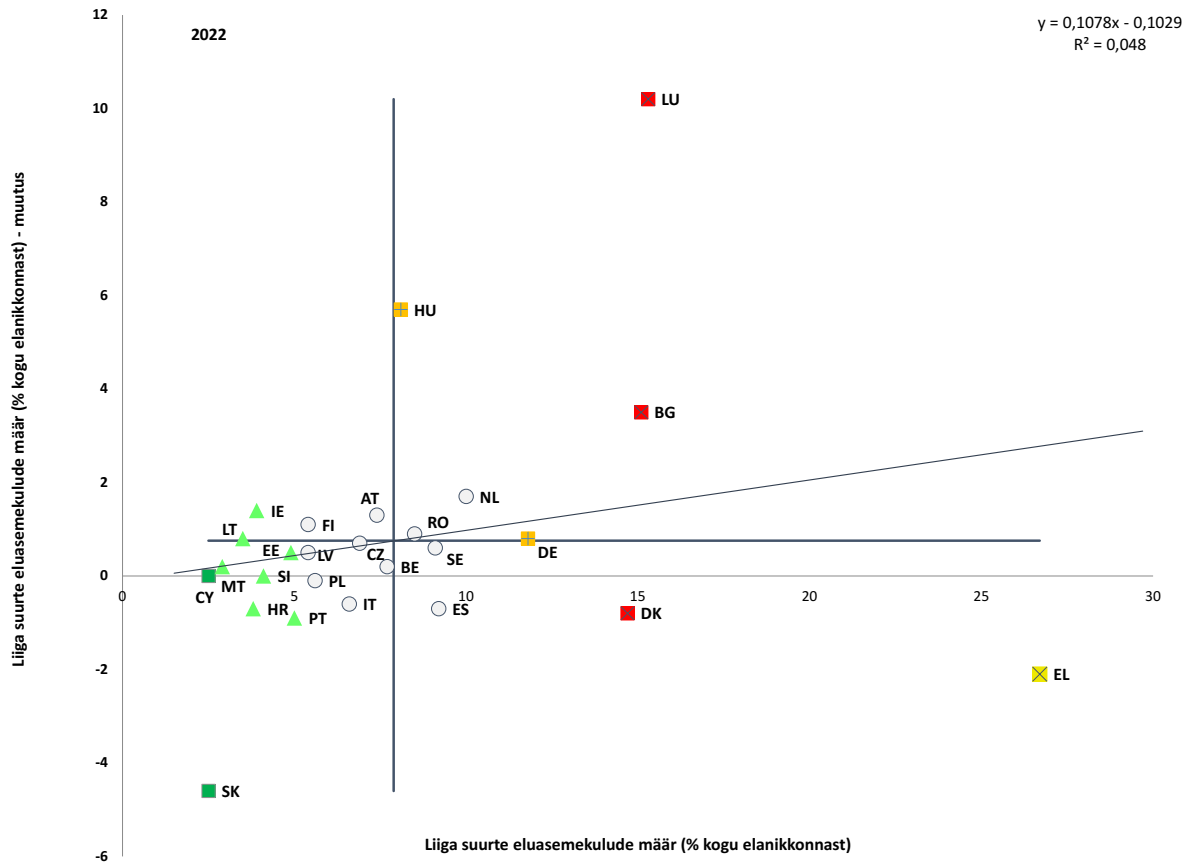
Eluaseme taskukohasuse probleem ELis süveneb. 2022. aastal elas 9,1 % ELi elanikkonnast leibkonnas, kus eluaseme kulude kogusumma moodustas üle 40 % kasutatavast kogutulust. See liiga suurte eluasemekulude määr on ELi tasandil tõusnud 8,9 %-lt 2021. aastal ja 7,8 %-lt 2020. aastal. Kreekas oli see määr kõrgeim (26,7 %), kuid langes võrreldes 2021. aastaga (ja on langenud alates 2015. aastast, mil see oli 45,5 %), mistõttu sai olukord selles mõõtmes hinnangu „kehv, kuid paranemas“. Liiga suurte eluasemekulude määra poolest oli järgmine Luksemburg, kus see näitaja 2021. aastaga võrreldes kasvas 5,5 protsendipunkti võrra, mistõttu hinnati olukord seal kriitiliseks, nagu ka Bulgaaria ja Taani puhul. Liiga suurte eluasemekulude määr oli madalaim Slovakkias ja Küprosel, kelle tulemusi hinnati selles valdkonnas „väga tubliks“, ning Maltal (vt joonis 2.4.11). ELi tasandil oli vaesuse ohus olevate elanike puhul liiga suurte eluasemekulude määr märkimisväärselt kõrgem (33,1% ehk 29,2 protsendipunkti kõrgem) kui ülejäänud elanikkonna puhul, kuid liikmesriikidevahelised erinevused selle näitaja puhul olid suured²⁵⁴. Vaesuse ohus oleva elanikkonna puhul oli liiga suurte kulude määr kõrgeim Kreekas, Taanis ja Bulgaarias (vastavalt: 84,5 %, tõus 7,8 protsendipunkti; 70,7 %, langus 1,4 protsendipunkti; 50,1 %, tõus 12,9 protsendipunkti), madalaim (alla 15 %) aga Küprosel, Maltal, Leedus ja Slovakkias (pärast järsku, 18,5 protsendipunktist langust). Üldiselt mõjutasid eluaseme taskukohasusega seotud probleemid liikmesriikides eraüürituru üürnikke palju rohkem kui kinnisvaraomanikke (olenemata sellest, kas neil oli hüpoteeklaen või mitte) ning üürnikke, kes tasusid alandatud üürihinda või elasid üüripinnal tasuta²⁵⁵.

²⁵⁴ Eurostat [[ilc_lvho07a](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

²⁵⁵ Eurostat [[ilc_lvho07c](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Joonis 2.4.11. Liiga suurte eluasemekulude määr veidi tõusis, mis osutab suurele riikidevahelisele erinevusele

Liiga suurte eluasemekuludega leibkondades elavate inimeste osakaal, 2022. aasta tase ja muutus võrreldes eelmise aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul. Statistiliselt olulised muutused on tähistatud tärniga (*).

Allikas: Eurostat, [tespm140], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Üksikvanemaga leibkondade ja lastega perede seas esineb eluasemega seotud suuri raskusi sagedamini²⁵⁶. Üksikvanemaga leibkondade puhul oli väga halvades tingimustes elavate inimeste määr 2020. aastal 7,6 % ning nende puhul oli ka liiga suurte eluasemekulude määr kõrgem (ELi tasandil 16,2 %, mis on peaaegu kaks korda kõrgem keskmisest). Liiga suurte eluasemekuludega leibkondades elavate laste osakaal vähenes ELis 7,8 %-lt 2021. aastal 7,1 %-le 2022. aastal. See suurenes siiski oluliselt Luksemburgis, Bulgaarias ja Madalmaades (vastavalt 12,1 ja 4,6 ja 4,1 protsendipunkti) ning vähenes Slovakkias ja Kreekas (vastavalt 7 ja 5,7 protsendipunkti). Kõige suurem oli see osakaal Kreekas (30 %), järgnesid Luksemburg (16 %), Bulgaaria (14,3 %), Hispaania (11,5 %) ja Saksamaa (9,4 %).

Kodutute arvu vähendamisel viimase kümne aasta jooksul ELi liikmesriikides tehtud edusammud on olnud väikesed. Kuna ühtne statistiline määratlus ja meetodika kodutute loendamiseks puudub, ei ole andmed liikmesriigiti võrreldavad ning kodutust on ELi tasandil raske täpselt kvantifitseerida. FEANTSA ja Abbé-Pierre'i sihtasutuse 2023. aasta hinnangu kohaselt oli öösel tänavatel või ajutist/erakorralist majutust pakkuvast majutusasutusest/varjupaigast magavate kodutute arv ELis vähemalt 895 000; hinnang põhineb 2017.–2022. aastal kindlatel ajahetkedel tehtud loenduste tulemuste alusel ekstrapoleeritud andmetel²⁵⁷. Riiklike andmete kohaselt on olukord halvenenud kõigis liikmesriikides peale Soome, Taani ja Madalmaade. Praegune majanduslik olukord, mida iseloomustab elukalliduse tõus, on kodutust põhjustavaid asjaolusid ja enim puudust kannatavate leibkondade olukorda süvendanud.

²⁵⁶ See punkt põhineb Eurostati andmetel [[ilc_mdho06a](#)], [[ilc_mdho06b](#)], [[ilc_lvho07e](#)] ja [[ilc_lvho07a](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika. Luksemburgi 2022. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

²⁵⁷ Vt Abbé-Pierre'i sihtasutus ja FEANTSA, „*Eight overview of housing exclusion in Europe*“ (Kaheksas ülevaade eluasemega seotud tõrjutusest Euroopas), 2023.

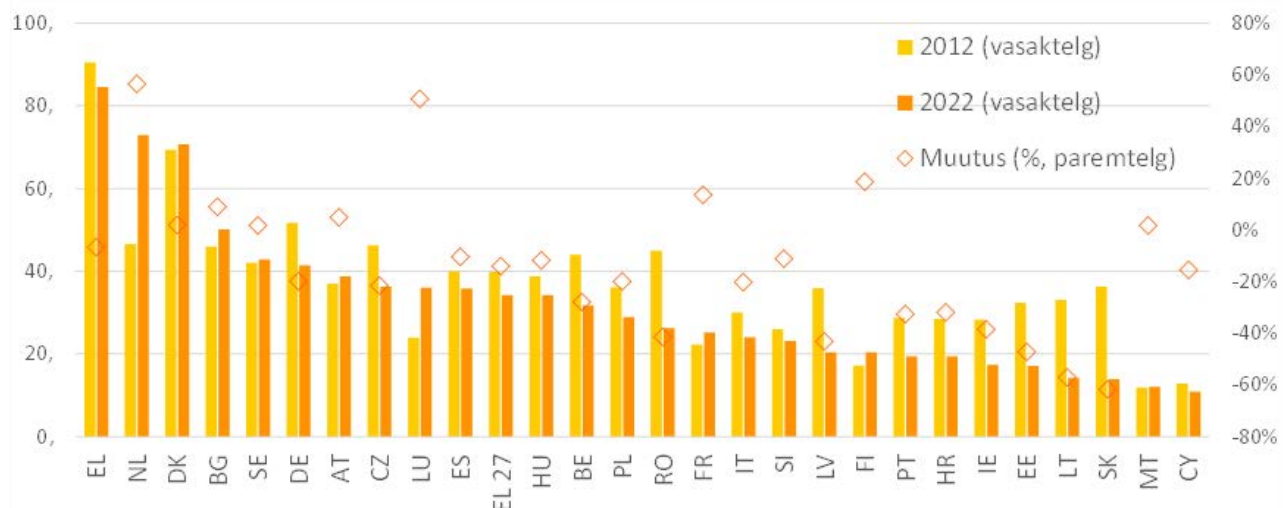
Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 8. Abivajajate jaoks taskukohase hinnaga eluaseme ja eluasemetoetuste kättesaadavuse parandamine ELis

Õigus saada juurdepääs korralikule eluasemele ja eluasemetoetusele on üks inimeste põhiõigustest²⁵⁸ ning inimeste heaolu ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seisukohast määrava tähtsusega. COVID-19 kriis kinnitas, kui tähtis on kättesaadav, taskukohane ja kvaliteetne eluase tööturul osalemise ja paremate haridustulemuste saavutamise toetamiseks. Euroopa sotsiaalharta artiklis 31 ja Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõttes 19 kutsutakse liikmesriike üles tegema jõupingutusi, et tagada juurdepääs sotsiaaleluruumidele ja eluasemetoetustele, ennetada sunniviisilisi väljatõstmisi ning tagada haavatavate rühmade ja kodutute sotsiaalne kaasamine.

Eluasemekulud võtavad netosissetulekust suure osa, seda eriti vaesuse ohus olevate inimeste puhul, aga asjaomane määr on veidi langenud, ent liikmesriigiti ebaühtlaselt. Eluasemekulud on kulud, millest ei ole võimalik elukvaliteeti tõsiselt ohtu seadmata või rahaliste raskustega riskimata vabaneda. 2022. aastal oli liiga suurte eluasemekulude määr vaesuse ohus olevate inimeste seas ELi tasandil 34,2 % ehk üle kolme korra kõrgem kui kogu elanikkonna puhul (9,1 %). See tuleneb sellest, et 2012. aastast alates on edasimineku ELi tasandil olnud aeglane (määr on langenud vaid 5,6 protsendipunkti võrra), kusjuures liikmesriikidevahelised erinevused selle näitaja puhul on märkimisväärsed. Suuri edusamme tehti Slovakkias ja Leedus, kus liiga suurte eluasemekulude määr langes enam kui poole võrra, järgnesid Eesti, Läti ja Rumeenia, kus registreeriti enam kui 40 % langus. Samal ajal tõusis liiga suurte eluasemekulude määr rohkem kui 50 % Madalmaades ja Luksemburgis, järgnesid Soome ja Prantsusmaa, kus see määr tõusis enam kui 10 %. Pikemat perioodi vaadeldes ei saa liikmesriikide hulgas täheldada ei lähenemise ega kaugenemise suundumust.

Liiga suurte eluasemekulude määr vaesuse ohus olevate inimeste puhul 2012. ja 2022. aastal

Liiga suurte eluasemekuludega leibkondades elavate inimeste osakaal vaesuse ohus olevate inimeste hulgas, 2012 ja 2022 (%; tase ja muutus protsentides)

Allikas: Eurostat [ilc_lvho07a]. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul 2022. aastal.

²⁵⁸

Vt inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 25 lõige 1 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 34.

Eluaseme hea kvaliteedi eeltingimused on materiaalsete tingimuste standardite järgimine, puuetega inimeste jaoks füüsilise juurdepääsetavuse tagamine ja kaasavate kogukondade loomine. Väga sobimatul (sealhulgas suuruse poolest) eluasemel elamine liigitatakse sageli üheks kodutuse vormiks²⁵⁹. Lisaks on alaesindatud või marginaliseeritud kogukondade, näiteks romade eluasemed sageli teistest elanikkonnarühmadest eraldatud (st neil puudub teistega võrdväärne juurdepääs tavapärastele, kaasavatele ja kvaliteetsetele eluasemelahendustele ning seonduvatele teenustele). Nende probleemide lahendamiseks rakendatavad sotsiaaleluruumide kavad on ELis erinevad nii eesmärkide, seotud nõuete ja eluruumi saamise tingimuste kui ka rahaliste vahendite kasutamise (mitterahaline toetus või rahalised toetused) poolest²⁶⁰. Investeeringud sotsiaaleluruumidesse võivad parandada eluaseme kättesaadavust ja taskukohasust väikese sissetulekuga ja haavatavate rühmade, sealhulgas kodutute jaoks.

ELi poliitika võib positiivselt mõjutada eluaseme taskukohasust, kättesaadavust ja piisavust, eriti abi vajavate inimeste jaoks. Kuigi esmane vastutus eluasemelahenduste ja eluasemetoetuste pakkumisega seoses lasub liikmesriikidel, võivad ELi rahalised vahendid (ERF, ESF+, taaste- ja vastupidavusraha ning InvestEU programmid) ja poliitikameetmed toetada riiklike ja piirkondlike avaliku sektori asutuste jõupingutusi seotud probleemide lahendamisel, näiteks ühtekuuluvuse ja linnaarengu, tööhõive ja sotsiaalkaitse, tööstus- ja energiapoliitika valdkonnas. Lisaks võivad eluasemete jätkusuutlikkuse ja kaasavuse suurendamisele kaasa aidata sellised ELi algatused nagu uus Euroopa Bauhaus ja taskukohase eluaseme algatus²⁶¹.

Juurdepääs taskukohastele ja sotsiaaleluruumidele on paljudes liikmesriikides poliitikakavades ning õigusloomealastes ja finantskavades tähtsal kohal. Nende riikide hulka kuuluvad eelkõige Tšehhi, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia, Läti, Malta, Poola, Portugal ja Slovakkia. Näiteks alustati Lätis taaste- ja vastupidavuskava raames taskukohase eluaseme strateegia väljatöötamist eesmärgiga tagada piisav toetus kõigile sissetulekurühmadele. Prantsusmaal võeti üürisuhete reguleerimise erimeetmeid ning Portugalis kehtestati toetuste süsteem, et toetada perekondi üüri ja hüpoteeklaenuade maksmisel (osana ulatuslikust õiguspaketist Mais Habitação), koos täiendavate meetmetega, mille eesmärk on vähendada intressimäärade tõusu mõju eluasemelaenu maksetele. Kreekas töötati välja kohalikul tasandil rakendatav laenuabi ja eluasemetoetuste programm ning suurendati üliõpilastele antavat eluasemetoetust ning Maltal töötati välja toetusprogramm inimestele, kes ostavad eluaseme esimest korda, nähes neile ette 10 000 euro suuruse toetuse. Poolas võeti vastu seadus elamuühistute kohta ja Hispaanias eluaseme kohta. Itaalias ja Lätis töötati välja eritoetuste kava energiahindade tõusu mõju leevendamiseks.

²⁵⁹ Abbé-Pierre'i sihtasutus ja FEANTSA, „*Third overview of housing exclusion in Europe*“ (Kolmas ülevaade eluasemega seotud tõrjutusest Euroopas), 2018.

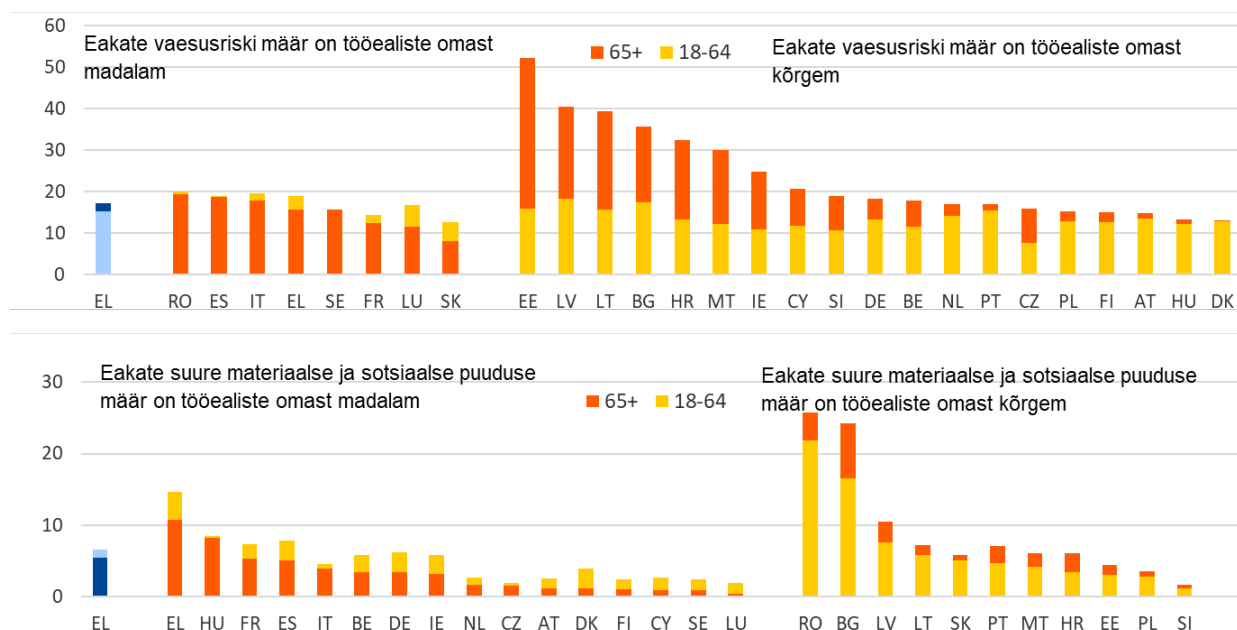
²⁶⁰ OECD, „*Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable*“ (Kujundades paremat homset: poliitikameetmed eluasemete taskukohasemaks muutmiseks), 2021, Pariis.

²⁶¹ Vt „*New European Bauhaus: beautiful, sustainable, together*“ (Uus Euroopa Bauhaus: kaunis, kestlik, kaasav) ja „*Affordable housing initiative*“ (Taskukohase eluaseme algatus).

Aastatel 2020–2021 täheldatud väikese languse järel tõusis 2022. aastal 65aastaste või vanemate inimeste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr. Alates 2015. aastast on see määr tõusnud 18 %-lt 20,2 %-le ning erinevus naiste ja meeste määra vahel püsib (vastavalt 22,9 % ja 16,7 %). Niisuguse üldise suundumuse taga oli rahalise vaesuse määra tõus selles elanikkonnarühmas 16,8 %-lt 2021. aastal 17,3 %-le 2022. aastal. Enamikus riikides on suhtelise vaesuse määr vanemas eas inimeste puhul kõrgem kui tööealise elanikkonna puhul (18–64aastased), kuid lõhe nende kahe rühma vahel erineb liikmesriigiti märkimisväärselt (vt joonise 2.4.12 ülemine diagramm). Suure materiaalse või sotsiaalse puuduse määr on selles vanuserühmas pidevalt langenud, küll aga tõusis see veidi aastatel 2021–2022 (langus 7,4 %-lt 2015. aastal 5,3 %-le 2021. aastal ja seejärel tõus 5,5 %-le 2022. aastal). Enamikus liikmesriikides on see määr eakate puhul madalam kui tööealise elanikkonna vastav määr ELi tasandil (2022. aastal 6,6 %) (vt joonise 2.4.12 alumine diagramm).

Joonis 2.4.12. Eakamate inimeste (65+) suhtelise vaesuse määr on tööealise elanikkonnaga võrreldes kõrgem, kuid suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr on nende puhul üldiselt madalam

Suhtelise vaesuse määr (ülemine diagramm) ning suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr (alumine diagramm) vanuserühmade kaupa (%), 2022)

Märkus. Vasakul on vanuserühma 18–64 tulp lisatud vanuserühma 65+ tulpale; paremal on vanuserühma 65+ tulp lisatud vanuserühma 18–64 tulpale. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul.

Allikas: Eurostat [[ilc_li02](#)] ja [[ilc_mdsl1](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Pensionid moodustavad liidus keskmiselt ligikaudu kolm viiendikku karjääri lõpu poole teenitavast palgast. 2022. aastal oli 65–74aastaste inimeste keskmine pension 0,58 korda väiksem kui 50–59aastaste töötajate sissetulek²⁶². See asenduse kogumäär on alates 2012. aastast, mil see oli 0,54, aeglaselt tõusnud. Mõnes riigis (Luksemburg, Hispaania, Itaalia ja Kreeka) on see üle 0,70. Nendes liikmesriikides on tavaliselt ka vanemaealiste vaesuse määr tööealiste inimestega võrreldes madalam. Samas on 12 liikmesriigis kõnealune asendusmäär alla 0,50 ja neljas liikmesriigis isegi alla 0,40 (Leedu, Iirimaa, Bulgaaria ja Horvaatia) ning Rumeenias tõusis see 0,38-lt 2021. aastal 0,52-le 2022. aastal. Naiste puhul oli see määr 2022. aastal enamikus liikmesriikides madalam²⁶³.

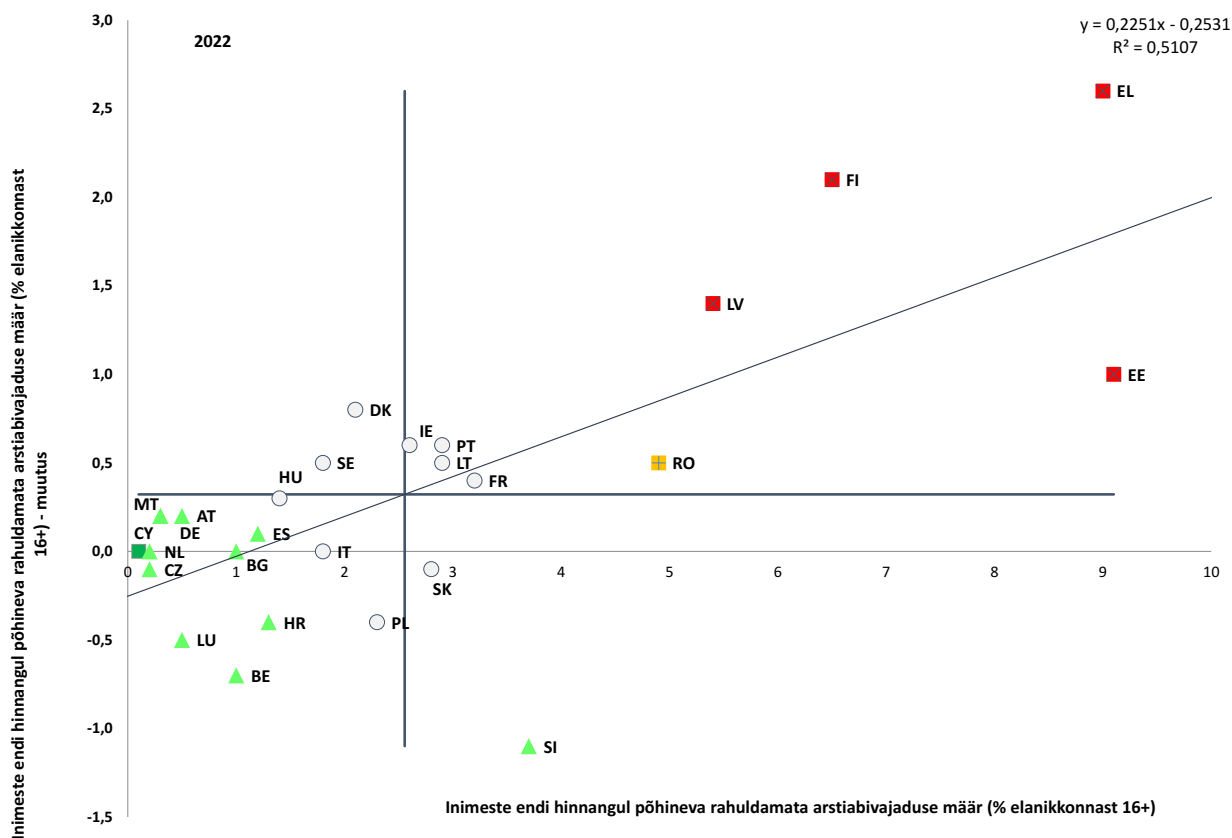
Inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse keskmine näitaja püsis 2022. aastal üldjoontes muutumatuna, kuid liikmesriikidevahelised erinevused selle osas on suured. Kuigi ELi keskmine näitaja mõneti suurenes (2 %-lt 2021. aastal 2,2 %-le 2022. aastal), on riikide näitajad endiselt väga erinevad, ulatudes 0,1 %st Küprosel 9,1 %ni Eestis (vt joonis 2.4.13) ning täheldatav on kaugenemise suundumus. Rahuldamata arstiabivajaduse näitajad olid suuremad Eestis, Kreekas, Soomes ja Lätis, kelle kõigi puhul hinnati olukord kriitiliseks, aga ka Rumeenias, kelle olukord hinnati tähelepanu vajavaks. Kui viimase kümne aasta jooksul on see näitaja neis riikides üldiselt kahanenud, siis nüüd on see jälle kasvamas. Kreekas ja Soomes kasvas see näitaja 2022. aastal enam kui 2 protsendipunkti võrra (Kreekas peamiselt seetõttu, et arstiabiteenus on liiga kalline, ja Soomes peamiselt ootejärjekorraga seotud põhjustel). Rahuldamata arstiabivajaduse näitajad on madalaimal tasemel (alla 1 %) Küprosel, kelle tulemus hinnati selles valdkonnas väga tubliks, ning Madalmaades, Tšehhis, Saksamaal, Maltal, Luksemburgis ja Austrias, kelle kõigi olukord hinnati keskmisest paremaks (keskmisest paremaks hinnati olukord ka Belgia, Bulgaaria, Hispaania ja Horvaatia puhul). Rahuldamata vajadusest arstiabi järele teatavad tõenäolisemalt väikese sissetulekuga leibkondades elavad inimesed, kuigi lõhe kogu elanikkonnaga võrreldes on liikmesriigiti erinev. Suurimad erinevused madalaima ja kõrgeima sissetulekukvintili vahel olid Kreekas (11 protsendipunkti), Lätis, Rumeenias (mõlemas 8,4 protsendipunkti), Soomes (7,6 protsendipunkti) ja Portugalis (6,1 protsendipunkti). Rahuldamata arstiabivajaduse näitaja osas täheldati ka piirkondlikke erinevusi, näiteks Ungaris, Rumeenias ja Poolas (vt 5. lisa joonis 10).

²⁶² Seda näitab asenduse kogumäär, Eurostati näitaja [[ilc_pnp3](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika; määratletakse 65–74aastaste inimeste individuaalsete brutopensionide mediaanväärtuse ja 50–59aastaste inimeste individuaalsete brutosissetulekute mediaanväärtuse suhtena (muid sotsiaaltoetusi arvesse ei võeta).

²⁶³ Täiendav teave pensionisüsteemide põhiomaduste kohta on esitatud pensionide piisavuse [võrdlusraamistikus](#), mille töötasid ühiselt välja sotsiaalkaitsekomitee ja Euroopa Komisjon. Raamistiku kohaldamisel tuleb arvesse võtta pensionide piisavust käsitlevas aruandes esitatud põhjalikumad analüüsi.

Joonis 2.4.13. Nende inimeste osakaal, kes teatasid rahuldamata arstiabivajadusest, erineb liikmesriigiti suurel määral

Inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja, 2022. aasta tase ja muutus eelmise aastaga võrreldes (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul.

Allikas: Eurostat, [tespm_110], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Demograafilised muutused, eelkõige tulevane prognoositud pikem oodatav eluiga, suurendavad edaspidi potentsiaalset vajadust pikaajalise hoolduse järele. Potentsiaalselt pikaajalist hooldust vajavate inimeste arv kasvab prognoosi kohaselt ELis 2019. aastal registreeritud 30,8 miljonilt 33,7 miljonini 2030. aastal ja seejärel 38,1 miljonini 2050. aastal²⁶⁴. 2019. aasta andmete kohaselt vajas ELis pikaajalist hooldust 26,6 % 65aastastest või vanematest tavaleibkondades elavatest inimestest, seejuures oli täheldatav märgatav sooline erinevus (32,1 % naistest vs. 19,2 % meestest)²⁶⁵. Teadusuuringute Ühiskeskuse viimased mikrosimulatsioonid näitavad, et lisaks demograafilistele teguritele mõjutavad (prognoositavat) pikaajalise hoolduse vajadust hariduse ja tervishoiu edendamine ning haiguste ennetamine²⁶⁶.

Pikaajalist hooldust vajavatel inimestel on sageli piiratud juurdepääs ametlikele koduhooldusteenustele, kuna need ei ole taskukohased, kättesaadavad või piisavalt kvaliteetsed. 2019. aastal ütles ELis 46,5 % 65aastastest või vanematest inimestest, kellel on suuri raskusi isikliku hoolduse või majapidamistöödega, et nende abivajadust nende tegevustega seoses ei ole rahuldatud. Madalaimasse sissetulekukvintiili kuuluvate inimeste puhul (51,2 %) oli see oluliselt märgatavam kui kõrgeimasse sissetulekukvintiili kuuluvate inimeste puhul (39,9 %). Ametlike hooldusteenuste kättesaamatus võib põhjustada rahuldamata hooldusvajadusi või koormata mitteametlikke hooldajaid. Kättesaadavusega seotud probleeme süvendavad suur tööjõupuudus ja oskuste nappus hooldussektoris. Prognoosi kohaselt peaks pikaajalise hoolduse pakkumine kogu tööealise elanikkonna kohta järgmisel kümnendil OECD riikides keskmiselt kasvama 32 % ehk 0,6 protsendipunkti võrra, et rahuldada prognoositavat suuremat nõudlust²⁶⁷. Samuti peab hooldussektoris parandama töötingimusi, et hoida töötajaid ja motiveerida õigete oskustega uusi töötajaid sektorisse tööle tulema. Paremad töötingimused koos sektori elukutsete esindajate ettevalmistamisel paremate haridus- ja koolitusvõimalustega parandaksid samuti pakutava hooldusteenuse kvaliteeti. Selleks et mõõta sotsiaalkaitse taset eakate pikaajalise hoolduse valdkonnas ja seda liikmesriikide vahel võrrelda, töötas OECD Euroopa Komisjoni toel välja tüüpiliste pikaajalise hoolduse vajaduse juhtude kogumi²⁶⁸. Analüüsist selgub, et isegi pikaajalise hoolduse hüvitiste saamise korral võivad hoolduskulud, mis tuleb ise katta, olla mõnes liikmesriigis väga suured, eriti raske pikaajalise hoolduse vajadusega eakate koduhoolduse korral (vt 2.4.14).

²⁶⁴ Euroopa Komisjon ja majanduspoliitika komitee, „*The 2021 Ageing Report – Economic and budgetary projections for the EU Member States (2019-2070)*“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021.

²⁶⁵ Eurostat [hlth_ehis_tadle], Euroopa terviseuuring. See uuringupõhine näitaja hõlmab ainult tavaleibkondades elavaid inimesi, kuid ei hõlma hooldekodudes elavaid inimesi.

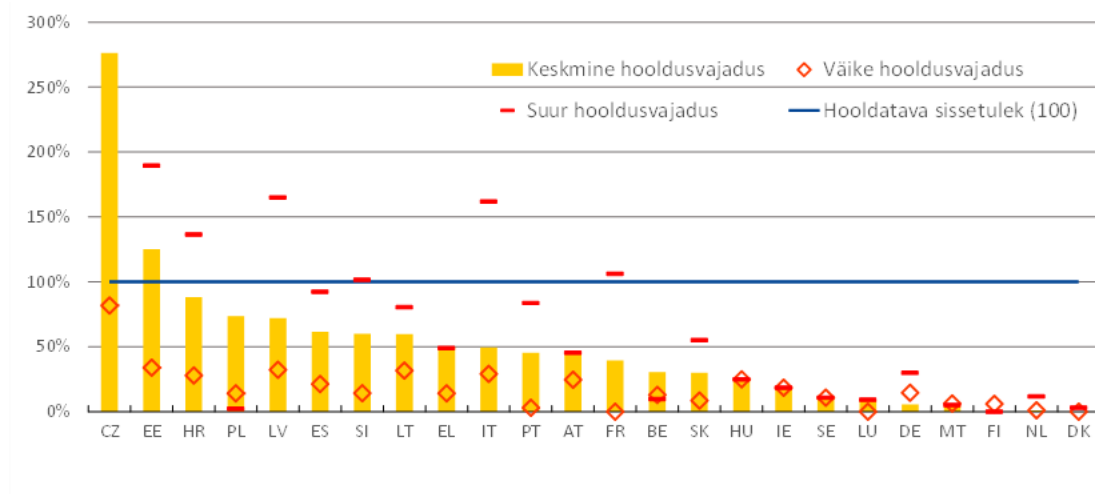
²⁶⁶ Teadusuuringute Ühiskeskus, „*Demographic microsimulation of long-term care needs in the European Union*“ (Pikaajalise hooldusega seotud vajaduste demograafiline mikrosimulatsioon Euroopa Liidu kohta), 2023 (avaldatakse peatselt).

²⁶⁷ OECD, „*Beyond Applause? Improving Working Conditions in Long-Term Care*“, (Kiiduavaldustest üksi ei piisa. Töötingimuste parandamine pikaajalise hoolduse valdkonnas), 2023.

²⁶⁸ Cravo Oliveira Hashiguchi, T. and Llana-Nozal, A., 2021, „*The Effectiveness of Social Protection for Long-term Care in Old Age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?*“, OECD Health Working Papers No 117, OECD Publishing, Pariis, 2021.

Joonis 2.4.14. Hoolduskulud, mis tuleb ise kanda, võivad olla väga suured, eriti raske pikaajalise hoolduse vajadusega eakate koduhoolduse korral

Koduhoolduse kulud, mis tuleb ise kanda, osakaaluna eakate sissetulekust (pärast avaliku sektori toetust) mediaansissetulekuga hooldatavate puhul, kellel puudub netovara; raskusastmete kaupa; 2022

Märkus. Eesti andmed põhinevad Tallinnal, Itaalia andmed Alto Adigel (Lõuna-Tirol), Austria andmed Viinil, Belgia andmed Flandrial.

Allikas: OECD analüüsid, mis põhinevad OECD pikaajalise hoolduse sotsiaalkaitse küsimustikul, OECD tulujaotuse andmebaasil ja OECD varajaotuse andmebaasil.

2.4.2. Liikmesriikide võetud meetmed

Peaaegu kõik liikmesriigid rakendasid toetusmeetmeid, et aidata inimestel elukalliduse tõusu tingimustes toime tulla. Enamikus liikmesriikides (**Belgia, Küpros, Hispaania, Soome, Leedu, Madalmaad, Portugal, Rumeenia, Sloveenia**) suurendati miinimumsissetulekutoetust, pere- ja lapsetoetusi, töötushüvitisi ja pensione. **Sloveenia** on üks vähestest riikidest, kus kohandati ka eluasemetoetusi. **Kreekas** ja **Slovakkias** tehti 2022. aasta jooksul ühekordseid lisamakseid ja täiendavaid väljamakseid miinimumsissetulekutoetuse ning pere-/lapsetoetuste puhul. **Rootsis** nähti alates pandeemiast ette lisasumma lastega peredele eluasemetoetuste maksmiseks ja suurendati seda summat 2023. aasta juunis elukalliduse tõusu mõju vähendamiseks²⁶⁹.

²⁶⁹ Põhjalikuma ülevaate meetmetest, mida liikmesriigid on võtnud energiahindade ja elukalliduse tõusu mõju leevendamiseks, saab [sotsiaalkaitsekomitee 2023. aasta aruandest](#).

Et aidata tagada juurdepääs esmatähtsatele teenustele ja eelkõige energiateenustele, võtsid liikmesriigid hinnatõusust tingituna olulisi erakorralisi meetmeid, mida kohaldati ajutiselt ja üldiselt, mitte konkreetse sihtrühma suhtes²⁷⁰. Näiteks **Belgias** rakendati 2022.–2023. aasta talvel kaks abipaketti, millega toetati kõiki kodumajapidamisi elektri- ja gaasiarvete summalt automaatsete mahaarvamiste tegemisega. **Iirimaa** eraldati 1,2 miljardit eurot energiatoetusteks, mille puhul aidati vähendada tarbijate elektriarveid elektriteenuse kontole krediidi maksmise kaudu. **Prantsusmaal** võeti kasutule erakorralised energiavautšerid, et anda ühekordset lisatoetust kõige haavatavamas olukorras olevatele leibkondadele, ning **Tšehhis** kehtestati ajutine energiahinnalagi. **Portugal** võttis haavatavatele leibkondadele kasutusele vautšeri, et leevendada eluasemete energiaostuvõimetust (Vale Eficiência), ning vähendas kuni 6,9 kVA lepinguga kodutarbijatele ja/või madalpingetarbijatele kehtestatud elektrienergia käibemaksu 6 %-ni. **Bulgaarias** ja **Rumeenias** anti algatuse „SAFE“ raames ja ESFi REACT-EU rahastu vahendeid kasutades vautšerikava kaudu ajutist toetust kõige haavatavamas olukorras olevatele leibkondadele. **Hispaanias** pikendati kuni 31. detsembrini 2023 sellise meetme kohaldamist, millega tagatakse vee, gaasi ja elektriiga varustatus ning telekommunikatsiooniteenused põhivajadusi rahuldavas mahu. **Itaalias** loodi 112 miljoni euro suurune fond, et rahastada sihtotstarbelist vautšerit, millega kaetakse väikese sissetulekuga inimeste transpordikulud. **Maltal** võimaldati alates 2022. aasta oktoobrist kõigil isiklikku ühistranspordikaarti omavatel elanikel kasutada ühistransporti tasuta. **Sloveenias** kehtestati kodumajapidamiste suhtes kehtiva elektri- ja gaasihinna ülempiir. Samuti alandati seal ajutiselt käibemaksumäära (22 %-lt 9,5 %-le) ning langetati poole võrra elektri- ja gaasiaktsiisi. **Slovakkias** kehtestati nii kodumajapidamiste kui ka ettevõtjate suhtes kehtivate gaasi-, kütte- ja elektrihindade ülempiir. Vastu võeti ka mõned sellised meetmed, mille alusel tehakse ühekordseid makseid energiahindade tõusust kõige rohkem mõjutatud elanikele.

²⁷⁰

Ka nende meetmete kohta saab lisateavet [sotsiaalkaitsekomitee 2023. aasta aruandest](#).

Mitmes liikmesriigis keskenduti vaesusega seotud probleemide lahendamisele ja ennetamisele, tehes parandusi miinimumsissetulekutoetuste ja sotsiaalse piisavuse ja sellega kaetavuse valdkonnas. Lätis võeti vastu miinimumsissetulekutoetuse reform, mis töö 2023. ja 2024. aastal kaasa kõigi miinimumsissetulekuga seotud siirete suurendamise ning millega seotakse tulevased miinimumsissetulekutoetused, pensionid ja mitmesugused sotsiaaltoetusmeetmetega seotud künnised mediaansissetulekuga ja nähakse seega ette aastapõhine indekseerimine. **Poolas** ja **Ungaris** kehtestati meetmed, mis on suunatud teatavatesse vanuserühmadesse kuuluvatele inimestele või teatavate piirkondade elanikele. **Bulgaarias** tehti kooskõlas miinimumsissetulekutoetuse reformiga küttetoetusi käsitlevaid õiguslikke muudatusi, et parandada sihtühmade määramist, suurendada sissetulekukünnist ja toetusega kaetavust. **Tšehhis** suurendati äraelamist võimaldava miinimumi ja elatusmiinimumi taset ligikaudu 5 %, mille mõlema põhjal arvutatakse muude toetuste summad.

Mitmes liikmesriigis astuti samme miinimumsissetulekutoetuse ja sotsiaalabi

ajakohastamiseks. Saksamaal reformiti kodanikuhüvitiste seadusega (*Bürgergeld-Gesetz*)

ulatuslikult miinimumsissetulekutoetuste süsteemi. Selle alusel reformiti tööotsijatele antavat baassissetulekutoetust. Lisaks põhivajaduste katmise määrade (hüvitise tase) kohandamisele on seaduse eesmärk pakkuda toetust taotlejatele, kes on võimelised töötama, et aidata neil uusi võimalusi kasutada. Seaduse abil motiveeritakse inimesi oskusi arendama, pakkudes täiskasvanuhariduse ja täiendusõppetoetust (*Weiterbildungsgeld*), kodanikupreemiat (*Bürgergeldbonus*) ning elukestva õppe preemiat (*Weiterbildungsprämie*).

Sotsiaalkindlustusseadustiku II köites kaotati tööle suunamise prioriseerimise põhimõte, et sillutada teed suuremale hulgale inimestele alus- ja täiendusõppes osalemiseks. **Soomes** pandi seitsmeaastase ametiajaga (2020–2027) sotsiaalkindlustusvaldkonna parlamendikomisjonile ülesanne reformida Soome sotsiaalkindlustussüsteemi, vähendades selle keerukust. VahearuanDES esitatakse sotsiaalkindlustuse korraldamise alternatiivsed viisid ja reformiettepanekud, sealhulgas poliitikasuunised edusammude hindamiseks kasutatavate näitajate ja vahendite kohta. **Portugalis** tehti jõupingutusi, et ajakohastada ja lihtsustada sotsiaalhoolekandesüsteemi ning edendada hüvitiste kasutamist sotsiaalkindlustusvaldkonna digipöörde kaudu. See projekt on küll alles esialgses etapis, kuid hiljuti läbivaadatud taaste- ja vastupidavuskava kohaselt on juba astutud samme, et kehtestada üks ühtne sotsiaalhüvitis, mille eesmärk on asendada mitteosamakselisi hüvitisi. **Hispaanias** tehti endiselt jõupingutusi miinimumsissetulekutoetuse reformi rakendamiseks, eelkõige nähes ette keskuse miinimumsissetulekutoetuse saajatele integratsioonivõimaluste loomiseks. Pärast taaste- ja vastupidavusraha toetatavate katseprojektide lõpuleviimist hinnatakse süsteemi katvust, tulemuslikkust ja edutegureid. Lisaks saavad alates 1. jaanuarist 2023 miinimumsissetuleku saajad kasutada tööstiimulit: kui nad leiavad töö või suurendavad tööaega, ei vähendata hüvitise summat tööst saadava tuluga samal määral. **Rumeenias** vaadati läbi miinimumsissetulekut käsitlevad õigusaktid, et parandada sotsiaalabi andmist. Reformi eesmärk on vähendada vaesust, edendada tööhõivet aktiveerimismeetmete abil ning tõsta inimeste haridustaset, vähendades samal ajal haldusasutuste ja toetusesaajate halduskoormust. **Slovakkias** anti stabiliseerimistoetust tervishoiutöötajatele ja teistele töötajatele, kes töötavad lastele mõeldud sotsiaalkaitseasutustes.

Nagu COVID-19 pandeemia ajal leidis kinnitust, on vastupanuvõimelised sotsiaalteenused hädavajalikud. Küprosel võeti vastu reform, mille eesmärk on sotsiaalhoolekandeteenuste ümberkorraldamine ja ajakohastamine, et võtta vajadusel kiiresti meetmeid haavatavas olukorras olevate inimeste vajaduste rahuldamiseks. **Lätis** seati uues valitsuse avalduses eesmärgiks kehtestada kohalikul tasandil kohustuslikus korras osutatavate sotsiaalhoolekandeteenuste miinimumpakett. Sarnaselt viiakse **Hispaanias** taaste- ja vastupidavuskava raames läbi reform, millega tagatakse kogu riigis sotsiaalhoolekandeteenuste osutamiseks ühiste teenuste miinimumportfell ja ühised standardid. **Bulgaarias** kavatakse 2023. aasta lõpuks taaste- ja vastupidavuskava raames välja töötada sotsiaalhoolekandeteenuste riikliku kaardistamise projekt, et teha kindlaks puudujäägid teenuste osutamisel ja aidata kindlaks määrata investeerimisvajadused.

Aastatel 2022–2023 viidi seoses töötushüvitiste süsteemidega läbi mitu reformi²⁷¹.

Võttes arvesse ebakindlat majandusolukorda, otsustati **Rootsis** 2023. aasta juunis säilitada lihtsam juurdepääs töötushüvitistele, eelkõige seoses hüvitisõiguse omandamise perioodi, töö-/teenistuskäigu ning ettevõtjate võimaliku juurdepääsuga (äritegevuse korduva katkemise korral). **Eestis** võeti taaste- ja vastupidavuskava raames 2022. aasta detsembris vastu töötuskindlustushüvitiste reform, mille kohaselt sõltub 2023. aasta juuni lõpust hüvitiste maksmise periood majandustsüklist. Selle eesmärk on parandada töötute sotsiaalkaitset raskemates tööturutingimustes, toetades samas kiiremat tööle naasmist olukorra paranedes. **Prantsusmaal** lühendati 2022. aasta detsembris vastu võetud töötuskindlustusreformiga töötushüvitiste maksmist ja kaotati võimalus saada töötushüvitisi töökohast loobumise korral. **Soomes** kuulutati välja reform, mille eesmärk on pakkuda rohkem stiimuleid töötamiseks, kehtestades pikemaajalise eelneva töötamise nõude ja muutes hüvitiste suuruse sõltuvaks varasemast sissetulekust ning vähendades aja jooksul asendusmäära.

²⁷¹ Vt ka komisjoni aruanne nõukogu soovitusel (milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta ([COM\(2023\) 43 final](#)), vastu võetud jaanuaris 2023.

Mõne liikmesriigi võetud meetmete eesmärk oli parandada teatavate rühmade, näiteks füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele. Leedus tegi valitsus 2023. aasta juunis taaste- ja vastupidavuskava raames ettepaneku reformida töötuskindlustussüsteemi, et vähendada nõutavat sissemaksete tegemise miinimumperioodi (12 kuu asemel 9 kuud viimase 30 kuu jooksul) ning hõlmata kohaldamisalasse füüsilisest isikust ettevõtjad. **Hispaanias** kehtestati 2022. aasta juuli reformiga füüsilisest isikust ettevõtjate jaoks uus sissemaksete tegemise süsteem ja nähti ette nende parem sotsiaalkaitse tegevuse lõpetamise korral. Samuti kehtestati Hispaanias uus hüvitis füüsilisest isikust ettevõtjatele, kes tegutsevad sektoris, mida mõjutavad ajutised koondamised tööhõive paindlikkuse ja stabiliseerimise tsüklilise RED-mehhanismi raames. Veel nähti kunstnike staatuse reformiga ette spetsiaalsed kunstnike töötushüvitised, mida hakatakse maksma alates 2023. aasta juulist. **Tšehhis** tehti 2023. aasta septembris mõningad muudatused seoses nende töötajatega, kes töötavad töövõtulepingu alusel, et tagada neile tavapärase töölepingu kohaste tingimustega võrdsed tingimused vähemalt osaliselt (nähes ette tasustatava puhkuse ja lisatasu nädalavahetusel, öösel või pühadel tehtava töö eest). **Belgias** kohandati 2022. aasta detsembris heaks kiidetud uute määrustega sotsiaalkaitseadust kunstnike ja tehnikute tööhõiveolukorra ja töösuhete eripära arvesse võtmiseks, nähes ette uue, kunstitöötajate staatuse. Samuti hõlmati uue nn kunstitöötoetuse (alates 2022. aasta oktoobrist) kava kohaldamisalasse täiendavad kunstitöötajate kategooriad ja parandati nende juurdepääsu eriliiki töötushüvitistele.

Mitmesuguste meetmetega lihtsustati haigushüvitiste kättesaadavust. Iirimaa kehtestati 2022. aasta haiguspuhkuse seadusega alates 2023. aasta jaanuarist seadusjärgne õigus saada haigushüvitist, nähes ette töötajate (eelkõige madalapalgaliste töötajate, kellel ei ole õigust saada hüvitist ettevõtte haigusrahasüsteemi alusel) õiguse saada vähemalt kehtestatud miinimumperioodiks tasustatud puhkust, kui nad kaotavad haigestumise või vigastuse tõttu töövõime. Tasustatud haiguspuhkuse miinimumperioodi pikendatakse järk-järgult järgmise kolme aasta jooksul, et mitte tekitada tööandjale liigset finantskoormust. **Hispaanias** kehtestati alates 2023. aasta juunist haiguspuhkuse võtmise õigustatud põhjusena kolm tööga mitte seotud olukorda, mille suhtes minimaalse sissemaksete perioodi nõuet ei kohaldata. **Küprosel** võeti 2023. aasta veebruaris kodanike ja sotsiaalkindlustussüsteemi vahelise suhtluse digiteerimise ja ajakohastamise poliitikameetme raames kasutusele haigushüvitiste taotluste esitamiseks mõeldud elektrooniline platvorm.

Mitmes liikmesriigis suurendati peretoetusi ja lapsehoiutoetusi, muu hulgas seoses elukalliduse tõusuga. Austrias eraldas föderaalvalitsus liidumaadele õppeaastateks 2022/2023 kuni 2026/2027 sihtotstarbelise toetusena kokku 200 miljonit eurot aasta kohta, et edendada alusharidus- ja lapsehoiuteenuste pakkumise suurendamist. **Bulgaarias** hakati algselt 1. ja 8. klassi läinud õpilastele ette nähtud 300 Bulgaaria leevi (154 eurot) suurust õppetoetust maksma ka 2., 3. ja 4. klassi läinud õpilastele. **Küprosel** antakse toetust kuni nelja-aastaste laste hoidmise teenuse kasutamiseks, makstes toetusesumma otse lasteaedadele. Toetusega võidakse katta kuni 80 % igakuistest lapsehoiukuludest, kusjuures maksimaalne võimalik toetussumma sõltub sissetuleku suurusest. **Tšehhis** maksti 5 000 Tšehhi krooni (200 eurot) suurust ühekordset toetust lapsevanematele, kelle aastasissetulek oli alla 1 miljoni Tšehhi krooni (40 000 eurot). **Eestis** suurendati kolme- või enamalapseliste perede peretoetusi. **Saksamaal** makstakse alates 2023. aasta jaanuarist lapsetoetust 250 eurot lapse kohta kuus, kusjuures esimese ja teise lapse puhul tähendab see veidi suuremat tõusu kui kolmanda lapse puhul. Väikese sissetulekuga peredele makstakse täiendavaid lapsetoetusi. **Kreekas** pakuti rahalist toetust 50-le keskmise suurusega ja 70-le suurettevõttele kuuekuuste kuni 2,5aastaste laste jaoks lapsehoiuasutuse loomiseks. Katseprojekti raames jagatakse kuni 2,5aastaste laste vanematele vautšereid, mis katavad osa sertifitseeritud lapsehoidja teenuse kasutamise kuludest. **Iirimaa** eraldati riikliku lastehoiukava tarvis täiendavad 121 miljonit eurot. **Madalmaades** ei sõltu lapsehoiukulude osaline ja sissetulekust sõltuv hüvitamine enam vanemate tegelikult töötatud tundide arvust. **Poolas** eraldati ligikaudu 704 miljonit eurot ESF+-i vahenditest ja 380 miljonit eurot taaste- ja vastupidavusrahaastust selleks, et luua aastatel 2022–2029 rohkem kui 100 000 uut lapsehoiukohta, sealhulgas puuetega või erihooldest vajavate laste jaoks kohandatud lapsehoiu kohad. **Portugalis** kehtestati uus majanduslikust olukorrast sõltuv lastegarantii hüvitis, mida makstakse peretoetusele lisaks. Samuti ajakohastati peretoetuste ja muude perehüvitiste summasid ning alates 2023. aasta jaanuarist on lastel, kes on sündinud pärast 1. septembrit 2021 (kaasa arvatud), õigus tasuta lapsehoiule. **Slovakkias** suurendati vanemahüvitist. Töötavad vanemad saavad kasutada seda toetust lapsehoiuga seotud kulude katmiseks kuni lapse kolmanda eluaastani või kuni kuuenda eluaastani pikaajalise ebasoodsa tervisliku seisundi korral.

Sloveenias anti rahalise sotsiaalabi ja sissetulekutoetuse saajatele ühekordset täiendavat energiatoetust, mille summa sõltus perekonna suurusest ja algas 200 eurost. Veel said perekonnad 2022. aasta oktoobris, novembris ja detsembris lisaks tavapärasele lapsetoetustele täiendavat lapsetoetust summas 21–123 eurot. **Hispaanias** hõlmati alla 3aastase lapse kohta igakuiselt antava 100eurose lapsehoiutoetuse saajate hulka lisaks töötavatele emadele ka need emad, kes saavad osamakselisi või mitteosamakselisi töötushüvitisi.

Liikmesriigid võtsid meetmeid kooskõlas nõukogu 2021. aasta soovitusega, millega loodi Euroopa lastegarantii. Kuigi mõned liikmesriigid alles töötavad välja oma tegevuskavasid Euroopa lastegarantii rakendamiseks, on juba võetud mitmesuguseid poliitikameetmeid, mille eesmärk on näiteks suurendada haavatavas olukorras olevate laste sotsiaalset kaasamist, nagu asendushoolduse deinstitutionaliseerimine **Kreekas** ning tasuta koolilõunad **Horvaatias** ja **Luksemburgis**. **Hispaanias** on Euroopa lastegarantii rakendamine toonud kaasa mitmesuguste reformide algatamise, näiteks otsustati võtta aastatel 2021–2023 vastu 11 seadusandlikku akti, sealhulgas taaste- ja vastupidavuskava raames sotsiaalteenuste ajakohastamiseks ja haridussüsteemi tugevdamiseks, et tagada kaasava hariduse andmine erivajadustega lastele. Garantii rakendamiseks on loodud ka mitmetasandiline juhtimissüsteem ning pandud tööle piirkondliku tasandi koordinaatorid.

Mitmes liikmesriigis on võetud meetmeid, et suurendada invaliidsushüvitisi või rahalist toetust, mida makstakse ülalpeetava puudega inimese perekonnale või tema hooldajale. Mõnes riigis tehti seadusandlikke muudatusi, et tagada hoolduskohustust täitvatele isikutele parem kaitse ja rahaline tugi; näiteks nähti ette uued õigused puudega lapse vanematele (**Prantsusmaa**) ja uued hüvitised puudega sugulast hooldavatele pereliikmetele (**Slovakkia**), vähendati tõkkeid, mis takistavad koos elavatel inimestel saada hooldajatoetust, ning kehtestati maksusoodustused puudega laste vanematele (**Malta**). **Maltal** ja **Horvaatias** töötatakse ühtlasi välja isikliku abi kavu, mille eesmärk on toetada puuetega inimeste iseseisvat elu ning edendada nende osalemist haridussüsteemis, tööturul ja ühiskonnas. Mitu liikmesriiki (nt **Bulgaaria** ja **Sloveenia**) teevad täiendavaid investeeringuid (muu hulgas pikaajalise hoolduse süsteemide raames) sotsiaalteenuste ja koduhooldusteenuse parandamiseks, et võimaldada puuetega inimestel jääda koju elama.

Taskukohase eluaseme ja sotsiaaleluruumide kättesaadavuse tagamine on paljude liikmesriikide poliitikakavades ning õigusloomealastes ja finantsalastes kavades tähtsal kohal.

Näiteks alustati **Lätis** taaste- ja vastupidavuskava raames taskukohase eluaseme strateegia väljatöötamist eesmärgiga tagada elanikele, sealhulgas vähekaitsstud leibkondadele, piisav toetus sotsiaaleluruumide ja madala üürihinnaga munitsipaaleluruumide pakkumise kaudu. **Prantsusmaal** võeti vastu üüri reguleerimise erimeetmed ning **Portugalis** kehtestati toetuste süsteem, et toetada perekondi üüri ja hüpoteeklaenuade maksmisel (osana õiguspaketist *Mais Habitação*) ning täiendavad meetmed, mille eesmärk on vähendada intressimäärade tõusu mõju eluasemelaenu maksetele. **Kreekas** otsustati keskenduda üliõpilastele, kellele hakati pakkuma suuremat eluasemetoetust. **Itaalias** ja **Lätis** töötati välja eritoetused energiahindade tõusu mõju leevendamiseks. Et eluasemete kättesaadavust parandada ja eluasemed taskukohasemaks muuta, nähti **Kreekas** ette kohalikul tasandil rakendatav laenuabi- ja eluasemetoetuste programm ning **Maltal** töötati välja toetusprogramm inimeste jaoks, kes ostavad eluaseme esimest korda. **Poolas** võeti vastu seadus elamuühistute kohta.

Liikmesriikides võeti pensionidega seotud meetmeid, mille eesmärk on muuta süsteemid vastupidavamaks ja õiglasemaks. Eelkõige võeti meetmeid nagu pensionide ajakohastamine (**Bulgaaria**), pensionide indekseerimismehhanismide läbivaatamine (**Eesti** ja **Itaalia**) ja aastakoeftsientide läbivaatamine, keskendudes põhiliste vanadushüvitiste kättesaadavuse parandamisele ja miinimumpensioni tõstmisele (**Belgia, Horvaatia, Läti**), ning madala pensioniga isikute maksukoormuse vähendamine (**Saksamaa, Malta, Eesti, Itaalia**) **Hispaanias** otsustati taaste- ja vastupidavuskava raames järk-järgult suurendada maksimumpensioni sissemaksebaasi ja maksimumpensione ning kehtestati uued miinimum- ja mitteosamakseliste pensionide arvestamise alused, et suurendada neid vastavalt miinimumpalga muutumisele. Samuti võeti 2023. aasta märtsis mitmesuguseid meetmeid eesmärgiga vähendada soolist pensionilõhet, sealhulgas parandada tööaastate arvessevõtmist (parema katvuse saavutamiseks) ja suurendada soolise pensionilõhega seotud pensionilisa. Veel tagatakse Hispaanias 2023. aasta pensionisüsteemi reformiga osaaajatööd tegevate ja täistööajaga töötajate võrdne kohtlemine vanaduspensioni õiguse omandamiseks vajaliku sissemakseperioodi arvutamisel; samuti otsustati järk-järgult võrdsustada füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkindlustusmaksed palgatöötajate süsteemi omadega. **Prantsusmaal, Portugalis** ja **Taanis** nähti ette erakorraline pensionitõus ja madala pensioni puhul makstav toetus ning **Madalmaades** ja **Leedus** suurendati riiklikke pensione.

Horvaatias ja **Maltal** suurendati toitjakaotuspensioni ja leevendati selle saamise tingimusi ning **Hispaanias, Prantsusmaal, Saksamaal** ja **Maltal** võeti meetmeid vähenenud töövõimega inimeste olukorra parandamiseks. **Belgias** nähti 2023. aasta juuli reformiga ette, et miinimumpensioni õiguse saamiseks vajaliku sissemakseperioodi arvutamisel võetakse arvesse lapsevanemaks olemise, hooldusega seotud puhkuste ja ajutise töötuse aega. **Tšehhis** ja **Maltal** otsustati suurendada pensione ja kehtestada sissemaksekreedit laste kasvatamise aja eest. **Itaalias** otsustati 2023. aastal ajutiselt laiendada pensioni ettemakse (APE Sociale) süsteemi kohaldamisala neile, kes on vähemalt 63aastased ja kellel ei ole veel õigust pensionile, kes on täitnud raskeid tööülesandeid või kes on puudega (kui puude määr on vähemalt 74 %), töötutele, kelle töötushüvitisõiguse periood on lõppenud, ja hooldajatele. **Slovakkias** jõustus 2023. aasta juulist õigusakt pensionide täiendava suurendamise kohta, samuti lihtsustati invaliidsuspensioni andmise kriteeriume ja suurendati selle summat. Miinimumpensionid suurenesid alates 2023. aasta oktoobrist algtasemeni, mis on 145 % elatusmiinimumist (389.90 eurot).

Eelarve jätkusuutlikkuse ja pensionide piisavusega seotud kaalutlustel käivitati reforme pensioniea kohandamiseks ja pikema tööelu edendamiseks. **Belgias, Tšehhis** ja **Soomes** keskenduti pikema tööelu edendamisele ning **Taanis, Saksamaal** ja **Horvaatias** tööelu ja pensionipõlve ühitamisele positiivsete stiimulite loomise ja suurema paindlikkuse võimaldamise kaudu. Mõne meetmega tõsteti pensioniiga, nimelt **Prantsusmaal** ja **Tšehhis**, ning viimases karmistati ka ennetähtaegselt pensionile jäämise tingimusi. **Iirimaa** 2022. aasta septembris vastu võetud pensionireformiga nähti ette võimalus saada suuremat pensioni, kui inimene töötab kuni 70. eluaastani, ning mitme aasta peale jaotatud järkjärguline üleminek sissemaksete kogusummal põhinevale lähenemisviisile, mille kohaselt seotakse pensionimäärad inimese kogu tööelu jooksul tehtud sotsiaalkindlustusmaksetega. Samuti hakatakse pensionisüsteemis arvesse võtma hooldusele kulunud aega pikaajaliste hooldajate puhul. **Itaalias** hakati ennetähtaegselt pensionile jäämist käsitlevaid sätteid kohaldama ka inimeste suhtes, kellel on pikk tööstaaž või tööalane eristaatus, karmistades samal ajal ennetähtaegselt pensionile jäämise õiguse omandamise kriteeriume.

Selgemini on täheldatav ka suundumus suurendada kogumispensioniskeemide rolli ja edendada pensioniõiguste individualiseerimist. Mõnel juhul tähendab see tööandjapensionide saamise kollektiivõiguste suurendamist, nagu **Taanis**, teistel juhtudel aga individuaalsete pensioniõiguste suurendamist, nimelt kohustuslike kogumispensioniskeemide puhul. **Madalmaades** oli 2023. aasta juuni ulatusliku reformi eesmärk muuta teine pensionisammas läbipaistvamaks, õiglasemaks, vapustuste suhtes vastupanuvõimelisemaks ja muutuva tööturu jaoks paremini sobivaks.

Rumeenias võeti meetmeid teise samba jätkusuutlikkuse tagamiseks. **Slovakkias** võeti 2022. aasta taaste- ja vastupidavusraha raames vastu pensionireform, mille kohaselt seotakse pensioniiga oodatava elueaga.

Liikmesriigid võtsid meetmeid, et tugevdada esmatasandi tervishoidu, edendada integreeritud hoolduse tava ja parandada teenuste kättesaadavust. **Itaalias** võeti 2022. aasta juunis vastu seadus, millega toetatakse esmatasandi tervishoiu uute mudelite ja standardite rakendamist. **Leedus** kiitis parlament 2022. aasta juulis heaks tervishoiuasutuste võrgustiku reformi, mille eesmärk on luua tervishoiukeskused esmatasandi tervishoiu tugevdamiseks. Samuti vähendati Leedus alates 2023. aasta keskpaigast aastapõhise omaosaluse määra ambulatoorseks raviks mõeldud ravimitega seotud kulude katmisel. **Ungaris** 2022. aasta detsembris vastu võetud reformiga seati eesmärk toetada multidistsiplinaarsete ravimeeskondade rakendamise tava. **Horvaatias** muudeti 2023. aasta märtsis tervishoiuseadust, et edendada integreeritud hoolduse tava, pöörates põhitähelepanu esmatasandi tervishoiule. **Belgias** koostatakse 2024. aastaks uus föderaaltasandi integreeritud hoolduse kava ning perearste ja perearstikeskusi käsitleva uue kokkuleppe kohaselt töötatakse välja uus rahastamismudel, et edendada paremini integreeritud hoolduse tava. **Rumeenias** täiendati 2023. aastal riikliku lepingu alusel rahastatavate perearstiteenuste loetelu. Sarnaselt kavatakse **Portugalis** luua 2023. aastal uusi kohalikke tervishoiuüksuseid, et parandada hooldusteenuste integreerimist. Samuti kaotati Portugalis alates 2022. aasta juunist enamik riiklikus tervishoiusüsteemis patsientidele kehtinud tasudest. **Slovakkias** võeti 2023. aasta jaanuaris vastu ambulatoorse üldarstiabi strateegia eesmärgiga tugevdada esmatasandi tervishoidu. **Sloveenias** lepiti 2023. aasta juunis kokku tervishoiusüsteemi digiteerimiseks ette nähtud vahendite märkimisväärses suurendamises, mis peaks aitama edendada integreeritud hoolduse tava. **Iirimaa** kaotati 2023. aasta aprillis riiklikult rahastatud statsionaarse ravi puhul patsientidele kehtinud tasud. **Soomes** muudeti 2022. aasta novembris tervishoiuseadust, et vähendada mittekiireloomulise ambulatoorse ravi maksimaalset ooteaega riiklikus esmatasandi tervishoiu süsteemis.

Mitu liikmesriiki on võtnud meetmeid, et vähendada tööjõupuudust tervishoiusüsteemis, tagada tervishoiutöötajate tööol hoidmine ja parandada valdkonna juhtimist. Maltal võeti 2022. aasta lõpus vastu tervishoiutöötajaid käsitlev laiem strateegiline raamistik ning **Rumeenias** võeti 2023. aastal riikliku strateegia raames vastu asjaomane õigusraamistik. **Luksemburgis** käivitati 2022. aasta detsembris kampaania, mille eesmärk on meelitada uusi üliõpilasi meditsiinierialadele ning võeti meetmeid õendushariduse ajakohastamiseks. **Prantsusmaal** võeti 2023. aasta aprillis vastu uus seadus, et edendada pereõe kutseala ülesannete jagamise kaudu. **Horvaatias** muudeti (2023. aasta aprillis) tervishoiuseadust, et parandada üldhaiglate juhtimist, andes need omavalitsuste omandist riigi omandisse. **Ungaris** võeti 2022. aasta detsembris vastu meetmed, mille eesmärk on korraldada ümber tervishoiusüsteem ja tsentraliseerida selliste valdkondade juhtimine nagu esmatasandi tervishoid ja selle integreerimine pikaajalise hooldusega. **Soomes** võeti 2023. aasta jaanuaris vastu reform, mille kohaselt korraldatakse ümber esmatasandi tervishoiu ja eriarstiabi teenused 22 heaoluteenusepiirkonna loomise kaudu. **Rootsis** jätkati taaste- ja vastupidavusrahastu toel eakate hoolduse algatuse rakendamist, mille raames koolitatakse eakate hoolduse valdkonna hooldus- ja juhtivtöötajaid, ning kehtestati hooldusõe kutsenimetuse õiguslik kaitse, et muuta see elukutse atraktiivsemaks. **Sloveenias** võeti vastu seadusandlikud muudatused, mis võimaldavad kolmandate riikide kodanike kiiremat töölevõtmist tervishoiu, sotsiaalhoolekande ja hariduse valdkonnas. **Saksamaal** võetakse alates 2024. aastast kasutusele õendusõppe toetused ja ajakohastatakse veelgi kutseõpet.

Meetmeid võeti ka rahvatervise edendamiseks, eelkõige haiguste ennetamise ja tervishoiu edendamise kaudu, ning jõupingutusi suurendati konkreetsetes ravivaldkondades, peamiselt vähktõvevastase võitluse ja vaimse tervise valdkonnas. Prantsusmaal võeti vastu 2023.–2027. aasta riiklik ennetusstrateegia, mille eesmärk on parandada ennetavate tervishoiuteenuste kättesaadavust. Hispaanias võeti 2022. aasta augustis vastu uus rahvatervise strateegia, mille eesmärk on julgustada poliitikakujundajaid võtma kõigi riiklike poliitikameetmete kujundamisel arvesse tervishoiu ja tervisealase võrdsuse küsimust. Slovakkias kiideti heaks tubakatoodete tarbimise vähendamise riiklik tegevuskava aastateks 2023–2030. Rumeenias võeti 2022. aasta novembris vastu riiklik vähktõvevastase võitluse kava eesmärgiga rakendada alates 2023. aastast integreeritud ja multidistsiplinaarset ravi toetavat lähenemisviisi, Itaalias võeti vastu riiklik onkoloogiakava aastateks 2023–2027, eelkõige eesmärgiga viia lõpule riikliku vähiregistri ja piirkondliku vähiregistri võrgustiku loomine, ning Bulgaarias võeti 2023. aasta jaanuaris vastu vähktõvevastase võitluse riiklik kava. Prantsusmaal võeti 2022. aasta septembris vastu meetmed psühhiaatrilise ravi kättesaadavuse parandamiseks ning Hispaanias võeti alates 2022. aasta keskpaigast kasutusele vaimse tervise strateegia aastateks 2022–2026 eesmärgiga parandada teenuseid ja toetust, mida pakutakse peredele, ning edendada tervikliku ja kogukonnapõhise ravi mudelit. Portugalis peaks 2023. aastal jõustuma uus vaimse tervise seadus, millega edendatakse hiljutisi reforme deinstitutsionaliseerimise soodustamiseks. Saksamaa võttis aastateks 2021–2026 vastu rahvaterviseteenuste pakti, mille eesmärk on parandada tööhõivet, digitaalseid protsesse ja kaasaegseid struktuure rahvatervishoiu valdkonnas.

Mitmes liikmesriigis tehakse reforme ja investeeringuid pikaajalise hoolduse valdkonnas kooskõlas nõukogu soovitusega, mis käsitleb juurdepääsu taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele. Meetmeid võetakse teenuste kättesaadavuse parandamiseks (**Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Itaalia, Leedu, Portugal, Rumeenia ja Sloveenia**), nende taskukohasemaks muutmiseks (**Eesti, Saksamaa, Itaalia ja Sloveenia**) ja nende kvaliteedi tõstmiseks (**Eesti, Hispaania, Leedu ja Sloveenia**) ning samuti tööjõu toetamiseks (**Bulgaaria, Saksamaa ja Leedu**). **Bulgaarias** kasutatakse ESFi ja ESF+-i vahendeid koduhooldusteenuse pakkumise suurendamiseks, sealhulgas valdkonna töötajate koolitamiseks. **Eestis** viiakse läbi reformi, mille eesmärk on vähendada omaosalust üldhoolduse kulude katmisel, suurendada sotsiaalhoolekandeteenuste pakkumist koduse iseseisva elu võimaldamiseks ning kehtestada koduhoolduse ja üldhoolduse kvaliteedistandardid. **Hispaanias** kasutatakse taaste- ja vastupidavusrahastu vahendeid, et muuta hooldusteenused puuetega inimestele kättesaadavamaks, katsetada deinstitutionaliseerimist ja arendada kaughooldusteenust, ning tehakse ettevalmistusi hooldustaristu ajakohastamiseks kooskõlas kogukonnapõhisele hooldusele orienteeritud pikaajalise hoolduse mudeliga. **Itaalias** töötati välja kava, mille alusel määratakse kindlaks nendele eakatele tagatavate sotsiaalhoolekandeteenuste miinimumtase, kes ei saa iseseisvalt hakkama, ning asutati fond, et investeerida iseseisva elu toetamisse ja sotsiaaltöötajate värbamisse eesmärgiga panna tööle ainulaadsed abikeskused. **Leedus** valmistatakse ette uut pikaajalise hoolduse mudelit, et tagada sujuvam haldus- ja finantskorraldus, kehtestada miinimumnõuded pikaajalise hoolduse teenuse osutajatele ning laiendada kogukonnapõhise hoolduse rakendamist, samuti kavatakse seal kasutada taaste- ja vastupidavusrahastu ning ELi ühtekuuluvusfondi vahendeid pikaajalise hoolduse valdkonna tööjõu ja taristu suutlikkuse suurendamiseks ja arendamiseks. **Rumeenias** võeti vastu pikaajalise hoolduse ja aktiivsena vananemise riiklik strateegia aastateks 2023–2030, millega nähakse muuhulgas ette meetmed pikaajalise hooldusega seotud ravivajaduse rahuldamiseks ja eakate kogukonnapõhise hoolduse parandamiseks. **Sloveenias** töötatakse välja uut reformi, mille eesmärk on laiendada hoolekandeesutustevälise hoolduse võimalusi, kehtestada pikaajalise hoolduse süsteemi kvaliteedistandardid ja parandada süsteemi rahalist elujõulisust, kehtestades pikaajalise hoolduse kui sotsiaalkindlustuse uue samba.

3. PEATÜKK. RIIGIPÕHISE ANALÜÜSI ESIMENE ETAPP

Käesolevas peatükis esitatakse tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühma²⁷² aruandele tuginevates tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites kirjeldatud ja nendega seotud sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetele tugineva riigipõhise analüüsi esimese etapi osana riigipõhised ülevaated, millega toetatakse ka 1. peatüki punktis 1.5 esitatud peamisi horisontaalseid järeldusi. Seda tuleks käsitada katseprojektina, mida hinnatakse. Kuigi kõik ülevaated põhinevad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajatel ja ühise tööhõivearuande liigitusel, mida on kirjeldatud punktis 1.5 ja 6. lisas, sõltub ülevaate ülesehitus asjaomase riigi olukorrast: ülevaadetes käsitletakse kolme poliitikavaldkonda (tööhõive; haridus ja oskused; sotsiaalkaitse ja sotsiaalne kaasatus) erinevas järjekorras, sõltuvalt asjaomase riigi suundumustest, mis ilmnevad 9. lisas esitatud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli riigipõhistest tabelitest. Samuti illustreerib iga riigi kohta esitatud joonis asjaomase riigi seisukohast kõige suuremat probleemi või olulisemat arengut.

Esimese etapi riigipõhine analüüs tugineb sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate terviklikule kogumile. Iga näitajat²⁷³ uuriti ühise tööhõivearuande metoodika põhjal, millega määratakse kindlaks liikmesriikide suhteline olukord. Seda suhtelist olukorda väljendatakse standardhälvena nii näitaja väärtuse absoluutse taseme kui ka eelmise aastaga võrreldes toimunud muutuse keskmisest (täpsemad tehnilised üksikasjad on esitatud 4. lisas). Tulemused esitatakse kokkuvõtlikult ühes seitsmest iga näitaja võimalikust kategooriast asjaomase riigi puhul („väga tubli“, „keskmisest parem“, „hea, kuid vajab jälgimist“, „keskmine“, „kehv, kuid paranemas“, „tähelepanu vajav“ ja „kriitiline olukord“). See on vastavuses värviskaalaga rohelisest punaseni. Lühülevaade iga liikmesriigi näitajatest ja nende kohta antud hinnangutest on esitatud 9. lisa tabelites.

²⁷² Algatuse arutamiseks loodi tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühine eritöörühm, mis töötas 2022. aasta oktoobrist 2023. aasta maini. Töö tulemuste põhjal valmistasid tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ette ministrite arutelu, mis toimus tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu 2023. aasta juuni kohtumisel. Ülevaade tehtud tööst ja selle tulemustest on esitatud [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, milles tutvustatakse Euroopa poolaasta raames kohaldatavat sotsiaalse lähenemise raamistikku](#) ja mis on seotud [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise töörühma aruandega](#).

²⁷³ Tulemustabeli põhinäitajate tehnilised üksikasjad, sealhulgas puudega inimeste tööhõivelõhe, mis põhineb GALI kontseptsioonil, on esitatud 2. lisas.

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli igat põhinäitajat hinnatakse eespool kirjeldatud metoodika abil, et teha kindlaks, kas teises etapis on vaja viia läbi täiendav analüüs. Liigitus „kriitiline olukord“ osutab liikmesriikidele, kelle konkreetse näitaja tulemus on ELi keskmisest palju kehvem ja kus olukord on eelmise aastaga võrreldes halvenenud või ei ole piisavalt paranenud. Olukord märgitakse „tähelepanu vajavaks“ kahel juhul: a) kui liikmesriigi konkreetse näitaja tulemus on ELi keskmisest halvem ja kui olukord riigis halveneb või ei parane piisavalt kiiresti või b) kui taseme poolest vastab tulemus ELi keskmisele, kuid olukord halveneb ELi keskmisest palju kiiremini.

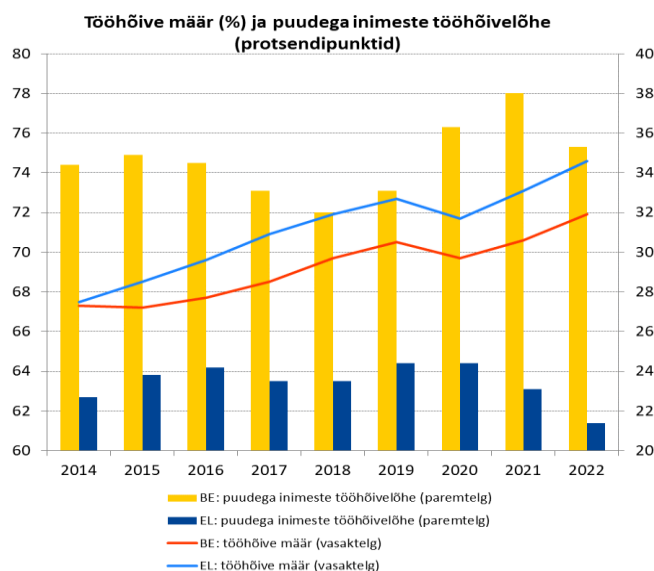
Leitakse, et täiendav analüüs teises etapis on põhjendatud liikmesriikide puhul, kelle olukord seoses kuue või enama sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajaga on märgitud punaseks („kriitiline olukord“) või oranžiks („tähelepanu vajav“). Veel üks põhjus järeldada, et olukord nõuab teises etapis täiendavat analüüsimist, on see, kui punase või oranžina märgitud näitaja ühise tööhõivearuande kohane liigitus halveneb kahel korral järjest. Selle näide on muutus „keskmisest“ liigitusse „kehv, kuid paranemas“ ühise tööhõivearuande 2023. aasta väljaandes, millele järgneb täiendav halvenemine „kriitiliseks olukorraks“ 2024. aasta väljaandes. See loetakse täiendavaks märgiks, mida minimaalse kuue märke künnise arvutamisel arvesse võetakse. Näiteks kui teataval aastal n on riigi kohta sotsiaalvaldkonna tulemustabelis viis põhinäitajat punaseks või oranžiks märgitud ja üks neist on halvenenud kahel järjestikusel aastal, aastatel n ja $n-1$, siis loetakse, et riigil on aastal n kokku kuus märget (viis punast/oranži märguannet asjaomase aasta $+1$ näitajatest, mis on kaks korda järjest halvenenud). Selle tagajärjel tuleb seda riiki täiendavalt analüüsida. Künnise puhul arvestatavate märgete koguarvu hindamisel võetakse arvesse võimalikke katkestusi aegridades ning andmete kvaliteedi ja tõlgendamisega seotud probleeme.

Belgia

Belgias taastus tööturg COVID-19 kriisist kiiresti, kuid tulemusnäitajad jäävad endiselt alla liidu keskmistele. Töötuse ja pikaajalise töötuse määra alusel on olukord hinnatud keskmiseks.

Kuigi tööhõive määr on alates 2017. aastast kasvanud üldjoontes kooskõlas ELi keskmisega ja jõudis aegade kõrgeimale tasemele ehk 71,9 %ni, jääb see siiski teiste liikmesriikide määra madalamaks ning olukord on selle näitaja alusel hinnatud kolm aastat järjest tähelepanu vajavaks. See tuleneb suuresti Belgia keskmisest madalamast tööjõus osalemise määra. Sooline tööhõivelõhe on keskmiselt 7,6 protsendipunkti, ent puuetega inimeste probleemid seoses tööturule pääsemisega püsivad, mistõttu on olukord selles vallas hinnatud viimase kolme aasta jooksul

kriitiliseks. Puuetega inimeste tööhõivelõhe suurenes aastatel 2018–2021 pidevalt (32 protsendipunktilt 38 protsendipunktile) ja hoolimata lõhe vähenemisest 35,3 protsendipunktini 2022. aastal, on Belgia selle näitaja alusel endiselt kõige kehvemate tulemustega liikmesriikide hulgas (ELi keskmine näitaja on 21,4 protsendipunkti). Leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta ei ole ELi keskmise näitajaga sammu pidanud ja olukorda hinnatakse endiselt tähelepanu vajavaks.

Märkus. Aegrea katkemine Belgia puhul 2017. aastal.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], ELi tööjõu-uuring [[tepsr_sp200](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Belgia tulemused hariduse ja oskuste valdkonnas on keskmisest veidi paremad. Belgias, kus enam kui pool (52,7 %) kuni kolmeaastastest lastest käib ametlikes lapsehoiuasutustes, on olukord selles valdkonnas hinnatud keskmisest paremaks. Lisaks on madala haridustasemega noorte osakaal seal suhteliselt väike (6,4 %), olukord „keskmisest parem“ ja tulemused eelmise aastaga võrreldes paremad, kuid nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on 9,2 % ning olukord selle näitaja poolest „keskmine“. Rohe- ja digipööret toetava vähemalt põhiliste digioskustega elanikkonna osakaal on samuti keskmisel tasemel ehk 54,2 % (ELi keskmine näitaja on 53,9 %).

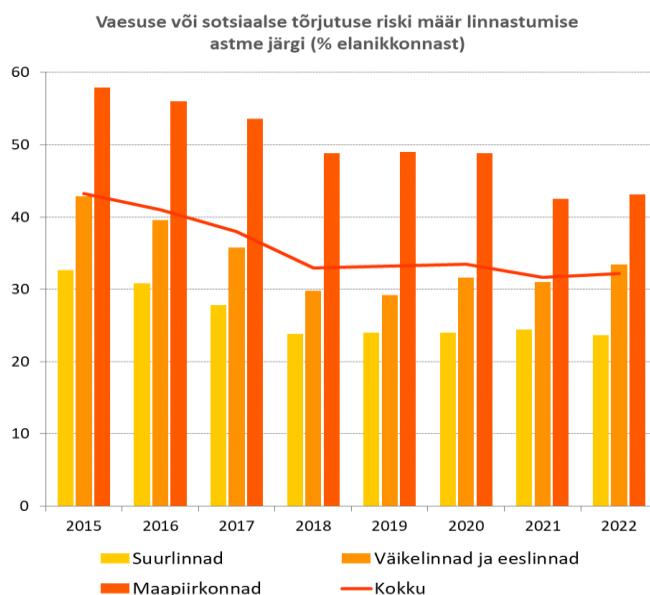
Sotsiaalpoliitikameetmed on üldiselt olnud vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski ning sissetulekute ebavõrdsuse ennetamisel ja vähendamisel tulemuslikud. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal kogu elanikkonnas ja sellises ohus olevate laste osakaal laste hulgas on alates 2017. aastast vähenenud ja üldjoontes võrreldav ELi keskmisega. Lisaks on Belgia liigitatud väga tublide riikide hulka veel kahe sotsiaalvaldkonna näitaja alusel: nimelt on sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele seal oluliselt suurem (48,8 %; 2022. aasta näitaja oli 35,3 %) kui ELis keskmiselt ning ebavõrdsuse tase, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil, suhteliselt madal. Inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja poolest on olukord „keskmisest parem“, kuna 2022. aastal möönis rahuldamata arstiabivajadust vaid 1 % Belgia elanikkonnast.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Belgia puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Bulgaaria

Bulgaarias on märkimisväärsed probleeme seoses vaesuse ja sotsiaalse kaasatusega.

Vaatamata sellele, et vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal kogu elanikkonna hulgas hiljuti vähenes, on see siiski 32,2 % ja seega üks suurimaid ELis (ELi keskmine osakaal on 21,6 %), mis osutab sellele, et olukord on kriitiline. Laste puhul tõusis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr 2021.–2022. aastal 0,9 protsendipunkti võrra ja oli 2022. aastal 33,9 % (oluliselt üle ELi keskmise, mis on 24,7 %), mis tähendab, et olukord on kriitiline ka selle näitaja alusel. Vaesusrisk on eriti suur puuetega inimeste, maa- ja äärepoolsetes piirkondades elavate inimeste ning romade puhul. Sellega seoses oli Bulgaarias sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju väike, kuna need vähendasid vaesust vaid

Allikas: Eurostat [[ilc_peps13n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

24,4 % (ELi keskmine näitaja on 35,3 %), mistõttu on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks. Lisaks on ebavõrdsuse näitaja, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil, üks ELi suurimaid (7,3; ELi tasandi näitaja on 4,7) ja osutab kriitilisele olukorrale, olgugi et näitaja on viimase kolme aasta jooksul veidi paranenud. Asjaolusid halvendab see, et paljud inimesed (15,1 % kogu elanikkonnast) elavad leibkondades, kus eluasemekulud on liiga suured, ning olukord on sellegi näitaja alusel hinnatud kriitiliseks.

Vaatamata hiljuti tehtud edusammudele on Bulgaarias endiselt probleeme seoses oskuste omandamisega.

Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal on endiselt väike (2021. aastal 31,2 %; ELi näitaja oli 53,9 %) ja olukord on sellega seoses hinnatud kriitiliseks. Paistab, et rohe- ja digipöörde toetamiseks tuleks oskuste omandamist, sealhulgas digivaldkonnas, täiskasvanute seas edendada. Samal ajal vähenes madala haridustasemega noorte osakaal ja on praegu 10,5 % ehk suurem kui ELi keskmine (9,6 %), kuid sellele siiski lähedasel tasemel. See osakaal on aga endiselt väga suur maapiirkondades (19,1 %). Lisaks oli lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal 2022. aastal vaid 17,4 % (ELi keskmine osakaal on 35,7 %). Selle madala määra tõttu ja pidades silmas ka lapsehoiuteenuste kvaliteediga seotud probleeme, on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks, kuna see võib halvendada laste haridusalaseid väljavaateid pikas perspektiivis.

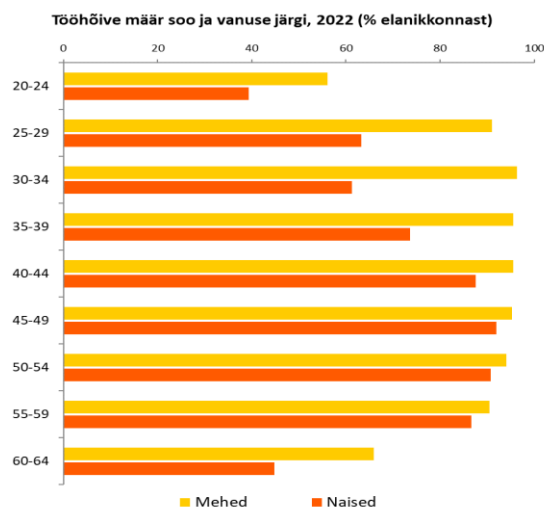
Bulgaaria tööturu olukord on viimasel ajal paranenud, kuid probleeme on endiselt, eelkõige puuetega inimeste ja noortega seoses. Riigi tööturg on taastunud jõudsalt, tööhõive määr on aegade kõrgeimal tasemel (2022. aastal 75,7 %) ja töötuse määr on pidevalt langenud (4,3 %ni 2022. aastal). Ka pikaajalise töötuse puhul on täheldatav langussuundumus ning sooline tööhõivelõhe on vähenenud (eelnend aastal 8,4 protsendipunktilt 7,7 protsendipunktini 2022. aastal). Puudega inimeste tööhõivelõhe oli 2022. aastal siiski märkimisväärselt suurem kui ELi keskmine (29,5 protsendipunkti vs. 21,4 protsendipunkti) ja seetõttu on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks. Kuigi nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on viimastel aastatel vähenenud, oli see 2022. aastal siiski 15,1 % ehk endiselt suurem kui ELis keskmiselt (11,7 %), millest tulenevalt on olukord saanud hinnangu „kehv, kuid paranemas“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et kaheksa näitaja alusel on riik saanud hinnangu „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“, tehti järeldus, et **Bulgaaria puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Tšehhi

Tšehhi majandus taastus COVID-19 ja energiakriisist mõõdukas tempos ning üldiselt on riigi tööturutulemused head, kuid tööjõupuudus on suurenenud ja teatavate rühmade, eelkõige naiste jaoks on tööturutingimused halvemad. Kui vaadelda tööhõive ja töötuse määra, siis olid

Tšehhi 2022. aasta tulemused väga tublid (vastavalt 81,3 % ja 2,2 %). Pikaajalise töötuse määr oli madal (2022. aastal 0,6 %) ning samuti keskmisest paremal tasemel. Küll aga on naiste tööhõive määr endiselt märkimisväärselt madalam kui meeste oma (2022. aastal oli see erinevus 14,9 protsendipunkti), mis tähendab, et olukord on kriitiline. Kuigi lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal (2022. aastal 6,8 %) oli 1,9 protsendipunkti võrra suurem kui 2021. aastal, jääb see oluliselt alla ELi keskmise tasemele (35,9 %). Selle näitaja poolest on olukord endiselt kriitiline ning kui pidada silmas ka

Allikas: Eurostat [[lfsa_ergaed](#)],
ELi tööjõu-uuring.

lapsehoiuteenuste kvaliteediprobleeme, võib selline olukord halvendada laste haridusalaseid väljavaateid pikas perspektiivis, samuti võib see olla üks nendest teguritest, mis põhjustavad naiste väiksemat tööturul osalemist. Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), oli 2022. aastal 11,4 %, mis tähendab, et olukord vajab tähelepanu²⁷⁴. Puudega inimeste tööhõivelõhe, mis oli 2022. aastal 22,7 protsendipunkti, on endiselt keskmisel tasemel. Tööjõupuudust võiks aidata leevendada naiste ja noorte tööturul osalemise edendamine.

Tšehhi tulemused oskuste valdkonnas on keskmisel tasemel, kuid edusamme tuleks veel teha innovatsioonisuutlikkuse suurendamisel ning rohe- ja digipöörde hõlbustamisel. Madala haridustasemega noorte määr 2022. aastal langes ja olukord on nüüd hinnatud keskmisest paremaks. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli riigis 2021. aastal 59,7 % ehk keskmisel tasemel (ELi keskmine näitaja oli 53,9 %). Täiskasvanuhariduse ja täiskasvanute oskuste edendamine, eelkõige nende digioskuste arendamine võib aidata kaasa praegusele tööstuse automatiseerimise ja robotiseerimise suundumusele.

²⁷⁴ Aegridade katkemised 2021. ja 2022. aastal.

Tšehhil on hästi toimiv sotsiaalkaitstesüsteem, mis on osutunud vaesusrisiki ja ebavõrdsuse vähendamisel tulemuslikuks. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr kogu elanikkonna puhul oli 2022. aastal 11,8 %, mis on ELi madalaim määr, ning Tšehhi liigitub selle näitaja alusel väga tublide riikide hulka, olgugi et näitaja 2022. aastal 1 protsendipunkti võrra tõusis. Laste puhul on olukord jäänud üldjoontes muutumatuks. Kui vaadelda sissetulekuvintiilide suhte kordajat (2022. aastal 3,5), siis on Tšehhi tulemused märkimisväärselt head. Leibkonna kasutada olev tegelik kogutulu elaniku kohta vähenes 125,8-lt 2021. aastal 121,2-le 2022. aastal ja olukord on sellega seoses hinnatud tähelepanu vajavaks. Liiga suurte eluasemekulude määr kogu elanikkonda vaadeldes veidi tõusis ja jõudis 2022. aastal 6,9 %ni, jäädes sellega keskmisele tasemele. Mis puudutab eluaseme taskukohasust Tšehhi linnades, siis tuleb olukorda tähelepanelikult jälgida, kuna 2022. aastal oli linnaelanike puhul liiga suurte eluasemekulude määr (10,6 %; tõus 2021. aastaga võrreldes 0,3 protsendipunkti) kõrgem kui maapiirkonna elanike puhul (4,0 %). Inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja poolest on Tšehhi olukord „keskmisest parem“. Elanikkonna kiire vananemine paneb tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse süsteemid siiski surve alla ning sellega seoses nõuab olukord hoolikat jälgimist.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud nelja näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Tšehhi puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

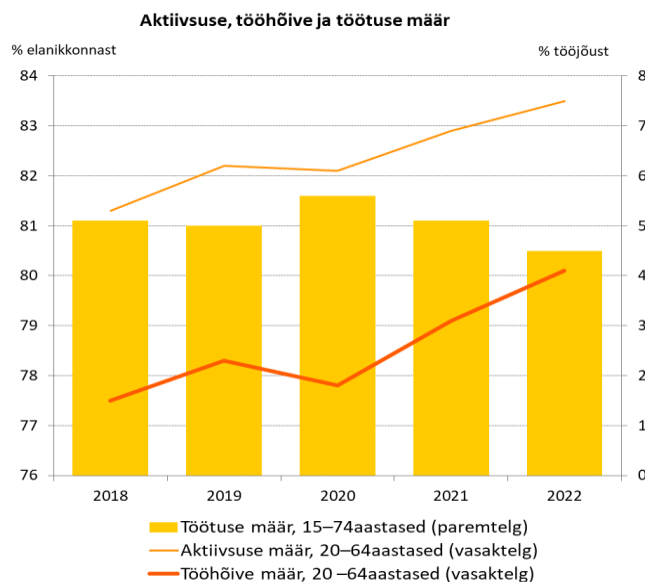
Taani

Taani tööturg taastus COVID-19 kriisist kiiresti ja on vaatamata majanduskasvu aeglustumisele 2023. aastal ja tööjõupuuduse suurenemisele endiselt vastupidav. Õiglase

töötingimuste tagamise valdkonnas on tulemused üldiselt head. 2022. aasta kõrge tööhõive määr (80,1 %) ja madal töötuse määr (4,5 %) tähendavad, et olukord on „keskmisest parem“. Pikaajalise töötuse määra poolest (langus 1 %-lt 2021. aastal 0,5 %-le 2022. aastal) on Taani tulemused väga tublide seas. Samas valitseb riigis mitmes sektoris tööjõupuudus, eelkõige nendes valdkondades, mis on seotud rohe- ja digimajandusega. Äriühingute tulemusteta

värbamiskonkursside määr oli vahemikus 2021. aasta veebruar kuni 2022. aasta veebruar

29 %²⁷⁵. Kui vaadelda erinevaid elanikkonnarühmi, siis nende noorte olukord, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on keskmisest parem, ning keskmisest paremaks on hinnatud olukord ka seoses soolise tööhõivelõhega, mis vähenes 2022. aastal märkimisväärselt, nimelt 5,4 protsendipunkti. Vaatamata sellele, et puudega inimeste tööhõivelõhe Taanis 2 protsendipunkti võrra suurenes ja oli 2022. aastal 9,9 protsendipunkti, on riik endiselt väga tublide riikide hulgas.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)],
ELi tööjõu-uuring.

²⁷⁵ Taani tööturu- ja värbamisamet (juuni 2022), „*Recruitment Survey Report*“ (Värbamisuuringu aruanne).

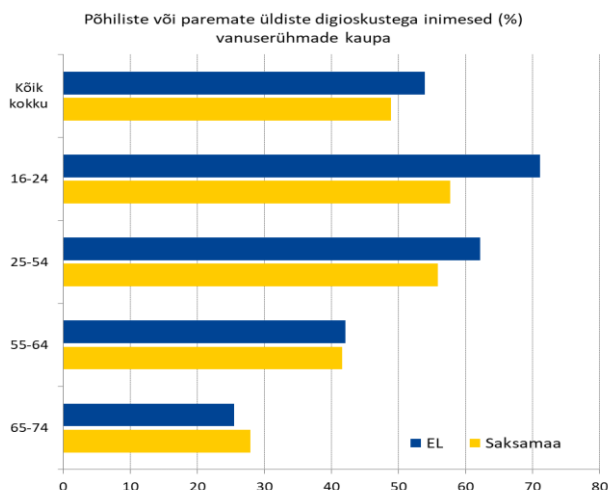
Taani tulemused hariduse ja oskuste valdkonnas on üldiselt head, kuid madala haridustasemega noorte osakaal endiselt kasvab. Mitmes liikmesriigis see osakaal vähenes, Taanis aga seevastu suurenes, jõudes 2022. aastal 10 %ni, mis on veidi suurem kui ELi keskmine näitaja (9,6 %), ning olukord on nüüd hinnatud tähelepanu vajavaks. Olukorda tuleb jälgida, võttes arvesse pingelist tööturgu ja oskustöölise nappust. Kui vaadata positiivse poole pealt, siis on Taani väga tublide tulemustega riikide seas selliste näitajate alusel nagu lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal ja vähemalt põhiliste digioskustega (mis toetavad õiglast rohe- ja digipööret) täiskasvanute osakaal.

Taanis on väga hästi toimiv sotsiaalkaitseüsteem, kuid eluasemekulude probleem püsib. Sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas on Taani tulemused keskmisest paremad või väga tublid, sealhulgas selliste näitajate puhul nagu vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal koguelanikkonna ja laste hulgas ning sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele. Liiga suurte eluasemekuludega leibkondade osakaal (14,7%) on aga viimase kolme aasta jooksul olnud suur, mistõttu on olukord hinnatud 2022. aastal kriitiliseks ja mis kajastab seda, et taskukohaste eluasemete pakkumine suuremates linnades on väike.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kahe näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Taani puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Saksamaa

Saksamaal on probleeme hariduse ja oskuste valdkonnas, millega tuleb tegeleda, pidades eelkõige silmas rohe- ja digipööret. Madala haridustasemega noorte (18–24aastaste) osakaal oli 2022. aastal suur – 12,2 % (2021. aastal oli see näitaja 12,5 %; ELi keskmine näitaja on 9,6 %) – ning sellega seoses on olukord viimasel kahel aastal hinnatud kriitiliseks. Vähemalt põhiliste digioskustega inimeste osakaal kogu elanikkonna hulgas oli 2021. aastal 48,9 % (ELi keskmine näitaja on 53,9 %) ning selle poolest on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks. Erinevus ELi keskmisest oli oluliselt suurem noorte rühma (16–24aastased) puhul, nimelt 13,5 protsendipunkti.

Allikas: Eurostat, [tepsr_sp410].

Saksamaa tööturg taastus COVID-19 kriisi järel ja toimib üldiselt hästi, kuid osaajatööd tegevate naiste määr on endiselt väga kõrge ning alushariduses ja lapsehoius osalemise määr on suhteliselt madal. Õiglaste töötingimuste valdkonnas on suundumused Saksamaal üldiselt positiivsed. Tööhõivemäär on kõrge (2022. aastal 80,7 %) ja selle kasv jätkus, kuigi aeglasemas tempos. Üldine töötuse määr, sealhulgas pikaajalise töötuse määr langes aegade madalaimale tasemele (vastavalt 3,1 % ja 1,0 %) ning üldise töötuse määra alusel liigitub Saksamaa kolmandat aastat järjest väga tublide riikide hulka. Nende positiivsete üldiste suundumustega kooskõlas vähenes samuti nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), nimelt 9,5 %-lt 2021. aastal 8,6 %-le 2022. aastal, mis tähendab, et olukord on „keskmisest parem“.

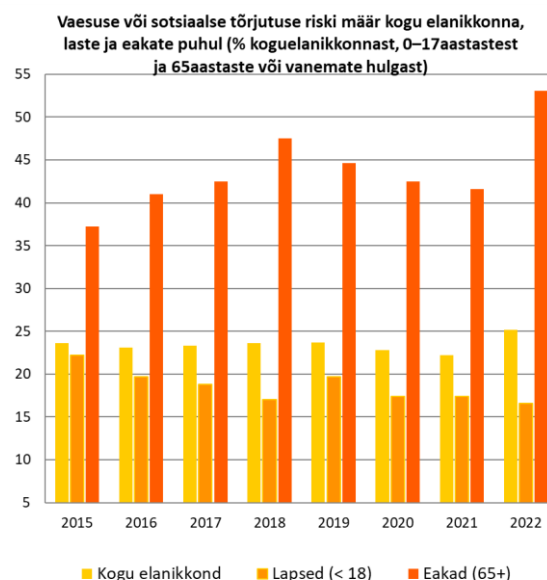
Keskmisest parem on olukord ka puudega inimeste tööhõivelõhe poolest, mis vähenes 30,5 protsendipunktilt 2021. aastal 24 protsendipunktile 2022. aastal. Samas – olgugi et üdiselt jäi sooline tööhõivelõhe ka 2022. aastal keskmisele tasemele, olles ligikaudu 7 protsendipunkti – oli sooline tööhõivelõhe osaaajatöö puhul endiselt üks ELi suuremaid, nimelt 36,7 protsendipunkti (ELi keskmine on 20,2 protsendipunkti). See võib olla muu hulgas seotud maksusüsteemi kaudu antavate stiimulitega ja asjaoluga, et lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal on suhteliselt väike (2022. aastal 23,9 %; ELi keskmine näitaja on 35,7 %); võttes arvesse ka lapsehoiuteenuste kvaliteediprobleeme, on olukord selle näitaja puhul hinnatud tähelepanu vajavaks. Leibkonna kasutada olev tegelik kogutulu elaniku kohta jäi üldjoontes muutumatuks (2022. aastal 113,6) ja olukord on sellega seoses viimasel kahel aastal hinnatud keskmiseks.

Kui vaadelda sotsiaalset külge, siis valmistavad paljudele leibkondadele probleeme liiga suured eluasemekulud. Liiga suurte eluasemekuludega leibkondade määr on viimase kahe aasta jooksul tõusnud ja oli 2022. aastal 11,8 % (ELi keskmine oli 9,1 %), mistõttu on olukord nüüd hinnatud tähelepanu vajavaks. Osaliselt kajastab see seda, et vajadus uute ehitiste järele on rahuldamata. Kui vaadata positiivset külge, siis sissetulekukvintilide suhte kordaja, millega mõõdetakse ebavõrdsust, vähenes 2022. aastal veelgi ning selle poolest on olukord nüüd „keskmisest parem“. Selliste näitajate alusel, nagu sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele ja rahuldamata arstiabivajadust tunnistanud elanikkonna osakaal, on olukord keskmisest parem, ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal kogu elanikkonna ja laste hulgas on vastavalt 20,9 % ja 24 % ning seega keskmisel tasemel (ELi näitajad on vastavalt 21,6 % ja 24,7 %).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud nelja näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Saksamaa puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Eesti

Eesti puhul esineb probleeme sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas. Selle valdkonnaga seotud mitme sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitaja poolest on olukord hinnatud kriitiliseks või tähelepanu vajavaks. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal kasvas 3 protsendipunkti võrra, jõudes 2022. aastal 25,2 %ni ning on suurem kui ELi keskmine näitaja (21,6 %); sellega seoses on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks. Lisaks on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga eakate ja puuetega inimeste osakaal ELi suurimate hulgas (vastavalt 53,1 % ja 47,8 %; ELi keskmised näitajad on vastavalt 20,2 % ja 28,8 %), laste puhul aga on olukord keskmisest parem. Sellega seoses väärrib märkimist, et sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele vähenes 31,7 %-lt 2020. aastal 28,1 %-le 2022. aastal ja on oluliselt väiksem ELi keskmisest näitajast (35,3 %) ning seega on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks. Ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil ja mis oli 2014. aastast jõuliselt ja pidevalt vähenenud, suurenes 5-lt 2021. aastal 5,4-le 2022. aastal (ELi keskmine näitaja oli 2022. aastal 4,7) ning sellega seoses on olukord hinnatud samuti tähelepanu vajavaks. Eestis on inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja tasemel, mis on ELi kõrgeimate seas (2022. aastal 9,1 %; ELi vastav näitaja on 2,2 %) ja hinnatud kriitiliseks. Tervishoiuteenuste kehva kättesaadavuse probleem püsib, kuna tervishoiutöötajate puudus suureneb, omaosaluse määr kulude katmisel on kõrge ja elanikkond vananeb kiiresti.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

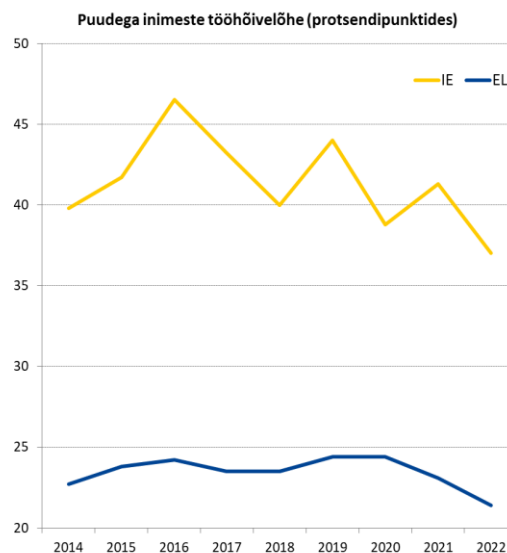
Mis puudutab hariduse ja oskuste valdkonda, siis tuleks Eestis veel vähendada madala haridustasemega noorte osakaalu. Madala haridustasemega noorte osakaal kasvas 1 protsendipunkti võrra, jõudes 2022. aastal 10,8 %ni, ning sellega seoses on olukord tähelepanu vajav. Selle näitaja parandamine on oluline, et tulevasel tööjõul oleksid peamised valdkonnaülesed oskused ja pädevused. Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal suurenes oluliselt ehk 8 protsendipunkti, nimelt 25,7 %-lt 2021. aastal 33,7 %-le 2022. aastal (ELi keskmine näitaja on 35,7 %) ning selle poolest on olukord nüüd „keskmisest parem“. Vähemalt põhiliste digioskustega (mis toetavad rohe- ja digipööret) inimeste osakaal elanikkonna hulgas on keskmisel tasemel ehk 56,4 %.

Eesti tööturutulemused olid 2022. ja 2023. aastal endiselt head. Enamiku õiglaste töötingimuste valdkonnaga seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajate puhul on täheldatav positiivne suundumus. Tööhõive määr jõudis 2022. aastal 81,9 %ni ja töötuse määr langes 6,9 %-lt 2020. aastal 5,6 %-le 2022. aastal, olgugi et majanduskasv 2022. aasta teises pooles aeglustus. Eestis on sooline tööhõivelõhe üks väiksemaid ELis ning selle poolest on riik olnud kolm viimast aastat väga tublide tulemustega riikide hulgas. Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), oli samuti väiksem kui ELis keskmiselt ja vähenes 2022. aastal veelgi. Puudega inimeste tööhõivelõhe seevastu suurenes 2021. aastaga võrreldes märkimisväärselt (7,5 protsendipunkti võrra) ja oli 2022. aastal esimest korda suurem ELi keskmisest (26,2 %; ELi näitaja on 21,4 %), mistõttu on olukord tähelepanu vajav.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kuue näitaja puhul, **tehti järeldus, et Eesti puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Iirimaa

Iirimaa tööturg toimib hästi, kuid haavatavate rühmade olukorra puhul on täheldatav mahajäämus. Iirimaa oli tööhõive määr 2022. aastal aegade kõrgeimal tasemel ehk 78,2 % ning ka töötuse määr langes aegade madalaimale tasemele ehk 4,5 %ni, mis tähendab, et olukord selles vallas on keskmisest parem. Olukord on keskmisest parem ka pikaajalise töötuse määra puhul. Siiski võiks selleks, et aidata lahendada tööjõu puuduse ja oskuste nappuse probleemi, edendada alaesindatud rühmade, näiteks puuetega inimeste, naiste, üksikvanemate ja madala kvalifikatsiooniga inimeste aktiveerimist ja tööalast konkurentsivõimet. Olgugi et puudega inimeste tööhõivelõhe 2022. aastaks vähenes, on see endiselt suur, nimelt 37 protsendipunkti (ELi keskmine näitaja on 21,4 protsendipunkti), mis tähendab, et Iirimaa liigitub selle näitaja alusel halvimate tulemustega riikide hulka ja olukord selles mõttes on kriitiline.

Märkus. Kogu elanikkonna tööhõive määra ja puudega inimeste tööhõive määra erinevus.
Allikas: Eurostat [hlth_dlm200], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Seda lõhet aitavad vähendada uute töömeetodite ja koolitatud juhtumimenetlejate rakendamine. Puudega inimeste seas on tavaliselt haridussüsteemist varakult lahkujate osakaal suurem ning nende haridustase on tavaliselt madalam. Kuigi naiste tööhõive määr on viimastel aastatel tõusnud, suurenes sooline tööhõivelõhe 2022. aastal 11,3 protsendipunktini (enne vähemist 2023. aasta teises kvartalis 9,8 protsendipunktini), kuna meeste tööhõivemäär tõusis kiiremini, ning olukord on sellega seoses hinnatud nüüd tähelepanu vajavaks. Teisalt on nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), 8,7% ehk ELi keskmisest (11,7 %) väiksem ning olukord selle näitaja poolest keskmisest parem.

Iirimaa tulemused hariduse ja oskuste valdkonnas on head. Madala haridustasemega noorte osakaal, mis 2022. aastal veidi kasvas, on Iirimaa siiski vaid 3,7 % ning selle näitaja poolest on riik väga tublide tulemustega riikide seas. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal on ELi suurimate seas, nimelt 70,5 % (ELi keskmine näitaja on 53,9 %), mis aitab kaasa rohe- ja digipöördele.

Iirimaa sotsiaalkaitstesüsteem on üldiselt osutunud vaesusriski vähendamisel tulemuslikuks, kuigi mõne rühma puhul on vaesusrisk endiselt suurem ning teatatud on probleemidest alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas. Sotsiaalsiirete üldine mõju vaesuse vähendamisele (56,4 %; ELi keskmine näitaja on 35,3 %) on Iirimaal tasemel, mis asetab riigi väga tublide tulemustega riikide hulka. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr kogu elanikkonna ja laste puhul on keskmisel tasemel; sellise riski määr on aga suurem eelkõige selliste haavatavate rühmade puhul nagu üksikvanemad, traveller'id, puuetega inimesed ja eakad (üle 65aastased). Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal suurenes 4 protsendipunkti võrra ja jõudis 19,1 %ni, kuid olukord on sellele vaatamata endiselt hinnatud tähelepanu vajavaks. Selle peamisi põhjuseid oli alushariduse teenuste ja lapsehoiuteenuste hind, mis oli 2022. aastal enamiku leibkonnatüüpide puhul ELi kõrgeim, olles viimasel ajal vähenenud. Täiendavad jõupingutused lapsehoiuteenuse kättesaadavuse parandamiseks ja selle taskukohasemaks muutmiseks võivad lapsehoiusesüsteemis osalemise määra ja ka naiste tööhõive määra suurendada. Liiga suurte eluasemekuludega leibkondades elavate inimeste osakaal on keskmisest parem, kuid eluasemete pakkumine on selgelt ebapiisav. Eriti kriitiline probleem on sotsiaaleluruumide nappus ja see, et eluasemed ei ole taskukohased, mistõttu oli kodutute arv rekordkõrge. Iirimaa tegeleb selle probleemiga, tehes regulatiivseid reforme ja suuri avaliku sektori investeeringuid eluasemesektoris.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Iirimaa puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Kreeka

Kreeka tööturu olukord paranes ning see osutus COVID-19 ja energiakriiside suhtes vastupanuvõimeliseks, kuid riigil on siiski olulisi tegelemist vajavaid probleeme. Kreekas töötas 2022. aastal 66,3 % tööealisest elanikkonnast, mis on 8 protsendipunkti rohkem kui 2020. aastal, kuid see näitaja jääb suuresti alla ELi keskmisele (74,6 %), mis kajastab tööalase konkurentsivõime probleeme teatavates elanikkonnarühmades. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli vastavate näitajate alusel on olukord nii noorte kui ka naiste puhul kriitiline. Kuigi mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaal vähenes 2020.–2022. aastal 3,2 protsendipunkti võrra, on see endiselt suur (15,3 % 2022. aastal; ELi näitaja on 11,7 %). Kuigi naiste tööhõive määr (55,9 %) suurenes 2020.–2022. aastal 7,2 protsendipunkti võrra, on see üks madalamaid ELis, millest tingituna on ka sooline tööhõivelõhe üks suuremaid ELis (21,0 protsendipunkti). Samas on Kreeka olukord puudega inimeste tööhõivelõhe poolest keskmine, kuna puuetega inimeste töötuse määr ja nende pikaajalise töötuse määr langesid 2022. aastal vastavalt 12,5 %-le ja 7,7 %-le. Leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta oli 2022. aastal 79,9 %, mis tähendab, et see näitaja on endiselt allpool oma 2008. aasta lähtetaset ja vajab hoolikat jälgimist, pidades silmas olukorra kriitilisust ja kõrge inflatsiooni mõju.

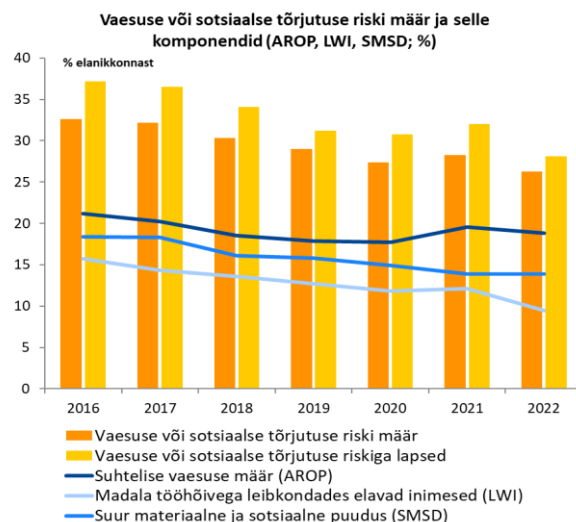
Vaesusrisk ja ebavõrdsus vähenes, kuid püsivad sellised tõsised probleemid nagu sotsiaalkaitseüsteemi vähene tulemuslikkus ja rahuldamata arstiabi vajadus.

2022. aastal vähendasid sotsiaalsiirded (v.a pensionid) vaesust Kreekas 20,3 % võrra ehk 15 protsendipunkti vähem kui ELis keskmiselt, mis tähendab, et olukord on sellega seoses kriitiline. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal kogu elanikkonna ja ka laste hulgas vähenes taas, vastavalt 28,3 %-lt ja 32 %-lt 2021. aastal 26,3 %-le ja 28,1 %-le 2022. aastal. Mõlema näitajaga seoses asendati hinnang „kriitiline olukord“ hinnanguga „kehv, kuid paranemas“, kuid need on endiselt tunduvalt suuremad kui ELis keskmiselt (vastavalt 21,6 % ja 24,7 %). Ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekuvintiilide suhte kordaja abil, vähenes

samuti, nimelt 5,8-lt 2021. aastal 5,3-le 2022. aastal, jäädes üldjoontes samale tasemele, nagu see oli 2020. aastal. Liiga suurte eluasemekuludega leibkondades elavate inimeste osakaal vähenes 33,3 %-lt 2020. aastal 26,7 %-le 2022. aastal, mis tähendab, et olukord on „kehv, kuid paranemas“. COVIDi kriisiga seoses suurenes inimeste endi hinnangul põhinev rahuldamata arstiabi vajaduse näitaja 9 %-ni (mis on 6,8 protsendipunkti suurem kui ELis keskmiselt) ning olukord on selle poolest hinnatud kriitiliseks.

Kreeka puhul on endiselt esmatähtis edendada digioskuste omandamist täiskasvanute seas, pidades silmas digi- ja rohepöördega seotud vajadusi. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli riigis 2021. aastal 52,5 % ehk 1,4 protsendipunkti väiksem kui ELis keskmiselt. Olgugi et see suurenes 2022. aastal 0,9 protsendipunkti võrra, jäi madala haridustasemega noorte osakaal (4,1 %) tublisti alla ELi keskmise (9,6 %) ning olukord on seega saanud hinnangu „hea, kuid vajab jälgimist“. Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal vähenes 3,2 protsendipunkti võrra ja oli 2022. aastal 29,1 %, mistõttu hinnati tulemus selles mõõtmes keskmiseks (ELi keskmine näitaja on 35,7 %).

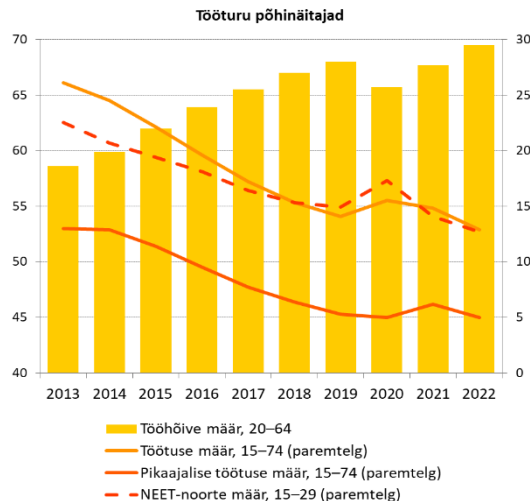
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud viie näitaja puhul, ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Kreeka puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Allikas: Eurostat [[ilc_pecs01](#)], [[tepsr_lm430](#)], [[ilc_li02](#)], [[tespm030](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Hispaania

Hispaania tööturg taastus jõuliselt, kuid lahendamist vajavaid olulisi probleeme on sellest hoolimata. Tööhõivemäär tõusis 2022. aastal 69,5 %ni ehk kõrgemale kriisieelsest tasemest (2019. aastal oli see määr 68 %). Küll aga jääb see endistviisi märkimisväärselt alla ELi keskmisele näitajale (74,6 %), mis tähendab, et olukord on kriitiline²⁷⁶. Tänu töötuse määra, sealhulgas pikaajalise töötuse määra langussuundumusele liikus riik 2022. aastal selle näitaja alusel kategooriast „kriitiline olukord“ kategooriasse „kehv, kuid paranemas“, ent need määrad jäid siiski märkimisväärselt kõrgemaks ELi keskmistest määradest (vastavalt 12,9 % vs. 6,2 % ja 5 % vs. 2,4 %).¹ Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei

Allikas: Eurostat, [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a], [edat_lfse_20], ELi tööjõu-uuring.

õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on vähenenud 12,7 %ni 2022. aastal, kuid olukord on endiselt hinnatud tähelepanu vajavaks. Noorte töötuse määr on endiselt

kõrge – 29,8 %, olles Melillas 52,4 %, Ceutas 44,4 % ja äärepoolseimas piirkonnas ehk Kanaari saartel 43,9 %, kuigi viimastel aastatel on täheldatud märkimisväärselt paranemist. Kui vaadata positiivset külge, siis liigitub Hispaania soolise tööhõivelõhe näitaja poolest keskmise tulemusega riikide hulka ja puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja poolest väga tublide tulemustega riikide hulka. Samal ajal on leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta endiselt alla 2008. aasta lähtetaseme ja olukord on sellega seoses hinnatud endiselt kriitiliseks.

Hispaanial on probleeme seoses noorte haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumisega, kuid digioskuste valdkonnas on riigi tulemused suhteliselt head. Madala haridustasemega noorte osakaal kasvas 2022. aastal 13,9 %ni (ELi näitaja on 9,6 %), mis tähendab, et olukord halvenes ning hinnang „kehv, kuid paranemas“ asendati hinnanguga „kriitiline olukord“. Piirkondlikud erinevused püsivad, kusjuures kõnealune osakaal on eriti suur riigi ida- ja lõunaosas ning tulemused on halvenenud ida- ja loodepiirkonnas. Teisest küljest on Hispaania tulemused digioskuste valdkonnas keskmisest paremad: 2021. aastal olid vähemalt põhilised digioskused 64,2 %l täiskasvanutest (ELi vastav näitaja oli 53,9 %), mis aitab kaasa rohe- ja digipöördele ning toetab tööjõu täiend- ja ümberõpet ka üldisemalt.

²⁷⁶ Hispaania puhul on tööhõive ja töötuse määr määratletud 2021. ja 2022. aastal erinevalt, kuna Hispaania hõlmab oma määratlusega ka ajutiselt koondatud töötajad (vt [Eurostati metaandmed](#)).

Hispaania puhul esineb probleeme sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas. Nii üldine vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr kui ka sissetulekukvintilide suhte kordaja on tasemel, mis liigitub kategooriasse „kehv, kuid paranemas“, ent need näitajad olid ka 2022. aastal siiski suhteliselt kõrgel tasemel, vastavalt 26 % ja 5,6. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste osakaal oli 2022. aastal 32,2 % (7,5 protsendipunkti suurem kui ELi keskmine osakaal 2022. aastal) ja selle näitaja alusel on olukord hinnatud kolm viimast aastat järjest kriitiliseks. Seejuures on sotsiaalsiirete üldine mõju vaesuse vähendamisele suhteliselt väike (2022. aastal 27,4 %; ELi keskmine näitaja oli samal ajal 35,3 %) ja olukord on selle näitaja puhul hinnatud tähelepanu vajavaks. Kui vaadata positiivset poolt, siis inimeste endi hinnangul põhineva rahuldumata arstiabi vajaduse näitaja poolest on Hispaania olukord endiselt „keskmisest parem“. Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal vähenes 2022. aastal märkimisväärselt (55,3 %-lt 48,6 %-le), mistõttu on olukorrale antud hinnang „hea, kuid vajab jälgimist“; vähenemine on osaliselt seotud sellega, et teenus ei ole taskukohane.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kuue näitaja puhul, **tehti järeldus, et Hispaania puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Prantsusmaa

Prantsusmaal on tugev sotsiaalkaitsesüsteem, kuid suurenenud on vaesusriski probleem.

Prantsusmaa tulemused on üldiselt keskmisest paremad, kui vaadelda sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele, ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal jäi riigis ka 2022. aastal veidi alla ELi keskmise taseme (21,0 % vs. 21,6 %). Siiski tõusis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste määr eelmise aastaga võrreldes 1,8 protsendipunkti, erinevalt ELi tasandil valitsevast suundumusest²⁷⁷. Suureneva inflatsiooni

tingimustes tõusis märkimisväärselt (4,7 protsendipunkti võrra) vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste määr, mis küündis

2022. aastal 27,4 %ni²⁷⁸ ning on kõrgem kui ELis keskmiselt (24,7 %). Mõlema näitaja muutused osutavad sellele, et olukord on „tähelepanu vajav“. Leibkonna kogutulu kasv oli 2021. aastal 1,1 protsendipunkti võrra väiksem ELi keskmisest kasvunäitajast. Ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintiliide suhte kordaja abil, jäi keskmisele tasemele, kuigi see on alates 2018. aastast enamasti suurenenud. Prantsusmaa äärepoolseimate piirkondade tulemused on kõigis sotsiaalvaldkonna tulemustabeli valdkondades märkimisväärselt kehvemad kui Prantsusmaa emamaa tulemused.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr kogu elanikkonna ja laste puhul (% koguelanikkonnast ja 0–17aastastest)

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC); 2022. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

²⁷⁷ Aegrea katkemine: sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleval Prantsusmaa statistikal põhinev uuring hõlmab 2022. aastal esimest korda nelja ülemeredepartemangu (Prantsuse Guajaana, Réunion, Martinique ja Guadeloupe) andmeid.

²⁷⁸ Selline kasv tundub suur vaatamata sellele, et hõlmatud on eelnimetatud ülemeredepartemangude andmed.

Prantsusmaa tööturutulemused paranesid veelgi, hoolimata majanduskasvu aeglustumisest 2022. aasta teisel poolel, suurenevatest pakkumisega seotud probleemidest ja kõrgetest energiahindadest. Aastatel 2021–2022 langes töötuse määr 0,6 protsendipunkti ehk 7,3 %-le (2023. aasta teise kvartali näitaja oli 7,2 %), mis on madalaim tase alates 2008. aastast, kuid olukord on siiski hinnatud tähelepanu vajavaks, kuna tulemused võrreldes ELi keskmisega halvenesid teist korda järjest²⁷⁹. Noorte töötus ja nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), samuti vähenesid, kuid äärepoolseimate piirkondade puhul olid need määrad siiski endiselt kõrged. Teatavate haavatavate rühmade puhul on tööturule integreerumine endiselt raskendatud, eelkõige väljaspool ELi sündinud ja madala haridustasemega inimeste jaoks. Soolise tööhõivelõhe poolest on olukord „keskmisest parem“ (2022. aastal 5,8 protsendipunkti; ELi tasandil oli see näitaja 9,1 protsendipunkti). Puudega inimeste tööhõivelõhe vähenes vahemikus 2021–2022 3,3 protsendipunkti, kuid on endiselt märkimisväärselt suur, nimelt 20,8 protsendipunkti.

Võrdsete võimalustega seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajate poolest on Prantsusmaa tulemused üldiselt head. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaalu ning madala haridustasemega noorte osakaalu poolest on riigi tulemused keskmisel tasemel (vastavalt 62 % 2021. aastal ja 7,6 % 2022. aastal). Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaalu alusel kuulub Prantsusmaa väga tublide riikide hulka. Siiski iseloomustab riigi haridussüsteemi ka suur alasooritajate osakaal ja ebavõrdsus.

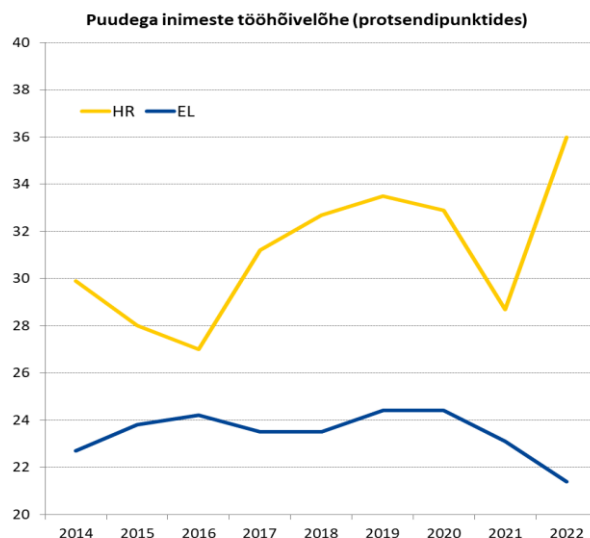
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul (millest ühe puhul olukord aja jooksul halvenes), **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Prantsusmaa puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

²⁷⁹ Prantsusmaa puhul on tööhõive ja töötuse määr määratletud 2021. ja 2022. aastal erinevalt, kuna Prantsusmaa hõlmab määratlusega ka ajutiselt koondatud töötajad (vt [Eurostati metaandmed](#)).

Horvaatia

Horvaatia tööturg taastus 2021. ja 2022. aastal jõuliselt, kuid lahendamist vajavaid olulisi

tööturuprobleeme siiski on. Olgugi et tööhõivemäär 2021. aastaga võrreldes pisut tõusis, jäi see 2022. aastal endiselt märkimisväärselt madalamaks ELi keskmisest tasemest (69,7 % vs. 76,4 %) ja olukord on sellega seoses hinnatud kahel järjestikusel aastal kriitiliseks. Kuigi töötuse ja pikaajalise töötuse määr on ELi keskmisele lähedasel tasemel (2022. aastal vastavalt 7 % ja 2,4 %), oli nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), 2022. aastal 13,3 % (ELi keskmine näitaja oli 11,7 %) ning olukord hinnati sellega seoses tähelepanu vajavaks, olgugi et nende noorte osakaal eelmise

Allikas: Eurostat, [tepsr_sp200], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

aastaga võrreldes pisut vähenes. Puudega inimeste tööhõivelõhe poolest on olukord hinnatud kriitiliseks, kuna see lõhe on üks suurimaid ELis (36 protsendipunkti; ELi keskmine näitaja on 24,4 protsendipunkti) ja täheldatav on suundumus halvemuse poole.

Horvaatias esineb mõningaid probleeme sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas.

Kuigi vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr on nii kogu elanikkonna (19,9 % vs. 21,6 %) kui ka laste (18,1 % vs. 24,7 %) puhul endiselt madalam kui ELis keskmiselt, on sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele olnud alates 2020. aastast kriitilisele olukorrale vastaval tasemel ning oli 2022. aastal oluliselt väiksem (20,4 %) kui ELis keskmiselt (35,3 %). Olukorda tuleb tähelepanelikult jälgida, muu hulgas ka seoses praeguse suure elukalliduse võimaliku mõjuga vaesusriskile.

Madala haridustasemega noorte osakaalu ja digioskuste taseme poolest on Horvaatia

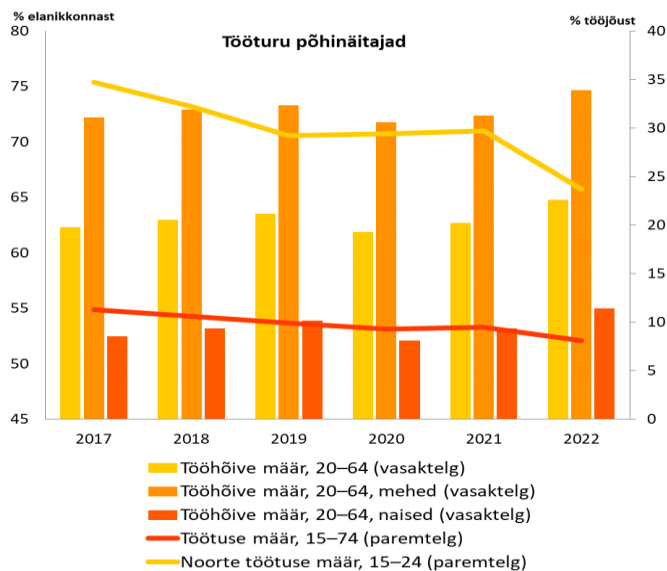
tulemused suhteliselt head. Madala haridustasemega noorte osakaal oli 2022. aastal 2,3 % (ELi keskmine näitaja on 9,6 %) ning selle näitaja poolest kuulub riik väga tublide tulemustega riikide hulka. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2021. aastal 63,3% (ELi keskmine näitaja on 53,9 %), mis on samuti keskmisest parem tulemus ning oluline näitaja, pidades silmas vajadust aidata kaasa rohe- ja digipöördele. Ametlikes lapsehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal seevastu vähenes hiljuti olulisel määral (33,3 %-lt 2021. aastal 27,5 %-le 2022. aastal) ja on nüüd 8,2 protsendipunkti väiksem kui ELis keskmiselt, mistõttu hinnati olukord selles valdkonnas tähelepanu vajavaks.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud viie näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Horvaatia puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Itaalia

Vaatamata tööhõive jõudsale taastumisele esineb Itaalias olulisi lahendamist vajavaid tööturuprobleeme. Mõni õiglase töötingimuste valdkonnaga seotud sotsiaalvaldkonna

tulemustabeli näitaja osutab sellele, et olukord on kriitiline. Kuigi tööhõive määr tõusis 2022. aastal 64,8 %ni ehk aegade kõrgeimale tasemele, on see peaaegu 9,8 protsendipunkti madalam ELi keskmisest määrast, mis tähendab, et Itaalia kuulub selle näitaja poolest ELi halvimate tulemustega riikide hulka. Sooline tööhõivelõhe oli 2022. aastal 19,7 protsendipunkti ning see on püsinud samal tasemel alates 2020. aastast. See on peaaegu kaks korda suurem kui ELis keskmiselt (10,7 %), mis näitab, et olukord

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

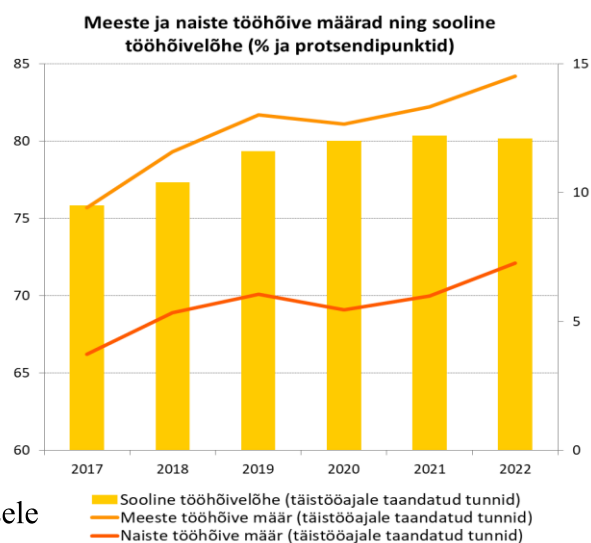
on kriitiline. Samuti on endiselt kõrge mittevabatahtlikult osaaajatööd tegevate töötajate määr, eelkõige noorte ja meeste puhul. Peale selle oli leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv (2008. aasta lähtetasemega võrreldes) elaniku kohta (2021. aastal 94,6 %) endiselt märkimisväärselt väiksem ELi keskmisest kasvust (109,9 %) ja see näitaja langes 2022. aastal suure inflatsiooni tõttu tasemele 93,8 %, mis osutab samuti kriitilisele olukorrale. Teisest küljest paranes Itaalias töötuse, sealhulgas pikaajalise töötuse näitaja ning 2022. aastal liigitati olukord mõlema näitaja puhul kategooriasse „kehv, kuid paranemas“. Kui vaadelda puudega inimeste tööhõivelõhet, siis on Itaalia olnud järjepidevalt väga tublide tulemustega riikide hulgas.

Kuigi noorte olukorra puhul võib täheldada paranemise märke, on Itaalia haridus- ja koolitussüsteemiga seoses endiselt probleeme. Nimelt oli vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal Itaalias 2021. aastal 45,6 %, mis on oluliselt väiksem ELi keskmisest näitajast (53,9 %), ning seega hinnati olukord endiselt tähelepanu vajavaks, pidades muu hulgas silmas rohe- ja digipöörde toetamise potentsiaali. Mis puudutab madala haridustasemega noorte määra ja nende noorte määra, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), siis olukord eelmise aastaga võrreldes veidi paranes ning liigitus nüüd kategooriasse „kehv, kuid paranemas“. Itaalia NEET-noorte määr (19 %) on aga endiselt üks kõrgemaid ELis (ELi keskmine määr on 11,7 %).

Sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas on hiljuti tehtud edusammudele vaatamata veel arenguruumi. Sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas on olukord kolme näitaja puhul hinnatud tähelepanu vajavaks ning kõigi näitajate puhul peale ühe (inimeste endi hinnangul põhinev rahuldamata arstiabivajaduse näitaja) on tulemused ELi keskmisest halvemad. 2022. aastal vähenes pisut vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal kogu elanikkonna hulgas (nimelt tasemele 24,4 %), kuid on endiselt suur, ja suhtelise vaesuse määr (eraldiseisvalt) jäi 2021. aastaga võrreldes muutumatuks. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr langes ka laste puhul, nimelt 29,7 %-lt 2021. aastal 28,5 %-le 2022. aastal. Sotsiaalsiirded vähendasid 2022. aastal vaesust Itaalias vaid 25,8 % (ELi vastav näitaja on 35,3 %) ja nende tulemuslikkuse poolest on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks. Sissetulekute ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil, on muutunud sarnaselt vaesusriskile: kuigi see kordaja veidi vähenes ja oli 2022. aastal 5,6%, hinnatakse olukorda sellega seoses tähelepanu vajavaks. Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et kaheksa näitaja alusel on riik saanud hinnangu „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“, **tehti järeldus, et Itaalia puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Küpros

Küprose tööturutulemused on üldjoontes ELi keskmiste tulemuste tasemel, kuid mõned elanikkonnarühmad on endiselt keerulises olukorras. Tööhõive määr jõudis 2022. aastal 77,9 %ni ning tõusis 2023. aasta teises kvartalis veelgi, jõudes 79,0%ni, mis on peaaegu et rekordiline tulemus (ELi tasandil on see näitaja 75,4 %). Seejuures oli töötuse määr 2022. aastal suhteliselt madal (6,8 %), kuid siiski veidi kõrgem kui ELis keskmiselt (6,2 %), ning pikaajalise töötuse määr, mis pärast 2021. aasta väikest tõusu jõudis 2,3 %ni (ELi tasandi näitaja on 2,4 %), oli sellega kooskõlas. Puudega inimeste tööhõivelõhe poolest on Küprose tulemused ELi keskmisele lähedasel tasemel (25,7 protsendipunkti) ning see lõhe eelmise aastaga võrreldes vähenes. Samal ajal on noorte ja naiste tööturule integreerumisega seotud tulemused endiselt kehvad. Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on endiselt väga suur, nimelt 14,7 % (ELis 11,7 %), ning ELi keskmise suhtes on näitaja eelmise aastaga võrreldes halvenenud (vaatamata osakaalu vähenemisele absoluutarvudes), mistõttu asendati hinnang „tähelepanu vajav“ hinnanguga „kriitiline olukord“. Kuigi tööhõive määr tõusis nii meeste kui ka naiste puhul, on olukord soolise tööhõivelõhe alusel hinnatud kaks aastat järjest tähelepanu vajavaks, kuna lõhe on suhteliselt suur ja seejuures suurenes (12,1 protsendipunkti; ELi tasandil on see 10,7 protsendipunkti). Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal vähenes Küprosel eelmise aastaga võrreldes märkimisväärselt ja oli 24,4 %, mis on oluliselt väiksem kui ELi keskmine osakaal (35,7 %). Kuna ametliku lapsehoiuteenuse kasutamine on oluline, et hoolduskohustust täitvad isikud saaksid osaleda tööturul, on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks. Leibkonna kasutada olev tegelik kogutulu elaniku kohta jäi endiselt allapoole 2008. aasta lähtetaset ning on 2021. aasta tasemega võrreldes veidi vähenenud, mistõttu on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_q](#)],
ELi tööjõu-uuring.

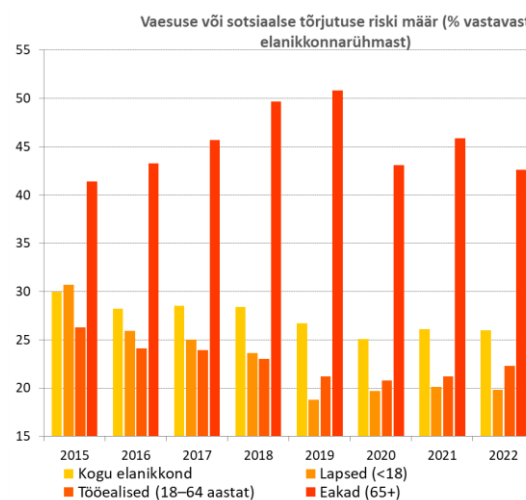
Oskuste arendamisega seotud tulemused on paranenud, kuid mõned probleemid siiski püsivad. Madala haridustasemega noorte osakaal vähenes 10,2 %-lt 2021. aastal 8,1 %-le 2022. aastal ning sellega seoses on olukord nüüd „keskmisest parem“. Vähemalt põhiliste (rohe- ja digipöörde toetamiseks vajalike) digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2021. aastal üsna väike, nimelt 50,2 % (ELi keskmine on 53,9 %), ning sellega seoses hinnati olukord endiselt tähelepanu vajavaks.

Küprose sotsiaalkaitsesüsteem näib olevat heade sotsiaalsete tulemuste edendamisel tulemuslik. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr oli 2022. aastal kogu elanikkonna puhul 16,7 % (ELis 21,6 %) ja laste puhul 18,1% (ELis 24,7 %) ning mõlema näitaja poolest on riigi olukord hinnatud keskmisest paremaks. See kajastab muu hulgas sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele, mis on keskmisel tasemel (31,2 %; ELi tasandi näitaja on 35,3 %), ja seda, et liiga suurte eluasemekulude määr on madal, tänu millele kuulub Küpros selles valdkonnas väga tublide riikide hulka. Inimeste endi hinnangul põhinev rahuldamata arstiabivajaduse näitaja on 0,1 % ehk üks väiksemaid ELis, mis tähendab, et riik kuulub ka selle näitaja alusel väga tublide riikide hulka.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud viie näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Küprose puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Läti

Kuigi Läti tulemused on mõnes valdkonnas keskmisel tasemel, esineb endiselt olulisi probleeme sotsiaalvaldkonnas. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr jääb laste puhul keskmisele tasemele, kuid vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal kogu elanikkonnas (2022. aastal 26 %) on üks suuremaid ELis ja oluliselt suurem kui ELi keskmine (21,6 %). Kuna riigi tulemused on suhtelises arvestuses selles mõõtmes kaks aastat järjest halvenenud, hinnati olukord nüüd kriitiliseks. Lisaks on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr eakate puhul 42,6 % ehk oluliselt kõrgem kui kogu elanikkonna puhul. Samuti on sissetulekute ebavõrdsus püsinud viimase kolme aasta jooksul kriitilisele olukorrale vastaval tasemel, kusjuures sissetulekukvintilide suhte kordaja on üks suurimaid ELis (2022. aastal 6,3; ELi näitaja oli samal ajal 4,7). Vaesuse ja ebavõrdsuse probleemi peaks aitama lahendada miinimumsissetulekutoetuse reform²⁸⁰ ja miinimumpalga tõus (2023. aastal vähemalt 620 euroni ja 2024. aastal vähemalt 700 euroni). Nende meetmete

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

senist mõju on aga pärssinud Läti 2022. aasta lõpu ja 2023. aasta esimeste kuude kõrged inflatsioonimäärad, mis nüüd on siiski hakanud langema. Inimeste endi hinnangul põhinev rahuldamata arstiabivajaduse näitaja on halvenenud ning 2022. aastal tunnistas seda 5,4 % elanikkonnast (ELi tasandil on see näitaja 2,2 %), mis tähendab, et olukord on sellega seoses kriitiline. 2021. aastal oli olukord hinnangu kohaselt „kehv, kuid paranemas“ ning riigis tehti tervishoiu valdkonnas täiendavaid ajutisi investeeringuid, et leevendada COVID-19 pandeemia mõju. Käimasolev tervishoiureform peaks struktuursemal moel tagama elanikkonna jaoks parema katvuse ja kvaliteetsemad kohustuslikud meditsiiniteenused.

²⁸⁰

Reformiga seotakse miinimumsissetuleku künnised garanteeritud miinimumsissetuleku, riikliku sotsiaalkindlustushüvitise, miinimumpensioni ning orbudele ja vanemliku hoolitsuseta jäänud lastele pärast täisealiseks saamist antava materiaalse toetuse puhul mediaanmiinimumsissetulekuga samaväärse tarbija kohta.

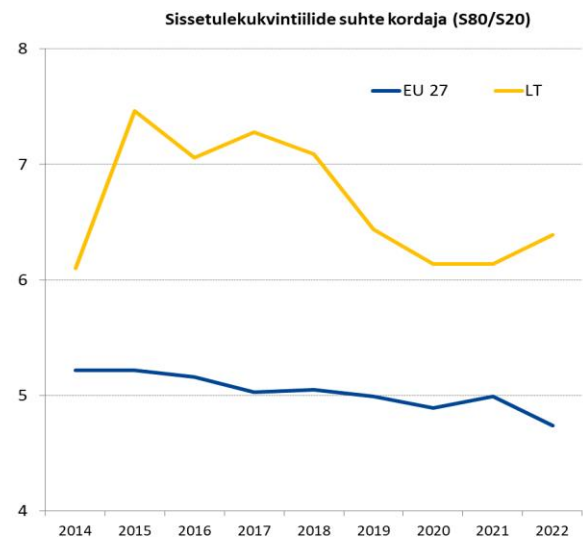
Läti tööturg taastus COVID-19 kriisi järel kiiresti. Tööhõivemäär tõusis 2022. aastal 77,0 %ni (2021. aasta määr oli 75,3 %) ja jääb vaid veidi alla kriisieelsele tasemele, mistõttu on olukord hinnatud keskmiseks. Soolise tööhõivelõhe näitaja poolest on Läti väga tublide tulemustega riikide hulgas ja NEET-noorte määra alusel on olukord hinnatud keskmiseks. Varem oli riik parimate tulemustega riikide hulgas ka puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja poolest, kuid selle hiljutise suurenemise tõttu on praegune olukord hinnatud keskmiseks, olgugi et see lõhe on endiselt pisut väiksem kui ELis keskmiselt (20,8 protsendipunkti vs. 21,4 protsendipunkti 2022. aastal).

Hariduse ja oskuste valdkonnas on Läti tulemused üldiselt keskmisel tasemel. Madala haridustasemega noorte osakaal vähenes veelgi, nimelt 7,3 %-lt 2021. aastal 6,7 %-le 2022. aastal (ELi näitaja on 9,6 %). Alates 2016. aastast valitsenud positiivne suundumus jätkub eeldatavasti ka edaspidi, kuna hiljuti on käivitatud kutsehariduse ja -õppe reformid, millega tagatakse inimestele paindlikumad võimalused. Vähemalt põhiliste (rohe- ja digipöörde toetamiseks vajalike) digioskustega täiskasvanute osakaal oli 50,8 % (ELis 53,9 %), mis liigitub samuti keskmisel tasemel tulemuste hulka.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul (millest ühe puhul olukord aja jooksul halvenes), **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Läti puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Leedu

Leedul on probleeme sotsiaalse kaasamise ja sotsiaalkaitse valdkonnas. Sotsiaalse turvavõrgu piisavuse näitaja on endiselt madalal tasemel. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste määra senine langussuundumus, mille tulemusena oli näitaja langenud 2021. aastal 23,5 %-le, peatus ning näitaja tõusis 2022. aastal 24,6 % tasemele, mistõttu on olukord sellega seoses hinnatud tähelepanu vajavaks. Lisaks on ebavõrdsuse näitaja, mida mõõdetakse sissetulekukvintiliide suhte kordaja abil, ELi suurimate hulgas ning olukord sellega seoses hinnatud viimasel kahel aastal kriitiliseks. 2022. aastal oli elanikkonna jõukaima 20 % sissetulek elanikkonna vaeseima 20 % sissetulekust enam kui kuus korda suurem, kusjuures 2021. aastaga võrreldes oli see kordaja pisut suurenenud, kuigi ELi tasandil sama näitaja vähenes. Kui vaadata positiivset külge, siis kuulub Leedu juba kolmandat aastat järjest väga tublide tulemustega riikide hulka leibkonna kasutada oleva kogutulu kasvu poolest, mis on märk sellest, et keskmisele jõutakse üha lähemale, ning liiga suurte eluasemekulude määra poolest on riigi tulemused keskmisest paremad.

Allikas: Eurostat [tessi180], ELi tööjõu-uuring.

Oskuste arendamisega seoses esineb endiselt probleeme. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal (2021. aastal 48,8 %) oli oluliselt väiksem ELi keskmisest näitajast (53,9 %) ning seega hinnati olukord tähelepanu vajavaks, pidades muu hulgas silmas seda, et need oskused on üha vajalikumad rohe- ja digipöörde toetamiseks. Kuigi aastatel 2020–2022 lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal märkimisväärselt kasvas (16,2 %-lt 22,8 %-le), on see endiselt üks väiksemaid ELis ja jääb alla oma pandeemiaeelsele (2019) tasemele (26,6 %), mistõttu on olukord selles vallas hinnatud viimasel kolmel aastal tähelepanu vajavaks. Seevastu paranes Leedu olukord madala haridustasemega noorte osakaalu poolest ning 2020. aasta hinnang „hea, kuid vajab jälgimist“ asendati 2022. aastal hinnanguga „väga tubli“.

Tööturg taastus pärast COVID-19 kriisi üldiselt jõudsalt, kuid sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja kohaselt puuetega inimeste olukord halvenes. Üldine tööhõive määr oli 2022. aastal 79,0 % (kõrgem kui 2021. aastal, mil see oli 77,4 %), mis tähendab, et olukord on keskmisest parem (ELi näitaja on 76,2 %), nagu ka varasematel aastatel. Samal ajal suurenes puudega inimeste tööhõivelõhe 23,9 protsendipunktilt 2021. aastal 35 protsendipunktile 2022. aastal (ELi näitaja oli 21,4 protsendipunkti), mis tähendab, et olukord halvenes kaks aasta järjest (hinnang „keskmisest parem“ asendati hinnanguga „kriitiline olukord“), mis ei kajasta veel hiljutisi poliitilisi jõupingutusi²⁸¹. Nii pikaajalise töötuse määr kui ka nende noorte määr, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), langes (13 %-lt 2020. aastal 10,7 %-le 2022. aastal) ning kui 2020. aastal hinnati olukord tähelepanu vajavaks, siis 2021. ja 2022. aastal juba keskmiseks. Leedu on, nagu tavaliselt, soolise tööhõivelõhe näitaja poolest väga tublide riikide seas: selle näitaja väärtus on 0,8 protsendipunkti ning nii meeste kui ka naiste tööhõive määr on suhteliselt kõrge (2022. aastal vastavalt 79,4 % ja 78,6 %).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud viie näitaja puhul, millest ühe puhul olukord aja jooksul ka halvenes, **tehti järeldus, et Leedu puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

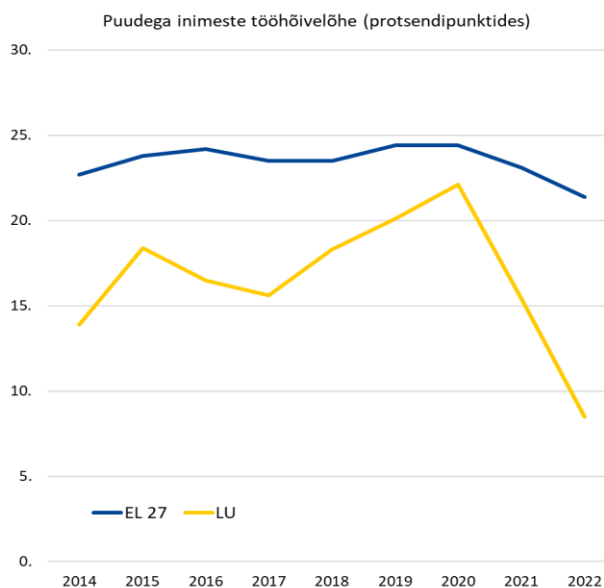
²⁸¹ Riikliku sotsiaalkindlustusfondi haldusandmed näitavad, et töötavate puuetega inimeste arv on suurenenud 4,2 %.

Luksemburg

Tööturg taastus COVID-19 kriisist kiiresti ja on vaatamata hiljutisele majanduskasvu aeglustumisele endiselt vastupidav. Seda kajastavad ka üldiselt head tulemused õiglaste töötingimuste valdkonnas. Tööhõive määr tõusis 2022. aastal uuele tipptasemele (74,8 %), mis on

veidi kõrgem kui ELi keskmine tase, ning töötuse määr langes 4,6 %-le. Pikaajalise töötuse määr tõusis nii 2020. kui ka 2021. aastal, kuid langes 2022. aastal tagasi madalale pandeemiaeelsele tasemele (1,3 %), mis tähendab, et olukord on nüüd „keskmisest parem“. Keskmisest parem on olukord ka soolise tööhõivelõhe poolest, mis vähenes märkimisväärselt, nimelt 7,4 protsendipunktilt 2021. aastal 6,5 protsendipunktile 2022. aastal. Pealegi kuulub Luksemburg teist aastat järjest väga tublide tulemustega riikide hulka puudega inimeste tööhõivelõhe poolest²⁸² (8,5 protsendipunkti; ELi näitaja on

21,4 protsendipunkti). Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on endiselt oluliselt väiksem kui ELis keskmiselt, kuid suurenes nii 2020. kui ka 2021. aastal ja vähenes seejärel 2022. aastal 6,8%-ni, mistõttu hinnati olukord nüüd keskmisest paremaks. Kuigi indeks, mis kirjeldab leibkonna kasutada olevat tegelikku kogutulu elaniku kohta (2008 = 100), on 111,9 ja seega ELi keskmisele (109,5) lähedasel tasemel, hinnatakse olukorda endiselt tähelepanu vajavaks, kuna näitaja halvenes veidi ajal, mil kõigi teiste liikmesriikide oma paranes.

Allikas: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

²⁸² Luksemburgi puhul on katkemine kõigi nende näitajate 2021., 2022. ja 2023. aasta andmete aegridades, mis põhinevad sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleval ELi statistikal.

Luksemburgi tulemused hariduse ja oskuste valdkonnas on head. Selles poliitikavaldkonnas on riigi tulemused enamasti keskmisest paremad. Kuigi madala haridustasemega noorte osakaal pandeemia ajal kasvas, vähenes see 2022. aastal märkimisväärselt ning olukord hinnati keskmisest paremaks. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2021. aastal 63,8 %, mis on peaaegu 10 protsendipunkti suurem kui ELis keskmiselt; see aitab kaasa rohe- ja digipöördele. Luksemburg kuulub parimate tulemustega liikmesriikide hulka ka lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaalu poolest, kuid kuna see näitaja 2022. aastal oluliselt halvenes (62 %-lt 2021. aastal 54,7 %-le 2022. aastal), sai olukord nüüd hinnangu „hea, kuid vajab jälgimist“.

Sotsiaalne olukord on Luksemburgis üldiselt hea, kuid probleeme on seoses eluasemekuludega.¹ Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal, eriti veel sellises ohus olevate laste osakaal vähenes 2022. aastal märkimisväärselt ning mõlema näitajaga seoses on tulemused hinnatud keskmisest paremaks. Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele on keskmisel tasemel ning inimeste endi hinnangul põhinev rahuldamata arstiabivajaduse näitaja keskmisest paremal tasemel. Samas on liiga suurte eluasemekulude määr oluliselt tõusnud ning sellega seoses asendati hinnang „keskmisest parem“ hinnanguga „kriitiline olukord“; niisuguses arengus kajastub eluasemehindade väga suure tõusu mõju.

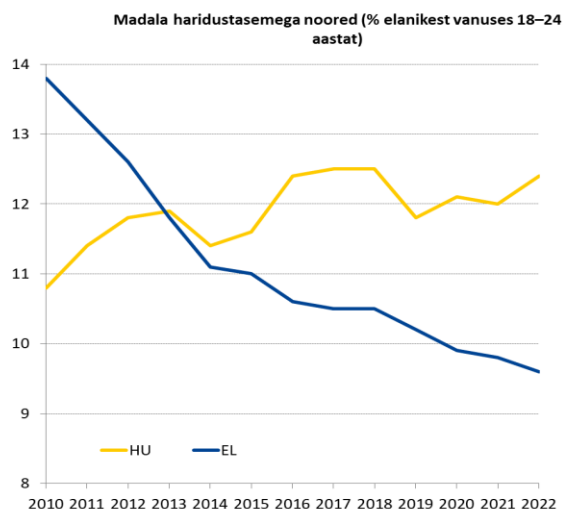
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud ühe näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Luksemburgi puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Ungari

Ungaris on märkimisväärsed probleeme hariduse ja oskuste arendamise valdkonnas.

Nimelt on lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal väike (2022. aastal 12,9 %; ELis samal ajal 35,9 %) ja alates 2021. aastast ka vähenenud, mistõttu on olukord viimasel kahel aastal hinnatud kriitiliseks. Madala haridustasemega noorte osakaal kasvas 12,0 %-lt 2021. aastal 12,4 %-le 2022. aastal (ajal, mil ELi tasandil valitses vastupidiselt vähenemissuundumus), mistõttu hinnati olukord ka selle näitaja poolest endiselt kriitiliseks. Romade puhul oli see määr 2022. aastal kuus korda kõrgem kui ülejäänud elanikkonna puhul (64,3 % vs. 9,4 %). Lisaks on

Ungaris vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal (49,1 %) oluliselt väiksem kui ELis keskmiselt (2021. aastal 53,9 %) ning olukord hinnati sellega seoses tähelepanu vajavaks; eriti väike on see osakaal madala kvalifikatsiooniga inimeste, töötute ja üle 55aastaste inimeste hulgas. Nende hariduse ja oskustega seotud probleemide lahendamine võib aidata vähendada tööjõu puudust ja oskuste nappust ning toetada õiglast rohe- ja digipööret.

Allikas: Eurostat, [sdg_04_10], ELi tööjõu-uuring.

Ungaris esineb sotsiaalpoliitika valdkonnas probleeme, mida süvendab suur inflatsioon. Sotsiaalsiirete tulemusena väheneb Ungaris rahaline vaesus 36,7 %, mis on üldjoontes kooskõlas ELi keskmisega, kuid olukord on siiski hinnatud tähelepanu vajavaks, võttes arvesse näitaja märkimisväärsel halvenemist võrreldes eelmise aastaga²⁸³. Ungaris on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski määr kogu elanikkonna puhul keskmisel tasemel ja laste puhul keskmisest paremal tasemel (vastavalt 18,4 % ja 18,1 %), kuid suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr üks kõrgemaid ELis (2022. aastal 9,1 %). Liiga suurte eluasemekulude määr tõusis järsult, nimel 2,4 %-lt 2021. aastal („keskmisest parem“) 8,1 %-le 2022. aastal („tähelepanu vajav“), millega seoses süvenes paljude väiksema sissetulekuga leibkondade jaoks suure elukalliduse probleem.

Ungari tööturg pidas COVID-19 kriisi olukorras hästi vastu, kuid teatavate haavatavate rühmade olukorraga seoses esineb endiselt mahajäämust. Tööturg taastus kiiresti ning õiglaste töötingimuste valdkonnas olid riigi tulemused keskmisest paremad (leibkonna kasutada oleva kogutulu kasvu näitaja poolest oli riigi tulemus üks parimatest), kusjuures tööhõive määr tõusis 2022. aastal aegade kõrgeimale tasemele, nimelt 80,2 %ni. Mõnede haavatavate rühmade jaoks on aga tööturule sisenemine ja seal edu saavutamine endiselt suuresti raskendatud. Kuigi sooline tööhõivelõhe oli 2022. aastal 9,8 protsendipunkti ja seega endiselt keskmisel tasemel, suurenes puudega inimeste tööhõivelõhe 3,6 protsendipunkti ja jõudis väga kõrgele tasemele, nimelt 32,4 protsendipunkti (ELi näitaja on 21,4 protsendipunkti), mistõttu on hinnang „tähelepanu vajav“ asendunud hinnanguga „kriitiline olukord“. Lisaks on madala kvalifikatsiooniga inimeste ja romade tööhõive määr oluliselt alla keskmise (vastavalt 38,7 % ja 47,3 % 15–64aastaste vanuserühmas; keskmine näitaja on 2022. aastal 74,4 %).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kuue näitaja puhul, **tehti järeldus, et Ungari puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

²⁸³ Kuigi selle näitaja puhul esineb kõigi liikmesriikide (va Soome, kuid sh Ungari) 2022. aasta andmete aegreas meetoodilise muudatuse tõttu katkemisi, nähtub (avaldamata) näitajate väärtustest, mille Eurostat arvutas vana meetoodika kohaselt, et 2022. aastal on täheldatav sarnane langus, mis annaks tulemuseks sama hinnangu („tähelepanu vajav“) ning seega jäävad seotud järeldused ka samaks.

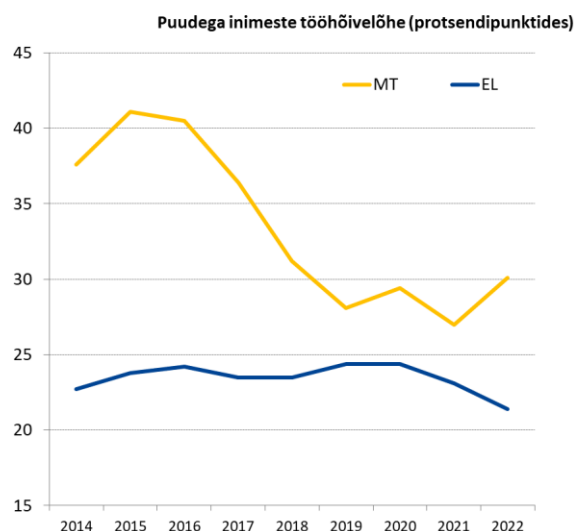
Malta

Malta tööturg toimib üldiselt hästi, kuid mõne elanikkonnarühma puhul esineb endiselt probleeme. Malta tööhõive määr oli 2022. aastal 81,1 % (2023. aasta teises kvartalis 82,7 %), mis on üks ELi kõrgemaid määrasid, ning kui võtta arvesse ka seda, kuidas on muutunud leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta, saab olukorra

hinnata keskmisest paremaks. Töötuse määr langes 2022. aastal aegade madalaimale tasemele, nimelt 2,9 %-le, ning nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), vähenes suuresti, nimelt 9,5 %-lt 2021. aastal 7,2 %-le 2022. aastal (ELi näitaja on 11,7 %), mis tähendab, et Malta kuulub mõlema näitaja poolest parimate tulemustega liikmesriikide hulka. Pikaajalise töötuse määr, mis 2022. aastal veidi tõusis, nimelt 1 %ni, liigitub kategooriasse „hea, kuid vajab

jälgimist“, kuid on siiski oluliselt madalam, kui ELi keskmine määr (2,4 %). Sooline tööhõivelõhe,

mis oli 2022. aastal 13,1 protsendipunkti ehk 2021. aastaga võrreldes 3,3 protsendipunkti võrra väiksem, on siiski suurem kui ELi keskmine (10,7 protsendipunkti) ning sellega seoses anti olukorrale endiselt hinnang „kehv, kuid paranemas“. Nagu näitab suhteliselt suur ja kasvav puudega inimeste tööhõivelõhe, on puuetega inimeste puhul tööturule integreerumine raskendanud, ning olukord on sellega seoses hinnatud tähelepanu vajavaks. Puudega inimeste tööhõivelõhe, mis oli juba 2019. aastast püsinud suhteliselt kõrgel tasemel, suurenes 2022. aastal veelgi (3,1 protsendipunkti võrra) ja jõudis 30,1 protsendipunktini, mis on suurem kui ELis keskmiselt (21,4 protsendipunkti).

Allikas: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Malta haridus- ja koolitussüsteem toimib üldiselt hästi, kuid noortega seotud probleemid püsivad. Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal oli 2022. aastal 43,1 % (Eli 35,7 %), mis tähendab, et olukord on keskmisest parem. Madala haridustasemega noorte osakaal on vähenenud, kuid see on endiselt veidi suurem kui ELi keskmine (10,1 % vs. 9,6 % 2022. aastal) ning seetõttu on olukord tähelepanu väärt, mis on teravas vastuolus heade tulemustega NEET-noorte osakaalu osas. Maltal oli vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal 2021. aasta seisuga 61,2 %, mis on suurem kui ELis keskmiselt (53,9 %); see aitab kaasa rohe- ja digipöördele.

Malta sotsiaalne olukord on üldiselt hea, kuid probleeme on täheldatud seoses sotsiaalsiirete mõjuga vaesuse vähendamisele. Vaesusrisi ja sissetulekute ebavõrdsuse poolest on Malta tulemused keskmisel tasemel. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal kogu elanikkonna ja laste hulgas oli 2022. aastal vastavalt 20,1 % ja 23,1 % (ELi vastavad näitajad on 21,6 % ja 24,7 %). Malta tulemused olid keskmisest paremad selliste näitajate puhul nagu liiga suurte eluasemekulude määr (2,9 %; ELis 9,1 %) ja inimeste endi hinnangul põhinev rahuldamata arstiabivajadus (0,3 %; ELis 2,2 %). Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele on Malta puhul väike (26,4 %) ja oluliselt väiksem ELi keskmist mõjust (35,3 %), mistõttu on olukord hinnatud tähelepanu väärtaks.

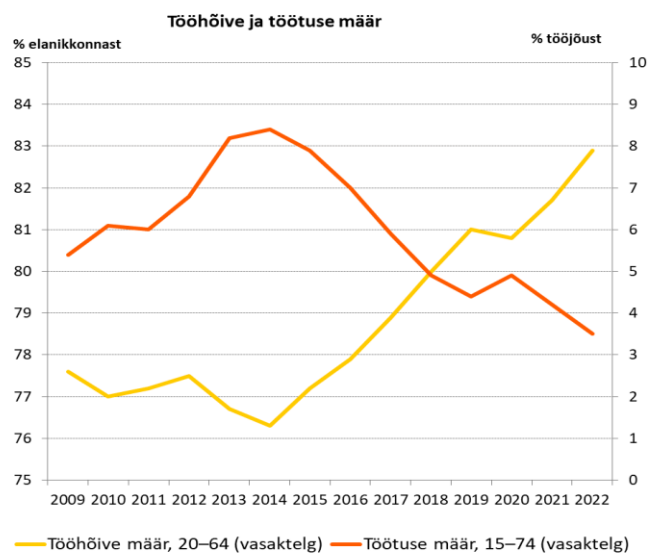
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu väärt“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Malta puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Madalmaad

Madalmaade tööturg taastus COVID-19 kriisist kiiresti ja riigi tulemused on kõigi tööturuga seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajate puhul endiselt suhteliselt head. Tööhõive määr tõusis 2022. aastal 82,9 %ni (2023. aasta teises kvartalis 83,6 %ni), mis on üks ELi kõrgemaid

määrasid, ning töötuse määr oli endiselt väga madalal tasemel (2022. aastal 3,5 %). Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on endiselt üks ELi väiksemaid, olgugi et see 2022. aastal – vastupidiselt ELis täheldatud üldisele vähenemissuundumisele – veidi suurenes (0,3 protsendipunkti võrra, 4,2 %ni); selle tulemusena asendati hinnang „parimad tulemused“ hinnanguga „hea, kuid vajab jälgimist“. Kirjeldatud üldiste väga heade tulemuste taustal suurenesid COVID-19 pandeemiast tingituna riskid seoses tugevalt

segmenteeritud tööturuga, mis on endiselt üks suuremaid struktuurseid probleeme Madalmaades. Sooline tööhõivelõhe oli 2022. aastal märkimisväärselt väiksem kui ELis keskmiselt (7,9 protsendipunkti vs. 10,7 protsendipunkti), kuid laialt on levinud osaaajatöö tegemine, eelkõige naiste hulgas. Sellest tingituna on sooline tööhõivelõhe osaaajatöö puhul üks suuremaid ELis (2022. aastal 42,3 protsendipunkti; ELi keskmine oli 20,4 protsendipunkti) ja sooline pensionilõhe samuti märkimisväärselt suur (2022. aastal 37,9 %; ELis 26,0 %).

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)],
ELi tööjõu-uuring.

Madalmaade tulemused oskuste omandamise valdkonnas on endiselt head. Madala haridustasemega noorte määra poolest on olukord endiselt keskmisest parem (2022. aasta määr oli 5,6 %), olgugi et see määr eelmise aastaga võrreldes pisut tõusis (0,5 protsendipunkti võrra). Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2021. aastal 78,9 %, mis on üks suuremaid osakaalusid ELis. Endiselt on oluline tulemuslikult tegeleda tööturul ebasoodsas olukorras olevate inimeste (nt madala kvalifikatsiooniga inimesed, painedliku töökorraldusega töö või ajutise töö tegijad, rändetaustaga inimesed ja puuetega inimesed) probleemidega. Nimelt ei pruugi haavatavad rühmad detsentraliseeritud rakendamise tõttu saada alati võrdväärset või piisavat tuge.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal püsib Madalmaades suhteliselt muutumatuna ning on oluliselt väiksem kui ELis keskmiselt. Endiselt on probleeme seoses teatavate elanikerühmadega, nagu rändetaustaga inimesed ja puuetega inimesed. Liiga suurte eluasemekulude määr tõusis 8,3 %-lt 2020. aastal 10,0 %-le 2022. aastal ja on nüüd veidi kõrgem kui ELi keskmine määr (9,1 %). Enim mõjutatud on seejuures vaesuse ohus olevad inimesed, kelle puhul on liiga suurte eluasemekulude määr 41,2 %.

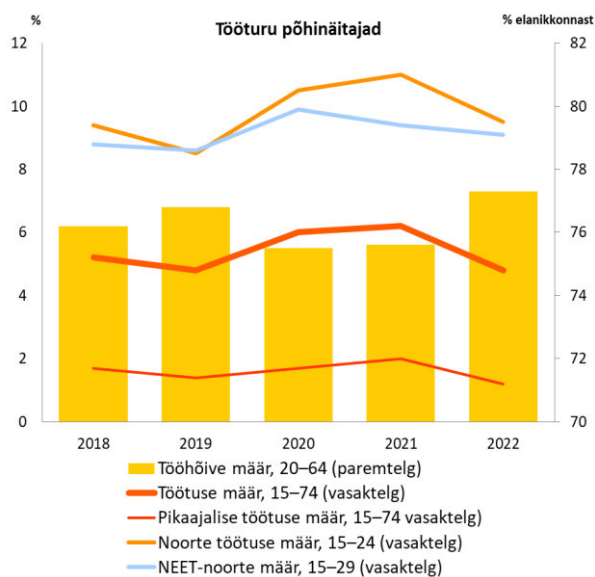
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnangut „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ ei ole antud ühegi näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Madalmaade puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Austria

Austria tööturg on taastunud jõudsalt vaatamata sellele, et esineb märke majanduskasvu aeglustumisest. 2022. aastal, pärast mõningast paranemist, oli tööhõive määr 77,3 % ehk keskmisel tasemel ning jäi samale tasemele ka 2023. aasta teises kvartalis, pärast SKP kasvu peatumist 2022. aasta neljandas kvartalis. Töötuse määr, sealhulgas pikaajalise töötuse määr langes järsult

(vastavalt 4,5 %-le ja 1,2 %-le), mis tähendab, et olukord on „keskmisest parem“. Seejuures langes 2022. aastal veelgi nende noorte määr, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), nimelt 9,1 %-le. Kuigi sooline tööhõivelõhe vähenes 2022. aastal 7,8 protsendipunkti ja jäi keskmisele tasemele, oli Austria puhul osajätööd tegevate naiste määr üks kõrgemaid ELis (2022. aastal 50,3 %) ning osajätööga seotud sooline tööhõivelõhe samuti üks ELi suuremaid (39,7 protsendipunkti) ja seejuures kasvav. Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal vähenes 2022. aastal märkimisväärselt (5,5 protsendipunkti võrra), nimelt 23 %-le

(ELis 35,9 %), mistõttu hinnati olukord nüüd tähelepanu vajavaks. See madal määr ning kvaliteetsete ja taskukohaste lapsehoiuteenuste vähene pakkumine võib halvendada laste haridusalaseid väljavaateid pikas perspektiivis ning need on endiselt peamised tegurid osajätööd tegevate naiste kõrge määra taga. Leibkonna kasutada olev tegelik kogutulu elaniku kohta jäi allapoole 2008. aasta lähtetaset (2021. aasta näitaja oli 97,9) ja märkimisväärselt alla ELi keskmisele tasemele (109,9). Kuigi leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta on pärast COVID-19 kriisiga seotud 2020. aasta vähenemist tasapisi jälle kasvama hakanud, liigitati olukord kategooriasse „kehv, kuid paranemas“.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], [[une_ltu_a](#)], [[edat_lfse_20](#)], ELi tööjõu-uuring.

Austria tulemused oskuste ja koolituse valdkonnas on endiselt head, kuid probleemid seoses madala kvalifikatsiooniga ja rändetaustaga inimestega püsivad. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli riigis 2021. aastal suur, nimelt 63,3 %, mis tähendab, et olukord on keskmisest parem (ELi keskmine näitaja oli 54 %). Rohe- ja digipöördeks vajalikke oskusi võiks siiski veelgi edendada, et seotud puudujääke vähendada. Madala haridustasemega noorte osakaal oli Austrias 2022. aastal 8,4 % ja seega keskmisel tasemel, kuid ligikaudu 45 %-l pikaajalistest töötutest oli vaid põhiharidus. Ebasoodsas olukorras olevate inimeste põhioskuste parandamine võib aidata neil oma potentsiaali rakendada ja edendada nende osalemist tööturul. 2021. aasta seisuga oli 23,6 % 25–64aastastest rändetaustaga inimestest omandanud vaid põhihariduse ning mujal kui Austrias sündinud 15–19aastaste noorte hariduses osalemise määr oli 2020. aastal 61,2 %, mis on oluliselt madalam kui sama näitaja kodanike puhul (80,7 %).

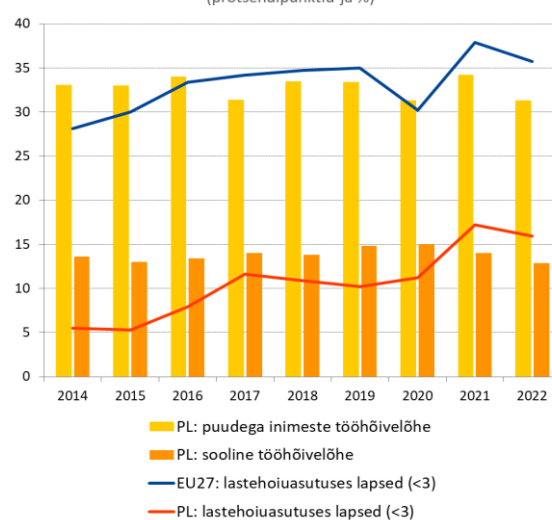
Austria tulemused sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasamise valdkonnas on suhteliselt head. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal püsis muutumatuna ja oli 2022. aastal 17,5 % ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste määr langes 21,6 %-le. Samas tõusis suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr 2022. aastal 0,5 protsendipunkti võrra, 2,3 %ni, ning rahalise vaesuse ohus olevate inimeste määr (14,8 %) jäi püsima pandeemiaeelsest kõrgemale tasemele. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) suur mõju vaesuse vähendamisele (2022. aastal 41,2 %; ELis 35,3 %) ning inimeste endi hinnangul põhineva rahuldumata arstiabi vajaduse näitaja madal tase osutavad sellele, et olukord on endiselt „keskmisest parem“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud ühe näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Austria puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Poola

Poola tööturg toimib üldiselt hästi, kuid olulisi probleeme esineb seoses naiste ja puuetega inimeste olukorraga. Nii tööhõive kui ka töötuse määr on paremal tasemel kui enne pandeemiat ja mõlema puhul on tulemused viimase kolme aastakümne parimad. Kuna Poola töötuse määr oli 2022. aastal üks madalamaid (2,9 %) ELis, kuulub ta selles mõõtnes väga tublide liikmesriikide hulka, samal ajal on riigi tööhõive määr, mis küündib 76,7 %ni (ELis 74,6 %), keskmisel tasemel. Samal ajal valitseb riigis märkimisväärselt suur tööjõupuudus, mida süvendab tööealise elanikkonna vähenemine ja madalam tööturul osalemise määr teatavate elanikkonnarühmade puhul. Soolise tööhõivelõhe poolest on olukord endiselt hinnatud tähelepanu vajavaks, kuna see oli 2022. aastal 12,9 protsendipunkti (ELi tasandil 10,7 %) ja väheneb liiga aeglaselt. Naiste mitteaktiivsuse üks peamisi põhjuseid on laste ja pikaajalist hooldust vajavate inimestega seotud hoolduskohustuste täitmine. Seda kajastab ka lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste väike osakaal (15,9 %), millega seoses on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks, kuna see osakaal on endiselt palju väiksem kui ELi keskmine (35,7 %) ning seejuures 2022. aastal veidi vähenes, vastupidiselt 2019. aastast valitsenud paranemissuundumusele. See madal määr ja seotud kvaliteediprobleemid võivad halvendada laste haridusalaseid väljavaateid pikas perspektiivis ning vähendada naiste osalemist tööturul. Muud tegurid, mis vähendavad naiste tööhõive määra, on osalise tööajaga töötamise madal sagedus Poolas võrreldes ELiga ja naiste suhteliselt varajane pensioniiga. Naiste tööhõive määra mõjutab ka noorte naiste suurem osalemine kolmanda taseme hariduses võrreldes meestega, millel on pikemas perspektiivis kasulik mõju. Puudega inimeste juurdepääs tööturule on endiselt suuresti raskendatud, mis võib olla samuti üks mitteaktiivsuse põhjuseid²⁸⁴. Olgugi et puudega inimeste tööhõivelõhe 2022. aastal 2021. aastaga võrreldes vähenes (31,3 protsendipunkti vs. 34,2 protsendipunkti), pole see vähenenud piisavalt kiiresti ja on endiselt märkimisväärselt suurem kui ELis keskmiselt (21,4 protsendipunkti), mistõttu on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks.

Puudega inimeste ja sooline tööhõivelõhe ning lastehoiuasutustes käivad kuni 3aastased lapsed, 2014–2022 (protsendipunktid ja %)

Allikas: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], [[tesem060](#)], [[tepsr_sp210](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

²⁸⁴

OECD, „*Regional Economic Inactivity Trends in Poland*“ (Majandusliku mitteaktiivsusega seotud piirkondlikud suundumused Poolas), OECD ülevaated töökohtade loomisest kohalikul tasandil, OECD Publishing, Pariis, 2021.

Poolas on täheldatavad mõningad positiivsed suundumused seoses noorte osalemisega hariduses, kuid digioskuste tase on riigis endiselt väga madal. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal on Poolas 42,9 % ehk märkimisväärselt väiksem kui ELis keskmiselt (2021. aastal 53,9 %), mistõttu on olukord hinnatud kriitiliseks. Digioskuste omandamise edendamine võib aidata kaasa rohe- ja digipöördele. Teisalt on madala haridustasemega noorte osakaal riigis poole väiksem kui ELis (4,8 % vs. 9,6 %) ning Poola olukord on hinnatud keskmisest paremaks seoses nende noorte osakaaluga, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored).

Sotsiaalne olukord on Poolas suhteliselt hea. Kui vaadelda vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra (15,9 %) ja sissetulekute ebavõrdsuse näitajat (sissetulekukvintiliide suhte kordaja, 3,9 %), siis on Poola tulemused endiselt ELi keskmisest (vastavalt 21,6 % ja 4,7 %) paremad. Seda võib vähemalt osaliselt seletada asjaolu, et sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele on keskmisest suurem (suhtelise vaesuse määr langes 38,6 %; ELi keskmine näitaja on 35,3 %).

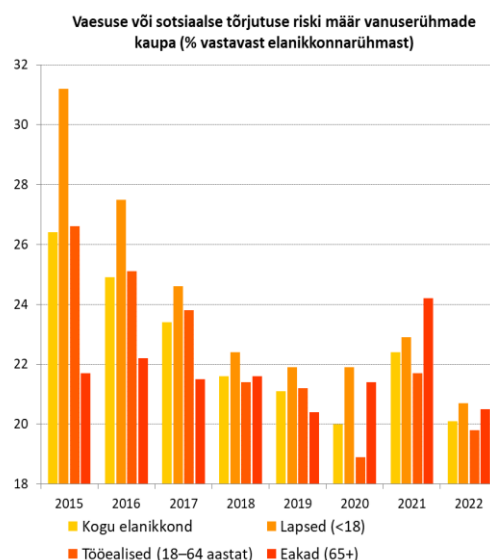
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud nelja näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Poola puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Portugal

Portugali sotsiaalkaitstesüsteemi tulemuslikkus vaesusrisi maandamisel ja sissetulekute ebavõrdsuse vähendamisel on suurenenud. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste

osakaal ja sissetulekukvintiliide suhte kordaja vähenesid märkimisväärselt, kompenseerides olukorra halvenemise 2021. aastal, kusjuures mõlema näitaja puhul on nüüd tulemused keskmisest paremad. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste määr langes 2021. aastaga võrreldes 2,3 protsendipunkti ja oli 2022. aastal tagasi ELi keskmisest madalamal tasemel (20,1 % vs. 21,6 %), sissetulekukvintiliide suhte kordaja on aga endiselt veidi suurem kui ELis keskmiselt (5,1 vs. 4,7). Samas on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal Assooridel ja Madeiral (vastavalt 30,3 % ja 30,2 %) endiselt väga suur ning veelgi suurenemas, mis näitab, et lõhe Portugali emamaa ja selle äärepoolseimate piirkondade vahel kasvab.

Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele suurenes 2022. aastal 3,7 protsendipunkti võrra (rohkem kui üheski teises liikmesriigis), tänu millele asendati hinnang „kriitiline olukord“ hinnanguga „kehv, kuid paranemas“²⁸⁵. Niisugusest hiljutisest positiivsest arengust hoolimata jäävad Portugali tulemused selle näitaja puhul endiselt suuresti alla ELi keskmisele (23,7 % vs. 35,3 %) ning pandeemiaeelne tase ei ole veel taastunud.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

²⁸⁵ 2022. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

Portugali näitajad hariduse ja oskuste valdkonnas on paranenud. Enamiku selle valdkonnaga seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajate poolest on olukord 2022. aastal „keskmisest parem“. 2022. aastal suurenes 2021. aastaga võrreldes pisut madala haridustasemega noorte osakaal (0,1 protsendipunkti), mis oli viimase viie aasta jooksul oluliselt vähenenud, ning olukord on selle näitaja poolest hinnatud endiselt keskmisest paremaks. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2021. aastal 55,3 % (ELis 53,9 %), mis liigitub keskmisel tasemel tulemuste hulka. Kui Portugal tagab nende tulemuste püsijäämise, võib see aidata lahendada riigi probleeme oskuste valdkonnas, pidades silmas muutuvaid tööturuvajadusi ning rohe- ja digipööret.

Portugali tööturg osutus vastupidavaks, olgugi et COVID-19 kriisi järgne majanduse taastumine aeglustus. Kõik õiglaste töötingimustega seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajad on jäänud eelmise aastaga võrreldes muutumatuks ning tulemused on endiselt hinnatud keskmiseks. Tööhõive määr ja töötuse määr olid 2022. aastal paremal tasemel kui ELi keskmised määrad (vastavalt 77,5 % vs. 74,6 % ja 6,0 % vs. 6,2 %) ning näitajad paranesid eelmise aastaga võrreldes veidi vähem kui ELis keskmiselt. Pikaajalise töötuse määr (mis oli tõusnud 2,3 %-lt 2020. aastal 2,9 %-le 2021. aastal) 2022. aastal veidi langes (2,7 %-le).

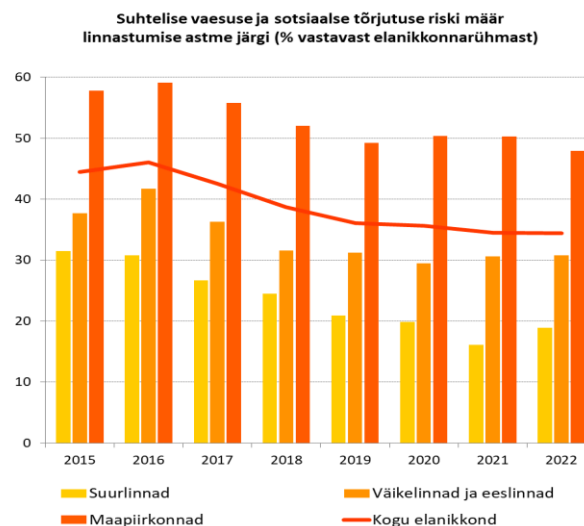
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnangut „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ pole antud ühegi näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Portugali puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Rumeenia

Vaatamata märkimisväärsetele edusammudele on vaesusriski näitajad Rumeenias püsivalt kõrged, eriti haavatavate elanikkonnarühmade ja maapiirkondade elanike puhul.

Kuigi vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste määr on alates 2015. aastast langenud, nimelt 44,5 %-lt 34,4 %-le 2022. aastal, ületab see endiselt märkimisväärselt ELi keskmist (21,6 %), nagu ka vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste määr. Võttes arvesse neid näitajaid ja sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele, on olukord hinnatud kriitiliseks. Vaesusrisk ähvardab 41,5 % lastest ning 2021. aastaga võrreldes ei ole olukord paranenud. Sotsiaalkaitseüsteemi tulemuslikkus oli väike, kuna sotsiaalsiirded (v.a pensionid) vähendasid vaesust vaid 16,5 % (ELi tasandi näitaja on 35,3 %). Kuigi

sissetulekukvintilide suhte kordaja vähenes aastatel 2021–2022 oluliselt rohkem kui enamikus teistes liikmesriikides (nimelt 7,14-lt 6,0-le), on see endiselt üks ELi suuremaid. Inimeste endi hinnangul põhinev rahuldamata arstiabivajaduse näitaja oli 2022. aastal 4,9 % ja olukord hinnati tähelepanu vajavaks. Haavatavate rühmade, maapiirkondades elavate inimeste ja marginaliseeritud kogukondade, näiteks romade juurdepääs esmatähtsatele ja sotsiaalteenustele on teistega võrreldes raskendatud.

Allikas: Eurostat, sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika [[ilc_peps13n](#)].

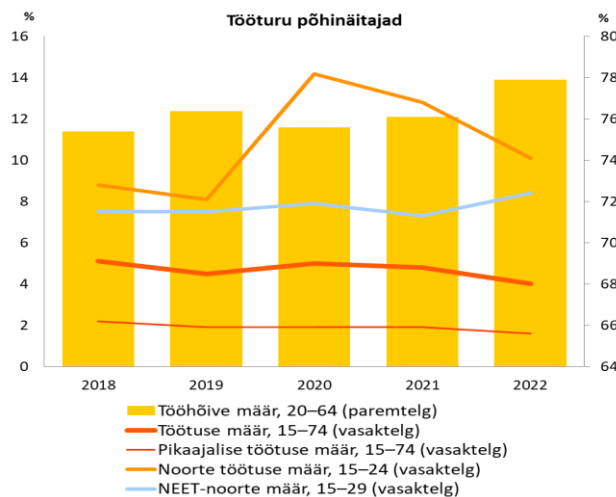
Püsivad probleemid hariduse ja oskuste arendamise valdkonnas võivad takistada jätkusuutlikku sotsiaal-majanduslikku lähenemist. Oskuste omandamisega seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajad osutavad sellele, et olukord on kriitiline. Nimelt on madala haridustasemega noorte osakaal üks suuremaid ELis (15,6 %) ning selgeid märke olukorra paranemisest pole viimastel aastatel täheldatud, olgugi et ELi tasandil on valitsenud vastupidiselt vähenemissuundumus. Ametlikes lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste määr oli hoolimata viimasel ajal tehtud edusammudest ka 2022. aastal üks madalamaid ELis (12,3 %; ELi näitaja on 35,7 %) ja olukord märgiti kriitiliseks. See madal määr ja seotud kvaliteediprobleemid võivad halvendada haridusalaseid väljavaateid pikas perspektiivis ning ühtlasi vähendada naiste osalemist tööturul. Vähemalt põhiliste digioskustega inimeste osakaal täiskasvanute hulgas oli 2021. aastal 27,8 % ehk oluliselt väiksem kui ELis keskmiselt (53,9 %), mistõttu peetakse olukorda ka selles vallas kriitiliseks. Konkurentsivõime suurendamiseks ja kaasava majanduskasvu tagamiseks tuleks veel parandada haridus- ja koolitussüsteemi kvaliteeti, muuta seotud teenused paremini kättesaadavaks ning kohandada süsteem paremini tööturu vajadustele, samuti edendada oskuste omandamist, pöörates keskset tähelepanu ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele, pidades kõige selle juures silmas tööjõu puudust ja oskuste nappust, rohe- ja digipööret ning demograafilisi probleeme.

Tööturg pidas COVID-19 kriisi olukorras vastu, kuid mitmesugused olulised probleemid püsivad. 2022. aastal oli tööhõive määr endiselt oluliselt madalam kui ELis keskmiselt (68,5 % vs. 74,6 %) ja olukord hinnati endiselt kriitiliseks, osaliselt seoses sellega, et elanikkonnarühmade vahelised erinevused tööturutulemustes on väga suured. Pikaajalise töötuse määr tõusis (0,2 protsendipunkti võrra, 2,2 %-le) vastupidiselt ELis valitsevale paranemissuundumusele ning olukord hinnati nüüd tähelepanu vajavaks. Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), vähenes 19,8 %-le (mis on endiselt üks ELi suuremaid osakaalusid) ja olukord hinnati endiselt kriitiliseks, kuna tulemused paranevad aeglaselt. Kui vaadata positiivset külge, siis varem kriitilisele olukorrale vastaval tasemel olnud sooline tööhõivelõhe 2020. ja 2021. aastal vähenes, jõudes lähemale ELi keskmisele, ning oli 2022. aastal 18,6 protsendipunkti, tänu millele anti nüüd olukorrale hinnang „kehv, kuid paranemas“. Sarnaselt vähenes 2022. aastal puudega inimeste tööhõivelõhe (0,6 protsendipunkti võrra), millest tulenevalt asendati hinnang „kriitiline olukord“ hinnanguga „tähelepanu vajav“

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud 11 näitaja puhul, **tehti järeldus, et Rumeenia puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

Sloveenia

Sloveenias taastus tööturg pärast COVID-19 pandeemiat jõudsalt. 2022. aastal paranesid tööhõive, töötuse ja pikaajalise töötuse näitajad kooskõlas ELi üldise suundumusega veelgi ning jõudsid aegade parimale tasemele (vastavalt 77,9 %, 4 % ja 1,6 %). Kõik need tööturunäitajad olid (teiste riikidega võrreldes) keskmisel või keskmisest paremal tasemel. Siiski võivad struktuursed tegurid, nagu elanikkonna kiire vananemine ja oskuste mittevastavus tööturu vajadustele, töøjõupuuduse probleemi süvendada.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], [[une_ltu_a](#)], [[edat_lfse_20](#)], ELi tööjõu-uuring.

Sloveenias esineb mõningaid haridus- ja koolitussüsteemiga seotud probleeme, eelkõige digioskuste valdkonnas. Vähemalt põhiliste

digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2021. aastal 49,7 % ehk väiksem kui ELis keskmiselt (53,9 %) ning seega hinnati olukord tähelepanu vajavaks, võttes eelkõige arvesse vajadust toetada rohe- ja digipööret. Madala haridustasemega noorte osakaal kasvas 0,9 protsendipunkti võrra, vastupidiselt enamikus liikmesriikides valitsenud paranemissuundumusele. Sellest tulenevalt asendati hinnang „väga tubli“ hinnanguga „hea, kuid vajab jälgimist“, ent Sloveenia osakaal on endiselt üks väiksemaid ELis. Sarnaselt suurenes (1,1 protsendipunkti võrra) 2022. aastal nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), nimelt 8,4%-le, kuid see osakaal on samuti endiselt väiksem kui EL keskmine (11,7 %) ning olukord liigitus samuti kategooriasse „hea, kuid vajab jälgimist“.

Sloveenias on üldiselt hästi toimiv sotsiaalkaitstesüsteem. Peaaegu kõigi sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatusega seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajate poolest on olukord saanud 2022. aastal hinnangu „keskmisest parem“ või „väga tubli“. Nagu ka varasematel aastatel, oli Sloveenia puhul vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate elanike ja ka sellises ohus olevate laste osakaal väiksemaid ELis – vastavalt 13,3 % ja 10,3 %. Teatavate haavatavate rühmade, eelkõige madala haridustasemega inimeste, töötute, eakate naiste ja puuetega inimeste puhul on aga vaesusriski määr oluliselt kõrgem, mistõttu on vaja võtta neile rühmadele suunatud täiendavaid poliitikameetmeid. Kuigi Sloveenia puhul oli sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele eelmistel aastatel suhteliselt suur („keskmisest parem“), siis vähenes see mõju 2022. aastal oluliselt suuremal määral kui enamikus teistes liikmesriikides, mistõttu on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks²⁸⁶. Sotsiaalsiirete tulemuslikkus on kõige väiksem eakate (65aastaste ja vanemate) vaesusriski vähendamisel ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr oli 2022. aastal üle 75 aasta vanuste naiste puhul peaaegu kaks korda kõrgem (26,1 %) kui kogu elanikkonna puhul. Inimeste endi hinnangul põhinev rahuldamata arstiabivajaduse näitaja jäi ELi keskmisega võrreldes suhteliselt kõrgele tasemele (2,2 %), olgugi et see märkimisväärselt paranes, nimelt 4,8 %-lt 2021. aastal 3,7 %-le 2022. aastal.

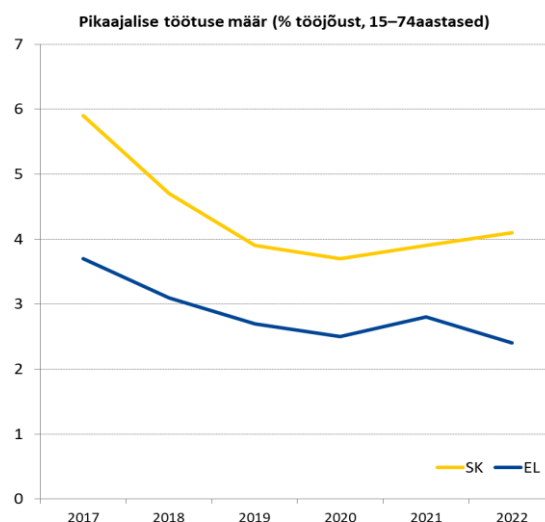
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kahe näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Sloveenia puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

²⁸⁶ 2022. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

Slovakkia

Slovakkia tööturg toimib üldiselt hästi, kuid pikaajalise töötuse probleem püsib.

Pärast COVID-19 kriisi järgset jõulist taastumist tõusis tööhõive määr aegade kõrgeimale tasemele ehk 76,7 %-le ja töötuse määr oli 2022. aastal 6,1 % (mõlemad näitajad on paremal tasemel kui ELi keskmised, mis on vastavalt 74,6 % ja 6,2 %). Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), vähenes samuti, nimelt 14,2 %-lt 2021 aastal 12,3 %-le 2022. aastal. Pikaajalise töötuse määra alusel on olukord hinnatud siiski kriitiliseks, kuna see määr tõusis 3,9 %-lt 2021. aastal 4,1 %-le 2022. aastal (ELi näitaja on 2,4 %). Lisaks on täheldatavad suured piirkondlikud erinevused läänepoolsete ja idapoolsete piirkondade vahel.

Allikas: Eurostat [[une_ltu_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

Alushariduses ja lapsehoius osalemise määr on liiga madal ning olukord on selles valdkonnas hinnatud kriitiliseks. Slovakkias oli lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste määr 2022. aastal ELi madalaimal tasemel, nimelt 2,3 % (ELi näitaja oli 35,7 %). Kolmeaastaste ja vanemate laste alusharidus- ja lapsehoiusüsteemis osalemise määr oli samuti üks ELi madalamaid (2021. aastal 77,4 %; ELis 91,8 %), kusjuures roma laste puhul oli osalusmäär vaid 33 % (olgu et see näitaja on 2016. aasta 27 %-ga võrreldes paranenud). Slovakkia tulemused madala haridustasemega noorte määra ja vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute määra alusel on aga seevastu hinnatud keskmiseks.

Slovakkias on üldine vaesusriski määr madal ja sissetulekute ebavõrdsuse näitaja alusel on riik väga tublide tulemustega liikmesriikide hulgas, kuid laste vaesusriski määra poolest on olukord hinnatud tähelepanu vajavaks. Slovakkias on täheldatavad suured piirkondlikud erinevused ning riigi idaosa elanike vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski määr on teistega võrreldes kõrgem. Riigis on romadest elanike arv üks ELi suuremaid ning tuhanded inimesed elavad eraldatud piirkondades, kus puudub juurdepääs esmatähtsatele teenustele. Kuna vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste määr järsult tõusis (19,7 %-lt 2021. aastal 24,7 %-le 2022. aastal) ja tulemused on halvenenud kaks aastat järjest, on olukord selle näitaja osas hinnatud tähelepanu vajavaks. Sama hinnangu on saanud sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele²⁸⁷.

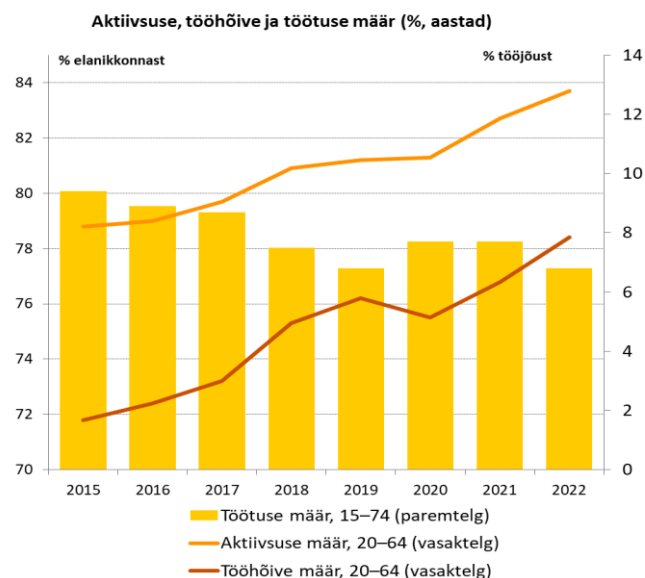
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul (millest ühe puhul olukord aja jooksul halvenes), **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Slovakkia puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

²⁸⁷ Selle näitaja 2022. aasta andmete aegreas esineb katkemine.

Soome

Soome tööturg taastus COVID-19 kriisist kiiresti ja tööturuolukord on endiselt pingestatud.

Õiglaste töötingimustega seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajate osas on Soome tulemused kooskõlas ELi keskmiste näitajatega. Tööhõive määr ja pikaajalise töötuse määr 2022. aastal paranesid ning olid paremal tasemel kui ELi keskmised määrad (vastavalt 78,4 % vs. 74,6 % ja 1,5 % vs. 2,4 %); tööturuolukord oli pingestatud. Soome puhul oli sooline tööhõivelõhe 2022. aastal üks väiksemaid ELis ning (1,2 protsendipunkti; ELi keskmine oli 10,7 protsendipunkti) ja selle näitaja poolest kuulub riik endiselt väga tublide tulemustega

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

riikide hulka. Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on endiselt väiksem kui ELis keskmiselt, kuid 2022. aastal veidi kasvas (9,2 %-lt 9,3 %-le) – vastupidiselt enamikus teistes liikmesriikides täheldatud paranemissuundumusele – ning olukorrale on antud hinnang „hea, kuid vajab jälgimist“.

Soome tulemused hariduse ja oskuste valdkonnas on endiselt head. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2021. aastal 79 %, mis on üks paremaid tulemusi ELis. Madala haridustasemega noorte määr oli 2022. aastal 8,4 % (ELis 9,6 %) ning eelmise aastaga võrreldes olukord märkimisväärselt ei halvenenud. Õppimisvõimaluste ja oskuste omandamise edendamine kooskõlas nende heade tulemustega võib aidata tagada majanduse kasvupotentsiaali pikas perspektiivis, pidades silmas elanikkonna vananemist, rohe- ja digipööret ning mõnes sektoris (näiteks sotsiaalhoolekande ja tervishoiuteenuste sektoris) valitsevat oskustööjõu nappust.

Soomes on tulemuslik ja kaasav sotsiaalkaitstesüsteem, mis tagab piisava katvuse, kuid samas iseloomustavad seda ka mõningad nn stiimulilõksud ja keerukus, millega seotud probleeme käsitletakse ulatusliku reformi raames. Nimelt on enamiku sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatusega seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajate puhul saavutatud üldiselt head tulemused, kuid inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja osas on olukord hinnatud endiselt kriitiliseks. Selle näitaja puhul on täheldatav selge suundumus halvemuse poole; 2022. aastal kasvas see määr 2,1 protsendipunkti võrra ehk 6,5 %ni, mis on oluliselt üle ELi keskmise (2,6 %). Pikad ooteajad esmatasandi tervishoiu ja eriarstiabi teenuste valdkonnas on eelkõige tingitud COVID-19 pandeemia tõttu edasi lükkunud visiitidest/vastuvõttudest ning hooldus- ja meditsiinitöötajate nappusest. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal suurenes 2022. aastal 2,1 protsendipunkti võrra (16,3 %ni), kuid on endiselt oluliselt väiksem kui ELi keskmine näitaja (24,7 %). Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele on endiselt suur ja suurem kui ELis keskmiselt (49,8 % vs. 35,3 %), olgugi et see on alates 2021. aastast 7,9 protsendipunkti võrra vähenenud²⁸⁸. Mõlema näitaja puhul on hinnang „väga tubli“ asendatud hinnanguga „hea, kuid vajab jälgimist“²⁸⁹.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kahe näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Soome puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

²⁸⁸ 2022. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

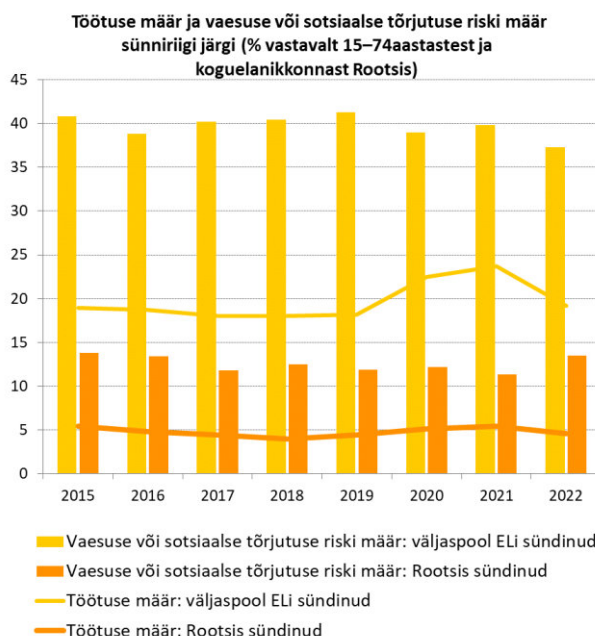
²⁸⁹ Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate elanike osakaalu ja vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste osakaalu näitajate puhul esineb 2022. aasta andmete aegridades katkemisi.

Rootsi

Rootsi tööturg taastus COVID-19 kriisist kiiresti, kuid teatavate elanikkonnarühmade puhul

on tööturule integreerumine endiselt raskendatud. Tööhõive määr kasvas kiiresti ja tõusis 2022. aastal aegade kõrgeimale tasemele ehk 82,2 %-le. Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on riigis üks väiksemaid ELis. Töötuse määr, mis oli 2022. aastal 7,5 % (ELis 6,2 %), on aga endiselt liigitatud tähelepanu vajavate näitajate kategooriasse ning eri elanikkonnarühmade (erineva sünniriigiga inimeste) vahelised erinevused töötuse määras on suured. Kui Rootsis sündinute töötuse määr oli 4,6 %, siis väljaspool ELi sündinud inimeste oma koguni 19,2 %. Lisaks on väljaspool ELi sündinud inimeste töötuse määrade puhul täheldatav märkimisväärne sooline

lõhe: 2022. aastal oli naiste töötuse määr 22,3 % ja meeste oma 16,7 %. Ka puudega inimeste tööhõivelõhe on liigitatud tähelepanu vajavate näitajate hulka, kuna see suurenes 2022. aastal järsult (5,8 protsendipunkti võrra) 25,7 protsendipunktini. Samal aastal suurenes ka sooline tööhõivelõhe ning selle poolest liigitati olukord kategooriasse „hea, kuid vajab jälgimist“.

Allikas: Eurostat, [lfsq_urgacob], ELi tööjõu-uuring, [ilc_peps06n], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr on Rootsis tõusnud, kuid sotsiaalvaldkonna muude näitajate puhul on tulemused heal või keskmisel tasemel. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal 2022. aastal veidi kasvas (1,4 protsendipunkti võrra), nimelt 18,6 %-le (ELi keskmine näitaja on 21,6 %) ning sellega seoses on olukord nüüd hinnatud tähelepanu vajavaks (2021. aastal oli see hinnatud keskmisest paremaks). Sissetulekukvintilide suhte kordaja kasvas järsult 4,0-lt 2021. aastal 4,4-le 2022. aastal, jõudes Rootsi kõigi aegade kõrgeimale tasemele (ELi keskmine kordaja on 4,7) ning sellega seoses hinnati olukord samuti tähelepanu vajavaks. Nii nagu tööturutulemuste puhul, erinevad ka vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määrad Rootsis sündinute (2022. aastal 13,5 %) ja väljaspool ELi sündinud inimeste (37,3 %) vahel suurel määral. Kui vaadata sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele, siis on tulemused keskmisest paremad, kuid liiga suurte eluasemekulude näitaja ja inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja poolest on tulemused keskmisel tasemel.

Rootsi tulemused oskuste valdkonnas on väga head, kuid ebavõrdsus haridussüsteemis püsib. Lastehoiuasutustes käivate kuni kolmeaastaste laste osakaalu alusel kuulub Rootsi väga tublide riikide hulka. Madala haridustasemega noorte (18–24aastased) määr on aga alates 2020. aastast tõusnud ning küündis 2022. aastal 8,8 %ni. Madala haridustasemega noorte osakaal on väljaspool ELi sündinud noorte seas kaks korda suurem (17,3 %) võrreldes kohalike õpilastega (6,7 %). Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal on püsinud pidevalt keskmisest paremal tasemel ja oli 2021. aastal 66,5 % (ELi keskmine näitaja oli 53,9 %), mis aitab kaasa rohe- ja digipöördele.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud nelja näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Rootsi puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.5 esitatud tekstikast).

1. lisa. ELi 2030. aasta peamised eesmärgid ja riiklikud eesmärgid liikmesriikide kaupa

	Tööhõive (%)	Täiskasvanuharidus (%)	Vaesuse vähendamine (vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad inimesed, tuhandetes)
ELi peamine eesmärk	78,0	60,0	-15000
Kõik liikmesriigid kokku	78,5	57,6	-15600*
Belgia	80,0	60,9	-279
Bulgaaria	79,0	35,4	-787
Tšehhi	82,2	45,0	-120
Taani	80,0	60,0	-30 ⁽¹⁾
Saksamaa	83,0	65,0	-1200 ⁽²⁾
Eesti	81,3	52,3	-39
Iirimaa	78,2	64,2	-90
Kreeka	71,1	40,0	-860
Hispaania	76,0	60,0	-2815
Prantsusmaa	78,0	65,0	-1100
Horvaatia	75,0	55,0	-298
Itaalia	73,0	60,0	-3200
Küpros	80,0	61,0	-10
Läti	80,0	60,0	-95
Leedu	80,7	53,7	-223
Luksemburg	77,6	62,5	-4
Ungari	85,0	60,0	-292 ⁽³⁾
Malta	84,6	57,6	(4)
Madalmaad	82,5	62,0	-163
Austria	79,9	62,0	-204
Poola	78,3	51,7	-1500
Portugal	80,0	60,0	-765
Rumeenia	74,7	17,4	-2532
Sloveenia	79,5	60,0	-9
Slovakkia	76,5	50,0	-70
Soome	80,0	60,0	-100
Rootsi	82,0	60,0	-15

Märkus. (*) Kõikide liikmesriikide vaesuse vähendamise eesmärgi koondnäitaja on vähemalt 15,6 miljonit, mis ei hõlma neid liikmesriike, kes ei väljenda oma eesmarke vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arvuna.

(1) Taani väljendab oma riiklikku vaesuse vähendamise eesmärki selliselt, et väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste arvu vähendatakse 30 000 võrra. (2) Saksamaa väljendab oma riiklikku vaesuse vähendamise eesmärki selliselt, et väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste arvu vähendatakse 1,2 miljoni võrra, kusjuures aluseks võeti 2019. aasta asemel 2020. aasta tase. (3) Ungari väljendab oma riiklikku vaesuse vähendamise eesmärki selliselt, et lastega perede materiaalse ja sotsiaalse puuduse määra vähendatakse 13 %-ni ning seeläbi väheneb vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arv 292 000 võrra. (4) Malta väljendab oma riiklikku vaesuse vähendamise eesmärki selliselt, et vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste määra vähendatakse 3,1 protsendipunkti võrra.

2. lisa. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad

1. 2024. aasta ühises tööhõivearuandes esitatud analüüs põhineb sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajatel, mille nõukogu on heaks kiitnud²⁹⁰. Põhinäitajate puhul järgitakse ökonoomsuse, kättesaadavuse, võrreldavuse ja statistilise usaldusväärsuse põhimõtteid. Sotsiaalõiguste samba kõigi kolme peatükiga seotud näitajad on järgmised.

- *Võrdsed võimalused*
 - Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul (25–64aastased)
 - Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)
 - Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal (% elanikest vanuses 16–74 aastat)
 - Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noorte) määr (% 15–29aastastest noortest)
 - Sooline tööhõivelõhe (protsendipunktides, elanikkond vanuses 20–64 aastat)
 - Sissetulekuvintiilide suhte kordaja (S80/S20)
- *Õiglased töötingimused*
 - Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)²⁹¹
 - Töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)
 - Pikaajalise töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)
 - Leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta (2008 = 100)²⁹²

²⁹⁰ Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee arvamuse sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabeli põhinäitajate kohta saavutatud kokkulepet käsitlevas aruandes [kiitis tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijaküsimuste nõukogu \(EPSCO\) heaks 14. juunil 2021](#).

²⁹¹ Pärast Euroopa [integreeritud sotsiaalstatistika määruse jõustumist](#) on Eurostat alates 2021. aastast kogunud liikmesriikide statistikaametite kaudu tööjõu-uuringu jaoks teavet läbivaadatud metoodika alusel. Selle muudatuse eesmärk on koguda tööturu kohta paremaid andmeid, kuid muudatust tuleb arvesse võtta selle tegemise ajal (1. jaanuar 2021) kogutud näitajate tõlgendamisel. Lisaks sellele mõjutab muudatus NEET-noorte osakaalu, töötuse määra, pikaajalise töötuse määra ja soolist tööhõivelõhet käsitlevaid põhinäitajaid.

²⁹² Leibkonna kasutada olevat kogutulu mõõdetakse reaalkaardis. Sotsiaalkaitsekomitee nõudmisel kasutatakse selle näitaja puhul korrigeerimata sissetulekut (see tähendab, et arvesse ei võeta mitterahalisi sotsiaalsiirdeid) ja välja on jäetud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli algses versioonis esitatud viide ostujõustandardi ühikute kasutamisele, et tagada järjepidevus sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleval ELi statistikal (EU-SILC) põhinevate näitajatega.

- *Sotsiaalkaitse ja kaasamine*

- Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)²⁹³
- Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% elanikest vanuses 0–17 aastat)²⁹⁴
- Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)²⁹⁵
- Puudega inimeste tööhõivelõhe (20–64aastased)²⁹⁶
- Liiga suured eluasemekulud (% kogu elanikkonnast)²⁹⁷

²⁹³ Koos selle kolme komponendiga: suhtelise vaesuse määr kogurahvastiku puhul (vanus 0+), suur materiaalne ja sotsiaalne puudus kogurahvastiku puhul (vanus 0+) ja väga madala tööhõivega leibkondades (peaaegu täiesti töötud leibkonnad) elavate inimeste osakaal (0–64aastased)(QJ 0-64). 2021. aastal muudeti vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski näitajat, võttes arvesse vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arvu vähendamist käsitlevat uut ELi 2030. aasta peamist eesmärki. Muudeti selle kahte komponenti (puudus ja väga madala tööhõivega leibkonnad). Suurt materiaalselt ja sotsiaalselt puudust käsitlev komponent asendab komponendi „suur materiaalne puudus“. Väga madala tööhõivega leibkondade võrdlusaluseks olevat vanuserühma muudeti (varem 0–59, nüüd 0–64). Kõikide sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlevas ELi statistikas sisalduvate sissetulekul põhinevate näitajate puhul on tulude võrdlusperiood määratletud 12kuulise ajavahemikuna. Seega osutavad suhtelise vaesuse määra ja väga madala tööhõivega leibkondi käsitlevates näitajates sissetulekute kohta kasutatud muutujad uuringu aastale eelnevale kalendriaastale, v.a Iirimaa puhul (uuringule vastamisele eelnevad 12 kuud). Suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse näitajal ei ole arvutustes kasutatud ühtegi sissetulekumuutujat; seetõttu viitavad kõik sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika muutujad, mida selle arvutamiseks kasutati, uuringuaastale.

²⁹⁴ Koos selle kolme alamnäitajaga: suhtelise vaesuse määr laste puhul (0–17aastased), suur materiaalne ja sotsiaalne puudus laste puhul (0–17aastased) ning väga madala tööhõivega leibkondades (peaaegu täiesti töötud leibkonnad) elavate laste osakaal (0–17aastased). Suur materiaalne ja sotsiaalne puudus laste puhul on kogurahvastiku suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse näitaja kohandatud versioon, milles on omistatud väiksem kaal täiskasvanuid käsitlevatele punktidele, et laste näitaja ei sõltuks liigselt täiskasvanute puudusest. Võrdlusaastad on samad kui kogurahvastikku käsitlevate näitajate puhul.

²⁹⁵ Võrdlusaastad on samad kui kogurahvastikku käsitlevate näitajate puhul. Seda mõõdetakse kogurahvastiku suhtelise vaesuse määra protsentuaalse vähenemisena võrreldes olukorraga enne rahalisi sotsiaalsiirdeid (v.a pensionid). See ei hõlma näiteks tervishoiuga seotud mitterahalisi sotsiaalsiirdeid.

²⁹⁶ Praegu arvutatakse puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika alusel ning üleilmses tegevuspiirangute indeksis (GALI) esitatud puudestaatuse põhjal. Uuringus osalejad vastavad järgmistele küsimustele: 1. Kas teil esineb terviseprobleemi tõttu piiranguid tavapärase tegevuses? Kas ütleksite, et teie tegevus on ... tõsiselt piiratud, piiratud, kuid mitte tõsiselt, või ei ole üldse piiratud? Kui vastus küsimusele nr 1 on „tõsiselt piiratud“ või „piiratud, kuid mitte tõsiselt“, siis vastavad osalejad küsimusele nr 2 (Kas teie tegevus on olnud piiratud vähemalt viimase kuue kuu jooksul? Jah või ei?). Inimest peetakse puuetega inimeseks, kui vastus teisele küsimusele on „Jah“. Kuna arvutused tehakse sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika alusel, siis on puude esinemine GALI põhimõtte kohaselt ja sellel põhineva puudega inimeste 2022. aasta tööhõivelõhe ELi liikmesriikides omavahel seotud (Pearsoni korrelatsioonikordaja = 0,5).

²⁹⁷ Selle näitajaga mõõdetakse seda osa elanikkonnast, kes elab leibkondades, mille kogukulud eluasemele on üle 40 % kasutada olevast tulust (kummagi puhul ei võeta arvesse eluasemetoetusi). Dokumendis „[Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables](#)“ (aprill 2020) on kirjeldatud toetusi (hõlmatud on ainult majanduslikust olukorrast sõltuvad toetused), mille hulka kuuluvad üüritoetused ja omanikust elanikule makstavad toetused, kuid mitte maksusoodustused ega kapitalisiirded. Dokumendis on eluasemekulud määratletud kui igakuised ja tegelikult makstud kulud, mis on seotud leibkonna õigusega eluasemel elada. Need hõlmavad konstruktsiooni kindlustust (üürnike puhul siis, kui seda makstakse), teenuseid ja tasusid (reovee ja jäätmete äravedu jms, omanike puhul kohustuslik, üürnike puhul siis, kui seda makstakse), regulaarse hoolduse ja remondi kulusid, makse (üürnike puhul hoone kohta, kui on kohaldatav) ning kommunaalkulusid (vesi, elekter, gaas ja küte). Hüpoteeklaene tasuvate omanike puhul on hõlmatud ka seotud intressimaksud (millest on maha arvatud võimalikud maksusoodustused, kuid mitte eluasemetoetused). Turuhinnaga või alandatud hinnaga eluaseme üürnike puhul on hõlmatud ka üürimaksud. Tasuta eluaseme üürnike puhul ei tohiks eluasemetoetust eluaseme kogukuludest maha arvata.

- Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad kuni kolmeaastased lapsed (% kuni kolmeaastastest elanikest)
- Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)²⁹⁸

i) **Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee arvamuses osutatakse edasistele sammudele läbivaadatud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli täielikuks rakendamiseks**²⁹⁹. Põhinäitaja „Puudega inimeste tööhõivelõhe“ statistilise allikana kasutatakse ajutiselt sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlevat ELi statistikat, kuid alates 2022. aastast on suurema täpsuse tagamiseks üle mindud ELi tööjõu-uuringu andmetele, millel põhinevad andmed esitatakse 2023. aastal. Komisjoni talitused, sealhulgas Eurostat, jälgivad ka edaspidi näitaja kvaliteeti ja vaatavad selle üle pärast seda, kui tööjõu-uuringul põhinevad andmed on kättesaadavad, sh toetavad nad edasisi meetmeid riikidevahelise võrreldavuse parandamiseks ja uurivad võimalust selle valdkonna täiendavate näitajate loomiseks. Ka põhinäitaja „Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul“ puhul kasutatakse alates 2022. aastast ELi tööjõu-uuringu andmeid, varem on neid andmeid kogutud üksnes täiskasvanuhariduse uuringu kaudu (mille viimane versioon pärineb aastast 2016). Nende kahe uuringu andmeid analüüsitakse põhjalikult, et tagada nende hea kvaliteet ja võrreldavus. Tööjõu-uuringust (12-kuuline vaatlusperiood) saadud esimesed täiskasvanuharidust käsitlevad andmed avaldatakse eeldatavasti 2024. aasta kevadel. Et jälgida tööhõivesuuniseid nr 6 ja 7, sealhulgas nende järgimist aktiivse tööturupoliitika osas, kasutatakse käesolevas ühises tööhõivearuandes erandkorras näitajat täiskasvanute (25–64aastased) õppes osalemise kohta viimase nelja nädala jooksul.

²⁹⁸ Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul kajastab inimeste subjektiivset hinnangut selle kohta, kas nad vajasisid läbivaatust või ravi konkreetses tervishoiuteenuste valdkonnas ning kas neil jäi see saamata või nad ei otsinud abi kolmel järgmisel põhjusel: rahalised põhjused, ootejärjekord või liiga pikk vahemaa. Arstiabi käsitatakse eraldi tervishoiuteenustena (arstlik läbivaatus või ravi, v.a hambaravi), mida osutavad arstid või samaväärsed erialaspetsialistid või mida tehakse nende otsese järelevalve all kooskõlas riigi tervishoiusüsteemiga (Eurostati määratlus). Inimeste teatatud probleemid haiguse korral ravi saamisel võivad kajastada takistusi ravile juurdepääsul.

²⁹⁹ Vt [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee arvamus läbivaadatud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli kohta](#).

3. lisa. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, tasemed

	Võrdsed võimalused													
	Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)			Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal (% elanikest vanuses 16–74 aastat)		NEET-noorte osakaal (% kõigist elanikest vanuses 15–29 aastat)			Sooline tööhõivelõhe (protsendipunktides)			Sissetulekukvintilide suhte kordaja (S80/S20)		
Aasta	2020	2021	2022	2019	2021	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EL 27	9,9	9,8 b	9,6	:	53,9	13,8	13,1 b	11,7	11,1	10,9	10,7	4,9 b	5,0	4,7
Euroala 19	:	:	:	:		:	:	:	:	:	:	4,9 b	5,0	:
EL (kaalumata)	8,7	8,2 b	8,1	:	56,3	12,7	12,0 b	10,9	9,7	9,6	9,1	4,7	4,8	4,7
Euroala (kaalumata)	8,5	7,9 b	7,8	:	58,5	12,6	11,6 b	10,5	9,0	8,8	8,4	4,7	4,7	4,7
Belgia	8,1	6,7 b	6,4	:	54,2	12,0	10,1 b	9,2	8,1	7,7	7,6	3,7	3,4	3,6
Bulgaaria	12,8	12,2 b	10,5	:	31,2	18,1	17,6 b	15,1	8,3	8,4	7,7	8,0	7,5	7,3
Tšehhi	7,6	6,4 b	6,2	:	59,7	11,0	10,9 b	11,4 b	15,3	15,4	14,9	3,3	3,4	3,5
Taani	9,3	9,8 b	10,0	:	68,7	10,2	8,3 b	7,9	7,0	6,9	5,4	4,0 b	3,9	4,0
Saksamaa	10,1 b	12,5 b	12,2	:	48,9	9,1 b	9,5 b	8,6	7,5 b	7,4	7,8	4,9 b	5,0	4,4
Eesti	8,5	9,8 b	10,8	:	56,4	11,9	11,2 b	10,6	4,4	3,7	2,9	5,0	5,0	5,4
Iirimaa	5,0	3,3 b	3,7	:	70,5	14,2	9,8 b	8,7	12,7	10,0	11,3	4,1 b	3,8	4,1
Kreeka	3,8	3,2 b	4,1	:	52,5	18,7	17,3 b	15,4	19,4	19,8	21,0	5,2	5,8	5,3
Hispaania	16,0	13,3 b	13,9	:	64,2	17,3	14,1 bd	12,7	11,4	10,6 d	10,9 d	5,8	6,2	5,6
Prantsusmaa	8,0	7,8 b	7,6	:	62,0	14,0	12,8 bd	12,0	5,7	6,2 d	5,8 d	4,4 b	4,4	4,6 p
Horvaatia	2,2 u	2,4 bu	2,3 u	:	63,4	14,6	14,9 b	13,3	11,2	10,5	9,5	4,6	4,8	4,6
Itaalia	13,1	12,7 b	11,5	:	45,6	23,3	23,1 b	19,0	19,7	19,2	19,7	5,8	5,9	5,6
Küpros	11,5	10,2 b	8,1	:	50,2	15,3	15,4 b	14,7	12,0	12,2	12,1	4,3	4,2	4,3 p
Läti	7,2	7,3 b	6,7	:	50,8	11,9	12,1 b	11,3	3,7	4,8	3,1	6,3	6,6	6,3
Leedu	5,6	5,3 b	4,8	:	48,8	13,0	12,7 b	10,7	1,7	1,4	0,8	6,1	6,1	6,4
Luksemburg	8,2	9,3 b	8,2	:	63,8	7,7	8,8 b	7,4	7,1	7,4	6,5	5,0 b	4,6 b	4,7 b
Ungari	12,1	12,0 b	12,4	:	49,1	14,7	11,7 b	10,8	11,2	10,6	9,8	4,2	4,2	4,0
Malta	12,6	10,7 b	10,1	:	61,2	9,5	9,5 b	7,2	17,8	16,4	13,1	4,7	5,0	4,8
Madalmaad	7,0	5,1 b	5,6	:	78,9	5,7	3,9 b	4,2	8,4	8,2	7,9	4,2	3,9	3,9
Austria	8,1	8,0 b	8,4	:	63,3	9,5	9,4 b	9,1	8,4	8,6	7,8	4,1	4,1	4,3
Poola	5,4	5,9 b	4,8	:	42,9	12,9	13,4 b	10,9	15,0	14,0	12,9	4,1	4,0	3,9
Portugal	8,9	5,9 b	6,0	:	55,3	11,0	9,5 b	8,4	5,7	5,9	5,6	5,0	5,7	5,1
Rumeenia	15,6	15,3 b	15,6	:	27,8	16,6	20,3 b	19,8	19,3	20,1	18,6	6,6	7,1	6,0
Sloveenia	4,1	3,1 bu	4,0	:	49,7	9,2	7,3 b	8,4	5,9	6,7	6,9	3,3	3,2	3,3
Slovakkia	7,6	7,8 b	7,4	:	55,2	15,2	14,2 b	12,3	7,3	8,5	8,1	3,0	3,2	3,1
Soome	8,2	8,2 b	8,4	:	79,2	10,3	9,3 b	9,5	3,3	2,0	1,2	3,7	3,6	3,8
Rootsi	7,7	8,4 b	8,8	:	66,5	7,2	6,0 b	5,7	5,4	5,3	5,8	4,1	4,0	4,4

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Kuna näitaja „Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal“ määratluses tehti 2021. aastal olulisi muudatusi, siis ei ole 2019. aasta võrreldav väärtus kättesaadav ja aruandes põhineb selle näitaja analüüs erandkorras ainult 2021. aasta tasemel (kõigi liikmesriikide ja ka ELi keskmise puhul on eeldus, et „muutusi ei ole“).

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

3. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, tasemed

	Õiglaselised töötajad											
	Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)			Töötuse määr (% tööhõivest vanuses 15–74 aastat)			Pikaajalise töötuse määr (% tööhõivest vanuses 15–74 aastat)			Leibkonna kasutada oleva kogutulu (inimese kohta) kasv (2008 = 100)		
Aasta	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EL 27	71,7	73,1	74,6	7,2	7,1	6,2	2,5	2,8	2,4	107,9	109,9	109,6
Euroala 19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL (kaalumata)	73,4	74,6	76,4	7,0	6,6	5,8	2,3	2,5	2,1	114,6	116,8	116,3
Euroala (kaalumata)	73,1	74,4	76,2	7,7	7,2	6,2	2,6	2,8	2,4	109,8	112,8	111,5
Belgia	69,7	70,6	71,9	5,8	6,3	5,6	2,1	2,6	2,3	103,7	105,6	102,9
Bulgaaria	72,7	73,2	75,7	6,1	5,3	4,3	2,7	2,6	2,3			
Tšehhi	79,7	80,0	81,3	2,6	2,8	2,2	0,6	0,8	0,6	120,6	125,8	121,2
Taani	77,8	79,1	80,1	5,6	5,1	4,5	0,9	1,0	0,5	117,1	116,9	118,8
Saksamaa	78,2 b	79,4	80,7	3,7 b	3,7	3,1	1,1 b	1,2	1,0	113,8	113,9	113,6
Eesti	79,1	79,3	81,9	6,9	6,2	5,6	1,2	1,6	1,3	128,1	133,6	125,6
Läti	72,1	74,9	78,2	5,9	6,2	4,5	1,4	1,8	1,3	108,5	110,8	
Kreeka	58,3	62,6	66,3	17,6	14,7	12,5	10,5	9,2	7,7	73,3	78,5	79,9
Hispaania	65,7	67,7 d	69,5 d	15,5	14,8 d	12,9 d	5,0	6,2 d	5,0 d	96,5	98,7	95,9
Prantsusmaa	72,1	73,2 d	74,0 d	8,0	7,9 d	7,3 d	1,9	2,3 d	2,0 d	106,1	108,6	108,8
Horvaatia	66,9	68,2	69,7	7,5	7,6	7,0	2,1	2,8	2,4	111,9	120,4	126,9
Itaalia	61,9	62,7	64,8	9,3	9,5	8,1	5,1	5,4	4,6	92,4	95,7	94,4
Küpros	74,9	75,9	77,9	7,6	7,5	6,8	2,1	2,6	2,3	98,3	104,9	104,1
Läti	76,9	75,3	77,0	8,1	7,6	6,9	2,4	2,3	2,0	120,9	126,4	123,6
Leedu	76,7	77,4	79,0	8,5	7,1	6,0	2,5	2,6	2,3	145,0	149,4	141,4
Luksemburg	72,1	74,1	74,8	6,8	5,3	4,6	1,7	1,8	1,3	111,9	111,2	111,2
Ungari	77,5	78,8	80,2	4,1	4,1	3,6	1,1	1,3	1,2	132,8	142,9	145,5
Malta	77,3	79,1	81,1	4,4	3,4	2,9	1,1	0,9	1,0	130,1	133,1	133,4
Madalmaad	80,8	81,7	82,9	4,9	4,2	3,5	0,7	0,8	0,7	108,6	110,7	111,9
Austria	74,8	75,6	77,3	6,0	6,2	4,8	1,7	2,0	1,2	95,7	97,2	99,4
Poola	72,7	75,4	76,7	3,2	3,4	2,9	0,6	0,9	0,9	150,8	148,1	149,9
Portugal	74,2	75,9	77,5	7,0	6,6	6,0	2,3	2,9	2,7	105,9	109,2	109,9
Rumeenia	65,2	67,1	68,5	6,1	5,6	5,6	1,8	2,0	2,2	142,8		
Sloveenia	74,8	76,1	77,9	5,0	4,8	4,0	1,9	1,9	1,6	114,3	118,7	118,4
Slovakkia	74,6	74,6	76,7	6,7	6,8	6,1	3,7	3,9	4,1	124,1	126,9	124,4
Soome	75,5	76,8	78,4	7,7	7,7	6,8	1,5	1,8	1,5	109,5	111,0	108,9
Rootsi	80,1	80,7	82,2	8,5	8,8	7,5	1,8	2,0	1,9	118,4	122,4	121,5

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Tegelikku leibkonna kasutada olevat kogutulu elaniku kohta mõõdetakse korregeerimata tulu põhjal (see tähendab, et arvesse ei võeta mitterahalisi sotsiaalsiirdeid) ja ilma ostujõu standardi korrektsioonita.

Tähised – b: aegrealtõus; d: määraluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähenenud usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

3. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, tasemed

	Sotsiaalkaitse ja kaasamine											
	Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)			Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% elanikest vanuses 0–17 aastat)			Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)			Puudega inimeste tööhõivelõhe (protsendipunktides)		
Aasta	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EL 27	21,6 b	21,7	21,6	24,0 b	24,4	24,7	33,2 b	37,1	35,3	24,4	23,1	21,4
Euroala 19	:	:	:	:	:	:	33,6 b	37,7	:	23,2	22,1	:
EL (kaalumata)	20,6	20,7	20,7	22,0	22,2	21,8	35,0	37,6	34,0 b	25,6	24,2	24,4
Euroala (kaalumata)	20,3	20,5	20,5	21,8	22,1	21,7	35,2	37,6	34,2 b	24,2	23,9	23,1
Belgia	20,3	18,8	18,7	22,0	20,5	19,6	44,9	53,3	48,8 b	36,3	38,0	35,3
Bulgaaria	33,5	31,7	32,2	35,5	33,0	33,9	20,4	29,8	24,4 b	33,0	22,1	29,5
Tšehhi	11,5	10,8	11,8	12,9	13,7	13,4	40,6	46,6	40,0 b	25,6	25,9	22,7
Taani	16,8 b	17,3	17,1	13,4 b	14,0	13,8	52,4 b	53,9	50,4 b	18,1	7,9	9,9
Saksamaa	20,4 b	21,0	20,9	22,3 b	23,7	24,0	34,6 b	40,3	42,1 b	32,4 b	30,5	24,0
Eesti	22,8	22,2	25,2	17,4	17,4	16,6	31,7	30,6	28,1	20,6	18,7	26,2
Iirimaa	20,1 b	20,0	20,7	23,5 b	22,8	22,7	54,0 b	60,7	56,4 b	38,8	41,3	37,0
Kreeka	27,4	28,3	26,3	30,8	32,0	28,1	24,7	20,7	20,3 b	27,7	23,8	25,9
Hispaania	27,0	27,8	26,0	31,6	33,4	32,2	23,4	30,5	27,4 b	21,6	15,9	14,6
Prantsusmaa	19,3 b	19,2	21,0 p	23,9 b	22,8	27,5 p	46,2 b	46,4	42,01 p	23,7 b	24,1	20,8 p
Horvaatia	20,5	20,9	19,9	18,4	18,6	18,1	23,1	20,7	20,4 b	32,9	28,7	36,0
Itaalia	24,9	25,2	24,4	28,9	29,7	28,5	21,0	29,5	25,8 b	14,9	14,9	14,0
Küpros	17,6	17,3	16,7 p	19,0	19,2	18,1 p	34,7	37,6	30,9 p	23,5	27,0	25,7 p
Läti	25,1	26,1	26,0	19,7	20,1	19,8	23,4	23,5	25,0 b	16,7	16,6	20,8
Leedu	24,5	23,5	24,6	23,1	21,6	22,4	29,4	35,3	30,3 b	22,7	23,9	35,0
Luksemburg	19,9 b	21,1 b	19,4 b	24,2 b	29,4 b	24,0 b	39,4 b	34,2 b	33,6 b	22,1 b	15,4 b	8,5 b
Ungari	19,4	19,4	18,4	21,7	23,3	18,1	44,1	50,6	36,7 b	31,2	28,8	32,4
Malta	19,9	20,3	20,1	22,3	23,2	23,1	21,0	26,2	26,4 b	29,4	27,0	30,1
Madalmaad	16,0	16,6	16,5	15,8	14,9	13,9	36,8	36,6	33,8 b	25,4	25,8	25,2
Austria	16,7	17,3	17,5	21,9	22,8	21,6	41,1	44,1	42,0 b	20,5	26,3	23,8
Poola	17,0	16,8	15,9	16,1	16,5	16,7	36,8	35,7	38,6 b	31,3	34,2	31,3
Portugal	20,0	22,4	20,1	21,9	22,9	20,7	26,0	20,0	23,7 b	18,2	16,2	13,1
Rumeenia	35,6	34,5	34,4	40,7	41,7	41,5	15,8	17,9	16,5 b	30,4	32,6	32,0
Sloveenia	14,3	13,2	13,3	12,1	11,0	10,3	44,6	44,8	37,3 b	21,7	21,1	18,8
Slovakkia	13,8	15,6	16,5	18,4	19,7	24,7	40,0	43,1	33,8 b	23,6	25,3	21,0
Soome	14,9	14,2	16,3 b	14,5	13,2	14,9 b	51,4	57,7	49,8	19,8	22,2	19,0
Rootsi	17,7	17,2	18,6	20,2	19,7	19,9	42,7	44,5	39,9	28,9	19,9	25,7

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid.

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusvärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

3. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, tasemed

	Sotsiaalkaitse ja kaasamine (järg)								
	Liiga suured eluasemekulud (% kogu elanikkonnast)			Ametlike lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed (% alla kolmeaastastest elanikest)			Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)		
Aasta	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EL 27	7,8	8,9	9,1	30,2e	37,9	35,7	1,9 e	2,0	2,2
Euroala 19	8,0	8,7 e	:	:	:	:	1,8 e	1,9	:
EL (kaalumata)	7,2	7,2	7,9	29,7	34,2	34,5	2,3	2,2	2,6
Euroala (kaalumata)	6,9	6,9	7,4	32,5	36,9	37,3	2,6	2,4	2,8
Belgia	7,8	7,5	7,7	54,6	51,7	52,7	1,5	1,7	1,0
Bulgaaria	14,4	11,6	15,1	15,0	18,7	17,4	1,4	1,0	1,0
Tšehhi	6,5	6,2	6,9	4,8	4,9	6,8	0,4	0,3	0,2
Taani	14,1 b	15,5	14,7	67,7	69,1	74,7	1,7	1,3	2,1
Saksamaa	9,0 b	11,0	11,8	16,4 b	31,4	23,9	0,1 b	0,1	0,3
Eesti	4,4	4,4	4,9	26,7	25,7	33,7	13,0	8,1	9,1
Iirimaa	4,5 b	2,5	3,9	19,4 b	15,1	19,1	2,0 b	2,0	2,6
Kreeka	33,3	28,8	26,7	21,5	32,3	29,1	6,5	6,4	9,0
Hispaania	8,2	9,9	9,2	45,5	55,3	48,6	0,4	1,1	1,2
Prantsusmaa	5,6 b	:	6,5 p	:	57,1	56,2 p	2,7 b	2,8	3,2 p
Horvaatia	4,2	4,5	3,8	20,4	33,3	27,5	1,5	1,7	1,3
Itaalia	7,2	7,2	6,6	:	33,4	30,9	:	1,8	1,8
Küpros	1,9	2,5	2,5 p	18,5	27,4	24,4	0,4	0,1	0,1 p
Läti	4,8	4,9	5,4	24,2	29,2	32,7	5,3	4,0	5,4
Leedu	2,7	2,7	3,5	16,2	21,4	22,8	1,7	2,4	2,9
Luksemburg	8,5 b	5,1 b	15,3 b	63,2 b	62,0	54,7 b	0,1 b	1,0 b	0,5 b
Ungari	4,9	2,4	8,1	10,5	13,8	12,9	0,7	1,1	1,4
Malta	2,8	2,7	2,9	29,7	24,0	43,1	0,0 n	0,1	0,3
Madalmaad	8,3	8,3	10,0	67,6	74,2	72,3	0,2	0,2	0,2
Austria	6,3	6,1	7,4	21,1	28,5	23,0	0,1	0,3	0,5
Poola	4,9 b	5,7	5,6	11,2	17,2	15,9	1,9	2,7	2,3
Portugal	4,1	5,9	5,0	43,5	43,3	47,6	1,6	2,3	2,9
Rumeenia	7,1	7,6	8,5	6,8	9,5	12,3	4,7	4,4	4,9
Sloveenia	4,4	4,1	4,1	44,3	47,5	52,3	2,7	4,8	3,7
Slovakkia	3,2	7,1	2,5	4,4	2,3	2,3	3,2	2,9	2,8
Soome	4,1	4,3	5,4	35,8	39,1	40,0	5,4	4,4	6,5
Rootsi	8,3	8,5	9,1	54,1	55,8	54,4	1,5	1,3	1,8

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid.

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

4. lisa. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, muutused ja erinevus ELi keskmisest

Aasta	Võrdsed võimalused														
	Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)			Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal (% elanikest vanuses 16–74 aastat)			NEET-noorte osakaal (% kõigist elanikest vanuses 15–29 aastat)			Sooline tööhõivelohe (protsendipunktides)			Sissetulekuvintiilide suhte kordaja (S80/S20)		
	2022			2021			2022			2022			2022		
	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga
EL 27	-0,2 b	1,5	-0,1	:	-2,4	:	-1,4 b	0,8	-0,3	-0,2	1,6	0,3	-0,3	0,1	-0,2
Euroala 19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL (kaalumata)	-0,1 b	0,0	0,0	:	0,0	:	-1,1 b	0,0	0,0	-0,5	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0
Euroala (kaalumata)	-0,1 b	-0,3	0,0	:	2,2	:	-1,1 b	-0,4	0,0	-0,3	-0,6	0,1	-0,1	0,0	0,0
Belgia	-0,3 b	-1,7	-0,2	:	-2,1	:	-0,9 b	-1,7	0,2	-0,1	-1,5	0,4	0,2	-1,1	0,2
Bulgaaria	-1,7 b	2,4	-1,6	:	-25,1	:	-2,5 b	4,2	-1,4	-0,7	-1,4	-0,2	-0,2	2,6	-0,1
Tšehhi	-0,2 b	-1,9	-0,1	:	3,4	:	0,5 b	0,5	1,6	-0,5	5,8	0,0	0,0	-1,2	0,1
Taani	0,2 b	1,9	0,3	:	12,4	:	-0,4 b	-3,0	0,7	-1,5	-3,7	-1,0	0,1	-0,6	0,2
Saksamaa	-0,3 b	4,1	-0,2	:	-7,4	:	-0,9 b	-2,3	0,2	0,4	-1,3	0,9	-0,6	-0,3	-0,5
Eesti	1,0 b	2,7	1,1	:	0,1	:	-0,6 b	-0,3	0,5	-0,8	-6,2	-0,3	0,4	0,7	0,5
Iirimaa	0,4 b	-4,4	0,5	:	14,2	:	-1,1 b	-2,2	0,0	1,3	2,2	1,8	0,2	-0,6	0,3
Kreeka	0,9 b	-4,0	1,0	:	-3,8	:	-1,9 b	4,5	-0,8	1,2	11,9	1,7	-0,5	0,6	-0,4
Hispaania	0,6 b	5,8	0,7	:	7,9	:	-1,4 bd	1,8	-0,3	0,3 d	1,8	0,8	-0,6	1,0	-0,5
Prantsusmaa	-0,2 b	-0,5	-0,1	:	5,7	:	-0,8 bd	1,1	0,3	-0,4 d	-3,3	0,1	0,2 p	-0,1	0,3
Horvaatia	-0,1 bu	-5,8	0,0	:	7,1	:	-1,6 b	2,4	-0,5	-1,0	0,4	-0,5	-0,2	-0,1	-0,1
Itaalia	-1,2 b	3,4	-1,1	:	-10,7	:	-4,1 b	8,1	-3,0	0,5	10,6	1,0	-0,2	0,9	-0,1
Küpros	-2,1 b	0,0	-2,0	:	-6,1	:	-0,7 b	3,8	0,4	-0,1	3,0	0,4	0,1 p	-0,4	0,2
Läti	-0,6 b	-1,4	-0,5	:	-5,5	:	-0,8 b	0,4	0,3	-1,7	-6,0	-1,2	-0,3	1,7	-0,2
Leedu	-0,5 b	-3,3	-0,4	:	-7,5	:	-2,0 b	-0,2	-0,9	-0,6	-8,3	-0,1	0,3	1,7	0,3
Luksemburg	-1,1 b	0,1	-1,0	:	7,5	:	-1,4 b	-3,5	-0,3	-0,9	-2,6	-0,4	0,1 b	0,1	0,2
Ungari	0,4 b	4,3	0,5	:	-7,2	:	-0,9 b	-0,1	0,2	-0,8	0,7	-0,3	-0,2	-0,7	-0,1
Malta	-0,6 b	2,0	-0,5	:	4,9	:	-2,3 b	-3,7	-1,2	-3,3	4,0	-2,8	-0,3	0,1	-0,2
Madalmaad	0,5 b	-2,5	0,6	:	22,6	:	0,3 b	-6,7	1,4	-0,3	-1,2	0,2	0,1	-0,7	0,2
Austria	0,4 b	0,3	0,5	:	7,0	:	-0,3 b	-1,8	0,8	-0,8	-1,3	-0,3	0,2	-0,4	0,3
Poola	-1,1 b	-3,3	-1,0	:	-13,4	:	-2,5 b	0,0	-1,4	-1,1	3,8	-0,6	-0,1	-0,8	0,0
Portugal	0,1 b	-2,1	0,2	:	-1,0	:	-1,1 b	-2,5	0,0	-0,3	-3,5	0,2	-0,5	0,5	-0,4
Rumeenia	0,3 b	7,5	0,4	:	-28,5	:	-0,5 b	8,9	0,6	-1,5	9,5	-1,0	-1,1	1,3	-1,0
Sloveenia	1,0 bu	-4,0	1,1	:	-6,6	:	1,2 b	-2,4	2,2	0,2	-2,2	0,7	0,0	-1,4	0,1
Slovakkia	-0,4 b	-0,7	-0,3	:	-1,1	:	-1,9 b	1,4	-0,8	-0,4	-1,0	0,1	-0,1	-1,6	0,0
Soome	0,2 b	0,3	0,3	:	22,9	:	0,2 b	-1,4	1,3	-0,8	-7,9	-0,3	0,2	-0,9	0,3
Rootsi	0,4 b	0,7	0,5	:	10,2	:	-0,3 b	-5,2	0,8	0,5	-3,3	1,0	0,3	-0,3	0,4

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Erinevus ELi keskmisest arvutatakse kaalumata keskmise põhjal. Kuna näitaja „Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal“ määratluses tehti 2021. aastal olulisi muudatusi, siis ei ole 2019. aasta võrreldav väärtus kättesaadav. Seetõttu muutusi ei arvutata ja selle näitaja analüüs põhineb aruandes erandkorras üksnes 2021. aasta tasemetel (kõigi liikmesriikide ja ka ELi keskmise puhul on eeldus, et „muutusi ei ole“).

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

4. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, muutused ja erinevus ELi keskmisest

Aasta	Õiglaselised töötajad											
	Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)			Töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)			Pikaajalise töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)			Leibkonna kasutada oleva kogutulu (inimese kohta) kasv (2008 = 100)		
	2022			2022			2022			2022		
	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmes- riigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmes- riigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmes- riigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmes- riigi aastane muutus võrreldes ELi omaga
EL 27	1,5	-1,8	-0,2	-0,9	0,4	0,0	-0,4	0,3	-0,1	-0,3	-6,8	0,3
Euroala 19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL (kaalumata)	1,7	0,0	0,0	-0,9	0,0	0,0	-0,3	0,0	0,0	-0,6	0,0	0,0
Euroala (kaalumata)	1,8	-0,2	0,1	-1,0	0,4	-0,1	-0,4	0,3	-0,1	-1,1	-4,8	-0,5
Belgia	1,3	-4,5	-0,4	-0,7	-0,2	0,2	-0,3	0,2	0,0	-2,6	-13,4	-2,0
Bulgaaria	2,5	-0,7	0,8	-1,0	-1,5	-0,1	-0,3	0,2	0,0	:	:	:
Tšehhi	1,3	4,9	-0,4	-0,6	-3,6	0,3	-0,2	-1,5	0,1	-3,6	4,9	-3,1
Taani	1,0	3,7	-0,7	-0,6	-1,3	0,3	-0,5	-1,6	-0,2	1,6	2,5	2,2
Saksamaa	1,3	4,3	-0,4	-0,6	-2,7	0,3	-0,2	-1,1	0,1	-0,2	-2,7	0,4
Eesti	2,6	5,5	0,9	-0,6	-0,2	0,3	-0,3	-0,8	0,0	-6,0	9,3	-5,4
Iirimaa	3,3	1,8	1,6	-1,7	-1,3	-0,8	-0,5	-0,8	-0,2	:	:	:
Kreeka	3,7	-10,1	2,0	-2,2	6,7	-1,3	-1,5	5,6	-1,2	1,8	-36,4	2,4
Hispaania	1,8 d	-6,9	0,1	-1,9 d	7,1	-1,0	-1,2 d	2,9	-0,9	-2,9	-20,5	-2,3
Prantsusmaa	0,8 d	-2,4	-0,9	-0,6 d	1,5	0,3	-0,3 d	-0,1	0,0	0,1	-7,6	0,7
Horvaatia	1,5	-6,7	-0,2	-0,6	1,2	0,3	-0,4	0,3	-0,1	5,3	10,6	5,9
Itaalia	2,1	-11,6	0,4	-1,4	2,3	-0,5	-0,8	2,5	-0,5	-1,3	-21,9	-0,7
Küpros	2,0	1,5	0,3	-0,7	1,0	0,2	-0,3	0,2	0,0	-0,8	-12,2	-0,2
Läti	1,7	0,6	0,0	-0,7	1,1	0,2	-0,3	-0,1	0,0	-2,2	7,3	-1,6
Leedu	1,6	2,6	-0,1	-1,1	0,2	-0,2	-0,3	0,2	0,0	-5,3	25,1	-4,8
Luksemburg	0,7	-1,6	-1,0	-0,7	-1,2	0,2	-0,5	-0,8	-0,2	0,0	-5,1	0,5
Ungari	1,4	3,8	-0,3	-0,5	-2,2	0,4	-0,1	-0,9	0,2	1,9	29,2	2,4
Malta	2,0	4,7	0,3	-0,5	-2,9	0,4	0,1	-1,1	0,4	0,3	17,1	0,8
Madalmaad	1,2	6,5	-0,5	-0,7	-2,3	0,2	-0,1	-1,4	0,2	1,1	-4,4	1,7
Austria	1,7	0,9	0,0	-1,4	-1,0	-0,5	-0,8	-0,9	-0,5	2,2	-16,9	2,8
Poola	1,3	0,3	-0,4	-0,5	-2,9	0,4	0,0	-1,2	0,3	1,2	33,6	1,8
Portugal	1,6	1,1	-0,1	-0,6	0,2	0,3	-0,2	0,6	0,1	0,6	-6,4	1,2
Rumeenia	1,4	-7,9	-0,3	0,0	-0,2	0,9	0,2	0,1	0,5	:	:	:
Sloveenia	1,8	1,5	0,1	-0,8	-1,8	0,1	-0,2	-0,4	0,0	-0,2	2,1	0,3
Slovakkia	2,1	0,3	0,4	-0,7	0,3	0,2	0,2	2,0	0,5	-1,9	8,1	-1,4
Soome	1,6	2,0	-0,1	-0,9	1,0	0,0	-0,3	-0,6	0,0	-1,9	-7,4	-1,3
Rootsi	1,5	5,8	-0,2	-1,3	1,7	-0,4	-0,1	-0,2	0,2	-0,7	5,1	-0,2

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Erinevus ELi keskmisest arvutatakse kaalumata keskmise põhjal. Tegelikku leibkonna kasutada olevat kogutulu elaniku kohta mõõdetakse korrigeerimata tulu põhjal (st võtmata arvesse mitterahalisi sotsiaalsiirdeid) ja ilma ostujõustandardi korrigeerimisega.

Tähised – b: aegrealt katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähenenud usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat, OECD.

4. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, muutused ja erinevus ELi keskmisest

Aasta	Sotsiaalkaitse ja kaasamine											
	Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)			Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% elanikest vanuses 0–17 aastat)			Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)			Puudega inimeste tööhöivelohe (protsendipunktides)		
	2022			2022			2022			2022		
	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga
EL 27	-0,1	0,9	-0,1	0,3	2,9	0,8	-1,8	1,1	1,5	-1,7	-3,0	-1,9
Euroala 19 EL	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
(kaalumata)	0,0	0,0	0,0	-0,5	0,0	0,0	-3,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
Euroala (kaalumata)	0,0	-0,1	0,0	-0,4	-0,1	0,1	-3,0	0,4	0,3	-0,8	-1,3	-1,0
Belgia	-0,1	-2,0	-0,1	-0,9	-2,2	-0,4	-4,5 b	14,8	-1,1	-2,7	10,9	-2,9
Bulgaaria	0,5	11,5	0,5	0,9	12,1	1,4	-5,4 b	-9,6	-2,1	7,4	5,1	7,2
Tšehhi	1,0	-8,9	1,0	-0,3	-8,4	0,2	-6,6 b	5,8	-3,2	-3,2	-1,7	-3,4
Taani	-0,2	-3,6	-0,2	-0,2	-8,0	0,3	-3,5 b	16,4	-0,2	2,0	-14,5	1,8
Saksamaa	-0,1	0,2	-0,1	0,3	2,2	0,8	1,8 b	8,1	5,2	-6,5	-0,4	-6,7
Eesti	3,0	4,5	3,0	-0,8	-5,2	-0,3	-2,6	-6,0	0,8	7,5	1,8	7,3
Iirimaa	0,7	0,0	0,7	-0,1	0,9	0,4	-4,3 b	22,4	-1,0	-4,3	12,6	-4,5
Kreeka	-2,0	5,6	-2,0	-3,9	6,3	-3,4	-0,3 b	-13,7	3,0	2,1	1,5	1,9
Hispaania	-1,8	5,3	-1,8	-1,2	10,4	-0,7	-3,1 b	-6,6	0,3	-1,3	-9,8	-1,5
Prantsusmaa	1,8 p	0,3	1,8	4,7 p	5,6	5,2	-4,4 p	8,0	-1,1	-3,3 p	-3,6	-3,5
Horvaatia	-1,0	-0,8	-1,0	-0,5	-3,7	0,0	-0,3 b	-13,7	3,0	7,3	11,6	7,1
Itaalia	-0,8	3,7	-0,8	-1,2	6,7	-0,7	-3,6 b	-8,2	-0,3	-0,9	-10,4	-1,1
Küpros	-0,6 p	-4,0	-0,6	-1,1 p	-3,7	-0,6	-6,4 p	-2,8	-3,0	-1,3 p	1,3	-1,5
Läti	-0,1	5,3	-0,1	-0,3	-2,0	0,2	1,5 b	-9,0	4,8	4,2	-3,6	4,0
Leedu	1,1	3,9	1,1	0,8	0,6	1,3	-5,0 b	-3,7	-1,6	11,1	10,6	10,9
Luksemburg	-1,7 b	-1,3	-1,7	-5,4 b	2,2	-4,9	-0,6 b	-0,4	2,7	-6,9 b	-15,9	-7,1
Ungari	-1,0	-2,3	-1,0	-5,2	-3,7	-4,7	-13,9 b	2,6	-10,6	3,6	8,0	3,4
Malta	-0,2	-0,6	-0,2	-0,1	1,3	0,4	0,2 b	-7,6	3,6	3,1	5,7	2,9
Madalmaad	-0,1	-4,2	-0,1	-1,0	-7,9	-0,5	-2,8 b	-0,2	0,6	-0,6	0,8	-0,8
Austria	0,2	-3,2	0,2	-1,2	-0,2	-0,7	-2,2 b	7,9	1,2	-2,5	-0,6	-2,7
Poola	-0,9	-4,8	-0,9	0,2	-5,1	0,7	2,9 b	4,5	6,2	-2,9	6,9	-3,1
Portugal	-2,3	-0,6	-2,3	-2,2	-1,1	-1,7	3,7 b	-10,3	7,0	-3,1	-11,3	-3,3
Rumeenia	-0,1	13,7	-0,1	-0,2	19,7	0,3	-1,3 b	-17,5	2,0	-0,6	7,6	-0,8
Sloveenia	0,1	-7,4	0,1	-0,7	-11,5	-0,2	-7,5 b	3,3	-4,2	-2,3	-5,6	-2,5
Slovakkia	0,9	-4,2	0,9	5,0	2,9	5,5	-9,2 b	-0,2	-5,9	-4,3	-3,4	-4,5
Soome	2,1 b	-4,4	2,1	1,7 b	-6,9	2,2	-7,9	15,8	-4,5	-3,2	-5,4	-3,4
Rootsi	1,4	-2,1	1,4	0,2	-1,9	0,7	-4,7	5,6	-1,3	5,8	1,3	5,6

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Erinevus ELi keskmisest arvutatakse kaalumata keskmise põhjal.

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväarsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

4. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, muutused ja erinevus ELi keskmisest

Aasta	Sotsiaalkaitse ja kaasamine (järg)								
	Liiga suured eluasemekulud (% kogu elanikkonnast)			Ametlike lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed (% alla kolmeaastastest elanikest)			Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)		
	2022			2022			2022		
	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmes-riigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastan e muutus	Erinevus ELi keskmis est	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Liikmesriigi aastane muutus võrreldes ELi omaga
EL 27	0,2	1,2	-0,6	-2,2	1,2	-2,5	0,2	-0,4	-0,1
Euroala 19	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL (kaalumata)	0,8	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
Euroala (kaalumata)	0,5	-0,5	-0,2	0,4	2,8	0,1	0,4	0,3	0,1
Belgia	0,2	-0,6	-0,8	1,0	18,2	0,7	-0,7	-1,6	-1,0
Bulgaaria	3,5	6,8	2,5	-1,3	-17,1	-1,6	0,0	-1,6	-0,3
Tšehhi	0,6	-1,4	-0,4	1,9	-27,7	1,6	-0,1	-2,4	-0,4
Taani	-0,8	6,4	-1,8	5,6	40,2	5,3	0,8	-0,5	0,5
Saksamaa	0,8	3,5	-0,2	-7,5	-10,6	-7,8	0,2	-2,3	-0,1
Eesti	0,5	-3,4	-0,5	8,0	-0,8	7,7	1,0	6,5	0,7
Iirimaa	1,4	-4,4	0,4	4,0	-15,4	3,7	0,6	0,0	0,3
Kreeka	-2,1	18,4	-3,1	-3,2	-5,4	-3,5	2,6	6,4	2,3
Hispaania	-0,7	0,9	-1,7	-6,7	14,1	-7,0	0,1	-1,4	-0,2
Prantsusmaa	:	-1,8	:	-0,9 b	21,7	-1,2	0,4 p	0,6	0,1
Horvaatia	-0,7	-4,5	-1,7	-5,8	-7,0	-6,1	-0,4	-1,3	-0,7
Itaalia	-0,6	-1,7	-1,6	-2,5	-3,6	-2,8	0,0	-0,8	-0,3
Küpros	0,0 p	-5,8	-1,0	-3,0	-10,1	-3,3	0,0 p	-2,5	-0,3
Läti	0,5	-2,9	-0,5	3,5	-1,8	3,2	1,4	2,8	1,1
Leedu	0,8	-4,8	-0,2	1,4	-11,7	1,1	0,5	0,3	0,2
Luksemburg	10,2 b	7,0	9,2	-7,3 b	20,2	-7,6	-0,5 b	-2,1	-0,8
Ungari	5,7	0,2	4,9	-0,9	-21,6	-1,2	0,3	-1,2	0,0
Malta	0,2	-5,4	-0,8	19,1	8,6	18,8	0,2	-2,3	-0,1
Madalmaad	1,7	2,1	0,9	-1,9	37,8	-2,2	0,0	-2,4	-0,3
Austria	1,3	-0,9	0,3	-5,5	-11,5	-5,8	0,2	-2,1	-0,1
Poola	-0,1	-2,7	-1,1	-1,3	-18,6	-1,6	-0,4	-0,3	-0,7
Portugal	-0,9	-3,3	-1,9	4,3	13,1	4,0	0,6	0,3	0,3
Rumeenia	0,9	0,2	-0,1	2,8	-22,2	2,5	0,5	2,3	0,2
Sloveenia	0,0	-4,2	-1,0	4,8	17,8	4,5	-1,1	1,1	-1,4
Slovakkia	-4,6	-5,4	-5,4	0,0	-32,2	-0,3	-0,1	0,2	-0,4
Soome	1,1	-2,9	0,1	0,9	5,5	0,6	2,1	3,9	1,8
Rootsi	0,6	0,8	-0,4	-1,4	19,9	-1,7	0,5	-0,8	0,2

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Erinevus ELi keskmisest arvutatakse kaalumata keskmise põhjal.

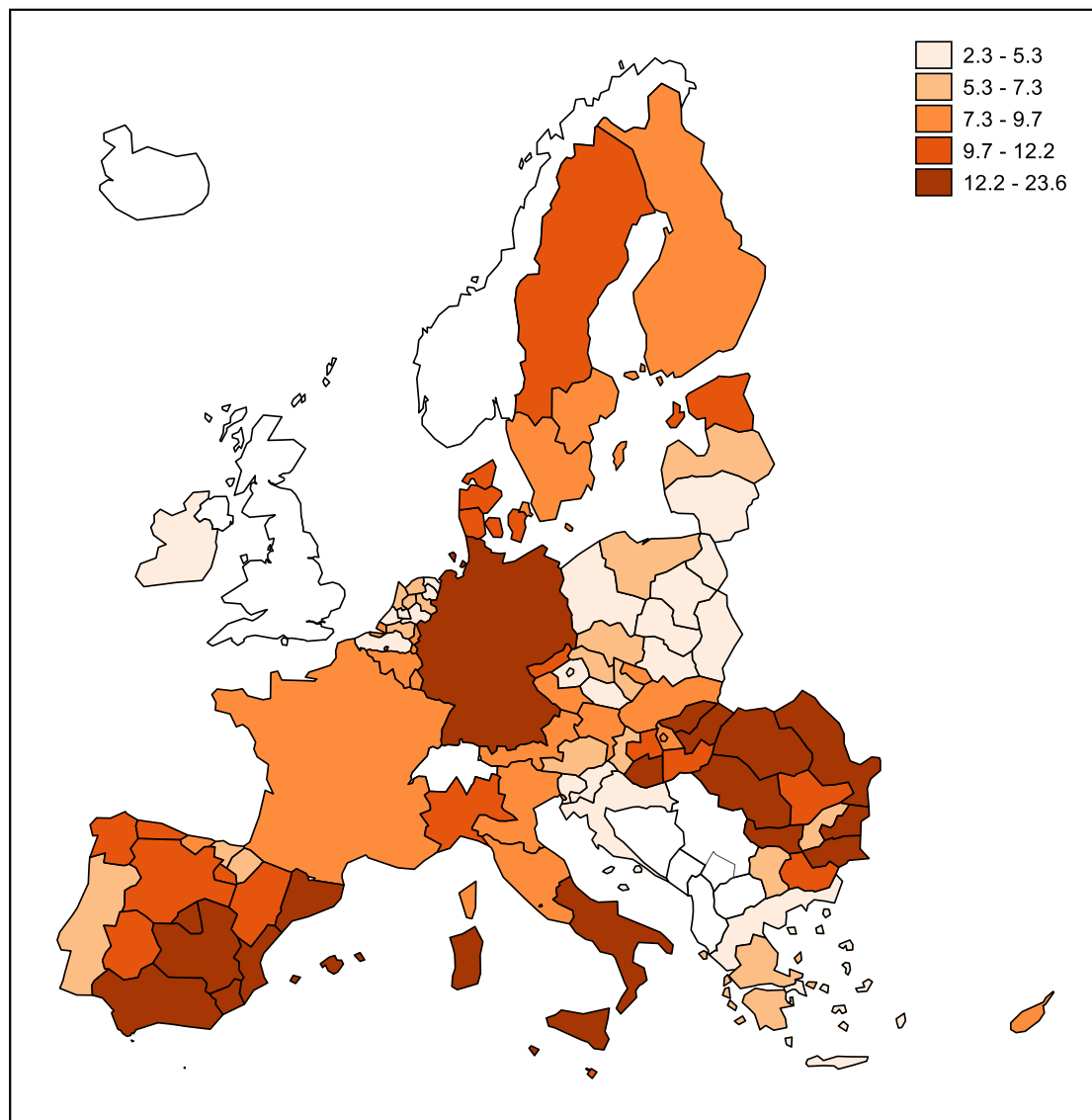
Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv); n: statistika seisukohast ei erine oluliselt nullist.

Allikas: Eurostat.

5. lisa. Valitud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad piirkondade kaupa³⁰⁰

Joonis 1. Madala haridustasemega noored, 2022

(%, osa 18–24aastastest, NUTS 2 piirkondade kaupa; ELi keskmine: 9,6 %)

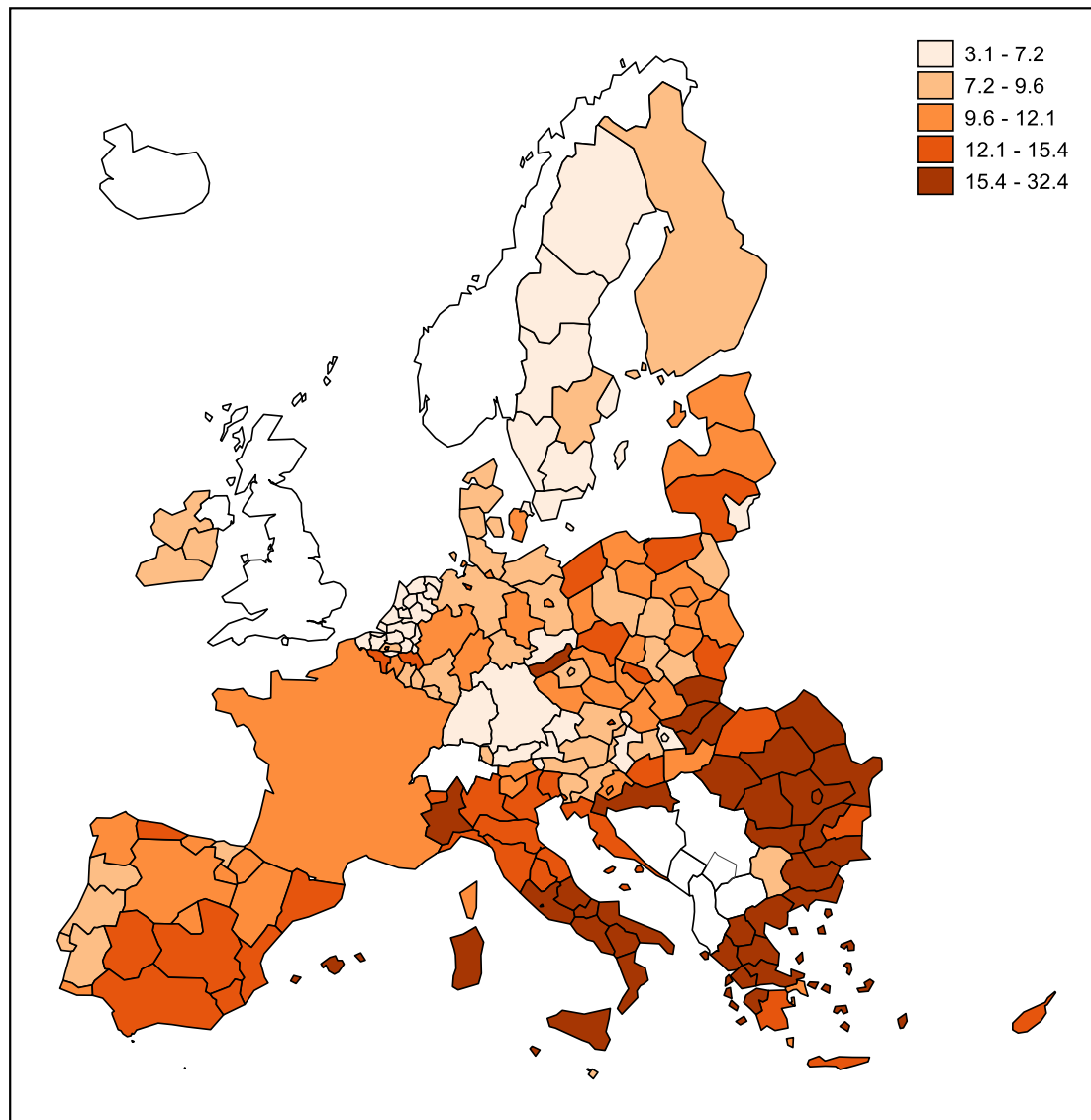
Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Soome, Prantsusmaa, Saksamaa ja Portugali puhul on esitatud riiklikud andmed. Soome, Prantsusmaa, Saksamaa ja Portugali puhul on esitatud riiklikud andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade osas: Bulgaaria (Severen tsentralen ja Severozapaden); Horvaatia (Hrvatska); Tšehhi (Praha); Kreeka (Nisia Aigaiou, Kriti); Ungari (Nyugat-Dunántúl); Madalmaad (Drenthe ja Zeeland); Poola (Makroregion Centralny, Makroregion południowo-zachodni, Makroregion południowy, Makroregion województwo mazowieckie ja Makroregion wschodni); Sloveenia (Vzhodna Slovenija ja Zahodna Slovenija) ning Hispaania (Cantabria, Ciudad de Ceuta, Ciudad de Melilla, Comunidad Foral de Navarra ja La Rioja). Aegrea katkemine Slovakkia puhul.

Allikas: Eurostat [[edat lfse 16](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

³⁰⁰ Märkus. Jaotused piirkondade (NUTS 2) tasandil. Kui piirkondlik (NUTS 2) jaotus ei ole kättesaadav, esitatakse kaartidel NUTS 1 või riigi tasand.

Joonis 2. Mittetöötavad ja mitteõppivad noored (NEET-noored), 2022

(%, osa 15–29aastastest, NUTS 2 piirkondade kaupa; ELi keskmine: 11,7 %)

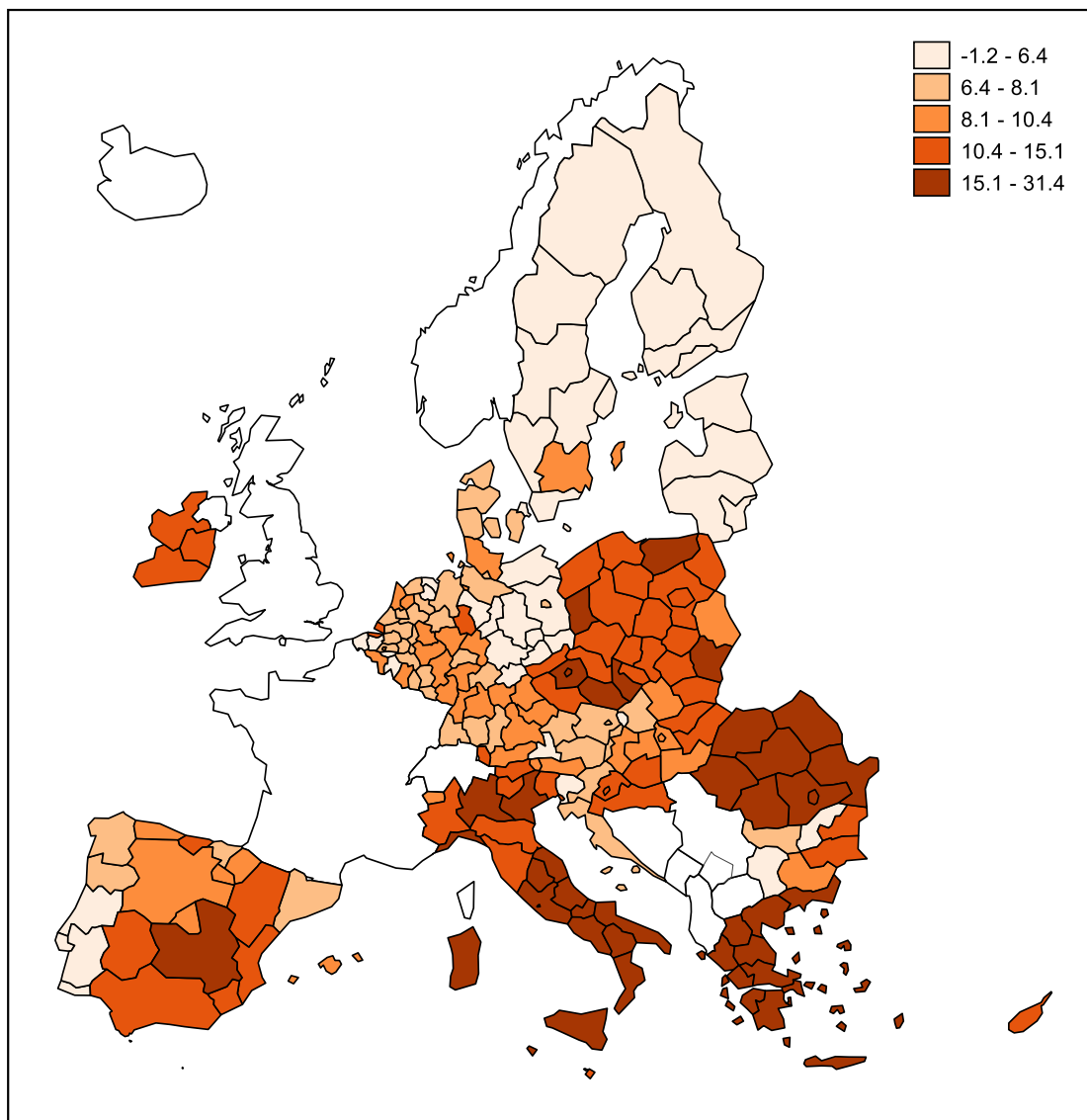

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Soome ja Prantsusmaa puhul on esitatud riiklikud andmed. Saksamaa puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade puhul: Austria (Burgenland ja Vorarlberg); Belgia (Prov. Brabant Wallon ja Prov. Luxembourg (BE)); Saksamaa (Brandenburg, Bremen, Mecklenburg-Vorpommern, Saarimaa ja Tüüringi); Itaalia (Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste); Poola (Lubuskie, Opolskie ja Podlaskie); Portugal (Algarve, Região Autónoma da Madeira ja Região Autónoma dos Açores); Slovakkia (Bratislavský kraj); Hispaania (Ciudad de Ceuta ja Ciudad de Melilla) ning Rootsi (Mellersta Norrland, Småland med öarna ja Övre Norrland). Aegrea katkemine Tšehhi ja Slovakkia puhul.

Allikas: Eurostat [[edat_lfse_22](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 3. Sooline tööhõivelõhe, 2022

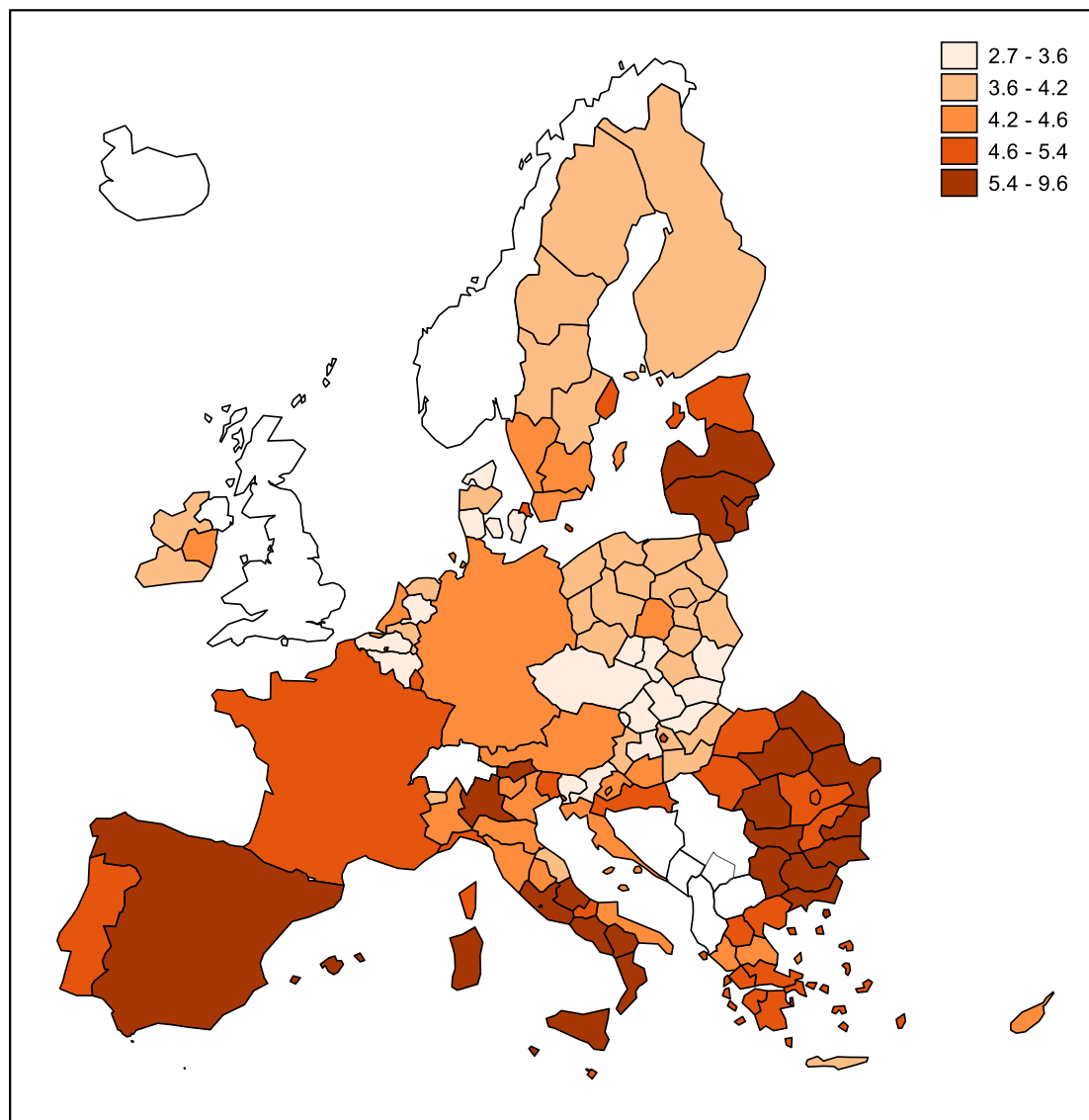
(erinevus protsendipunktides, meeste tööhõive määr miinus naiste tööhõive määr vanuserühmas 20–64 aastat, NUTS 2 piirkondade kaupa; ELi keskmine: 10,7 protsendipunkti)

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Prantsusmaa kohta andmed puuduvad.

Allikas: Eurostat [[tepsr_lm220](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 4. Sissetulekute ebavõrdsus sissetulekukvintiliide suhte kordajana (S80/S20), 2022
(indeks, NUTS 2 piirkondade kaupa; ELi keskmine: 4,7)

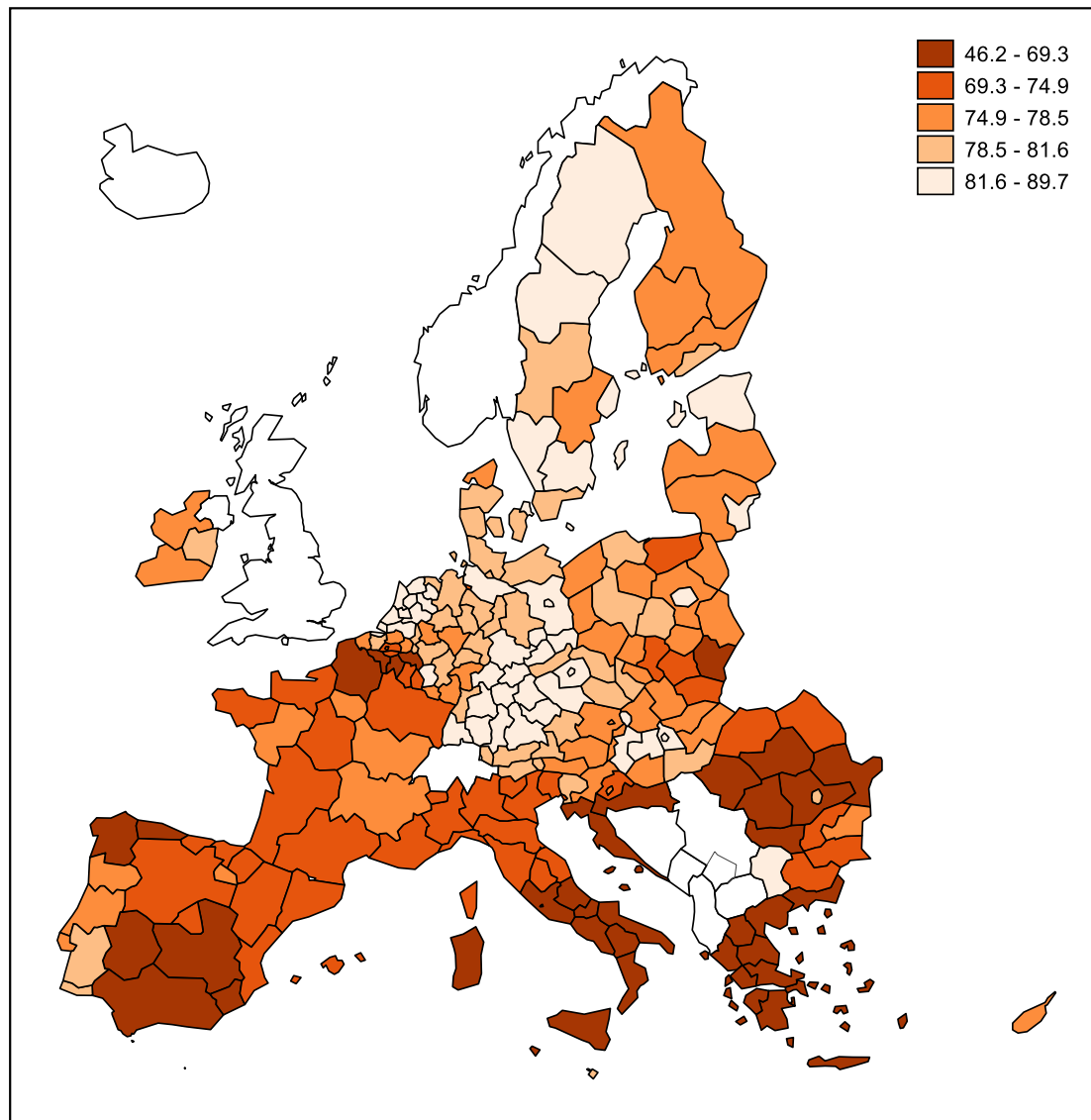

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Austria, Eesti, Hispaania, Küprose, Luksemburgi, Läti, Malta, Portugali, Prantsusmaa, Saksamaa, Soome ja Tšehhi puhul on esitatud riiklikud andmed. Belgia ja Madalmaade puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul.

Allikas: Eurostat [[ilc_di11_r](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC). Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 5. Tööhõive määr, 2022

(%, osa 20–64aastastest, NUTS 2 piirkondade kaupa; ELi keskmine: 74,6 %)

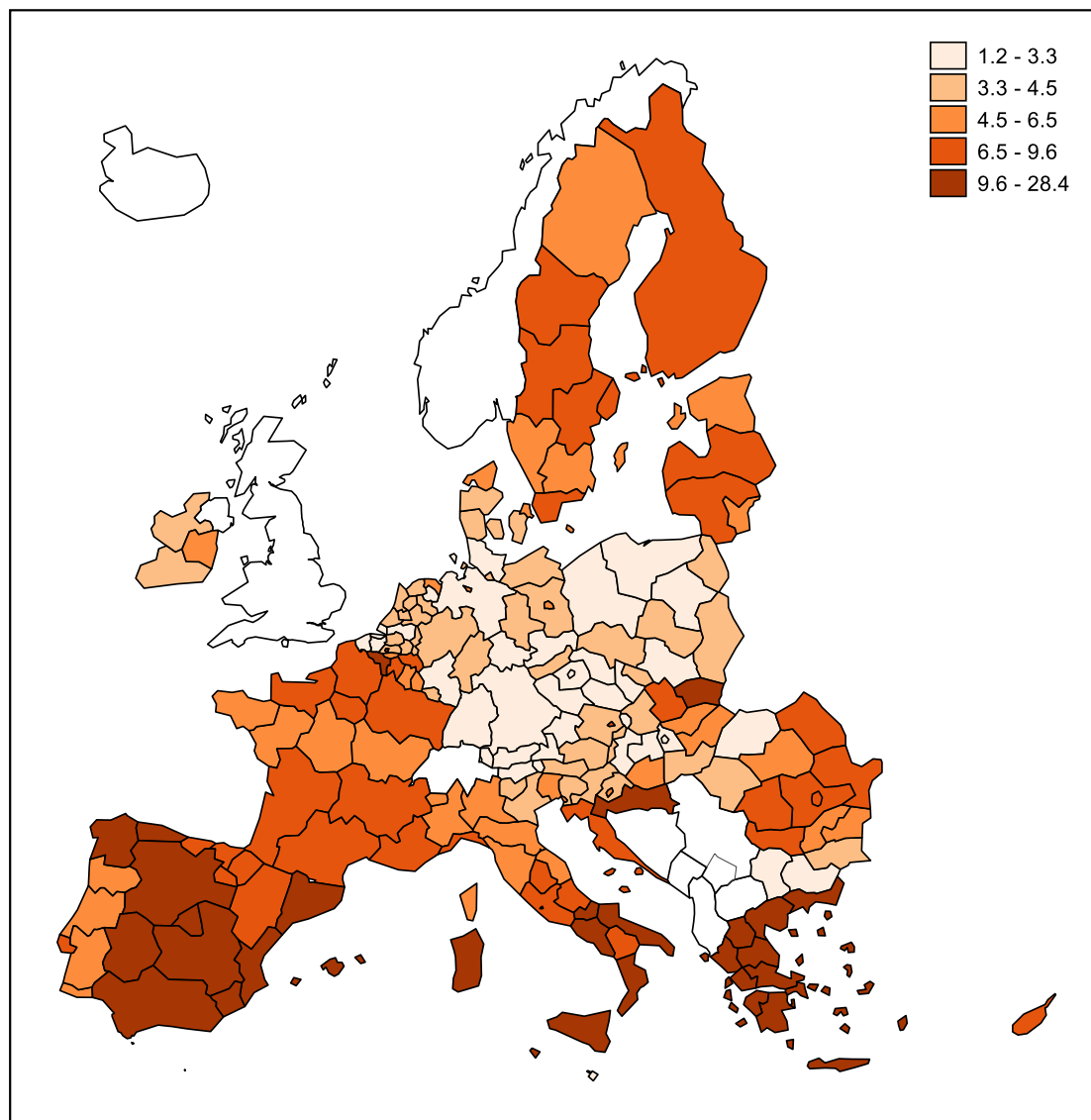

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Prantsusmaa puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade puhul: Prantsusmaa (Korsika).

Allikas: Eurostat [[lfst_r_lfe2emppt](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 6. Töötuse määr, 2022

(%, osa tööjõust vanuses 15–74 aastat, NUTS 2 piirkondade kaupa) ELi keskmine: 6,2 %)

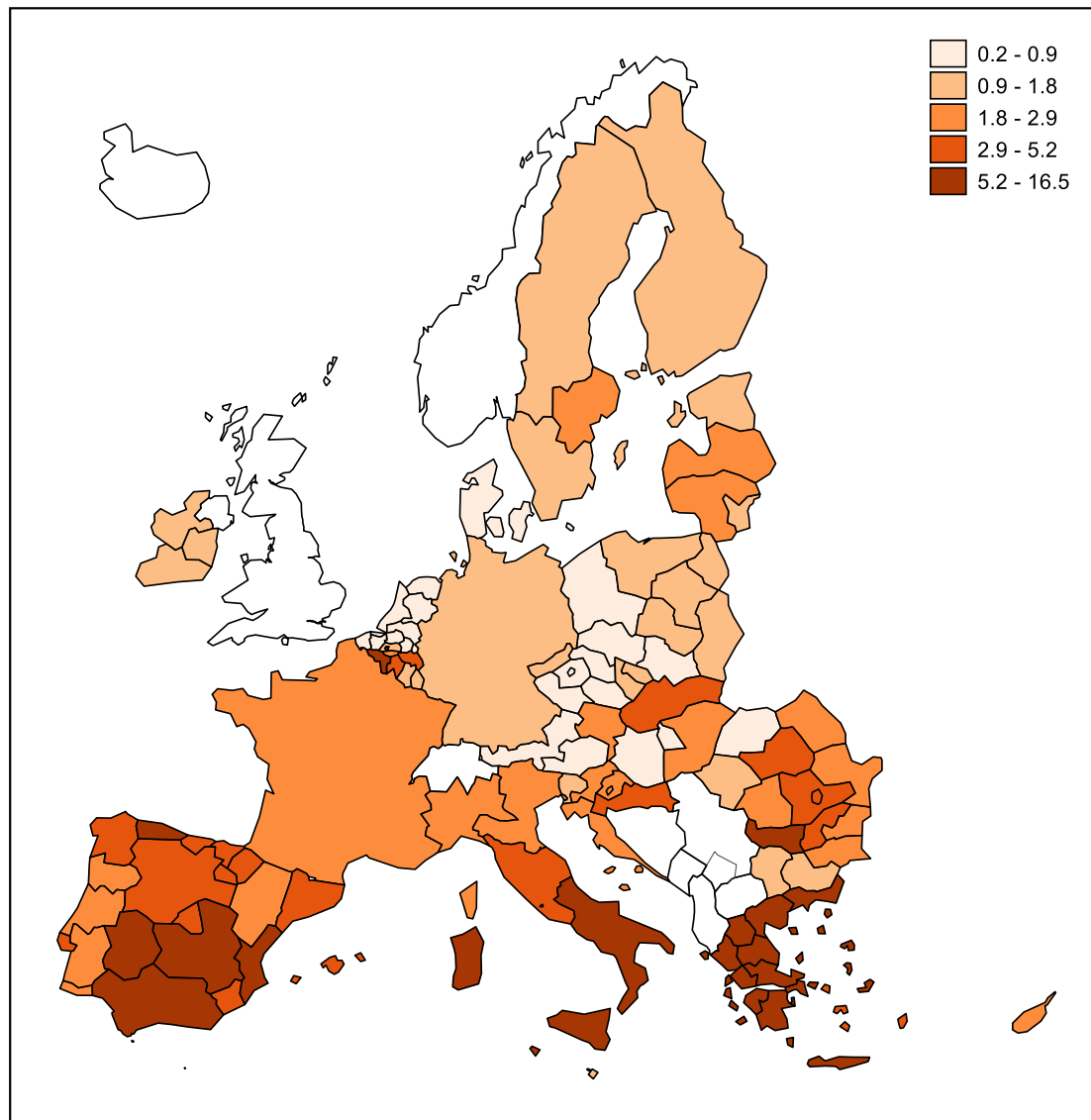

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Riiklikud andmed Soome kohta. Prantsusmaa, Saksamaa ja Poola puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade puhul: Prantsusmaa (Korsika). Saksamaa (Bremen ja Saarimaa); Itaalia (Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste); Portugal (Região Autónoma dos Açores) ja Slovakkia (Bratislavský kraj).

Allikas: Eurostat [[lfst_r_lfu3rt](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 7. Pikaajalise töötuse määr (12 kuud või kauem), 2022

(%, osa tööjõust, NUTS 2 piirkondade kaupa; ELi keskmine: 2,4 %)

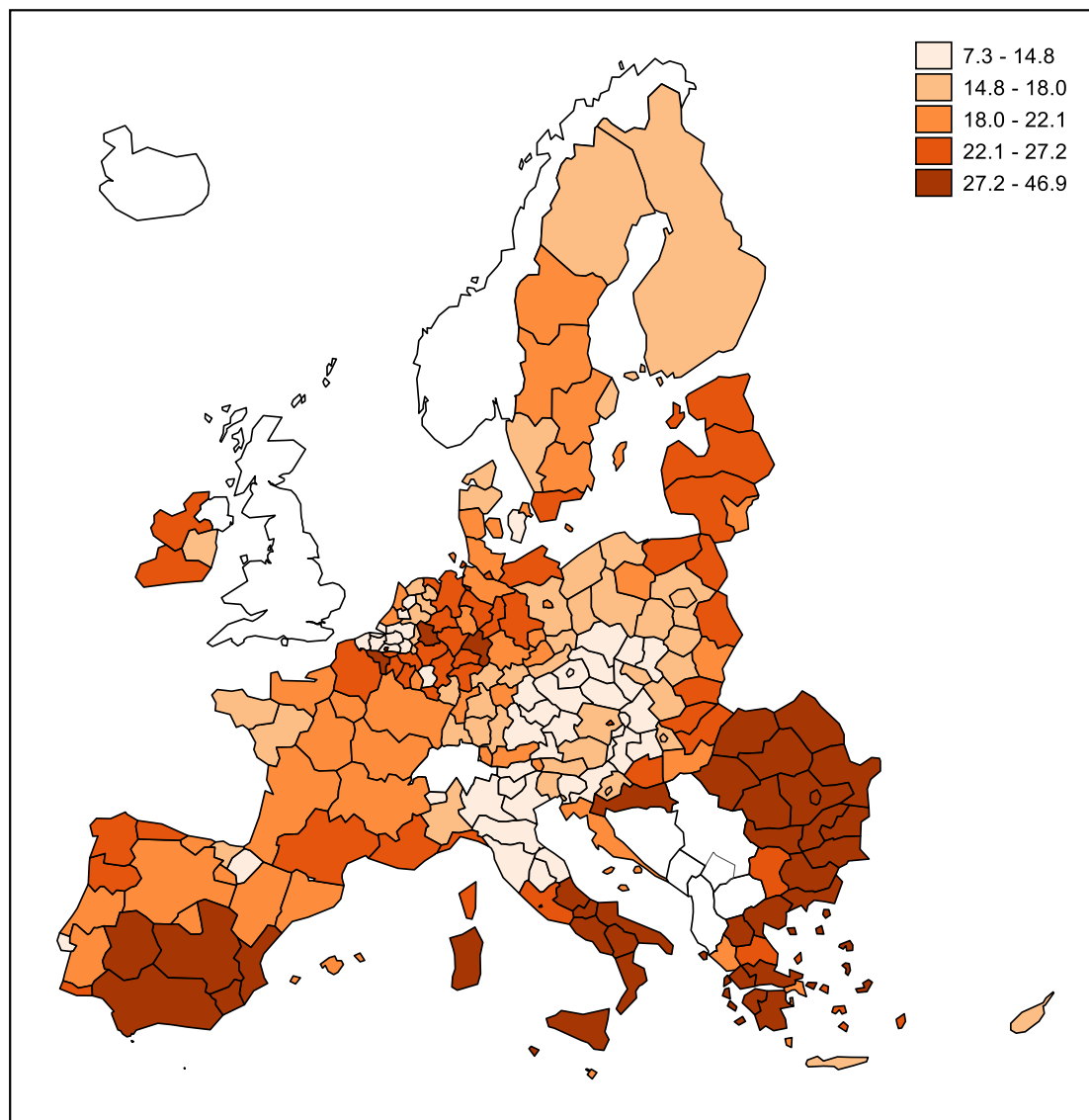

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Soome, Prantsusmaa ja Saksamaa puhul on esitatud riiklikud andmed. Austria, Taani, Ungari, Itaalia, Madalamaade, Poola, Slovakkia ja Rootsi puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade puhul: Austria (Südösterreich); Belgia (Prov. Brabant Wallon, Prov. Limburg (BE), Prov. Luxembourg (BE), Prov. Oost-Vlaanderen ja Prov. West-Vlaanderen); Horvaatia (Grad Zagreb ja Sjeverna Hrvatska); Tšehhi (Jihozápad, Praha ja Střední Čechy); Iirimaa (Põhja- ja Lääne-Iirimaa); Poola (Makroregion centralny, Makroregion południowo-zachodni ja Makroregion północno-zachodni); Portugal (Alentejo, Algarve, Região Autónoma da Madeira ja Região Autónoma dos Açores); Rumeenia (Nord-Vest ja Vest) ning Hispaania (Ciudad de Melilla).

Allikas: Eurostat [[lfst_r_lfu2ltu](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 8. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad inimesed, 2022

(%, NUTS 2 piirkondade kaupa; ELi keskmine: 21,6 %)

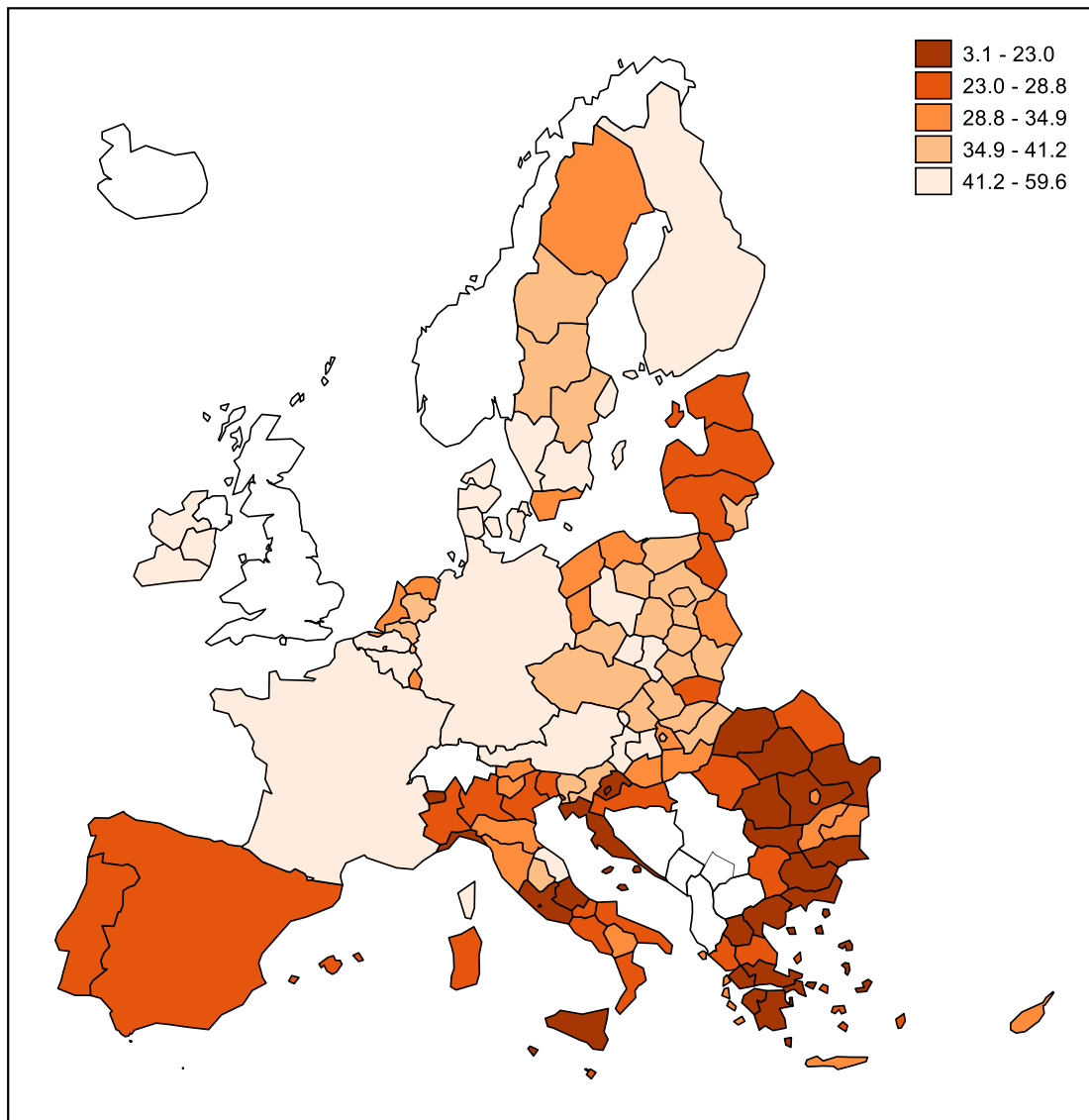

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Küprose, Eesti, Soome, Läti, Luksemburgi ja Malta puhul on esitatud riiklikud andmed. Prantsusmaa puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Aegrea katkemine Soome ja Luksemburgi puhul.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps11n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC). Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 9. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (%), 2022

(%, NUTS 2 piirkondade kaupa; ELi keskmine: 35,3 %)

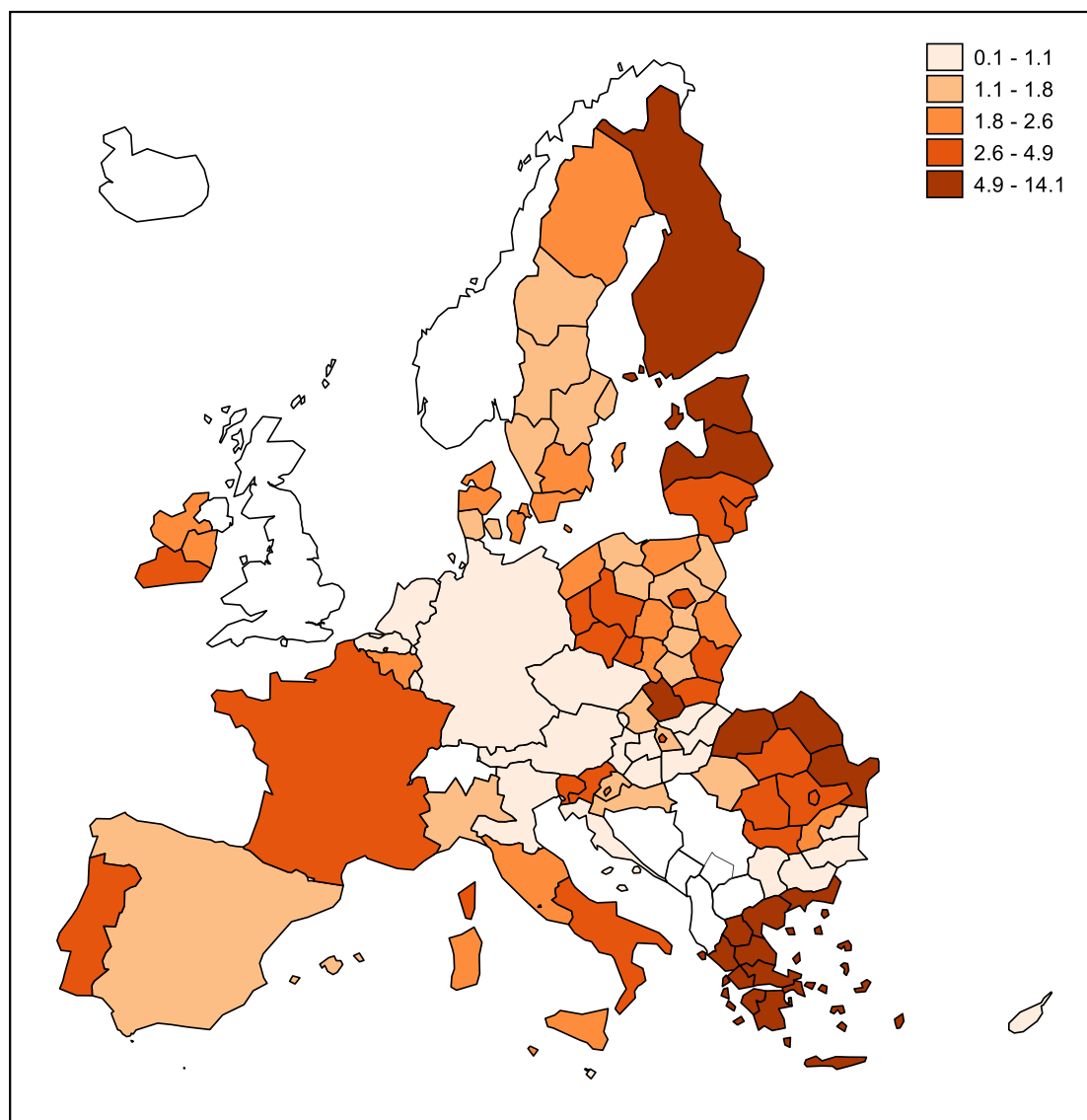

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Austria, Eesti, Hispaania, Küprose, Luksemburgi, Läti, Malta, Portugali, Prantsusmaa, Saksamaa, Soome ja Tšehhi puhul on esitatud riiklikud andmed. Belgia ja Madalmaade puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Aegrea katkemine Austria, Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Horvaatia, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rumeenia, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Taani, Tšehhi ja Ungari puhul.

Allikas: Eurostat [[tespm050_r](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC). Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 10. Rahuldamata vajadus arstliku läbivaatuse järele inimeste endi hinnangul, 2022

(%, rahuldamata vajadus inimeste endi hinnangul kas rahalistel põhjustel või ootejärjekorra või liiga pika vahemaa tõttu, NUTS 2 piirkonnad; ELi keskmine: 2,2 %)

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Austria, Eesti, Hispaania, Küprose, Luksemburgi, Läti, Madalmaade, Malta, Portugali, Prantsusmaa, Saksamaa, Soome ja Tšehhi puhul on esitatud riigi tasandi andmed. Belgia ja Itaalia puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed.

Allikas: Eurostat [[hlth_silc_08_r](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC). Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

6. lisa. Metoodikat käsitlev märkus liikmesriikide klassifitseerimise kohta sotsiaalvaldkonna tulemustabeli alusel

2015. aasta keskel leppisid Euroopa Komisjon, tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee kokku metoodikas, mille abil hinnata liikmesriikide tulemusi peamiste tööhõive- ja sotsiaalnäitajate tulemustabeli jaoks. Kokkuleppes sisaldus ka see, et metoodikaga püütakse iga näitaja puhul edasi anda värvikoodil põhinevat liigitust, mille aluseks on iga liikmesriigi suhteline positsioon. Sarnast metoodikat kasutatakse nii aasta tasandil (tasemed) kui ka aastase muutuse tasandil (muutused) ning see võimaldab liikmesriigi tulemusi terviklikult hinnata.

2017. aastal otsustas komisjon kokkuleppel tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomiteega kasutada seda metoodikat sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate puhul, mis kuuluvad Euroopa sotsiaalõiguste samba juurde.

Et näidata liikmesriikide suhtelist asetust, on iga näitaja tasemed (I) ja nende aastased muutused (D) teisendatud standardtulemusteks (tuntud ka kui z-skoorid), et kõikide näitajate puhul oleks kasutusel sama mõõtesüsteem. See saavutatakse ühtlustades nii tasemete kui ka muutuste näitajate väärtused (vastavalt I ja D) järgmiste valemitega:

$$IS_{MS} = \frac{I_{MS} - \text{Keskmine}(I_{MS})}{\text{standardhälve}(I_{MS})} \text{ ja } DS_{MS} = \frac{D\uparrow_{MS} - \text{Keskmine}(D\uparrow_{MS})}{\text{standardhälve}(D\uparrow_{MS})}$$

kus I_{MS} on konkreetse aastase näitaja väärtus ja $D\uparrow_{MS}$ on selle näitaja muutus konkreetse liikmesriigi puhul võrreldes eelmise aastaga IS_{MS} ja DS_{MS} on vastavad z-skoorid³⁰¹. See lähenemisviis võimaldab väljendada iga liikmesriigi puhul näitaja väärtust, pidades silmas, kui mitme standardhälbe võrra see erineb (kaalumata) keskmisest.

Iga liikmesriigi tulemusi hinnatakse ja liigitatakse eelnevalt kindlaks määratud künniste põhjal saadud z-skooride alusel. Pärast tulemustabeli põhinäitajate analüüsi lepidi kokku, et nii tasemete kui ka muutuste puhul määratakse z-skoori viis intervalli kindlaks nelja sümmeetrilise künnisega (-1, -0,5, 0,5 ja 1)³⁰². Tulemuslikkuse hindamine võrreldes ELi keskmisega määrati neile järgmiselt.

Z-skoori väärtus	Suhteline tulemuslikkus	
	Kui väärtus on suur = hea	Kui väärtus on väike = hea
z-skoor < -1	Väga madal	Väga kõrge
-1 ≤ z-skoor < -0,5	Madal	Kõrge
-0,5 ≤ z-skoor ≤ 0,5	Neutraalne	Neutraalne
0,5 < z-skoor ≤ 1	Kõrge	Madal
1 < z-skoor	Väga kõrge	Väga madal

³⁰¹ Standardhälbe arvutamisel ei kasutata väikese valimi korrektsiooni.

³⁰² Tehti nii normaalsuse kui ka t-kujulise jaotuse katsed, mille tulemusel lükati tagasi nende jaotustega sarnasuse hüpotees, mistõttu ei saanud näitajate väärtuste jaotuse kohta parameetrilisi oletusi teha. Seetõttu on nende künniste kehtestamisel kasutatud ühist lähenemisviisi, nn rusikareeglit. Standardse normaaljaotuse korral vastaksid valitud piirväärtused üldjoontes kumulatiivse jaotusfunktsiooni väärtustele: 15 %, 30 %, 50 %, 70 % ja 85 %.

Kui suhtelise tulemuslikkuse puhul kombineeritakse tasemete ja muutuste näitajaid, on võimalik riigi üldist suhtelist tulemuslikkust liigitada. Seda on kirjeldatud järgmistel lehekülgedel. Nende seitsme kategooria määratluse aluseks on z-skoorid, kuid aja jooksul lisati näitajate väärtustele lisatingimusi, et paremini liigitada juhtumeid, kus suhteline väärtus (z-skoor) on väike, kuid muutuse näitaja absoluutne väärtus on hea (näitaja väärtus paranenud või muutusteta). Vastavat värvikoodi on kirjeldatud käesoleva aruande 1. peatükis esitatud ülevaates ja need on pandud aruande 2. peatüki pealkirjadeks. Liigitus toetab ka riigipõhise analüüsi esimest etappi 3. peatükis, mis põhineb sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetel, mida on kirjeldatud nendega seotud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, mis tuginevad [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise töörühma aruandele](#).

Alljärgnevat tabelites on esitatud üldine liigitus, mis põhineb suhtelisel tulemuslikkusel, mis on

Väga madal					
------------	--	--	--	--	--

väljendatud tasemetes ja muutustes.

Märkus: kahevärvilised alad (tumeroheline - sinine, heleroheline - sinine ja valge - oranž) viimases veerus („väga väike“) näitavad, kuidas tingimused on mõjutanud näitajate (absoluutse) väärtuse (D) muutust, nagu on selgitatud allpool.

Väga tubli	<i>Tase:</i> väga hea tulemus; <i>Muutus:</i> väga hea kuni kehva tulemus VÕI <i>Tase:</i> väga hea tulemus; <i>Muutus:</i> väga halb tulemus, kuid näitaja väärtus paranemas (↑)	Liikmesriigid, kus näitaja tasemed on palju paremad kui ELi keskmine ning olukord paraneb või ei halvene palju kiiremini kui ELi keskmine, samas kui näitaja väärtus ei halvene.
Keskmisest parem	<i>Tase:</i> väga hea tulemus; <i>Muutus:</i> väga hea kuni kehva tulemus VÕI <i>Tase:</i> väga hea tulemus; <i>Muutus:</i> väga halb tulemus, kuid näitaja väärtus paranemas (↑) VÕI <i>Tase:</i> keskmine tulemus; <i>Muutus:</i> väga hea tulemus	Liikmesriigid, kus näitajate tasemed on palju paremad kui ELi keskmine ning olukord paraneb või ei halvene palju kiiremini kui ELi keskmine, või halveneb palju kiiremini kui ELi keskmine, samas kui näitaja väärtus ei halvene.
Hea, kuid vajab jälgimist	<i>Tase:</i> hea või väga hea tulemus; <i>Muutus:</i> väga halb tulemus ja näitaja väärtus halveneb või ei ole muutunud (↓)	Liikmesriigid, kus tasemed on paremad või palju paremad kui ELi keskmine, kuid kus olukord halveneb palju kiiremini kui ELi keskmine ja ka näitaja väärtus halveneb.
Keskmine/neutraalne	<i>Tase:</i> keskmine tulemus; <i>Muutus:</i> hea kuni kehva tulemus VÕI <i>Tase:</i> keskmine tulemus; <i>Muutus:</i> väga halb tulemus, kuid näitaja väärtus paranemas (↑)	Liikmesriigid, kus tasemed on ELi keskmised ning olukord ei parane ega halvene palju kiiremini kui ELi keskmine.
Kehv, kuid paranemas	<i>Tase:</i> kehva tulemus; <i>Muutus:</i> väga hea tulemus VÕI <i>Tase:</i> väga halb tulemus; <i>Muutus:</i> väga hea tulemus.	Liikmesriigid, kus tasemed on halvemad või palju halvemad kui ELi keskmine, kuid kus olukord paraneb palju kiiremini kui ELi keskmine.
Tähelepanu vajav	<i>Tase:</i> keskmine tulemus; <i>Muutus:</i> väga halb tulemus ja näitaja väärtus halveneb või ei ole muutunud (↓) VÕI <i>Tase:</i> kehva tulemus; <i>Muutus:</i> hea kuni väga halb tulemus	See kategooria liigitab kaks juhtumit, kus näitaja väärtus halveneb, eri rühmadesse: i) liikmesriigid, kus tasemed on ELi keskmise sarnased, kuid olukord halveneb palju kiiremini kui ELi keskmine; ii) liikmesriigid, kus tasemed on halvemad kui ELi keskmine ning olukord halveneb või ei parane piisavalt kiiresti.
Kriitiline olukord	<i>Tase:</i> väga halb tulemus <i>Muutus:</i> hea kuni väga halb tulemus	Liikmesriigid, kus tasemed on palju halvemad kui ELi keskmine ning olukord halveneb või ei parane piisavalt kiiresti.

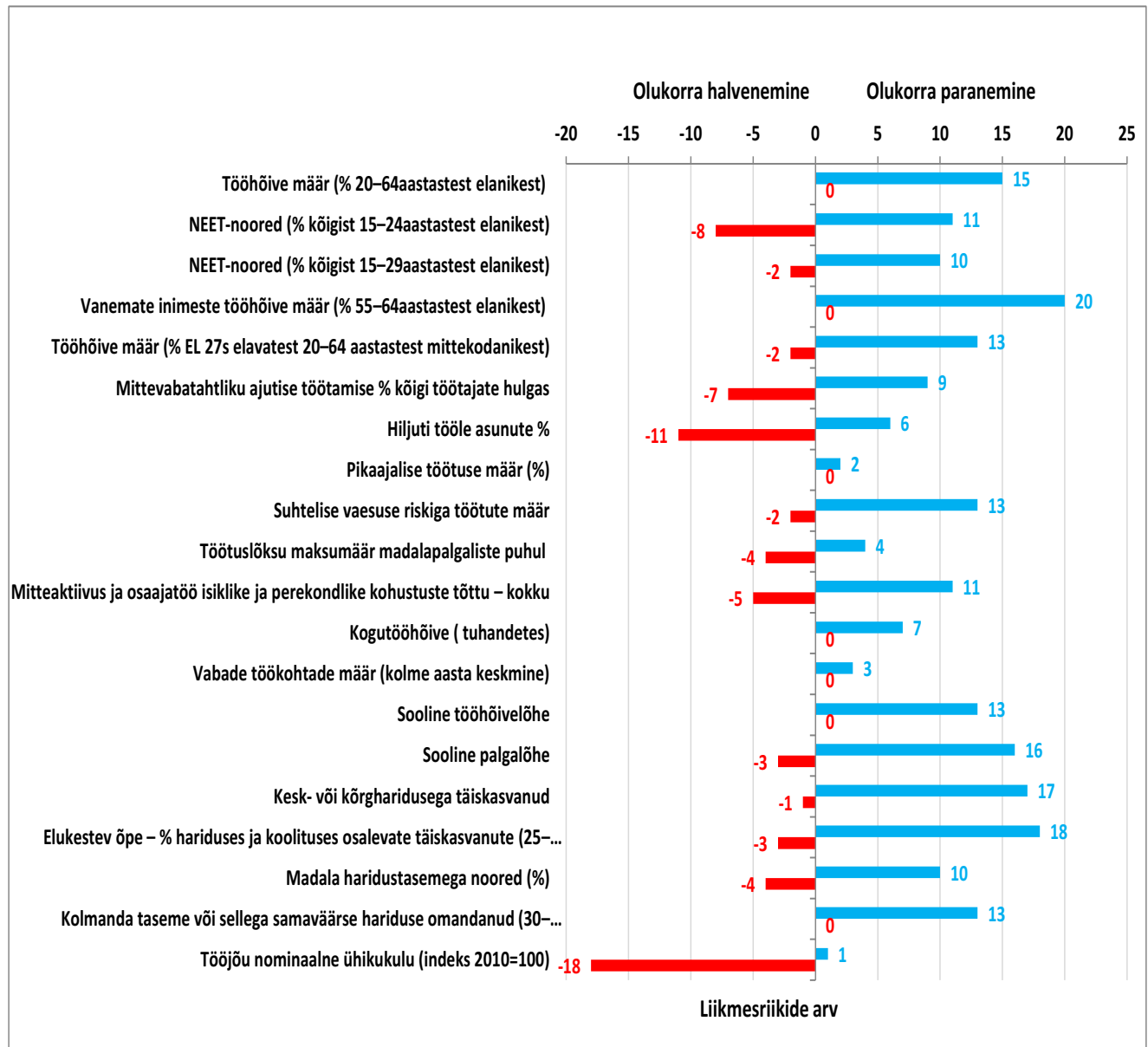
Märkus: halvenemine tähendab selliste näitajate väärtuste vähenemist, mille suur väärtus osutab heale (nt tööhõive määr), ja nende näitajate väärtuse suurenemist, mille puhul see näitab halba tulemuslikkust (nt vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste määr).

Näitajate väärtusteks teisendatud piirväärtused

		Väga madal	Madal	Keskmine	Kõrge	Väga kõrge
Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)	Tasemed	alla 4,8 %	4,8 % kuni 6,5 %	6,5 % kuni 9,7 %	9,7 % kuni 11,3 %	üle 11,3 %
	Muutused	alla –0,9 pp	–0,9 kuni –0,5 pp	–0,5 kuni 0,2 protsendipunkti	0,2 kuni 0,6 protsendipunkti	üle 0,6 pp
Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimesed (% elanikest vanuses 16–74 aastat)	Tasemed	alla 44,4 %	44,4 % kuni 50,4 %	50,4 % kuni 62,2 %	62,2 % kuni 68,2 %	üle 68,2 %
	Muutused	alla 0 protsendipunkti	0 kuni 0 protsendipunkti	0 kuni 0 protsendipunkti	0 kuni 0 protsendipunkti	üle 0 protsendipunkti
NEET-noored (% kõigist elanikest vanuses 15–29 aastat)	Tasemed	alla 7,3 %	7,3 % kuni 9,1 %	9,1 % kuni 12,7 %	12,7 % kuni 14,5 %	üle 14,5 %
	Muutused	alla –2,1 protsendipunkti	–2,1 kuni –1,6 protsendipunkti	–1,6 kuni –0,5 pp	–0,5 kuni 0 protsendipunkti	üle 0 protsendipunkti
Sooline tööhõivelõhe (protsendipunktides)	Tasemed	alla 4 protsendipunkti	4 kuni 6,5 protsendipunkti	6,5 kuni 11,6 protsendipunkti	11,6 kuni 14,2 protsendipunkti	üle 14,2 protsendipunkti
	Muutused	alla –1,4 protsendipunkti	–1,4 kuni –0,9 pp	–0,9 kuni 0 pp	0 kuni 0,4 protsendipunkti	üle 0,4 protsendipunkti
Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20)	Tasemed	alla 3,7	3,7 kuni 4,2	4,2 kuni 5,2	5,2 kuni 5,7	üle 5,7
	Muutused	alla –0,4	–0,4 kuni –0,2	–0,2 kuni 0,1	0,1 kuni 0,2	üle 0,2
Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)	Tasemed	alla 71,5 %	71,5 % kuni 73,9 %	73,9 % kuni 78,8 %	78,8 % kuni 81,2 %	üle 81,2 %
	Muutused	alla 1,1 protsendipunkti	1,1 kuni 1,4 protsendipunkti	1,4 kuni 2,1 pp	2,1 kuni 2,4 protsendipunkti	üle 2,4 protsendipunkti
Töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)	Tasemed	alla 3,3 %	3,3 % kuni 4,5 %	4,5 % kuni 7 %	7 % kuni 8,3 %	üle 8,3 %
	Muutused	alla –1,4 protsendipunkti	–1,4 kuni –1,1 pp	–1,1 kuni –0,6 protsendipunkti	–0,6 kuni –0,4 protsendipunkti	üle – 0,4 protsendipunkti
Pikaajalise töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)	Tasemed	alla 0,6 %	0,6 % kuni 1,4 %	1,4 % kuni 2,9 %	2,9 % kuni 3,7 %	üle 3,7 %
	Muutused	alla –0,7 protsendipunkti	–0,7 kuni –0,5 pp	–0,5 kuni –0,2 protsendipunkti	–0,2 kuni 0 protsendipunkti	üle 0 protsendipunkti
Leibkonna kasutada olev kogutulu inimese kohta (2008 = 100)	Tasemed	alla 100,1	100,1 kuni 108,2	108,2 kuni 124,4	124,4 kuni 132,6	üle 132,6
	Muutused	alla –3 protsendipunkti	–3 kuni –1,8 protsendipunkti	–1,8 kuni 0,7 protsendipunkti	0,7 kuni 1,9 protsendipunkti	üle 1,9 protsendipunkti
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)	Tasemed	alla 15,5 %	15,5 % kuni 18,1 %	18,1 % kuni 23,3 %	23,3 % kuni 25,9 %	üle 25,9 %
	Muutused	alla –1,3 protsendipunkti	–1,3 kuni –0,6 protsendipunkti	–0,6 kuni 0,6 protsendipunkti	0,6 kuni 1,2 protsendipunkti	üle 1,2 protsendipunkti

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% kõigist elanikest vanuses 0–17 aastat)	Tasemed	alla 14,9 %	14,9 % kuni 18,4 %	18,4 % kuni 25,2 %	25,2 % kuni 28,6 %	üle 28,6 %
	Muutused	alla –2,7 protsendipunkti	-2,7 kuni -1,6 protsendipunkti	-1,6 kuni 0,6 protsendipunkti	0,6 kuni 1,7 protsendipunkti	üle 1,7 protsendipunkti
Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)	Tasemed	alla 24,2 %	24,2 % kuni 29,2 %	29,2 % kuni 39,3 %	39,3 % kuni 44,3 %	üle 44,3 %
	Muutused	alla –7,2 protsendipunkti	-7,2 kuni -5,3 protsendipunkti	-5,3 kuni -1,4 protsendipunkti	–1,4 kuni 0,5 pp	üle 0,5 protsendipunkti
Puudega inimeste tööhõivelõhe (protsendipunktides)	Tasemed	alla 16,5 protsendipunkti	16,5 kuni 20,5 protsendipunkti	20,5 kuni 28,3 protsendipunkti	28,3 kuni 32,2 protsendipunkti	alla 16,5 protsendipunkti
	Muutused	alla –4,4 protsendipunkti	-4,4 kuni -2,1 protsendipunkti	-2,1 kuni 2,5 protsendipunkti	2,5 kuni 4,7 protsendipunkti	üle 4,7 protsendipunkti
Liiga suurte eluasemekulude määr (% kogu elanikkonnast)	Tasemed	alla 2,7 %	2,7 % kuni 5,3 %	5,3 % kuni 10,5 %	10,5 % kuni 13,1 %	üle 13,1 %
	Muutused	alla –1,8 protsendipunkti	–1,8 kuni –0,5 pp	-0,5 kuni 2 protsendipunkti	2 kuni 3,3 protsendipunkti	üle 3,3 protsendipunkti
Ametlike lapsehoiuteenuseid kasutavad kuni kolmeaastased lapsed (% alla kolmeaastastest elanikest)	Tasemed	alla 15,6 %	15,6 % kuni 25 %	25 % kuni 44 %	44 % kuni 53,4 %	üle 53,4 %
	Muutused	alla –5,1 protsendipunkti	-5,1 kuni -2,4 protsendipunkti	-2,4 kuni 3 protsendipunkti	3 kuni 5,7 protsendipunkti	üle 5,7 protsendipunkti
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)	Tasemed	alla 0,1 %	0,1 % kuni 1,3 %	1,3 % kuni 3,8 %	3,8 % kuni 5 %	üle 5 %
	Muutused	alla –0,5 protsendipunkti	-0,5 kuni -0,1 protsendipunkti	-0,1 kuni 0,7 protsendipunkti	0,7 kuni 1,1 protsendipunkti	üle 1,1 protsendipunkti

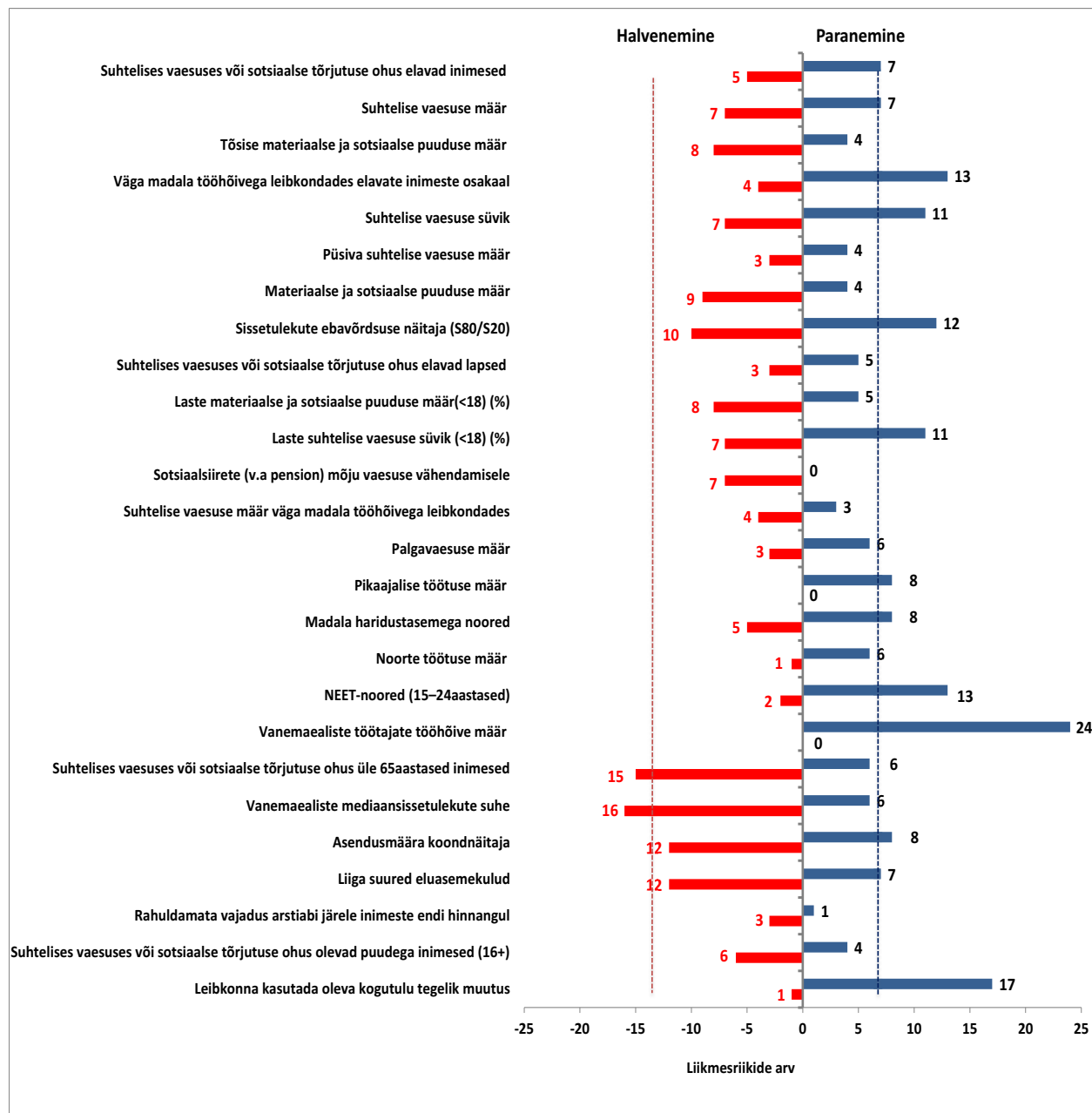
7. lisa. Kokkuvõtte jälgimist vajavatest tööhõivesuundumustest ja nende liikmesriikide arv, kus olukord on halvenenud või paranenud (tööhõive olukorra jälgimise vahendi 2023. aasta andmed)

Märkus. 2021.–2022. aasta muutused, v.a töötute suhtelise vaesuse määra, vabade töökohtade määra (kolme aasta keskmine) ja soolise palgalõhe näitajad, mille puhul on esitatud 2020.–2021. aasta muutused.

Allikas: Tööhõive olukorra jälgimise vahend, 2023.

8. lisa. Kokkuvõte nende liikmesriikide arvust, kus olukord on 2021.–2022. aastal (või viimasel kättesaadaval aastal) halvenenud (tähelepanu vajavad sotsiaalsed suundumused) või paranenud (sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendi 2023. aasta juulis ajakohastatud versiooni kohaselt)

Märkus. Muutused osutavad üldiselt näitajate muutustele 2021.–2022. aasta lõikes (ainult sissetuleku ja leibkonna tööhõive näitajate muutused on esitatud 2020.–2021. aasta andmete põhjal). Suhtelise vaesuse määra, suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määra ning (peaaegu) töötutes leibkondades elavate inimeste osakaalu käsitlevad näitajad on AROPE (vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimesed) näitaja komponendid. Andmed 65aastaste tervena elatud aastate arvu ja leibkonna kasutada oleva kogutulu tegeliku muutuse kohta põhinevad 2021. aastal ja 2020.–2021. aasta muutustel, kuna 2022. aasta kohta andmed puuduvad.

Allikas: sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahend, 2023.

9. lisa. Sotsiaalvaldkonna tulemustabelis kindlaks tehtud võimalikud riskid ühise tööhõivearuande eri väljaannete põhjal ja liikmesriikide kriitilise tähtsusega / tähelepanu vajavate olukordade arvestus riigipõhise analüüsi esimese etapi põhjal kooskõlas sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetega, mida on kirjeldatud nendega seotud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, mis tuginevad tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise töörühma aruandele

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	BE				BG				CZ				DK				DE			
	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus
Madala haridustasemega noored				0				0				0				1				1
Inimeste digioskuste tase				0				1				0				0				1
NEET-noorte osakaal				0				0				1				0				0
Sooline tööhõivelõhe				0				0				1				0				0
Sissetulekukvintiliide suhte kordaja				0				1				0				0				0
Tööhõive määr				1				0				0				0				0
Töötuse määr				0				0				0				0				0
Pikaajalise töötuse määr				0				0				0				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				1				0				1				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				0				1				0				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				1				0				0				0
Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele				0				1				0				0				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				1				1				0				0				0
Liiga suured eluasemekulud				0				1				0				1				1
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				0				1				1				0				1
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				0				0				0				0				0
Arvestuse summa				3				8				4				2				4

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	EE				IE				EL				ES				FR			
	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus
Madala haridustasemega noored				1				0				0				1				0
Inimeste digioskuste tase				0				0				0				0				0
NEET-noorte osakaal				0				0				1				1				0
Sooline tööhõivelõhe				0				1				1				0				0
Sissetulekukvintiliide suhte kordaja				1				0				0				0				0
Tööhõive määr				0				0				0				1				0
Töötuse määr				0				0				0				0				2
Pikaajalise töötuse määr				0				0				0				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				0				0				1				1				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				1				0				0				0				1
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				0				0				1				1
Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele				1				0				1				1				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				1				1				0				0				0
Liiga suured eluasemekulud				0				0				0				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				0				1				0				0				0
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				1				0				1				0				0
Arvestuse summa				6				3				5				6				4

Märkus. Pärast kokkuleppele jõudmist tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühmades arvutatakse ühiste tööhõivearuannete kategooriad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli alusel, nagu see on esitatud ühise tööhõivearuande vastavas väljaandes, kus andmed on kättesaadavad kuupäeval, mida kajastavad ühise tööhõivearuande praeguse väljaande andmed. Kui see ei olnud puuduvate kategooriate tõttu võimalik, aga ühise tööhõivearuande vaadeldud väljaandes olid olemas varasemad andmed, kasutatakse neid puuduvate kategooriate tähistamisel (märgistatud punasega lahtri paremas ülanurgas). Varjutatud lahtrid näitavad ühise tööhõivearuande kategooriaid, mida ei olnud võimalik ei arvutada ega saada eespool kirjeldatud viisil.

9. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabelis kindlaks tehtud võimalikud riskid ühise tööhõivearuande eri väljaannete põhjal ja liikmesriikide kriitilise tähtsusega / tähelepanu vajavate olukordade arvestus riigipõhise analüüsi esimese etapi põhjal kooskõlas sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetega, mida on kirjeldatud nendega seotud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, mis tuginevad tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise töörühma aruandele

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	HR				IT				CY				LV				LT			
	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus
Madala haridustasemega noored				0				0				0				0				0
Inimeste digioskuste tase				0				1				1				0				1
NEET-noorte osakaal				1				0				1				0				0
Sooline tööhõivelõhe				0				1				1				0				0
Sissetulekuvintiilide suhte kordaja				0				1				0				1				1
Tööhõive määr				1				1				0				0				0
Töötuse määr				0				0				0				0				0
Pikaajalise töötuse määr				0				0				0				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				0				1				1				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				0				1				0				2				1
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				1				0				0				0
Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele				1				1				0				0				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				1				0				0				0				2
Liiga suured eluasemekulud				0				0				0				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				1				0				1				0				1
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				0				0				0				1				0
Arvestuse summa				5				8				5				4				6

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	LU				HU				MT				NL				AT			
	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus
Madala haridustasemega noored				0				1				1				0				0
Inimeste digioskuste tase				0				1				0				0				0
NEET-noorte osakaal				0				0				0				0				0
Sooline tööhõivelõhe				0				0				0				0				0
Sissetulekuvintiilide suhte kordaja				0				0				0				0				0
Tööhõive määr				0				0				0				0				0
Töötuse määr				0				0				0				0				0
Pikaajalise töötuse määr				0				0				0				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				0				0				0				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				0				0				0				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				0				0				0				0
Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele				0				1				1				0				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				0				1				1				0				0
Liiga suured eluasemekulud				1				1				0				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				0				1				0				0				1
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				0				0				0				0				0
Arvestuse summa				1				6				3				0				1

Märkus. Pärast kokkuleppele jõudmist tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühmades arvutatakse ühiste tööhõivearuannete kategooriad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli alusel, nagu see on esitatud ühise tööhõivearuande vastavas väljaandes, kus andmed on kättesaadavad kuupäeval, mida kajastavad ühise tööhõivearuande praeguse väljaande andmed. Kui see ei olnud puuduvate kategooriate tõttu võimalik, aga ühise tööhõivearuande vaadeldud väljaandes olid olemas varasemad andmed, kasutatakse neid puuduvate kategooriate tähistamisel (märgistatud punasega lahtri paremas ülanurgas). Varjutatud lahtrid näitavad ühise tööhõivearuande kategooriaid, mida ei olnud võimalik ei arvutada ega saada eespool kirjeldatud viisil.

9. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabelis kindlaks tehtud võimalikud riskid ühise tööhõivearuande eri väljaannete põhjal ja liikmesriikide kriitilise tähtsusega / tähelepanu vajavate olukordade arvestus riigipõhise analüüsi esimese etapi põhjal kooskõlas sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetega, mida on kirjeldatud nendega seotud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, mis tuginevad tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise töörühma aruandele

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	PL				PT				RO				SI				SK			
	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus
Madala haridustasemega noored				0				0				1				0				0
Inimeste digioskuste tase				1				0				1				1				0
NEET-noorte osakaal				0				0				1				0				0
Sooline tööhõivelõhe				1				0				0				0				0
Sissetulekuvintiilide suhte kordaja				0				0				0				0				0
Tööhõive määr				0				0				1				0				0
Töötuse määr				0				0				0				0				0
Pikaajalise töötuse määr				0				0				1				0				1
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				0				0				0				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				0				0				1				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				0				1				0				2
Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele				0				0				1				1				1
Puudega inimeste tööhõivelõhe				1				0				1				0				0
Liiga suured eluasemekulud				0				0				0				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				1				0				1				0				1
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				0				0				1				0				0
Arvestuse summa				4				0				11				2				5

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	FI				SE			
	2022	2023	2024	Arvestus	2022	2023	2024	Arvestus
Madala haridustasemega noored				0				0
Inimeste digioskuste tase				0				0
NEET-noorte osakaal				1				0
Sooline tööhõivelõhe				0				0
Sissetulekuvintiilide suhte kordaja				0				1
Tööhõive määr				0				0
Töötuse määr				0				1
Pikaajalise töötuse määr				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				0				1
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				0
Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele				0				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				0				1
Liiga suured eluasemekulud				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				0				0
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				1				0
Arvestuse summa				2				4

Märkus. Pärast kokkuleppele jõudmist tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühmades arvutatakse ühiste tööhõivearuannete kategooriad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli alusel, nagu see on esitatud ühise tööhõivearuande vastavas väljaandes, kus andmed on kättesaadavad kuupäeval, mida kajastavad ühise tööhõivearuande praeguse väljaande andmed. Kui see ei olnud puuduvate kategooriate tõttu võimalik, aga ühise tööhõivearuande vaadeldud väljaandes olid olemas varasemad andmed, kasutatakse neid puuduvate kategooriate tähistamisel (märgistatud punasega lahtri paremas ülanurgas). Varjutatud lahtrid näitavad ühise tööhõivearuande kategooriaid, mida ei olnud võimalik ei arvutada ega saada eespool kirjeldatud viisil.